שו״ת · אחרונים

שות ישועות מלכו

רבי ישראל יהושע טרונק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שות ישועות מלכו

רבי ישראל יהושע טרונק

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-ישועות-מלכו/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

חלק אורח חיים 8
סימן א 8
סימן ב 9
סימן ג 10
סימן ד 11
סימן ה 12
סימן ו 12
סימן ז 13
סימן ח 13
סימן ט 14
סימן י 14
סימן יא 14
סימן יב 15
סימן יג 16
סימן יד 20
סימן טו 21
סימן טז 21
סימן יז 22
סימן יח 22
סימן יט 23
סימן כ 24
סימן כא 24
סימן כה 25
סימן כו 27
סימן כז 28
סימן כח 29
סימן כט 29
סימן ל 33
סימן לא 33
סימן לב 37
סימן לג 37
סימן לד 38
סימן לה 38
סימן לו 38
סימן לז 39
סימן לח 40
סימן לט 40
סימן מ 43
סימן מא 43
סימן מב 45
סימן מג 45
סימן מד 46
סימן מה 46
סימן מו 46
סימן מז 48
סימן מח 48
סימן מט 49
סימן נ 50
סימן נא 50
סימן נב 51
חלק יורה דעה 62
סימן א 62
סימן ב 62
סימן ג 63
סימן ד 64
סימן ה 65
סימן ו 66
סימן ז 67
סימן ח 67
סימן ט 68
סימן י 69
סימן יא 71

סימן יב 71
סימן יג 71
סימן יד 72
סימן טו 73
סימן טז 74
סימן יז 74
סימן יח 74
סימן יט 75
סימן כ 77
סימן כא 78
סימן כב 78
סימן כג 79
סימן כד 79
סימן כה 80
סימן כו 80
סימן כז 80
סימן כח 81
סימן כט 82
סימן ל 82
סימן לא 84
סימן לב 84
סימן לג 84
סימן לד 84
סימן לה 86
סימן לו 86
סימן לז 87
סימן לח 88
סימן לט 88
סימן מ 92
סימן מא 92
סימן מב 93
סימן מג 95
סימן מד 95
סימן מה 96
סימן מו 97
סימן מז 98
סימן מח 98
סימן מט 101
סימן נ 102
סימן נא 102
סימן נב 102
סימן נג 105
סימן נד 106
סימן נה 107
סימן נו 108
סימן נז 109
סימן נח 109
סימן נט 109
סימן ס 110
סימן סא 111
סימן סב 113
סימן סג 113
סימן סד 115
סימן סה 115
סימן סו 117
סימן סז 118
סימן סח 124
סימן סט 129
סימן ע 130
סימן עא 133
סימן עב 139
חלק אבן העזר 140
סימן א 140
סימן ב 141

סימן ג 143
סימן ד 146
סימן ה 147
סימן ו 148
סימן ז 149
סימן ח 149
סימן ט 150
סימן י 150
סימן יא 151
סימן יב 159
סימן יג 159
סימן יד 160
סימן טו 160
סימן טז 161
סימן יז 161
סימן יח 164
סימן יט 166
סימן כ 167
סימן כא 167
סימן כב 168
סימן כג 168
סימן כד 170
סימן כה 170
סימן כו 170
סימן כז 171
סימן כח 173
סימן כט 176
סימן ל 176
סימן לא 177
סימן לב 178
סימן לג 179
סימן לד 179
סימן לה 180
סימן לו 180
סימן לז 182
סימן לח 183
סימן לט 193
סימן מ 195
סימן מא 195
סימן מב 196
סימן מג 197
סימן מד 199
סימן מה 199
סימן מו 202
סימן מז 202
סימן מח 203
סימן מט 203
סימן נ 203
סימן נא 207
סימן נב 208
סימן נג 209
סימן נד 210
סימן נה 212
סימן נו 212
סימן נז 213
סימן נח 213
סימן נט 213
סימן ס 215
סימן סא 215
סימן סב 215
סימן סג 217
סימן סד 218
סימן סה 219
סימן סו 219

סימן סז 220
סימן סח 221
סימן סט 223
סימן ע 225
סימן עא 226
סימן עב 226
סימן עג 227
סימן עד 228
סימן עה 231
סימן עו 233
סימן עז 234
סימן עח 234
סימן עט 235
סימן פ 236
סימן פא 238
סימן פב 239
סימן פג 239
סימן פד 242
סימן פה 243
סימן פו 247
סימן פז 249
סימן פח 250
סימן פט 251
סימן צ 252
סימן צא 254
סימן צב 255
סימן צג 255
סימן צד 255
סימן צה 258
סימן צו 259
סימן צז 261
סימן צח 262
סימן צט 263
סימן ק 264
סימן קא 264
סימן קב 265
סימן קג 268
סימן קד 268
סימן קה 270
סימן קו 271
סימן קז 275
השמטה לאה"ע 276
חלק חושן משפט 281
סימן א 281
סימן ב 281
סימן ג 281
סימן ד 283
סימן ה 285
סימן ו 285
סימן ז 285
סימן ח 286
סימן ט 287
סימן י 287
סימן יא 289
סימן יב 290
סימן יג 291
סימן יד 293
סימן טו 295
סימן טז 296
סימן יז 297
סימן יח 297
סימן יט 298
סימן כ 300
סימן כא 300

סימן כב 301
לקוטי שו"ת 308
סימן א 308
סימן ב 310
סימן ג 312
סימן ד 313
סימן ה 313
סימן ו 314
סימן ז 315
סימן ח 315
סימן ט 316
סימן י 317
סימן יא 319
סימן יב 321
סימן יג 322
סימן יד 322
סימן יד 324
סימן טו 325
סימן טז 328
סימן יז 331
סימן יח 331
סימן יט 333
סימן כ 333
סימן כא 333
סימן כב 334
סימן כג 335
סימן כד 335
סימן כה 336
סימן כו 336
סימן כז 337

חלק אורח חיים

סימן א

ב"ה יום ו' עש"ק י"ב אדר שני תרמ"ט לפ"ק קוטנא. החיים והשלום וכ"ט לכבוד מר חביבי ויד"נ הרב הגאון המפורסם תפארת ישראל מו"ה איסר שיחי' אבד"ק מעזריטש. אחדשה"ט מכתבו הנכבד הופיע אל עבר פני, וקראתיו באהבה רבה, ובדבר תכלת, הנה אין ספק שבזמן אמוראים הי' תכלת וצבעו בו ציצית, גם בימי אביי ורבא לבשו תכלת וצבעו כמפורש במנחות מ"ב ע"ב דאביי שאל לרב שמואל ב"י היכן צבעיתו והוא השיב לו אלמא שהיו עוסקין בצביעות תכלת, וקשה לומר שהי' להם אז דם חלזון מקודם חרבן שהי' יותר מר' שנים. ונ"ל דהא איפלגי תנאי בר"פ התכלת אי תכלת מעכבת את הלבן, דלמ"ד מעכבת בלא תכלת א"א לקיים מצות ציצית כלל וכיון דבציצית כתיב על כנפי בגדיהם לדורותם הבטיח להם השי"ת שלא יתבטל מצות ציצית לעולם, לכן מסרו נפשם לקיים גם מצות תכלת כי בלעדו גם הלבן אינו מועיל, ועיין בכריתות דף ט' בדרשת רב אחאי בר יעקב, ובתוס' קידושין ס"ב ע"ב בד"ה גר, ובחי' רמב"ן יבמות דף ע"ב, ועיין בפי' הרמב"ן על התורה פר' מסעי מה שתירץ על לדורותיכם הנאמר בערי מקלט ועל לדורותיכם הנאמר בפ' אמור בחדש, וק"ק ע"ד הרמב"ן מהא דאמרינן במנחות דף פ"ד גבי עומר וכן בבכורות י"ב ע"ב גבי חלה והרי עומר וחלה אינם נוהגים בזה"ז כלל מד"ת אפי' בירושלים, גם יש לעיין בחדש לדעת התוס' דגם כלאים אינו נוהג בזה"ז מה"ת יעוין יבמות דף פ"א שם בתוס', ובמ"א הארכתי עכ"פ בדורות הראשונים של אמוראים שחשו לדעת רבי דמעכבין זא"ז הוצרכו לסכן עצמם לתכלת כדי שלא לבטל מצות ציצית לגמרי שנאמר בו לדורותם, אמנם בדורות האחרונים שהוקבע להלכה דתכלת ולבן אין מעכבין זא"ז ולדורותם הנאמר בציצית לא נאמר אלא על הלבן סמכו כיון שיש ששה סכנה בתכלת עיין בספרי פר' ברכה ע"כ לא קיימו אלא לבן בלבד. וכן הורו לכל ישראל ואתא שפיר מדרשו של האר"י ז"ל דאין תכלת אלא בזמן בהמ"ק, ודבריו נראין כסותרין לכמה מקומות, ועם האמור צדקו, ואל תתמה שבדורות הראשונים חשו לדברי רבי ובדורות האחרונים לא חשו שמצינו כמה פעמים כיו"ב. כדאמר רנב"י בברכות ובחולין קל"ו האידנא נהוג עלמא כתלתא סבי אע"פ שמקודם החמירו, לכן ודאי שאין לנו להחמיר ולחוש לצבוע חוט מדם דג ידוע אחר שכבר הוחזק אצל ישראל זה יותר מאלף שנה שנגנז התכלת ופשט לשון הספרי ומדרשו של האר"י ז"ל מסכים לזה, אמם לבוא בקטטות ומריבות אין לנו אחר שהציצית של לבן כשרים גם כשהם צבועים כדמשמע מהא דמנחות דף מ' דקאמר ל"י אלא קלא אילן, ומהא דר"פ תכלת מידי צבעא גרים,

ומצד לא תתגודדו אין לחוש יותר משאר דברים, והתירוצים שנאמרו שם יש לתרצם גם בזה, ולא רציתי להאריך במכתב כי לא ניתן לכתב בכתב, יתענג מעכ"ת ויחוג את חג המצות בחדוה ודיצות כנפשו ונפש נאמן באהבתו ישראל יהושיע חופ"ק קוטנא.

סימן ב

ב"ה יום ה' י"ב למב"י שנת תר"נ לפ"ק פה קוטנא. כבוד הרב החריף וכו' מו"ה יודא ליבוש הכהן מזאמושטש חדש. הנה אין ספק שבימי אמוראים גם בימי אביי ורבא היו צובעין ומטילין תכלת על כנפי בגדיהם וזה מבואר בסנהדרין דף י"ב. וגם במנחות דף מ"ג גבי מר ממשכי, ולפי הנראה נגנז בימי אחרוני האמוראים וזה הי' בימי רבינא האחרון שנפטר בשנת רל"ד לאלף החמישי, והי' זה כיון דנחלקו התנאים אם תכלת מעכב הלבן ולא הוקבע הלכה עדיין אם מעכב הלבן והי' חשש סכנה בתכלת כמבואר בסנהדרין דף י"ט, ובציצית נזכר על כנפי בגדיהם לדורותם סכנו נפשם לקיים מצות ציצית, ועיין בכריתות דף ט' במימרא דרב אחי בר יעקב ובתוס' קידושין ס"ב ע"ב בד"ה גר צריך ג'. ומדרש האר"י ז"ל שכתב שבזה"ז אין מצוה בתכלת הי' אחר שנקבע הלכה דאין מעכב התכלת ואל תתמה ע"ז שהרי גם בדרש עמוני ולא עמונית אמרו במדרש שאם היתה באה רות מקודם לא היו מקבלין אותה רק אחר שנקבע הלכה דמואבי ולא מואבית, וגם אנו נאמר דאחר שנקבע הלכה דאין מעכבין זא"ז בדקו דאין צריך בזה"ז לתכלת וקרא הכי דייק, דקרא דעל כנפי בגדיהם לדורותם דמזה נלמד דהובטח להם לישראל שלא תתבטל מצות ציצית בשום דור הוא על לבן אבל על תכלת לא נאמר לדורותם, וזה סמך למדרש האר"י ז"ל, ויעויין בחי' הרמב"ן במגילה בראש המסכתא, ומה דמבואר בספרי דגנזוהו אז יש לומר כמו דמבואר בשבת בפ"ק ובפ' אין מעמידין דבימי שמאי והלל גזרו ולא קבלו ובימי תלמידיהם נתקבלה התקנה וגם אנו נאמר דבימי ר' יוסי גזרו לגנוז ובימי רבי דאיהו ס"ל דמעכבין לא נתקבלה, וכן בימי תלמידיו לוי ושמואל בר"פ התכלת לא קבלו עד שהוקבע הלכה דאין מעכב וגנזוהו וגם מצאו להם טעם כמ"ש האר"י ז"ל, ודע כי לפי דברי הבעהמ"א והנשיא ר"י בר ברוך שנזכר בס' תמים דעים הלכה כרבי וכל מצות ציצית היא רק מדרבנן, וקשה ע"ז ממימרא דראב"י בכריתות דף ט' דלדורותם שלא יתבטל בשום דור משמע, אמנם גם מחדש קשה לדעת הסוברים דחדש א"נ בחו"ל דמושבות לאחר ירושה וישיבה משמע וזה בטל מחורבן ראשון עיין [ברמב"ם] בפ"א מה' תרומות דגם בימות עזרא לא הי' חיוב מד"ת גם בא"י וביארתי במ"א דלענין חובת קרקע גם בירושלים א"נ בזה"ז תו"מ מד"ת א"כ גם חדש לדעת הסוברים בחו"ל דרבנן גם בא"י א"נ אלא מדרבנן א"כ קשה לדורותיכם דכתיב גבי חדש, ואולי יש ליישב אמנם

אין להאריך בזה כי דעה זו נדחה מכל הפוסקים, ונבוא לנידן דידן הנה כבוד הרב הג' שיחי' אמר שלפ"ד הדג הנקרא טינט פיש הוא החלזון שהיו צובעים בו התכלת לפי שנמצא בו כל הסימנים, הנה זה היא רק סברא בעלמא, הן מצד הזמן שזה הדג נמצא בכל שנה בחדשה ימצאנו והן מצד המקום כי נמצא גם בימים אחרים והגם כי הרב שיחי' תירץ זאת אינו אלא סברא בעלמא. אמנם מש"כ עוד לא יהא אלא ספיקא כיון שאפשר שיקיים מצות תכלת נכון ומחוייבין לעשות עכ"פ מצד הספק אחר שזה אינו מזיק בזה ודאי יפה כתב כי החוט לא נפסל ע"פ דין כדאמרינן בפ' התכלת דף מ' לא יהא אלא קלא אילן הרי דגם התולה קלא אילן נהי דמשום תכלת לא יצא משום לבן מיהו יצא, והגם כי קצת פוסקים חלקו ע"ז, מ"מ דעת רוב הפוסקים הוא כן, אלא שאחר שאין לנו ידיעה ברורה שזה תכלת ודעת גדולי ישראל שהאידנא נגנז ושאין אנו מחויבין בתכלת אין לנו להניח הודאי ולהחמיר מספק, ועכ"ז איני אומר קבלו דעתי ולהכריח להסיר התכלת אחר שלא נפסל גם אם איננו תכלת ואין לנו ג"כ ידיעה ברורה שאינו החלזון ואפשר שמתנוצץ הגאולה כנלפע"ד, אמנם לסייע ג"כ אינו נ"ל ומי שלבו שלם בדבר הוא ידין:

נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן ג

ב"ה כ"ב למב"י תר"נ לפ"ק. לכבוד ידידי הרב המופלג החריף מו"ה צדוק הכהן דיין ומו"צ בעיר זאמישטש. כ"כ במכתבי הקדום שאם היות שמבואר בכמה מקומות בתלמוד שהיו זהירין במצות תכלת גם אחר החורבן בימי האמוראים, זה הי' קודם שנקבע הלכה דתכלת אינה מעכב את הלבן והיו צריכין למצות ציצית כמו שכתוב על כנפי בגדיהם לדורותם. אבל אחר שהוקבע הלכה דתכלת אינה מעכב את הלבן נגנז התכלת דלדורותם לא נאמר אלא על הלבן לא על התכלת, לכן כתבו בשם האר"י ז"ל דעתה אין מצוה בתכלת, ועוד דבקרא כתיב וזכרתם את כל מצות, וזה בזמן שכל מצות נוהגות בדור ההוא לא בזה"ז לכן היו האמוראים האחרונים מסייעים לגנוז התכלת וגם בימי ר' יוסי התחילו בזה אלא שלא קבלו אנשי דורו לפי שעדיין לא הוקבע הלכה, ומה שכתבתם דהא תפילין של ראש אין מעכבין את של יד ואפ"ה נזהרין בכל היכולת בשל ראש זה תימא דהתם חיוב איכא בזה"ז גם בשל ראש משא"כ עתה לפ"ד האר"י ז"ל אין חיוב בתכלת ומסייעי להו הא דגנזוהו בימי האמוראים והרי גם בתקנתא דרבנן אמרינן גזירה עבידא דבטלה ותקנתא דרבנן מקמי' גזירה לא מבטלינן, א"ו כדעת האר"י ז"ל דהאידנא אינו נוהג מצות תכלת, איברא שאם הי' בנמצא תכלת בבירור והי' ידוע

לנו כיצד צובעין ודאי הי' ראוי לאחוז במצוה זו אלא שאין לנו בירור גמור שזה הוא תכלת גם מלאכת הצביעה לא נתברר לנו בבירור גמור כי במנחות דף מ"ב ע"ב בתוס' ד"ה וסממנים מבואר כי לדעת רש"י היורה שנותנים לתוכה דם חלזון לצבוע לא היו רשאין לערב סממנים אחרים כ"א דם חלזון לבד, ומה שמבואר בש"ס דמייתינן דם חלזון וסממנים זה הוא שהצמר נותנים לכתחילה עם סממנים כדי שתהא נקי' ותקבל הצבע אבל היורה שנותנים לתוכה הדם חלזון לא הי' רשאין לתת לתוכה שום דבר רק דם חלזון וצמר, אבל דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' ציצית אינו כן אלא כפשט לשון הש"ס דביורה שנותנין החלזון נותנים הסממנים ג"כ ומי יכריע בזה"ז, גם פשט לשון הספרי וגם לשון רש"י במנחות דף מ"ב משמע שאין זה חלזון המוכשר לתכלת, ודברי הרב שיחי' אינו אלא השערה בעלמא ע"כ א"א לסמוך ולסייע את מלאכתו, ולא אוכל לכתוב את אשר עם לבבי בענין התכלת יען כי גם זאת אינו אלא השערה בלבד לכן לא בעה"ח בענין זה: נאום ידידכם ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן ד

ב"ה ז' אדר שני תרמ"א לפ"ק קוטנא. החיים והשלום וכ"ט לכבוד ידידי הרב הגדול מ' אפרים אווערבאך אבד"ק מעזעריטש יצ"ו. מכתבו קבלתי, וע"ד התפילין שנפל עליהם מים וע"י כן נראה הכתב על הקלף מעבר החיצון יפה כתב מעכ"ת להכשיר וכל מש"כ כ"ת הוא כדין וכהלכה ומש"כ כ"ת דמותר גם למחוק האותיות שהן באחורי הכתב כיון שלא נכתבו כלל ע"י אדם רק מעצמם יפה כתב ומ"מ נראה דבאותיות השם אם הם נקראין כתיקון אין למחוק לכתחילה להדיא רק ע"י הערמה גם א"צ למחוק כלל כמש"כ כ"ת:

וע"ד שאלתו השני' באשה גרושה, הנה הב"ח בתשובה סי' נ"ח היקל באינה מכירה ואפי' התחילה להניק כל שאינה רוצית אח"כ להניק ולתת למינקת, וראיתי להגאון בעל ח"ד בס' נחלת יעקב בשו"ת שבסוף הספר שגם הוא הסכים להתיר ותמיהני שלא הביא דברי הב"ח כי כל דבריו נכללין בדברי הב"ח, אמנם הטו"ז בסי' י"ג חולק ע"ז ומ"מ כתב דבדיעבד אם נשאת ל"ת, והגם שאין דעתי מכרעת מ"מ נ"ל לסייע קצת דעת הב"ח דגם ר"ת והשאלתות י"ל דמודים בגרושה שא"י להניק שהרי הרשב"א בחי' ליבמות פרק החולץ הביא דברי שאלתות ור"ת והסכים לדבריהם ומ"מ בתשובה כתב בפשיטות להתיר באינו מכירה ונתנו למינקת וזה נוטה לדברי הב"ח דגם השאלתות ור"ת מודים בכה"ג, ואנא עובדא ידענא שבימי חורפי ראיתי שהתירו בפני גאוני קשישאי בגרושה שלא התחילה להניק ונתנה למינקת והגם שהתם לא התחילה כלל להניק מ"מ גם בנ"ד

שתכף שהתחילה להניק נתנה רק ע"ד ארעי ע"ד שתיכף שתזדמן לה מינקת תתן למינקת ואחר עבור ימי הלידה נתנה למינקת נראה להקל לעת הצורך קצת שהוא שידוך הגון לפני אחר י"ח חדש, שכבר הותנתה קודם גירושין שהברירה בידה לתת למינקת והבעל הסכים לזה כמש"כ כ"ת שהיא התחייבה או להניק או לתת למינקת ולשלם שכר הנקה וכן עשתה לכ"נ להקל:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חו"פ קוטנא יצ"ו.

סימן ה

בעזה"י ער"ח מנחם אב שנתרמ"ו לפ"ק קוטנא. שוכן שמים, יראם בנחמות ירושלים, כבוד האצילים האפרתים יח"ס דק"ק סטאבניץ ובראשם מנהיגי עיר האלופים יחיו. בדבר הש"ץ אשר החזיק זה כמה שנים במלאכתו מלאכת הקודש לירד לפני התיבה ויש לו כתב חזנות זה כט"ו שנים מראשי הקהילה ונכבדי העיר ומן הבד"צ ועתה מקרוב בא איש א' ורוצה להשיג גבולו ולהיות ש"ץ ולדחות אותו מחזקתו וחזקת אבותיו שגם אבותיו היו ש"ץ בק"ק סטאבניץ, והנה הדבר מבואר בא"ח סי' נ"ג דאין מסלקין ש"צ אלא א"כ נמצא בו פסול ואחר שלא נמצא בו פסול ואוחז מעשה אבותיו בידו והולך בדרך הישר חלילה לקפח פרנסתו ולהעבירו מחזקתו וחזקת אבותיו, לכן אם אין הש"ץ החדש רוצה לעמוד בד"ת לב"ד של שלשה הקבועים לדיינים חלילה לשמוע תפילת הש"ץ החדש ואין ספק שתפילתו תועבה, אמנם חלילה לעדת ישראל שלא ישמעו לד"ת ונכון לבי בטוח שבודאי אלו החפצים בהש"ץ חדש לא יעברו בזדון על ד"ת ואז ישכנו בטח ברוב שלום ויזכו לבנין ירושלים:

נאום ישראל יהושע חופ"ק הנ"ל.

סימן ו

שאלה. הנה פה הי' תמיד המקולין של בשר כשר סמוכים להמקולין של בשר טריפה, וזה ערך ששה שנים אשר נזדמן שהקצבים מכרו בשר טרפה לישראל ר"ל, לכן עשינו תקנה אנכי עם כל אנשי העיר להרחיק המקולין של בשר כשר מהמקולין של בשר טריפה מרחק רב בצד אחר של העיר, גם עשינו תקנה אשר כל המקולין יעמדו במקום אחד ולקחנו איש אחד אשר הוא בן תורה וירא שמים וגם הוא בקי בניקור היטב ועשינו אותו לנאמן שהוא ישגיח תמיד על המקולין של בשר כשר, והנה יש פה איש אחד והוא ש"נ בבית הכנסת ומחמת נגיעת ממון נעשה קצב גם כן ופרץ את הגדר ולקח לו מקולין במקום אחר באמרו כי הוא אין צריך לנאמן כי הוא יותר נאמן מכל איש, ואנכי שלחתי אליו להתרות בו שלא יעבור על התקנה שנעשה על ידי וע"י כל אנשי העיר בפרט תקנה

כזו שהיא למגדר מלתא להציל את ישראל מאכילת טריפות, אך הוא עומד במרדו ואינו שומע לקול מורים:
תשו' בעזהי"ת א' דר"ח אייר ט"ו למב"י תרמ"ז לפ"ק. כבוד יד"נ הרב הגדול מו"ה משה יחיאל שיחי' אבד"ק זאלעשיץ. בדבר השאלה בש"צ אשר פרק עול ופרץ גדר, הדבר ברור שאין כח בידו לפרוץ גדר ותיקון שנעשה ע"י מרא דאתרא עם רוב אנשי עיר, ואם ימאן לקבל דברי חבירות אחר התראת הבית דין הרי הוא כעובר על תקנות ואיסור ב"ד ופסול לעדות אחר שנתפרסם, כמבואר בח"מ סי' ל"ד, אמנם אחשוב כי חלילה לא יעשה כזאת, כ"א ישוב מאולתו ושב ורפא לו:
נאום ידידו ישראל יהושע חו"פ קוטנא.

סימן ז

ב"ה י"א תמוז תרמ"ז לפ"ק. לכבוד ידידי הרב המאה"ג מגזע קדושים מו"ה קלמן שיחי' אבד"ק ווידאמי יצ"ו. דבר שאלתו בקהלתו שקנו בית אחד שהי' בו ב' חדרים ונתנו חדר אחד להרב לדור בו ובית א' להתפלל ואח"כ עקר הרב דירתו משם ונשאר החדר השני ללמוד בו ולפעמים כאשר הי' דחוק בחדר הא' התפללו בו וכעת רוצים לבנות להם ביהמ"ד ולעשות מהבית בית דירה עבור כ"ת אם אריך למיעבד כן, יראה שאין לזה דין בהכנ"ס של כרכים אלא כשל כפרים, לכן אנשי העיר יכולין לשנות, מדעת אנשי העיר דהיינו עפ"י טובי העיר, בפרט כי יש כמה תיוהות בבית הישן וכמש"כ כ"ת ויהי' להצלחה:
נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן ח

שאלה, פה שדירת הרב היא בדוחק מאוד לשבת בה, אך מצד אחד שנכנס בה לבהמ"ד רוצים אלופי הקהל ליקח הביהמ"ד להבית דירה ואצל בהכנ"ס יש להם דירה אחת אשר אם ירחיבו מעט יהי' להם בהמ"ד והספק הוא אם יש היתר לצרף ביהמ"ד לדירה:
תשו' לכבוד הרב המאה"ג וכו' מו"ה שמשון ליב שיחי' אבד"ק ריסעשיץ. ב"ה. הנה לסמוך ע"ד הטו"ז בסי' קנ"ב ס"ק א' דבאיכא בי כנישתא אחרינא שרי קשה, אחר שהמג"א חולק עליו, גם שבכאן אין ביהמ"ד אחר ובימות החורף אין מתפללין בביהכנ"ס מפני הקור רק מעט מזעיר, גם אין כאן דוחק אם ימתינו איזה חדשים עד אשר יוגמר הבהמ"ד החדש, לכן לפע"ד קשה להקל:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ט

ב"ה ו' אדר שנת תר"ן לפ"ק פה קוטנא לכבוד הרב המאה"ג וכו' מו"ה אלי' נר"י אבד"ק פרסישחא יצ"ו. בדבר הבהכנ"ס מישוב סקרשין אשר נבנה ע"י השררה, וזה איזה שנים אשר חרב והעכו"ם עושים בו דבר בזיון, הנה למכור אותו ע"י רוב אנשי העיר בודאי מותר, ובשו"ת פני יהושע ח"א ס"ז קרי לי' מצוה דרבים, והלוקח מה שירצה יכול לעשות עם העצים, והקרקע יכול להיות נמכר לגן ירק ועי' בשו"ת פ"י שם ס"ד. ועם המעות יעשו בו צרכי רבים, כי המה צריכים לתקן המקוה שלהם כי נשים שלהם טובלין בנהרות, כן נלע"ד:

ידידו ישראל יהושע חו"פ קוטנא יצ"ו

סימן י

שאלה, קהלה גבו מעות לצרכי בנין בהמ"ד והפקידו המעות ביד אחד מהם והנפקד קנה במעות ליסטעס נושאי פירות ע"י קופאנעס אם מותר בצוק העתים ליקח את הקופאנעס לצרכי עניי העיר:

תשו' ע"ד שינוי מעות מביהמ"ד לצדקה לעניים, הנה בש"ס מגילה פרק בני העיר ובש"ע סי' קנ"ג סעיף י"ג איתא דאם גבו מעות לבנין בהמ"ד ובא להם דבר מצוה מוציאין בה המעות וכן שם סעיף ז' בהכנ"ס של כפרים אם מסכימים טה"ע באותו מכר והי' במעמד אנשי העיר רשאים להוציא המעות לכל מה שירצו, אמנם כל זה בבהכנ"ס או בהמ"ד של כפרים אבל בהכנ"ס או בהמ"ד של כרכים אם לא נבנה על דעת יחיד אסור לשנותו. דזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו ועיין ברא"ש כתובות. ריש פרק הנושא:

ישראל יהושע חופ"ק.

סימן יא

ב"ה יום ד' כ"א תמוז תר"מ לפ"ק קוטנא. החיים והשלום וכ"ט לכבוד י"נ הרב המאה"ג חריף ובקי מ' אברהם אלפס נ"י אבד"ק דרעזנעווצא. אחדשה"ט. אודות השאלה בבהכנ"ס אשר רצו להרחיב את מקום עזרת האנשים ע"י שיסתרו את הכותל המפסיק בין עזרת אנשים לע"נ אמנם לעומת זה יצטרכו, למען יהי' מקום להנשים להתפלל לסתור את כותל המערבי ולהכניס הכותל לפנים באופן שמקצת מהמקום שהי' ע"ע עזרת אנשים יהי' אחר שיכניסו את הכותל לפנים יהי' מקצת מהמקום הזה ע"נ, וכתב מעכ"ת להתיר שהרי זה כמחליף המקום אשר הי' עד הנה עזרת אנשים בעד המקום אחר, וכ"נ עיקר להתיר דהא לפי המבואר בסי' קנ"ג ס"ד לדעת הרמב"ם כמש"כ המג"א היכי דליכא חשש דפשיעותא מותר למכור בהכנ"ס ע"ד לקנות קדושה כיו"ב וה"נ

דכוותה **(עיין חכמ"א כלל פ"ו סי' ט"ו ובאבני נזר או"ח קמא ה' ביהכנ"ס. המגיה.)** ואפי' להמחמירין מותר כשמסכימין זטו"ה במעמד אנשי העיר הי' הדבר ברור להתיר כשרואין שיש צורך:

וע"ד קושיתו בהא דפרק שבועת העדות דמשביעין ה' פעמים חוץ לב"ד, כבר הרגישו המפורשים יעויין קצוה"ח סי' כ"ח ס"ק ח' ומש"כ בחידושי שם:

ידידו הדו"ש ישראל יהושע חופ"ק קוטנא:

סימן יב

ב"ה י"ב ניסן תרמ"ג לפ"ק פה קוטנא. שובע שמחות ורוב ברכות להנכבדים האפרתים היקרים בק"ק טשענסטהוב ישמרם צורם וינשאם. אחדשה"ט, זה איזה שבועות אשר הגיעני איזה מכתבים מקהלתכם בדברי ריבות אשר בשעריכם אודות שינוי מנהגי ביהכנ"ס בדבר אשר מקרוב באו וחפצים לשנות מנהג אבותינו להפר חוק מלקרוא בשם לעולה לתורה רק יעמוד כהן יעמוד לוי וכו', ויען כי קשה מאד בעיני להתערב בדבר שחוץ לעירי ע"כ עצרתי במילין כי חשבתי שאפשר למצוה זו להתקיים ע"י אחרים, אמנם אחר שמעי כי עוד לא שקטה המריבה לכן ההכרח יאלצני לבוא במכתב אל כבודכם ויה"ר שיקובלו, והנה ראיתי להזכיר מליצת רבותינו חכמי הש"ס בפ"ק דקידושין שאלו את ר' אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם, והשיב צאו וראו מה עשה נכרי אחד באשקלון ודמא בן נתינא שמו יעו"ש. וככה נאמר אנחנו צאו וראו מה עשה עם פוילען בפרייסען במחוז פאזען כאשר יצאה הפקודה מטעם הממשלה אשר כל תלמיד פולנאי הלומד בהגימנאזיע ישנה השם הפולנאי ויקרא בשם האשכנזי גדלה צעקתם בהיכל הקיסר כי זה יוכרחם להתבולל בין עמי אשכנז וישכח שם וזכר פולנאי מהם, ונתקבלה בקשתם, ואם ככה עשו עם פוילין היושבים בפרייסען אחרי שיצאה הפקודה משרי הממשלה, הלא בושה וכלימה לנו בני אברהם יצחק ויעקב אשר בשאט נפש ובלב חפצה נבקש לשכוח שמות הקדושים אשר בהם מצוינים שהם מזרע אברהם יצחק ויעקב וממעי יהודה יצאו. וכ"כ הרא"ש פרק השולח שהיהודים בארץ אשכנז רגילים הגוים לקרותם בשמות הגוים באופן שהי' מוכרחים לשנות השם אמנם הציבו להם ציונים אשר בבהכנ"ס באסיפת העם יקראו אותם בשמות אבותם זרע אברהם, ע"כ אחי ורעי אל נא תאיצו להשחית את הציון האחרון אשר השרישו והנחילו אבותינו לבל ישכח שמות היהודים, והנביא ירמיהו צווח "הציבו לכם ציונים" ואיך נשרש אנחנו לעקור הציון הנותר בשאט נפש, ע"כ אבקש לבל יהי' דבר זה נקל בעיניכם כי מלבד שיש בזה חשש באיסור אשת איש לענין גיטין, כי אם ישכח שם הקודש יהא חשש

פיסול, גם חוץ מזה אין זה דבר נקל, וחז"ל דרשו מקרא הנאמר בס' ישעיהו ירהבו הנער בזקן ונקלה בנכבד שמי שחומרי חומרות בעבירות דומין בעיניו כנקלות ואינו ראוי שידורש על עוונות הגלויות כביאות העריות וחילול שבת כי זה עון נגלה אמנם הכונה ע"ד שפירש הר"מ ז"ל בס' מורה נבוכים על מה דאיתא בתלמוד קשה הרהור עבירה מעבירה כי בהרהור פוגם בחלק המובחר שבו הוא הנפש לא כן בחלק המעשה, וגם אנו נאמר שכשם בחולי הגוף המחלה אשר הוא באברים הראשונים במוח ובלב נראה הנקב קטן כחודו של מחט הדק יותר מסוכן ממחלה כבדה אשר באברים התחתונים כיד ורגל כמו כן העון הקל הנוגע בכללות ישראל חמור ביותר מעבירה פרטית יחידית הלא תראה כי עון הפעור נזכר בתורה יותר לחירוף מחטא העגל, יען כי בעון הפעור נתגלגל בו היתר תערובות בין העמים לכן העון הקל הנוגע לכללות ישראל הוא חמור באיכות מעבירה חמורה יחידית, לכן אבקש מאוד ידידיי לבל תאיצו לחדש דבר בלי ידיעת גדולי הדור והרבה הי' לי לכתוב בזה אמנם א"א להעלות הכל על הגליון, ואומר שלום לכל אנשי העיר ותקבלו את חג הבע"ל ברוב שמחה וד' ישפות לנו ולכם ולכל ישראל כל טוב:

נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן יג

שוכן שחקים, יכתבהו בס' של צדיקים, אשר לאלתר לחיים נחקקים, כבוד הרבני החריף מ' אברהם יודל נ"י. תשובה ע"ד יין צמוקים, הנה תחילה נבאר דין יין שנתערב במים לענין בפה"ג הנה בש"ס ב"ב דף צ"ו איפלגי בשמרים שנתנו לתוכן מים אי מברכין עליו בפה"ג ואמר רבא דכ"ע רמא תלתא ואתא ארבעה חמרא הוא רבא לטעמי' דא"ר כל חמרא דלא דארי על חד תלת לאו חמרא הוא, כי פליגי דרמי ג' ואתא ג' ופלגא דרבנן סברי תלתא על וג' נפק ופלגא בשיתא ופלגא לאו כלום הוא ואחרים סוברים ג' על ותרי ופלגא נפק פש לה כוזא וכוזא בתרתי ופלגא חמרא מעלי' הוא, ולכאורה קשה הדיוקים אהדדי דמדקאמר תחילה רבא לטעמי' דא"ר כל חמרא דלא דארי על חד תלת לאו חמרא הוא משמע דצריך דוקא שיהא על חד תלת דהיינו חלק רביעית יין אבל אם הוא פחות מרביעית אין מברכין ובתר הכי קאמר דפלגא יין בשיתא פלגא לאו חמרא משמע דאם הוא יותר מן היין או שאין ששה חלקים מים מברכין ודוקא בששה חלקים מים נתבטל טעם היין כמבואר ביו"ד סי' קל"ז וכשאין ששה חלקים מים שלא נתבטל טעם היין מברכין בפה"ג. אמנם ראיתי בש"מ בשם תוספות הרא"ש דלאו דוקא קאמר דפלגא בשיתא פלגא לא קאי אלא דכל שהוא פחות מרביעית יין אין מברכין ודוקא כשהוא

על חד תלת ועיין מג"א סי' ר"ד ס"ק ט"ז שהקשה הא טכ"ע דאורייתא וכן הקשה הט"ז בסי' ר"ב ס"ק א' והנה המג"א תירץ דששה חלקים מים מבטל לגמרי טעם היין דנהי דבשאר איסורין שיעורו בס' אבל יין במים בטל בששה כמבואר ביו"ד סי' קל"ז ודבריו תמוהים בעיני דהא לשיטת הגמרא כל שאין בו חלק רביעית יין אין מברכין בפה"ג אע"ג דבאיסורין לא בטל בפחות מששה חלקים מים, גם תירץ הט"ז בסי' ר"ב תמוה ולענ"ד דמעיקרא לק"מ דנהי דבאיסורין טכ"ע דאורייתא מ"מ לגבי בפה"ג דהיא משום חשיבות יין כל שנשתנה לגרועי אבד חשיבתו ואין מברכין בפה"ג מידי דהוי אהא דאמרינן בכ"מ בפרמינהו פרימא זוטא דהוי ס"ד דר"י לברך עליהן שהכל אלא דלבסוף אסיק דהא דפרמינהו טפי הוא לעלוי וכ"כ התה"ד הובא ברמ"א דעל פאווידלא מברכין שהכל אע"ג דלגבי טעם כעיקר ודאי בעושה פאווידלי מפלאמען של ערלה לוקה משום לאו דערלה אלא דכיון דנאבד חשיבתו שאינו ניכר תו לא מברכין ברכה החשובה וה"נ ביין כל שנשתנה ממשו ונתקלקל מחשיבתו הקודם תו לא מברכין בפה"ג וכן נראה מבואר להדי' ברשב"ם שם דף צ"ו בד"ה רמא תלתא דעיקר הטעם שאבד חשיבתו ובזה סרה היטב קושית הט"ז בסי' ר"ב וכן נראה מדברי הרמב"ן והרשב"א שאכתוב בסמוך ואפשר דגם המג"א לא הקשה אלא ע"ד מהרי"ל דס"ל דאע"ג דמדין התלמוד כל שאין על חד תלת לא מברכין בפה"ג ואפ"ה במקומות שרוב אנשי המקום מוזגין ביותר מברכין א"כ גם בעל חד שיתא למה אין מברכין כיון שדרך אנשי המקום בכך ועל זה תירץ דבשיתא על חד בטל ולא אזלינן בתר אנשי עיר מ"מ קושית הט"ז לא קשה כלל, ויש לדקדק כיון דלרוב פוסקים לא אמרינן בכל איסורים היתר מצטרף לאיסור ואפי' באית בי' טעם מ"מ אין לוקין עד שיאכל כזית בכדי אכילת פרס ובשתי' בעינן לדעת הרמב"ם ז"ל שישתה רביעית מהאיסור בכדי שיעור רביעית נהי דברמא על חד תלת מברכין היינו כיון דטע"כ דאורייתא ולא בטל הא על כ"ש מברכין לפניו אבל על ברכה אחרונה דצריך שיעור או כמלא לוגמיו או כדי רביעית כמבואר בסי' ק"צ א"כ ברמא על חד תלת ניהו דלגבי קידוש יצא בכוס של רביעית אע"ג דאין בו אלא רובע רביעית יין כמבואר בפ' ע"פ מ"מ י"ל דלענין ברכה אחרונה אין המים מצטרף להשלים השיעור ולמ"ד דלענין ברכה אחרונה צריך שיעור רביעית כל היכי דרמא על חד תלת צריך שישתה לוג שלם כדי שיהא בו שיעור רביעית, וראיתי לפ"מ במג"א סי' ר"ב שכתב דהא דנתערב יין בשאר משקין דאין מברכין בפה"ג וכתב הט"ז דהוי כטפל והקשה הוא הא עכ"פ יהא צריך לברך ברכה אחרונה וכתב ליישב זה כיון דשיעורו ברביעית ולרמב"ם שיעור השתי' היא כשישתה רביעית בכדי שיעור רביעית ואם הפסיק מעט אינו מצטרף לכן אין מברכין אחריו אמנם

כבר בארתי במ"א דלפסק הרמב"ם ז"ל דשיעור שתי' הוא בכדי רביעית דוקא כשותה שיעור רביעית מצומצם אבל בשותה יותר מכדי רביעית גם לרמב"ם שיעורו בכדי א"פ והוכחתי כן מש"ס פ"ב דכריתות וכן מהא דאמרינן בא"ע הנח לכותח הבבלי דלית בי' כזית בכדי א"פ ומדברי חסר איזה תיבות] ובשותה כדי רביעית עכ"פ מיין גופא מברכין ב"א, אבל מ"מ יש להוכיח דאין המים מצטרף דלא אמרינן דנהפך המים להיות כיין לענין שיעור ברכה אחרונה וכדאשכחן לענין חלה, אמנם נ"ל להוכיח דברמא חד על תלת מדין התלמוד מצטרף גם המים להשלים השיעור לב"א כמו שמצטרף לענין כוס של קידוש כמבואר בפ' ע"פ והראי' דהנה בהא דאסיק ב"ב דף צ"ו דברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא פליגי מותב התם הש"ס מהא דתנן המתמיד ומצא כדי מדתו דאיפלגו ר"י ורבנן אי חייב במעשר והקשה הרמב"ן והרשב"א מה ראי' ממעשר לברכה דבמעשר הא טכ"ע אסור משא"כ הכא לענין ברכה הא אזיל לי' חשיבותי' וכמו"ש הרשב"ם ותירץ הרמב"ן דהא דמתמיד היינו שלקח שמרים מיין מעושר דאי משום טכ"ע אז לא הי' חייב במעשר שהרי כבר מעושר אלא שאמרינן שהשמרים מהפכין אותו ליין והוי כאשר הכל יין וחייב לעשר כמו בגידולין והרשב"א תירץ דכיון דבדמאי איירי הא קיי"ל לא גזרו על תערובות דמאי והקשה ע"ז שהרי בפ"ק דחולין אמרינן דבבא ליד החבר אסור לערבן משום תערובות דמאי והכא כשהתמד כבר הי' ביד חבר א"כ הדרא קו' לדוכתא נימא משום טכ"ע, ותירץ דכיון דבשמרים לא הי' דין דמאי דל"ח לשתי' ואין האיסור רק כשנעשה התמד ע"כ דגוף המים נחשב ג"כ כיין דאל"כ הוי לי' כתערובות דמאי דלא גזרו מבואר מדבריהם דגם המים נחשב ליין וממילא דמברך ג"כ ברכה אחרונה והיא ראי' חזקה:

ועדין יש לדקדק ביותר מעל חד תלת דמדין הש"ס אין מברכין בפה"ג אלא שהמרי"ל פסק לברך עליו במקום שדרך למזוג כן ומחזיקין אותו כמו יין י"ל דלא נחשב רק לברכה ראשונה דעל משהו מברכין ולא שיהא נחשב גם המים להשלים השיעור ונהי דלענין שיעור הכוס לא צריך רק רביעית מן היין והמים מ"מ לברכה אחרונה יש לחלק ומ"מ מסתימת דברי הרמ"א נראה דלעולם מברכין גם ברכה אחרונה וכמו ברמא על חד תלת שהוכחתי מדברי הרמב"ן והרשב"א דמברכין גם ברכה אחרונה, ועתה נבוא לדין צימוקים לדעת התב"ש דעכ"פ בעינן שיהא יותר הצימוקים מחלק הששית ממים באופן שלא יהא המים ששה פעמים מהצמוקים אחר שנתגדלו ונתפחו, ובס' תו"ש חולק על זה דצימוקים שאני וכמש"כ ברלנ"ח סי' מ"א דבצימוקים לא בעינן רמא על חד תלת מדין התלמוד ומע"כ הוסיף דלפי מש"כ הרשב"ץ והמבי"ט דיין צימוקים אינו מחמיץ דנהפך

המים ליין א"כ ה"נ גם ביותר מששה חלקים מים מהני והוסיף עוד דגם אם חסר כאן ואע"ג שהגאון ח"צ השיג על הרשב"ץ והמבי"ט מע"כ עשה סמוכין לדבריהם וע"ז אמינא מדידי שראיותיו של הח"צ הם קלושות מאוד וגם אם נאמר דהא דאמרינן בש"ס ב"ב דף צ"ו יין צימוקים לא יביא ואם הביא כשר דהיינו בצימוקים ששרה אותן במים מ"מ נ"ל דגם אם נאמר כן אינו מוכרח שיהי' צימוקים ששרה אותם עדיפים מיין ממש שנ"ל דגם ביין מזוג דפסול לנסכים היינו אם ניכר המזיגה שאם טועם מרגיש שנחלש טעם היין ע"י המזיגה אבל אם נפלה טיפת מים בחביות יין ולא ניכר כלל שום ענין המזיגה שלא נרגש ע"י המים שום חולשה כשר תדע דהא בנתערב טיפת דבש בחביות דס"ל להרמב"ם ז"ל בה' א"מ דנפסל כל היין ופליג הריטב"א בחידושיו לע"ז דבטל הדבש. וא"ל מהא דתני בר קפרא אלו הי' נותן בה מעט דבש א"א יכול לעמוד מפני ריחה אלא שאסור מטעם כל שאור וכל דבש דז"א דהא אמרינן בזבחים דף ע"ח אמור רבנן בתר טעמא ואמור רבנן בתר חזותא וה"נ בריחא שהקטורת עשוי' לריח כל שמשביח את הריח לא בטל כמו בנ"ט דמאכל ולדעת הרמב"ם דלא בטל היינו דס"ל דכיון דגלי קרא דהיתר מצטרף לאיסור לא שייך ביטול ואע"ג דנראה מבואר מדברי הרמב"ם דלא אמרינן גם בקדשים היתר מצטרף לאיסור אלא לגבי הקטרה בלבד מ"מ י"ל דניסוך ע"ג המזבח יש לו דין הקטרה עיין זבחים וכמש"כ הרמב"ם להדי' בפ"ה מה' א"מ. והנה כ"כ שהמג"א סי' ר"ד הקשה בדרך המקום למזוג היין יותר מששה חלקים מים למה אין מברכין הא טכ"ע דאורייתא ותירץ דביותר מששה חלקים מים בטל לגמרי דפוגם את היין וכמבואר ביו"ד סי' קל"ז, והנה ד"ז דיין בטל בששה חלקים מים רבים מגדולי הראשונים חלקו ע"ז ונ"ל ברור שאין לסמוך ע"ז אלא באיסור דרבנן בסתם יינם ולא באיסור דאורייתא אם גם נתפוס כדעה זו מ"מ הא אי אפשר להכחיש החוש דהשורה צימוקים גם בששה חלקים מים משובח בטעמי' וע"כ אחת משתים או דשאני צימוקים ואין טכ"ע של כ"ד שוה והצימוקין משובחין גם ביותר מששה חלקים מים וצימוקים שנתבשלו עם מים עושין ביותר מששה חלקים או שנאמר כדעת הרא"ה דביבש משערין כזית בכדי רביעית ואע"ג דלא קיי"ל כדעה זו היינו דוקא לגבי פליטת הטעם אבל בנמחה הגוף הכל מודים דמשערין ברביעית א"כ לכל הטעמים כיון דא"א להכחיש החוש שאינו פוגם א"כ לא קפדינן כלל אשיעור דשתות אלא כל שאין מקפידין כשיעור המזיגה וטכ"ע מברכין בפה"ג ולמש"כ גם ברכה אחרונה מברכין לכן נראה לי כדברי התו"ש:

והנה מה שמעכ"ת רצה לחדש לחוש גם לדעת התבו"ש שבתחילת שרייתו יהיו הצמוקים יותר מחלק ששית אלא כיון דנעשה הכל יין ה"ז כיין גמור ורשאי אח"כ

להוסיף אין לה"ר לזה מדברי הרמב"ן והרשב"א שכתבתי דס"ל דמתמיד על השמרים נחשב הכל כיין די"ל כעין שכתב הרמ"א בהג"ה בביטל איסורין דאע"ג דנהפך האיסור להיות היתר מ"מ בנתוסף אח"כ איסור אמרינן ויקץ כישן הפיגול ומ"מ כיון שכ' שאין דברי התבו"ש מוכרחין שפיר דמי לעשות כמש"כ כ"ת בפרט כיון שכתב מע"כ שעי"ז היין משובח יותר ומ"מ נ"ל שישער עכ"פ מעכ"ת לראות שהצימוקים ישביחו את המים בלי תערובות שאר סמנים שנותנים מוכרי יין צימוקים כמו שנהגו גם ביין משובח לערב מאפטייק אמנם כאשר יראה שהצימוקים משבחין את היין ומרגישין בהמים טעם טוב נ"ל פשוט דא"א להכחיש את החוש ולדין בנ"ט לפגם אלא כטע"כ כמו בכל איסורין וממילא מברכין בפה"ג וגם ברכה אחרונה ומ"מ נ"ל שטוב להחמיר שלא יהא עכ"פ חלק תשיעית שזה השיעור של אכ"פ דבזה יש לצרף גם דעת ר"ח כהן:

סימן יד

ב"ה אור ליום ו' כ"ו אדר תרח"ם לפ"ק פה קוטנא. שפעת שלום והכנה לחג הקדוש הבע"ל כבוד בני הרב וכו' מו"ה משה פינחס שיחי' דומ"צ בפראגא:

אחדשה"ט אבקש שתודיעני תדיר ולכל הפחות ג' פעמים בשבוע משלומך וממצבך הטוב למען תקיים מצות כיבוד אב ואם, גם באתי להודיעך מה שנתקשיתי זה ימים, בהא דמבואר בש"ע ה' שבת סי' רמ"ו דמי שיש לו בהמה בשותפות עם הנכרי כדי להנצל מאיסור שביתת בהמה יכול להתנות עם הנכרי שלא יעשה מלאכה בבהמה זו בשבת, ואם יעשה הרי זה באחריותו לגמרי לענין יוקרא וזולא ולענין אונסין, והגיה הרמ"א דגם אם הבהמה כולה של ישראל יש להתיר כמו בשותפות, ואני תמה שהרי מקור דין זה שכל שקבל אחריות זולא ואונסין דמיתה דינו כשלו הוא נלמוד ממשנה דפרק י"א דתרומות, ואני תמה דבירושלמי פרק י"א דתרומות מייתי ברייתא מפורשת דכהן ששם פרה מישראל יאכילנה תרומה דוקא בכרשינין שאינו מאכל אדם ותרומה דידה היא רק מדרבנן מותרת לאכול כיון דבאחריות הכהן הוא לענין אונסין וזולא, אבל בתרומה דאורייתא גם בשומא לא קנה, וכיון דשביתת בהמה בפרט כשאין לנכרי חלק בה היא דאורייתא לא מקרי לגמרי של נכרי, והא דר"פ אלמנה דעבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה אע"ג דהיא מאכל אדם י"ל דקיי"ל כרבא ורב אשי דמדאורייתא מיכל אכלה, אמנם צ"ע על הרמב"ם ז"ל שנראה מדבריו דס"ל דהלכה כרבינא לגבי רב אשי, ועיין בסדר תנאים ואמוראים שנדפס בס' שם הגדולים להגאון אזולאי ברבינא ור"א הלכה כמאן ואשתמיט להגאון אזולאי דברי הרמב"ן בס' הזכות בפ"ק דיבמות בפלוגתא דר"י ור"ל אם האחין חייבין על חלוצה כרת, ולפ"מ שנראה מדברי הראב"ד ורמב"ן שם הלכה כרב אשי, ועיין

היטב ברא"ש פ"ק דקידושין סי' ט"ו ובדברי הרא"ש במס' ע"ז ריש פרק אין מעמידין ותראה דלרוב פוסקים הלכה כרב אשי לגבי רבינא, א"כ אין לנו לדחות דברי ירושלמי דתרומות מהלכה, ואת חג המצות תחוג בדיצות. אביך הדו"ש ישראל יהושע חופ"ק קוטנא ולכל אנשי עיר שלום.

סימן טו

ב"ה ער"ה תרנ"ב לפ"ק. לשנה טובה יכתב ויחתם כבוד הרב וכו' מו"ה משה שליט"א האב"ד ק"ק קינסק יע"א. ע"ד השאלה, הנה המג"א בסי' רמ"ד ס"ק ו' כתב דאע"ג דבירושלמי שבועות מבואר דלא חיישינן לאורחים. מ"מ בשבת החמירו, אמנם בתשו' הרשב"ץ ח"ב סי' קס"ז מבואר להדי' שלא כדברי המג"א אלו אלא דגם בשבת לא חיישינן לאורחים ובלי ספק שהרב המג"א לא ראה דברי הרשב"ץ אלו כי לא נדפסו בימיו, ובודאי לא הי' חולק על הרשב"ץ שהי' מכת הקודמין בדורו של הריב"ש ולענין קו' המג"א מדברי הרמ"א דחיישינן למראות עין דאורחים נ"ל לחלק דדוקא במקום שהוא מנהג קבוע בכל אנשי העיר ל"ח לאורחים דקלא אית לי' וגם האורחים ידעו מזה, משא"כ בדברי הרמ"א ביחיד הדר בישוב לבדו וחילוק זה מבואר בגיטין דף י"א דאתרא באתרא לא מיחלף. א"כ בנד"ד שהיה מנהג בכל העיר ל"ח למראית עין, ועפ"ז מיושב קו' המג"א שם על מנהג קאליש וא"צ לחילוק הנודע ביהודה, לכן יש להורות להתיר, אמנם יש שיטה אחרת דבקבלנות גופא הגם שהוא מותר על פי דין אמנם אין ההמון מכירים בין שליחות לקבלנות וסבורים שגם זה אסור, כיוצא בזה מבואר בדברי הר"ן שבת פ' במה אשה לכן אין להתיר רק לצורך מצוה כבנין המקוה דיש חשש מכשול, וכן הוריתי פה להתיר אבל לא לבנות בנין אחר בקבלנות, ולחיים טובים יכתב בספר:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן טז

ב"ה אור ליום ב' ח"י אדר תרנ"ג לפ"ק פה קוטנא. לכבוד הרבני הנגיד המפורסם כש"ת מו"ה אברהם צבי הירש נ"י גליצענשטיין בדאמביע:
מכתבו שכתב כבודו נ"י לפה קבלתי לנכון, בנידון שאלתו שבעלי מלאכות רוצים לעשות מלאכה בבנין שלו, דעתי שיכריז כבודו נ"י בבית הכנסת שהוא נתן הבנין בקבלנות ובפירוש הותנה עם הבעלי מלאכות שלא יבנו בשבת והחומה לא יבנו בשבת רק שבאם יעשו הבעלי מלאכה דבר בפנים לצורך הבנין ידעו הכל שזה הוא שלא מרצונו:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן יז

ב"ה יום ו' עש"ק חי' תרי"ד לפ"ק. לכבוד ידידי הרבני החריף מ' מרדכי דוב נ"י הלוי. ע"ד קו' המג"א בסי' רע"ח הנה לפ"ד רש"י בב"ק דף ל"ד דאפי' מקלקל ואינו מתכוין הו"ל כחייבי מיתות שוגגין כיון דאלו הי' מתכון הי' חייב א"כ כש"כ במלאכה שאינה צריכה לגופה דאמרינן קלב"מ ואף שהתוס' מחולקים על רש"י הנה בירושלמי מבואר כדברי רש"י ז"ל, ומש"כ דספק קלב"מ אינו פוטר מתשלומין הפ"מ בה' שבת עמד בזה אבל לא מטעמא דידך שאין זה מועיל לחייבו בדיני אדם שאפשר שפטור והב"ד איסורא קעבדי במה שכופין אותו ובטור משמע שהב"ד כופין, והנה בשנים שעשו בשבת יש לעיין אם אמרינן קלב"מ ולכאורה תלי' בפלוגתא דרש"י ותוס' ויש לחלק ותו לא מידי רק החיים והשלום בעיקר דבריך שמחתני ותראה ללון בעומקה של הלכה להוציא דין לאמיתו אם כה תעשה מובטחני שתהי' מורה הוראה בישראל וגדול בתורה:

הנ"ל

סימן יח

ב"ה יום ה' ח"י אדר שני תרי"ט לפ"ק. את חג המצות יחוג ברב דיצות, כבוד י"נ הרב הגאון המובהק המפורסם מוה"ר מאיר נרו איערבאך אבד"ק קאליש יצ"ו. אחדשה"ט במשפט, הנה השגתי אגרת וכו' ואשר כתב כ"ת על מה שהקשיתי על הרשב"א בחי' לשבועות יאמין לי כי אתי היו הדברים ולא הארכתי למעכ"ה רק להערה בעלמא, אמנם אשר צדד על מש"כ דלא אמרינן רגלה של זו ואפי' חצי' של זו אלא בהנך דבאין בנדבה לדעתי יתד הוא שלא תמוט דודאי בדבר שצריך בהפרשה דעת לא יצא י"ח והיינו דלא אשכחן בכל הש"ס רגלה של זו חטאת או אשם כולה חטאת או אשם דכיון דאין באין בנדבה]:

והנה בההוא ענינא דכתב הרב המאוה"ג אבד"ק ראדזין כבר הארכתי בדרוש לשבת שובה שנת תריב"ל הרבה ואין רצוני להאריך כעת אפס בקצרה כי הנה מש"כ הרבה מאחרונים דשאני שבת משאר איסורים דשבת הותרה ולא שאר איסורים דבשאר איסורים הוא בגדר דחוי', הוא דבר זר וסותר לדברי גדולי ראשונים והכי מסתבר דלא קיל שבת טפי משאר איסורין [ובס' ג"ו להגאון פ"מ נסתפק אי לאוי דשבת כגון מחמר חמירי לענין דנחשב ככופר בכה"ת כולה ולי נראה לה"ר מתוס' יבמות ל"ג ע"ב (ד"ה אמר שכתבו דלאו דשבת הוי קל משאר לאוין ולא חאיל קל על חמור וא"נ דאף בלאוי דשבת הוי ככופר בכה"ת הא אשכחן חומרא בלאוי דשבת ולמה יהא קל על חמור יע"ש בתוס', ובזה נדחה נמי דברי הגאון מוהר"י בתומים סי' ל"ד בלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד

דפסול לעדות דחמור ודו"ק] (כונתו א"כ מצינו חומרא בלאוי דשבת דהוי ניתן לאזהרת מיתת ב"ד] ומה שהביא הרב ראי' מהא דנלמד ביומא דף פ"ה מפקוח נפש דדוחה עבודה ועבודה דוחה שבת ועבודה בשבת הותרה כדאמרינן ביומא מ"ו ע"ב לאו מלתא הוא דעיקר ילפותא מפקוח נפש דדוחה עבודה ומלתא דפשיטא דפקוח נפש דדוחה עבודה אינו אלא רק בגדר דחוי' והא דלא ילפינן [בפקוח נפש] מעבודה דהותרה בשבת, היינו משום דלא אפשר בענין אחר כמוש"כ התוס' ביבמות דף ה': ד"ה כולה ודף ג' ד"ה ל"ת] דלא מצי למילף מיבום דאשת אח דמצותו בכך והא דיומא דף מ"ו (דמבואר דהותרה אף דתמיד אפשר בלי דחוי' בחול] כשאר קרבנות ציבור [כגון מוספי שבת] מלבד דגם שם כר"ח אלא כרבה כמוש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' תו"מ אף גם שם מצוה אחת היא דתמידין [ומצות תמיד בע"כ שידחה שבת] וזה פשוט:

וזאת אמרתי להעיר למש"כ הרשב"א בחי' לשבת ר"פ ר' אליעזר דמילה דלא אמרינן הא דר"ל דכ"מ שאתה יכול לקיים העשה והל"ת אלא במקום שיש לקיים בלי שום עקירת איסור אבל אם יש רק נ"מ בין עקירת איסור אחד לשני איסורין לא, א"כ קשה הא דבעי במנחות ר"פ ר' ישמעאל ב' גרוגרות בב' עוקצין וג' בעוקץ אחד מהו, ופשיט דלמעט בקצירה עדיף, איפכא מסתברא דגרוגרות הג' כיון דאינו לצורך חולה כלל אסור מדאורייתא ושתי עוקצין כיון דע"כ צריך לחלל שבת בקצירה שוב אין נ"מ בין עוקץ א' לב' לפ"ד הרשב"א, ואולי י"ל דמודה הרשב"א דמדרבנן אסור אלא מדאורייתא וי"ל דס"ל דלרבוי' בשיעורין מדרבנן א"כ מיושב קושית הר"ן בפ"ב דביצה על הרשב"א דס"ל דלרבוי' בשיעורין דרבנן אסור מסוגיא זו ע"ש, ולמש"כ אדרבא מסוגיא זו יש ראי' לשי' הרשב"א (דא"נ דהוא דאורייתא הדרי קו' לדוכתן דיותר עדיף בשתי עוקצין דבמלאכה אחת או בשתים לא הוי רק מדרבנן וריבוי בשיעורין דאורייתא]:

אמנם מה שנתלבטו הרשב"א והתוס' בסוגי' זו באפשר לקיים שניהם לר"א לא ידעתי איך אישתמיט לרבותינו סוגיא ערוכה דעירובין דף ק"ג דר"א ס"ל אף היכי דאפשר למיעבד מאתמול נמי דוחה ואולי ס"ל לחלק בין היכי דהתחיל החיוב מאתמול ** (אך יש לעיין לשי' התוס' רי"ד דמילה לא הוי מ"ע שהזז"ג דכל ח' מחויב להתעסק בדבר א"כ מילה נמי מקרי התחיל החיוב מאתמול.) ולא ידעתי מי הכריחם לכך:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע.

סימן יט

ב"ה ז' שבט תרמ"ו לפ"ק קוטנא. להרב וכו' מו"ה אהרן נ"י דומ"צ בק' ראדום יצ"ו.

בשבוע העברה קבלתי מכתב מהגביר ר' איצלי יאסקאוויץ מעיר ראדום איך שהי' שם

בש"ק והלך לבית הטבילה וראה שהמקוה חמה ביותר עד שבשר אדם נכוה, ושאל לכ"ת וא"ל שפותחין הקנה שהקיטור נכנס בו למקוה מבעו"י והולך כל הלילה וא"ל כ"ת שבהוראתי נעשה זאת, וע"ז הקשה הרבני הנזכר שהרי יש בזה איסור שמא יחתה בגחלים גם מצד רחיצה בחמין בשבת, והנה איני זוכר אם נשאלתי מכ"ת ע"ז אמנם שמעתי והוגד לי אשר בק' טריסק עושין כן ע"פ הוראת הרב דשם, גם כמדומה ששמעתי מגאון א' אשר גם הה"ק מוהר"ש זצ"ל מק' בעלז הנהיג כך ועכ"ז אין להקל כ"כ שיהא חם ביותר כי אם החשש שמא יחתה י"ל כיון דנעשה בלא ספק ע"י נכרי הו"ל שבות דשבות במקום מצוה וצורך רבים, עכ"ז רחוק בעיני שיהא חם ביותר בלילי טבת הארוכות מבלי שיצטרך להוסיף מים בלילה ולהבעיר אש תחת היורה הגדולה גם חשש רחיצה בחמין שייך לכן לפ"ד טוב הדבר להחמיר שלא יהא חם ביותר רק ממוזג כי אין להורות דבר התמוה לרבים:

נאום ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן כ

בדבר הטע"ג אם לסמוך עליהם לדון בצוה"פ, כ"כ המג"א בסי' סק"ב, והוא מירושלמי, דצוה"פ צריך דוקא שיעשה לשם צוה"פ ואע"ג דבלחי העומד מאליו קיי"ל כאביי, בצוה"פ צריך שיעשה לשם צוה"פ ואפשר דגם רמ"א לא הקל אלא בעשה לשם סוכת מצוה דהו"ל כעשאן לכך, משא"כ בניד"ד, גם לפי דברי המג"א בסי' שס"ג ס"ק כ"ח דוקא בסוכה הקילו שאינו אלא חומרא בעלמא, וכבר נשאלתי זה לי ימים רבים וכתבתי דל"מ והוכחתי שם בהוכחות:

אמנם אח"כ הוגד לי כי הגאון המנוח מלבוב היקל בזה והדפיס כן בס' תשובותיו ואין הספר הזה נמצא פה עירנו לכן לא אוכל לדון על דבריו, גם מש"כ הרב שיחי' בס' נפש חי' בענין צוה"פ שעשאה מה"ל די"ל גם אם לא נעצו קנה גבוה בארץ תחת החוט מכוון תחתיו מ"מ כיון שכדור הזכוכית מחובר לעמוד ע"י לבוד נחשב העמוד הבולט למעלה כאילו אינו, הרבה יש לדון בדבר אלא שאין כאן ענין, כי לדעתי בין הקנה שלמעלה בין הקנים שמעמיד ע"ג צריכין שיהי' עשויין לשם צוה"פ ולאשר כי לא אדון אנכי בהלכה זו קצרתי ואומר שלום לכ"ת ידידו ישראל יהושע.

סימן כא

ב"ה ב' דר"ח תמוז תרמ"ז לפ"ק קוטנא. החיים והשלום וכ"ט לכבוד י"נ הרב הגאון הגדול מגזע ישישים פאר הדור כבוד שמו המהולל מו"ה חיים בערלין. מכתבו הנכבד הופיע אל עבר פני זה זמן והנה הי' בדעתי לכתוב לכ"ת באריכות בפרט כי בימי

חסר כאן דף אחד, גם בדפוס הנמצא בהיברובוקס חסר דף זה
והרי עכ"פ יש דבר חוצץ במחיצה ודופן רביעית משא"כ כאן, ומה שחידשו דמהני נעילת איזה מינוט בשבוע אין דעתי נוחה מזה שנראה שמה שנועלין על איזה מינוט הוא בדוחק גדול ונועלין בשעה שישנים ואין לשום אדם לראות בשעה שנועלים [ובדרכים ודאי דד"מ] וקשה לקרות זאת ראוי לנעול [ועיין ח"ס או"ח סי' נ']:
נאום ישראל יהושע חו"פ קוטנא יצ"ו.

סימן כה

בעזהי"ת יום ב' פ' תרומה א' אדר שנת תרמ"ז פה קוטנא. לכבוד הרב המאור הגדול חכם לבב וזך הרעיון האבד"ק הרובושוב וכבוד הרבנים החריפים בד"צ דק"ק הנ"ל. אחדשה"ט, כ"כ ע"י י"נ הרב החריף מו"ה משה שיחי' בדבר העירוב אשר הרים סביב לה, אמנם יש בהם פרצות פחותות מעשרה, אחר כי בתשובת מהרי"ט ח"א סי' צ"ד מתיר בפשיטות בלחיין, כן יש להורות כי המג"א לא חלק עליהם בבירור, רק שכתב ויש להחמיר והיינו מספיקא ע"כ יש להורות לעת הצורך בפשיטות כדברי מהרי"ט בפרט שנהגו כן אחריו כל החכמים שהיו אחריו והגאון בעל נה"מ ובעל בני יעקב והגאון המל"מ והכנה"ג חלילה להרהר אחרי הוראתם בשעת הדחק כי ידוע כי קלקול העירוב מביא לידי עבירות חמורות, והאריכות בזה ללא צורך:
אמנם הודיעני הרב מו"ה משה נ"י כי יש שם פרצה אחת גדולה שהיא רחבה מעשר אמות והולך אל שפת הנהר ואינו מתלקט עשר מתוך ד' אמות, והנה במכתבי הקדום שנתתי להרב מו"ה משה שיחי' כתבתי לסמוך גם בזה ע"ד מהרי"ט סי' צ"ד אמנם נתתי אל לבי כי מהנמנע שיקל הרב ז"ל ביתר מעשר אחר שרוח רביעית פרוץ הוא לגמרי, וי"ל שגם הרב ז"ל לא התיר אלא כשהמים עמוקים עשרה, ואע"ג דקיי"ל ממיא משחינן כדקיי"ל בשו"ע סי' שמ"ה סעי' י"ח והרי אין שפת הנהר גבוה ממיא י"ט, י"ל כיון דקיי"ל גוד אסיק מחיצתא ואין המים מבטלין מחיצה נחשב כאלו המחיצות עולין למעלה י"ט ממים שבנהר והוי מחיצה מעליא, וזה דעת ר"ת ורשב"ם בעירובין דף י"ב ע"ב בד"ה דאית לה גידודי דהגם שהמים הם כרמלית לא מקרי פרוץ לגבי חצר כיון דעמוקים עשרה ומותר בחצר לטלטל, אע"ג דאסור למלאות המים בחצר דאסור לטלטל מכרמלית לחצר, ונ"ל שכן גם כן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מה' שבת הי"א וה' י"ב עיי"ש בלח"מ שהקשה ברחב הפרצה יותר מי' אמות האיך מותר בשני פסין כ"ש, אמנם לפענ"ד ברור שגם דעת הרמב"ם ז"ל בעמוקין י', תדע שהרי הרמב"ם ז"ל עירב דין לשון ים הנכנס לחצר עם דין אמת המים הנכנס לחצר כמש"כ הראב"ד בהשגות והרי בדין אמת המים כתב

הראב"ד ז"ל דאיירי בעמוקין עשרה א"כ יגיד עליו ריעו דגם בהאי דלשון ים כשהמים עמוקין עשרה:

אמנם בזה חולקים התוס' על הרמב"ם דהם ז"ל לא מצרכי לב' פסין דס"ל דהא דאמרינן בדף י"ב דאית לה גידודי היינו שיש מחיצה ואע"ג שאין המחיצה גבוה מן המים י' טפחים וממים יש לו דין כרמלית מ"מ שרי מטעם שכתבתי, אבל לדעת הרמב"ם ז"ל הא דאמרינן בש"ס דאית לי' גידודי היינו כעין פסין גבוהין י' דכרמלית ממיא משחינן ונפרץ החצר לאויר הכרמלית צריך להיות היכר עכ"פ בפסין א"כ בנידן דידן אם המים עמוקין עשרה והפרצה יותר מעשרה אמות לדעת התוס' וכן לדעת הראב"ד שרי לטלטל, אבל לדעת הרמב"ם ז"ל צריך ב' פסין, ופשוט כי לפי מה שאמר לי הרב מו"ה משה שיחי' כי הפרצה שהיא רחבה יותר מעשר אמות הרים סביב לה אלא שמצד רוח הרביעית פרוצה למים אין ההרים שסביב לפרצה נדונים כפסין שהרי הוא למחיצה וצריכה שני פסין כ"ש, וזה אפשר לתקן בקל לעשות שני לחיין משהון בשני צדדים, אמנם כ"ז כשהמים עמוקים י' אבל כשאין המים עמוקים עשרה אין נידון כלל למחיצה, ונ"ל שאם בתוך ד"א סמוך לשפת הנהר עמוקין עשרה ג"כ מקרי מחיצה שהרי זה כתל המתלקט עשרה מתוך ד"א, וזה יוכל להתברר בקל אם ספינה עוברת ומהלכת בתוך ד' אמות סמוך לשפת הנהר, וכבר ידוע מש"כ האחרונים בשם הראב"ד דגם ספינות קטנות גמירי דאין מהלכות בפחות מי' והיינו אמצע הספינה לא מורשה עי' שבת ק': אבל אין להקל אם עמוק עשרה סמוך לי' אמות כמש"כ המג"א סי' שס"ג ס"ק ל"א דז"א דדוקא כשהמים רחוק מן העיר פחות מעשר אמות כיון שהמים עמוקים י' ונחשב כמחיצה רביעית א"כ מה שהוא פחות מעשר אמות נחשב כפרצה פחות מי"א ושרי, אבל כשאין עמוק י' פחות מד"א כיון דמים נידונים ככרמלית מה בכך שיש באמצע הנהר מחיצה מ"מ נפרץ למים שהוא כרמלית ביותר מעשר ודוקא בפחות מד"א דהו"ל כתל המתלקט עשרה מתוך ד"א, דידוע כשהולך מיבשה לנהר מתחיל לשפע והו"ל מחיצה ע"ג הנהר דגוד אסיק מחיצתא וכמש"כ, ותו דמש"כ המג"א בסי' שמ"ה ס"ק י"ד בשם הרא"ם דאם יש מקום בים עמוק י' ורחב ד' נידן כרה"י והוא משבת דף ז' ע"א והביא כן בשם ספר יראים, אמנם לא קיי"ל כן כמבואר בחי' רשב"א וכ"ד הרמב"ם ז"ל ורוב פוסקים, ודוקא בעמוק עשרה על שפת הנהר נחשב למחיצה על היבשה כמש"כ:

ידידכם הדו"ש ישראל יהושע חו"פ קוטנא.

סימן כו

כ"ה ח' מר חשון תרנ"א לפ"ק. לכבוד י"נ הרב הגדול מו"ה אלימלך שמעון נר"י אבד"ק חיראב בנאליציע. מכתבו הגיעני, וע"ד אשר דרש במקום שהמסילת הברזל הולך מעיר לעיר והוא יורד באורך כמה מאות פרסאות אפשר שמקרי ס' רבוא מצויין כיון שנמסר הדרך לכל מי שירצה ליסע בדרך ההוא ובאורך הדרך מצויין ס' רבוא, ידידי תחילה צריך אני להודיע כי הדרך ודאי לא מקרי רה"ר מאחר שהאנשים יושבים בתוך עגלות מסובבים בד' דפנות ותקרה, ופשוט שזה רה"י גמורה ואפי' כרמלית לא מקרי, ואם היות כי הדרך כשבאין לבאהנהויף יש לו ב' מחיצות גמורות ושתי מחיצות פרוצות באמצע כאורך רה"ר מ"מ בשביל זה לא נשתנה הדין משנות קדם שהי' כל דרך המלך בלא מסילת הברזל ואעפ"כ לא מקרי רה"ר לדעת רבים וכוותיהו נקטינן. ובאמת בש"ג כתב דהדרכים המפולשין לעיירות מקרי רה"ר ולא בעינן שיהי' ס"ר בוקעין בו בכל יום וכ"כ בחי' הריטב"א וכבר הרגישו בזה גדולי הדור שלפנינו, אמנם בחי' כתבתי שהרמב"ן בפ' במה אשה עשה פלילות עם בעל התרומות במה שאמר שבזה"ז אין רה"ר לפי שבעינן שיהי' ס"ר בוקעין, והטיח דברים כנגדו ובחי' לעירובין דף נ"ט כתב ושמא דעת הראשונים דאסרטיא שהיא כבושה חוץ לעיירות והולכין ממנה למדינה עד סוף העולם אין מדקדקין בה בעוברין ס"ר דהא דכ"ע היא אבל בתוך העיר אין שם רה"ר עד שיהי' ס"ר בעיר דומיא לדגלי מדבר, והנה בארתי במ"א עיין לעיל כ"ב] דכוונתו דוקא בעיר שהיא רה"י כל שאין ס"ר בוקעין בו שהרי לדין כרה"ר בעינן שיהא רשות לרבים וגם דרך לרבים כדמוכח בעירובין דף כ"ב דקתני במתניתין אם הי' דרך ורה"ר מפסיק קתני דרך וקתני רשות אלמא דלהוי רה"ר בעי דרך ורשות, אבל כשאין להם רשות אע"פ שיש להם דרך לילך לא מקרי רה"ר אלא כחצר השותפין דמיא, וכבר האריכו בזה הרמב"ן והריטב"א והתוס' בעירובין דף נ"ט ודף כ"ג וזה שדקדק הרמב"ן בעירובין דף נ"ט לחלק בין איסרטיא שהיא כבושה חוץ לעיר והולכין ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף העולם אין מדקדקין עלי' בס' רבוא דהא דכ"ע היא הכוונה שרשות הכל שולטת בו ויד כ"ע שוין בו, לבין שהוא בתוך העיר, וזה מבואר כמש"כ, וכיון שרבים חולקים ע"ד רש"י ובה"ג וסבורים שא"צ להיות ס' רבוא אלא שנהגו כרש"י ובה"ג וכיון שלדעת הרמב"ן בדרך מפולש שמחוץ לעיר גם רש"י ובה"ג מודים ודאי יש להחמיר, ובהכי ניחא נמי דעת הרמ"א שכתב בסי' ת"ד בספק אם יש תחומין למעלה מעשרה דבי"ב מילין מחמרינן לפ"ד הסוברין דתחומין י"ב מילין דאורייתא, ולכאורה קשה דהא מבואר בדברי הרמב"ם דגם למ"ד תחומין י"ב מילין דאורייתא דוקא ברה"ר אבל בכרמלית לד"ה הוא

מדרבנן והרי דעת הרב ז"ל דהאידנא ליכא רה"ר, וכן קשה ע"ד הלבוש הביאו המג"א בסי' תקפ"ו דאסור לומר לנכרי להביא שופר דרך י"ב מילין דלא הוי שבות דשבות לדעת הסוברין די"ב מילין הוי דאורייתא וקשה הא לא הוי אלא ברה"ר והאידנא ליכא רה"ר, אמנם למש"כ דדוקא בעיר לא הוי רה"ר בפחות מס"ר כמו לענין תחומין אבל בדרך שמחוץ לעיר כיון שהוא מוכן לאנשי המדינה שיד כולם שוין בו לד"ה הוי רה"ר, ויצא לנו מזה שכל הקילות שהקילו דאין רה"ר בזה"ז הוא דוקא בעיר שמיוחדת להם לכמה דברים לא בדרך שמחוץ לעיר, וא"ל ע"ד רמ"א בסי' ת"ד כיון דאין תחומין מד"ת אלא במקום שהוא רה"ר הא קיי"ל דלמעלה מי' אין רה"ר א"כ למה החמיר למעלה מי', הא כי נימא נמי יש תחומין למעלה מי' מ"מ אין בו איסור דאורייתא כיון דאין רה"ר למעלה מי', ויש לומר דמ"מ יש נ"מ בעקר גופו מקרקע והלך י"ב מילין ע"י קפיצה דהא קיי"ל בשבת דף ו' זרק למעלה מי' חייב עיי"ש:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן כז

ב"ה י"ג מר חשון תרנ"א לפ"ק. כבוד ידידי המאה"ג חריף ובקי מו"ה אלימלך שמעון שיחי' אבד"ק חירוב בנאליציען. מכתבו השני קבלתי לנכון ביום אתמול והנה עיקר דברי במכתבי הקדום הי' כי הדרך ההולך עליו מסילת הברזל אע"פ שנוסעין עליו כמה אנשים לא מקרי רה"ר יען כי האנשים הנוסעים על מסילת הברזל המה מוקפים בעגלות שיש להם ד' מחיצות ומקורה שהוא רה"י גמור לכל הפוסקים, לכן ע"י נסיעת האנשים האלו ל"מ רה"ר, ועתה בבוא דבריו שנית ראיתי והבנתי שדעתו דכל שהדרך נמסר לס' רבוא אע"פ שאין נוסעים ובוקעים בו כאחת אע"פ שהם בזמנים מתחלפים וזמנו של זה לא כזמנו של זה ואין שכיח כלל שיהי' ביום אחד ס"ר בוקעין בו מקרי רה"ר, והביא ראי' ע"ז ממש"כ התוס' עירובין דף ו' בד"ה כיצד דהעגלות תחתיהן וביניהן רה"ר אע"פ שאין בוקעין בו ס"ר מ"מ על הדרך הוא שכיח, וכן מהא דעירובין דף כ"ב דאמרינן דלא אתי רבים ומבטלי מחיצה, ואפי' עולין במעלות מרון שפרש"י ז"ל שאין שנים יכולים לעבור והאיך אפשר שיהי' ס"ר בוקעים בכל יום, א"ו דא"צ שיהי' בכל יום ואפי' אם עוברין מקצתן ביום אחד ומקצת עוברין בזמן אחר מקרי רה"ר ידידי, לשון רש"י עירובין דף ו' שכתב עיר שמצויין בה ס' רבוא לא משמע כלל כפירושו שהרי כתב עיר שמצויין בה ולפי פי' כ"ת מעולם אינו מצוי בה וגם מפירושו בדף נ"ט על מתניתין דעיר של יחיד ונעשית של רבים כתב שלא הי' נכנסין בה תמיד ס"ר משמע דצריך שיהא נכנסין בה תמיד ס"ר, וכ"כ במכתבי הקדום להשוות קצת דברי הפוסקים דאסרטיא שהוא הדרך

המפולש מחוץ לעיר כל שהדרך נמסר לס' רבוא אע"פ שאין ס"ר בוקעין בו תדיר מ"מ נקרא רה"ר אבל פלטיא שהיא בתוך העיר אע"פ שאינו מוקף מחיצות צריך שיהא ס"ר מצויין בו תדיר, דעיר נחשב כרשות בפ"ע כמו לענין תחומין למ"ד תחומין י"ב מיל דאורייתא אלא דבהא מחמרינן לפי דשם גם אם יש ס"ר מותר להלוך בכל המחנה דומיא דדגלי מדבר דהיו רשאין להלוך בכל מחנה ישראל ולטלטל הי' אסור והטעם כיון דכל העיר מקרי מקומם לא נאסר אלא דומי' דהתם אבל בחוץ לעיר לא בעינן שיהא ס"ר בוקעין בו תמיד אלא כל שהדרך מיוחד להם ויד כולם שוין בו מקרי רה"ר, ובזה לא קשה מהא דעירובין כ"ב דהתם בדרך הוי, אמנם גם לדעת הסוברים דגם בדרך צריך ס"ר בוקעין ל"ק מהא דעירובין די"ל כל שרה"ר סובבין אותו מכל צד אע"פ שבמקום אחד אין בוקעין בו לא בטיל רה"ר כעין שכתבו התוס' גבי י"ג אמות ושליש **(עיין עירובין ו': ועיין לעיל סי' כ"ב, כ"ג.)** ומה"ט ניחא נמי מהא דעגלות, אמנם לדינא איני תוקע עצמי לדבר הלכה והרוצה להחמיר כדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שהשמיטו הא דרה"ר צריך שיהא בוקעין בו ששים רבוא תבוא עליו ברכה:

ידידו ישראל יהושע חו"פ קוטנא יצ"ו.

סימן כח

ב"ה כ"ד למב"י תרמ"ג לפ"ק קוטנא. שוכ"ט לכבוד חתני י"נ הרב הגאון הגדול פאר הדור כקש"ת מוהר"ר חיים אלעזר ג"י האב"ד קאליש וכעת בווארשא עש"ז בתי הרבנית תחי' וי"ח שיחיו. אחדשה"ט הנה בדבר העירוב אחר שלא נודע לי בירור מצב העירוב ובנין המחיצות לא אוכל לכתוב בזה זולת אשר ראיתי בדבר הרב השואל שסמך עמש"כ כ"ת בס' נפש חי' בסי' כ"ה להתיר בגשר לצרף החלל שתחת הגשר וכ' כ"ת דאע"ג דבעינן מחיצה הניכרת מ"מ א"צ שיהא גבוה י' רק שניכר קצת והאריך שם בסוגיא דעירובין דף פ"ד בגג הסמוך לרה"ר, הנה סברא זו נזכר בחי' הריטב"א לעירובין ר"פ כל גגות שהביא שדעת קצת בגג הבולט ממחיצות הבית א"צ שיהא ניכר כל הי' טפחים, אמנם אין דעה זו מוסכמת כמבואר שם, ותמהתי על כ"ת שלא הביא דברי ריטב"א הללו גם י"ל דהמקילין מודו כאן דצריך מחיצה גמורה ועיקר סמיכת שלו מסוגיא דעירובין לפ"ד ר"ת והרשב"א בארתי היטב בחי' דאין משם ראי' ולאשר המוכ"ז אץ וממהר לא אוכל להאריך בזה ועוד חזון למועד:

סימן כט

כ"ה יום עש"ק ל"ו למב"י תרמ"ד לפ"ק קוטנא. שוכ"ט לכבוד ידידי הרב הגדול חריף ובקי זך הרעיון כש"ת מו"ה פינחס אלי' ראטענבערג אב"ד פילק. קבלתי מכתבו, הנה

בראשית עיוני לא מצאתי שום חשש בדבר יען כי אצל צוה"פ אשר אמת המים עוברת ביניהם אינו עמוק עשרה אע"פ שבתוך העיר יש איזה מקומות אשר יש בורות עמוקין עשרה גם בתוך האמה יש מקומות שעמוקין עשרה מה בכך הרי אם יש בור או אמת המים עמוקין עשרה בתוך חצירו פשיטא שאינו אוסר, וכמבואר להדיא בש"ס עירובין כ"ד ע"ב דגם ביותר מבית סאתים ועמוק עשרה אין המים אוסרין ומותר למלאות מתוכו כיון שהוא בתוך החצר, ודוקא באמת המים שבאה מחוץ לחצר שהמים שבתוך החצר מחוברין למים שבחוץ לחצר שעמוקים עשרה מקרי חיבור אבל לא כשהוא עמוק עשרה בתוך החצר ובמחיצה שהיא לצד החצר היא יבשה או שאינה עמוקה עשרה, אינו אוסר כלל דהו"ל כבור בחצירו, ואפי' אם הוא עמוק ורחב הרבה וכ"ז נ"ל פשוט מאוד:

אח"כ ראיתי בס' פרי מגדים באשל אברהם סי' שנ"ו סק"א שכתב שיש להסתפק באם חוץ לחצר עמוק עשרה ותוך החצר אינו עמוק עשרה או להיפך ולא ידעתי מקום ספק בזה שאם חוץ לחצר אין עמוק עשרה מה בכך הלא חוץ לחצר בלא"ה היא כרמלית והמים נתערבו ובודאי אסור, ואם חוץ לחצר עמוק עשרה ותוך החצר אין עמוק י' ודאי אינו אוסר דכל הפחות מי' כארעא סמיכתא ובטל לגבי החצר שמוקף מד' רוחותיו דכל פחות מעשרה אינו מבטל רה"י ואין דין כרמלית ברה"י, ומלבד שהדעת נוטה לזה מדברי הריטב"א בפ"ק שאכתוב אי"ה נראה כן, עוד ראיתי לו שכתב דאם חפרו באמה בחצר והוא עמוק עשרה ורחב ד' אפשר שדינו כאילו בור בחצירו כמבואר בסי' שמ"ה או אפשר דאסור מפני מ"ע וצע"ק עכ"ד, ונפלאתי מאד על הרב הנזכר שחשש להחמיר בדבר פשוט כזה שזה ממש דין המבואר בסי' שמ"ה אחר שהמקום שאינו עמוק עשרה אינו מבטל הרה"י ודינו ממש כרה"י גם מדרבנן מה ענין לאסור המקום שיש בו עשרה שהיא בתוך רה"י מפני מ"ע שיחשבו שגם כל החצר הוא למעלה והוא פלאי, ונראה שגם הרב ז"ל לא כתב אלא לפלפולא בעלמא, ועוד דבשל רבים ל"ש חשש מ"ע, ואפשר שגם הוא ז"ל לא החמיר קצת אלא בחצר לא בשל רבים כמש"כ המג"א בסי' רמ"ד ס"ק ז', ואפי' להאחרונים שגמגמו בדברי המג"א הללו היינו בקבלנות שמדין הש"ס אסור משום מ"ע לא כן בבור באמה שאין לזה שורש וענף בש"ס ופוסקים, והנה עיינתי בדברי מעכ"ת שיחי' שהם בנוים ע"ד החתם סופר סי' פ"ז וראיתי שם שחקר חקירות חכם בענין עמוק עשרה אם הפירוש כל שיש בגובה עשרה טפחים אע"פ שאין המחיצות עשרה כגון שמחיצות הגומא מתלקטין עשרה מיותר מד' אמות שאין דינן כמחיצות אפ"ה אסור או דלמא דבגומא תליא אם היא עמוקה עשרה ומחיצותי' גבוהות עשרה היינו שמתלקט עשרה מתוך ד' אמות אבל בלא"ה אינו אוסר ולבסוף הסכים דעיקר

תליא בגומא שתהא עמוקה י' ע"י המחיצות שמתלקטין עשרה מתוך ד' אמות והביא לזה ראיות חלושות. וכ"ת כתב שמדברי המג"א סי' שנ"ו ס"ק ב' נראה שלא כדבריו אלא שאע"פ דאין מחיצות הגומא גבוהין עשרה שמתלקטין ביותר מד' אמות מ"מ אוסר שהעתיק שם דברי הראב"ד דלהכי בעמוק עשרה ברוחב ד' דאסור למלאות לפי שדינו ככרמלית ולמה לא יאסור החצר כדין חצר הנפרץ במילואו ותירץ כיון שהאמה עמוקה א"כ נעשה מחיצה בינה לבין החצר, וכ' המג"א דמבואר בסי' שמ"ה דוקא במתלקט י' מתוך ד' הוי מחיצה ומיותר ל"ה מחיצה משמע דמחיצה לא מקרי אבל עכ"פ עמוקה י' ככרמלית הוי, והאמת כי גם אנכי הרגשתי בזה, אבל מדברי הראב"ד בפ' ט"ו מה' שבת הי"א נראה קצת להיפך שהרי כתב שם דבאמת מים לא דקדקו אם פרצתו עשר או יתר לפי שנידונית כמחיצה שהרי עמוקה י' משמע דאין מציאות לדין זה שתאסור אמת המים לחצר שאחר שאין מקום לאמת המים שבחצר שתדין ככרמלית אלא בעמוקה עשרה ועשרה הו"ל כמחיצה ואם איתא דרק על גובה המים קפדינן לפעמים אוסר גם את החצר כשהוא עמוק עשרה ברוחב ד' והגומא היתה עשרה ביותר מד', ומדברי רבינו יונתן פ' כיצד משתתפין שהקשה בהא דלשון הים בדף י"ב בעשר מותר למלאות מים מהלשון ובאמת המים אסור ותירץ דהתם למטה מעשרה, וקשה דהא שם קאמר דביתר מעשרה שהוא הפרצה אסור למלאות מים אבל בטלטול בחצר מותר משום דאית לי' גידודי וי"ל דרבינו יונתן אינו מפרש כפי' הראב"ד שהחצר נבדל מלשון הים ע"י הגידודים שא"כ הי' נקרא עמוק עשרה אלא הוא מפרש כפרש"י בדף י"ב או כפי' רבינו יונתן שם, ומדברי הריטב"א בתי' עירובין דף פ"ז שכ' הטעם דבאינה עמוקה י' ורחבה ד' אינו קובע רשות לעצמו ובטל לגבי חצר אין ראי' לכאן דאיכא למימר כל שגבוה י' ורחב ד' מקרקע אע"פ ששפוע המחיצות אין הדפנות כשיעור שהן מתלקטין מיותר מד' מ"מ מקרי כרמלית ורשות לעצמו, ולכאורה הי' אפשר ללמוד דין זה מהא דמבואר בירושלמי פרק כיצד משתתפין ה"ז פשיטא הדא מילתא עמוקה י' ואינה רחבה ד' מותר לטלטל ומותר למלאות אינה עמוקה י' ורחבה ד' פשיטא שמותר לטלטל מהו למלאות ר' חנינא מתיר ור' מנא אוסר, וקשה לכאורה לר' מנא דאוסר גם באינה עמוקה י' וא"כ למה פשיטא שמותר לטלטל בחצר, הא בזה קשה קושית הראב"ד למה לא יאסר המים שמחוברין מחוץ לחצר למים שבחצר שנידן ככרמלית ול"ש תירוץ הראב"ד כיון שעמוק י' נידון כמחיצה דהרי ר' מנא אוסר גם באינו עמוק עשרה אמנם אם נאמר דגם כשעמוק הגומא עשרה כל שאין במים י' שרי ניחא די"ל דע"כ לא אסר ר' מנא גם כשהמים אינם עמוקים י' אלא כשהגומא עכ"פ עשרה אבל כשאין הגומא עמוק עשרה גם ר' מנא מודה

דשרי וכיון דהגומא עמוק עשרה שרי החצר ומ"מ אין זה ראי' מוכרחת אמנם מדברי הא"ז שדימה זה להא דרקק מים בשבת דף ג' ע"ב ושם נראה מדברי הפוסקים דגם על עומק המחיצות קפדינן שהרב המאירי שם נראה שהקשה לו בהא דרקק מים ורה"ר מהלכת בו בפחות מעשרה טפחים מקרי רה"ר ובי' טפחים דינו כים דהוא כרמלית ופטור הזורק לתוכו דלמה לא יהא נידן כרה"י דמים אין מבטלין מחיצה כמו בור מלא מים, גם בעבוה"ק להרשב"א הוקשה לו כן והעלו דלא מקרי רה"י אלא בבור דניכר המחיצות משא"כ בימים ורקק מים ולא תרצו בפשיטות דכשאין המחיצות עשרה, א"ו דכשאין המחיצות נבדלות וגבוהות מי' לא מקרי כרמלית, אמנם הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו ה' י"א כתב בפשיטות באמת המים שיהי' המים גבוהין י' ולשון זה מורה להדיא שבעינן שיהא המים גבוהין מקרקע החצר עשרה, ובס' חתם סופר דקדק זאת מדברי סוז והוא לשון אבי המחברים רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל, לכן לדעתי העני' אין אמת המים אוסרת עד שיהא המים גבוהים עשרה מקרקע החצר גם שיהא מחיצת הגומא כשיעור. והמעיין בחי' ריטב"א דף י"ב ע"ב ודף פ"ז יראה טעם לזה, מעתה בנד"ד שבמקום צוה"פ ברוחב ד' אינו עמוק עשרה ודאי אינו אוסר אע"פ שבתוך העיר רחוק ממקום צוה"פ יש מקומות עמוקים עשרה כמש"כ בראש דברינו. אמנם אודיע לכבודו כי זה שנים רבות אשר נתרעמתי על איזה מקומות אשר ראיתי ושמעתי כי צוה"פ עוברת על מקום מגופות מחיצות היינו שמעמידין קנה אצל אחד מכותלי הבתים וקנה אחד אצל כותלי הבתים בשכונה הרחוקה וקנה על גביהן ויש בית החיצון בין שני הקנים הללו והקנה שעל גבי שני הקנים עוברת על הגג, ונ"ל דל"מ דצוה"פ אינו אלא קנה העוברת על שני הקנים לא שתהא רשות אחר מפסיק ביניהם לפיכך אם הגומא גבוה עשרה כשיעור אע"פ שאין המים עמוקים עשרה שכ' לעיל דאינו אוסר מ"מ כיון דקיי"ל דרה"י עולה עד לרקיע הנה הגומא שהאמה יורדת לתוכו מפסיק בין שני הקנים אלו, אמנם בקל יש לתקן זאת שלא יהא בגומא במקום שמעמידין שם את הצוה"פ ברוחב ד' טפחים לתוך העיר גבוה מקרקע עשרה וכיון שנחשב לצוה"פ אינו אוסר גם אם נמצא מקומות בתוך העיר עמוקין עשרה כמושכ"ל, ובענין צוה"פ שתירץ חתני הג' נ"י לא ראיתי להאריך כי באמת נראה שבעמוקה עשרה שמדין הש"ס צריך שיהי' משוקע במים טפח ל"מ צוה"פ ויעוין בפרי מגדים סי' שס"ג סק"א במשבצות:

ידידו הדוש"ת בלונ"ח ישראל יהושע חו"ב קוטנא.

סימן ל

בעזהי"ת כ"ב תמוז תרמ"ז לפ"ק פה קוטנא. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול מעוז ומגדל מו"ה אביגדור ליבוש שיחי' אבד"ק קויל יצ"ו. מכתבו הנעים הגיעני, וע"ד אם לסמוך על הגאון בעל א"ע בסי' שס"ה דיכולין לסמוך על העירוב שהוא בבהכנ"ס אע"פ שמפסיק כרמלית, כי בביהש"מ לא גזרו על שבות, הגם שהב"י והמג"א בסי' שס"ה בסופו והטו"ז כתבו בפשיטות לאסור וגם הא"ע הניח בצ"ע, בכ"ז מסופק אם יש להתיר, והוסיף כ"ת כי לפ"מ שנהגו לערב בצוה"פ לפי שסומכין ע"ד בה"ג ורש"י דאין רה"ר בזה"ז, וכיון דכרמלית גזרה משום רה"ר ובזה"ז דל"ש כלל רה"ר י"ל דקיל טפי ויש לסמוך ע"ד הא"ע דל"ש שבות בזה, ודבריו תמוהים בעיני וכי הם חולקין ע"ד הא"ע דס"ל דגם שבות בע"ח לא גזרו שבות ביהש"מ, הלא הם נחלקו דדוקא בע"ח די אם קונה עירוב בהש"מ וא"צ שיהא העירוב קיים על כל השבת, משא"כ שעיקר העירוב שיהא כל הדיורין ביחד על כל השבת וצריך שיהא ראוי בבהש"מ על כל השבת, וכאן אין ראוי אף בבהש"מ על כל השבת, ול"ד לנטלו הקורות בשבת דשרי דשם בבהש"מ הי' ראוי על כל השבת אלא שנתחדש אח"כ מקרה שנשבר הקורה אבל אם הי' שכיח שישברו העכו"ם בשבת אסור כמבואר בסי' שס"ה בדברי רמ"א בשם תה"ד יעויין במג"א ס"ק י"ד ובטו"ז ס"ק ט' א"כ כש"כ כאן. ולכאורה הי' נראה לה"ר לדברי הגאון א"ע מה דמבואר בסי' שפ"ו סעיף ט' דאם אמר ככר זה היום חול ולמחר קודש מערבין בה גם עירובי חצירות, ובש"ס עירובין דף ל"ו לא נזכר זה אלא בעירובי תחומין ולמדו הפוסקים ע"ח מע"ת, ולדעת הרמב"ם ז"ל בסי' שע"ב כל שהוא איסור ולא חזי לי' ל"ח לעירוב, ולפ"ד הרמז"ל הובא בש"ע חו"מ סי' רי"ב האומר מה שתלד פרתי יהי' הקדש אע"ג דא"א מקנה דשלבל"ע מ"מ מחויב לקיים מצד נדר, אע"ג שלא אמר אתננה להקדש, א"כ לכאורה קשה באומר היום חול ולמחר קודש הא אסור לאוכלו מטעם נדר אע"פ שלא חל עדיין ההקדש וצ"ל דדוקא לחזור א"י, כמבואר בנדרים בפ' ארבעה נדרים, אבל מ"מ כל שבעת שהנדר יוכל להחל אינו בעולם עוד רשאי לאוכלו קודם א"כ קשה מהא דהיום חול ולמחר קודש הא בבהש"מ לא הי' יכול להתקיים כלל, שממנ"פ אם חסר):

סימן לא

בעזהי"ת ווארקא כ"ח למב"י תרי"א לפ"ק. בכ"ח למספר יזכה לשמוע לחירותינו קול שופר כבוד ידידי הרב הגדול וכו' מו"ה נחום נ"י אבד"ק קארטשוב. הגיעני מכתבו היום ושמחתי בראותי כי ת"ל עוד לא אלמן ישראל משוקדי על דלתות התורה והוגי בה כה יזכהו ה' לשבת בהשקט ומנוחה ולהגות בתורת ד' כל ימיו וע"ד תורה אשר בקש ממני

לחוות דעתי ע"ד העירובין אשר המנהג לשכור מפקיד העיר ומעכ"ת גמגם בזה בשם תשו' ח"צ שהרב"י לא התיר רק במקום שהרשות ביד השר לעורר מדנים ולהושיב שם כליו ואנשיו מה שאין רשות בידי הפקידים הללו בפרט במקום שאין שם א"ח שאין רשות פקיד העיר על בתי העיר ועוד במקום שיש דירות מיוחדות לא"ח אשר אין רשות הפקיד עליהם כלל וע"ז הביא בשם הנוב"י מהד"ת שאין שכירות רשות מועיל מפקיד העיר כלל על דירות הללו כי אין פקודתו עליהם עכת"ד:

והנה אמינא לי' איזי אשר אין דעתי נוחה כלל לפקפק על מנהג שנתפשט והנח לישראל וכו' אמנם לכבודו דמר שמתי לבי לדבר זה ועיינתי בתשו' ח"צ סי' ו' ורואה אני שדבריו המה תמוהים כי הנה נראה שהבין הרב ז"ל דשכירות ששוכרים מהפקיד לפי שיש לו תפיסת יד. לכן נשען על דברי הרב"י לפקפק, וז"א דהא דתפיסת יד הבעלים ושכירו ולקיטו תרי מילי נינהו כמבואר בב"י סי' שצ"א בשם הר"י קארו דתפיסת יד הו"ל כבעלים ממש ושכירו ולקיטו הוא מטעם שליח, וזה שאנו שוכרין מפקיד הוא משום שיש להמלך תפיסת יד ובידו להושיב בבתי העיר כל חפצו כרצונו לצורכו, הו"ל משרתיו כשכירו ולקיטו ולזה אף שאין למשרתיו רשות לעשות דבר בלתי פקודת אדונו מ"מ כיון שהוא משרתו הו"ל כשליחו כמש"כ הרב"י בסי' שפ"ב בשם הרשב"א דגזבר המלך כמלך, וע"כ לא הצריך הב"י אלא לאלים כח השר והמלך שיהא לו תפיסת יד דהשר ודאי לא נחשב כשכירו ולקיטו של בני העיר אבל כל שיש להשר כח אף שאין למשרתיו כח לעשות דבר בלי פקודת אדונו מהני, תדע שהרב ב"י בסי' שפ"ב הקשה על שכירות ששוכרין מהשר שהרי אינו מגיע לאוצר המלך עיי"ש מה שתירץ דאין המלך מקפיד ובדבר שיש בו תפיסת יד א"צ לשכור ממנו מטעם שליחות רק דהוא כבעלים ממש ורשאי ליקח השכירות לעצמו אלא ודאי דפקידי העיר אין אנו דנין אותם כבעלים כיון דאין להם רשות כלל אלא מטעם שליחות קאתינן כיון שהם משרתי המלך וכן ראיתי להדיא בתשו' מהרי"ט סי' צ"ד שכתב שאע"פ שאין להם רשות לעשות שום דבר בלתי ציווי אדונם מ"מ מהני מטעם שכירו ולקיטו וע"ש שהקשה דא"כ יהי' די לשכור מאדם אחר ותירץ דבעינן שיהי' מטפל בעבודת המלך, ותימא גדולה על האחרונים שהרי מבואר בב"י סי' שפ"ב דגזבר שהוסר מפקודתו יכולין לשכור הימנו כל שאוכל מפרס המלך הו"ל כמשרתו ומהני וע"כ מטעם שליחות, ומזה נדחה נמי מה שחידש בעל נוב"י דבמקומות שיש דירות מיוחדות לאנ"ח דלא מהני שכירות הפקיד כיון דאין רשות בידי הפקיד להושיב שם כליו וז"א כלום דשכירות הפקיד אינו מכחו רק בשליחותו של המלך [ובשליחות מהני אפי' הבעלים מוחים דלא בעינן דעת כמבואר בפ' הדר ופסקינן

בסי' שפ"ב] והרי יש להמלך כח לעשות בזה כחפצו ולא גרע מפקיד שהוסר ואוכל פרס המלך וזה כלל גדול בדינים אלו שכל שהוא ממשרתי המלך ומזומן לעבודתו הרי הוא כשליחו של המלך לזה אע"פ שאין לו כח ואינו פקיד על הבתים כלל ואינו ממונה להושיב שם כלום שהרי שכירו ולקיטו פרש"י שהוא שכירו ללקוט קצירו אע"פ שאינו משרתו לבית מ"מ מהני שכירתו, ואין בידי ס' נוב"י לידע יסודו אך כפי מה שהעתיק כ"ת דבריו נפלאו בעיני, גם דברי הח"צ אפשר דמיירי בשר שאין עליו קצין ומושל שיש לו כח הא כשיש עליו מהני מדין שליחות, ואפי' את"ל שדברי הח"צ המה כפשוטם ודאי המה דחוים מהלכה:

ואל תשיבני מהא דמבואר בש"ע סי' שפ"ב ס"ט דבהשאיל לישראל מקום ויחד לו מקום דלא מקרי שכירו ולקיטו אלמא דבעינן שכירו ולקיטו באותו הבית, דליתא דודאי לא בעינן כלל שכירו ולקיטו באותו הבית אלא דהתם ודאי לא הוי הישראל שכירו שאינו משרתו כלל אלא דאנן הכי קאמרינן דכשם דמשרתו כיון דהוא ממונה על עיסקא נעשה שליחו בע"כ א"כ ה"נ אם הישראל הוא שותף בבית מקרי ג"כ שליח אבל יחד לו קרן זוית תו לא הוי שליחו כלל:

ויש לעיין שם בדברי המג"א מה שהביא בשם הב"ח ואין כאן מקום להאריך בזה גם הי' מקום לצדד שאם א"א לשכור באותו העיר שיכול לשכור מפקיד שבעיר אחרת כיון דחשבינן לי' כשוכר מהמלך וכל שהוא מזומן ומוכן לעבודתו של המלך הו"ל כשליחו וא"צ שיהי' שכיר ולקיט על אותו הבית כמו שנראה מדברי רש"י שהבאתי, אלא דמסתפינא לחדש דבר שלא נזכר בש"ע ואפשר דעכ"פ צריך שיהי' מאותו העיר אלא עכ"פ בדינים הללו ברור כמש"כ וכן משמע להדיא בחי' הריטב"א עירובין דף ס"ו דאפי' יחד לו מקום מהני כל שבא מכחו של נכרי ומכאן סייעתא לדברינו שלא כדברי הנו"ב:

ומש"כ כ"ת בשם ספר יהושע הנדפס מחדש ספר זה אינו נמצא ת"י והי' מקום לעיין בהא דמס' ביצה דף ה' גבי דבר שבמנין וכפי הנראה אין לדמותו למש"כ הראשונים גבי גילוי אמנם א"צ להאריך בזה אחרי שהיסוד רעוע וההיתר ברור כמש"כ:

ומה שהקשה הט"ז בסי' שפ"ד ס"ק א' על ההוא דינא דא"ח לק"מ לפמש"כ המג"א בס"ק ב' אך טפי הו"ל להקשות על ההוא דינא דאכסנאי דמבואר בס"א, ולפענ"ד הי' נראה אע"ג דאין השוכר נכרי אוסר על המשכיר דוקא על המשכיר לחוד אבל לאחרים אוסר ואע"ג דלענין ביטול רשות אינו יכול לבטל לאחד שאני דירת עכו"ם שאינו אוסר כלל אלא דחכמים תקנו דמחויב לשכור ואם אחד שוכר מהני עכ"פ לדידי', ובזה הי' מקום

ליישב פסקי הש"ע ואע"ג דמבואר בפוסקים דכל שלא שכר העירוב בטל ש"ה דהו"ל כאילו שכרו מעו"י וצ"ע לדינא:

עתה אבוא להתבונן בדברי כ"ת מש"כ על קושי' הגר"א מהא דסוברין תחומין דאורייתא מעירובין דף ס"ה קו' זו אין לה שחר כלל דבנהרות ודאי לאו דאורייתא כמו שהרגיש מעכ"ת וגדולה מזה נסתפקתי במ"א דאפשר דבמדבר ג"כ אינו אלא מדרבנן כיון דאינו אלא כרמלית דכיון דבעינן דומיא דגלי מדבר שהי' רה"ר ובזה הי' מקום ליישב מה שהקשו האחרונים מהא דיומא עתי אפי' בשבת למה הלכתא לימא לתחומין וכן מה שהקשה המג"א בסי' תצ"ח סק"ז ע"ש, וא"ל דהא לדעת הרמז"ל בפ"ד מה' שבת מדבר בזמן שישראל שרוין הו"ל ככרמלית ואפ"ה הי' נוהג תחומין דיש לדחות, אך מדברי הפוסקים נראה דמדבר אע"ג דהיא כרמלית מ"מ תחומין נוהג בה ובטלה דעתי (ועי' שבת ס"ט: בתוד"ה עושה ובחי' הרמב"ן שם):

ע"ד הרלב"ח בבהמה וכלים אם תחומין דאורייתא נראה דבבהמה אם שייך שביתת בהמתו בתחומין תלי' בפלוגתא דקמאי בריש יבמות אם מ"ע דשבתון הוא גם שייך בתחומין ומחמר ולדעת הרשב"א בשם רבו דשבתון אינו אלא על מלאכות ה"נ עשה דלמען ינוח ובמ"א הארכתי ולקצר אני צריך כי דברי הרשב"א סותרין לכאורה מש"כ בעבה"ק דשביתת בהמה נוהג ביו"ט ובחי' לה' יו"ט הארכתי:

מה שהקשה בפסחים בפ"ב בעצי הקדש דלא הוי דשיל"מ מקלי קלי, ליתא כיון דיש שבח עצים בפת הוי כבעינא] ודוקא במוקצה דל"ש שבח עצים ואע"ג דרבנן ל"ל שבח עצים מ"מ בדבר שיש לו מתירין י"ל דמודו:

מה שהקשה דהא הו"ל א"מ לא הבנתי כיון דבא לתקן כדקיי"ל ביו"ד סי' ק"ב:

מה שהקשה בשם ס' שעה"מ על התוס' עירובין דף מ"ה מהא דביצה גבי מים ומלח בפשוט י"ל דאע"ג דרב אשי מדמי תערובות לספק היינו בנתערב ממילא אבל לערב בידים ודאי חמור ואפי' למאן דס"ל דאיסור דרבנן כגון חלת חו"ל מבטלין מ"מ בדשיל"מ לא מבטלין כמש"כ בחי' ליו"ד סי' צ"ט דאסור לערב בא"מ (והתם הו"ל כמאן דעירב בידים] ובזה י"ל קו' הראשונים דהא הו"ל א"מ דתחלת עירוב ל"ש זה כמובן והרבה יש להאריך בזה:

הנה קצרתי וכתבתי בחפזון כאשר בקש כ"ת לחוות דעתי בזה ושלא להתמהמה:

ידידו דוש"ת בלונ"ת ישראל יהושע חופ"ק ווארקא.

סימן לב

ב"ה כ"ב כסלו תר"ן לפ"ק. כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם לשבח מו"ה פינחס אלי' רוטענבערג אבד"ק פילץ ע"ד הרחיים של קיטור, זה כעשרים שנה אשר מנעתי להביא את הקמח הנטחן ברחיים האלו למחנינו כי נתברר שהוא מזיע וכבר הרגיש בזה הגאון קרבן נתנאל שאפשר שזיעה כזו מחמצת ודינו כתולדות המים, ומלבד זה הנה הרא"ש בפ' כל שעה הביא בשם הרוקח דזיעת בתים אע"פ שאינו מכשיר מ"מ מחמיץ דומי' דרוק והרא"ש ז"ל דחה דבריו דרוק מכשיר, וליישב קצת דעת הרוקח נראה דס"ל הא דתנן בפ"ב דמכשירין דזיעת בתים אינו מכשיר הוא לפי שלא נתלש לרצון **(ולכאורה קשה מהא דבריכה בבית דרק מה שהוא מחמת הבריכה טמא והרי ע"כ נתלש לרצון ושוב טמא גם מחמת הבית דהרי נתלשין ביחד ואפשר כיון דמיירי במים טמאין לא בעינן לרצון כמבואר שם ואף)** ואין זה ענין לחמץ, אמנם מעכ"ת כתב שהרחיים שבעירו איננו מזיע כי הוא מכלי ברזל המקררים אמנם עדיין יש חשש כי לפ"מ שנתברר לי הרבה מבעלי רחיים לפי שהם טוחנים הרבה הן חשודים לערב חיטים מחומצים לתוך הכשירים וזה נעשה ע"י תחבולות שונות, ואם כי מעכ"ת מכיר את האנשים כי הם כשרים ואינם חשודים בכך עכ"ז קשה בעיני שאכניס עצמי בזה כי ע"י שיתפרץ הדבר יבואו גם אחרים לעשות כך הגם שאין לנו לגזור גזירות מדעת עצמינו עכ"ז אין רצוני להצטרף בזה וכ"ת יעשה את אשר יראה בעיניו:

נאום ישראל יהושע חו"פ קוטנא יצ"ו. **(דהרמב"ם הוחנה רק באה"ט אבל מסתימת כל המפרשים משמע דרק ט"י נתמעט לא שאר משקין טמאין ומדוקדק למה במרחץ לעיל מבואר דטהורה בכי יתן ולמה לא כאן [רק הגר"א הגיה ע"ש] ולפ"ז מדוקדק דטהורה בכי יתן ע"כ לרצון ובכה"ג גם מחמת הבית טמאה דנתלש לרצון. המגיה.)**

סימן לג

בעזהי"ת ו' שבט תרח"ם לפ"ק קוטנא. כבוד י"נ הרב המאור הגדול וכו' כש"ת מו"ה שמואל ליב שיחי' אבד"ק שעבערשין יצ"ו. ידידי, בדבר רחיים של קיטור עם ליוואטארען וואלנען אם להכשירם בניקור לטחון בהם חיטי דפסחא, אין נפשי להתירו כי יש בזה חששות רבות ע"כ בעל נפש ירחיק עצמו מזה, וזה איזה שנים אשר מנעתי עצמי ואת אנשי עירי ואת הדורשים ממני ש בהם על חה"פ:

ושלום למר ולתורתו ידידו בלונ"ח הדוש"ת ישראל יהושע.

סימן לד

כבוד הרב המו"ץ הישיש מ' יצחק מראדאשיץ בדבר השמירה שנקצרה כדת ואח"כ ראו כעב קטנה נראה ואיזה טיפות נפלו ותיכף נטלו את הנקצר שהי' לערך שני כורים ונתערב אח"כ עם עוד חטים, ודאי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות, כי אם לא הי' רק כאיזה טיפות אשר בלא ספק החטים שירדו עליהם הטיפות הדקות המה בטלים באלף או ברבוא, וגם המחמירים לומר חוזר וניער בפסח מ"מ בזה שלא נשרה במים רק שירדו על איזה חיטים טיפות הרי כתב המג"א בסי' תס"ד ס"ק ד' שעכ"פ גם בנשרה צריך שישהה שיעור מיל וכיון שלקחו תיכף קרוב הדבר שע"י טלטול ונענוע לא הי' בו שיעור להחמיץ כי נתייבש ונחסר מהטיפות שלא הי' בו כדי ללחלח את הקליפה ולהחמיץ את מה שבתוכו, ע"כ לדעתי אין שום חשש בשמירה זו ויאכלו ענוים וישבעו:
נאום ידידו.

סימן לה

לכבוד הרב המאה"ג וכו' מו"ה אברהם צבי נר"י אבד"ק מאנקאביד יצ"ו. ע"ד השאלה שא' לקח חטים לערך כור והראה לפניו והיו כשרים דהיינו בחמש חטים מחומצות הי' שבעה פעמים ס' ואולי לא היו אלא נתבקעו (וכדעת הרשב"א) כי אינו זוכר עתה וטחן אותם ברחיים של יד בביתו ואפו מצות מהם ואח"כ לקח עוד לערך כור אצל איש הנ"ל ולא הראה עוד לפניו וטחן אותם על רחיים של יד הנ"ל ונשאר לו לערך חצי כור שלא טחן עדיין ותחב אחד מסוחרי הקמח היד לתוך החטים הנ"ל והרגיש שהם לחים קצת והביאם לפניו וראה איזה פראבע שהם מחומצים ואמרו לו הסוחרים שיש לתלות בזה שהמקום גורם שהחטים השניים נתחמצו מפני שהחטים השניים עמדו בביתו לערך ו' ימים ושם יש ווילגאטש ועמדו על הקרקע והימים הנ"ל היו ימי גשמים:
אם הי' החטים שקנה אח"כ במקום אחר אין לחוש על החטים הראשונים כי אין מחזיקין ממקום למקום ובפרט שהי' זמן רב ביניהם ששה ימים, אבל אם הי' החטים השניים עומדים ג"כ במקום הראשון והי' ג"כ העתים שוות יש לחוש גם על הראשונות ומה שבדק אותם ונמצאו יפים שמא הפראבע הי' טוב והשאר לא הי' טוב כי הי' בעליונה של השק ושם לא הגיע הלחלוחית:
ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק.

סימן לו

ב"ה מ"ח למב"י שנת תרח"ם לפ"ק פה קוטנא. שפעת שלום ויחוג בשמחה ושירים חג הביכורים כבוד י"נ הרב הגאון הגדול צבי ישראל מוהר"ר פינחס אלי' רוטענבערג

אבד"ק פילץ. מכתבו הגיעני, והאמת אמינא כי קשה עלי לכתוב בדינים אלו, אמנם מפני כה"ת אכתוב בקיצור נמרץ מה שרצו קצת להתיר השכר יען כי המומר מכר לנכרי א' מכירו קודם הפסח כל הבתים וכלי מלאכה שלו לצורך שכר מפני הערמה כי המומר הי' ממדינה אחרת שאין להם רשות לסחור במדינה זו ורצו קצת לומר כי גם כשמוכרין לנכרי בכל השנה היא רק דרך הערמה, יפה דחה כ"ת דברים הללו, ובאמת שאין ראוי לעשות מכירות חמץ בזה"ז כעיר פרוצה, וכבר הייתי רגיל לומר שהוא כעין שכתב הרשב"א בפ"ק דשבת גבי גיגית ונר וקדרה אפקירו מפקיר להו שהפירוש שהב"ד הם מפקירין כענין פרוזבול בפ' השולח דף ל"ו והארכתי בזה הרבה כי באמת לא אלמן ישראל גם עתה בדבר שא"א בלעדן ושלוחותי' דקמאי עבדינן בדבר שנעשה עפ"י כל ישראל, אמנם זה למי שנוהג כתק"ח אבל מי שלא נהג כתיקון חכמים דומה ללא כתב פרוזבול ויעו"ש היטב בפ' השולח בדברי התוס' שם לכן אחר אשר לא נהג בכתיבת שטר מכירה לשם חמץ אין שום היתר במה שמכר דרך הערמה לצורכו, ועכ"ז אחר שדעת הפרישה דמומר שיצא לגמרי מכלל ישראל דינו כנכרי גמור גם לבטל ע"ז, הגם שהטו"ז בה' ע"ז חולק עליו ונראין דבריו בפרט שהוא בתרא, מ"מ לפע"ד אחר שיצא מכלל ואין בו שום לחלוחית יהודית אין לנו לאסור השכר בהנאה רק בשתי' שראוי לזהר ששום יהודי לא ישתה משכר זה שעעה"פ אבל לא בהנאה מאחר שיש מקום לתלות שכבר מכר, ויש לי עוד טעמים בזה אשר די לנו לאוסרו בשתי' לא בהנאה למכרו לא"י, והאמת כי האריכות בזה קשה רק כתבתי לדעת הענין בקצרה:

יתענג כ"ת על רוב שלום ויזכה לשיבה טובה ולרב שלום נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו. והנני מוסיף דכיון דחמץ שעעה"פ אסור רק מצד קנס שקנסו כדי שלא יעשה כן פ"א יש מקום לומר שאין זה נוהג רק בישראל שכל ישראל מצווין להפרישו אף במקום דלא קאי בתרי עברי דנהרי כמש"כ בתוס' שבת ג' משא"כ בנכרי וישראל מומר כמש"כ הש"ך ביו"ד סי' קנ"א סק"ו ואע"ג שבס' דג"מ כתב דגם בישראל במזיד דינא הכי אינו מוכרח עיין ש"ך סי' קנ"ט ס"ק ו' וכיון שדינו כנכרי לענין מצווין להפרישו א"כ י"ל דל"ש לקנסו כנ"ל:

סימן לז

בעזהי"ת ה' שמות תרל"ב. כבוד ידידי הרב המאוה"ג חכם לבב מ' מאטיל נ"י אבד"ק גאווארטשאב. נידון השאלה באחד שנלקח ממנו יי"ש הרבה ע"פ עלילה והי' עומד כל ימות הפסח אצל פקידי השרים וזה מקרוב ראו כי הוא שקר ונתנו לו בחזרה אם מותר אחר הפסח יען כי הי' אנוס בדבר, ומעכ"ת צידד על פי דברי הנוב"י דבגזל חמץ ועעה"פ

מותר לאחר הפסח, הנה באמת בחידושי הרמב"ן שנדפסו זה לא כביר כתב בהדיא דאסור אחה"פ אע"ג דהנגזל לא עבר על בל יראה, והנה מש"כ דהנגזל לא עבר על בל יראה י"ל לטעמי' אזיל דס"ל כשיטת הגאונים שהביא הרא"ש והר"ן בפ"ק דפסחים, גם לא ידעתי אם הנגזל מקרי אנוס דהי' יכול לתת במתנה להגזלן, ומ"מ מסתבר דלא עבר אדאורייתא דל"מ ברשותי' ומ"מ נראה מדברי הרמב"ן דאסור אחר הפסח, ומ"מ י"ל בנ"ד דאינו חמץ גמור דעיקרו מתפוחי אדמה והשעורה שנותנים אינו אלא כמעמיד וליכא אלא איסורא דרבנן וכיון שהי' אנוס לא החמירו כיון שיש הפסד גדול בדבר והוא עני ואביון לכן יש להתיר:

ידידו

סימן לח

כבוד י"נ הרב המאוה"ג חכם לב מ' אפרים זלמן שי' אבד"ק פיעטרקוב דקוא. לאשר המכ"ז סיפר לי שהפראפענאטאר דשם יש לו שני שענקין א' בביתו וא' בשכירות הי' מקום להתיר אם יסכים מעכ"ת שישכור את החנות ששכר להקונה את כל המשקין וישים שם בחנות את כל המשקים החמוצים ומש"כ כ"ת דהו"ל רוצה בקיומו זה לא גרע משאר חמץ שנהגו למכור כיון שכבר הקנה לנכרי וזקף המעות בהלואה והו"ל כמקבל אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי שהרי החנות אינו אלא מושכר לו והרי משכירו עתה להנכרי הקונה, ואמנם אם לבו נוקפו להתיר זה בשכר שהוא חמץ גמור אמנם יי"ש דידן שנעשה מתפוחי אדמה לדעת רוב הפוסקים אינו אלא דרבנן יש לסמוך ע"ז בייי"ש ויחמיר שלא ימכור הקונה השכר בפסח לערלים, אמנם אם ירצה הנכרי הקונה למכור את [הייי"ש] לערלים אין לו למחות בידו אחר שכבר מכר לו:

ידידו ישראל יהושע החופ"ק קוטנא.

סימן לט

לכבוד הרב הגאון אב"ד קראשנעוויטץ שליט"א:

הנה מעכ"ת כיון בקצת דבריו למה שבארתי בחי' ואכתוב כאן בתוספות קצת הנה בפסחים דל"א בישראל שהרהין אצל כותי והתנה במעכשיו אינו עובר, והקשה הר"ן נימא הואיל ואי בעי פדה ותירץ דבמחוסר ממון לא אמרינן הואיל, ולפ"ז ביש לו מעות או שכ' שיכול לסלק בשופי אסור ולא משמע הכי דאטו בגברא ערטלאי עסקינן וכל כי האי הו"ל להפוסקים והטוש"ע לבאר, ונ"ל דלא אמרינן הואיל אלא במקום שאין רשות אחר מבטל כההוא דחלה, דקודם שבאה ליד כהן הוא אינו של כל אדם ולא הוי של כהן] לכן (מטעם הואיל] נחשב לדידי' אבל ודאי קנין הגוף דאחר מבטל להואיל דידי'

והיינו נמי טעמא דהקדש לא מקרי דידי' הואיל ואי בעי פדה (עי' תוס' פסחים מ"ו: ד"ה הואיל] דקנין הגוף דהקדש מבטל לקנין דידי' מצד הואיל] וכן מוכח לומר לר"ש דס"ל בב"ק פ' המרובה] דבר הגורם לממון כממון וחייב בדיני כפל, ואפה"כ בריש המפקיד משמע דהמפקיד זוכה בהכפל ול"א דיזכה הנפקד מצד גורם לממון] אמת שהראב"ד כתב דבעינן אחריות כל האונסין דוקא אבל קשה משואל אבל לפענ"ד כדפרישית דקנין הגוף דמפקיד סותר לקנין הגורם דהנפקד ומבטלו ודוקא בשל הקדש משלם כפל כיון דאין תשלומי כפל בהקדש אבל לא בהדיוט, וה"נ י"ל בהואיל לדידן, אמנם דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ד ה"ה מה' חו"מ] דוקא במטי זמנו קודם הפסח והקשו בזה הא לאביי דס"ל למפרע הוא גובה א"צ הגיע זמן קודם הפסח, ובאמת דלכאורה דברי הרמב"ם ז"ל הי' מסתברין מאוד דהא חזינן בבכורות דף י"ו:

במקבל צאן ברזל הוולדות פטורין מבכורה כיון דאי בא הנכרי ולא יהיב לי' דמי' תפיס ולדות מקרי יד נכרי באמצע, הא קמן דלא מקרי נפק מרשותי' דנכרי כיון דנשאר עדיין תפיסת יד בבהמות וולדות דאי לא ירצה הישראל לתת מעות יתפוס הבהמה והרי אין התנאי תלוי ביד הנכרי כלל מ"מ אקרי לא נפיק לגמרי [מרשותי'] אף להקל [לפטור מבכורה] ומכש"כ להחמיר דעדיין לא מקרי נפיק מרשות ישראל גבי ב"י] ולפ"ז ל"ק כלל על דברי הרמב"ם ז"ל מהא דלאביי לא עבר (אף בלא מטי זמני'] דהא אביי באמת פליג על דין זה ע"ש בבכורות י"ו:

ולדידן דקיי"ל כרבא נראה כדעת הר"מ ז"ל ותדע דהא חומרא דחמץ בב"י הוא אפי' בקבלת אחריות ופשוט דבקבלת אחריות לא מקרי יד נכרי באמצע לפטור מבכורה וכיון דחזינן דתנאי שאינו בידו מקרי לא נפיק לגמרי להקל [ולפוטרו מבכורה] כש"כ וק"ו להחמיר בחמץ:

והנה המג"א בסי' תמ"ח סק"ה הביא בשם הרדב"ז דבמתנה ע"מ להחזיר עובר בב"י מדאורייתא משום הואיל ולא החזיר וכל שהתנאי לא נתקיים מקרי פקדון, והמג"א כתב דלא מקרי הואיל משום שאינו בידו ולכאורה קשה מהא דחלה שנטמאת ביו"ט דפריך בירושלמי ויפקירנו ומשני דאין אדם מפקיר דבר שאינו שלו ולפ"ד המג"א דלא אמרינן הואיל אלא במה שבידו א"כ לפ"מ דמסיק בש"ס דבהואיל אי בעי מתשיל פליגי א"כ קשה יתננו לאחר באם יתשל יהי' של המקבל והשתא שניהם לא יעברו דהבעל עיסה לא יעבור משום הואיל דהרי אם יתשל יהי' של אחר והמקבל לא יעבור דהא אינו בידו לתשול, אבל נראה דלק"מ דהא קיי"ל בגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש לפי שאינו ברשות הנגזל א"כ ה"נ אף אם יתשל לא יהי' של המקבל כיון דבשעה

שנתן המתנה לא הי' ברשותו דמי יימר דמזדקקי לי' תלתא, ובזכרוני שראיתי בתשו' לא'. מן הראשונים דמקדיש חפץ ומכרו לאחר ואח"כ נשאל על ההקדש לא אמרינן כיון דההקדש בטל ע"י שאלה תהי' המכירה קיימת דמ"מ מקרי דשא"ב וה"נ דכוותי':

אמנם לפענ"ד נראה דדינו של הרדב"ז תלי' בפלוגתא דהרמב"ם והפוסקים בנכרי שהלוה לישראל על חמצו] כי עיקר ראיות המג"א מהא דסי' תמ"א והרי גם שם דעת הרמב"ם ז"ל אף באינו בידו אמרינן הואיל בלא הגיע הזמן קודם הפסח] וכ"כ ראי' לזה מהא דבכורות כנ"ל:

אמנם בדעת הפוסקים החולקים נראה לחלק בין תנאי לשיור בקנין תדע דודאי נכרי שנתן בהמה לישראל ע"ת ודאי כשנתקיים התנאי הרי היא למפרע של ישראל וחייב בבכורה (א"כ לק"מ מהא דבכורות ע"ד הפוסקים] דהתם בנכסי צאן ברזל דאינו כעסק תנאי אלא ששייר לו שיעבוד א"כ לא נפק מרשותו] וזה נ"ל ברור בדעת הפוסקים החולקים על הרמב"ם וכבר מבואר כעין חילוק זה בריש המגרש:

ונ"ל עוד בדעת הפוסקים דגם בתנאי שהוא בידו ל"א הואיל בדבר שהוא דרך תנאי ולא דמי דהואיל דאי בעי מתשיל דהתם מקרי כשיור בקנינו דלהכי מהני שאלתו] דהא בבא ליד גזבר לא מהני שאלה דאז הו"ל קנין מעליא עי' ש"ך חו"מ סי' רנ"ה בשם ר"ב אשכנזי, וזה דעת הפוסקים שסתמו בסי' תמ"א דאם יש לו מעות לפדות] אסור:

והנה במכירת חמץ בזה"ז לנכרי והנכרי נשאר חייב וזקפן עליו במלוה כתב הרב במק"ח דלא גרע מקבלת אחריות דודאי עיקר אחריות על החמץ דאם יאבד לא יתן לו כלום לכן כתב שיקנה לו ג"כ החדר שהחמץ בתוכו] דהו"ל כמקבל אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי וכן בשכירות כשמשכיר החדר ולכאורה יראה דתלי' בפלוגתא דהרמב"ם ז"ל והפוסקים דלר"מ ז"ל כיון דהי' שלו ונשאר לו זכות עבר דומה להא דבהמת צאן ברזל דלא נפיק לגמרי מרשותי' אבל להפוסקים החולקים על הרמב"ם ז"ל שפיר י"ל בביתו של נכרי (לא] עבר כמו במשכון סי' תמ"א ול"ד למקבל אחריות (דלא עבר בביתו של נכרי] דהתם מעולם לא הי' שלו כדחלקו התוס' בפ"ק דפסחים דף ו' גבי בהמות ארנונא, אבל בהי' שלו נראה דתלי' בפלוגתא דהרמז"ל והפוסקים:

והנה לכתחילה ודאי נכון לחוש לדעת הרמב"ם ז"ל א"כ טפי עדיף שלא יהי' לו חוב על הנכרי הקונה כלל כשי' הרב מלאדי ע"י ערב קבלן] דלגבי אחר שאינו שלו ולא היה שלו הו"ל כמקבל אחריות על חמצו של נכרי בבית נכרי ובכה"ג אף להר"מ ז"ל שפיר דמי כנ"ל] והנה מעכ"ת הרגיש בזה ולמש"כ תלי' בפלוגתא הנזכרת:

ומש"כ [כת"ה] דאחר יכול לתפוס למשכון הא ליתא דמלבד לר"מ ז"ל ישראל מנכרי קונה משכון דקיי"ל כר"מ אף גם ביו"ט כשתופס למשכון מקרי נהנה ואסור לתפוס] ואין זה צריך לפנים:

ובעיקר דין מסירת מפתח ודאי אינו אלא חומרא בעלמא אמנם אם מבקש מהנכרי שיפקיד בידו אח"כ המפתח אין בכך כלום וטוב שיתנה עמו שלא יהי' החמץ ע"י כן באחריותו:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא ואת חג המצות יחוג ברב חדוה.

סימן מ

ב"ה ה' ניסן ר"ך לפ"ק. החיים והשלום וכ"ט לכבוד י"נ הרב הסאה המאה"ג חכם ובר לבב מ' שלמה הירש נר"ו אבד"ק דראבנין ידידי הגיעני אמרותיו היקרים האומנם קשה עלי לשלוח פלפולים על פני שדה בפרט בדבר אשר איננו נוגע למעשה כי הנה הבתולה כבר נתגרשה אמנם לכבודו אשיב לו על קו' ברש"י פסחים בסוגיא דהואיל הנה מדרבנן גם ר' חיסדא מודה דאסור בלא ע"ת ומעתה אין קושיא מסוגיא דעירובין כמובן ומש"כ דגם למש"כ התוס' ביכול למוכרו אע"ג דלמפרע היא גובה מ"מ ההקדש מפקיע מידי שיעבוד ובזה תירץ ההיא דאיצטלא דאמרינן קניא מיתנא וז"א דלדעת תוס' משום שבח בית אבי' א"י למכור במטלטלי ואף בדיעבד מכרו בטל רק שי' הרמב"ם היא לחלק בין מטלטלי לקרקע אבל אין כן דעת התוס' א"כ שפיר הקשה הפ"י:

ידידו הדוש"ת בלונ"ת

סימן מא

שאלה באחד שמצא תוך הקיגיל שעושין על שבת שבולת חמוצה חמץ גמור ולא הי' שום ספק כלל שהיתה חמץ גמור כי הקיגיל נעשה ממצה כתושה ומים צוננים ושומן חי של בהמה ואח"כ העמידו את הקיגיל תוך קדרה עם בשר חי ומים צוננים והקדרה לא היתה מכוסה רק חציו עם שבר חרס והעמידו אותה אצל האופה תוך התנור בין עוד הרבה קדירות ומתוך שהי' קדירות הרבה העמיד האופה עוד אחרות ע"ג הקדירות התחתון גם נודעת כי הקדירה שנמצא בה החמץ היתה מלאה כי האופה סיפר במרוצת דבריו כי בעת שהוציא אותה מהתנור נשפך ממנה קצת והנה אצל האופה נתערבו כל הקדירות מתוך שהוציא והכניס וחזר והוציא והכניס כנהוג אצל האופים לכן נתערבו כולם ולא נודעו איזה קדירות עמדו שם סמוכים אל הקדירה החמוצה ונתערבו כולם גם איזה קדירה עמדה על זו הקדירה, והוריתי כי אלו שקבלו את הטשאלינט שלהם קודם שנודע התערובות מותרין ואשר נשארו אצל האופה אסורים, והנה כאן נמצא אחד

שאינו בקי כלל בהוראה ולא למד מעולם ויען כי הטשאלינט שלו הי' ג"כ בין הנשארים אצל האופה קרא תגר עלי כאלו אסרתי את היונה ח"ו לכן יורני רבינו הדין עם מי:

תשו' להרב הגדול מגזע היחס מו"ה יחזקאל אבד"ק ווישאגראד. הנה מה שנפרש מקודם שנודע התערובות ודאי מותר הגם שהפוסקים נחלקו אם בדשיל"מ אמרינן כל דפריש מרובא פריש ועיין בר"ן פ"ק דביצה גבי ביצה שיצאה מערב יו"ט, ובס' מל"מ בפ"ז מה' מעילה הביא ראי' מהא דתנ' בתוספתא בפ"ד דדמאי דמצטרפין פירות חו"ל על פירות שני' כדי לפוטרן ממע"ש אע"ג דמע"ש מקרי דשיל"מ וכן הדין בפי' שביעית, ול"ק כלל דהא מה דמע"ש חשוב דשיל"מ אף דצריך להוצאה היינו משום דבלא"ה הי' צריך להוליך דמי מע"ש לירושלים וכשפודה המע"ש אינו פודה רק כפי ערך שנתערב ולא נתוסף לו הוצאה ע"י התערובות וכשאין לו פדיון מבואר בדברי תוס' ב"מ נ"ג. דלא נחשב דשיל"מ להעלותו ולאכלו בירושלים משום דיהי' צריך להעלות בהוצאות יתר ע"י התערובות א"כ בכאן שאם נאמר מרובא פריש לא יהי' צריך להוצאה כלל לא נחשב ע"י הוצאה לדשיל"מ:

הראי' השני' שהביא המל"מ מהא דפ"ק דפסחים ופ' הזהב מעות שנמצא בהר הבית חולין דאמרינן מרובא נפל דלא מע"ש ואף דהוי דשיל"מ ישבתי בימי חורפי בטוב טעם דהא מבואר בפ' מרובה בסוגי' דצנועין דאין אדם יכול לחלל מע"ש שאינו שלו וע' בתוס' קידושין דף נ"ו. הא דלא אמרינן זכין לאדם שלא בפניו כיון דהנגזל א"י לחלל שאינו ברשותו וגם הגזלן אינו יכול לחלל מטעם שאינו שלו אין הנגזל יכול לחלל מטעם זכי' להגזלן ע"ש וכיון דא"א לחלל מעות מע"ש שנאבד ל"ש דשיל"מ דהא א"א להוציא המעות לצורך אכילה, דמע"ש ממון גבוה ול"ש לומר כאן יאוש כמו דא"י להפקיר ולתת במתנה מע"ש והו"ל א"ב דאובד ואינו שלו דמוציא לכן א"' לחלל ול"ש דשיל"מ אפי' בירושלים:

אמנם הגם שתרצנו לקושית המל"מ מ"מ כיון דהוא מידי דרבנן ויש ביטול עונג שבת סמכינן ע"ד המתירין. ועל אותן הקדירות שלא נפרשו הט"ז ביו"ד סי' צ"ב ט"ז הקיל בתרי משהו אמנם הנקה"כ והמג"א א"ח סי' תס"ז חלקו עליו וכבר בארתי במקום אחר שלפע"ד אין ראייתם מכרעת כלל ועל האוסר לה"ר אמנם גם לפ"ד הנקה"כ באינו מינו והוא יבש בטל נמצא כאן דהשבולת בקמח הו"ל א"מ כמו ענבים ביין וה"נ שיבולת בעסה ופת הו"ל א"מ וגם לפ"ד הנקה"כ מותר, אמנם הגם כי הדעת נוטה להמתירין ואין ראיות האוסרין, כבר נהגו כדברי המג"א לאסור גם בתרי משהו וביבש אם לא שיש עוד צד א' להתיר, וכיון שכתב כ"ת שודאי נשפך מהרוטב סמוך לקדירות אחרות גם

שהקדירה אחת היתה מונחת על הקדירה שהשבולת בתוכה והקדירה העליונה ודאי נאסרה משום זיעה א"כ לפ"ד המג"א נאסרו כל הקדירות שנתערבו א"כ ודאי יפה הורה כ"ת:

מש"כ כ"ת ע"ד המקו"ח דיבש ביבש במינו כיון דחד בתרי בטל גם מדרבנן אלא בדבר חשוב או בשאר דבר [שאינו] מתבטל תולין לומר דהאיסור נאכל יפה כתב כ"ת:

ידידו הדוש"ת.

סימן מב

כבוד ידי"נ הרב המובהק גאון ישראל בוצינא דנהורא מו"ה יעקב שאול אלישר שיחי' ראב"ד דעיה"ק ירושלים תוב"ב. יען כי היום פסח שני אמרתי לכתוב לכ"ת מה שנתחדש לי בדברי הר"מ ז"ל בפ"ה מה' ק"פ ה"ח שכתב דנשים בפ"ש רשות ובפ"ב כתב דעושין חבורה שכולה נשים ואפי' בפסח שני, וכבר תמה ע"ז רבינו בכ"מ ובלח"מ ולפענ"ד נראה ברור דע"כ ל"ק הר"מ ז"ל דנשים בשני רשות אלא היכי דשגגה או נאנסה בראשון ואצ"ל אם היתה טמאה או בדרך רחוקה אבל אם היתה מזידה בראשון ולא עשתה הפסח כיון דחייבת כרת על הראשון והנה דעת הר"מ ז"ל שם דאע"ג דקיי"ל כרבי דחייב כרת על הראשון ועל השני מ"מ אם הקריב בשני הגם שהי' מזיד בראשון פטור מכרת ונראה ברור דגם אשה אם היתה מזידה בראשון אם הקריבה בשני פטורה מכרת וכן כתבו האחרונים בלאו הנל"ע דאין לוקין דגם אשה חייבת גם במצוה הגם שהיא מ"ע שהזמן גרמא כיון דבאיש אית לי' תקנתא גם באשה אית לה תקנתא ונראה פשוט דהה"ד באשה שהיתה מזידה בראשון בעשתה בשני נפטרה מכרת ובזה מחויבת מה"ת ומביאין בפ"ע ודו"ק בלשון הרמב"ם פ"ה ה"ח שכתב דוקא שגגה או נאנסה בראשון רשות בשני משמע להדיא כדברינו דבמזידה חייבת בשני להנצל מכרת ואפשר דגם שבת דוחה היכי דא"א שתעשה טפילה לאנשים:

** (ויש לה"ר לזה מהא דפסחים פ"ח: דנאמר גבי רב ועבד פטורין וחייבין בפ"ש ולכאורה שלא כהלכתא מ"כ כיון דפשע דשכחה לשי' אגודה הוי פשיעה חייב בפ"ש, איברא דהמחבר ז"ל בספרו ישועות ישראל סי' נ"ה כתב אף לאגודה הוי רק שוגג וי"ל ועי' בס' חינוך מצוה ש"פ. המגיה.) נאום ישראל יהושע חו"פ קוטנא

סימן מג

ב"ה כ"א אדר שני תרמ"ו לפ"ק קוטנא שובע שמחות ישיג מאלקי הרוחות כבוד האי גברא יקירא הרב הגדול וכו' מו"ה צבי הירש נ"י אבד"ק קאנין יע"א. בדבר אשר חדשים מקרוב באו ללוש מצות על חג הפסח על המאשין חלילה לנהוג כן אחרי שזה ערך

לשלשים שנה שאסרו אותם כל גדולי ישראל שבמדינתנו ובראשם הגאון המנוח אבד"ק טשעכאנאווי והגאון מו"ה ר' יצחק מאיר זצ"ל מגור גם הגאון מו"ה מאיר ז"ל אבד"ק קאליש חתום על האיסור ולא הי' אף אחד ממדינתנו פוצה פה להקל ע"כ אני אומר לאנשי קהלתכם, אחי חדלו לכם מלהבדל מאחיכם גם כי עפ"י הדין אחר שהגדולים אשר במדינה זו אסרו את המאשין הלזה ורוב וכמעט כל אנשי מדינה אשר במדינה זו קבלו עליהם האיסור, אסור להקל:

נאום הדו"ש ומברכו בברכת החג ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן מד

ב"ה ז"ך אלול תרל"ח לפ"ק. כבוד ידידי הרב המאה"ג חריף ובקי מ' יצחק נרו אבד"ק סאמפאלנא. הנה אחר אשר כבר נהגו זה כשנתיים ימים לתקוע בלחש כמנהג יח"ס גדולי הדור נכון שלא לעזוב המנהג ובספר החיים נזכר ונכתב ונזכה לשוב בתשובה שלימה:

נאום ישראל יהושע חו"פ קוטנא.

סימן מה

ב"ה כ"ב למב"י תרל"ט לפ"ק קוטנא. כבוד הרב המאה"ג מ"ו משה יואל נר"ו אבד"ק טשיזיווא. בדבר שאלתו במי שנכשל ר"ל בביאת פנוי' שתי פעמים, הנה בתשובת ר"מ מרוטנבורג מבואר מ' יום רצופין אמנם לפי שקשה לבריאות האידנא החמרתי עליו להתענות מ' מעל"ע ושלא יהי' רצופין, רק בכל שבוע ב' וה' עד אשר יושלמו ארבעים מעל"ע שלא ברצופין גם צריך להתענות בשנה השני' הבע"ל עוד מ' יום מעל"ע כמו בשנה זו כיון שהי' שני גופין וגם במזיד אמרינן גופין מחולקין כמבואר בקידושין פ' ע"י ובכריתות ודו"ק:

נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן מו

החיים והשלום וכו' לכבוד י"נ הרב הגאון הגדול הצדיק המפואר זקן שקנה חכמה מו"ה אלעזר הכהן נר"י הגאבד"ק סאכאטשוב יע"א. אחדשה"ט מכתבו הנחמד הגיע לידי אור ליום ו' השבר ובשלומו ובשלום תורתו שמחתי:

וע"ד אתרוגי קארפו היטב אשר דבר כ"ת הגאון שיחי' כי אחר אשר הלכה זו מרופפת, כבר אמרו ז"ל צא וראה האיך הציבור נוהגין והנח להם לישראל אם אינם נביאים הן בני נביאים, ואחר שרוב בני מדינות הללו כבר נהגו לצאת באתרוגים הללו וגדולים וקדושים יצאו באתרוגים הללו חלילה לגזור עליהם, האמנם רבים מפריזים על המידה במידה

גדושה מאד לבחור להם דוקא אתרוגים הללו, וזכרנו ששנה אחת שאתרוגי קורפי לא היו מהודרים כלל ורבו הפסולין מדינא, ועכ"ז לא אבו בשום אופן ליקח אתרוג אחר, כאלו יצא בת קול משמים שפרי עץ הדר המוזכר בקרא הוא רק מתושבי צוררי היהודים היושבים על איי קורפו (ויש מסכלי הזמן שהפריזו על המידה עוד לומר שגם יהושע בן נון ציווה ליקח לו פרי עץ הדר על חג הסוכות מאיי קורפו ולא רצה ליקח מפרי עץ הדר של א"י, לא ידעתי אנה ראו זאת וסכלי הדור ידם רב להם אצל המונם לשמוע למעשיות זרות כאלה) ואין ספק שהגדולים וצדיקים שבחרו באתרוגים הללו היא רק לפי שהם מהודרים לא כמו שהם מוציאים לעז על שאר אתרוגים, אמנם לא בשביל שוטים הללו נבזה את האתרוגים אשר נתפשט המנהג לצאת בהם בלי פקפוק, ועכ"ז ראוי והגון למען ישוב א"י לברך על אתרוגי א"י והמצוה מהודרת במצות חיבוב א"י וישוב א"י כי עי"ז יוכלו רבים שם להתפרנס (גם יש בזה קצת רמז ע"פ פנימיות ואין מפרשין לחכם כיו"ב) לכן ודאי אם הי' במוסכם אצל רוב חכמי המדינה לפרסם ברבים שנכון יותר לצאת באתרוגי א"י הכשרין ע"פ דין בלא פקפוק מלצאת באתרוגי קורפו אע"פ שהן מהודרין יותר, ואין להביט על מראיהן וגובה קומתן, באופן שלא יהי' זלזול על דורות ראשונות שיצאו באלו כי אז לא הי' באפשרי שיקח מאתרוגי א"י, ואם רבים וגדולים יצאו באתרוגי קורפו הלא רבו יותר אשר יצאו בשל א"י הב"י והאר"י והרמ"ק (גם כמדומה לי על הרב החסיד מ' חיד"א בעל ברכי יוסף פקפק על אתרוגי קורפו בס' חיים שאל ואין הספר הלזה מצוי במדינותינו) ומה שהתרעם כ"ת על אשר באנו על החתום במודעה שכתבו בווארשא וכתב ששמע ע"ז דיבת רבים. הנה גם אנכי ידעתי שירבו עלי דברים ואבוא לידי חשד, אמנם מה אעשה כי באתי עה"ח שלא ברצוני הלא ידע מעכ"ת נ"י הרעש אשר הי' על הרבנים שאין יודעים היטב בלשון לעז חשבתי פן עי"ז. יצמח דברים לא טובים וכמה מרבנים אשר יצטרכו לירד ממחייתם, וקיימתי בעצמי מאמר עקביא בן מהלאל מוטב שאהי' שוטה כל ימי ואל אהי' רשע לגרום ע"י הירוס גם פרסמתי תיכף לפני רבים כי שלא מרצוני חתמתי על הכרוז שלהם ושמותר ליקח מכל מקום שירצו הלא רבב"ח שהי' מגדולי האמוראים חתם על האשקלתא ועל המודעה כמבואר בפרק חזקת הבתים בסוגי' דתלוי' וזבין, יאמין לי כ"ת שהחתימה על כרוז שלהם הוא נתעב ונאלח אצלי כי איך יתכן לגזור אחר שרוב אנשי המדינה אינם חפצים וגזירת דניאל שהי' גדול בדורו לא נתקיים לפי שלא קבלו רוב אנשי ישראל כמבואר בפ' אין מעמידין כש"כ זה שאין בו סרך מצוה כ"א יוקר השער ולהרבות שכר לחזניהם ולסופריהם ודי בזה:

ובדבר צומת הגידין בעוף בס' פרי מגדים כתב דפלוגתא דרש"י וראב"ד הוא אצומת הגידין החיצונים או הפנימיות הוא ג"כ בעוף וכיון דבעוף קיי"ל דהם ששה עשר צריך לבדוק בשלשים ושתים גידים אם לא נפסק אחד מהם דאנן קיי"ל כחומרי דתרוויהו, ובס' לבושי שרד נמשך אחריו וכתב בספרו כמה חילוקי דינים, והחוש סותר לדבריהם כי הבודק בעוף בפרט האינדיק יראה שאין לו רק י"ו גידין כי בעוף אינדיק בקל נוכל לבדוק הגידין ונראה דלישנא דהרא"ש אטעי' להרב בעל פרי מגדים ולא כיוון יפה בכוונתו:
ידידו לנצח

סימן מז

ב"ה א"ח ש"פ פה לובין. ילמדנו רבינו כי באו"ח סימן תרמ"ח מבואר בטו"ז ס"ק א' שהאתרוג אין לו יותר רק שלשה קליפות, אחד הדק מלמעלה, הב' כל עובי האתרוג הלבנה והג' קליפה בין זרע לזרע, ומשמע מהטו"ז שאם נקלף קליפה העליונה עד שנראה הלבנה אין בו שום פסול רק אם נקלף כולו ע"ש. וקשה לי הא מבואר בהמחבר סעיף ו' שצריך להיות נשאר ירוק משמע מהמחבר שיש לאתרוג ד' קליפות כי עד הקליפה הלבנה יש שני קליפות והקליפה הלבנה והקליפה בין זרע לזרע ולהמחבר כשנקלף ונראה הלבנה הוא פסול, ע"כ:
תשו' ב"ה לידידי הרב המאה"ג מ' אפרים שיחי' אבד"ק לובין יצ"ו מה שתמה ע"ד הטו"ז בסי' תרמ"ח ס"ק ו' מדברי הרמב"ם והמחבר בס"ו תמהתי הלא שם מבואר כדברי הטו"ז דמש"כ שנשאר ירוק היינו דבלא נשאר רק הקליפה הלבנה הי' הדין בחסרון כאיסר ובזה אפי' משהו כשר. ובעיקר הדין באתרוג שניקב וניכר הלבן יש חשש חסרון דבזה א"צ נקב וכבר כ' הרמ"א דבשעת הדחק סמכינן על הראב"ד דכל שאינו מפולש עד חדרי הזרע צריך חסרון כאיסר, אמנם האידנא שאתרוגים מצוים לא מקרי שעת הדחק דאפשר לצאת במתנה ע"מ להחזיר:
ידידו ישראל יהושע חו"פ קוטנא יצ"ו.

סימן מח

כבוד החה"ש יקר הערך מישרים הולך מו"ה יצחק סובאלסקי נר"י. ע"ד אתרוגי קורפי, בודאי במדינה שיכולים למצוא אתרוגי א"י אף בדוחק ראוי להרחיק מאתרוגי קורפי באשר אינם נקיים מחשש הרכבה, ושעושים גם להכשיל וכאשר הורו הגדולים יחי':
נאום ישראל יהושע חו"פ קוטנא.

סימן מט

ב"ה ו' אלול תרמ"ב לפ"ק קוטנא. כבוד המופלג השנון מו"ה חיים משולם קויפמאן הכהן שיחי' בענין דיחוי במצות אסיקנא בפרק לולב הגזול דדיחוי מעיקרא כשר וכתבו התוס' די"ל דוקא התם דבידו לתקן אע"ג דהוא בעבירה ולכאורה הי' אפשר לומר דאין ראי' מהא דעבר ומיעטן דהא קודם יו"ט לא מקרי דיחוי כלל כמבואר שם א"כ י"ל בליל יו"ט כיון דלילה לאו זמן לולב באם עבר ולקטן לא מקרי דיחוי והרמ"א בסי' תקפ"ו כתב דיש מחמירין דוקא בנתבטל מערב יו"ט והיינו משום דיחוי ויראה דא"צ מערב יו"ט דגם בליל יו"כ לא מקרי דיחוי ויראה דתליא בפלוגתא המבואר בנזיר ובכריתות דף ח' אי לילה מקרי מחוסר זמן דלמ"ד לילה מחוסר זמן הרי זה כקודם יו"ט ולמ"ד לילה לאו מחוסר זמן הרי זה כאלו נדחה ביו"ט, והרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מחוסרי כפרה פסק כחזקי' דמקרי מחוסר זמן ואידחא סייעתא דמייתי מהא דאין ממעטין ביו"ט דבלילה הי' [מיושב פסק הרמב"ם ז"ל בה' לולב] וי"ל דגם דיחוי מעיקרא הוי דיחוי ולא תקשה מהא דהדס ולא מקרי בידו כיון שאין בדעתו למעט כמש"כ בהא דהפריש קרבן ונשתטה אמנם לפי שיטת התוס' דאע"ג דלא מקרי בידו מ"מ בדיחוי מעיקרא קיל וגם זה מקרי בידו ולפי זה מוכרח בדבריהם בזבחים דף נ"ט בד"ה עד ושם דף י"ב בד"ה וש"מ דגם מה שלא נקרא בידו גבי דיחוי אחר שנראה מקרי בידו אחר שנדחה:

ומש"כ מעלתו על מש"כ בספר נפש חי' מדברי התוס' כריתות דף ח' הנה באמת מוקשה הסוגיא דפריך נימא הואיל ואידחי אידחי בדם שנקרש הא באיסורין אין דיחוי לר' יוחנן כמבואר במנחות דף נ"ד דמ"ד יש דיחוי באיסורין איתותב והי' אפשר לומר לחלק בין נדחה מחמת השיעור כיון דח"ש אסור מה"ת לא אידחי לגמרי משא"כ כאן דאידחי לגמרי אמנם דעת רוב הפוסקים ביו"ד סי' צ"ט דאמרינן חוזר וניער מד"ת וע"כ דאין דיחוי מד"ת באיסורין ובמצוה דוקא איבעי' לן אי יש דיחוי לא באיסורין, ואולי י"ל דאע"ג דאין דיחוי באיסורין מ"מ דם שאני דכתיב בי' כפרה ודוקא בראוי לכפרה ולפ"ז דם שנפל לתוך מים אע"ג דיש בו מראה דם מ"מ אמרינן קמא קמא בטל ואידחי משא"כ לגבי כיסוי וכש"כ באיסורין דאין אומרים בו דיחוי ובדם אמרינן דיחוי למסקנא דגם בדם חמור שנקרש חייב הואיל ושכנגדו (הי') ראוי (פי') הואיל ודם זה ראוי שכנגדו במראה אדמימות ואמרינן דון מינה ואוקי באתרן והקיש איסור דם לכל איסורים שאין אומרים בו דיחוי ודוקא באישתני ע"י בישול כמש"כ התוס' שם ודו"ק:

ובעיקר דברי התוס' בכריתות מדברי התוס' זבחים ל"ד לא נראה כן וכוונת התוס' שם נראה דדוקא בהניח על הריצפה או שנתן לפסול דעיקר המצוה היא להוליך הדם בכלי

שרת על המזבח ולזה לא נדחה כלל שתמיד הי' מצוותה ליקח הדם מהפסול ולהוליך על המזבח אבל בהפריש קרבן והמיר דהדיחוי הי' בבהמה לפי שהאדם לא הי' ראוי מקרי שפיר דיחוי שהרי הבהמה לא הי' ראוי ואע"פ שאפשר הי' להשיב בתשובה הרי זה שתי פעולות אבל בהא דנתן לפסול אינו אלא פעולה אחת שמצות הולכה שהיא אחת מד' עבודות לא נדחה מעולם שיכול הי' ליטול מן הפסול ולהוליך למזבח וזה עצמו מצוותו להוליך ולטלטל הדם ומה"ט לא קשה מה שהקשית מהא דליקט לבונה שהרי לא נדחה מעולם המנחה ויכול הי' להוליך הסולת ולישאר הלבונה:

סימן נ

ב"ה פורים כ"ח לפ"ק, כבוד ידידי הרב הגאון הגדול מעוז ומגדל כש"ת מו"ה אברהם שליט"א אבד"ק קרושנעוויטץ. הגיע לידי המנות והנה אכתוב בזה מה שבארתי בחי' בסי' תרפ"ט עיין ב"י שצידד לומר דגם דנשים חייבות במקרא מגילה כמבואר בפ"ק דמגילה דף ד' מ"מ עבדים שאינם משוחררים י"ל דפטורין דטעמא דנשים חייבות אף דהוי מ"ע שהז"ג משום דאף הן היו באותו הנס ופירשו הראשונים דהנס נעשה על ידן וזה ל"ש בעבדים וכיון דהוי מעשהז"ג פטורין, מיהו דעת הטור דחייבין ונ"ל דלכאורה קשה למ"ל טעמא דאף הן היו באותו הנס ת"ל הא ילפינן במגילה דף י"ח דקריאת מגילה בספר מקרא דזכור במחיית עמלק וע"ש דהוא גז"ש והרי במ"ע דזכירת עמלק אין כאן הזמן גרמא דהחיוב אינו על זמן מיוחד א"כ גם במגילה נשים חייבות מגז"ש, ועוד דאיכא נמי ל"ת דלא תשכח א"כ ודאי נשים מחויבות וזה יש לתרץ, אלא דבלא"ה קשה הא לא הוי זמן גרמא אמנם ראיתי להרא"ה בחינוך שכתב דנשים דלאו בנות מלחמה נינהו אין בהן מ"ע דזכירת עמלק ולפ"ז ניחא בנשים א"כ י"ל בעבדים ודאי מחויבים במ"ע דזכירת עמלק כיון דבני מלחמה נינהו כמש"כ הר"מ ז"ל דעבד מחויב בהשחתת הזקן וכמו כן מחויב במ"ע דזכירת עמלק וממילא מחויב נמי בקריאת מגילה וא"צ לאף הן היו באותו הנס:

סימן נא

ה יום א' פ' ויקרא תר"ן לפ"ק פה קוטנא:

כבוד החריף הותיק החסיד הנגיד מו"ה שלמה רזעכטע שיחי' באזערקאוו יצ"ו [מחבר כעת ספר ביכורי שלמה] אשר כתב כ"ת שהתשב"ץ ח"א סי' ח' שפוסל במזוזה שנכתבה בכתב משיטא וכן מגילה שלא נכתבה בכתב אשורית רק בכתב הנ"ל שזה סותר לדברי רמ"א בסי' תר"ץ סעיף ט', ואינו נכון דודאי הכל מודים שבדבר הצריך לה"ק צריך ג"כ שיהי' הכתב קודש אשורית כמו במזוזה וכן במגילה למי שאינו מבין לשון הקודש דצריך

שיהי' הלשון קודש כמו כן הכתב, והן דברי התשב"ץ, אמנם דברי הרמ"א הם הכתיבה בלשון אחר דמבואר בסעי' ט' דמי שיודע אותו הלשון יוצא ואם נכתבה בלשון גיפטית המבין אותו לשון יוצא אבל מי שאינו מבין אותו לשון לא יצא, אעפ"י שקורא בלשון שמבין דהו"ל כקורא ע"פ, ע"ז כתב הרמ"א דכל שאינו בלה"ק אין לחוש באיזה כתב, ואם נכתב בלשון גיפטית והכתב עילמית יצא והן דברי הב"י בסי' תר"ץ והכ"מ בפ"ב מה' מגילה הלכה ד', ולפ"ז בזה"ז דקפדינן שיהי' נכתב בלשון הקודש צריך ג"כ כתב אשורית ועיין בסעיף י' וי"א:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן נב

להגאון נפש חי'. ע"ד הטעליגראף אם יהא נחשב כצוה"פ. כ"כ מאז כי לפ"ד המג"א בסי' תר"ל ס"ק ב' והוא תלמוד ערוך בירושלמי דסוכה, צריך שיעשה לשם צוה"פ, ומה שמעכ"ת נסתייע מדבר המג"א בסי' שס"ה ס"ק ג' לא הבנתי דהתם לאו מצד צוה"פ קאתינן תדע דהכותל ודאי לא נחשב לקנה כמוש"כ המג"א בסי' שס"ג אלא מצד קורה ובקורה ודאי בעינן שיעשה לשם היתר אלא דזה מקרי לשם היתר כיון שנעשה לצורך היתר מבוי זה אף שנפרץ אח"כ א"כ אין ראי' לצוה"פ שלא עשאו מתחילה לכך לכן לא הבנתי דברי מעכ"ת ואולי ט"ס נפל בדבריו ואגב אמרתי לכתוב מש"כ בחי' לה' שבת סי' רס"ו ע"ד המג"א ס"ק ו' דעגלה אם היא גבוה י' ורחבה ד' דינה כרה"י, אמנם הגלגלים אינם נחשבים לגובה עשרה אם הם גבוהים למעלה משלשה והנה נראה מדבריו דרק הגלגלים אינו נחשב לגובה עשרה אבל השולים של העגלה נמדד לגובה י', ולכאורה נראה כן דהא בשבת דף ח' גבי כוורת מבואר מדברי התוס' והר"ן דעובי שולים נחשב לגובה י' דהו"ל כגידוד ה' ומחיצה ה' וה"נ בעגלה, אבל ק"ל דהא בשבת ק"א גבי ספינה אמרינן עמוקה י' ואינה גבוה י' עיי"ש ופרש"י עמוקה י' לתוכה נחשבת כרה"י משמע דצריך שיהי' חלל הספינה י' ואין עובי השולים נחשב לגובה כלל, ונ"ל הטעם דל"ד להאי דכוורת ולהאי דגידוד חמשה ומחיצה חמשה דמצטרף אע"ג דהעומד על התל אין לו אלא גובה ה' מ"מ כיון דצד החיצון של הדפנות מחובר לקרקע שם היא גבוה י' אמרינן גוד אסיק הי' טפחים והו"ל כגובה י' אבל ספינה העומדת ע"ג מים כיון דמחיצה תלוי' אינה מתרת וצד החיצון של הספינה לא נחשב כמחיצה כלל כיון דאינה מחוברת לקרקע עולם רק כיון שמחוברת לקרקע הספינה נחשבת כמחיצה א"כ בעינן שיהי' גובה י' מעובי שולים דהא צד החיצון של הספינה תלוי' באויר ואינו נחשב כמחיצה רק במה שמחוברת בקרקע הספינה א"כ צריך שיהי' גובה י' מלבד קרקע הספינה א"כ

ה"ה בעגלה נראה דצריך שיהי' גובה י' לבד משולים כיון שהדפנות הם למעלה משלשה ואינו נחשב כרשות ומחיצה רק מחמת שמחובר לקרקע העגלה א"כ צריך שיהי' החלל י' ואין עובי השולים נחשב לגובה כלל כן הי' נראה לכאורה, עוד כתב הרב ז"ל דאם אין העגלה גבוה י' מותר לטלטל לתוכה דאין כרמלית בכלים דבטל לגבי רה"ר ודוקא עמוד מקרי כרמלית, ואפשר דעגלה נמי מקרי כרמלית מ"מ רה"ר שלנו דינו ככרמלית ומותר לטלטל לתוכה ותחת העגלה דינו כרה"ר אם אינו מקורה ג' טפחים אבל אם הוא מקורה דינו ככרמלית, הנה מש"כ דאם הוא מקורה למטה דינו ככרמלית דהמעביר ד"א ברה"ר מקורה פטור אע"ג דקיי"ל דבד' מחיצות לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם וכאן דיש יותר מאויר ג' טפחים בין התקרה לקרקע רה"ר אין לו מחיצות כלל מ"מ הא דרה"ר מקורה לא מצד פי תקרה יורד וסותם אלא לפי שאינו דומה לדגלי מדבר ודוקא לשוי' רה"י צריך שיהי לו שני דפנות לבד הקירוי אבל לדונו ככרמלית בלא שום מחיצות נידן ככרמלית כמו שיתבאר בסי' שמ"ו אע"פ שמדברי האחרונים ז"ל לקמן בסי' שמ"ו לא נראה כן מ"מ העיקר כמש"כ המג"א כאן ומ"מ קשין דבריו מאד דודאי כיון דלא מבטל לי' לעגלה רק שעמדה על שעה ושתים לא מסתבר כלל שיבטל ע"י הרה"ר, ותמה על עצמך שהרי בפ"ק דסוכה בהא דאמרינן מתוך דהוי דופן לסוכה הו"ל דופן לשבת כתב הר"ן ז"ל דאפי' להתיר איסור דאורייתא כגון שסיכך ברה"ר והי' פרוץ מרובה על העומד דאי לאו משום מיגו דהו"ל דופן לסוכה הי' נחשב כרה"ר ותל דהו"ל רה"ר דאפי' בלא דפנות לא מקרי רה"ר מדאורייתא בשביל שהוא מקורה א"ו דבסכך כיון דאינו אלא תקרה ארעי לא מבטל ע"י הקירוי הקל דין רה"ר א"כ כש"כ וק"ו בעגלה העומדת שעה או שתים ואפי' ביום ויומים לא מסתבר כלל שיתבטל רה"ר ועיין בשבת ג' ע"ב בדבלה שמנה ובתוס' שם דכיון דלא מבטל לא בטל רה"ר ונראה שהרב במג"א למד כן מהא דעגלות מדבר דפריך הש"ס בר"פ הזורק דהו"ל רה"ר מקורה ואינו ראי' דהא בירושלמי ר"פ הבונה פריך על בנין אדנים במקדש שלא הי' בנין קבוע ומשני כיון שהיו חונים ע"פ הדיבור הו"ל כבנין קבוע לעולם וה"נ בעגלות אבל בעגלות של חול נראה ודאי דלא בטל דין רה"ר וכמש"כ, ומיהו לענין כרמלית בכלים אפשר כיון דאינו מטלטל מלא וריקן דין כרמלית יש לו כמו שצידד הרב במג"א, (ומדברי רש"י נראה דאף ספינה אין לה דין כרמלית כל שאינה גבוה י' עיי"ש דף ק"א גבי הא דאמר הני ביצאתא דמישן אינו מטלטלין אלא בד' פירש"י ז"ל ששוליהן משופעים ואינו רחב ד' בתחתיתו ופריך ונימא גוד אחית מחיצתא, והתוס' הרבו להקשות על פרש"י חדא כיון דאינו רחב ד' אין לו דין כרמלית אלא מקום פטור כדאמרינן בפ"ק דשבת ועוד מה פריך נימא גוד אחית מחיצתא

מה מועיל המחיצות החיצונות אחר שבאמצע אינו רוחב ד' הו"ל בפנים כמו חלקה במחצלת ועוד הא ראוי' להניח ע"ג יתדות וקנים עיי"ש בתוס' ונלפע"ד ליישב קושי' בטוב טעם דמה שהקשו הא כיון דאינו רחב ד' הו"ל מקום פטור לא מבעי לדעת הסוברין בסי' שמ"ה דפחות מד' העומד בכרמלית אמרינן דמצא מין את מינו דלק"מ דהא עומד בים דהיא כרמלית אלא דאפי' לחולקין מ"מ בכלי דקיי"ל דאין כרמלית בכלים והיינו דבטל לגבי רשות שעומד שם א"כ כל שכלי אפי' שאינו רחב ד' עומד בכרמלית פשוט דאסור לטלטל ודין כרמלית יש לו וזה נ"ל נכון מאוד בעזהי"ת, גם מה שהקשו מה פריך נימא גוד אחית מה בכך שמחיצות מגיע למטה עד קרקע הים הא מ"מ בפנים אינה רחב ד' והו"ל כחולקה במחצלת דאינו רה"י, הנה לפמש"כ נתיישב היטב דהא אם הי' הדין דגוד אחית מחיצות יהי' נחשב למטה בקרקעית הספינה עד קרקע הים לרה"י אע"פ שלמעלה בספינה כיון שאינו רחב ד' לא הי' דינו כרה"י כיון דאינו ראוי לשמש בו והו"ל כחולקה במחצלת, הא בזה י"ל כקושית התוס' לעיל דאין כרמלית פחות מד' ובזה ל"ש תירוצינו כיון דעומד בכרמלית, ועוד דאין כרמלית בכלים ובטל לגבי רשות שעומד דז"א כיון דנבדל במחיצות עד קרקע הנהר נהי שלמעלה בטל מיני' רה"י, מ"מ אין דינו כעומד ע"ג הנהר ודינו ככרמלית העומד על רה"י וכיון דאינו עומד על כרמלית כל שאינו רחב ד' מותר, ועוד יש לדמותו להא דנעץ קנה ברה"י ודינו כרה"י ממש, ומה שהקשו עוד התוס' הא מקרי רה"י כיון דראוי למלאות בקנים רוב הפוסקים חולקים על זה כמבואר בסי' שמ"ה כנלפע"ד נכון וכן באמת גם דין זה שיהי' נחשב העגלה ככרמלית אינו ברור כ"כ, אמנם לומר שיתבטל הרה"ר זה תימא גדולה):

עוד כתב הרב ז"ל דאם העגלה גבוה ז' ומשהו אם נימא לבוד בכלי פלוגתא דקמאי כמש"כ בסי' תק"ב ושם כתב דלרש"י בסוגי' דכוורת אמרינן לבוד ולדעת התוס' לא אמרינן לבוד אלא בגבוה ז' ומשהו ורחבה ו' דהו"ל כמחיצה של י' ורחבה ד' אבל כשאינה רחבה ד' לא אמרינן לבוד ולדעת הרמב"ן ז"ל לא אמרינן לבוד בכלי אפי' ברחבה ו' יעיי"ש שהקשה ע"ז מהא דשבת ק"א גבי נעץ קנה וכן מהא דעירובין דף ל"ג ואני מוסיף עוד לתמוה דהא משמע ודאי דאף אם נאמר אין לבוד בכלי מ"מ עומד מרובה על הפרוץ מהני אף בכלי כדמוכח מהא דעור העסלא דפ"ק דעירובין דף י' ע"ב ועוד משנה שלימה שנינו בדף ט"ו ע"ב בעושה מחיצה מכלי בהמה דשרי ע"י עומד מרובה על הפרוץ ומעתה אחר שבכלי עכ"פ עומד מרובה על הפרוץ מקרי מחיצה א"כ תקשה מהא דכוורת כיון דהוא פחות מג' טפחים ואין הגדיים בוקעים בו יהי' נחשב כמחיצה משום עומד מרובה על הפרוץ ובפ"ק דעירובין דף ט"ז ע"ב גבי מקיפין בחבלים משמע

להדיא היכי דלא שייך אתי אוירא דהאי גיסא שרי עומד מרובה על הפרוץ א"כ ה"ה בהאי דכוורת כשרחבה ששה, אבל לפענ"ד מעולם לא עלה ע"ד הרמב"ן ז"ל לומר דאין לבוד בכלי כל שע"י הלבוד אפשר לעשות מחיצה כמו בעגלה ותדע לך עוד דהא לר"מ בפ"ק דעירובין אין עושין מחיצה מבע"ח אלמא בע"ח גרע מכלי והרי בבע"ח לדידן אמרינן לבוד כמבואר בפ"ב דסוכה, אמנם ביאור דברי הרמב"ן הם כך דהא לדעת רש"י אפי' בכוורת שאינה רחבה ששה אמרינן לבוד אף שגם אם נאמר לבוד לא יהא מחיצה כיון שאין רחבה ד' ולדעת התוס' לא אמרינן לבוד רק במקום שאם נאמר לבוד יהא מחיצה וזה צריך שתהא רחבה ו' שע"י לבוד יהא נחשב למחיצה ואז אעפ"י שהיא כלי אמרינן לבוד ויהא נחשב למחיצה אמנם שיטת התוס' פליאה דעת ממני שאחר שהם ז"ל מודים דלא אמרינן לבוד אלא במקום שע"י הלבוד יהא נחשב למחיצה האיך אפ"ל דבזרק כוורת שכפאה על פי' יהא נחשב למחיצה ע"י לבוד הא קיי"ל בפ"ב דסוכה כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצוי' לא שמי' מחיצה והרי בזה שזרקה ואינה נחה אף רגע הלא אין לך מחיצה שאינה יכולה להתקיים יותר מזה, ותמה על עצמך העושה מחיצה שלימה כל שע"י הרוח מתנדנת ונכפפת ולא תהא גבוה י' טפחים ל"ש מחיצה כיון שאינה מתקיימת הלא בכאן ודאי לא תוכל להתקיים שהרי יורדת למטה ולא יהא גבוה רק ז' ומשהו וא"ל דס"ל להתוס' דהא דמחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח אינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא מחיצה מעליותא היא דלא משמע כן בש"ס, ואולי י"ל בדוחק דס"ל להתוס' דמ"מ שם מחיצה קלה היא דנימא לגבי' לבוד שיהא נידן כמונח קצת למעלה מעשה וכ"ז דוחק עצום. אשר ע"כ נד הרמב"ן מפירוש התוס' ואמר דלאו משום לבוד קאתינן עלה בין ברחבה ששה בין כשאינה רחבה דלא אמרינן לבוד רק במחיצה לא בכלי והיינו כדפרישית שכל שגם אם נאמר לבוד לא יהא נידן כמחיצה ל"ש לבוד אבל כל שאם נאמר לבוד יהא לו דין מחיצה ודאי אף בכלי אמרינן לבוד, ומעתה אזדא לי' כל מה שהקשה הרב מג"א וגם מה שהקשיתי לק"מ, ולפ"ז אין כאן מחלוקת בין רמב"ן ז"ל לתוס' בשלחן בסי' תק"ב וכן בעגלה דכיון דע"י הלבוד יהא נחשב למחיצה לכו"ע אמרינן לבוד אלא שיש לעיין אם אמרינן לבוד וגוד אסיק ביחד. ויתבאר לקמן סי' שמ"ה בס"ד:

והנה במניח על העגלה כשהיא מהלכת היינו דינא דאגוז צף על פני המים בד' ה' ע"ב ודברי התוס' שם צ"ע:

ועיין ב"י סי' רס"ו דביושב בעגלה ודאי יש תחומין למעלה מעשרה לכן מוטב לירד ברגליו דביושב עובר ג"כ משום משמש בבע"ח ומשמע להדיא מדבריו דגם בתחומין דג'

פרסאות דלדעת הגאונים והר"מ ז"ל הוא דאורייתא מ"מ מוטב שירד ברגליו, ותמוה לי טובא דלא מיבעי כשעגלה גבוה י' ורחבה ד' דהו"ל רה"י גמורה בודאי לא אסור מד"ת למ"ד תחומין דג' פרסאות דאורייתא דהא בעינן דומיא דדגלי מדבר, ואפי' בכרמלית לית בי' איסור מדאורייתא כמש"כ הר"מ ז"ל בתשובה דכל דליכא בי' איסור הוצאה ליכא איסור תחומין ודבר ברור שעגלה שהיא רה"י לית בי' איסור הוצאה על החפץ המונח בתוכו. אמנם גם כשאין העגלה גבוה י' י"ל דהו"ל כרמלית וליכא בי' איסור תחומין משא"כ אם ירד ברגליו יעבור בודאי על איסור תחומין:

ועוד שגם אם נאמר דעגלה אין דינה ככרמלית לכן כל שאינו גבוה י' ורחבה ד' אין כרמלית בכלים הו"ל רה"ר מ"מ נראה דבעגלה והוא יושב בתוכה והבהמה מושכת ליכא איסור דאורייתא וכ"כ הרמב"ן ז"ל להדיא בלקוטי עירובין בספינה כיון דמינח נייח והספינה הולכת אותו אין בו איסור דאורייתא יעיי"ש עוד דבמחיצות גבוה י' איסור תחומין לד"ה דהו"ל רה"י וכל שמעביר פטור גם המהלך ד"א פטור ואפי' אם הי' באמצע מקום פטור אינו מצטרף לג' פרסאות, והא דאמרינן בעירובין ר"פ מי שהוציאו דבעמוד גבוה י' ורחב ד' ודאי איכא איסור תחומין היינו דמדרבנן אסור דאפי' בהקיפו מחיצה בשבת כשלא הוקף לדירה אסור לו לילך חוץ לאלפים אמה ומד"ת ודאי ליכא איסור תחומין כמש"כ, והא דכתב הרמ"א ז"ל לקמן סי' ת"ה דבעמוד גבוה י' ואינו רחב ד' טפחים כיון דהוא איסור דאורייתא מספק אסור אף למעלה מי' דסד"א אם יש תחומין למעלה ות"ל כיון דעמוד אינו רחב ד' הו"ל מקום פטור וליכא איסור תחומין דאורייתא כלל, י"ל דודאי כל שאינו רחב ד' האויר שעליו דינו כרה"ר דהא אפי' בעמוד גבוה י' ורחב ד' דעת הרמב"ן ז"ל שבת דף ג' דאויר שע"ג דינו כרה"ר ואפי' להפוסקים החולקים עליו היינו ברחב ד' דאמרינן גוד אסיק מחיצתא והו"ל כרה"י אבל כשאינו רחב ד' דלא שייך גוד אסיק לד"ה האויר שעליו דינו כרה"ר לכן אסור:

ועוד אני אומר אחר שנראה מדברי הר"מ ז"ל בתשובה ומדברי הרמב"ן ז"ל בליקוטים דמעביר ד"א ברה"ר ומהלך ג' פרסאות דין אחד להם וכל שבזה פטור מחטאת גם תחומין ליכא קרוב הדבר מאוד דכל שהלך מע"ש ולא נח בנתיים אף שהלך יותר מג' פרסאות בשבת ליכא איסור תחומין לד"ה מד"ת דהא במעביר כיו"ב ליכא איסור לדידן דמהלך לאו כעומד דמי כדאמרינן בריש שבת המפנה כלים ונמלך וכו' שלא הי' עקירה ראשונה. וכן בטעון אוכלין ומשקין מבעו"י ולא עמד משחשכה ליכא איסור דאורייתא וה"נ במהלך חוץ לתחום, ובפ' כיצד צולין אמרינן המוציא בשר מחבורה לחבורה א"ח

עד שיניח הוצאה כתיב בי' כשבת אלמא כל היכא דכתיב הוצאה בעינן עקירה והנחה וה"נ דכוותה דהא כתיב אל יוציא:

ועוד דמשמע דהכי עדיף טפי דבעינן דומיא דמעביר דמחד קרא נפקא וכמו כן בהלך יותר מג' פרסאות ולא נח עד שחשכה י"ל דא"ח מלקות ודבר זה יתבאר אי"ה בהלכות תחומין, ומ"מ בנד"ד הדבר ברור דבין כשעגלה גבוה י' ורחבה ד' ובין כשאינו כן ליכא איסור דאורייתא לד"ה לכן מוטב שישב בעגלה, וא"ל ראי' מדברי רמב"ן בתשובה לחכמי בבל שכתב דאין בנהרות איסור תחומין דבעינן דומיא לדגלי מדבר ות"ל דבלא"ה כיון דספינה מהלכת ואיהו לא קעביד ליכא איסור ד"ת י"ל דמזה אין הוכחה שהרמב"ם ז"ל חולק ע"ד הרמב"ן ז"ל אלא דקושטא דמלתא קאמר ונ"מ במהלך בכרמלית א"נ כשהוא בעצמו מניד הספינה ע"י שוט וכיו"ב מיהו כ"ז כשיש ג' פרסאות אבל בפחות מג' פרסאות נראה ודאי דמוטב לילך ברגליו דהא איסור דתחומין אינו אלא לאחר אלפים ואיסור דשימוש בבע"ח הוא תיכף ולפ"ד הר"ן בפ"ב דיומא בלא"ה איסור דשימוש בבע"ח הוא בכל רגע ואיסור דתחומין אינו כן:

והנה כתב המג"א דכשירד מהעגלה צריך להניח החפיצים קודם שירד כשעגלה גבוה ז' ורחבה ד' ומחמת עגלה ליכא שביתת בהמה כשהיא מהלכת כמבואר בפ"ב והיינו דכשם דבמניח ע"ג בהמה כשהיא מהלכת ליכא משום שביתת בהמה על החפץ ה"נ ליכא על העגלה כשהיא מתגלגלת משום שביתת בהמה דלא קעבדה עקירה, ואיכא למידק טובא דהא בן עזאי ס"ל מהלך כעומד ואפי' בעקירה והמפנה חפיצים ממקום למקום ונמלך עליהם והוציאן חייב כמבואר בפ' א"ר, אמנם אנן לא קיי"ל כבן עזאי ומהלך לאו כעומד דמי מיהו כל זה למעלה מג' אבל למטה מג' ודאי כעומד דמי כדאמרינן להדיא בשבת ד' פ' כאן במעביר כאן בזורק דבמעביר לא בעי הנחה ע"ג משהו דהו"ל כמונח, ומעתה מה מקום לדמות משאוי שמנחת על הבהמה שהמשאוי למעלה מג' וכיון דבהמה מהלכת דכוותי' באדם ליכא איסור דאורייתא בבהמה שרי לגמרי לצורך אבל עגלה זו שמתגלגלת ע"ג קרקע הרי בזה דינו כמעביר ועדיף טפי ובהדיא אמרינן בפסחים דף פ"ה בהא דמותיב למאן דמצריך הוצאה במוציא בשר פסח מחבורה לחבורה מהא דפרים הנשרפים ומשני בנגררין הא קמן דמגרר חפץ אף שלא הניח חייב כיון דהוא מונח בארץ ואע"ג דבמתגלגל פטור היינו כשאינו מגלגלו ע"י אדם כיון דאין סופן לנוח לאו שם מלאכה עלה אבל במגרר בידו כל היכי דמפסק מעשיו מונחת מקרי הנחה, והתוס' שם בפסחים כתבו דלאו דוקא מגרר ע"ג קרקע אלא ה"ה מעביר פחות מג' טפחים מע"ג קרקע דינו כנח ואפי' לא עמד קצת והיינו דאע"ג דבזורק כל שלא נח ממש פטור ואפי'

סופו לנוח כל שמונח קצת בידו ואע"ג דגופו נד מ"מ בפחות מג' טפחים מקרי הנחה כמו שפרש"י ז"ל ובמגרר פשיטא דמקרי הנחה, ומעתה עגלה זו אלו הי' אדם מגררה הי' חייב וכמו כן בבהמה עבר על שביתת בהמתו ומה ענין זה למניח על בהמה:

והנה דין זה דמגרר כפי הנראה הוא הלכה פסוקה גם הר"מ ז"ל בפי"ג מה' שבת פסק כן להלכה:

והנה ראיתי להרמב"ן בחי' לשבת דף ח' ע"ב שהביא בשם הראב"ד דמגרר פטור כמו בזירזא דקני ולא ס"ל כס' התוס' לחלק בין דבר עגול למרובע ומותיב לנפשי' מהא דמגרר ויוצא, ותירץ דלא אמרינן דמגרר כמונח ולא נחשב כעקירה אלא ברשות אחת ולא מרשות לרשות מבואר מדבריו דמגרר ד"א ברה"ר לא נחשב כעקירה כלל אבל הרמב"ן ז"ל דחה דבריו וכתב מתחילה דהאי דמגרר ויוצא דפרק א"נ היינו באסקופה גבוה ג' טפחים מקרקע רה"ר אבל בלא"ה אף מרשות לרשות לא נחשב כעקירה גם הרא"ה בחי' לכתובות דעתו כן דעוקר חפץ בפחות מג' לא מחשב כעקירה בין מרשות אחת בין משתי רשויות והא דמגרר ויוצא תירץ כתירוץ הרמב"ן ז"ל ולפ"ד הא דאמרינן בריש שבת בעוקר חפץ בפחות מג' דחייב עיי"ש בהאי דפריך והא בעינן עקירה והנחה ע"ג מקום ד' וליכא ומשני בננס וגומא ושוחה וצ"ל לפ"ד דמיירי שעקר מיד שהי' בפחות מג' ואח"כ הגבי למעלה (ומהא דעקר חוליא כבר ביארתי במ"א) אמנם הרמב"ן ז"ל בסוף דחה דברים אלו וכתב שעיקר כדברי הר"מ ז"ל וה"ר מהא דפסחים דף פ"ה בנגררין ביאר דבריו דנהי דמהתם לא מוכח שלא כדברי הראב"ד ז"ל שהרי הראב"ד מודה דמרשות לרשות מקרי עקירה והנחה אלא שהוכיח שלא כשי' דס"ל דאין הפרש בין רשות אחת לשתי רשויות ובכל דוכתא לא מחשב עקירה בפחות מג' כש"כ במעביר, וזה הוכיח מהא דמגרר דפרים הנשרפים והיינו דמשמע דסתמא דמילתא הי' מגרר מעזרה ולחוץ. גם הרב המגיד בפי"ג מה' שבת הסכים לדברים הללו והביא דברי הרמב"ן הללו וכתב דנחשב כעקירה והנחה, והיינו במונח על קרקע וגררו ד"א ברה"ר מחשב מה שעקרו ממקום הראשון כעקירה ואחר ד' נחשב כהנחה והוא מוכח מהא דפסחים, גם הראב"ד אף שבחי' נוטה לדעה זו שכתבנו לחלק בין שני רשויות למעביר ד"א. מ"מ שתיק לי' בפי"ג מה' שבת באופן שד"ז הוא הלכה פסוקה שמעביר ד"א בפחות מג' טפחים או מגרר חפץ ע"ג קרקע מקרי עקירה והנחה, וגם מראיות הרמב"ן נראה כן שהרי עיקר הוכחה שלו מהא דפסחים דבפחות מג' טפחים או מגרר מקרי עוקר והרי התם לא קאמר אלא דמקרי הנחה, אלא דס"ל דמסתמא דמילתא גם עקירה הי' ע"י גרירה ומוכח דמקרי עקירה והנחה, ומעתה יש לתמוה על הרב במג"א שלמד דין גלגל העגלה דמונח

עג"ק ממשאו שע"ג בהמה דמלתא דפשיטא דאופנים ועגלה כחד חשיבא, ולכאורה הי' אפשר לומר נהי דמקרי עקירה והנחה מגלגל היינו כשעקרו ע"י גרירה ממקום שמונח אבל כשמתגלגל מבעו"י אף שגם בשבת גוררו כיון שלא נחה מקודם לא מקרי עקירה אע"ג שמקרי הנחה לחייבו, עקירה לא מקרי אלא דק' דהא לבן עזאי דס"ל מהלך כעומד המהלך מבעו"י ולא עמד לפול אעפ"כ מתחייב משחשכה כדמוכח מהא דפרק א"נ גבי מפנה חפצים מזויות לזויות ונמלך דחייב לבן עזאי ואף דלא קיי"ל כבן עזאי מ"מ למטה מג' לדידן הו"ל כמו לבן עזאי למעלה מג' בפרט לפ"מ שהוכחתי בראיות ברורות דהמעביר או מגרר בפחות מג' טפחים מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור פטור לדידן כמו לבן עזאי מאחר שדומה ממש לדידן בפחות מג' כמו לבן עזאי למעלה מג' מאין הרגלים להקל בזה, ועוד דעיקרא דמילתא דאמרינן בפ"ק דשבת לר"ע דס"ל קלוטה כמי שהונחה דילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי אינו אלא ספיקא דעלמא ולס"ד בשבת צ"ז דמחייב ר"ע שתים אפי' עקירה לא בעי, ובירושלמי ר"פ הזורק נקט בפשיטות דמחייב נמי משום עקירה ולא ס"ל לחלק בין עקירה להנחה אלא דכל שהי' נחשב להנחה ממילא נחשב אח"כ לעקירה, ועוד דא"ל דע"כ לא קא מבעי לי' אלא לר"ע דהוי ס"ד דלא בעי כלל עקירה ממקום ד' א"כ תקשה קרא דאל יוציא איש ממקומו דמשמע דבעי עקירה ממקום חשוב כמש"כ התוס' שם וכן ס"ד דר"ע מודה בעקירה אבל לדידן בפחות מג' י"ל דודאי כיון דנחשב להנחה ממילא נחשב אח"כ לעקירה כמו לבן עזאי למעלה מי', וה"נ משמע לי מדברי התוס' שבת דף ג' שהקשו דר"י אדר"י דבעירובין ולא ס"ל קלוטה כמי שהונחה ובדף צ"ז בזורק מרה"י לרה"ר ס"ל קלוטה ואם איתא מ"ק לישני די"ל בין עקירה להנחה אלא ודאי דס"ל דדיחוי בעלמא היא א"כ הדרא קושי' לדוכתה:

והי' נראה דהא דעת הרמב"ן ורשב"א ותוס' רי"ד דגם לר"ע ולבן עזאי דס"ל דלא בעי הנחה אלא דקלוטה אי מהלך כעומד ומונח מ"מ דוקא ברשות אחרת אבל לא באותו רשות וצריך לומר לפ"ד דאחר ד"א נחשב ג"כ כרשות אחר דהא לדידן במגרר ובמעביר חייב ולא אמרינן תהוי כמונח על כל אמה ואמה ואם נימא דגם אחר ד"א נחשב כאותו רשות תקשה הא דאמרינן בהזורק בסו"פ דמעביר ב' אמות בשוגג וב' אמות במזיד וב' אמות בשוגג פטור דהו"ל כמונח הא באותו רשות לא הוי כמונח. ועוד מוכרח כן מדברי הרמב"ן והמ"מ שכתבנו שהרי המ"מ כתב כן בפי"ג מה' שבת על המגרר ד"א ברה"ר דהו"ל כעקירה והנחה וזה פשוט ומוכרח, אמנם יראה די"ל דהא במעביר ד"א אי מגרר נחשב כרשות אחר היינו לאחר ד"א לכן כשמגרר בארץ דמקרי באמת עקירה לאחר ד"א נחשב כהנחה אבל כשהי' מתגלגל או שהי' מגררו בארץ קודם שחשיכה מתחילת

ד' לא נחשב כעקירה דהא בתחילת ד' לא הי' נחשב כרשות אחר וכיון דבאותו רשות לא אמרינן כמונח פטור ויצא לנו מזה אף דלבן עזאי המפנה חפץ מזויות לזויות ונמלך להניח חייב וכן במהלך מבעו"י מ"מ במעביר חפץ ברה"ר מבעו"י או לטלטלו לכרמלית ובעוד שמהלך ברה"ר נמלך להניח ברה"ר אף שהלך ד"א במחשבה זו מ"מ פטור דהא כיון דבאותו רשות לא אמרינן כמונח נהי דאחר ד"א נחשב כמונח מ"מ בתחילת עקירה לא הי' נחשב כעוקר דהא הי' רשות אחרת כיון שלא עבר ד"א וכיון דלא נחשב כעקר בכל הד"א ממילא לא נחשב גם אחר ד"א למניח דלא מקרי ד"א רשות אחר רק כשהעביר ע"י עקירה ד"א משא"כ כאן דלא נחשב כעקירה אבל במוציא חפץ מרה"י לרה"ר כשנטל מרה"י משחשיכה ע"מ להצניעו או מבעו"י ונמלך והוציאן משחשיכה חייב דחייב על משהו אחרונה דנחשב אז לעקירה והנחה, וזה נראה דעת הראב"ד שכתבתי בשם הרמב"ן דס"ל דמגרר לעולם פטור ברשות אחת לכן המגרר חפץ ברה"ר פטור רק ברשות אחרת מקרי עקירה וקשה הא ד"א ברה"ר מקרי רשות אחרת ולמש"כ נכון דמ"מ בתחילת ד' לא הי' רשות אחרת ולא נחשב כעקירה ובזה ניחא נמי דברי הרי"ף דפסק כבן עזאי וקשה הא דאמרינן ר"פ מי שהחשיך דמניח ע"ג בהמה כשהיא מהלכת הא הו"ל עקירה ולמש"כ ניחא דבתחילת ד' דהו"ל רשות אחת לא נחשב כעקירה, ומ"מ לא נתיישב דעתי בזה. חדא דלא אשתמיט פוסק לחלק בין מעביר ד"א למוציא מרה"י לרה"ר ועוד שהרי התוס' חילקו חילוק אחר דלחומרא אמרינן כמונח לא לקולא ולדידהו לעולם אמרינן לחומרא כמונח ונחשב לעקירה, ומדברי הרי"ף אין ראי' כ"כ שהרי הביא גם בפ' המצניע המשנה דהמוציא חפץ והניחו על אסקופה דלא אתי' כבן עזאי:

גם בעיקר דברי הרב במג"א יש לצדד שהרי אחר שהעגלה גבוה י' ורחבה ד' אינו חייב כלל משום שביתת בהמה כמוש"כ הרב בעצמו בסוף הדיבור ולמד מהא דכוורת ומעתה אין מקום לחלק בין שהעגלה מתגלגלת או שנחה ואח"כ עקרה שהרי על החפיצים המונחים בתוך העגלה אין לחייב כלל שהמה מונחים ברה"י או בכרמלית ועל גוף העגלה באם היא גבוה י' מלבד האופנים אין לחייב כלל, ולכאורה נראה שט"ס בדברי המג"א וכוונתו לענין להניח חפיצים על העגלה באם הולכת מותר להניח מרה"ר על העגלה שהיא רה"י אלא שגם זה צ"ע דלענין עקירה מרה"ר שתחשב הנחה על העגלה שהיא רה"י גם במהלכת יש לדמותו להא דאמרינן בפ"ק דשבת דף ה' במונח אגוז ע"ג כלי וכלי צף על המים:

והנה בעיקר דברי המג"א שלמד מהא דכוורת דבמוציא רשות א"ח תימא גדולה דהא במוציא ודאי חייב כדמוכח בפ' המצניע דיליף דהמוציא למעלה מי' חייב מארון ומוכח

אע"ג דאפי' גבוהין יותר מי' ורחבין יותר מד' וכבר ראיתי שקדמני בזה הגאון בעל מק"ח, אמנם ראיתי להרב המאירי בשי לשבת שגם הוא ז"ל הביא דעת גדולים דגם במוציא אמרינן הכי, וזה תימא שהוא נגד מימרא מפורשת:

והנה בירושלמי בפ' המצניע ה' ב' חזקי' אמר הוציא חבילה מרה"י לרה"ר עד שלא הניחה ברה"ר הי' ראשה למעלה מעשרה הואיל ואין כולה נוחה ברה"ר פטור, וזה כדברי הרב המאירי וקשה טובא הא מוציא למעלה מעשרה חייב ולומר דהירושלמי פליג על ש"ס דילן לא נראה כן מדברי הפוסקים שכתבו בריש שבת דהא דעני עומד בחוץ ופשט ידו לפנים או להיפך דחייב היינו בידו של עני למטה מעשרה והוכיחו כן מירושלמי ואם איתא דהירושלמי פליג על ש"ס דילן אין כאן ראי', וראיתי להרשב"א בחי' דף ה' שכתב בהא דירושלמי דאינו חייב רק כשידו של עני למטה מעשרה דאיכא מרבוותא דס"ל דגם למעלה מעשרה חייב כמו המוציא משאוי למעלה מי' והרשב"א ז"ל דחה דבריהם וכתב דא"ח מוציא למעלה מי' אלא באדם אחד ובעומד לפוש אבל המעביר למעלה מעשרה ודאי פטור ביאר דבריו נ"ל דלא נתכוין לומר דא"ח מעביר אלא כשעבר למעלה מעשרה ואח"כ נחה בתוך עשרה דא"כ גם זורק חייב שהרי הזורק דרך למעלה מעשרה כשנחה אח"כ למטה חייב כמבואר בשבת דף ג' א"כ מה בין מעביר לזורק ולמה איצטריך למילף ממשאוי בני קהת אבל נראה דעיקר כוונתו דלא נלמד ממשאי בני קהת אלא כשמונח על אדם אחד דהנחת גופו מקרי הנחה והרי הגוף מונח למטה מי' אבל בשני בני אדם שהושיט לידו של עני פטור, וכמו כן נראה בהושיט ידו לחוץ והחפץ גבוה י' דפטור כיון דאינו מונח על האדם ודוקא במעביר או מוציא שהכניס גופו לרשות אחר או שהעביר ד"א ברה"ר דהו"ל כרשות אחר כמש"כ, אבל כשלא עקר גופו אע"ג דחייב בעקירת חפץ מ"מ פטור כשהוא גבוה למעלה מי' וזה נראה נמי בכוונת הירושלמי בפ' המצניע דלא מבעי כשהוא מהלך ומגרר חפץ שהוא גבוה י' נהי דתוך ג' לא בעי הנחה מ"מ מצד הגוף לא מחשב הנחה דגופו מינד נייד אלא מצד שמניח החפץ ברה"ר והו"ל כעומד בפנים והושיט ידו לחוץ והניח דכשהמשאוי למטה מי' חייב ולמעלה פטור כיון דלא הוי הנחת גוף במקום אחר ה"נ כיון דלגבי הגוף לא הוי הנחה לא מחייב למעלה מעשרה. אמנם אפי' כשנח והחפץ מגלגל בארץ או למטה מג' והוא גבוה י' י"ל דפטור דהא כיון דתוך ג' נחשב כהנחה ע"ג קרקע ואפי' לקולא ומה"ט במוציא מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור פטור א"כ כיון דנחשב ממש כמונח ע"ג קרקע פטור כשהוא גבוה למעלה מי' ודוקא במונח על האדם דהו"ל כמעביר או מוציא גופו וחפץ מרשות לרשות אבל כשלא עקר גופו אף דחייב כשעשה עקירה מרשות לרשות כמבואר בריש שבת מ"מ א"ח למעלה

מעשרה וכאן שמונח ע"ג קרקע עקירת גופו לא מעלה ומוריד בזה, וזה הי' נכון, ואפי' אם נרצה לגמגם בזה מ"מ כשהיא מהלכת אף שמתגלגלת כשהיא גבוה למעלה מעשרה אף שמקצתה בקרקע לא מיחשב כמונח כיון שהיא גבוה י' וזה ברור בעיני, ומעתה נתקיימו דברי הרב במג"א לדינא דבמתגלגלת אין איסור כשהיא גבוה י' וכשעקרה תלוי' בפלוגתא דקמאי די"ל דכל שמונחת בארץ פטור כשהיא גבוה למעלה מי' וכדמוכח פשטא דירושלמי ודו"ק:

והריני חוזר לדקדק על מש"כ בתחילת דברינו דמהלך ג' פרסאות והתחיל לילך מבעו"י אף שהלך ג"כ בשבת י"ל דלא מיתסר מד"ת דהא בעינן דומיא דמעביר ויש לגמגם ע"ז דהא למטה מג' לא בעינן הנחה א"כ נהי דלגבי החפץ פטור כשהוא מהלך מ"מ לגבי איסור תחומין הוא החפץ ויש לעיין בזה הרבה ולא ראיתי להאריך בזה:

הן עתה לבוא להתבונן בדברי כ"ת שיחי' בדבר הנוגע למש"כ, על מש"כ דכוונת התוס' שבת ד"ה הוא משום ספיקא די"ל כדאמרינן בירושלמי ר"פ הזורק דלר"ע לא מחייב כמונח רק ע"י הנחה דלבסוף כתב כבודו דבש"ס דילן לא משמע הכי בריש שבת גבי קלוטה, הנה בפשיטות יש לחלק בין הנחה ע"ג משהו כמוש"כ הרשב"א בסוגיא דקלוטה, על מש"כ מעכ"ת שיחי' ראי' להרחב"ן טובי' וכן לדידן במעביר מ"מ עקירה ל"מ מהא דשבת דף ה' גבי קלט מע"ג כותל דפריך הא לא נח ומ"ק הא לדעת התוס' שבת דף פ' מתגלגל בארץ כמונח וכן לדעת התוס' עירובין צ"ח בזורק והי' תחילתו למטה מג' כמונח ומזה הוכיח דמ"מ עקירה לא מקרי, ואני כתבתי דהתוס' לא קאמרי רק לר"י אבל רבנן דר"י שבת דף צ"ז גם בזה לא כמונח וע"ז כתב כ"ת שהוא דבר שא"א לומר כלל אפי' ע"צ הדוחק דמנ"ל דר"י ורבא לא ס"ל כר"י, וא"י כוונתו דמר דלחילוק התוס' בשבת במתגלגל בארץ ע"כ ר"י בשבת דף ג' פליג ולחילוק התוס' בעירובין צ"ח הא במי גשמים שנפלו משמים ודאי לא הוי כמונח אפי' לר"י וזה פשוט מאד ולא יכולתי לירד לסוף דעת כ"ת בזה שחשב זאת לראי' נצחת, וכ"כ לעיל דנראה שאפי' עקירה מקרי, וכן משמע מדברי התוס' פ' א"נ לפ"מ שפרשתי בדבריהם דבתוך ג' מקרי עקירה חדשה:

מש"כ דמגרר בארץ ודאי מקרי הנחה כמו מעביר הרבה לתמוה ע"ז שהוא נגד דברי רש"י דף פ' וזה תימה שהרי הוא תלמוד ערוך בפסחים דף פ"ה וכן פסק הרמז"ל פי"ג מה' שבת אע"פ שהוא לא ס"ל כל החילוקים שחלקו התוס' אלא דס"ל כל זורק פטור ומעביר חייב וכש"כ מגרר ופשוט שאין זה נגד דברי רש"י, דרש"י ל"ק אלא במעביר שאינו נח ממש אבל מגרר לא דמי למגלגל שאין סופו לנוח. דבמגרר אי בעי מעכבו:

ומש"כ בענין מניח ע"ג עגלה נראה מדברי כ"ת שהבין כוונתי שהמניח ע"ג עגלה מקרי עקירה לגבי בהמה שיתחייב משום שביתת בהמתו כמדומה שלא נזכר זה בשום אופן במכתבי הקודמים ועיקר כוונתי על גוף ההנחה מרה"ר לרה"י אמנם גוף החילוק שחילק מעכ"ת בין הנחה לגבי המניח לא שיתחייב המהלך הן דברים ראוים למי שאמרם ודברי התוס' שהוכיחו בדף ה' ע"ב מהא דמניח ע"ג בהמה כשהיא מהלכת צריכים יישוב:

חלק יורה דעה

סימן א

בעה"י יום ג' י"ב מנחם אב תרכ"ט לפ"ק. שלום לכבוד ידידי הרב המאה"ג חריף ובקי מוהר"ר שמואל חיים נר"ו אבד"ק אויאזר. ע"ד השו"ב אשר שחט ואחר אשר בדק הריאה וחתך הורדא כמנהג השו"ב שזה אצלם סי' אשר הבהמה כשרה והראו לו אשר הסמנים לא נשחטו רובן ואמר שגם הוא ידע מזה רק שלא רצה להגיד בבית המטבחיים מפני הקצבים יכעיסו ויזלזלו אותו ע"כ הי' בדעתו שכאשר ילך מפניהם ישלח להם שהיא טריפה ומעלתו שיחי' פלפל בחכמה אם נאמן אחר עשיית המעשה לומר האמתלא ופלפל בדברי הש"ע סי' א' וסי' קפ"ה אהובי ידידי באמת שאין זה דומה כלל להתם כמו שהרגיש גם מעכ"ת שיחי' בזה ובודאי אין זה בכלל מוציא טריפה מתח"י אחר שלא יצאה עדיין לגמרי מתח"י לכן הדבר ברור שאין לפוסלו רק להעביר אותו על זמן קצר לבל יהי' רגיל לעשות כזה אבל חלילה לקפח פרנסתו:

ידידו ישראל יהושע:

סימן ב

ב"ה יום ה' לסדר משפטים תר"ן לפ"ק פה קוטנא. שלום להרב וכו' מו"ה ליב בלוני במחוז הראדנא. ע"ד העגלים המובאים בשוק למכור. הנה בעיטור שנדפס מחדש דף י' ע"ב שממנו מקור הדין בסי' ט"ו מבואר להדי' כדברי הטו"ז שמטעם דשיל"מ אסרינן לה, וכן משמע במאירי על שבת דף קל"ו. ומה שהקשה בס' נקה"כ דהא משם אחד י"ל דלאו א"ס גרידא הוא אלא מטעם רובא שהרי ממקום שנתפרשו יש עגלים שהם מבוררים שהם בני ח' ימים ויצאו מס' נפלים וגם אם הנולדים בתוך ח' ימים החמירו שלא לילך אחר הרוב לא גרע עכ"פ ממחצה ואמרינן סמוך מיעוטא ופלגא והו"ל רובא וס"ל לעיטור דבישל"מ מחמרינן היכא דאיתחזק איסור דאינו זבוח דלא נימא כל דפריש, ומה שהקשה עוד בנה"כ דהא בסי' ק"ב ס"ב בביצה ספק טריפה לא אמרינן דהו"ל דשיל"מ כיון דאין המתיר בודאי, יש לומר בפשיטות דהא בדשיל"מ כל שצריך להוציא הוצאות

לא מקרי דשיל"מ ואם נתערב מע"ש מקרי ישל"מ, כיון שאין צריך להוציא אלא האיסור לבד, וה"נ מקרי ישל"מ שאפשר שהוא נפל ואם ימות לא יהי' לו היזק רק האיסור, ואין זה ענין להא דסי' ק"ב דשם גם אם יתברר שהיא טריפה תתבטל ברוב, אבל כאן ממ"נ אם יתברר שהוא נפל יהא ניצל מן האיסור ואם תהי' כשרה יאכלוה, ולפ"ז אם שחטו בשוגג דל"ש דשיל"מ מותר כיון דמקור הדין בעיטור נזכר משום דשיל"מ אע"ג דבמזיד אם שחטו אסור, אבל כיון שנהגו להטריף חלילה להקל אבל הכלים יש להקל אחר מעל"ע כיון שלא נזכר בש"ס, ואע"ג דבשבת קל"ו מבואר לאסור אף דיעבד היינו בנודע שנולד מבהמתו וא"י אם כלו חדשיו אבל במביא עגל למכור ויש ס' שמא מאותן שכבר שלמו ח' ימים לא נאסר אלא מטעם ישל"מ ובנשחט בשוגג שרי:
ידידו ישראל יהושע חו"פ קוטנא.

סימן ג

שוכ"ט לכבוד או"נ הרב הגדול מגזע היחס ומעלה מ' אפרים אויערבאך אב"ד בעיר מעזריטש שי'. נועם אמרותיו לנכון הגיעני, וע"ד השור שנפל ע"ג הקרח בפחות מי' טפחים והי' צולע על ירכו ונשחט ונבדק הרגל והורה מעכ"ת להתיר ופלפל בדברי התבו"ש והנו"ב שהם המציאו חומרא דגם בפחות מי' טפחים ניהו דאין חוששין לריסוק איברים מ"מ בצולע על רגלו גרע טפי וחיישינן לפסיקת החוט, והביא דברי הש"מ בשם הראב"ד בב"ק דף נ"א, והנה ידידי מדברי הראב"ד אינו נראה כלל חומרא בנד"ד כי שורש דבריו ליישב דעת הרי"ף שכתב בה"י הא דר"נ בתורא דנפל לאריתא דלאי דבלא שהתה מעל"ע אסורה גם בפחות מי' טפחים ול"מ בדיקה וזה נגד מסקנת הסוגי' לכן כ' הראב"ד נהי דאדחי דברי ר"נ הראשונים דאין חבט בפחות מי' טפחים לענין מיתה ול"ח לריסוק איברים מ"מ כיון דיש חשש חבט לענין נזיקין כשם שיש חשש בפחות מי' טפחים שנשבר רגלה למטה מן הארכובה כמו כן יש חשש לענין חבוסת גלגולת ושבירת השדרה והחוט ושבירת רגלה למעלה מארכובה דמ"ל למטה מן הארכובה או למעלה מן הארכובה והא דאידחא מימרא דר"נ בקמייתא גם באגנדר משום דפחות מי' דליכא חשש ריסוק ואין החשש אלא בשבורה ממש יש בדיקה גם בתוך מעל"ע ואמאי טרפי' ר"נ לפי שלא שהתה מעל"ע הרי גם לאחר מעל"ע צריך בדיקה ובבדיקה כל שהוא למטה מי' כיון שאין חשש ריסוק מהני גם בתוך מעל"ע זה העולה מדברי הראב"ד בדעת הרי"ף. ונראה דיש עוד נ"מ דבתוך י"ט דליכא חשש ריסוק אינו נפסל רק בנפסק רוב החוט משא"כ בריסוק גם במשהו נאסר ולפ"ז יש בדיקה גם לדידן דנהי דא"א בקיאין בנקב משהו מ"מ ברוב ודאי בקיאין כמו שהוכחתי בחי' ליו"ד שלא כדברי הגאון בעל דג"מ וכבר ישבתי

בחי' מה שיש להקשות ע"ז מבדיקת צו"ה ואיעכל ניבי' וא"ל, ונראה עוד מדברי הראב"ד דפחות מי' הגם שיש ריעותא שאינה הולכת מ"מ אין חוששין אלא במקום החבט כמו בהכאה באבן שכ' הרמ"א בסי' נ"ח שאין חוששין אלא באבר שנחבטה וה"נ אין חוששין אלא באיגנדר שנפלה ע"ג שבזה חוששין לחוט השדרה ולבוקא דאטמא אבל בנפלה על הכרס אין חוששין בפחות מי' כלל כיון דאין חשש ריסוק בפחות מי' רק משום החבט אין חשש רק באבר שנגע בקרקע א"כ בנידן מעכ"ת שנפל ע"ג קרח שנחלקה רגלי' ומעדו קרסולה כיון דאין חשש ריסוק כלל בפחות מי' אלא מחמת החבט כל שלא נפלה ע"ג רק על פני' אין שום חשש על החוט וגם בנפלה ע"ג בפחות מי' אין חשש ריסוק רק שמא נפסק ממש החוט ברובו ובזה אנו בקיאין ויכולין לבדוק גם עתה אלא דל"צ לבדוק כל שנפלה על כריסה כמוש"כ כש"כ שאין דברי התבו"ש מוכרחים והרב הקדוש בעל פ"ח כ' דנ"מ בנפלה מאלי' דצריך לבדוק כשנפלה מגובה י"ט הרי דפחות א"צ לבדוק כלל, גם בנפלה מדעתה מי' כתב דאינו אלא לכתחילה ובדיעבד כשר בלא בדיקה לכן ודאי טב הורה מעכ"ת:

וע"ד שכר הסופר שלא שילם הבעל והאשה רק שקרוביהם שלמו השכר אמנם הסופר הקנה להבעל הקלף והדיו כנהוג בסדר הגיטין ומעכ"ת חש לדעת הגאון בעל ס' תו"ג בסי' ק"ך ידידי כבר נשאלתי ע"ז וכפי הנראה לא נתקבלה דברי הרב ז"ל אצל בעלי הוראה וגם אני כ' שדבריו המה תמוהים ועכ"ז לא מלאתי את לבבי לחלק על הרב ז"ל אמנם הרב השואל כ' לי שא' ממחברים מגדולי גאליצי' ג"כ חלק עליו לזאת לא יכולתי לפסול הגט בדיעבד, אמנם מה שסידר המורה את הגט אחר שהתרה בו מעכ"ת בהסכמת הגאון המנוח מוהר"א ליבוש ז"ל אבד"ק זסלב ראוי לראשי הקהילה לפרסם קלונם ולענוש אותם כפי מה שיראו כי אני לא נסיתי בזאת לישא דעי למרחוק בפרט חוץ למדינה והי' זה שלום:

מנאי ידידו הדוש"ת ישראל יהושע. ב"ה ה' אדר תרמ"ג לפ"ק קוטנא.

סימן ד

בעזהי"ת י"ט סיון תרח"ם לפ"ק.. שוכט"ס לכבוד י"נ הרב המאור הגדול החסיד מו"ה אפרים אויערבאך שי' אבד"ק מעזריטש גדול. אחדשה"ט. הנה בעת בא לידי מכתבו הקדום לא הי' לי פנאי והנחתיו ובין כך מילתא מינאי אזדא עד בוא דבריו שנית, ודבריו סובבים על דברי הלבוש בסוף הס', ואמינא לי' איזא שהפריז על המדה במה שהחמיר שגם בטריפות שאינו אלא חומרא בעלמא, ומ"מ אנו מתירין לפי המנהג בקליפה שגם אם נמצא חוץ לשטח הסרכא נקב היכי שיכולין לתלות ע"י שקלף בחוזק יש להכשיר

בפשיטות כיון שהוא חוץ לשטח הסרכא כגון בנסרך מגב האונה לדופן במיצר החזה שמדין הש"ע לפ"ד רוב הפוסקים כשרה בלא בדיקה וכן נהגו רבים מגדולי ישראל שפוסקים כהרב"י ומפיהם אנו חיין בכמה גופי הלכות, לכן הגם שאנו מחמירין כיון שאינו אלא מצד חומרא חלילה לנו להחמיר במקום שיש עוד ספק, ודמו להא דאמרינן בפ' א"ט אינהו מיכל אכלו ולדידן מיסתם לא סתים ובודאי צריכין לזה שוחט יר"ש כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות, וגדולה מזה כתבתי בחי' ליו"ד סי' ל"ב דכל היכא דלדידן כשר בהפ"מ כל שנתערב חד בתרי במב"מ כשר גם בלא הפ"מ ול"ד להא דכתב מוהריב"ל בתשו' דכל היכי דהספק נולד בדאורייתא ואח"כ נתגלגל לדרבנן לא שרינן מטעם ספק דרבנן להקל דדוקא בספק הדין כן לא בדבר שלא נאסר אלא מטעם חומרא וכ"כ הרמ"א בהקדמה לת"ח דכ"ד שמותר בהפסד מרובה הוא לפי שע"פ הדין שרי אלא לכבוד האוסרין אנו מחמירין א"כ דמי למש"כ מוהרא"י בפסקיו הובא ביו"ד סי' שי"ו בהג"ה דבחלב חולבת כיון דלרוב פוסקים מותר לגמרי ואינו אלא חומרא סמכינן להתיר על ס"ס כל דהו אע"פ שאינו ס"ס גמור וכמו כן בנתגלגל לדרבנן, מיהו בנד"ד שנסרך לשומן החזה שנראה שהוא למטה מחוט אין היתר זה מ"מ לפ"מ ששמעתי מקיליין גם כשהוסר ע"י קליפה כל שהוא שלם נגד כל שטח הסי' וכרוחב קש ואני מעלים עיני מזה ויש לי בזה דברים ארוכים וקשה לי להאריך בזה והדבר תלוי בראות עין המורה אם ברור בעיניו שמקום הנקב לא הי' מגוף הסי' [ועי' בפ"ת סי' ל"ט סעי"ה ובסי' נ"ח]:

ידידו הדו"ש בלונ"ח ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן ה

בעזהי"ת יום ב' י"א אדר שנת תר"ל פה קוטנא. כבוד ידידי הרבני מו"ה מיכאל נ"י שו"ב בעיר רדאמסק. ע"ד שאלתו בעצם בריאה, הנה הביא כ"ת דברי הט"ז בסי' ל"ט ס"ק כ"ב והתבו"ש גם דברי שו"ת נדיב לב, וס' מטה יוסף שבס' מטה יוסף הכשיר, והנה להיות שאין לי ספרים אלו לא אוכל לדקדק בדבריהם אבל לפי מה שמביא כ"ת נראה שהשוה דברים רחוקים מאוד שהרי בעל מטה יוסף לא הכשיר רק בעצם המונח תחת הקרומים דאמרינן שבלעה דמ"ל מחט או עצם ואין לנו לתלות שנתלש קצת עצם מגוף הבהמה ול"ש למיזל בתר קורבה אחר שלא ראינו שום ריעותא בבהמה והרבה עצמות שבורים נמצא בשוק תלינן טפי שבלעה עצם ע"כ בלי ספק שגם הרב בט"ז יתיר דהו"ל כמחט בריאה דכשר בשעת הדחק, אמנם הדין המבואר בט"ז הוא עצם שמונח על הריאה וכשקולפין העצם הקרום קיים ועולה בנפיחה, ובזה נ"ל עיקר כדברי הט"ז דל"מ כשלא ראינו שום שבר בבהמה והצלעות קיימות אין לנו לומר שנסדק קצת מהעצם והעלה

אח"כ ארוכה עד שלא ניכר כלל אם נסדק ממנו דהא מבואר בנדה נ"ה ע"ב דעצם אינו מעלה ארוכה ומשנה שלימה שנינו בפרק ב' דאהלות באבמה"ח דבחסר עצם כ"ש טהור דעצם אינו מעלה ארוכה, ומה"ט השגתי בחי' על יו"ד סי' ל' על הנו"ב שר"ל בחסרון בגלגולת הבשר מגין כמו בנקבו המעים ושומן סותם, וליתא מטעמא דפרישית דדוקא בשר מעלה ארוכה וע"י שסותם הבשר אמרינן שתתרפא אבל בעצם לא שמענו:

ומעתה בנמצא עצם על הריאה והצלעות שלימות ולא ניכר בהם רושם חסרון אין לנו לומר שנסדק מעט והעלה ארוכה וקרם הבשר מטעמא דפרישית, אמנם גם אם ניכר קצת חסרון בצלע נ"ל להטריף דהא כיון דהעצם דבוק בריאה והעלה קרום חוששין לשמא הבריא כמו בושט בסי' ל"ג אע"ג שבעל כו"פ חילק בין ושט דנקיבתו נבלה לשאר טריפות מדברי כל הפוסקים לא נראה כן. והנה הרבה טעמים נאמרו בהא דאין חוששין לשמא הבריא והמחור בזה הוא דברי הרב בתה"ד שהביא הש"ך בסי' מ"ח ס"ק כ"ב דדוקא בושט שעורו דק וכל שנתחב קוץ דרך הוא שינקוב לגמרי אבל בדבר שעורו עב ל"ח, ומה"ט אין מקום למה שהחמירו האחרונים בסי' נ"א בתחוב דבר עב לחלל הבהמה ליחוש שמא הבריא ולפענ"ד אין בזה שום חשש ומה"ט מתירין מפרקת עקום ע"י בדיקה בחוט השדרה ואין חוששין שמא הבריא ותו דמאבר לאבר לא חיישינן כלל שמא הבריא ומה"ט מחט שנמצא בריאה אין חוששין שמא הבריא כיון דבשר הריאה עב ומסתבר הכי אבל כשעצם דבוק בעור הריאה מבחוץ כיון דחזינן שהעלה הריאה [קרום, זה] סי' ע"כ שנתחב קצת בחוזק ודאי חוששין שמא הבריא לכן הראי' שהביאו האחרונים ממחט דמכשירין בשעת הדחק אין ראי' כלל דשאני כשבא מבפנים כמו שחילק הרב בתה"ד, וסיומא דמלתא כשנמצא מבפנים תחת הקרומים ודאי דינו כמחט שנמצא בריאה ואם נמצא בחוץ על הקרומים ודבוק בו וכשקולפין אותו הריאה שלימה כל שאין רואין שום חסרון בצלעות הוא טריפה בודאי וכשנמצא חסר קצת מצלעות טריפה מספק כדעת הרב בט"ז:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ו

ב"ה ט' טבת תר"ן לפ"ק פה קוטנא. לכבוד ידיד נפשי הרב הגדול וכו' מו"ה בצלאל שיחי' אבד"ק לאוויטש יצ"ו. ע"ד השור שנמצא בו שני נקבים בטחול בצד העב, וכ"ת נסתפק שאם היות נתפשט ההיתר כדעת הטו"ז בסי' מ"ג מצד דהיינו רבותי' ולא שרי אלא בחדא ולא בתרתי כעין דעת רש"י בתרתי ורדא, לדעתי כיון דיש פוסקים דניקב

בדק שבסומכתא כשר א"כ אין הנקב השני מטריף, לכן בהפ"מ אם נראה לכ"ת להתיר אין מזניחין אותו:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ז

ב"ה י' אלול תר"מ לפ"ק קוטנא. שוכן שמים יכתבהו בספר החיים כבוד הרב המאה"ג וכו' מ' אברהם האבד"ק לובראניץ נ"י. ע"ד הדורס שנכנס בחדר שיש בו הרבה עופות ושמע בעה"ב קול רעש בלילה והבין שנכנס דורס לתוך החדר ובבוקר בא ומצא ד' מהם מתים, הנה מבואר בדברי האחרונים בסי' נ"ז דבעופות יש להקל בחצר גם במוקף מחיצות אלא שי"א דוקא באינו מקורה ולכאורה י"ל דכל שנכנס בע"ח כגון נמי' וברדלס יש להקל גם במקורה שהרי כיון שהוא גבוה ויכול לפרוח יכול להציל עצמו ודוקא כשהדורס הוא עוף כגון נץ שגם הוא יכול לפרוח אבל לא נמי' וברדלס שאינם מעופפים ואם ס' אם הוא עוף או חי' הדורסת אזלינן בתר שכיח אמנם האחרונים החמירו בחצר מקורה אם אינו רחב הרבה ועכ"ז נ"ל ברור שאם יש דף מונח סמוך לתקרה אשר יכולין להשמט ולפרוח ע"ג המיקל לא הפסיד אבל אם אין דף שיכולין להניח שם [על] העליונו של חדר יש להחמיר ולהצריך למכור לנכרי, ובנידן ההיתר שנמצא ד' מתות לחוש לחומרת הצ"צ דאם לא הומת בפנינו חיישינן שמא דרס ואח"כ מת וכן לחוש למה שהחמיר הש"ך בנמצא יותר מאחד דחזינן דלא נח רוגזי' נ"ל ברור דתרי קולי לא מקילינן אחר שמבואר בדברי או"ה כמש"כ הש"ך סס"ק ל' ודברי הטו"ז בס"ק י"ו תמוהין מאד שא"א לפרש דברי האו"ה כמו שפירש הטו"ז להמעיין בדבריו בכלל נ"ז אמנם הצ"צ פירש דברי האו"ה לפי שלא ראינו שהמית אותו תיכף יש להחמיר ומ"מ מותר למוכרן לנכרי מטעם שכ' כיון שהוא בחדר גבוה יכולין להשמט:
ידידו הדוש"ת בלונ"ת ישראל יהושע.

סימן ח

ב"ה יום ו' ג' מנחם אב תרנ"א לפ"ק. לכבוד ידידי הרב המופלג חריף ובקי הרב מו"צ בק' אמשינאווי כי לא יכולתי להכיר שמו מתוך חתימתו. ע"ד הדם השכיח בביצים כתב מעלתו דמלבד החשש משום דם ריקום יש עוד חשש משום דלא נגמר יצירת הביצה וכמו שכתב בתשו' חינוך בית יהודה דאסור משום חשש אבמ"ה כמו בהכה תרנגולת על זנבה, ולפ"מ שמצא מע"כ בספר א' דבנמצא דם בחלב דאמרינן שלא נגמרה החלב ואסור משום אמ"ה גם למכור לנכרי אסור דב"נ מוזהר על אבמה"ח, ודברים בטלים הם דב"נ לא נצטוה אלא על אבר מחי ממש לא על היוצא דקרא דכל היוצא מטמא

טמא לא נאמר אלא על ישראל לפיכך אין על החלב ולא על הבצים שום איסור לב"נ ורשאי למכור להם ביצים מעופות טמאים וכן חלב מבהמה טמאה, אע"ג דב"נ מוזהר על אבמה"ח מטמאים כמבואר בפ' גיד הנשה אלא דלא מוזהרין רק על בשר או אבר אבל על היוצא מהם כיון שאין מין בשר ממש וישראל אינו לוקה רק איסור בעלמא כמבואר בדברי הר"מ ז"ל בפ' ד' מה' מ"א אין ב"נ מוזהר עליו כלל לכן פשוט שמותר למכור לנכרי אמנם גם לישראל בביצים הנמצאים בתרנגולת דליכא חשש ריקום שרי כדמוכח מדברי הב"י שכתב לאסור בביצים משום חשש מראית עין ולא כתב משום חשש אבמ"ה א"ו דאין חשש אמ"ה בזה ואין כאן משום חשש ריקום לכן בנמצא במעי תרנגולת דאין חשש ריקום שרי, ומש"כ הפ"מ לאסור כמו בביצה בת יומא הא אמרינן בביצה דף ג' ע"ב ביצים במעי אמן ל"ש ולא גזרו רבנן וה"נ, ועוד נראה דאם הדם משונה מראיתו מדם ריקום שהוא כמראה בשר ועב קצת י"ל בפשיטות כשידוע שהיא בת יומא ולא ישבה התרנגולת עלי' כיון שהוא משונה מדם הריקום, ולא עוד אלא שהמקיל אפי' בסתם ביצה שנמצא עלי' מראה כזו לא הפסיד שהרי שכיח למצא בביצים מראה כזו גם בלא נודע בבירור שאינו דם ריקום וכיון דהוא משונה שרי, אמנם צריך לידע בבירור שדם ריקום הוא משונה ואע"פ כן מאתי לא תצא הוראה זו להתיר לחלוטין אבל המורה להקל אין מזניחין אותו אבל בידוע בבירור שאינו דם ריקום שלא ישבה עלי' תרנגולת יש להתיר בפשיטות כשמשליך הדם ואוכל שאר הביצה:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ט

ב"ה יום ב' מנחם תרל"ז לפ"ק קוטנא. שלום לידידי הרב המאה"ג אברך אב בחכמה רך בשנים כש"ת מו"ה יעקב מייזלש נר"י אבד"ק לאסק. מכתבו קבלתי והנה קשה עלי להשיב על פילפולים לכן אכתוב בקיצור, בענין אבר המדולדל אם מותר להושיט לבני נח שנסתבכו בזה האחרונים הנה דין זה מבואר להדיא בש"ס חולין דף קכ"ט ע"ב דר"ש מטהר אבר המדולדל דאינו מקבל טומאת אוכלין משום דלא מקרי אוכל שיאכל לאחרים דאסור להושיט לב"נ אלמא דאסור להאכילו לב"נ, ולכאורה הי' נראה להוכיח מסוגיא זו דאסור מה"ת באבר המדולדל וכדעת הרמב"ם ז"ל לא כדעת התוס' דאין בו אלא מצות פרישה בעלמא דהא מבואר שם דף קכ"ח דלר"ש להכי לא יכשר האבר משום דר"ש לטעמ' דס"ל שחיטה מכשרת ולא דם וכאן אין השחיטה מכשרת משום דאותו אבר אינו מותר באכילה ולדעת התוס' דמדאורייתא שרי באכילה א"כ מקרי שחיטה ראוי' כמבואר בפרק מרובה למה אינו מקבל ט"א כיון דמדאורייתא שרי וכבר הקשיתי

כן בימי חרפי וא' מגדולי הדור תירץ לפמש"כ תוס' בפרק בהמה המקשה דהא דשחיטה מכשרת לר"ש אינו אלא מדרבנן א"כ י"ל כיון דמדרבנן אסור באכילה ולא הוכשר אלא מדרבנן שפיר אמרינן דשחיטה כי האי אינה מכשרת, אמנם עכ"פ משמע מסוגיא ערוכה דאסור להושיט לב"נ ואין להקל כיון שהוא מדין הש"ס:

ומה שהקשה בס' נו"פ לדעת הרמב"ם דאבמ"ה מעוף אין ב"נ מוזהר מה משני בסוגיא דרבוצה בחטאת עוף הא בחטאת עוף לא תקון להוציא מאבמ"ה, ולק"מ דהא ודאי ב"נ אסור לאכול ולהנות מעוף קדשים דמה לי גזל גבוה מה לי גזל הדיוט וב"נ מוזהר על גזל, ועוד דהא בקדשים עובר על בל יחל וב"נ מוזהר על בל יחל כמש"כ המל"מ בה' מלכים, אמנם הדבר נכון לפ"מ דקיי"ל במעילה דף ג' דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה כיון דלא חזי וכיון דנשחט לע"א והו"ל כעפרא פקע קדושה מיני' והוא כעפרא ואין כאן שום קדושה א"כ אין התחלה לקו' בעל הכו"פ דהא כשהי' קודש נהי דל"ש אבמה"ח בעוף מ"מ גזל ובל יחל הוי והי' נהרג כשאכלו אמנם עתה כששחטו לע"א ולא חזי להקדש הו"ל כקדשים שמתו ופקע המעילה ואין כאן גזל ובל יחל ואין לך תקון גדול מזה:

ידידו

סימן י

שלום וכ"ט לכבוד ידידי הרב המאה"ג מגזע היחוס והמעלה מו"ה יעקב מייזלש נ"י האבד"ק לאסק. בדבר אבר מדולדל אי מותר להושיט לב"נ שכתבתי דמוכח פ' העור ורוטב דאסור להושיט דמקרי אוכל שא"א יכול להאכיל לאחרים לכאורה הי' מוכח מזה דאסור מד"ת דאל"כ כיון דמד"ת שרי להאכיל לב"נ למה לא יקבל ט"א, אלא שאחד מגדולי הדור השיב לי ע"ז ע"פ דברי התוס' פ' בהמה המקשה דף ע"ג ע"ב ד"ה הוכשרו דשחיטה אינה מכשרת אלא מדרבנן לכן אזלינן בתר דרבנן, אמנם עכ"פ מוכח מזה דאסור מדרבנן ומעלתו כתב שכן הוכיח בתשובת פני יהושע חלק שני סימן י"ח, ידע ידידי כי בשנת תרי"ו דברתי מזה עם הגאון המנוח מו' יצחק מאיר ז"ל והי' זה איזה שנים קודם שנדפס חלק שני של הגאון פנ"י ויש לתמוה עליו איך נעלם ממנו דברי התוס' כי הוא צידד שם דכיון דמדרבנן לא מקרי אוכל שא"י להאכיל לאחרים גם אם השחיטה מכשיר מדאורייתא מ"מ לא מקבל טומאה ומדברי התוס' מבואר שלא כדבריו ותו דלפ"ד לא הוי מתרצים שם ע"ד קו' דמנ"ל דפליגי בבהמה אי נעשה יד ת"ל דאפי' נעשה יד לא הוכשר דל"מ אוכל לר"ש ותירצו דמשמע דאפי' הי' הדם מכשיר הכא לא הוכשר ומה תירץ הוא אה"נ דגם אם הי' הדם מכשיר ואפי' נפל עליו מים לא הוכשר דלא הוי אוכל א"ו דאם הי' הדם מכשיר כיון דמקבל טומאה מד"ת הי' אוכל לר"ש ודוקא בשחיטה

ל"מ אוכל לא בדם אי הוי מכשיר הוי מד"ת (ויש להוכיח מכאן דהא דמפרכסת מקבל טומאה אע"ג דהיא כחי' הוא מד"ת) ומדברי תוס' ריש חולין ד"ב ע"ב משמע קצת דאינו אלא דרבנן:

ומה שכתב מעכ"ת נ"י די"ל דפליגי ר"ש ור"מ אי מפרכסת מותר לב"נ הוא פלוגתא דתנאי ל"מ בזה פלוגתא ובש"ס מוכיח שלא כדבריו שהרי בדף ל"ג אמרינן תני' דלא כראב"י ואם היא פלוגתא דתנאי מה זה תיובתא לראב"י, אמת שהתוס' כתבו שם דסוגיא דהכי פליגי על סוגיא דסנהדרין והרב לח"מ כתב ליישב בזה דעת הרמב"ם בה' מלכים אמנם דבריהם תמוהים מאוד כאשר כתבתי במ"א, גם איך אפשר לישב בזה דעת הרשב"א שהרי הוא פוסק דלא כראב"י דמפרכסת מותר לב"נ והרי רב אשי דהוא בתרא ס"ל דאסורה כיון דלר"ש אסור לב"נ דר"מ ור"ש הלכה כר"ש ונהי דבהא דדם מכשיר לא קיי"ל כר"ש כיון דסתם מתניתין דפ' השוחט דלא כוותי' מ"מ בהא דאסור לב"נ ודאי יש לפסוק כוותי':

ועדיין יש לנו לקיים דברי הרשב"א ולומר דמותר להושיט לב"נ וטעמי' דר"א דר"ש מטהר לא משום דלא מקרי אוכל משום דא"י להאכיל לאחרים אלא דר"ש לטעמו דס"ל דשחיטה שאינה ראוי' ל"ש שחיטה וכיון דאסור לישראל ל"מ שחיטה לגבי האי אבר ואע"ג דמבואר בב"ק פ' מרובה דכל היכי דשחיטה ראוי' מה"ת מקרי שחיטה גם לר"ש היינו בדאורייתא כמו בכסוי דם ואו"ב וטביחה ומכירה אבל בשחיטה דאינו מכשיר רק מדרבנן כיון דאסור מדרבנן ל"מ שחיטה ראוי', וכ"נ מדברי רש"י דלר"ש אליבא דר"א לאו משום שא"י להאכיל לאחרים אלא לפי שאינו מתיר, ונראה דס"ל כשיטת הרשב"א דמותר לב"נ וכ"מ קצת מדברי התוס' דף ע"ג ע"ב: אמנם אכתי קשי' מהא דס"ד דר"י דקאמר משום שא"י להאכיל לאחרים וקשה הא מותר להאכיל:

ולישב דברי הרשב"א נראה לומר דהא מעיקרא הוי ס"ד דקאי על רישא דאבר ובשר המדולדלין אלא ddחי דהתם טעמא אחרינא איכא משום דמעורה, ואין טעם זה מספיק על נשחטה הבהמה לזה קאמר משום שא"י להאכיל לאחרים והיינו דמחשבה בעוד שלא נשחט ל"מ דאז הי' אסור לב"נ ולא הי' מקבל הכשר ולא מחשבה לכן ל"מ גם הכשר דאח"כ וכאוקימתא דר"פ אלא דגם שם משמע מדברי רש"י בדף קכ"ח דאסור לב"נ מיהו בחולין דל"ג מבואר דר"פ לא פליג אר"א ב"י עיי"ש ומ"מ י"ל גם לדידן באבר מדולדל צריך הכשר:

ידידו הדו"ש ת"ה ולכל אשר לו שלום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן יא

ב"ה אור ליום ו' פ' תשא תרמ"ט לפ"ק פה קוטנא. כבוד ידידי הרב החריף וכו' מו"ה אהרן שיחי'. אחדשה"ט אודות השאלה אם מותר למלוח עוף בנוצתו, הנה ודאי לכתחילה אין נכון למלוח על עוף בנוצתן אחר שיש מכסה עב של נוצות שמכסה כל גופו של עוף מראשו עד רגליו, ומה שנהגו למלוח ראשי העופות בנוצת והרבה אין מקפידין להסיר הנוצות זה בראשי עופות שהן נוצות קצרות וגם מסירין הנוצות מכמה מקומות בראש ואף שנשאר הרוב במקומות מפוזרין שבראש הנה מנהגן של ישראל תורה היא שע"י שנמרט במקומות מפוזרין והמים יורדין לתוכו עם מיחוי המלח ממש נהגו להקל אבל במקום שהמכסה העב הוא ע"כ גופו אין להתיר לכתחילה ואע"פ שרמ"א ז"ל לא חילק בד"מ הנה סמך על המנהג והמנהג הוא על ראשי העופות וגם זאת מורטין מקודם שמולחין במקומות מפוזרות כמוש"כ:

ידידך ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן יב

כבוד ידידי הרב המאוה"ג וכו' מו"ה יעקב מו"ץ דק"ק הארחוב יצ"ו. בדבר הנהר שיש בו תולעים דקים העוברים דרך מסננת והוא שעת הדחק גדול והעתיק כ"ת תשובה מהגאון מו"ה זלמן מרגליות ותמה כ"ת שהרי בנהר אסור אפי' בלא פירש, והוא באמת תמי' קיימת ואין היתר מה שהוא בקצות הנהר כמש"כ כ"ת, אמנם מש"כ עוד הגאון הנ"ל דאפשר שהוא מריקום דגים טהורים, באמת שגם אנכי זה זמן רב שנשאלתי מעיר אחת וצדדתי ג"כ בזה בעוד שלא ראיתי תשו' הגאון הנ"ל אולם אין לסמוך על זה באיסור ד"ת, שהרי בעוד שלא נתבשלו כיון שניכרו הרמשים ל"ש ביטלו כמש"כ הטו"ז וכן הסכים הפ"ח ושאר אחרונים בפרט מש"כ מעלתו שיש מהם פורחים באויר ודאי שאין לעשות מזה אפי' סניף, לכן אין שום היתר כ"א לבשל המים ולסנן אח"כ בבגד עב, וזה שצידד הגאון הנזכר בענין אין מבטלין איסור לכתחילה כבר מבואר בזה בתשו' הגאון ר' מנחם עזרי' עיי"ש שהיקל בשעת הדחק, אמנם לשתותם כך ודאי דהוא איסור דאורייתא כיון שניכר ל"ש ביטול וכמש"כ ובחי' ליו"ד סי' צ"ט כתבנו לצדד אי רשאי לבטל איסור עבור חושאב"ס, עיין בדברי הר"ן בפ' כל שעה בסוגיא דשלא כדרך הנאתן עיי"ש. ידידו הדו"ש ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן יג

ב"ה כ"ה סיון תר"ל לפ"ק. כבוד י"נ הרב הגדול החריף הוותיק מו"ה זיסקינד הכהן האבד"ק פיאנטקי. קבלתי מכתבו וכו' וע"ד השאלה בדבר הנהר אשר בעירו שנתהוה

בו מיני תולעים קטנים אשר כמעט אינם נראים לעין ורק לעין השמש נראים רצים ושוב בתוך המים ובלתי אפשר לסננם אפי', ע"י פשתן דק. וכ"ת שואל על המשקים הנעשים בעירו כגון השכר והשמרים שנתבשלו בדיעבד וגם הוא שעת הדחק גדול וקשה לפרוש את העם וכמעט לא ישמעו ופלפל כ"ת בדין ברי' והנה אם באנו לדין רק משום ברי' הי' מקום להקל כיון דאינו אלא מדרבנן ובא לעולם ע"י תערובות כמו שכתב האו"ה דכל דבר חשוב שבא איסורו בתוך התערובות בטל כמו דבר שיש לו מתירין, הובא דבריו באחרונים איברא דבחי' ליו"ד סי' ק"ו השגתי ע"ז והוכחתי מכמה דוכתי דביבש לא אמרינן הכי, ורמזתי זה בחי' לחו"מ סי' ס"א ס"ק ג' ומ"מ י"ל כיון דהיא ברי' קטנה מאוד וא"א לברר כלל דינו כמו לח דומיא דקמח דחשוב לח בלח, אבל לקושטא דמילתא נלענ"ד לפ"מ שהביא הטו"ז בסי' ק"ד בשם הב"י דכל שהוכר האיסור וא"א, לבררו מד"ת אסור א"כ יש איסור דאורייתא כל שרואה שהאיסור מרחיש בתוך המים או שיודע שהאיסור מרחיש אע"פ שעוצם עיניו מראות כל שאפשר לידע, וע"כ נלפע"ד דלענין שכר ושמרים כל שא"א להבחין כלל ע"י חוש הראות אם יש בתוכו תולעים דאין חשש רק משום ברי' יש להקל בשעת הדחק ולסמוך על דברי האו"ה אע"ג דבעודו בנהר או בתוך היורה קודם שנתבשל הי' אפשר להכיר שיש בתוכו איסור מ"מ צ"ל להקל, ולבשל לכתחילה יש לבעל נפש ליזהר מחמת אין מבטלין איסור לכתחילה ול"ש בזה דאינו מתכוין כמש"כ בחי' ליו"ד דל"ד להא דמותר לטחון הקמח מטעם שכתבתי שם אמנם אין זה רק לבעל נפש ואם דלת העם לא ישמעו מוטב שיהי' שוגגין כיון שיש בזה שעת הדחק גדול, אבל לשתות כך מים בעוד שלא נתבשל דהאיסור ניכר ודאי הדין עם מעכ"ת דצריך למחות בידם בחוזק דהו"ל איסור דאורייתא ובשאר דברים המתבשלים שם יש למעכת"ה להבחין אם אין רואין כלל שום ברי' אחר הבישול למען יצא מכלל איסור דאורייתא אבל אם גם אח"כ רואין אסור בודאי וכמש"כ:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע.

סימן יד

ב"ה יום א' כ"ד טבת תרל"ט לפ"ק. שלום לכבוד ידידי הרב המאוה"ג וכו' מ' ישראל יעקב אבד"ק מינצק. ע"ד מחט הנמצא בשומן אווז אחד אשר נתערב מז' אווזות והותכו ביחד אם לסמוך ע"ד הסוברין דספק טריפה ולא נודע עד אחר שנתערב להתיר גם בלח בלח, בחי' ליו"ד סי' צ"ח כתבתי להוכיח דבלח בלח ודאי לא אמרינן להקל וראי' מדברי התוס' חולין שכתבו דיש להוכיח דאם עשו גבינות מכמה בהמות ואח"כ נשחטה אחת ונמצאת טריפה אסורין כל הגבינות, והרי לישנא דמכמה בהמות משמע שהיו הרבה

בהמות והרי אינו אלא ספק אם היתה טריפה מקודם והו"ל ספיקא דרבנן כיון דמה"ת מין במינו בטל ברוב א"ו דבלח בלח לא אמרינן הכי דלא גרע מאיסור דרבנן וכ"כ הר"ן בפרק השוכר את הפועל דאע"ג דבדבר חשוב מקילינן בנאבד אחד מהם מ"מ במידי דצריך ס' לא מקילינן, וה"נ דוקא בדבר חשוב סמכינן על המ"כ להתיר בלא נודע לא בדבר הצריך ס', גם מדברי הרא"ש שכתב דאם עשו גבינות מבהמות ואח"כ נשחטה אחת פשט לשון זה מורה אפי' מבהמות הרבה דאל"כ הו"ל לומר דאם עשו גבינות מבהמה ונמצאת טריפה וכמש"כ הרשב"א והר"ן א"ו דגם אם נעשו מבהמות הרבה ג"כ אסורות וע"כ דבלח בלח לא קיי"ל כן וגם המ"כ מודה לזה דלא יחלוק על התוס' והרא"ש, אמנם נ"ל במליחה להקל דבמליחה להקל דבמליחה כיון דאיכא ספיקא דלרמב"ן וראב"ן אינו אוסר וספיקא דדינא קיי"ל כמו"ש הש"ך בסי' נ"ז גבי דרוסה עיי"ש:

נאום ידידו ישראל יהושע חוב"ק קוטנא. אחר שכתבתי זה ראיתי בנאות דשא סי' י"ד שכתב בהא דדם ביצים דמותרים ברוב ביצים היתר משום דקצת פוסקים ס"ל דם ביצים דרבנן. ות"ל כיון דהיא מין במינו גם אם נאמר דם ביצים דאורייתא הו"ל ספיקא דרבנן וע"ש מה שפלפל ולבסוף העלה דאם הי' אפשר להתוודעות כמו בביצים שהי' אפשר לידע גם קודם התערובות מחמרינן גם כשלא נודע אבל באם לא הי' אפשר לידע ולהתוודעות כמו בביצים מתרנגולת שלא נודע עד אחר שנשחטה שלא הי' אפשר לידע מקודם מקילינן עיי"ש ונ"ל שאין כן דעת התוס' וכמוש"כ, ומ"מ בנידן דידן של מעכ"ת גם לדברי הנאות דשא אסור כשהעלתה חלודה וניכר שהי' קודם שחיטה ודו"ק:

סימן טו

ב"ה ט"ו טבת תרמ"ט לפ"ק קוטנא. כבוד התורני כ"מ נחמן גרשון שיחי' בדבר השידוכין אשר שם אבי הכלה הוא כשם החתן, בספר משנת חסידים הביא בשם האר"י ז"ל שיש להקפיד על שם הכלה וחמותה שלא יהי' שווין, אבל בשם החתן וחמיו לא מצאנו, אמנם בספר חסידים הקפיד על זה ג"כ, וכ"כ שרק על זרעו הקפיד. אמנם גם בספר חסידים כתב תקנה לזה שישנו שם אחד מהם, וגם בזה אני אומר שאחר שיש להם שני שמות יצחק אליעזר יוכלו לשנות שא' יקרא בשם אליעזר יצחק והשני יקרא בשם יצחק אליעזר ויפרסמו זאת ברבים דהיינו שיקראו אותו לס"ת בשם אליעזר יצחק איזה פעמים בשם הזה ואחר שלשים יום מקרי אין שמותיהן שווין כמבואר בא"ע ה' גירושין:

ממני ידידו ישראל יהושע חופ"ק הנ"ל

סימן טז

בעזהי"ת יום ג' ה' אלול תרמ"ד לפ"ק קוטנא. שוכן שחקים יכתבהו בספר צדיקים כבוד ידידי הרב הגדול מגזע היחס ומעלה מ' מיכאל דוב נ"י האבד"ק לוביטש. בדבר הקונה בשר אחוריים מווארשי להסתחר ולמכור לנכרים לאכילה, הנה מצד גיד הנשה וקנוקנות אין לאסור דאין בגידין בנו"ט וגם קנוקנות אין אסורין רק מד"ס, ומצד החלב הא מותר להסתחר בחלב כמבואר בסי' קי"ז אמנם ראיתי לאחד קדוש מדבר הגאון בעל אור החיים בספר פרי תואר בסי' הנז' ס"ק ד' כתב שלא הותר בחלב להסתחר אלא לפי שרובו עומד למלאכה ומסתמא קונה אותו למלאכה אבל כשידוע שהנכרי קונה אותו לאכילה גם חלב אסור מה"ת להסתחר בו, וקרא הכי דייק דקאמר יעשה לכל מלאכה אלמא דדוקא למלאכה אבל לא כשעומד לאכילה, ואם היות כי פשט הש"ע כן ידוע דרב גוברי' ומאן ספין להורות שלא כדבריו בפרט שגם הרב מארא דאתרי' הורה לאסור ויש לו יתד גדול ועמוד הברזל לסמוך עליו ע"כ אסור להסתחר אחר שיש בו חלב ועיקר שבחו הוא בשביל החלב שמרבין העם לקנות וע"ז נאמר ופורץ גדר ישכנו נחש:
נאום ידידו ישראל יהושע החו' בקוטנא.

סימן יז

כבוד הרבני המופלג מו"ה נתנאל יוסף. בדבר לעשות סחורה בכבידות מאווזות הנלעטות בקאקעריזא והכבידות יהי' נבדקים גם כי ההלעטה היא בקאקעריזא השרוי במים רותחין ומתרככין, הנה להתיר במדינה זו שהוקבע איסור מגדולי ישראל לאסור ההלעטה קשה להתיר אחר שלא נודע לי איכות ההלעטה אם א"א שישחיתו את הושט. אמנם לעשות סחורה בזה למקומות שלא נתפשט המנהג לאסור ההלעטה פשוט הדבר להתיר באם יבדקו הושטות שהרי מותר לעשות סחורה בדבר האסור מדרבנן ק"ו בדבר שאינו אסור מדין רק מצד התקנה הרי במקומות שלא נתפשט התקנה מותר ואין בזה לפ"ע שהרי להם הוא היתר גמור והדברים פשוטים:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן יח

להרב ר' נפתלי אונגער מווארשא שא בנארדערניי. בדבר השאלה שבית פקודות המכס עשו נקב בחביות קטנה של יין במקום הברזא להריח בו אם הוא יין או אריק, ואח"כ תחבו עץ דק במקום הנקב וערל הביא היין עם החביות עם העץ תחוב בהנקב והחביות לא הי' מלא מה משפט היין הנה מצד שהערל נשא היין ולא הי' מלא ויש כאן חשש שכשוך, נראה דכל שנשא והוא סתום אע"פ שלא הי' חתום אין דרך ניסוך. ודוקא בפתוח

ס"ל להרמב"ם והמחבר דאוסר אבל לא בסתום אע"פ שאינו חתום. ומה שתחבו עץ דק כיון שלא נודע שהעכו"ם יודע שהעץ הדק נגע ביין שהי' נקב דק בברזא, עש"ך סי' קכ"ד לכן פשוט שהיין מותר. ישראל יהושע.

סימן יט

ב"ה יום ב' פרשת נשא שנת תרח"ם לפ"ק פה קוטנא יצ"ו. שרום וכ"ט לכבוד י"נ הרב הגדול פטיש החזק כש"ת מו"ה דוד נר"י אבד"ק טוטשין יצ"ו. ע"ד השאלה באשה שטבלה לאחר ימי טהרתה ללידת נקיבה כפי המנהג לאחר פ"ו מימי טהרה ונזקקה לבעלה ואחר התשמיש בדקה את חלוקה ומצאה עליו שפע דם וגם בדקה עצמה בעד הבדוק ומצאה בצד אחד ליכלוך דם ואחר י"ב טבלה ושמשה ואח"כ בדקה את חלוקה והי' נקי ובדקה בעד הבדוק ומצאה ג"כ באותו צד דם ומענה בפי' שבאותו צד כואב לה מעת הלידה מאוד ובשעת התשמיש כואב לה באותו צד מאוד וכן הי' לאחר י"ב ימים לטבילתה בפעם השלישית כי לא באה לשאול עד פעם השלישי זה תורף השאלה:

וע"ז כתב כ"ת דמבואר בש"ע סי' קפ"ז דכל שהוא סמוך לשימושה מקרי רואה מחמת תשמיש גם לדעת האחרונים דלא מקרי מכה לתלות אלא כשידוע שטבע המכה להוציא דם לפרקים ומדברי רמ"א משמע דלא תלינן בלידה שהרי כתב דדוקא בהוחזקה בג"פ אחר לידה והיתה תשמיש היתר אחר כל לידה וכאן לא הי' תשמיש היתר והגם שהי' אפשר לדמות להא דמבואר בס' ז' דאם בכל פעם אינה מוצאת רק במקום אחד בצדדים יש לתלות בצדדין כש"כ כשיש לה כאב מ"מ כתב כ"ת לדחות זה כי מבואר בתשו' נוב"י דוקא בידוע שיש שם מכה אלא שא"י אם מוציאה דם וכאב אינו כמכה, ותו דהא בביאה ראשונה שלאחר לידה מצאה שפע דם על חלוקה גם הא פסקה בטהרה בג' פעמים ולא מצאה דם וה"ז מוחזק שרק מתוך התשמיש היא רואה, זה תורף דברי כ"ת:

ולפע"ד להקל, כי מש"כ בשם הגאון נוב"י ז"ל הוא רחוק מאוד בלשון הש"ע והגאון מוהרי"צ הלוי חולק עליו ויש לסמוך ע"ז ברואה מחמת תשמיש דאינו רק חשש מדרבנן כמש"כ הפוסקים ותו כיון דיש לה כאב בזה הצד ולא הרגישה בכאב רק אחר הלידה ולא פסק ממנה הכאב עד עתה יש לדמות קצת להא דכתב הטו"ז בס"ק י':

וגם מש"כ כ"ת לדחות לפי שלא הרגישה בעת שהפסיקה בטהרה ומצאה אז המוך נקי הלא מבואר בשאלה שבעת התשמיש כואב לה יותר באותו מקום הרי שהתשמיש גורם לה יותר כאב שדוחק יותר מאצבע שלה שמכנסת בבדיקה גם כ"כ הב"י שבדיקה של חורין וסדקין עד מקום שהשמש דש קשה ביותר והעם מקילין בזה קצת ע"כ יש לתלות שלא דחקה בהכנסת המוך כמו אבר התשמיש, ותדע לך שהרי פשט דברי המחבר מורין

דהא בסעיף ז' ברואה מחמת תשמיש ג' פעמים קאי ומסתמא לאו ברשיעי ששמשה ג' פעמים בלא הפסק טהרה ביניהם א"כ תקשה הלא לא ראתה ב' פעמים א"ו דכיון דנראה שיש לה מכה באותו מקום תלינן דמחמת דוחק התשמיש ראתה ואע"פ שעתה היא רואה גם מחמת הכנסת העד בדיקה תלינן כדרך המכה שמתרחבת והולך וה"נ דכותי', ועדיין אני חוכך קצת כי המעיין בדברי מוהרא"י בכתבים סי' מ"ז יראה שצידד בהאי דינא וכתב דלכאורה יראה דפתח החדר באמצע הפרוזדור והיינו שכיון דלכאורה יש להחמיר בזה דאפשר שמה שמצאה בזה המקום דוקא לפי שהוא פתח החדר אשר משם בא דם הנדה, לכן נמצא בזה המקום, ואע"ג דלכאורה קשה ע"ז שהרי בדברי הרמז"ל בפ"ה מה' איסורי ביאה כתב דמקום שהשמש דש הוא למטה מפתח החדר א"כ מכש"כ עד שמכנסת לבדוק שהוא למטה ממקום דש ומה ק"ל עד שהוצרך לומר שהוא באמצע הפרוזדור אלא נראה דהוקשה לו לסמוך על סברא זו שהרי אפשר שהפתח חדר סמוך למקום שמוצאת הדם ובדרך יציאתו נפל על אותו מקום לכן כתב שפתח חדר באמצע הפרוזדור וא"כ לא מסתבר שתפול דוקא במקום זה א"כ בנד"ד שראתה סמוך לתשמיש ששוכבת על גבה כשמוצאה על מקום סמוך לאחרי' אין ראי' ממה שנמצא על אותו מקום בלבד ועיין בנדה דף י"ז, ויש לעיין שם בסוגיא כי נ"ל שהרמב"ם אינו מפרש כפירש"י, אמנם אין רצוני להאריך בזה אחר שרבותינו הקדמונים גדרו בזה שאין אנו בקיאים בבדיקות הללו ועכ"ז נראה להקל לשמש כ"ז שמרגשת כאב באותו מקום שהוא למטה ממקום שכלה השמש שדש ולא פסק משעת הלידה וראוי' לה להתעסק ברפואות אצל רופא מומחה:

ומעתה אבוא קצת להתבונן בנועם דבריו, הקשה אמאי מחמרינן כשרואה בזמן שא"מ קרבן הא איכא ס"ס ספק מצדדין ספק שאח"כ ראתה ול"ק דכיון דאנו דנין מצד החזקה שהתשמיש גורם לה לראות י"ל ניהו דלפעמים מחמת חימוד תשמיש אינה רואות מיד ואפשר שחימוד אינה גורם לה שתראה מיד כ"א בתוך השיעור שחייבת אשם תלוי כעין שכתב הר"ן בפא"ט גבי צמקה עיין בטו"ז סי' ל"ו ס"ק כ"א א"כ למש"כ בחידושי ליו"ד סי' ט"ז דכשם דבחזקה אמרינן בפ' כל הגט לשמא מת לא חיישינן לשמא ימות חיישינן כמו כן גבי רוב, והוכחתי כן מדברי הירושלמי סו"פ מי שאחזו בנותן גט ע"מ שלא יבוא בתוך י"ב חודש דאסורה לינשא בתוך י"ב אע"פ שמת ובודאי לא יבא דחיישינן שמא מעשה ניסים יעשה לו, ובס' קרבן עדה הקשה ע"ז מהא דמבואר בפ' האשה בתרא דנפל לחפורה מלאה נחשים מעידים עליו ואין חוששין שמא מעשה ניסים נעשה לו, אמנם התירוץ פשוט דשם בנפל לבור הספק הוא על העבר דאם מת פ"א אע"פ שיעשה לו נס שיחי'

מחדש מ"מ אחר שמת פ"א כבר הותרה כמש"כ הרב תה"ד בכתביו אבל כאן שהוא ע"ד תנאי באם יבוא ואם יבא אחר שיחי' יתבטל הגט למפרע חיישינן אפי' למיעוט ול"ד להא דאמרינן ביבמות דף ס"ז באשת כהן שמת בעלה והניח בן שיאכיל עבדי צאן ברזל בתרומה גם לר"י דס"ל יש לעיבור זכי' משום דאין חוששין למיעוט דמחצה נקיבות וגם מן הזכרים יש מיעוט דמפילות אלמא דאין חוששין למיעוט גם בדבר העתיד נהי דמחצה נקיבות כבר הוא בבטן אמו מ"מ מיעוט דמפילות הוא על העתיד, דכ"כ התוס' שם דהמיעוט דמפילות היינו שמא אינו ראוי לחיות כעין ושטו אטום או נברא בירך אחת א"כ גם הספק שמא הוא ממיעוט שנוצר כך בבטן אמו ע"ד העבר א"כ כ"כ בס' שמא תראה מחמת חימוד תשמיש שזו החזקה לכך אע"פ שאפשר שחימוד התשמיש לא יעורר כ"כ במהירות ואפשר אחר גמר התשמיש מ"מ זה הוא ע"ד העתיד, אמנם אפי' אם נדחה זו דל"ד להתם כעין שכתבו התוס' בקידושין דף מ"ה ע"ב בשם ר"ת, מ"מ יש לדמות למש"כ המג"א בסי' תס"ז ס"ק ב' והטעם בזה שאין עושין ס"ס בידים, לכן כל שהוחזקה להיות רואה מחמת חימוד תשמיש וידענו שהתשמיש גורם לה שפע דם אע"פ שאפשר שמחמת הצדדים היינו שחימוד התשמיש גורם לה ששופעת דם איברי הזרע שלה בשופי ביותר והוא יוצא דרך הלול שמן העליה לפרוזדור עיין ברמב"ם ז"ל פ"ה מה' איסורי ביאה א"ז אלא ספק אחד ולעשות מעשה על סמך שאפשר שהחימוד לא יעורר מיד כ"א אחר שיוציא האבר ממנה שזה בדבר העתיד אין מתירין, קצרתי בזה שאני סומך על חכמת כ"ת, והנה נתעכבה התשו' שלא כדת יען כי הייתי מוטרד בעסק נדבות עניים אבטח כי לא יקפיד כ"ת בזה [וגם הזוג ימחלו לי]:
נאום ידידו ישראל יהושע.

סימן כ

ב"ה יום א' ויקרא תר"ן לפ"ק פה קוטנא. לכבוד הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אברהם שיחי' אבד"ק בלוינא יצ"ו. הנה ע"ד זיבת האפלאוועס שזה זמן רב שאשה א"י לטהר עצמה לבעלה מחמש שיש לה אפלאוועס לבנות בתדירות שאין באפשר לבדוק אותם האפלאוועס מחמת שהם תמידים ותדירים ולפעמים מוצאה בתוכם כתמים אדומים בתוך הליחה לבנה ומרגשת יציאות האפלאוועס כהרגשת ווסת וגם אירע לה על הכתונת לפעמים מועטים ורחוקים בתוך האפלאוועס מראה דם ופעם אירע לה לפני הטבילה וב"פ אחר הטבילה, והדאקטאר מווארשא אמר לה בתחילה שבאה לפניו שיש לה ראנע בפנים על האם ונתן לה רפואות ע"ז, וגם זמן ווסת קבוע אין לה רק לפעמים מאחרת ולפעמים מקדמת:

הנה האפלאוועס מקרי מכה שא"י אם מוציאה דם אדום והנה הרופא מפה אמר שע"פ הרוב הם מפרוזדור, אמנם יש שהם מגוף הרחם ואמר שניכרים הם, כי אותם שהם מפרוזדור הם לבנים, ואותם שהם מגוף האם ע"פ רוב יש בהם ליחה ירוקה או ליחה חרי', וראוי לבדוק הליחה:

והנה הרמ"א מיקל באשה שיש לה ווסת קבוע גם בא"י אם מוציאה דם אלא שהאחרונים חלקו עליו, לכן אם יש לה ווסת קבוע יש לטהר ע"פ אופנים שכתב כ"ת שלא בשעת ווסת לפ"ד הרמ"א ועכ"ז לדעתי יש לבדוק אותה עפ"י מילדת בקיאה וע"י מחזה אולי לא נתרפאה לגמרי הראנע שבפרוזדור היא טהורה, ואת חג המצות יחוג בדיצות:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן כא

ב"ה כ"ד סיון תרג"א רפ"ק פה כפר גלאנאיו. שדום לבני הרב סיחי'. קבלתי מכתבך. והנה דבריך אינם מדוקדקים שלא חשו לפתיחת הקבר בלא דם אלא במכנים כלי לתוך עומק הרחם למעלה בערך רוחב אצבע ממקום שהשמש דש אבל אם הכניס הרופא ידו א"א ליגע בקבר שהוא למעלה מאצבע של הרופא כמו שהאשה תוחבת את אנבעה לברוק למעלה ואין חשש לפתיחת הקבר כי הקבר הוא בעומק שא"א ליגע שם באצבע, ומה שהעיד הנחלת שבעה על מנהג נשי פולין שאם יושבת על משבר נקרא פתיחת הקבר, הוא לפי שהוולד מונח בחדר ויש לחוש שהושיט ראשו מן החדר ואין זה ענין למכניס אצבע ממטה למעלה אבל אם הכניס הרופא כלי גדול ונוגע בפי הקבר יש לחוש לפתיחת הקבר שא"א בלא דם ויש לבדוק הדבר אצל מילדת הבקיאה שתדע שהכלי הוא גדול עד שהוא נוגע לפי הקבר ובזה ודאי יש לחוש לדברי הב"י שא"א לפתיחת הקבר בלא דם, אע"פ שבס' תפלה למשה וכן עוד מהאחרונים חלקו עליו פשיטא שבאיסור כרת יש להחמיר כדעת הב"י, ועיין בנדה דף מ"א ע"ב דעד מקום שהשמש דש מקרי בית החיצון ובזה לא יתכן לומר כלל שא"א בלא דם רק בעומק:

ולענין המראה גע"ל פשוט שבא"א לטהר את עצמה יש להקל במראה גהל כל שאין בו מראית אודם אבל אם יש בו אודם כל שהוא אסורה לבעלה ולשלום שלום אקרא:

אביך הדו"ש ישראל יהושע.

סימן כב

ב"ה ח' תמוז תרנ"א לפ"ק. שלום לבני הרב שיחי'. עיר השאלה כ"כ שפתיתת הקבר הוא למעלה בעומק מקום שהעובר מונת והוא למעלה ממקום שהשמש דש ע"כ אם הרופא לא הכניס רק האצבע לבד אין כאן שום תשש רק אם הכניס אינסטרעמענט למעלה לכן

יש לדרוש במילדת הבקיאה באינסטרמענט הזה אם יש חשש שנוגע בפי הקבר, אמנם כמדומה שאם נגע ופתח פי הקבר צריכה שתרגיש כאב ועקיצה ואם לא הרגישה שום כאב סימן שלא נגע בפתיתת הקבר:
נאום אביך הדו"ש ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן כג

ב"ה יום ד' כ"ח אדר תרמ"ג לפ"ק קוטנא. שוכ"ם רכבוד י"ג הרב הגדול פאר המערות כקש"ת מ' מיכאל דוב נר"י הנאבד"ק אויביטש יצ"ו. אחדשהלט הן האשה האומללה מקהלתכם היתה פה כי מר לה שזה יותר משנה אשר א"י לטהר עצמה לבעלה, והנה צויתי לבדוק אותה ע"י מילדת והנה המילדת אמרה שראתה ע"י כלי מחזה כי יש לה ראנע היינו חבורה בשפת אותו מקום קודם שמתחיל הרחם וגם בשיפולי הרחם מקום שמתחיל השליש לכנוס בתוך הרחם בשיפולי וגם כותב לה שם הרבה ובשעה שדותקת שם מוציאה דם רעוין בש"ע יו"ד סי' קפ"ז סעיף י' ובטו"ז שם ס"ק י' ונראה שזה מקרי מכה המוציאה דם בפרט שיש לה ווסת הגם שמשכת או מארכת איזה ימים היינו איזה ימים לפני ד' שבועות או איזה ימים אח"כ ועיין בסי' קפ"ד סעי' ב' וסימן קפ"ט סוף סעיף י"ג ומ"מ בנד"ז יש לה להקל ולתלות במכה אמנם לאשר זה הוא באתרא דמר אין רצוני לסמוך על עצמי עד אש יסכים כ"ת לזה ואם יסכים כ"ת לזה יודיעני, והנה יש לעיין בהפסק טהרה וספירת ז' נקיים שעכ"פ יום א' מלבד הפסק טהרה וכאן א"א לבדוק שהרי אם תכנים מוך יכאיב לה ותוציא דם והי' נראה לי גם בזה צד להקל אמנם לא אכתוב בזה עד אשר יודיעני מעכ"ת דעתו בזה:
נאום ידידו י"י.

סימן כד

ב"ה יום ב' ח"י ונמוז תרל"ו רפ"ק. החיים והשלום וכ"ט ויזכה לבנין ירושלים שבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי מ' מיכאל דוב גר"י האבד"ק לוביטש. אחדשה"ט כמשפט הנה בדבר האשה מקהילתכם אשר היתה פה בשבוע העברה האמנם כי הקלנו עלי' שלא להצריכה בדיקה, רק בהפסק טהרה ויום ראשון ולסמוך במה שמרגשת שנפתח מקורה על הליחה הלבנה שרובא דרובא כשהיא בודקת מוצאת ליתה לבנה וגם בליחה לבנה נפתח פי פרוזדור הרתם ששם מרגשת פתיחת הפרוזדור, אמנם יען שאמרה שפעמים דמרגשת גם בשיפולי כריסה איזה שינוי ועדיין לא הותזקה בהרגשה זו שמוצאה ליחה לבינה ובמשנה דנדה דס"ג מבואר דרגילה לראות ע"י סימנים הללו לכן טוב להזהירה

שכל אימת שתרגיש שינוי בפי כרסה תבדוק עצמה ותראה למעכ"ת את המראה והי' זה שלום:
ידידו ישראל יהושע חוב"ק קוטנא.

סימן כה

ב"ה יום ג' פ' ויקהל תרמ"ו לפ"ק. כבוד י"נ מחו' הרב הגאון וכו' מוהר"ר אביגדור ליבוש שיחי' האבד"ק קויל יצ"ו. האשה המכ"ז באה אלי במר נפשה והנה האשה הלזו כפי מה שאמרה לי יש לה ווסת קבוע בכל ד' שבועות ואח"כ פסקה אמנם אח"כ בימי טהרה רואות עוד כתמים ע"י בדיקה הנה הרמ"א מיקל כשיש לה ווסת גם כשא"י שמכה מוציא דם והאחרונים חלקו ע"ז וכפי מה שספרה לי האשה הנה הרופא ראה ע"י כלי מחזה שלו שיש לה בלעזלעך על הרחם וזה נראה דהו"ל כידוע שמוציאה דם לכן ימחול כ"ת לצוות אותה, שתלך עם מילדת אצל הדאקטאר והמילדת תאמר לכ"ת בבירור מה אמר הדאקטאר כי מה שאמרה שהיא מחלישת האם זה אינו מועיל כמש"כ ח"צ שזה נדה גמורה אמנם על הבלעזלעך יש לדון להתירה באם יאמר הדאקטאר שראה שיש לה בלעזלעך וימחול כ"ת כי יש לחוש לצערה של האשה העלובה:
נאום ידידו הדוש"ת באהבה ישראל יהושע.

סימן כו

כבוד הרב הגאון המפורסם מהור"ר אביגדור ליבוש שיחי' האבד"ק קויל יצ"ו. מכתבו הנעים הגיעני ודבריו נכונים מאוד כראי מוצק דודאי חלישת האם שהזוב יוצא בלא עת ופולט תדיר דם וכתמים לא מקרי מכה כלל וגם אין לסמוך על שהמראה נשתנה מדם נדתה שלא כדברי הרב ז"ל מגרידיץ:
ובענין אם להזהיר את הזוג שלא יתיחדו אחר שהוא חשוד ע"ד כי שתק למה שאמרה אשתו שבא עלי' בנדתה אם היות כי הריטב"א כתב דאשה שאמרה על בעלה שבא עלי' בנדתה א"נ ולא אמרינן חזקה א"א מעיזה בפני בעלה כאן דשתק לדברי' יש רגלים לדבר ואנכי חשבתי כי תמצא תקנה ע"י בדיקת הרופאים שיאמרו שיש מכה ברחם, אמנם אחרי אשר נכזבה תוחלת יפה הורה כ"ת וכבר מבואר ביו"ד דהחשוד ע"ד אינו נאמן גם בשבועה:
ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן כז

כבוד ידיד נפשי רחמאי דלבאי הרב המאור הגדול מגזע היחס ומעלה החסיד מ' אפרים אוערבאך שי' אבד"ק מעזריטש הגדול. מכתבו דמר הגיעני זה פעמים ויען כי אין דעתי

מתישבת לסמוך על דברי כו"פ ועל דברי המעיל צדקה נגד פי' הב"י והד"מ ונו"כ הש"ע שכולם פר שלא כדבריהם הגם שמה שהקשה כ"ת ע"ד מהא דנדה דף מ"א ע"ב י"ל, אמנם גוף הדברים אין להם על מה לסמוך לחלוק על פי' הב"י וד"מ] והנה דברתי עם הרופא מומחה דפה וא"ל שלדעת הרופאים אין זה דם נדות שבא מפי האם שנפל למטה כי פי האם הוא סחוס ומעט הוא פחות ע"כ הדם היורד הוא טיף טיף לא כן הדם היורד בעת נפילת הרחם שיורד בשופי ואינה מרגשת כלל בפתיחה וזה האות שאינו מפי האם רק מדחקות האם בפרוזדור בעת שנופל למטה ובא מפרוזדור לא מפי האם וקשה לסמוך גם ע"ז שהרי בש"ס דנדה אמרינן אימר הרגשת עד כש"כ כאן שי"ל דמחמת הרגשת האם הוא לכן העצה היעוצה שהאשה תבדוק עצמה ע"י מילדת מומחה אולי תראה איזה חבורה בפרוזדור ופה הי' מעשה באשה זקינה קרובה לשבעים שפסק ממנה ווסתה זמן רב ואח"כ אירע לה החולי פארפאל והותרה ע"י בדיקת המילדת הבקיאה שראתה איזה חבורה בפרוזדור האם גם טוב לשאול ברופאים מומחים אולי נתוודע להם ע"י נסיון וע"י מראות שנתחדשו בימינו שהדם הזה הבא ע"י נפילת האם איננו מפי האם רק ממ"א אמנם זולת זה קשה להתיר ומי שלבו שלם בדבר הוא יורה ומשמים ירחמו על האשה העלובה הזאת:

נאום

סימן כח

בעזהי"ת מ"ז למב"י תרל"א לפ"ק. את חג הביכורים יחוג בשמחה ושירים כבוד ידידי הרב החריף הנכבד מ' יצחק נ"י דמו"צ בק' ראדאמסק יצ"ו ע"ד האשה שכבר פסק ממנה ווסתה איזה שנים א. יותר משנה שנתחדש לה כשהיא בודקת בעד מוצאת במקום אחד סמוך לשפת הרחם מראה אדום וכשמכנסת בעומק ואינה נוגעת באותו מקום העד נקי אם יש לסמוך ע"י שתכנס מוך עמוק כמו שחידש הגאון נ"ב לפי שבס' חו"ד בסי' קצ"א חלק עליו:

ידידי ודאי לכתחילה טוב שתבדוק עצמה ע"י מילדת כי בלי ספק תראה שם איזה מכה (או אפגעריבען בל"א) ובזה גם החו"ד מודה, אמנם בל"ז נראה לפענ"ד שתוכל לסמוך על הגאון נו"ב בפרט שהיא זקנה וכבר פסק ממנה הוסת יש לסמוך ע"ד הנו"ב לענין זה שלא תצטרך לבדוק כלל סמוך לפתח הרחם וכבר בארתי במ"א דחיוב בדיקת חורין וסדקים אינו משום חשש דכותלי בית הרחם העמידו דא"כ תצטרך לבדוק שוקה ועקבה שמא נטפטף שם אלא לידע שפסק המעיין דקים להו לחז"ל שע"י בדיקת ומשמוש הפרוזדור היטב מתעורר המעיין כ"ז שלא נסתם לגמרי ומה שדברו בחורין וסדקים דברו לשון

נקי' [עי' תשו' ל"ג] והכוונה היטב במקור ובפרוזדור המקור לא קודם המקור ופרוזדור וכבר כתבו התוס' ריש פרק בהמה המקשה דתרי פרוזדור הן יעויין שם:
דברי ידידו ישראל יהושע חוב"ק קוטנא יצ"ו.

סימן כט

בעזהי"ת קוטנא ח' תמוז תרמ"ד לפ"ק. כבוד ידידי האברך המופלג החריף מו"ה שלמה נ"י. מכתבו לנוכח פני הופיע והנה עיני כ"ת כבר ראו כי א"א לטהר הקרטין הללו בלי בדיקה אחרי אשר לא נזכר בדברי כ"ת שהיא מרגשת כאב ויע' בסי' קצ"א ובדברי האחרונים שם, גם לא נזכר בדברי כ"ת שהיא אחר הטלת מי רגלים:
ויען כי קשה מאד לטמא אשה לבעלה אמרתי בדרך עצה כי נכון הדבר שתסנן את מי רגלי' אולי תמצא הקרטין הללו על הבגד אשר תסנן מי רגלי' ויע' בתשו' נוב"י מוהד"ת יו"ד סי' צ"ט שהשיג על הוראות חכמי ליסא בזה, אמנם גם הוא ז"ל התיר ע"י בדיקה המבואר בדברי רמ"א סי' קצ"א לכן אולי תמצא הקרטין הללו בתוך מי רגלי' ימחול להודיעני ואז אראה לכתוב לו באריכות כיצד תהי' הבדיקה, גם הי' טוב לנסות שתחכך האשה בבגד נקי על שער של מקום הערוה כי אולי הקרטין הדקין הללו הם מבחוץ ע"י זיעה שלפעמים ע"י נקבי הפארעס יוצאין טיפים דקים והם מתייבשים ואם תמצא כן על בשר הערוה מבחוץ ימחול להודיעני ואכתוב לו דעתי:
ומש"כ כ"ת אולי נוכל לסמוך בשעת הדחק שלא תבדק עצמה רק פ"א בתוך ז' ימי נקיים ד"ז צריך עיון רב ועכ"פ יראה לעשות את אשר יעצתיו לראות לסנן את מי רגליים בתוך בגד דק וגם לחכך על בשר הערוה מבחוץ בבגד דק ונקי וימחול להודיעני מה נעשה בזה והי' זה שלום:
נאום הדו"ש ישראל יהושע חו' בקוטנא

סימן ל

ב"ה כ' תמוז תרמ"ד לפ"ק קוטנא שוכן שמים ינחם עמו בכפלים ונזכה לראות בנין ירושלים לכבוד ידידי האברך המופלג החריף מ' שלמה נ"י. מכתבו קבלתי והנה מש"כ בשם הגאון מוהרש"ז ז"ל מלאדי שאם א"א לבדוק הקרטין מחמת קוטנן מ"מ יש לקפול העד ולקשר היטב ולראות אח"כ אם נמוחו ומעלתו גמגם ע"ז:
לדעתי יש לסמוך ע"ד כי הי' רב מפורסם. אמנם אם לא ימצאו כלל וודאי אי אפשר להתיר, שאפשר שנמוחו ונתבטלו או שכיון שהם קטנים מאד אפשר שעברו דרך הנקבים הדקים שבבגד ואין להתיר רק באם ימצא לאחר מעל"ע שהם שלמים:

והנה מש"כ כ"ת שהרופא מפרייסין בדק אותה ואמר שרואה שיש לה אבעבועות קטנות על האם, נראה שאע"פ שהפוסקים גמגמו על נאמנות הרופא זה בדבר התלוי בסברא שהרי הדבר ידוע בחוש שכמה פעמים הרופאים חולקים בסיבת המחלה וכמה פעמים שניכר בחוש שטעו אבל בדבר שתלוי בראות עינים ע"י כלי מחזה הכל מודים שנאמנים וידוע שלא כימים הראשונים ששפטו הרופאים רק ע"פ סברא לא כן עתה שנתקנו כלי מחזה אשר יוכלו להביט במעי האשה ולראות ממש בחוש הראות א"כ דמי הא מלתא להא דקיי"ל ביו"ד סי' פ"ו דלדעת רמב"ן ור"ן עיי"ש בב"י גם בעכו"ם כשהוא תגר סמכינן עליו וכן ביו"ד סי' צ"ח, מיהו דעת הרמב"ם ז"ל דאין סומכין על נכרי אפי' במלתא דעבידא לגלוי וכ"פ המחבר בש"ע ועי' מג"א סי' כ', ומ"מ י"ל דגם הרמב"ם ז"ל ל"ק אלא במקום דאיכא חשש הרוחת ממון משא"כ כאן ולרוחא דמלתא מי שלבו נוקפו נראה שאם תבדק עצמה ע"י רופא אחר שבמדינתינו כי גם להם יש כלי מחזה להביט מה שבמעי' ולא תגיד לו מה שאמר הרופא האשכנזי ואם גם הוא יאמר כמוהו יש לסמוך ע"ז כדאמרינן בגיטין פרק ב' ר"פ מקרי לשטרי פרסאה זה שלא בפני זה ומגבי בי' הא קמן דעל שנים זה שלא בפני זה יש לסמוך אפי' לאפקועי ממונא. ואכתי יש לעיין אחר שהרופא לא ראה רק שיש אבעבועות קטנות וכבר ידוע שדעת הגאון ח"צ דבעינן שתדע שהמכה יכולה להוציא דם. אמנם כבר כתב הט"ז בסי' קפ"ז סק"י שאם דרך נשים אחרות לראות מחמת מכה כזו תולין במכה והדבר ידוע שדרך אבעבועות כשחוככין בו מוציא דם לכן טוב כשתבדוק אצל הרופא וע"י כלי מחזה שתעמוד שם מילדת עברית לראות אם האבעבועות הללו הם במקום שדרך ליגע בם בעד שבודקת בו יש לתלות הקרטין הללו במכה והו"ל כמכה שידוע שמוציאה דם בפרט שאין קרטין הללו כדרך דם שמוצאה ע"י המקור:

ומ"ש כ"ת שלפ"ד הח"צ שמחמיר באם יצא דם ע"י רפיון קשרי אם טמאה ה"נ יש להחמיר בזה, אין לזה הבנה כלל שהרי האבעבועות הללו שהם בצוואר הרחם הם מכה ממש וגם לפ"ד הח"צ אין כאן בית מיחוש, אכן מש"כ כ"ת שלפעמים יוצא ממנה מוגלא אם נמצא דם ממש במוגלא כיון שהוא משונה מדם הקרטין אין תולין במכה מן הספק אכן אם לא נמצא במוגלא רק כמין קרטין הללו יש להקל:

כלל העולה ממש"כ דיש לסמוך על הגאון מוהרש"ז מלאדי ז"ל ולכן אם לא נמוחו טהורה אכן אם לא תמצא כלל אין להתיר רק ע"פ מש"כ ע"י רופאים שיעידו שראו בעיניהם כמין אבעבועות קטנות על האם וזה שלא בפני זה וגם מילדות עברית תעמוד ע"ג הרופא ותעיד שבאותו המקום שיש האבעבועות נוגע עד הבדיקה:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן לא

ב"ה יום ב' פרשת בשלח תרל"ד לפ"ק. לכבוד י"נ הרב המאוה"ג חריף ובקי המהולל מ' אפרים נ"י האבד"ק קלאדאווי. ע"ד פתחי נדה נראה שיש להקל כדעת הגאון טב"י מהד"ת סי' צ"ט ואע"פ שיש מהאחרונים שגמגמו ע"ד יש לסמוך על הגאון הנז' בשגם כי יש רגלים לדבר שאיזה פעמים לא נמחה הקרטין וקשה עלי לשלוח פלפולים בזה:
ידידו הדו"ש בלונ"ח ישראל יהושע.

סימן לב

ב"ה א"ח פסח תרמ"ז לפ"ק. שוכט"ס לכבוד י"נ הרב המאוה"ג וכו' כש"ת מו"ה יחזקאל אבד"ק שפערוב. בדבר השאלה באשה אחת אשר צוו לה הרופאים לתת בתוך רחמה טבעת והוא עשוי לחזק הרחם נשאל כת"ה מה לעשות בטבילה אם צריך להסירה משום חציצה כי הרופא אמר שצריך להיות בתוך רחמה שלשה חדשים וגם מה תעשה בבדיקה:
דעתי נוטה להקל מצד חציצה מאחר שהוא בעומק, וגם מצד בדיקות ז' נקיים כבר בארתי במ"א שהוא חשש רחוק מאוד אחר שאין הטבעת מונח בחלל צוואר הרחם ויכולה האשה להכניס שם מוך ומה שהצריכו חכמים בדיקה בחורין וסדקים, בלשון נקי' דברו וכ"כ במ"א שעיקר הבדיקה בחורין ובסדקים הוא בצוואר הרחם והמילדת הבקיאה תוכל להכניס שם אצבע או מוך:
נאום ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן לג

ב"ה ז"ך מרחשון תרמ"ה לפ"ק קוטנא. שלום וכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג וכו' מ"ו אברהם נ"י אבד"ק לובראניץ יצ"ו. קבלתי מכתבו ונפלאתי איך יעיז איש בימינו להרהר אחר הוראת הט"ז בסי' קצ"א ס"ק ל"ח ואע"פ שהש"ך בנה"כ חלק עליו מ"מ אחר שעבר לילה אחת ושמשו פשיטא שיש להקל כדעת רוב הפוסקים בשגם כי הי' עשרה גודלין למעלה מהטבור ודברי הבאה"ג אינם מוכרחין:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן לד

ב"ה ויו חנוכה תר"ן לפ"ק קוטנא. לכבוד ידידי הרב המאה"ג וכו' כה"ו שאול נר"י אבד"ק פאוואלאטץ מחוז קייב ע"ד חדשים מקרוב באו לעשות מקוה שכולו שאוב והיא עשוי' בגובה הבית, ולמטה בקרקע יש מקום הנובע מנהר וממשיכין ע"י צינור מן המקוה אשר

היא בגובה הבית אל המקוה התחתונה שהיא נובע מהנהר, אמנם הטבילה היא בעת שאין כאן שום השקה. כי השקה היא ע"י צינור ובעת הטבילה כבר אזל המים הצנור:
הנה הש"ך הביא ביו"ד ס' ר"א ס"ק ק' בשם רבינו ירוחם דל"מ אם נסתם הנקב שלא כמבואר בש"ע סעי' נ"ב דאם השיקו פעם אחת מהני והוכשרה המקוה גופה גם לאחר שנסתם הנקב והכי משמע פשט המשנה דמטהרין המקואות עליון מן התחתון, ולפענ"ד דרבינו ירוחם לא פליג אלא היכי דבעי כשפופרת הנאד בזה אמרינן דאחר שנסתם הנקב חזר לפסולו אבל היכי דסגי בכשערה מודה רבינו ירוחם דלא גרע משאובה שהומשכה מיעוטה לכן עומד בכשרותה גם בנסתם הנקב:
והנה הרמ"א בסוף סעיף נ"ב הביא דלא סגי במקוה שאוב השקה כשערה רק כשמעוטה שאוב לא בכולה ועיי"ש בש"ך וצריך כשפופרת הנאד וממילא לדעת רבינו ירוחם כיון דצריך כשפה"נ לא מהני כשנסתם הנקב. וכן כשפסק הזרם המחבר את שני המקואות אינו מצרף, אמנם גם לדעת המכשירין בזה כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' מקואות ה"ז דאין זוחלין מחבר שני המקואות והמים שבצינור בשעה שמחבר הוא זוחל, וכ"כ הריב"ש בתשו' וכ"כ מהרי"ט בס' שני סי' י"ז דאין ניצוק וקטפרס מהני בדאורייתא א"כ לדעת הסוברין דרובו כש"כ כולו שאוב פסול מדאורייתא אין הצינור מחבר להכשירם השאוב ועיין ברמב"ם, פ"ח בסגוס עבה עי"ש בה' י"ב שהקשו הכ"מ והריב"ש מה בין זה לרגלו של ראשון נוגע במים דאינו מצטרף, ולפענ"ד שטעמו דהרמב"ם דהא דניצוק אינו מצטרף הוא רק מטעם זוחלין כיון דקטפרס לחוד אינו מצטרף א"כ בהכרח שאחר שהניצוק יורד למטה הוא זוחל, וכ"ז כשהוא ע"י אדם אבל כשנבלע בסגוס דינו כמונח בכלי דלא מקרי זוחל, תדע דהא כתב מהרא"י בכתביו דגם באו"ה לא מקרי זוחלין חיבור ומ"מ כשנבלע בחתיכה צריך ס' גם נגד מה שהוא למעלה מן הרוטב כמבואר בסי' צ"ב, וע"כ כשהיא מובלע בחתיכה לא מקרי זוחל וכמו כן לענין טבילה, ואפשר לכוין זאת בדברי הריב"ש המובא בכ"מ וא"כ לדעת הסוברין דשאובה כולה פסול מד"ת לא מהני המשכה ע"י זחילה:
אמנם מעכ"ת הוסיף דגם לדעת הסוברים דשאובה כולה כשר מד"ת מ"מ מודים שעכ"פ צריך להיות שלא יהי' ע"י אדם וע"י המקבל טומאה והצינור וגם הפלימפ הם כלי ברזל שמקבלין טומאה, ויש לגמגם כשעיקר עשייתן לצורך קרקע והן מחוברין לקרקע ע"י יתידות, ועיין בירושלמי ר"פ כל הגט, אמנם בלא"ה ראוי להרחיק מזה כי ידוע שבמדינות הללו תופסין להחמיר דכולו שאוב פסול מד"ת:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן לה

שאלה בכפר בעלנא יש שני בריכות (יעזערלעך) מים עומדים, וכעת ע"י סילון מתחת לארץ ולא נראה לחוץ נתחברו מימי הבריכות ושופכים מזו לזו מהא' ישאבו מים קרים לצורך הפאבריק לבישול המתוק, ואל השני' ישפכו ע"י צינורות מים חמים היוצאים מהפאבריק ומתערבים במימי הבריכה הב' ושבים ע"י סילון שמתחת לארץ להתחבר אל הבריכה הא', והנה כעת מימי הבריכות עמוקים מאוד ע"י נוטפים ומי שלגים, ובקיץ יהי' בהם רק כששית המים הנמצאים כעת, ועשו שם תיבה נקובה בדפנותי' ובסדקים בין קרש לקרש והמים החמים יש פרק מן הצינור אל המים הקרים אשר בתיבה ויתערבו למים פושרים או חמים שאין יד אדם סולדת בהם, וידידינו הגאון אב"ד נ"י מגאסטינין מסתפק:

א' אם היעזער שהתיבה בתוכו יש לו דין מקוה או דין זוחלין שרבו עליו נוטפין, ב' אם המים שבתיבה חשובים מחוברים למי הבריכה שלא יופסלו בשביל מים החמים השאובים שנשפכו לתוכם, ג' התיבה שיש לה נקבים וסדקים אם אין לה דין מקוה שאין מחזקת מימי':

להרב הג' מו"ה ר' ישכר דוב אבד"ק לויביטש תשובה הנה אחר שכתב כ"ת שיחי' שאין מימי הבריכות עולין חוץ לגומות גם כשרבו הנוטפים ע"י מי גשמים הר"ז כמו מחברים שני מקואות ע"י צינור דכשר כמבואר בפ"י דמקואות משנה ז' והתיבה המנוקבת תחתיו כשפופרת הנאד כיון שהיא מונחת במקוה פשיטא דכשר בפרט באם בעת שטובלין בו היא פתוחה מתחתי' ואין הנקב סתום בעת שטובלין, אמנם אם מימי הבריכות עולין חוץ לגומא דינו מבואר ביו"ד סי' ר"א סעיף נ' יע"ש:

והנה יש מקום לחקור קצת אם בעת שדולין מים מן הבריכה ע"י צינור אם בשעה זו מותר לטבול שאז כל המים מתעוררים לצאת, וקצת יש להוכיח כן מדברי הטור בסי' ר"א שכתב שם במקוה שנסדק שכיון שהמים העליונים ננערים לצאת נחשב כולו כזוחלין ויש לעיין בזה ואין כאן מקומו והמחמיר לסתום נקב הצינור שבבריכה זו בשעה ששואבין ע"י צינור תע"ב, אמנם בעת שאין דולין נראה שאין להחמיר כלל:

ידידו ישראל יהושע.

סימן לו

ב"ה כ"ו סיון תרח"ם לפ"ק. לכבוד הרב המובהק יושב בשבת תחכמוני באהל של תורה שפתותיו נוטפות מור כש"ת מו"ה ראובן נר"י בק' האמבורג. ע"ד המקוה שיש סמוך למקוה בנין גדול שמכניסים שם מי גשמים ויש שם ברזא תחובה בכותל וכשמנקין

המקוה פותחין את הברזא ויורד המים לתוך המקוה ואח"כ סוגרין אותה ע"י הברזא הקבוע וחשש כ"ת שנקרא הווייתו ע"י אדם כמבואר ביו"ד סי' ר', אמנם אח"כ חקר מעכ"ת שמתחילה בעת שפותח הברזא מניח תיכף צינור בפי הנקב שירדו המים התחתונים שבמקום הכניסה שמתערבין שם עפרירות לחוץ ואח"כ כאשר רואה שיורדין מים צלולים מסיר הצינור ויורדין המים דרך נקב הברזא למקוה וזה הוי ככח שני ובכח שני לא מקרי בידי אדם גם לענין מקוה כמש"כ מהרי"ט בתשו', אמנם חקר מעכ"ת אם ג"כ מה שהסיר הצינור מנקב הברזא לא מקרי בידי אדם והנה היטב לראות:

אמנם כ"כ הגאון תבו"ש בסי' ג' שאם אחז הסכין בידו ואח"כ הרפה ונפל ואפי' אם הי' בכוונה מ"מ לא נקרא כח גברא ואע"ג דבסי' ז' בהסיר הדף מקרי כח גברא עיי"ש מה שחילק:

ובחי' ליו"ד סי' ג' חלקתי בטיב. א"כ בנד"ד באם משים צינור תחת נקב הברזא בידו להשליך המים חוץ למקוה והצינור לא יהי' מחובר רק שיאחז אותו בידו ואח"כ ירפה את ידו עד שיפול מעצמו לא מקרי כח אדם, לפ"ד הרב תבו"ש, ולפי שאין זה אלא דרבנן ואע"ג דלר"ת ג' לוגין בתחילתו כשהוא שאוב הוא מד"ת הוא דעה יחידית ולא קיי"ל כן גם לפי שהוא מחובר עם הבנין המקוה, אע"ג שגם המקוה הוא זוחל מ"מ לא גרע ממי תמצית דפרק א' דמקוואות דנראה דלא פסול גם לר"ת:

יתענג על רוב שלום כנפשו ונפש ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן לז

בדבר השכ"מ שהניח ביתו לאחד מבניו וצוה שלא לכנוס לבית חבירו, גם אסר עליהם בקונם פעם אמר קונם בית זה ופעם אמר שאוסר עליהם ביתו בקונם, אם יש לחוש לצוואתו מחמת כיבוד אב וגם מחמת איסור קונם, הנה מצד כיבוד ומצד מצוה לקיים דברי המת אין לחוש כמבואר ביו"ד סי' ר"מ דאב שצוה לבנו שלא ידבר עם אחד אין לחוש לפי שהוא לעבור על ד"ת וה"נ עיקר הציווי הי' מחמת שנאה ומבואר בחו"מ סי' רנ"ו ס"ג דגם מצוה לקיים לא אמרינן, אמנם מצד איסור קונם הנה באומר בית זה ואח"כ ביתו סתם אין ספק שאסור, וכן במסופק אם אמר תחילה בית זה או ביתו ע' יו"ד סי' רט"ז, אמנם באומר ביתי ואח"כ בית זה יש לעיין אם נאסר אם נאמר דחל האיסור השני דהא מילתא דפשיטא דא"א אוסר על חבירו לכשיצא מרשותו ואלו אמר בהדיא שלא יכנסו אח"מ ל"מ דאז אינו שלו אלא דכיון שחל מחיים תו לא פקע לאחר מיתה א"כ י"ל דכיון דמחיים לא חל דהאומר קונם ככר ואח"כ אמר שנית לא חל הקונם השני כמש"כ הר"ן בפ"ב דנדרים דף ט"ז והכי קיי"ל ביו"ד סי' רט"ו וכיון דמחיים לא חל י"ל

דלא חל גם אח"מ דא"א אוסר דשא"ש אלא דלכאורה תלי' בפלוגתא דרמב"ם וראב"ד בה' שבועות בנשבע על ככר זה שלא יאכל היום ואח"כ נשבע על היום ומחר דלרמב"ם לא מקרי כולל כיון שאין הכולל בו ביום ולראב"ד מקרי כולל א"כ ה"נ י"ל דלראב"ד כיון שכולל לאח"מ חל נמי מהיום וממילא אסור גם לאח"מ, ובר"ן בתשו' סי' פ"ב הובא בהגהת רמ"א סי' רל"ח ס"ו משמע דס"ל כראב"ד עיי"ש, אמנם כבר כתבתי בחי' לחו"מ סי' ע"ג די"ל דגם הראב"ד לא כתב אלא במחוסר זמן לא במחוסר מעשה עי"ש. ועוד נ"ל דלא שייך כולל הכי דכולל ל"ש אלא במקום שאפשר לחול על החדש כמו בנשבע שלא יאכל זו ואח"כ נשבע גם על ההיתר אבל כאן דא"א אוסר על אח"מ וע"כ צריך שיהא חל מחיים א"כ א"א לומר מתוך שחל על אחר מיתה שהרי א"א לחול על אח"מ אם לא שכבר חל מחיים וזה א"א לחול דאין חל על קונם שכבר נאסר, והי' אפשר לדמותו להא דפ' שבועות שתים בנשבע שלא יאכל תשעה ועשר דלא מקרי כולל כיון דתשע לא אכיל עשר לא אכיל כלומר דאיהו על עשר נשבע וכיון דלא חל על התשע שכבר נאסר לא חל גם על העשר וכ"כ הר"ן בפ"ב דנדרים דמה"ט ס"ל לר"ה בנשבע שלא יאכל תאנים וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים וענבים דלא מקרי כולל, לפי שהוא אוסר עליו בשבועה שני' שלא יאכל שניהם ועל חדא לא נשבע וכיון דא"א לחול על הנוסף בלבד ל"ש כולל, ונראה עוד דאפי' לרבה דקיי"ל כוותי' לדעת התוס' דאפי' בנשבע על תאנים וחזר ונשבע על תאנים וענבים דמקרי כולל אע"ג דנשבע על תאנים וענבים ועל ענבים לחוד לא נשבע מ"מ מקרי כולל מטעם שכתבו התוס' בפ' שבועות שתים, יש לחלק דהתם יש עכ"פ מציאות לחול על ענבים בלחוד לכן כיון שהענבים לא היו בכלל השבועה ראשונה מקרי כולל משא"כ כאן דא"א לחול כלל על אח"ז אם לא שחל כבר מחיים, ויש לה"ר לזה, ע"כ מצאתי:

סימן לח

לכבוד הרב הגדול ר' יוסף הכהן אבד"ק קיקעי. ע"ד תורה בדבר ס"ת שנתן הסופר, ולא שלמו לו, ואסר הסופר הנאה מס"ת עד שישלמו לו, ומעכ"ת פלפל בענין אומן קונה בשבח כלי, וזה אינו כי אחר אשר נתן הסופר לקהל אין כאן מקום פילפול, וראי' משכר שעשיתי עמך בקידושין ד' מ"ח ודו"ק עכ"פ אין כאן ראי' ומקום לאוסרו:

ידידו ישראל יהושע:

סימן לט

ב"ה יום ג' ד' שבט תרמ"ה לפ"ק פה קוטנא. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף מו"ה אברהם חיים ראובן נ"י אבד"ק ווידעסלאוו שיחי'. מכתבו הנעים הגיעני, ויען כי

חשבתי שאינו, נצרך כ"כ למעשה ע"כ הנחתיו. אמנם כאשר בא שנית מכתבו שמתי לבי לעיין בדבריו הנעימים, והנה ע"ד שבועה בכתב כבר האריכו האחרונים ואנו אין לנו אלא דברי הר"י מיגא"ש כמש"כ בתשו' שנדפס מחדש והובא ברדב"ז דאין עונשין בידי אדם כ"א בי"ש, נראה דס"ל כל שנשבעו זה לזה כנזכר שם בתשו' שנשבעו שניהם לטובת שניהם וכתבו זאת על ספר למען שתהי' למזכרת הו"ל כעין כריתות ברית וכמו שהחמיר ר"ת בת"כ שהיא ככריתות ברית ובודאי דכריתות ברית ושבועה שני ענינים הם כמו שתקנו אנשי כה"ג בתפילות ר"ה וזכור לנו את הברית ואת החסד ואת השבועה אלמא דתרי ענינים הם וקרא כתיב ביחזקאל, ובזה אלה והפר ברית. ואלה היינו שבועה **(וע' פסחים ל"ח: ברש"י ד"ה ברית משמע דהיינו חדא מכ"ק מו"ר חו"ז מסאכאטשאב זלל"ה)** אמנם אע"ג דהיא כעין כריתת ברית מ"מ לא אשכחן בי' לאו מפורש, לכן אין לוקין עליו, אע"פ שחמור איסורו, ולפ"ז דוקא בנשבעו שניהם לטובתן. אבל הנשבע לעצמו שיעשה או שלא יעשה נראה דלפ"ד הר"י מיגא"ש דלא חל, וראיתי לדודו הגאון זצ"ל בתשו' הרי"ם שכתב דבנדרים חל אע"פ שלא הוציא בשפתיו רק בלבו והוכיח כן מדברי התוס' והרא"ש בפ"ק דתענית בשם ר"ת, ועיין טו"ז או"ח ה' תענית סי' תקס"ב ותמה על הנוב"י שאשתמיט לי' דברי ר"ת, ואני תמה מאוד ע"ד, דמה ענין נדרי מצוה לנדרי איסור, ופשיט שר"ת ל"ק אלא בנדרי צדקה ותענית דס"ל שהן כקרבן דמהני בלב, וראי' ברורה מהא דתנן בפ"ב דנדרים ובפ' שבועות שתים, דחומר בנדרים מבשבועות, ושבועות מנדרים, ולא קחשיב דנדרים בלב, ושבועות צריך להוציא בשפתיו לכן פשוט שנדרים ג"כ אינו בלב. ועיין בר"ן ריש נדרים וברמב"ם פ"א מה' נדרים ובדברי הרא"ש ור"ן בפ"ק דנדרים בהא דאשכים ואשנה פרק זה. וגדולה מזו אני אומר דגם בנדרי הקדש דהוא בלב מ"מ י"ל דאינו עובר על בל יחל דקרא כתיב לא יחל דברו, ונהי דבבל תאחר עובר, דבקרא דנדרי הקדש כתיב כי תדור נדר ונדרי הקדש הוא בלב כדגלי קרא דכל נדיב לב וכיון דהוא בלב עובר על בל תאחר אבל על בל יחל דכתיב לא יחל דברו מאן לימא לן דעבר, ולפע"ד הא דחשיב בפ"ק דר"ה בכור לקט שכחה ופאה בבל תאחר היינו באומר שיהא זה לקט וכן בבכור כשהקדישו דקיי"ל דמצוה להקדישו אבל בלא הקדישו אע"ג דמאליו הוא קדוש וכן בלקט ושכחה אע"ג דמאליו הוא של עניים מ"מ אינו בכלל בל תאחר כיון דהוא לא נדר מידי, ובס' טורי אבן הגדיש המדה לפענ"ד ואע"פ שיש לגמגם ע"ז קצת מהא דקאמר שם בפ"ק דר"ה בהא דמוצא שפתיך תשמור, כבר ביארתי בתשו' דמינה לא תיובתא, עכ' ברור דלכל הפוסקים גם נדר בלב ל"מ א"כ כשת"ל דשבועה בכתב ל"מ גם בנדר י"ל דל"מ וגם לדעת הר"י מיגא"ש דבי"ש נענש

למש"כ דמטעם כריתות ברית אין דין זה נוהג אלא בשבועה שממנו לבין חבירו לא כשנדר ונשבע לעצמו, ומ"מ בנד"ד שקבלו שני הצדדין לדעת הר"י מיגא"ש אסור מה"ת גם כשהוא בכתב, אמנם בתשו' נוב"י ציידד כשכתוב כ"ז קבלו הצדדים כיון שהוא לשון עבר אינו קבלה ואינו אלא כמודה שכך הי' המעשה וכיון שהוא בעצמו יודע שלא נשבע לא נאסר, וכבוד דודו הגאון זצ"ל חלק עליו דמטעם שווי' אנפשי' חד"א אסור והביא שהרמ"א בתשו' סי' א' כתב דבמקום דשווי' אנפשי' חד"א והוא בעצמו יודע שאינו כן מ"מ אסור משום מ"ע כדאמרינן בעלמא כ"ד שאסור מפני מ"ע אפי' בחדרי חדרים אסור, והוא ז"ל כתב די"ל דמדאורייתא אסור כמו בממון דמהימן מדאורייתא, ודבריו תמוהין מאוד דודאי בממון נהי דמדאורייתא נאמן גם נגד עדים מ"מ אם יודע שאינו כן רשאי מד"ת להחזיק בשלו כגון שמתו העדים שהודה בפניהם מד"ת רשאי לומר שאין בידו כלל, [עיין בב"י סס"י רמ"ב בד"ה כתב בשו"ת הרשב"א] הנה מאמו"ר ז"ל וגם לדעת רוב פוסקים דס"ל דאודיתא קנין היינו מדרבנן כנראה מדברי התוס' פרק הזהב גבי הי' עומד בגורן וזה בממון דהוא בר קנין לא באיסורין דאינו בגדר קנין כש"כ בנד"ד דאמתלא גלוי' שדרך לכתוב כן אע"פ שלא קבלו מקודם, אמנם בעיקר דברי הנוב"י יש לי לעיין דלכאורה קשה על הא דקיי"ל בח"מ סי' קצ"א דשטרי דידן שטרי קנין הם אע"ג שכתוב מכרתי נתתי שדה פלוני בלשון עבר מ"מ מצינו בקרא נתתי כסף השדה שנכתב העבר במקום עתיד, אמנם בא"ע סי' ז"ך הובא שם דברי הרשב"ץ בתשו' (והוא בח"ר סי' כ"ג] דבקידושין צריך לשון עתיד לא לשון עבר, וה"ר מהא דבטל הוא וחרס הוא דל"מ כמבואר בר"פ השולח, ולכאורה הני תרי סתרי אהדדי שהרי בחו"מ מבואר דמהני לשון עבר לפי שלפעמים משמש גם על הראוי להיות עתיד, אמנם יש ללמוד יישוב על זה מדברי הרשב"ץ בסי' הנז' דעיקר הטעם שאין לחוש לקידושין כשלא אמר לשון המורה לעתיד הוא כשאינו מזכיר שהוא הפועל כמו באומר גט זה חרס הוא או בטל שאינו מזכיר שהוא המבטל, וכן כשאומר הרי לך בתורת קידושין אינו מזכיר שהוא המקדש אותה כלומר שקנאה, וכן כשאומר על גט חרס הוא לא נזכר בדבריו שהוא מבטל הגט ואינו אלא כמספר שהגט הזה בטל כיון שלא נזכר שהוא עושה הפעולה שמבטל לכן בעינן שיאמר לשון עתיד שהוא כגוזר שיהא בטל, וכן בקידושין כשאומר הרי את שלשון הרי הוא כעתיד. ועיין בתשו' תשב"ץ שבאמר את מקודשת לי ולא אמר הרי אינה מקודשת, וק"ל מהא דפ"ק דקידושין דף ט' בתך מקודשת שלא אמר לשון הרי שמורה על העתיד ומ"ל את מקודשת לי בגדולה או בתך דקטנה שא"צ לומר הרי], ולפ"ז כשאמר נשבעתי כיון שנזכר הפועל במעשה או בדיבור מהני דמ"ל שאמר מכרתי

ונתתי או נשבעתי, וכן משמע בש"ס ב' דף קנ"ו בגט שכתוב גרשתיך דמהני אע"פ שהוא לשון עבר וכן בירושלמי פ"ק דקידושין סדר קידושין אני פלוני קדשתי בתו של פלוני עיי"ש בפי' קרבן עדה, והרי קדשתי הוא לשון עבר ואפ"ה מהני וע"כ כמש"כ דכל שזכר בלשונו שהוא העושה המעשה מהני גם כשהזכיר לשון העבר, אמנם בתשו' ר"י בי רב סי' י"ז כתב באומר לאשה ארסתיך דלא מהני כיון דהוא לשון עבר, וזה דלא כמש"כ דהא התם נזכר שהוא עשה המעשה ואפ"ה לא מהני כיון שהוא לשון עבר, ונ"ל משום דהתם עיקר הטעם משום שלא אמר לי, ותדע שהרי הביא ראי' מקרא דכתיב וארשתיך לי בצדק, אלמא דלשון ארסתיך נמי מהני אלא ודאי משום שלא אמר לי, ומעתה בנד"ד גבי שבועה אע"פ שכתב קבלנו לשון עבר מהני כמו בנתתי שדה פלוני לפלוני, וא"ל דנהי דמהני בקנין ובקידושין היינו דשתי לשונות משמע כדאמרינן כעין זה בפ' השולח וכ"כ הריטב"א בכתובות פ' מי שהי' נשוי דחייב אני לך שתי לשונות משמע שמתחייב מעתה ומשמע נמי לשון הודאה, לכן בשטרי דידן שכתוב מכרתי ונתתי כיון שמתפרש נמי על העתיד אמרינן דנתכוין בלשון המועיל בלשון עתיד אבל בשבועה אדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים ויכול לומר שבלשון עבר נתכוין דל"מ ודמי לנודר בחרם ואמר שנתכוין בחרמו של ים, דז"א דלא אמרו כן אלא בנודר לעצמו לא בנודר או נשבע לחבירו דמסתמא ע"ד חבירו נשבע ולישנא דמהני בי' נתכוין, הנה נתבאר ממש"כ דכשכתוב קבלנו עלינו לפ"ד ר"י מיגא"ש דאסור מיהו מד"ת גם בלשון קבלנו אסור כיון דנשבע ע"ד חבירו ומתפרש נמי להבא אמנם מש"כ עוד הנוב"י דבשכתוב קבלו עליהם ל"מ דאין אדם נודר ונשבע ע"י שליח בזה ודאי מסתברין דבריו לדעת רוב הפוסקים דאינו יכול לעשות שליח על השבועה אלא שאני חוכך למש"כ בריש דברינו דברית לחוד ושבועה לחוד לכן גם להסוברין דשבועה בכתב לא מהני בשנים שנשבעו זה לזה לטובתן מהני דהו"ל כעין כריתות ברית, י"ל בזה גם ע"י שליח מהני, וצ"ע ואפ"ל גם כשת"ל דגם בזה לא מהני ע"י שליח מ"מ כשבא אח"כ על החתום ודאי מהני, וזה מתבאר ממש"כ בחי' לא"ע סי' כ"ח ס"ק א' וזה נ"ל ברור, ונבוא עתה לנד"ד והנה כבר האריכו קמאי בהא דמתירין חרמי ציבור מפי עצמן גם שהוא נדר עד"ר, ועיקר הטעם כתוב בתשו' לרמב"ן דכיון שנהגו כן הו"ל כאלו התנו שעד"ז נדרו, ובאמת נראין דבריו מאוד שהרי קיי"ל בפ' המקבל דדרשינן לשון הדיוט ואפי' קידושי דאורייתא הפקיעו גם בלא תנאי כל שהוא על תנאי וכמבואר בב"מ דף ק"ד ובחו"מ סי' ע"א סעיף י"ד ובס"ס מ"ב ובש"ך שם ובסי' ס"א סעיף ה' בהגה ומה שהביא כ"ת דברי הגר"א בהא דסי' רנ"ח בהמירה אחות המשודכת דפטור משבועה הא אין פותחין בנולד יש ליישב למש"כ הריטב"א

בפי' נדרים דיש חילוק בין נדר שהוא בשוא"ת לנדר שהוא בקום ועשה והכא בנד"ד הנדר הוא בקום ועשה שנשבע שישא אותה ועיקר הקבלת חרם הי' עד"ז, ויעוין מש"כ בחי' לחו"מ סי' נ"ה כי שם הארכתי קצת בזה ורמזתי שם בקצרה דברי הרא"ש הללו בתשו' בענין המירה אחות המשודכת דלא תקשה עליו קושית הח"צ והוא ג"כ קו' הגר"א שהזכיר כ"ת, ומעתה בנד"ד פשוט שיש להתיר את הבתולה שתינשא וטוב לתת עוד זמן שלשים יום כי עד מתי תתעגן, ונכון לתת לא פטורים בב"ד של שלשה:
ידידו ישראל יהושע

סימן מ

ב"ה י"ב סיון תרמ"ט לפ"ק פה קוטנא. לכבוד הרבנים המופלגים מסולאים מו"ה משה שמואל שיחי' ומה"ו אלטר בן ציון מורי הוראה בק"ק זוועהל שאלה ע"ד האיש. נכד הרב מו"ה. שהי' מו"צ בעיר שנתפשר עם דודו וסילק עצמו נכד המנוח ז"ל שישאר בן המנוח ז"ל על חזקת אביו בעד סך מאה וחמישים רו"כ וקבל עליו באיסור שלא יערער על חזקת דודו וגם קבל עליו באיסור פיו שלא להשיב בשום דבר בהוראת או"ה והן לסדר קידושין וכל דבר השייך למו"צ דק"ק... וקבל דמי המכירה בשלימות, והנה אחר שקבל עליו באיסור וגם קבל דמי המחילה קם בשאט נפש וסדר גט לאיש אחד בק"ק הנ"ל והמסדר הוא רך בשנים כבן כ"ג שנים גם לא נסמך מרבנים מפורסמים גם ערער ע"ד החזקה מזקינו ז"ל:
תשובה צר לי מאד איך עלתה כזאת בימינו להסר מסוה הבושה לגמרי ולעבור בפרהסיא בשאט נפש על עבירות חמורות ולבקש גדולה ושררה לעצמו, ואני אומר אוי לדור שכך עלתה בימיו להיות כל איש פורץ גדר ואין מוחה בידו. ודבר ברור שהאשה הזו אסורה להנשא עד שיציע המסדר טעמו ונימוקו לפני הבד"צ דק"ק ברדיטשעוו מה ראה על ככה להיות עובר בפרהסיא על האיסור אשר חרץ על נפשו וגם ליטול מהם רשות וסמיכה שיוכל להורות ולדון ולסדר גיטין ולהיות כי הדברים פשוטים קצרתי באמרים:
נאום ישראל יהושע.

סימן מא

ב"ה עש"ק כ"ו אדר תרמ"א לפ"ק קוטנא. שלום וכ"ט לכבוד בוצינא דנהורא הצדיק האמיתי פאר הדור הרב הגדול קש"ת מ' יחיאל מאיר שליט"א האבד"ק גאסטינין. אחדשה"ט. ע"ד המעות, הנה מצד שטעה המנדב בדמיונו יראה דאין שום חשש כיון שלא הטעה אותו מעלתו הרמה שיחי' ולא אחרים בשביל זה שהרי הסוחרים שהגידו להשר לא בשביל הנדבה הי' אלא בשביל ד"א לא מקרי זה הטעו שהרי לא ידעו כלל מזה

שינדב אח"כ ואין זה אלא כאלו הטעה עצמו ונראה דטעות דינו כאבידה דאסור להחזיר לו אלא ביש ק"ה וכאן אדרבה יש ח"ה ויעויין ש"ס ב"ב דף נ"ד ע"ב בהא דאמר שמואל נכסי נכרי כמדבר מ"ט נכרי מכי מטי זוזי לידי' איסתלק אע"ג דבישראל לא אמרינן הכי כמבואר ב"ב דף קל"ח בנכרי שרי משום דהו"ל כטעות דשרי וכן פי' רבנן קשישאי א"כ יראה דאין שום חשש מזה:

ולענין הדין המבואר ביו"ד סי' רנ"ד הנה הט"ז בס"ס הנז' הביא בשם הלבוש דאם פי' לענייי ישראל אסור לשנות דאסור לגנוב דעת הבריות ולזה נוטה דעת הרמ"א והטו"ז חלק ע"ז וכתב שאפשר טעות סופר עיי"ש אמנם ראיתי להרמ"ה בחי' לב"ב דף י' שכתב דבר נכון מאוד דנהי דלא שייך להתיר מטעם גניבת דעת דכיון דאיכא איסורא בקבלת צדקה לא קפדינן אגניבת דעת אלא דבלא"ה איכא גזל שהרי כיון דפיך זה צדקה כבר זכו בו ענייי ישראל והא דמשמע בעובדא דאופרא הורמז דחלקו לענייי או"ה היינו דהתם ליכא גזל ענייי ישראל שהרי כיון שע"כ הוצרכו לתת מעות לענייי או"ה מפני דרכי שלום ועי"ז שנתנו לאו"ה נתרבו המעות לענייי ישראל שהרי לא נחסר מצדקה שהיא לישראל מה שנותנים לאו"ה ואין כאן משום גזל ולא גניבת דעת שהרי באמת מרווחין ענייי ישראל שלא נחסר מה שצריך לתת לענייי או"ה, ויש לכוין בזה גם דברי התוס' ורש"י שם דף ח' ולפ"ז בטלה המחלוקת והכל מודים שאם אין ענייי או"ה מצויים כלל לפרנסם אסור לגזול לענייי ישראל אבל ביש שם ענייי או"ה או שאר דבר הצריך לתיקון העיר שצריך לתת עבורם מתנות לפקידים שלא יעשו עול שלא ע"פ דין וכיו"ב כשנותן להם מעות שהתנדב המושל כיון שע"י כן מרויחין ענייי ישראל שהמעות הזה שצריך ליתן יתחלק לענייי ישראל צריך לעשות כן ונ"ל דבגזבר הממונה על הציבור גם כשמערב ממון נדבה זה עם מעות צדקה אחרת אמרינן דלב ב"ד מתנה עליהם ודעתם שיתחלק המעות נדבה של המושל למתנות ולשאר דבר כיו"ב שאינו מצד הדין או לצדקה לאו"ה והשאר ממעות לענייי ישראל ואין כאן גזילה וגניבת דעת כמש"כ בשם הרמ"ה ועליו יש לסמוך כי רב מובהק הי' מתקיפי קדמאי:

ד' שנותיו בנעימים יאריך ידידו הדוש"ת בלונ"ח ישראל יהושע.

סימן מב

בעזהי"ת א' דימי הגבלה שנת תרמ"ז לפ"ק קוטנא. בחג הביכורים ישמח באורים ושירים, כבוד ידידי הרב הגדול חריף ובקי פ"ה כקש"ת מו"ה אברהם חיים ראובן האבד"ק וואירעסלאוו. בדבר הילד הנימול ונתנסה אח"כ, ובדבר המחלוקת שבין האחרונים אם צריך לחתוך מד"ת את עור הערלה עד חוט העטרה ועד בכלל, או שדי

אם פורע אח"כ העור ערלה עם עור הפריעה ומחזיר העורות עד שנתגלה העטרה עם החוט, שדעת הספר חכ"א להחמיר, אמנם הרב הגאון מצאנז מיקל בזה בספרו דברי חיים, הנה הס' דברי חיים אין עמדי ע"כ לא אוכל לפלפל בדבריו, אמנם נחזה אנן, הנה אין ספק שלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ב ה"ב מה' מילה מורה כדברי בעל חכ"א שהרי כתב שחותכין כל העור עד שתתגלה כל העטרה ופורעין את הקרום של מטה מהעור בציפורן ומחזירו לכאן וכאן עד שיראה בשר העטרה. הרי דשינה בלשון דבחותך עור הערלה צריך לחותכו לגמרי ולא בפריעה, אלא שיש לדקדק הלא בש"ס יבמות ד' ע"ב ילפינן מקרא דיהושע שוב מול את בני ישראל שנית לפריעה, ולאקושי עור הפריעה לעור הערלה לציצין המעכבין, וכיון דקיי"ל אין היקש למחצה למה לא נקיש ג"כ כשם דפריעה סגי בנתגלית העטרה אע"פ שלא נחתך העור הפריעה ה"נ בעור החיתוך, או להיפוך שכשם דבבשר העור ערלה לא סגי בגילוי אלא דצריך לחותכו לגמרי ה"נ בעור הפריעה, והנה מצאתי להרב המאירי ביבמות דף ע"ב בהא דאסיקנא דמשוך אוכל בתרומה וא"צ למול אלא מדרבנן מפני מ"ע שכתב שם וז"ל משוך הוא אחר שנימול גדל בשר ערלה ונמשך עד שכסתה עטרה אלא שאינה נדבקת בה מותר לאכול בתרומה שאף מד"ס לא גזרו בה, אף שנראה כערל אך מד"ס צריך שימול כדי שלא יהא נראה כערל עכ"ד בשינוי לשון קצת, כי יש ט"ס, הנה ממש"כ אלא שאינה נדבקת בה, משמע דאם גדל הבשר ונדבק בהעטרה אינו אוכל בתרומה וע"כ דצריך, למול מה"ת דאם א"צ כיון דמדאורייתא מקרי נימול מנ"ל דאינו אוכל בתרומה הלא מבואר שם בסוגיא דעיקר הטעם דמשוך אוכל בתרומה לפי שמד"ת לא מקרי ערל וכיון שנראה מדבריו דאם נדבק אינו אוכל ע"כ דצריך למול מד"ת, ** (וכן משמע מדברי ילקוט יהושע ד' דמילה בימי יהושע מטעם משוך ודוחק לומר דאז כבר נגזרה הגזרה דמשוך ועיין תויו"ט פ"ח דכלאים. המגיה.) ובאמת שצ"ע שמדברי הר"מ לא נראה כן שהרי כתב כיון דמל פעם אחת א"צ למול שנית מד"ת, גם מדברי רמ"א בסי' רס"ד מה שהביא בשם התה"ד לא נראה כן, אמנם יש ללמוד מדבריו דאם נקלף בשר הערלה מן העטרה לא מקרי נימול שהרי לפ"ד הא דמשוך אוכל בתרומה לפי שמד"ת א"צ למול, ודוקא בנתגדל אח"כ הבשר הא אם לא נתגדל הבשר אלא שמתחילת מילתו הי' כך שנחתך קצת מבשר ערלתו וקלפוהו מהגיד מד"ת צריך למול, ובזה לא מצינו מפורש מי שיחלוק עליו, ונראה מזה כדברי בעל חכ"א, ובר מן דין פשוט לשון הרמב"ם ז"ל מורה דצריך לחתוך כל בשר הערלה המכסה את העטרה, ונ"ל כיון דלענין או"ה בשר המדולדל כל שיכול לחיות דינו כבהמה עצמה שאין הבשר מקבל טומאה שדינו כמחובר ממש, וכן בשר הפורש אחר מיתה דינו כבשר מנבילה

כמבואר בפ' העור ורוטב וניתר בשחיטת אמו, לכן גם הבשר הזה הנפרש מעטרה דינו כמחובר שהרי הדבר ידוע אחר שהבשר עודנו מחובר בגיד ולא נחתך זה הבשר בקל יוכל להתרפאות ואפי' מאליו באם יחפה העור והבשר על העטרה יתרפא כמקדם לא נקרא נימול מעולם, ומה"ט מקילינן בעור הפריעה לפי שעור הפריעה הוא רך ושייך יותר לבשר הערלה ואין דרכו להעלות ארוכה ולחזור על הבשר מהעטרה כל שנחתך בשר הערלה, ממילא מובן שבאם לא נחתך בשר הערלה שעל העטרה כשחזר ונתכסה ונדבק הרי צריך לימול מד"ת, ובנד"ד שיש ריעותא שהמוהלים הגידו תיכף שנימול שלא כהוגן ל"ש לומר שרוב אצל מילה מומחין הן שיש למולו שנית אמנם לפי שיש לחוש לחשש סכנה יש לכנוס כל המוהלים ואם אפשר לצרף עוד ממקומות הסמוכים הבקיאים ומפורסמים מה טוב. גם הם יבחנו אולי יהי' בידם לדחוק את העור החופה ומכסה העטרה למטה ולקשור שם טבעת של משי שלא יעלה למעלה לראש הגיד ולא יגדל הבשר וממילא כשיגדל הנער לא יכסה את העטרה כשיתכסה ותשועה ברוב יועץ הנלפע"ד כתבתי:

ידידו הדוש"ת באהבה רבה ישראל יהושע חופ"ק קוטנא ולכל אל"ש.

סימן מג

ב"ה יום א' ה' אלול תרמ"ח לפ"ק פה קוטנא. כבוד ידידי הנכבדים המוהלים המופלגים שיחיו הנה העיד לפני המוהל המומחה ר' אברהם צבי שיחי' אשר יודע בבירור כי נימול כהוגן ונחתך עור החיתוך כדין ונתגלה העטרה כולה וכבר איפסק הלכה ביבמות פ' הערל דאם נימול פעם אחת כראוי אע"פ שנמשך אח"כ וחיפה את העטרה א"צ לימול רק מדרבנן [אע"פ שבחי' המאירי נראה שחולק ע"ז מ"מ דעת הרמב"ם וטוש"ע אינו כן] ואחר שאין החיוב מילה רק מדרבנן כל שיש חשש סכנה בדבר יש להקל, אמנם לפי הנראה צריך תיקון כדי שיוכל להוליד, אמנם נ"מ שאם ע"י האופיראציע יצא הגיד לחוץ א"צ לדקדק בחיתוך עור הערלה ובפריעה אחר שנימול פעם אחת כהוגן:

ידידכם ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן מד

ב"ה יום ד' י"ב ניסן תר"ן לפ"ק פה קוטנא. כבוד הרבני וכו' מה"ו אברהם קאמאשעוניץ בלאדזי. דבר שאלתו בנולד ביה"ש אם מותר למולו ביו"ט שני של גליות, הנה אם כי מהראוי שלא להורות במקום הגאון מרא דאתרא שלכם, אמנם אני רואה מתוך מכתבו כי ברשות קעבידנא, הנה מעלתו הביא שבתשו' ח"ס בסי' רנ"ב החמיר שלא למולו, ובסי' ר"ן היקל, הנה אין ספק שתשו' זו שבסי' ר"ן היא האחרונה שנכתבה בשנת תקפ"ו

בפרעשבורג וזו שבסי' רנ"ב נכתבה במאטיסדארף וזה הי' לערך עשרים שנה מקודם, ובגוף הדבר הזה הנה הדגמ"ר הקשה אמאי לא ניקל מטעם ס"ס ספק זמנו ספק חול, וי"ל כיון דבעינן שיוולדו שני הספיקות בב"א וכאן הספק בקבוע דירחא נולד בר"ח ניסן והספק אם היא מילה בזמנו נולד אח"כ בשבת שלאחריו מיהו מדברי הר"ן בפ' א"צ שהתיר ספק מוכן ביו"ט שני של גליות לא נראה כן אלא דע"ז הדבר שאנו דנין אם נולדו שני הספיקות בב"א מותר ועיין מג"א סי' תל"ט ס"ק ג' ועיין בש"ס מנחות דף ס"ח ע"ב. ומ"מ יש לחלק, אלא כיון שהאחרונים מתירין נראה שיש לסמוך על דבריהם למול אותו ביו"ט שני של גליות:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו.

סימן מה

שאלה בצום הרביעי סמוך לחשיכה המליטה בתו בן זכר למזל והי' אז האלב 9 ובאו תיכף להגיד לו בביהכנ"ס אחר מנחה ותיכף הלך לחוץ לראות אם החמה עומדת עדיין ולא ראה אותה יכול להיות מחמת הבתים שכיסוה, אך היום הי' מזהיר מאד כיום ממש אך האלב 9 הי' בבירור ולדברי כולם וגם הי' יותר מג' רבעי מיל עד צה"כ, ורוצה לדעת קטן אימתי נימול:

תשובה הנה כ"ת הביא דברי הגאון בעל ל"ח ריש ה' ציצית דאף בס"ס אמרינן ספק ברכות להקל והביא דברי הח"צ בתשו' סי' ק"ל בעירב בהערינג ע"ת שבשעת הדחק מערבין אבל לא מברכין, והקשה ע"ז מהא דפרק בתרא דר"ה בעובדא דבני בתירא ור"י בן זכאי דמסתמא הי' מברכין וכ"ד המה תמוהין כי גם לפ"ד הרמב"ם ז"ל דאין מברכין על ספק ואין מברכין על מילת אנדרוגינוס הגם שהוא סד"א מ"מ הא בספק קרא ק"ש חוזר וקורא עם ברכותי' והטעם כתב הפ"ח בסי' ס"ו דלא אמרינן ספק ברכות להקל גם כשהמצוה היא ד"ת אלא כשהספק אם הוא חייב כלל במצוה זו כמו מילת אנדרוגינוס וכיסוי דם בכוי אבל כשהחיוב ברור וס' אם נפטר וכן בס' נטל לולב כיון דהחיוב הי' ברור אלא שספק אם נפטר ממנו כמו ספק קרא ק"ש וספק אם נטל לולב חייב לברך כיון שמד"ת הי' מחויב לעשות המצוה ואוקמינן על חזקה ובהכי אזדא ראיות מע"כ מדברי הל"ח דהתם באנדרוגינוס שלבש ציצית לא הי' מחויב בודאי לעשות ציצית מדאורייתא גם לא הי' עליו חיוב גם מדרבנן לענין ברכה אלא שיש ספק אם נשים מברכות רשות ויש ס"ס אבל אין עליו חיוב ברור לא על גוף המצוה שהוא שקול וגם על חיוב הברכה גם מדרבנן אין כאן שני ספיקות רק אם רשאי לברך משא"כ בנד"ד שיש שני ספיקות על גוף החיוב ועל חיוב הברכה שמא הי' עוד קודם שקה"ח ושמא כהמג"א בסי' של"א), גם

מש"כ מהא דבני בתירא ל"ק כלל כי שם מד"ת מחויב לתקוע גם בשבת אלא שחכמים הפקיעו המלוה ויש ספק אם תקנו כן גם במקום מושב ב"ד או לא, אמרינן אוקי אדינא ואפי' בדיני ממונות כתב הרא"ש בתשובה כל שיש ספק בתקנה אוקי אדינא ועיין במ"מ פ"ז מה' גזילה ואע"ג דמדברי הרמב"ם בשאר מקומות ל"נ כן היינו במוחזק ממש לא בספק דמוחזק ממש עדיף ממ"ק ובמ"א הארכתי בפשט זה וכאן לפי שאין כאן נ"מ לא ראיתי להאריך בזה:

ולפמש"כ יש להעיר במש"כ הפ"ח ביו"ד סי' כ"ח בכיסהו הרוח דבחזר ונתגלה חייב לכסות כתב הפ"ח כיון דלדעת כמה פוסקים לא איפשיט האיבעי' אם יש דיחוי או לא. ואינו מוכרח לדעת הסוברין דגם למ"ד יש דיחוי אינו אלא מדרבנן ומד"ת ודאי אין דיחוי וכיון דאיכא ספיקא בתקנתא אוקמינן אדינא, וזה דעת הראב"ד באיבעי' דשהי' במיעוט בתרא דאינו אלא דרבנן לפיכך הקילו בס' ומש"כ בס' פ"מ דספיקא דרבנן באיתחזק אזלינן להחמיר א"נ למש"כ מיהו דוקא כשיש ס' בתקנה אבל לדידן דנהגו להחמיר כיון שאין ס' בגוף התקנה אז יש ס' בשהי' י"ל דאזלינן להחמיר ואינו מוכרח. ונחזור לנד"ד בס"ס בענין הברכה בברכות הנהנין וכן בברכות המצוה בדרבנן י"ל דאזלינן להקל אבל כשיש ס"ס בגוף המצוה דאורייתא כיון דמה"ת חייב לעשות המצוה גם בדאורייתא צריך לברך ובענין שלנו כיון דנהגו העם להקל באיסור שבת ועושין מלאכה עד חצי שעה קודם צה"כ בע"ש יש להורות כן בפרט שאין חילול שבת בזה, הגם שחצי 9 ודאי הוא ביום א' העבר אחר שקיעת החמה מ"מ המנהג שהנשים אין מברכין ברכת מז"ט עד שתצא השלי' וזה זמן אחר הלידה ויש ס"ס כמש"כ כ"ת גם בלא"ה המנהג כמש"כ המחבר באו"ח סי' רס"ג סעיף ב' ואע"פ שהב"ח כ' להחמיר כדעת היראים מ"מ לא נהגו כן. לכן אין להחמיר ויכולין למולו ביום א' הבע"ל:

נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן מו

תשובה תנינא על ענין הנ"ל. דברי המג"א בסי' תקפ"ה ס"ק ג' שהביא מעלתו מרפסין איגרא כי לא נזכר כלל בדברי ריב"ש סי' רכ"א שאם ספק תקע אלא ס' אם נטל לולב ביו"ט שני והכונה ביו"ט שני הוא כמו דאמרינן בר"פ לולב הגזול קפסיק ותני וכו' והכונה על חוה"מ אבל ביו"ט שני של גליות ודאי צריך ליטול מספק ועיין או"ח סי' ת"צ ולדעתי מהנמנע לקיים פסק המג"א בזה, אמנם גם מה שדן הריב"ש דביו"ט ראשון נוטל בלא ברכה חולק עליו הפ"ח, והנכון עמו דלדעת הרמב"ם ז"ל דסד"א מה"ת להקל אתי דברי רבא בשבת בפשוטו דבריהם כל שמחויב מדבריהם מספק לא היכי דאתחזק

איסור דמחויב מה"ת, ומש"כ כ"ת דא"נ דבמ"ע יש ג"כ חזקת חיוב לא יהא ע"א נאמן למ"ד דבמקום אתחזיק אין ע"א נאמן וע"ז כתב דמוכח בדבר מצוה ל"ש אתחזק ודבריו קשים לשמוע דודאי במקום שאנו דנין אם זה כשר למצוה או שהוא מורכב ודאי ל"ש איתחזיק כיון שאנו דנין על הדבר אם הוא כשר וזה אינו נגד החזקה ומהימן ליטול וכיון שנאמן הנוטלו יוצא וא"צ חזקת ל' יום ואם מסופק אם תקע או נטל לולב הגם שהוא נגד חזקה דמ"ל ספק אם נטל או טבל במקוה כשרה מ"מ ע"א נאמן דכ"כ הגאון פנ"י דגם לדעת הסוברין דאין ע"א נאמן נגד חזקה זה דוקא בלא אתרע כלל אבל במקום דאתרע קצת ע"א נאמן וכן בספק אם בדקו הבית הזה או לא דחזקתו בדוק הי' אסור דמוקמינן על חזקה וכן ספק עירבו אבל כשהספק על גופו אם הוא עירובו הספק הזה מגרע כח החזקה וכבר הארכתי הרבה בימי חורפי בזה ולכן לד"ה ע"א נאמן הגם שהוא נגד חזקה ונחזור לנד"ד דמקום שמחויב מד"ת המצוה מברכין ג"כ לדעת הרמב"ם ז"ל, ואפי' לריב"ש והרשב"א הא להרשב"א ס"ס דינו כרוב ומברכין ג"כ כיון שהמצוה היא מד"ת כעין ודאי ומה שה"ר מסי' תפ"ט וכתב שמדברי התה"ד נראה שאין מברכין גם על ס"ס הנה מדברי התה"ד אינו ראי' כלל אמנם בלא"ה שם יש ס"ס על גוף המצוה להקל שהרי יש סוברין דבזה"ז ספירה מדרבנן ושמא סיפר נמצא שמד"ת אינו חייב לספור לכן א"ח לברך אדרבה מדברי המחבר נראה דהיכי דאיכא ס"ס חייב לברך, ומש"כ, חסר:

סימן מז

ב"ה קוטנא ז' מרחשון תרח"ם לפ"ק. כבוד הרב המאוה"ג החסיד המהולל מו"ה יצחק זאב נ"י אבד"ק ליטעטוב יצ"ו. מכתבו הגיעני והנה מתחילה עלה ע"ד כי ספק נפשות להקל ונכון שלא למולו, אמנם לאחר שהציץ לפני אבי הילד ראיתי שאין בו חשש יען כי בפעם השני נתרפא המילה לגמרי רק שאמו הי' לה כאב ומכה בדדי' ולא היתה יכולה להניקו והוצרך להניק מכמה נשים לכן כמו שלשה שבועות אחר המילה נחלה וחלה ששה ימים ומת ר"ל ולא נודע כלל אם מחמת מילה מת ולא נקרא מתו אחיו מחמת מילה אחר שלא נתברר לנו אם מת אחיו מחמת מילה לכ"נ פשוט שיש למולו וטוב למולו ע"י מוהל טוב ומומחה ובקי ד' יצליחהו שיגדל לכ"ט:
נאום ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן מח

בעזהי"ת ד' ניסן תרכ"ב קוטנא. כבוד מחו' הרב הג' החריף ובקי החסיד מו"ה ר' משה דוד הכהן האבד"ק קאסוב. הגיעני אמרותיו היקרים וגם דברי הרב הג' אבד"ק וועגרוב וראיתי שהאריך יותר מדאי ולא אביתי להשים עלי את המשא לקרוא את כל המכתבים,

בתחילת דבריו ראיתי שכתב שהיא עשה שיש בו כרת, והנה לפסק המחבר בסי' רס"ג דרשאי למולו כשיגדיל ויתחזק כחו הדבר ידוע דמ"ע דמילה ביום השמיני אין בו חשש כרת על האב:

והנה כתבתי במק"א דאם אחד הי' נימול לח' והשני כשהי' גדול ומתו שוב אין מוהלין השלישי אף לדעת הרמב"ם ז"ל וש"ע כמו בנגח שור וגמל דפ"ד דבב"ק דנעשה מועד לכולן דכך לי תרי זמנא במילה כמו תלתא זימנא במועד ומ"מ אוכלין עבדיו בתרומה ואפי' נימולו ג' אחיו כשהם גדולים ומתו דעבדי ערל אוכלין בתרומה כדתנן ביבמות ר"פ הערל, וראיתי לאחד ממחברים אחרונים שהביא ראי' מדברי הרשב"א בחי' לר"פ הערל שכתב דהא דאמרינן בר"פ אלמנה לכה"ג דעבדי ערל יאכלו בתרומה משום דפומא דכאיב להו דהיינו שעומדין למול כשיתרפאו ויחליפו סימנים או כשיגדלו אלמא דמהלינן כשיגדיל ולפ"ז במתו אחיו כשהם גדולים לא יאכלו בתרומה:

ולענ"ד לא מן השם הוא זה אלא כיון דאם עבר ותקנו מתוקן מקרי פומא דכאיב לי' ועבדיו אוכלין בתרומה תדע דלענין טריפה ששלמו לו י"ב חדש בשבת ודאי אוכלין עבדיו בתרומה אף שא"א למול בשבת ואחר שבת ודאי לא יחי' אלא כנ"ל דאם עבר ומהלו בשבת מילתו מילה כעין שכתבו התוס' ביומא בסוגיא דבע"ח ובלא"ה ל"ד כלל: ומ"מ בניד"ד שמלו בן א' כשהי' גדול וחי ודאי מהלינן שאר הילדים כשהמה גדולים ואין כאן חשש כרת כיון דמותר למול כשיגדיל לכ"ע ומיהו חביבה מצוה בשעתה כיון דדוחה שבת מילה בח':

והנה שורש השאלה באשה שמתו שני בני' מחמת מילה והשלישי מלו אותו כשהי' גדול וחי ויש לה אחות וגם היא מלה בנה הראשון ומת מחמת מילה והשני מלה אותו וחי והוליד בנים ונמולו וחי ויש לו לבן הזה בת וגם לה מת בן מחמת מילה ועכשיו עומדת על פרקה ושאל השואל לכשלד בן מי נימא שהוחזקה משפחה זו לרפוי' דמא שהרי שתי אחיות מלו בניהן ומתו וגם בת הבן הוולד הראשון שמלה מת ומעלתכם האריכו בדין החזקת המשפחה:

והנה מבואר בסי' רס"ג בב"י וד"מ מחלוקת רבינו מנוח וספר האגודה שהרב"י מביא בשם ר"מ שאם אב מל שני בנים ומתו שוב לא ימול השלישי אף הנולד לו מאשה אחרת ובספר אגודה הובא בד"מ שכמה גדולים עשו מעשה להיפך משום דהדם בא מהאשה כדאמרינן בפ' המפלת א"כ אינו ראי' מאשה לאשה וכתב הב"ח דיש לפסוק כהאגודה, ובארתי במק"א דעיקר פלוגתת הגדולים היא היכי דמספקא לן ממי החסרון או מהבעל או מהאשה בזה ס"ל להאגודה דטפי תלינן באשה מבעל כיון דאמרינן אחיות מחזקת

וגם איכא משפחה דרפוי דמא אלמא דחסרון באשה שכיח טפי אבל היכי דהוחזק לנו החסרון בבנים כגון שמל ג' בנים מג' נשים וכן ב' למ"ד בתרי זמנא הוי חזקה וכן ג' אחים או שנים למ"ד בתרי זימנא הוי חזקה י"ל דמודי האגודה דשוב לא ימול הג' ואע"ג דאמרינן בשלמא במילה איכא משפחה דרפוי דמא ואיכא משפחה דקמיט דמא אלמא דעיקר הטעם משום דמא והרי הדם בא מן האשה מ"מ הדבר ידוע דעצירות ונזילות הדם בא ג"כ מכח הגידים ווורידים ועורקים לפי כח המחזיק שבהם וזה כבר מכח האב וע"כ לא הקיל האגודה אלא בסתם שאינו ידוע בשל מי:

ומה"ט אינו חולק על הריא"ז ז"ל הובא בשה"ג פרק ר"א דאב ובנו ובן בנו הוחזקו שימותו בניהם מחמת מילה אלמא דאף בזכרים חיישינן אלא דבהוחזק שאני:

ונ"ל דגם לדעת רבינו מנוח דס"ל דגם בבעל תלינן מ"מ מודה דאחיות שמלו בניהם ומתו מותר האח למול שאין מחזיקין מזרע האם לזרע האב דוודאי ראיות האגודה מנדה פ' המפלת נכונה אלא ע"כ דסברת ר' מנוח דאיכא למיחש דטבע האב גרם ע"י חולשת חלק האב מגידים ועורקים אבל מ"מ אין למדין מזרע האחיות לזרע האחים שאינם שווים בחלקיהם:

וכיוצא בזה הורתי באשה אחת שהי' לה שני בנים שלא ילדו שמותר לישא אחותם ואין בזה חשש דמוחזקה המשפחה בעקרה שהדבר ידוע שאברי הולדה של זכר ואברי הלידה של נקבה המה מתנגדים ואם טבע הבנים קר ולח שזה גורם מניעת לידה אצלם לא יחייב זאת שתהי' טבע אחותם חם ויבש לגרום עצירת הלידה אדרבה מוחזקת המשפחה בטבע קר ולח שזה טבע האשה ללידה:

וכמו כן אני אומר שאין מחזיקין מזרע הנקבה הנותנת להוולד לזרע הזכר הנותן לוולד וכמו שאין לשפוט לחלוש הראות שהוא כבד פה ג"כ שאינו מאותו האבר כן אין לשפוט כלל מבנים של נקבה לבנים של זכר וזה שדקדקו בש"ס ופוסקים בג' אחיות שהרביעית לא תמול דוקא נקבה לא בזכר, ואף לשלטי הגיבורים דוקא בהוחזק בג' זכרים מג' דורות אבל מזכר לנקבה או מנקבה לזכר לא מחזיקינן, וזה מבואר לפענ"ד לא יחלוק בזה כל ישר הולך, וגדולה מזה אני מסתפק דאפי' באח ואחות שמלו לא הוחזק לא לזכר ולא לנקבה ולא דמי לנגח שור וגמל בב"ק פ"ד דהתם פעולה אחת מעשה הנגיחה אלא שנתחלף בנגוחים אבל כאן המה פעולות מוחלקות ומ"מ אפי' כשת"ל דאח ואחות מצטרפין הא מיהו מזרע הנקבה לזרע הזכר לא מחזקינן כלל וגם אחיות אין מחזיקות לאח וכ"ש לבן ומעתה בנד"ד תמה על עצמך כיון דאחיהם של אחיות היו מותרין למול בניהם מכ"ש בת בנה שמותרת למול בנה ואפי' כשת"ל דמצטרפין בנה הראשון שמת

לאם אבוה ואחותה מ"מ הא אתא אבוה ואפקי' והרי הוחזק שלשה פעמים אבוה ובניו שנמולו וחיו:

וגדולה מזו כתב בשו"ת מהרי"ט חיו"ד סי' ל"א דאשה שמלה ב' בני' ומתו ומלה הג' וחי דמותרת למול הד' כמו בווסתות דנעקר כש"כ שפועל עקירת החזקה שלא להחזיק דור השלישי ואע"ג דלא ברירא לי' למוהרי"ט מ"מ משמע דאם מלה ג"פ ולא מתו דנעקרה החזקה לכן לפענ"ד אין כאן בית מיחוש למול אכן הואיל ומעלתכם החמירו בזה גם אירע מכשול בולד הראשון שלה לדעתי נכון להמתין עד לאחר ל' יום מלידת הולד שהרי בש"ע לא נזכר שיעור הגודל וכאן שחשש רחוק מאד להחזיק לרפוי' דמא יש לסמוך על שיעור ל' יום דלכמה מצוות של תורה נשתנה דינו לאחר ל' יום לפדיון הבן ולערכין ולפקודי הלוים ושומר מצוה לא ידע דבר רע ואת חג המצות יחוג בדיצות:

ומהראוי לדקדק שיהיו המוהלים מומחים אומנים בקיאים והילד יהי' בבריאותו ובמראיתו ויהי' יום לת:

סימן מט

ב"ה ז' תשרי תר"ם לפ"ק קוטנא. יתחדש שנה טובה לכבוד י"נ הרב המאוה"ג חריף ובקי מו"ה צבי הירש נ"י אבד"ק דאברין:

אחדשה"ט דבר האשה שמלה בנה הראשון ומת ואח"כ נולדו לה ב' בנים ומתו שלא מחמת מילה ואח"כ מלה בנה הד' ומת מחמת מילה פשוט כמש"כ כ"ת שיחי' כיון שמתו ב' שלא מחמת מילה בנתיים אמרינן שהוחזקה זו בנפלים וגדולה מזה חוכך אני דל"מ בנידן כ"ת שלא מתו רק ב' מחמת מילה א"כ ממנ"פ אי קיי"ל כרבי דבתרי זמני הוי חזקה הא שוב הוחזקה בתרי זימני בנפלים ולרשב"ג דבג' זמני הוי חזקה א"כ לא הוחזקו נמי למתו מחמת מילה כיון דרק ב' מתו אלא אפי' אם מלה אח"כ ב' ומתו מחמת מילה דבצירוף המילה הראשונה הוי ג' א"כ איכא למימר מחשש סכנה להחמיר כרשב"ג דבתרי זמני לא הוי חזקה א"כ לא הוחזקה לנפלים בב' שמתו שלא מחמת מילה מ"מ י"ל דלרשב"ג ע"י שמתו אח"כ שנים שלא מחמת מילה בצירוף הראשון הוחזקה לנפלים וכההוא דנדה דף י"א גבי קפצה וראתה אמנם יש לחלק, אלא בנד"ד שלא מלה רק ב' בנים נראה דמותר למולו כמש"כ כ"ת אמנם היות הדבר נוגע לדיני נפשות נכון שיתייעץ כ"ת עם הבעלי תורה דשמה:

והי' זה שלום ולחיים טובים יחתם ידידו ישראל יהושע.

סימן נ

שאלה סופר שטעה בפסוק ועשינו לה' אלקנו בא וכתב ד' אלקכם אם מותר למחוק הנטפל הזה:

תשובה כבוד ידיד נפשי הרב המאוה"ג וכו' מ' זיסקינד הכהן אבד"ק פיאנטקי. מכתבו לנכון הגיעני וע"ד השאלה הנכתב למעלה הגם שעל דברי הבני יונה נחלקו רבים עכ"ז בנד"ד יראה שהכל מודים מטעם שכתב מעכ"ת דנטפל הזה מוריד השם מקדושתו וכיון דהנטפל להשם אינו אלא מדרבנן יש להקל בפשיטות למחוק הכם ולכתוב במקומו נו: ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן נא

ב"ה מ"ח למב"י תרט"ו לפ"ק קוטנא. שוכ"ט ויקבל חג הבע"ל בשמחה וטוב לב כבוד י"נ הרב הגאון הגדול וכו' ש' אביגדור ליבוש נ"י אבד"ק קויל. מכתבו קבלתי והנה להתיר פי' של שנה זו שהיא שנת תרמ"ו אחר שנטען בחדש חשון שנת תרמ"ד ודאי אין להתיר בין לפי' הר"מ ז"ל בין לדעת הרז"ה שהובא ביו"ד סי' רצ"ד סעיף ה' וברי"ן פ"ק דר"ה, אמנם בפי' שיצמחו בשנת תרמ"ז כיון שכתב הרא"ש דהאידנא כל האילנות חונטים אחר ט"ו בשבט לד"ה שרי ואין תורת ערלה עליהם ואם כך כתב הרא"ש במדינתו שהיא אספמי' שחם ביותר כש"כ במדינתנו לכן לדעת כל הפוסקים כל פירות שיצמחו בשנת תרמ"ו אסורין לכל הפוסקים משום ערלה ומה שיצמחו בשנת תרמ"ז אין תורת ערלה עליהם לד"ה:

ידידו הדו"ש ומברכו בברכת החג ידידו מחו' ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן נב

ב"ה א' דר"ח תמוז תרמ"ג לפ"ק פה קוטנא שלום וכט"ס לכבוד הרב הגאון המפורסם פרי עץ הדר בקודש נאזר כש"ת מו"ה אברהם נ"י הגאב"ד דק' סאכטשוב יצ"ו. אחדשה"ט, בדבר הקוים מהרכבת אילן באילן הנה דעת הרא"ש בה' כלאים דהלכה כר"ע דהמקיים לוקה אבל לפענ"ד אין כן דעת הרמב"ם ז"ל וכמו שאבאר הנה מקור הדברים במס' מכות דף כ"א דתנן יש חורש חרישה אחת וחייב שמנה לאוין וחשיב כלאים ושביעית וקאמר ר' ינאי דהמחפה בכלאים לוקה דחשיב זורע וא"ל ר' יוחנן שמשנתנו היא זו דחשיב כלאים וע"כ לא משום חורש אלא משום זורע דעל חרישה בכלאים לא לקי וקלסי' ר' ינאי ור"ל דחי דהא מני ר"ע דס"ל דמקיים בכלאים לוקה ולקי נמי על חרישה ומשמע דקיי"ל כר' ינאי ור"י דהלכה כר' יוחנן לגבי ר"ל ותו דר' ינאי רבי' דר' יוחנן הכי ס"ל ועוד שהרי בירושלמי סוף כלאים פריך ר' יוחנן ע"ז דחורש בשביעית לא לקי וע"כ דמשום

זורע ואע"ג דר"ל לא חש לקו' משום דס"ל דחורש בשביעית לקי דפלוגתא היא בפ"ק דמ"ק בחורש בשביעית אי לקי אבל אנן דקיי"ל דחורש בשביעית לא לקי כמש"כ הר"מ ז"ל ה' שביעית ע"כ משום זורע ומתניתין יש להעמיד אליבא דרבנן וראיתי לבעל פ"מ בפי' לירושלמי ששינה את טעמו וכתב לר"מ ז"ל דמנכש ומחפה לא לקי משום זורע ודחי להאי מתניתין דפ"ג מהלכה לכן לא הביא הר"מ ז"ל בחיבורו האי משנה ודברים אלו הם דחוים הרבה שהאיך אפשר לדחות סתם משנה מהלכה גם הר"מ בפי' המשניות בכ"מ שנזכר במשנה דין שאינו הלכה לא נמנע מלפרש שאין הלכה כמשנה זו וכאן בפי' המשנה לא הוזכר שנדחה מהלכה שהמחפה בשביעית אינו לוקה לפיכך הדבר ברור דס"ל להרמב"ם ז"ל דמחפה הוא זורע ומה שלא הביא הרמב"ם ז"ל בחיבורו האי משנה לפי שכ"כ בפי' המשנה שעיקר הכונה במשנה זו שאע"פ שאין אחע"א מ"מ יתכן שיתחייב ח' והיינו דהאי תנא לית לי' כולל כמו שאמרו שם בש"ס ולדידן דקיי"ל כולל וכבר ביאר כן הרמב"ם ז"ל בכמה מקומות בחי' לכן לא הוצרך לבאר כאן:

אמנם הרב בכ"מ הקשה ע"ז שהרי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' שבת פסק כרבה דמנכש חייב משום חורש לא משום זורע והרי בש"ס פ"ק דמ"ק דף ב' ע"ב הקשו על רבה מברייתא זו דמנכש חייב משום כלאים ומשני הא מני ר"ע עיי"ש, וכיון דהר"מ ז"ל פסק כרבה ע"כ ה"מ ר"ע, אמנם לא ידעתי מה קושי' שהרי הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' שבת הלכה א' כתב דהמקרסם והמזרד זרדין אם ליפות את הקרקע חייב משום חורש ובה"ב כתב דהזומר את האילן כדי שיצמיח חייב משום זורע **(וכתב הכ"מ והלח"מ דתרי מיני ניכוש הם אם ליפות הקרקע ואם שיצמיח מותר דאם ליפות חייב משום חורש ואם שיצמיח משום זורע א"כ ל"ק כלל:)** א"כ ל"ק כלל:

ולפרש יותר אמרתי להאריך הנה התוס' בשבת ע"ג ע"ב הקשו בהא דאמר רב כהנא הזומר וצריך לעצים חייב שתים דלמ"ד משאצ"ל חייב למה יהא צריך לעצים הא הו"ל פס"ר ותירצו דבקוצר הכל מודים שצריך לעצים דוקא דבא"צ לעצים לא נחשב כלל כקוצר והנה מלבד שהדבר קשה מאד לחלק בין מלאכת קוצר שהיא אב ובין שאר אבות גם מדברי ירושלמי פ' כלל גדול מבואר דגם בקוצר חייב למאן דס"ל משאצ"ל חייב עי' לעיל ה' שבת פ"א ה"ו, וכן משמע שם בהא דאר"י דג שסחטו לצירו חייב ולגופו פטור אתיא כר"ש ולרבנן חייב עיי"ש, ואע"ג דבהא דלר"י פטור ומותר לש"ס דילן משמע דפליג אירושלמי כאן היינו בסוחט דהא אנן קיי"ל דאין סחיטה אלא בזיתים וענבים בלבד אלא דלר"י כל דאחשבי' חייב וכדס"ל לרש"י ר"פ החבית ובזה שאינו מתכוין לגופו ל"ש אחשבי' ופטור לר"י גם מדברי רש"י בס"פ המוציא גבי הא דקאמר ר"ל דצרור שעלה בו

עשבים מותר לקנח הקשה רש"י האיך מתירין איסור דאורייתא ולפי תירוץ התוס' הא אין כאן שום איסור דאורייתא לכן נ"ל ברור דאע"ג דקיי"ל דאבות המלאכות מחלקות מיהו ה"מ כשעשה שתי פעולות שחרש וקצר אע"פ שלא הי' ידיעה בינתיים מ"מ כיון שהן פעולות מוחלקות חייב על כל או"א אבל כשעשה רק פעולה אחת אע"פ שיש שני מלאכות כמו הקוצר ענף האילן שיש בזה שני מלאכות אחד שקוצר ב' שגורם שיצמח יותר האילן ויתעבה והיא ממלאכת זורע בזה א"ח רק אחת כיון שלא עשה רק פעולה אחת אלא מיהו בזמן שעשה בין לצורך הענף שצריך לו בין לצורך שיתעבה מחשבתו מחלקת ודמי הא מילתא להא דאמרינן במנחות דף י"ד ע"ב אליבא דר' יוסי עירבן עשאן גוף אחד לא עירבן עשאן שני גופים ה"נ כל שעשה לצורך שתיהן הן כשתי גופין מחולקין אבל כשלא עשה רק לצורך א' מהם נעשה השני טפל כיון שאינו רק פעולה אחת וכן מצינו בעושה כלי דיש בו משום בונה ומשום מכה בפטיש וא"ח אלא אחת וכן במשמר יש בו משום מרקד ומשום בונה ואעפ"כ אינו חייב אלא אחת, והנה לא מלאני לבי להרהר ולפקפק אחר רבותינו הראשונים ז"ל עד שזכיתי ומצאתי בחי' ר"ן לשבת הנדפס מחדש שהביא כן בשם הרא"ה ז"ל והנני יוסיף להפליא על רבותינו הבעליה"ת שהרי הם ז"ל במ"ק דף ג' דמותיב אביי לרבה ורב יוסף דלמה לא יתחייב המנכש ומשקה מים לזרעים תרתי משום חורש ומשום זורע ומסיק בקו' וכתבו התוס' הא דל"ק תיובתא דאפשר דרבה ורב יוסף לא סבירא להו להא דרב כהנא והנה מלבד שדבריהם קשים להולמם שהרי רב יוסף גופי' אמר בשבת ע"ג ע"ב האי מאן דקטל אספסתא חייב תרתי הרי דגם רב יוסף ס"ל הא דרב כהנא אמנם מלבד זה קשה וכי יחלקו רבה ורב יוסף על משנה ערוכה דר"פ כלל גדול דאבות מחלקות וחייב על כל אב מלאכה וע"כ צריך לחלק בין פעולה אחת ובין שתי פעולות א"כ שפיר יש לחלק כמש"כ וא"צ לחלק בין מלאכת קצירה לשאר מלאכות דבקצירה לד"ה צריך להיות צריכה לגופה:

וראיתי להריטב"א למ"ק שגם הוא תמה ע"ד התוס' דהא רב יוסף אית לי' דר"כ וכתב דס"ל לרבה דאזלינן בתר תחילת מעשה ור"י ס"ל דאזלינן בתר מחשבתו דעיקר כוונתו להצמיח אמנם שניהם מודים דיש בכלל מנכש חרישה וזריעה, ועדיין יש לעיין שהרי בזומר וצריך לעצים חייב משום קוצר וזורע והרי ה"נ רצונו שיצמיח ע"י שהקרקע יהי' רפוי נמצא שצריך לשניהם:

והנה כיוצא בזה שנחלקו רבה ורב יוסף במנכש ומשקה ומים לזרעים איפלגו בירושלמי פרק במה מדליקין בנפח באש ונתבשל ע"י כך משום מה מחייב דר' יודא ס"ל משום מבעיר ור' יוסי ס"ל משום מבשל והקשו על ר' יוסי שהרי הבערה לחלק יצאה ולמה לא

יתחייב משום מבעיר ובס' קרבן עדה הקשה הא ר' יוסי ס"ל הבערה ללאו יצאה ואין כאן חיוב חטאת והא ודאי לק"מ שר' יוסי הנזכר בירושלמי הוא אמורא ורגיל בש"ס ירושלמי אמנם עוד הקשה למה לא יתחייב שניהם וא"ל דס"ל משצל"ג פטור דנחזי למאי קמכוון אי לבישול ואי להבערה וזה ודאי קשה לכאורה, אמנם נראה לפמש"כ דלא אמרינן דיש חילוק מלאכות בשבת אלא בעושה שתי פעולות לא בעושה פעולה אחת אלא כשצריך לשניהם מחשבתו מחלקתן י"ל נהי דבזומר וצריך לעצים מחייב שניהם דוקא כשיש מציאות לעבור על אחת בלעדי האחרת כמו בזומר וצריך לעצים שכבר אפשר למלאכת הקוצר ולא יהי' כנוטע שהאילן הוא יבש קצת שאינו ראוי להעלות עוד ענפים ומשום קוצר מחייב כדאמרינן בפ' העור ורוטב דענבים שצמקו באיביהן חייב משום קוצר ואין כאן משום נוטע וכן משכחת למלאכת נטיעה שלא יהי' כלל קצירה שמשליך הענף לנהר שהיא דרך קילקול אבל כאן במלאכת ניכוש הא עיקר מלאכה דחרישה היא כשחורש על מקום מיוחד לזריעה כשחרש ומתקן מקום לזרוע הוא מתחייב אבל כשחורש במקום שאינו ראוי לזריעה א"ח לד"ה ורבה ורב יוסף איפלגו במקום שכבר נזרע דרבה ס"ל דבזה שעושה כדי שיצמיח יותר חייב משום חרישה שהיא תחילת העבירה די"ל שחורש כדי שיצמיח מה שיזרע או שחרש כדי שיצמח יפה מה שהוא רעה וא"ח על הזריעה כיון שלא עשה רק פעולה אחת החרישה ליזרע ול"ש בזה חילוק מחשבות שהרי עיקר הי' ע"י שיצמיח מה שזרע שאינו עומד לזרוע מחדש שהיא פעולה אחת ועירוב מחשבות שנתכוון בחרישה אע"פ שהחורש במקום שאינו ראוי לזרוע מחדש פטור ואנו מחייבין משום שחרש במקום שיצמח ויצמח ממילא נמצא שייכא עירב מחשבות לא חלקן גם במחשבה ור"י ס"ל דבתר סופו אזלינן שהרי עשה. חסר עיין בכ"ז בחי' על הרמב"ם ה' שבת]:

סימן נג

ב"ה ל"ו למב"י תרמ"ט פה כפר גלאנאווע. לכבוד הרב הגדול הצדיק וכו' מו"ה יחיאל שיחי' לאוי"ט האבד"ק אלקסאנדיר יצ"ו. אחר דשה"ט בדבר השמיטה. תמה אני הלא למכור הקרקע הוא היתר פשוט וכל ישראל הדרים בח"ל נוהגים כן, הן לענין מכירת בכורים והן לענין מכירת חמץ בפסח והן היהודים אשר יש להם כפרים ושדות בשבתות השנה, ואם כי בהיות ישראל על אדמתם חלילה להם למכר באשר הבטיח להם השי"ת וצויתי את ברכתי לא כן בזה"ז שבעו"ה מעט מן המעט אשר יש להם נחלת שדה, בפרט כי גדולי רבני ספרד אשר צפרנם עבה מכריסם של חכמי אשכנז הם מתירים שיעבדו הנכרים בשביעית ע"י מכירה, ולעבוד ישראל לא הותרה לא למעשה ולא להלכה גם

ע"י מכירה, רק שיעבוד נכרי ע"י מכירה, ואיך נוכל לעשות תורתם פלסתר, והאמת כי ע"י פחזותם של האשכנזים יצא מכשלה גדולה כי יעבדו ישראל בעצמם את שדותיהם אמנם אני לא כתבתי לא לאיסור ולא להיתר כ"א המכתב הראשון אשר כתבתי בהיתר המכירה, ומעולם לא עלה על דעתי שיהי' איש חושש בזה להחמיר:
נאום ידידו הדוש"ת בלונ"ח ישראל יהושע ולכל אל"ש.

סימן נד

לכבוד ידידי מחו' הרב הגאון הגדול חתנא דבי נשיאה פ"ה עה"י כקש"ת מו"ה אלעזר הכהן שיחי' אבד"ק סאכעטשאוו. גיה"ק לנכון הגיעני, ע"ד אתרוגים של נכרים של שביעית שחושש רו"מ דיש בהם קדושת שביעית וגם לדמיהם וחייב בביעור, אלא שנסתפק דאם קנה בשטרות דאין גופן ממון אם נתפס:
הנה בזה נחלקו המבי"ט והרב"י דדעת הב"י באבקת רוכל דאין בגידולי קרקע של נכרי כלל משום קדושת שביעית וא"צ לאכלן בקדושת שביעית וכ"ש שאין לדמיהן ביעור, והמבי"ט חולק עליו ע"ז, ודעתו דלא התיר הרמב"ם ז"ל אלא לאכלן ודינן כספיחי שביעית של שדה בור אבל עכ"פ יש בהן קדושת שביעית, וכפי הנראה נהגו בארץ ישראל כדעת הב"י כמש"כ הברכ"י וכ"כ בעל פאת השלחן ואני באתי לחדש בזה שנראה דגם הרוצה לחוש לדעת המבי"ט מ"מ אם מחלל הדמים על שוה פרוטה כיון דקיי"ל בפ' לולב הגזול ובפ"ב דקידושין דרק פרי הראשון אסורין אבל פרי שני אחרון אחרון נתפס נכנס אחרון ויצא הראשון א"כ א"צ לחלל דוקא על שווי' אלא אפי' על שוה פרוטה כמו בהקדש:
והא דכתב הרמב"ם דיוליך הנאה לים המלח, בפ"ז מה' שביעית יש לומר דבתקנתא לא קמיירי, ותו דהא בה"ג שם כתב דגם בפירות שביעית גופא ישליכם לים המלח ובפירות ל"מ הא תקנתא, ותו יש לומר דמש"כ הרמב"ם ז"ל בדמי שביעית ישליכין לים המלח היינו שלא מצא אוכלין וכבר כלה מן השדה דכיון דכבר נאסרו אסור לו להנות ממנו ע"י תקנה, גם יש לומר כיון דלהרמב"ם ז"ל אחר הביעור אסור בהנאה אינו תופס דמיו כמו בכל איסורי הנאה כמש"כ הר"ן ז"ל בסוף פ"ב דקידושין ודוקא קודם ביעור דשרי בהנאה תופס דמיו, מיהו מש"ס דקידושין דף נ"ח לא נראה כן אבל קודם שעת הביעור דרשאי לכתחילה לחללן נהי דלכתחילה אסור לאבד את הפירות שביעית ולחלל דמו על פחות משווי' ע"י תחבולה מ"מ יש לומר אם עבר וחיללו מחולל ממילא דיש לסמוך בשל נכרים על דעת הב"י לכתחילה ולחלל דמו על שוה פרוטה ונכנס אחרון ויצא ראשון:

ועדיין יש לדקדק אם נאמר בחילול שביעית אם חילל על שוה פרוטה מחולל, והנה התוס' בפ"ק דיומא צידדו אם אמרינן במעשר שני שחילל על שוה פרוטה פדוי מד"ת ואנן קיי"ל כרמב"ם ז"ל בשם הגאונים דפדוי, וי"ל דוקא במע"ש דנכסי גבוה משא"כ בשביעית, ובחי' לחו"מ סי' ס"א ס"ק ג' כתבתי כן והוכחתי מדברי ירושלמי פ"ק דסנהדרין אלא דשם נמשכתי אחר הגירסא הישנה דהא רבעי הוא ששוה יותר מדמי הפדיון א"כ אינו ראי' בפדאו בפחות משווי', ויש להביא ראי' לזה מהא דאיבעי' לן בסוף פ"ק דבכורות אם פודין בנדמה, ופסק הרמב"ם ז"ל לקולא, ותמה עליו הא אפי' ספק בכור אסור בגיזה ועבודה מספק ק"ו כאן דהוא ודאי בכור ומספק לא פקע קדושה, ומש"כ הגאון רי"ט אלגזי הוא דבר קשה, אבל לפענ"ד לפ"מ דמסיק בפ"ק דבכורות דף י"א דנוכל לפדותו בשווי' ולא אמרה תורה בשה אלא דלא יהא חמור מהקדש, א"כ נאמר דלא יהי' חמור מהקדש דאם חילל על שוה פרוטה מחולל, אלא דנהי דחייב לתת שה או שוה חמור וזה כמו שאר מתנות כהונה, אבל לאפקיעא איסורא לא יהי' חמור מהקדש, ונהי דאם פדה בש"פ פקע איסור מ"מ מ"ע דמתנות כהונה לא קיים לפיכך פסק הרמב"ם ז"ל דאם פדאו בנדמה נהי דמספקא לן אם קיים המצוה דמתנות כהונה הר"ז ככל המתנות כהונה דספיקא להקל והאיסור כבר נפקע דלא יהי' אלא כשוה כסף, וקרא מסייע לרבינו דבקרא הכי כתיב פטר חמור תפדה בשה והיינו מ"ע כמו כל מ"ע דמ"כ ואם לא תפדה וערפתו ולא נאמר ואם לא תפדה בשה וערפתו אלא ואם ל"ת היינו שלא פדאו כלל דלא יהי' זה חמור מהקדש, וכמו דקיי"ל בפט"ח דהגנב משלם תשלומי כפל דמקרי שלו אלמא דאם פדאו בפחות משווי' גם שהוא שלו פדוי א"כ כש"כ בדמי שביעית שחילל על פחות משווי' ואפי' בש"פ מחולל, ועוד דהא בקידושין דף נ"ח ילפינן מקודש דתופס דמו א"כ כמו כן נילף לקולא דאם חילל על שו"פ מחולל ונהי דלכתחילה אסור לחלל מ"מ בזה"ז שהוא דבר קשה להזהר וכבר נהגו קולות הרבה כמש"כ הר"ש הובא בכ"מ פ"ז מה' שמיטה בפרט בשל נכרים דגם המבי"ט מודה לזה, וכן מצאתי ברבינו חננאל במס' סוכה דף מ' ע"ב: נאום מחו' ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן נה

ב"ה יום ד' פ' תרומה תרח"ם לפ"ק קוטנא. שוכ"ט לכבוד חתני י"נ הרב הגאון הגדול פאר הדור כקש"ת מהור"ר חיים אלעזר נר"ו ע"ז בתי הרבנית הצדקית תחי' וי"ח יחיו אחדשה"ט הנה הייתי בשבוע העבר בק"ק וואורשא כי הוצרכתי להעיד שם בהפאלאטא ויען כי כתב לי הה"ג אב"ד ביאליסטאק בעסק שמיטה האיך להתנהג שם כי אם יחדלו מלעבוד תשם האדמה ולא יוכל להתקיים בא"י כתבתי לו שיבוא לוואורשא ואראה לדבר

עמו, והנה אמרתי בפשיטות שטוב להתיר למכור לנכרי ואע"פ שאסור ליתן ולמכור קרקע בא"י כיון שהוא לטובת היישוב פשיטא דאין כאן איסור דלא תחנם בפרט כשמוכר ע"מ להחזיר דמהני בחמץ לא נאסר במתנה ע"מ להחזיר כמש"כ המג"א בשם הרדב"ז ובשביעית בזה"ז דאינו אלא מדרבנן פשיטא דאין להחמיר וזה פשוט, אמנם בזה לא השויתי עמו כי לדעתי כל ההיתר אינו אלא להפקיע קדושת שביעית מהפירות גם שהנכרי יוכל לעבוד אבל לא שהישראל יהא מותר לעבוד גם בשל עכו"ם והגם שהתוס' בגיטין ורש"י בסנהדרין דף כ"ו התירו לחרוש בשביעית בשל נכרי וגם התוס' בגיטין דף ס"ב כתבו דלמ"ד יש קנין להפקיע לנכרי מידי שביעית מ"מ הא אנן קיי"ל כרבה דאין קנין לנכרי לתו"מ וה"ה לענין שביעית, אמנם הן דעתם כמש"כ הגאון מהרא"וו בשם סה"ת דלמ"ד שביעית ותו"מ בזה"ז דרבנן ממילא יש קנין לנכרי, ואין ספק שאין זה דעת הר"מ ז"ל לענין תו"מ וה"ה לענין שביעית דאע"ג דאין שביעית בזה"ז מדאורייתא ואינו נוהג בשל עכו"ם מ"מ הא גם תו"מ בזה"ז דרבנן לדעת הר"מ ז"ל מ"מ נוהג בשל עכו"ם מדרבנן רק כשנתמרח ביד נכרי וגם נתגדל שליש ביד נכרי וה"ה בשל שביעית אע"פ שאין קדושת שביעית נוהג בפירות של נכרי מ"מ נ"ל שהישראל אסור לעבוד שדה נכרי, ומ"מ בכל מלאכות שאין אסורין מדאורייתא גם בזמן ששביעית נוהגת מה"ת יש להקל בשל נכרים דגם הישראל מותר לעבוד במקום הפ"מ לא במלאכות דאורייתא והן זריעה וקצירה ובצירה ואפשר דגם חרישה למ"ד דאינה אלא מדרבנן, והנה לא רציתי לתקוע עצמי במחלוקת על כן חתמתי עצמי על ההיתר אם יסכימו הב"ד שבירושלים, גם רצה הה"ג דביאליסטאק שגם הרב הג' מקאוונא יסכים והנה הרב הנ"ל שלח לידי ההעתק ובקש ממני שאכתוב לכ"ת שגם הוא יסכים לזה ולפ"ד טוב לעשות זכר לשמיטה שבכל מלאכות דאורייתא לא יעבוד ישראל, ולפ"ד שלא יהי' בזה הפ"מ אחר שכל מלאכות דרבנן מותרין להשקות את הזרעים וגם בחרישה אפשר בערב שמיטה עד ר"ה וגם לצורך י"ל דקיי"ל דחרישה לא מיתסר מה"ת וממילא מותר בשל נכרי, והנני שולח ההעתק ממכתב הרב דביאליסטאק שיחי':

נאום חותנו הדו"ש בלונ"ח ישראל יהושע.

סימן נו

ב"ה אור ליום ועש"ק פ' תצוה תרח"ם לפ"ק קוטנא. את חג המצות יחוג בדיצות כבוד חביבי מר חתני ה"ה כבוד הרב הגאון הגדול פאר הנבונים נ"י ע"ה פה"ח כקש"ת מוהר"ר חיים אלעזר נר"ו האבד"ק פיעטרקוב ולנוח ביתו בתי הרבנית הצדקית תחי' ולי"ח שיחיו. אחדשה"ט ע"ד שכתב הרב הג' מקאוונא למכור על שתי שנים וע"ז תמה

מעכ"ת הלא זה ממש שכירות ולדעת רבינו ישעי' ז"ל אדם מצוה על שביתת שדהו אני תמה הלא מבואר בחו"מ סי' רי"ב סעיף ד' ההפרש שבין שכירות לקנין פירות לזמן ומכירה לזמן ובס' קצוה"ח תירץ בזה הקו' ע"ד הרמב"ם ז"ל דס"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף וס"ל דאחין שירשו המה כלקוחות והוא סותר כמבואר בסו"פ השולח דאחין שחלקו הר"ז כמוכר לזמן ורשאי לחפור בורות ובזה הו"ל כקנין הגוף אמנם לא ידעתי למה לנו לכנוס באלו דחוקים שלא נתבררו עדיין כי הדבר פשוט שהמוכר ע"מ להחזיר כדי שתתקיים הקרקע בידו לא מקרי לא תחנם כמו שנראה בעליל מדברי הר"מ בפ"י מה' עכו"ם ה"ד, גם בענין שיעבוד הישראל בשנת השביעית קשה מאוד ולמי שהשעה דחוקה לו ביותר א"א שיתירו לו הב"ד אלא במלאכות שאסורין מדרבנן ובחרישה כיון שמותר עד ר"ה נתיר להם לחרוש עד ר"ה ואח"כ להשקות מים שאינו אלא מדרבנן אבל מלאכות דאורייתא אע"ג ששביעית בזה"ז דרבנן קשה מאד להתיר גם לא יקובל ההיתר ע"י רוב חכמים ובדברי הפלנאה אוהב לטעון שמעתי שכבר שקל למטרפסי' ומחמת טרדה אקצר ואומר שלום ואת חג המצות יחוג בשמחה וששון:

סימן נז

ע"ד השמיטה דברי רבינו ישעי' הוא בתוס' רי"ד בפ"ק דע"ז שנדפסו זה לא כביר כי התוס' רי"ד הוא מרבינו ישעי' הזקן ואין חולק על זה, וע"ד למכור על שתי שנים אין לזוז מפסק הרמב"ם והש"ע ומה שתמה המל"מ בפי"א מה' שמיטה אינו קו' דהא ביובל איכא קרא מיוחד דצריך להחזירו כמו שהוא בעת מכירה אמנם עכ"ז טוב יותר במכירה ע"מ להחזיר שאין בזה שום חשש:

סימן נח

להנ"ל. קבלתי מכתבו ובל"נ אשלח ליד הה"ג אבד"ק ביאליסטאק, האמנם החשש שחשש מעכ"ת שיחי' שמא לא ירצה להחזיר כבר הי' נגד עיני והוא רחוק מאד אחר שבל"ס כאשר ימכרו ע"מ להחזיר יראו למכור ע"ס שלא יוכל לחזור ושיוכלו לכופו ע"ז שיחזיר הקרקע לבעלים ואין לנו לחוש שמא יעשה להכשיל את הישראל כדי שיהא שלו למפרע כמבואר בפ"ק דע"ז דף י"ב ואין זה צריך לפנים ומפני הטרדה אקצר ואת חג הבעל יקבל בשמחה וטוב לב:

נאום

סימן נט

בעזהי"ת יום ב' ער"ח אלול תרח"ם לפ"ק פה קוטנא. שוכן שמים יכתבם לחיים כבוד הרבנים המובהקים הישרים בלבותם יראי ד' כבוד מו"ה משה נחום שיחי' ומו"ה

טובי' ראזינטאל שיחי'. יקרתם לעבר פני הופיע והנני כמוכרח לכתוב איזה שורות מפני הכבוד, הנה מעולם לא נכנס ספק בלבי שיהא שום חשש איסור בשביעית בזה"ז במכירות שדה לנכרי משום חשש שביתות שדה בשביעית אחר שאין השדה שלו ומי שלבו נוקפו בזה ולדמותו לחמץ שאסור למכור ע"מ להחזיר הלא יוכל למכור לנכרי אשר לבו בטוח שיחזור וימכרנו לאחר זמן, וזה נקל מאוד אצל הגבירים הדרים בח"ל ולא הי' כדאי להרעיש העולם על זה, וגם מצד איסור לא תחנם שאין למכור קרקע בא"י לנכרי, אחר שעושה זאת לטובתו שלבו בטוח שיחזור לו הקרקע משובחת אין שום חשש, ויעיין בר"מ ז"ל בענין מכירת קרקע ויראה שכן הוא ולכן הפי' של קרקע זו כדין פי' של גוי בקרקע שלו וכמו שנהגו מזמן רבינו הב"י בפי' שביעית בקרקע של גוי כן יתנהגו בפי' הללו, ומה שנדפס במכתב עתי הנקרא מליץ על שמי לא מדעתי הי' כי מתחילה לא הסכימה דעתי כלל על היתר שיעבוד ישראל בשביעית גם בקרקע של גוי וכדעת התוס' בגיטין סו"פ הניזקין, אמנם לאשר היושבים עמי דעתם הי' לסמוך על הרב הג' מקאוונא לגמרי בטלתי דעתי, ואח"כ כתבתי להה"ג מביאליסטאק שלא להתיר העבודה בשביעית רק בהסכם רבני א"י כמבואר בירושלמי חביבה אלי קטנה וכו', וזה שנדפס במכתב העתי שלא בידיעתי וברצוני הי' וכלל הדבר כי בהיתר עבודת ישראל בעצמו בשביעית גם בשדה גוים בסודם של מתירים אל תבוא נפשי, אמנם להתיר למכור השדה לא ידעתי מקום לאסור במקום הפסד מרובה, ועכ"ז אני מושך ידי מזה, וזה המעט לא כתבתי אלא לכבודכם, ואבקש מכבודכם לבל יטרידוני עוד בזה, ומה שתמה כבוד הרב משה נחום שדברי ודברי הרב הג' מקאוונא סותרים זא"ז, אני לא ראיתי פלפולו ופסק של הרב הג' מקאוונא לכן אין מקום לקו' זו, אל יחר אפכם על אשר לא פלפלתי בדבריכם כי אחר אשר אין דעתי להתערב עוד בעסק זה לא ראיתי לעיין בדבריכם גם לא קראתי רק איזה שורות:

ידידכם הדו"ש ושלום תורתכם ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן ס

בעזהי"ת יום ד' כ"ו מרחשון תרל"ב לפ"ק, לכבוד ידידי החריף הותיק מ' אפרים זלמן נ"י. אחר דשה"ט ע"ד השאלה, אין ספק שדברי הגאון ח"צ הם אמיתים ואע"ג שראיתי לבן המחבר נוב"י במה"ת שתירץ דהא דריב"ל בעוברת בנהר היינו משהוכר עוברה והיתה בחזקת מעוברת אבל בלא הוכר עוברה סילוק וסתות בפרט בשלא הוחזק בג' פעמים אינו ראי', הדבר פשוט שאינו כן כמבואר בדברי הרשב"א במשמרת הבית בדיני נדה ואין להפליא על מוהרי"ק ורמ"א שלא ראו דברי הרשב"א במ"ה כי לא נתפרסם בימיהם

בדפוס אבל אנו שזכינו לראותם נראה ודאי כדברי הח"צ והזהיר בדרכיו ורוצה לצאת גם לדעת הרמ"א ולתת לכהן ע"מ להחזיר תע"ב:
ידידו הכותב בחפזי ישראל יהושע חוב"ק קוטנא.

סימן סא

ב"ה י"א למב"י תר"מ לפ"ק קוטנא:
כבוד י"נ תלמידי הרב המאוה"ג חו"ב מ' אליעזר מרדכי נ"י האבד"ק סלוזווא, נועם אמרותיו הגיעני, וע"ד האיש אשר מכר פרתו בכסף לבד היינו שנתן לו הערל א' זהוב בעד הפרה כשהיתה מעוברת ולפ"ד האחרונים היתה השוואה שלשים רו"כ ונתן לו אדראף זהוב א' ואח"כ ילדה בבית הישראל אם הנולד פטור מבכורה, וכבר ראתה עינו דברי האחרונים בזה נידן פלוגתא דקמאי אם נכרי מישראל קונה בכסף או במשיכה, וכבר הכריעו בזה דהוא ס' דדינא, אמנם בתשו' עה"ג ס"ב סי' כ"ב צידד בזה די"ל במקום שנהגו כן אזלינן בתר דיניהם ולכו"ע כסף קונה, וה"ר מדברי המ"ב, אמנם המעיין היטב בדברי הרשב"א בתשובה המיוחסת להרמב"ן סי' רכ"ה יראה שלא כן הוא, ולפי שיש בתשו' ההיא כמה השמטות בדפוס וגם יש שם ט"ס אמרתי לברר דבריו הנה תחילה כתב די"א דנכרי רק במשיכה קני וי"א דנכרי קונה בכסף ומשיכה ואח"כ כתב דגם אם נאמר דרק במשיכה קני מ"מ במקום שנהגו לקנות בכסף קונה בכסף דלא גרע מסטימתא, ועוד דהא אמרינן בפ' הגוזל בתרא דבמקום דנתחייב בדיניהם אע"פ שלא נתחייב בדינינו מ"מ דנין לנכרי כפי דיניהם והא דסופ"ק דע"ז למ"ד משיכה אינו קונה רק כסף צריך דמים תחילה מנכרי הקונה מישראל היינו במקום שאין מנהג ידוע לקנות במשיכה, והא דאמרינן בפ"ב דבכורות דלר"י ישראל שנתן מעות לעכו"ם אע"פ שלא משך קנה היינו במקום שאין מנהג ידוע לקנות במשיכה וא"נ שנהגו לקנות במשיכה (וזה ודאי ברור דבמקום שנהגו לקנות רק במשיכה לד"ה אינו קונה כסף מ"ד אקרקעות דכסף קונה מד"ת ואפ"ה במקום שנהגו לכתוב שטר ל"ק ה"נ במקום שלא נהגו לקנות בכסף רק במשיכה ל"ק הישראל בכסף] מ"ה קאמר ר"ל דישראל שנתן מעות חייב בבכורה וכן נמי גוי שנתן מעות לישראל אע"פ שלא משך ודרכן למשוך אפ"ה ישראל מכי מטי זוזי לידי' אסתלק והו"ל כהפקר וצריך ביאור כיון דבתר דיניהם אזלינן ובהו המנהג שלא לקנות במשיכה א"כ ל"ק הנכרי הבהמה, ונראה דס"ל להרשב"א דלא אזלינן בתר דיניהם אלא להקל על ישראל ולא להחמיר על ישראל לכן לר"ל דס"ל מעות קונה בעכו"ם ישראל שנתן מעות הברירה ביד ישראל לחזור ולהיות דן כמנהג הנכרים שקונים רק במשיכה אם הי' המנהג לקנות רק במשיכה אבל נכרי שנתן מעות לישראל אע"פ שדרכן לקנות

במשיכה מ"מ הברירה ביד הישראל לכוף אותו להחזיק הכסף בידו והו"ל כהפקר ולר"י דאמר דבגוי במשיכה ישראל שנתן מעות פטורה מן הבכורה ואפי' נהגו לקנות בכסף דנהי דנכרי מכי מטי זוזי לידי' אסתלק מ"מ ל"ק הישראל דכיון דמד"ת לא הוי קנין לא קני לה הישראל לגמרי דהברירה בידו להחזיק עצמו כד"ת וידו על העליונה אלא דאם ירצה הישראל יכול לכופו וחייב הנכרי לעשות כפי דיניהם ומה"ט צדקו דברי הרמ"א בתשו' סי' פ"ז שכתב דישראל שקנה פרה מבכרת בכסף לדעת ר"ת פטורה מבכורה והקשה עליו בתשו' עבה"ג למה לא אזלינן בתר דיניהם ולמש"כ ניחא דאינו אלא שיעבוד וכמבואר להדיא בדברי רשב"א דנהי דנהגו לקנות בכסף ויכול לכופו אפי' בדינינו לדין אותו ע"פ דיניהם מ"מ אינו אלא כחוב בעלמא ועדיף משאר חוב דא"י לסלקו בד"א מ"מ לא מקרי של ישראל לגמרי עד דאתי לידי' אלא שיכול לכופו לעשות כפי דיניהם ונסתלק קו' הגאון מהרע"א ז"ל בסי' ל"ז שהקשה ע"ד הרמ"א שכ' בתשו' בסי' פ"ז דישראל שקנה מנכרי בכסף לדעת ר"ת פטורה ושזה דעת רוב הפוסקים וביו"ד סי' קל"ב בנכרי שקנה מישראל יין אם הקדים לו דינר או שמשך פסק המחבר שמותר והא לר"ת ל"מ הקדים לו דינר ולמש"כ לק"מ דהא בזה"ז מבואר בדברי האחרונים נהגו לקנות בכסף לבד והברירה ביד ישראל לעשות כפי דיניהם א"כ יכול להחזיק הכסף גם אם יאבד היין שהרי כסף קונה. ועוד שכיון שהנכרי חייב כפי דיניהם והישראל מוחזק במעות אין לך תפיס בהיתר יותר מזה וכיון דגם לר"ת מחויב לעשות כפי דיניהם שרי וזה ברור ביישוב קו' זו, והנה הי' מקום להאריך הרבה בדברי הרשב"א הללו אמנם אין נ"מ כלל בזה שהרי בדיניהם לפ"ד ישראל המוכר שמכר לו בעד א' זהוב הברירה ביד שניהם לחזור ממקח אלא שצריך לכפול את מה שקבל אם המוכר חוזר ואם הקונה חוזר הפסיד רק מה שנתן אבל א"י לכופו לתת לו הפרה וגם לפ"ד הראשונים שמכר לו כל הפרה בעד א' זהב נראה שבדיניהם יכול לומר שאינו אלא הערמה בעלמא וכבר הרגיש בזה הרב עבה"ג א"כ אין לנו לפלפל כלל לענין סטימתא ואי אזלינן בתר דיניהם ונבוא להיתר אם מותר להטיל מום ע"י נכרי וכבר הביא הגאון מהורע"א ז"ל בשם הגאון מ' מאיר וויל דברי הרא"ש וכ"מ בפ' הפועלים בשם הראב"ד דלהטיל מום בזה"ז ע"י נכרי אינו אלא דרבנן, וי"ל דהראב"ד לטעמי' אזיל דס"ל בה' מעה"ק דאינו חייב כרת הנכנס למקדש בזה"ז וממילא לא חזי להקרבה אבל אין כן דעת התוס', ומ"מ י"ל דהו"ל ס"ס ספק אם כסף קונה וספק אם אינו אלא מדרבנן כמו בציר דגים, אמנם יען כי יש חשש ח"ה אם יגדל שור בלתי מסורס והמדינה הזאת משובשת בגיסות נ"ל להקל להטיל בו

מום ע"י שיאמר כל המטיל מום אינו מפסיד כמו במלאכת שבת בדליקה, דהתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, ויש להאריך בכל זה אלא שאין זה מקומו:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא. ונכון שלא יעמוד הישראל אצל הנכרי בשעה שמטיל בו מום והמום מבואר בש"ע שצריך שיהי' מובהק יעוין היטב בש"ע:

סימן סב

ב"ה ב' תמוז תרח"ם לפ"ק קוטנא. כבוד ידידי הרב החריף וכו' מו"ה חיים ליב שיחי'.
בנידן הבכור שמסרה אשתו של בעל העז להמשרת הערל שיוליך אותו לרעות ואמרה לו שהוולדות יהיו שייכים לו פשוט שלא נפקע קדושת בכור כיון שלא הגידה לו שמעכשיו יהא שלו רק שהוולדות והו"ל כאומר לכשתלד דל"מ גם לר"מ כמבואר בתמורה בפ' כיצד מערימין דף כ"ה ע"ב ואין להאריך ושלומו יגדל ולא יחדל:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן סג

ב"ה יום ב' תזריע תרנ"א לפ"ק פה קוטנא. לכבוד ידידי הרב הגדול וכו' מה"ו משה נתן נר"י אבד"ק דובנא רבתי יצ"ו. בדבר השאלה בבהמה מבכרת שמכרה ישראל בקנין כסף ומשיכה אבל המשיכה היתה ברה"ר וילדה זכר מה דינו:
מה שכתבו האחרונים דבדעת אחרת מקנה אותו א"צ דעת הזוכה ודעת המזכה סגי ומטי בה משמי' דהראב"ד ב"ב דף מ"ב, הנה אין זה מוסכם כי הרשב"א אחר שכתב תירוץ הראב"ד כתב ומסתברא דרב ענן החזיק בה אחר שידע דלאו דילי' לכך הוצרך לומר דמחילה בטעות עיי"ש בש"מ:
אמנם לכאורה צ"ע שדבריו סותרין למש"כ בחי' פ"ה דגיטין גבי שאני זקן דידע לאקנוי' דאע"ג דאנשי כפר הקטן לא ידעו מ"מ כיון דהזקן דהוא המקנה ידע לאקנוי' סגי עי"ש הרי שדבריו סותרין זא"ז, ואפשר דוקא בהאי דזקן שכבר אמר להלוין שהוא מקנה להם אלא שהם לא ידעו בקלישת דעתן, מה זה הקנאה אחר שמוסרו לו אח"כ בחזרה בכי האי סגי כשד"א מקנה גם בדעת קלישה של הזוכה משא"כ בסבר שהוא שלו לגמרי, וכעין זה הביא בס' קצוה"ח ס"ס ער"ה בשם רמב"ן בחי' ליבמות, ואכתי יש לעיין בדברי הרמ"ה בחי' לב"ב פ' חזקת דף מ"א בעובדא דרב ענן דכתב להדיא כדברי הראב"ד דאע"ג דרב ענן הי' טועה וכסבור שהוא שלו לא דמי לעודר בנכסי גר וכסבור שהוא שלו, דבד"א מקנה גם בכסבור שהוא שלו קנה, ובדף נ"ג כתב להדיא דל"ש בנכסי הגר ול"ש בנכסי חבירו היכי דלא ידע מידי דאית לי' זכי' בגווי' לא קנה והביא ראי' מהא דאמרינן ביבמות בקידש יבמתו אחר שחלץ לה דס"ל לרבי דאם קדשה לשם יבמות לא מהני, ולרבנן מהני

ואמרינן דטעמי' דרבי כמו בעודר בנכסי הגר וכסבור שהוא שלו והתם האשה יודעת ומכוונת ואפ"ה לא מהני אלמא דאפי' בנכסי חבירו ל"מ **(ראי' זו של הרמ"ה לא זכיתי להבין הרי בקידושין אי יהי חלין מצד ד"א מקוה הי' כי תלקח ולא כי יקח כדברי הר"ן בנדדים. המגיה.)** והרי זה סותר את דבריו שבדף מ"א: והנה למש"כ בפרק התקבל בגיטין דלא אמרינן דקטן יש לו זכי' בד"א מקנה אותו אלא כשהחפץ תח"י אבל בק"ס או אגב ל"מ ובודאי שכן הדין בקרקע היכי שאין מוחזק בגוף הדבר כמו בקנין שטר או כסף ל"מ אע"ג דהקטן יש לו זכי' כשד"א מקנה אותו וזה דעת הרמב"ם ז"ל הובא בש"ע סי' רמ"ה, אע"ג שהש"ך שם גמגם ע"ד הרמב"ם ז"ל הברור שכן דעת הר"ן א"כ בהא דקידושי כסף לא מהני בשלא נתכוין לקנות גם לדעת הראב"ד ז"ל:

וביותר נראה לי דגם לדעת הראב"ד בכסבור שהוא שלו והיינו דשורש חזקה הוא שיעשה לטובת השדה תיקון כאדם שעושה בשלו ובעודר בנכסי הגר וסבור שהוא שלו כיון שהחזקה הוא משום שהוא עושה תיקון לצורך שדהו אלא שחיסר כוונת הקנאה שתצא מרשות לרשות בזה מהני כוונת המקנה שהוא שלו שתצא מרשותו אבל בכסבור בעת שמחזיק בה שאינו שלו כגון שוכר שהשכיר לו המשכיר והקנה לו שלא בפניו והוא לא ידע ובעת שהחזיק בה כסבור של חבירו הוא וכן במטלטלי שהיתה פרה שאולה ברשות השואל ובעת שמשך כסבר שהוא עדיין ברשות חבירו דפקדון כל היכי דאיתי' ברשותי' דמשאיל קאי. בזה לא קני שהרי סבור שהוא של חבירו וזה נראה נכון. ומה"ט צדקו דברי המג"א באו"ח סי' רמ"ו ס"ק ו' בד"ה קנוי' לעכו"ם ובחנם השיגו עליו האחרונים מדברי הראב"ד והנמק"י עיין בס' יד אפרים שם בסימן הנזכר ואפי' בעומדת בחצירו של השואל כיון שמשהה אותו עד שיחזירו ולצורך שמירה עבור בעל הפרה לא קנה ואם אמרו בכסבור שהוא שלו קנה לא נאמר בכסבור בעת הקנין שהוא עדיין של חבירו ואפי' בחצירו ממש של הנפקד אע"פ שחצירו של הנפקד קונה לו זה בידע שחבירו מזכה לו אבל בלא ידע סבור הוא שגם החצר בעוד שפקדונו בידו הוא עדיין של בעל החפץ:

עוד כתבתי במ"א דלא נאמרו דברי הראב"ד אלא במתנה לא במקח וממכר כיון דהלוקח יכול לחזור כ"ז שלא נתודע אצלו שקנה גם המוכר יכול לחזור עמש"כ בחי' לחו"מ ס"ס ל"ט ועיין בראש ב"מ גבי המחהו אצל חנוני עיי"ש בפ' התקבל ובתשו' מהרי"ט ואכמ"ל:

אמנם בנד"ד אין ענין לזה כי הי' משיכה ברה"ר וכמש"כ ותלי בפלוגתא דקמאי והוא ספד"ד ויש לסמוך על מה שהמציאו האחרונים להטיל מום ע"י קטן נכרי וכדעת הש"ך יו"ד סי' נ"ח דבספיקא דדינא לא אמרינן כיון דס' הנולד בד"ת מחמרינן גם בדרבנן:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן סד

כבוד ידידי הרב המאוה"ג חו"ב מו"ה רצ"ה נ"י אבד"ק דאברין יצ"ו. דבר שאלתו בישראל שקנה פרה מבכרת מנכרי בכסף והנכרי דחק על הישראל שיקח הפרה לביתו וביקש הישראל הקונה מנכרי אחר שהי' חייב לו איזה רו"כ שיקח הפרה לביתו להיות אצלו כל ימות החורף וכן עשה ובנתיים ילדה זכר. וכ"ת רצה לדונו לספק בכור דיש שליחות לנכרי לחומרא א"כ נעשה משיכה בשליחות ישראל, אינו נראה כיון דלא קנה ישראל גוף הפרה מצד דאין שליחות לנכרי ממילא אין מקום להחמיר מצד בכורה דאיסור בתר ממון גריר ואין זה להא דפ' איזה נשך:

ומש"כ מנד דהישראל לא נתכוון לקנות ע"י משיכת הנכרי ודן מצד דעת אחרת מקנה כ"כ בחי' לחו"מ סי' ק"ץ דרק במתנה אמרינן כן לא במו"מ כיון דהלוקח לא נתכוין לזכות ודיני לחזור ממילא גם המוכר יכול לחזור כמש"כ הרא"ש בפ' האומנין, ומ"מ י"ל דלכאורה נראה דבהתנה שיקנה במעות מהני ויעוין במח"א ה' קנין מעות הן אמת שבחי' תמהתי ע"ז מהא דפ' השוכר את הפועל דמשני בזונה נכרית ולא משני בקבל שיקנה בזה וכן מהא דהקשו בתוס' ב"ק דף ע' גבי גנב ומכר דאין מעות קונות והרי התם התנה לכן נראה עיקר דהתנה ל"מ עכ"ז אין דעתי נוחה לעשות מזה ספק דלדעת רוב הפוסקים בעכו"ם כסף קונה או במשיכה:

ומש"כ כמ"ע דאין שליחות לנכרי הא בפועל יש שליחות כמוש"כ האחרונים וכאן שהנכרי המושך הי' חייב לו ועבור שהמתין לו החוב שמר לו הבהמה נראה דלא גרע מפועל דמסתמא עושה עבור זה כללא דמלתא לפענ"ד אם ברי לן שהוא בכור אין לסמוך ע"ז להטיל מום בו אבל אם לא נודע לן שהוא בכור רק ע"פ נכרי המוכר בזה הסומך ע"ד האררניה בענין הטלת מום לא הפסיד שכבר הורו זקינים:

ידידו ישראל יהושע.:

סימן סה

בעזהי"ת יום ב' תבוא תרו"ם לפ"ק פה קוטנא, שוכן שמים יכתבהו בס' החיים. כבוד הרב הגאון המפורסם מו"ה שמואל סלנט וב"ד הרבנים ויח"ס הנכבדים יחיו ויאריכו ימים על אדמת הקודש. הנה בהיותי על אדמת הקודש שמעתי שהרב הגאון מו"ה שמואל שיחי' הורה שמותר לתת המעשר לנקיבה לוי' אע"פ שנשאת לישראל, אבל אין ליתן לכהנת, ובהיותי שמה גמגמתי עד"ז אמנם בבואי לביתי שמתי עיני לזה, והנה מדברי הרמב"ם ז"ל בר' פ"א מה' מעשר ה"א וב' נראה להדיא דגם מצות נתינה קיים כשנותן

ללוי' אבל לא בתרומה שבה' מעשר כתב שנותנים ללוי' אבל בתרומה נראה מדבריו ברפ"ו ה' תרומות דלא קיים מ"ע בכהנת שלא נזכר בדבריו רק לאכילה לא לנתינה ואע"פ שיש לומר דמשום בהמתן ועבדים לא כתב שנותנים להם מ"מ ממה שלא הזכיר כלל הנתינה רק במעשר נראה ברור שלא קיים מ"ע דנתינה ל"מ בנישאת לישראל דלא חזי לה אלא גם בלא נשאת ואוכלת בשביל אבי' מ"מ לא קיים מצות נתינה ואפי' לדעת התוס' בפ"ק דקידושין דיכול לתת פדיון הבן לכהנת הנשאת לישראל היינו משום דלא קדיש גוף הדמים אבל תרומה י"ל דהכל מודים דלא קיים מ"ע דנתינה דהא בחולין דף קל"ב אמרינן דכהן ולא כהנת ודוקא בזרוע ולחיים וקיבה אמרינן שם משום דאין מיעוט אלא לרבות כש"כ שרוב הפוסקים חולקים על התוס' בזה, זה נ"ל ברור, וא"ל מהא דתניא ביבמות צ"ט עשרה אין חולקין תרומה וחשיב שם אשה וקאמר שם דמשום יחוד או משום גרושה ות"ל דלא מקיים מ"ע דנתינה בכהנת י"ל דהתם אין לחלוק לה גם בשביל בעלה תדע דהא חשיב התם נמי עבד וכי תעלה ע"ד שאם נותן לעבד ע"מ שאין לרבך רשות אלא מה שאתה אוכל יקיים מ"ע דנתינה לכהן א"ו כדאמרן ועיין פסחים דף ע"ג ע"ב, אמנם לתת המעשר לכהנת בפרט כשנשאת לישראל יש מקום עיון, והנה לראב"ע דס"ל ביבמות דף פ"ו דמד"ת יוצא ידי מ"ע דנתינת מעשר כשנותן לכהן לא מיבעי' לי' דוודאי יצא ידי נתינה כשנותן לכהנת הנשואה לישראל, ול"ד לכהנת שזינתה דלא נחשבה לזרע של אהרן כדאמרינן בפ' יש בכור, אמנם לר"ע דאינו אלא מתקנת עזרא וכשנותן לכהן ודאי לא קיים המ"ע דנתינה אלא דיש כח ביד חכמים לעקור מ"ע בשוא"ת י"ל דלא תקנו אלא בזכרים דיש להם קצת זכות בתרומת מעשר ויש לזה קצת ראי' מירושלמי דפ' יש מותרות דבהא דתנן בת כהן מאורסת ללוי וכן בת לוי לכהן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר פריך ניחא תרומה מעשר ממ"נ כהנת אכלה לוי' אכלה, ומשני כמ"ד אין מעשר לכהונה, ובארתי דלענין עשה דנתינה קאי דבכהנת נשואה ללוי לא קיים המ"ע דנתינה:

אמנם קשה עדיין בהא דבת לוי לכהן דהא גם בלוי' שנשאת לישראל מקיים מ"ע דנתינה כמש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א ממעשר ה"ב, ואפשר דהירושלמי חולק בזה על ש"ס דילן, ומה"ט לא פי' בש"ס דילן דלענין מ"ע דנתינה קאי ולפ"ז אין ראי' מירושלמי, אמנם בל"ז י"ל כיון דלר"ע לא קיים מד"ת הנתינה כשנותן לכהן י"ל דלא זיכה עזרא אלא לזכרים, ואפי' לדידן דקיי"ל תרומה בזה"ז דרבנן י"ל כמש"כ הרא"ש בתשו' דלא אתי ספק תקנה לבטל ירושת הבעל, וכ"כ בפ"ק דמכות גבי שביעית בזה"ז, ובנ"י בר"פ בית כור ע"ש וה"נ כיון דמדינא לית לכהנים זכי' כלל אלא משום תקנת עזרא וכיון דמספל"ן אם גם

לנקיבות תיקון אוקא אדינא ובביאורי ליו"ד סי' כ"ג הארכתי בכלל זה, אגב אמרתי לכתוב שמש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א ממעשר ה"ד שעזרא קנס הלוים בזמנו, ועיין כ"מ מה שדקדק ע"ז, ול"נ שכוונתו כעין הא דאמרינן בש"ס גיטין פרק השולח בפרוזבל לדר"י הוא דתיקון עיי"ש בר"ן ולחיים טובים תחתמו:
ידידכם הדו"ש נאום ישראל יהושע.

סימן סו

ב"ה יום עש"ק מצורע תרנ"א לפ"ק פה קוטנא. סמוך לגאולה יעלה מעלה מעלה, כבוד הרב הגדול בוצינא קדישא מגזע תרשישים כש"ת מו"ה ישראל נר"י בקאצק יצ"ו אחדשה"ט ע"ד שמעכ"ת חש לדברי הרמב"ם בה' מלכים, ולפי דעת הכ"מ העולה מבבל אפי' לארץ ישראל עובר בעשה, והוא אינו מובן שהרי זה לא נאמר אלא על ארץ בבל בפרט ולא על שאר חוץ לארץ, והטעם כי אחרי שהם נתרשלו בימי עזרא ולא רצו לשוב כי לא חשבו זאת לפקידה גמורה שצריכים לישב שם כפי נביאת הנביא עד פקידה האחרונה, אבל בני מדינות הללו שהם מגולי טיטוס שנגלו מא"י עם שאר בני הארצות אינם בכלל זה, והוא מצוה גדולה, ונראה שגם בני בבל שעלו לא"י בעוד הביהמ"ק קיים בבית השני כשגלו אח"כ מא"י לאלו הארצות אינם בכלל זה, ומה שחשש מהר"מ מרוטנבורג הוא מחמת חשש דרכים וחסרון פרנסה גם מפני המחלוקת שהי' אז כידוע שבזמן המהר"ם מרוטענבורג הי' מחלוקת גדולה בין יושבי ארץ ישראל ויושבי אשכנז וצרפת בימי הר"ר משה תיקי שנתעורר עוד הפעם המחלוקת אודות הספר מורה נבוכים, אבל בשביל העולה מבבל לא"י לית מאן דחש בזה וא"כ בזה"ז שנשתנה בעזהי"ת לטובה הן בסכנת הדרכים והן מצד עניות ודאי היא מצוה גדולה. אמנם גם לפי דעת הרמב"ן שחשב זאת למ"ע מ"מ בעיקר המצוה אינו אלא הירושה והישיבה כאדם העושה בתוך שלו לכבוש א"י שתהי' תחת ירושתינו לא על ביאה ריקנית של עתה וכבר המשילו האחרונים למ"ע של אכילת מצה כי עיקר המצוה היא האכילה, ולקיחת החיטים לשם מצוה והלישה והאפי' אינם גמר מצוה, ומ"מ בודאי מצוה גדולה היא, ועל זה נאמר גומל לאיש חסד כמפעלו, גם על הפעולה של מצוה מקבל שכר, ונאמר אשרי תמימי דרך גם על הדרך של עושי מצוה יש בו שלימות ואין ספק שהיא מצוה גדולה כי הקיבוץ הוא אתחלתא דגאולה, ונאמר עוד אקבץ עליו לנקבציו ועיין ביבמות דף ס"ד שאין השכינה שורה פחות משתי רבבות מישראל, ובפרט עתה שראינו התשוקה הגדולה הן באנשים פחותי ערך הן בבינונים הן בישרים בלבותם קרוב לודאי שנתנוצץ רוח הגאולה אשרי חלקו שהוא ממזכה רבים:

ומה שכתב מכ"ת בשם מהרי"ט שהעיר עזה לפי שאינו מכיבוש בני בבל בימי עזרא לא נתקדש אז אינה בכלל מצוה זו, לא כן דעתי נוטה, כבר הארכתי בזה בקונטרס מיוחד בענינים אלו ואחר החג הבע"ל כשהי' פנאי אשלח לו קונטרס מיוחד על ענינים אלו: ידידו הדוש"ת ומברכו בברכת החג הבע"ל ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן סז

קונטרס ישוב ארץ ישראל. הנה מעבר לירדן בארץ סיחון ועוג שכבש משה, אם דינו כארץ ישראל או לא, נחלקו בזה הגדולים, ולפי דעתי הא דאמרינן בספרי דכל הארצות שכבשו ישראל דינם כא"י וסורי' דינה ככיבוש יחיד, לפי שכבש אותה דוד בעוד שלא נכבש ארץ. ישראל, כמו"ש התוס' בשם הספרי:

והנה ידוע שארץ סיחון ועוג הי' צריך למיכבש קודם שעברו את הירדן שהרי נצטוו על הארצות אדום ועמון ומואב שלא להתגרות אותם מלחמה, ואי אפשר לעבור את הירדן אם לא שיכבשו תחילה את ארץ סיחון ועוג, א"כ דינם כארץ ישראל, אמנם לא נתקדשו בקדושת א"י עד שעברו את הירדן שלא יהי' הטפל חמור מן העיקר כי לא נתקדשו רק מחמת שהם טפילים לארץ ישראל ובעת שנתקדש העיקר נתקדש הטפל:

ומה שמבואר במכות פרק אלו הן הגולין שלשה ארצות שהפריש משה בעבר הירדן לא קלטו עד שהפריש יהושע לאו דוקא במצות הפרשת ערי מקלט אלא שכל המצות שנצטוו ישראל בבואם אל ארץ כנען לא נתקדשו הארצות שבעבר הירדן עד שנתקדש ארץ ישראל, ומה"ט ניחא הא דאמרינן במדרש שמשה נצטער שלא נקבר בא"י לפי שבאמת בעת פטירתו של משה רבינו ע"ה לא נתקדשו כלל בקדושת א"י, ובהכי ניחא נמי הא דאמרינן בר"ה דף י"ג עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבו קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי, קשה דילמא הקריבו מארץ סיחון ועוג, וכן הקשה הגאון מהר"י ז"ל ולפמש"כ לק"מ כי ארץ סיחון ועוג לא נתקדשו אלא בבואם לארץ כנען, ונראה שהרמב"ם ז"ל מפרש קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי לאו דוקא קציר נכרי אלא קציר חוץ לארץ כי לא נתקדשה בקדושת ארץ ישראל, ועיי"ש בתוס' שהקשו הא א"י מוחזקת, ולמש"כ לק"מ ועיי"ש התוס' מה שתירצו, ובס' טורי אבן הקשה על דבריהם ולא קשה כלל, כי בהדיא מבואר בנ"י פ' יש נוחלין כי אם מהיות שארץ ישראל מוחזקת הי' להם קנין פירות עד שנכבשה א"י לפני ישראל, ועיין בס' ברכי יוסף סי' תפ"ט, ובאמת מה שחשבו קצת אחרונים שארץ סיחון ועוג לא נחשב לא"י אף בימי כיבוש יהושע זה הוא מן הנמנע, שא"כ בני גד ובני ראובן וחצי שבט מנשה לא דרו מעולם בא"י ולא קבלו נחלה שם, א"כ לא הי' אפי' פעם אחת חיוב שמיטות ויובלות

מדאורייתא כדדרשינן בגיטין פרק השולח ובערכין פ' בתרא משגלו שבט גד ושבט ראובן בטלו היובלות מישראל לפי שאין כל יושבי' עלי', ולפי דבריהם שלא נתקדשה בקדושת א"י מעולם לא היו כל יושבי' עלי' שהרי השני שבטים והחצי היו מחוץ לארץ ישראל, וזה ודאי דבר בטל, גם לפי דעת רש"י בכתובות פ' האשה שנתארמלה לחד לישנא כל שבטלו היובלות אין תרומה ומעשר נוהג מן התורה א"כ לא הי' להם חיוב תרו"מ מה"ת וזה ודאי לא יתכן לומר, ועוד הא דאמרינן בב"ב דף נ"ו אר"י אמר שמואל כל מה שהראה הקב"ה למשה חייב במעשרות ופי' רש"י דהראהו את גלעד עד דן, וגלעד הי' מעבר לירדן ע"כ אין ספק שנתקדשה בימי יהושע בקדושת א"י, אמנם לא נתקדשה עד שבאו לארץ כנען:

מיהו מודינא ודאי שאין קדושות שוות ממש לקדושת א"י **(ולדעת הרמב"ם חיוב ביכורים בארץ סיחון ועוג הוא רק מדרבנן. המגיה.)** והרי בארץ כנען גופה חלק יהודה קדוש יותר מחלק גליל, וכש"כ ארץ סיחון ועוג שלא נחשב רק לטפל ארץ ישראל:

ומה שהקשו המפורשים על דברי הרמב"ן שכתב שלא נצטוו ישראל במלחמת סיחון ועוג על גיעולי כלים לפי שהם מז' עממין והותר להם אפי' קדלי דחזירי משא"כ במלחמת מדין שלא היו מז' עמים אין מזה ראי' שגם ארץ סיחון ועוג נחשב כא"י שאף שארצם לא נחשב כא"י מ"מ העמים שדרו שם היו מז' אומות כדכתיב לסיחון האמורי והם לחמו עם ישראל ורצו למנעם מכיבוש ארץ ישראל ע"כ דינם כז' אומות, אמנם ארצם לא נתקדש בקדושת א"י עד שעברו ישראל את הירדן, ולפ"ז מי שיש לו קרקע לקנות בא"י וקרקע אחרת לקנות בארץ סיחון ועוג מצוה יותר לקנות בא"י, ומ"מ מצוה איכא נמי לקנות בארץ סיחון ועוג אם אי אפשר לו לקנות בזול כ"כ בארץ כנען, ומה שנצטער משה על שלא נקבר בארץ הוא כיון שבעת פטירתו לא היתה זאת נחשב כא"י הלא אמרו אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה, וכפי הנראה בפשט הכתובים ביהושע אף בימי היתר הבמות בימי נוב וגבעון לא הותרו להיות במות הציבור בעבר הירדן, וכפי הנראה בימי שאול אחר שנחרבה שילה והי' במת ציבור קבועה בימי נוב בעת שנלחם שאול עם עמלק הקריבו אז את קרבן פסח חוץ לנוב אע"פ שפסח לא הותר אלא בבמת ציבור כמוש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' קרבן פסח ה' י"ג אז כיון שהיו רוב ישראל ורוב אנשי המלחמה במחנה היו שם בטלים הבמה גדולה עיי"ש בתרגום יונתן:

ואכתי יש לעיין דהא דכיון דכיבוש יהושע בטל בגלות נ"נ א"כ כל ארץ סיחון ועוג וגם מקומות שכיבשו עולי מצרים ולא נכבשו ע"י עזרא כיון דקדושה ראשונה בטלה יש לומר שאין מקום כלל שיש מצוה לדור במקומות הללו כי דינם כחוץ לארץ. מיהו כד דייקינא

נראה דלאו מלתא היא, דהנה דעת הרמב"ם ז"ל ותוס' דקדושת ירושלים וביהמ"ק קדשה לשעתה וקידשה לע"ל, א"כ תקשה דיהי' נוהג חלה (בירושלים] בזה"ז מדאורייתא דהא קיי"ל דפירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייב לר"ע מדאורייתא וכוותי' קיי"ל א"כ קמח שנכנס לירושלים יתחייב מדאורייתא, ולפי דעת הכ"מ בפ"א מה' תרומות גם פירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייבות מדאורייתא בתו"מ, א"כ ניהו בזה"ז וגם בימי עזרא לא נהגו תו"מ מה"ת מ"מ כשנכנסו לירושלים יתחייבו מדאורייתא, ועוד קשה מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' סנהדרין כל א"י שהחזיקו בה עולי מצרים ראוי לסמיכה, והכ"מ כתב שלמד כן מהא דאמרינן בפ"ק דסנהדרין דהרשות של הנשיא של בבל מועיל גם לעיירות העומדים על הגבול ואם לעיירות העומדין על הגבול מועיל כש"כ לעיירות שהחזיקו עולי מצרים ולא החזיקו עולי בבל, ודברים הללו הם תמוהים מאוד בעיני דמה ענין נטילת רשות לפטור אם טעה בדין לענין היתר הסמיכה דצריך להיות דוקא בארץ, תדע דהא מבבל לא"י מהני רשות לפוטרו מתשלומין ואפ"ה אין סמיכה בחוץ לארץ וגם בבבל, לכן נ"ל שדעת הרמב"ם שלא נתבטל כיבוש יהושע מכל וכל, ועדיין נשאר רושם מהכיבוש הזה הקדום, וכשם שנשאר בירושלים ובמקדש רושם שהרי קידשה לשעתה וקידשה לע"ל לענין אכילת מעשר שני ובהקרבת קרבנות שהרי מקריבין אע"פ שאין בית, לפי שלא נתבטלה קדושת הארץ אלא בגידולי קרקע ואינו נוהג אלא בשל ישראל שהרי עכ"פ המירוח צריך להיות של ישראל, ובאמת גם בירושלים ובהר הבית ג"כ אינו נוהג תו"מ כי גוף הקרקע אינה מחויבת במעשרות אבל האויר הוא קדוש בכל דבר שאינו תלוי בגידולי קרקע וכמו כן קידושת יהושע לא נתבטלה מכל וכל אלא כל דבר שאינו תלוי בגידולי קרקע עדיין קדושתן נוהגת ומעשי אבות ירשו בנים שהרי כבר כתבתי אע"פ שארץ ישראל היתה מוחזקת ביד אבותינו מ"מ קנין פירות הי' לנכרים עד כיבוש הארץ בימי יהושע ואע"פ שבזמן אבותינו אברהם יצחק ויעקב הי' נחשב כל מקום שדרו בה כאלו הוא שלהם לגמרי ובשאר המקומות היתה כקנין הגוף כמוש"כ בשם בעל הנמ"י כמו כן בכיבוש יהושע אע"פ שנתבטלה בגלות הארץ מ"מ לא נתבטלה מכל וכל, עיין ברמב"ן בע"ז פ' ר' ישמעאל שכתב דאבני ביהמ"ק כיון שבאו פריצים וחללוהו אע"פ דאבני מזבח דינם כקדושת הגוף ולא נפקי לחולין מ"מ גזה"כ הוא כשבאו נכרים חללוהו, אולם יש הפרש בין קרקע למטלטלין. במטלטלין נפיק לחולין אבל בקרקע רק החיצונות נתחלל לפי שעה, אמנם הפנימיות לא נתחלל וגם החיצוניות לא נתחלל בדבר התלוי בקדושת האויר, ואפי' בקדשי ב"ה אשכחן דכוותי' דהא אמרינן בב"מ דף צ"ט המשאיל קורדם מעל [לפי טוה"נ שבו] וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה, ואע"ג דכתב

הרשב"א בתשו' דאי אפשר להקדיש בקדושת ב"ה מעכשיו ולאחר ל' יום דנמצא פירות הדיוט ינקי מפירות הקדש דדוקא לשייר לעצמו אינו יכול דנמצא דיונק משל הקדש אבל במעילה דגזה"כ דיוצא הפירות לחולין ש"ד, וגם אנו נאמר דנהי דגזה"כ כשבאו בה פריצים וחללוהו והפקיעו קדושתה להוי חובת קרקע מ"מ לא הופקעו לגמרי ונשאר מעט קדושה כפי מה שקבלו חז"ל לענין ערלה וכלאים ולענין סמיכה דניהו דערלה נוהג בחו"ל מ"מ כבר כתב בס' כפתור ופרח שאין לוקין על ערלת חו"ל אע"פ שהוא אסור מדאורייתא וכן כלאי הכרם אסור מד"ס מ"מ נראה מדברי הרמב"ם שאע"פ שאין תו"מ נוהג בזה"ז אלא מדרבנן בערלה וכלאי הכרם אינו כן אלא אסור מדאורייתא ולוקין עליו: הן אמת שאני מסופק אם בכיבוש עולי מצרים ולא כיבשום עולי בבל אם לוקין על ערלה וכלאי הכרם עיין היטב במשנה בפ' קמא דערלה ואין מקום להאריך בזה, ואין להקשות לפמש"כ דבדבר שאינו תלוי בגידולי קרקע לא נתבטלה קדושת יהושע שהרי כתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"א מה' שמיטין שעזרא קידש ערי חומה לפי שקדושת יהושע נתבטלה והא בתי ערי חומה אינו תלוי בגדולי קרקע, זה אינו דהא בתי ערי חומה לא נתקדשה אלא בזמן שהיובל נוהג כיון שגלו שבט ראובן וגד נתבטל היובל וגם בימי עזרא לא נהגו ערי חומה אלא מדרבנן כמוש"כ הרמב"ן והרשב"א בגיטין דף ל"ו ועיין היטב בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' בית הבחירה הט"ז תראה מקום לדברי אלה, ונראה שדברי הרמב"ם ז"ל מוכרחים דהא כתב הרמב"ם ז"ל בס' המצות דהברית שכרת הקב"ה עם ישראל שלא יהי' זמן מן הזמנים שיהי' א"י חרב ולא ימצא שם איש, וכבר השיב עליו הרמב"ן ז"ל בהשגותיו לס' המצות מדברי אגדה שנ"ב שנים לא עבר איש ביהודה, אמנם לדעת הרמב"ם ז"ל לא תקשה לפי שביהודה לא עבר איש מ"מ לא נחרב לגמרי ונשארו מכיבוש מצרים עוד דלת העם בערי גליל ודוק בדברי הרמב"ם שכתב כיון שנלקה הארץ בחורבן הראשון בטל הכיבוש ופטורי מן התורה מן המעשר ומן השביעית הרי שלא כתב אלא על חובת קרקע ולא על קדושת הארץ ושאר הדברים כגון לענין סמיכה, ולפ"ז גם מה שכתב הר"מ ז"ל בה' סנהדרין שבעת עתה אם ירצו כל חכמי ישראל להסכים על חכם אחד שיהי' סמוך הרי הוא סמוך ויכול לסמוך עוד אחרים רק שיסכימו עליו כל חכמי ישראל, ולפמש"כ גם החכמים אשר ישבו בארץ כיבוש עולי מצרים גם כן להם יש יד ושם בזה, ושוב ראיתי בס' כפתור ופרח שכתב ג"כ ככל מה שכתבתי דמצוה איכא לדור גם בערי כיבוש מצרים לכן בית שאן אע"פ שלא החזיקו עולי בבל מ"מ מצוה לדור שם והביא ראי' ברורה מהתוספתא דאשקלון וחברותי' ניהו דפטורי מתו"מ מ"מ אינם מטמאים משום ארץ עממים, ואע"פ שהרב המוהרי"ט ז"ל בח"א סי' מ"ה חלק עליו

ע"ש ותבין שלא הביא הראיות הרב הנ"ל אלא שהוא ז"ל הביא ראי' מהא דצידון מטמא משום ארץ עממים, ויש לדחות ראיתו דצידון לא נכבשו בימי יהושע כמבואר בס' יהושע ואע"ג דעזה ואשקלון וחברותי' ג"כ הניח אותם ד' לנסות בהם את בני ישראל כמבואר בס' שופטים שאני התם דנכבשה בימי דוד, ואע"ג דכיבוש סוריא אמרינן דכיבוש יחיד לא שמי' כיבוש היינו לפי שלא הי' מכיבוש א"י ולא הי' להם רשות לכבוש אותם קודם שכיבשו כל א"י כמבואר בספרי אבל חמשת סרני פלישתים שהי' בגבולות א"י נחשב כיבוש דוד ככיבוש מעלי' אבל צידון לא נזכר בקרא כלל שנכבשה, ונראה גם לדעת המוהרי"ט ז"ל דדוקא לכוף את אשתו שתסע ממדינתו לעזה וכיוצא בזה מכיבוש עולי מצרים זה כיון שאינו מחויב במצות יותר מסורי' אין כופין אותה שתצא בלא כתובה, אבל מ"מ מודה הוא דמצוה איכא עיי"ש, ומזה נראה דגם הא דאמרינן בפ"ק דמגילה דעל נס הנעשה בחו"ל אין קורין את ההלל, גם כיבוש יהושע הוא בכלל א"י שלא כדברי הטורי אבן בפ"ק דמגילה, שוב ראיתי בס' כפתור ופרח בפ"ז ופ"י ככל מה שכתבתי, ובהכי ניחא מה ששמעתי מקשים בשם הגאון בעל חתם סופר לפי דברי הרמב"ם בפ"א מה' תרומות ועוד בשאר מקומות דגם בימי עזרא לא נתחייבו במעשרות מדאורייתא הא אמרינן בתמורה דף כ"א ע"ב ר' עקיבא אומר יכול יעלה אדם בכור מחו"ל לארץ בזמן שביהמ"ק קיים ויקריבנו ת"ל ואכלת לפני ד' אלקיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה בכור וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה בכור, א"כ אטו מי נימא דלדעת ר"ע לא קרבו כל ימי בית שני לא בכורות ולא מעשר בהמה, ולפמש"כ לא קשה שהרי קדושת יהושע לא בטלה רק לענין תו"מ ושמיטות, אבל קדושת הארץ לא בטלה, א"כ אמרינן דוק מינה ומינה ואוקי באתרה, ופלוגתא דתנאי הוא כי הוקשה לגוף א"י אבל מה שנתקדשה בקדושת יהושע ניהו דבטלה בחורבן ירושלים הראשון לא בטלה לענין גוף קדושת א"י, גם יש מקום לומר בדברי הרמב"ם ז"ל שכתב דגם בימי עזרא לא נתחייבה במעשרות מדאורייתא דכתיב כי תבואו וכבר תמהו עליו כל הפוסקים הלא בבואכם לא נאמר אלא בחלב ולא בתרומה, ולפענ"ד הי' נראה שדעת הרמב"ם ז"ל כדעת רש"י בכתובות דף כ"ב שתלה הכתוב מעשר בשנת השמיטה וכיון דשמיטה בזה"ז דרבנן כדאמרינן בפרק השולח, ולפי דבריו גם בסוף בית הראשון לא נתחייבו במעשרות וכן יראה מדקדוק דברי הרמב"ם סוף פי"ב מה' שמיטה, ועיין בהשגות הראב"ד, והאמת לפי דעת הרמב"ם ז"ל לא קשה כלל, ויש הרבה לעיין בזה אלא שאין כאן מקומו:

ולענין הלכה כבר כתב בס' כפתור ופרח שמצוה לדור גם בכיבוש עולי מצרים וכן בעבר הירדן, ואין ספק להרהר אחר דבריו, א"כ בזמה"ז ג"כ מצוה אם מזדמן לאדם לקנות מצוה לקנות, וכבר כתב בס' כפתור ופרח דשבות אמירה לעכו"ם מותר ג"כ במקומות שכבשו עולי מצרים ק"ו מסוריא, והנה מבואר בירושלמי פ"ז דשביעית דגם בגבולי ארץ הנזכר בפר' מסעי לא כבשם יהושע והבאים אחריו הכל, ונשאר עדיין גם בכיבוש יהושע מקומות אשר לא נכבשו להם, ומה שהוכיחו בחולין דף ז' מהא דמנשה לא הוריש את בית שאן דקידשה בקדושת יהושע, ואע"ג דבקרא נאמר לא הוריש מנשה, יש לומר דאסיפא דקרא סמיך דכתיב ויהי כי חזק ישראל, וישם את הכנעני למס, ועיין ברמב"ם ז"ל בפ"ו מה' מלכים הלכה ה' שעשה כדין כי אם שהי' להם למס ועבדות, (ובאמת יש להוסיף קצת על דברי הרמב"ם ז"ל כי אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג לכן לא היו הגבעונים רשאים גם להתקבל בתואר עבדים, אמנם אחר הכיבוש שהרי קרא דבית שאן הי' אחר מיתת יהושע כמבואר בס' שופטים שהי' אחר כיבוש יהושע אז הי' יכולים לקבל בתואר עבדים), וכן בעזה ואשקלון מבואר להדיא בקרא דשופטים וילכוד יהודה את עזה ואת אשקלון וגבולה, אמנם בצידון אשר לא הוריש עכו ואת יושבי צידון וגו' וישב האשרי בקרב הכנעני יושבי הארץ ופירשו המפורשים שהכנענים היו אז כאזרחי הארץ, ושבט אשר ישבו בתוכם ע"כ זה לא נחשב כיבוש כלל, ומצינו למדין שאותן מקומות שנכבשו בימי יהושע והבאין אחריו נחשב עדיין במקצת דברים כא"י כמוש"כ, אעפ"י שלא כיבשום עולי בבל ואינם מטמאין משום ארץ עממין וכן עזה ועקרון ואשקלון, אבל צידון וצוער לא נכבשה לגמרי בימי בית ראשון וגם מימי שלמה לא הי' שיעבוד גמור לעבדות רק למס לכן מטמא משום ארץ עממים, ולפי"ז מה שכתבו התוס' בריש גיטין דעכו אותו צד שהי' נחשב לא"י הי' ג"כ מכיבוש בבל, והביא ראי' מהא דשלהי כתובות דרב אבא הי' מנשק כיפי דעכו, ולפמש"כ הרמב"ם ז"ל וכפתור ופרח שלא בטלו קדושת עולי מצרים לגמרי רק לענין מעשרות ושמיטה פשיטא לענין קבורת א"י נחשב כא"י, א"כ אין מזה ראי', וי"ל דאותו צד שהי' נחשב כא"י הי' מכיבוש עולי מצרים וחציה לחוץ לא נתקדש גם מעולי מצרים וקראי נמי הכי דייקא, ובאמת אותו צד שהי' נחשב כא"י אינו מטמא משום ארץ עממים, ולפמש"כ התוס' שם דמוכר עבדו מצד שנחשב א"י לצד שנחשב לחוץ לארץ שיוצא לחירות כדין המוכר עבדו לחו"ל מוכרח קצת כדברי הכפתור ופרח, אמנם יש לדחות ואכמ"ל, רק שאין לזוז מדברי הכפתור ופרח שגם המקומות שכיבשום עולי מצרים מצוה גם בזמן הזה לדור בהם ואינו מטמא משום ארץ עממים:

סימן סח

שאלה הנה בעיר הבירה ווארשא התעוררו איזה אנשים יראים ושלמים לתקן תקנה להרים מכשול מאת כהני ד' הנכשלים באיסור דאורייתא בענין טומאת כהנים מחמת כי הרבה בתים גדולים נשלבים ונצמדים כאחד, ועלה בדעתם לעשות נקבים בהגעזימסען המאהילים או לעשות סדק כל שהוא, ואחד כתב לי בזה, ולפענ"ד צריך לעשות דווקא סדק רחב טפח, אי לזאת שאלתי ובקשתי מאת כבוד הוד גאונו שליט"א להודיעני דעתו הגדולה בזה כי הוא הלכה למעשה ולהסיר מכשול מאת הכהנים אשר המה כעשרת אלפים איש ד' עליהם יחי':

חיים משולם קויפמאן הכהן אבד"ק ראטשינז יצ"ו תשובה ב"ה כ"ח מנחם אב תר"ן לפ"ק קוטנא. כבוד ידידי הרב המאוה"ג וכו' מו"ה חיים משולם קויפמאן הכהן שיחי' אבד"ק ראטשונז יצ"ו. מכתבו האיר נגד פני, וע"ד שאלתו, תחילה נדון אם זה טומאה דאורייתא שהכהנים מוזהרים בזה"ז, שדעת הש"ך יו"ד סי' שע"ב שאין זה מד"ת אלא בבא אל אוהל שהמת בתוכו והמג"א בסי' שמ"ג כתב לחלוק עליו דודאי הוא מד"ת ולוקין עליו, אמנם בסוף הטומאה לצאת כתב שהב"י כתב ביו"ד מחלוקת הפוסקים, והנה באמת שהב"י הביא בסי' שע"א דברי התה"ד, והנה הביא דברי רש"י בפרק הדר אמתניתין דאהלות המת בבית דאם חישב עליו להוציאו באחת הפתחים ניתרו שאר הפתחים, ולבסוף צידד שי"ל דמ"מ אין הכהנים מוזהרים בזה"ז די"ל דאין הנזיר מגלח עליו כמו חרב דקיי"ל דאע"פ שהיא כחלל וגולל ודופק שטומאתו מה"ת מ"מ אין הכהנים מוזהרים עליהם והביא דברי הרא"ש בהלכות קטנות שנראה מדבריו דגם הכהנים מוזהרים עליהם, ובאמת שגם בגולל ודופק כתב הב"י דמדרבנן עכ"פ אסור הגם שאין הנזיר מגלח, א"כ אין ראי' מדברי הרא"ש שיהיו הכהנים מוזהרים מד"ת על סוף טומאה לצאת, אמנם גם אם נאמר דאיכא טומאה מה"ת צ"ע כי כבר הרגיש מוהרא"י בסתירת דברי רש"י ז"ל בפרק הדר בעירובין דף ס"ח שכתב דהוא הלכה למשה מסיני ובדף י' כתב שהוא גזירת חכמים, וכן בחולין דף קכ"ה ע"ב ומה שתירץ ע"ז התויו"ט וכן בל"ח בה' קטנות שהלמ"מ נמי קרי לי' גזירת חכמים הוא דבר תמוה שאם היות שהלמ"מ קרי לי' הרמב"ם ז"ל נמי דברי סופרים אינו כן לרש"י, ועוד שגם להר"מ ז"ל לא מצאנו שיקרא להלמ"מ גזירת חכמים וזה מבואר, והנה גם הרע"ב בפ"ז משנה ג' כתב שהוא גזירות חכמים וגם בזה כתב התויו"ט דלאו דוקא והכונה שהוא הלמ"מ וכ"כ שזה מהנמנע, אמנם הנלפענ"ד להשוות דברי הפוסקים כי הנה הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות כתב בפ"ז משנה ג' דהא דתנן המת בבית ובו פתחים הרבה כולן טמאים וכו' חשב להוציא בא' מהם הציל על

כל הפתחים שעיקר הטעם דקבר סתום מטמא כל הבית, והנה הדין בקבר סתום ואטום הוא שאם אין בו חלל טפח על טפח אינו טמא אלא מקום הטומאה בלבד וצדיו טהורים אמנם אם יש בו טפח על טפח כל הבית וכותליו טמאים והנוגע בו מבחוץ אע"פ שאין הגג בולט טפח טמא לכן במת בבית כל הפתחים טמאים לפי שהוא כקבר הסתום שיש בחללו טפח ולא עוד אלא שהנוגע בו מבחוץ אע"פ שאין הגג בולט טפח טמא, ומה שהקשה הר"ש ע"ז הלא בלא פרץ את פצימיו אינו מטמא סביביו דבריו תמוהים דודאי כשאין כאן אלא פתח אחד כיון שלא פרץ את פצימיו ולא בטל לשם פתח מיני' הו"ל כחשב להוציא בזה דמציל על הכתלים ומה ענין לזה דיש לו פתחים רבים ולא נודע בהי מיני' מפקא, והנה בתשובת ר"י מיגא"ש רבו של הרמב"ם ז"ל בסי' קע"ז כתב ג"כ דהטעם הוא משום קבר סתום לכן טמאים כל האכסדראות הרי שגם דעתו משום קבר סתום שלא כדעת הר"ש, **(שכתב שם דהטומאה היא משום דבוקעות ועולה משמע לא מטעם דסופה לצאת, ובחנם נדחק בזה השואל בס' פתח האהל. המגיה.)** והנה לפי שיטה זו נראה דגם אם חישב להוציא באחת הפתחים מ"מ אם יש זוזין ואכסדראות או גג טפח בולט תחת הגג טומאתו מד"ת מטעם שכתב התה"ד, וביותר י"ל כיון דבעוד שלא חשב עליו להוציא הי' מטמא גם מבחוץ ודינו כקבר סתום א"כ גם לאחר שחשב עליו לפותחו ממנ"פ אם תדיננו כדהשתא הא הו"ל כקבר סתום ואם תדיננו בתר מחשבתו הא הו"ל כפתוח והטומאה יורדת לתחת האהל, גם דעת רבינו חננאל נראה ג"כ שדעתו שטומאתו היא מד"ת שהוא כתב בפי' למס' ביצה דף י' אהאי מתניתין דהמת בבית דלכן טמא כל זמן שלא חשב לפתוח אחת מהן דקיי"ל כל פתח שעתיד לפתוח כפתוח ולזאת אין הפתח סותם אבל כשחשב לפתוח את אחד מהם השאר טהורין דמבטל להם כ"ז שהמת בתוכו ודוקא כשכל הפתחים נעולים כיון שהבית עשוי לכנוס בתוכו תמיד לא מבטל להו על כ"ז שהמת בתוכו ע"ש, ול"ד להא דתנן בפ"ו דאהלות קוברי המת שעברו והגיף את הדלת שלא יאהיל ל"מ לפי שהחציצה בא ע"י אדם הא לא"ה הי' מהני סתימת הדלת י"ל דס"ל לר"ח דש"ה דסתימה בעי שיהא מבטלו כ"ז שהמת בתוכו ולכן בקוברי המת שעברו דרך השוק סמוך לבית כיון שאין שוהין בתוכו כלל והזמן קצר לפיכך אם סתמו לזמן קצר כזה מקרי סתימה ועיין בר"ן רפ"ק דסוכה שכתב דביטול צריך כ"ז שהמת בתוכו, ומיהו התוס' בפ' לא יחפור דף י"ט ע"ב והרא"ש והרמב"ן חולקין ע"ז וס"ל דכל שממעט החלל א"צ שיהא לעולם ואין להאריך בזה, עכ"פ לדעת הר"י מיגא"ש ותלמידו הרמב"ם ז"ל ור"ח אין ענין כלל הך משנה דהמת בבית דפ"ז דאהלות להא דסוף טומאה לצאת, ומ"מ נראה שהם ג"כ מודים להא דסוף טומאה לצאת דגזרו

חכמים טומאה גם במקום דלא שייך להחמיר משום קבר סתום שהרי בסוף פרק ח' דאהלות והוא הדין המבואר בש"ע סי' שע"א סעיף ג' בשני חדרים נעולים ובכל אחד חצי זית החדרים טהורים והבית טמא כיון שסופו לצאת לבית ובזה ל"ש כלל משום קבר סתום כיון דהחדרים טהורין וכן נראה מהא דתנן בפ"ה משנה ב' תיבת המגדל יש בה פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכה מה שבבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך טומאה לצאת ואין דרכה לכנוס והרי כתב הרמב"ם ז"ל בחיבורו פ' י"ב מה' טומאות מת ה"ו שאין דין קבר סתום בארונות של עץ וכ"כ בפ"ב ה' ט"ו ע"ש היטב א"ו כדאמרן דמדרבנן ודאי טמא משום שסוף הטומאה לצאת אלא שיהא טמא מד"ת הוצרכו לתת טעם משום קבר סתום, ולפ"ז מיושב היטב קושית התוס' חולין דף קכ"ה דר"י דפליג על סוף טומאה לצאת עיי"ש בפרק ד' דאהלות מ"ב וכי יחלוק על משנה דפ"ז דאהלות המת בבית ולו פתחים רבים ולפמ"ש א"ש דהתם בהא דמת בבית טמא מדאורייתא משא"כ בהא דמגדול ולפ"ז מיושב נמי דברי רש"י בפ' הדר דף ס"ח כתב שהוא הלמ"מ ובפ"ק דביצה דף י' כתב שהוא גזירת חכמים משמע מד"ת לא מטמא, ולמש"כ י"ל בפשיטות דהיכי דשייך משום קבר סתום דסתימתו גורם להמשיך הטומאה בכל האוהל וגם הדפנות מטמאין אלא שמחשבתו לפתוח גורם הטהרה בודאי טמא הפתח ואם יש לו גג טמא מד"ת אבל במקום דל"ש לבוא משום קבר סתום כגון שיש לו פתח במקום שאין רצונו להוציא משם המת דאינו נידון כקבר סתום וכן במונח כזית במגדול שאין דינו כקבר סתום לדעת הרמב"ם ז"ל שכתבנו ולא שייך אלא משום שסוף הטומאה לצאת בזה אין טמא אלא מגזירת חכמים, ונתישב סתירת דברי רש"י, ועדיין י"ל נהי דלדעת הני רבוותא טומאת הבתים הללו טומאתן מד"ת מ"מ לדעת הראב"ד בפי"ב מה' טו"מ אין הכהן מוזהר מד"ת ע"ש בה"ו שעל מש"כ הרמב"ם ז"ל דמה"ת אין הארון של עץ מקרי קבר סתום לפיכך ארון שיש בחללו טפח העומד על גבו טהור לפי שאוהל מפסיק ביניהם כתב שדלה מים מבורות עמוקים אבל טעה שלמד כן מהא דאמרינן בברכות דף י"ט ע"ב אמר ר' אלעזר בר' צדוק מדלגין היינו ע"ג ארונות של מתים לקראת מלכים ואמרינן שם הטעם דרוב ארונות שלהם חלל טפח, והוקשה לו הא אדרבא קבר סתום מטמא אפי' שלא כנגד המת וכבר הוקשה כן להתוס' שם בברכות לכן חולק בין ארון של עץ לבין קבר של בית בנוי וסתום, אבל הראב"ד כתב דקבר סתום נהי דמטמא מד"ת מ"מ אין הנזיר מגלח עליהן כמו כן הכהנים אינם מוזהרים, והנה ודאי שאין דעת הראב"ד שהכהנים אינם מוזהרים לכנוס באוהל שהרי הנזיר מגלח על אוהל המת אלא הכוונה שאין הנזיר מגלח כל שהאוהל מפסיק בינו למת ודוקא בטומאה רצוצה נחשב

כנוגע ממש במת או כבא אל אוהל המת אבל כשנכנס על גג הארון כיון דאוהל מפסיק נהי דבנפש אטומה גם הנוגע באוהל על גגו טמא מ"מ אין הכהן מוזהר עליו ולפ"ז בהנך בתים שבווארשא נהי דבזמן שהבית שהמת מונח בתוכו פתוח כיון דאין מחיצה מפסיק ויש אוהל טפח מוזהר מד"ת מ"מ בזמן שהדלתות והחלונות נעולות כיון דעיקר הטעם בהא דסוף טומאה לצאת לדעת הר"י מיגא"ש היא משום קבר סתום ולדעת הראב"ד אין כהן מוזהר כל שאוהל מפסיק ביניהם וה"נ מחיצות הבית מפסקת כ"ז שהחדר נעול, ועיין ביו"ד סי' שע"א בטו"ז ובנקהכ"ס, והנה לפ"ד הראב"ד מדוקדק מאוד לשון הש"ס בנזיר דף נ"ג ע"ב בהא דקאמר הש"ס דקבר זה קבר סתום דאמר מר טומאה בוקעת ועולה וכתבו התוס' דהא דמסיים ואמר מר בכדי נסבה דקבר דהכא מטמא אפי' שלא כנגד הטומאה והיינו דנפש אטומה כל שאין בו פותח טפח מטמא כל סביביו כל שיש בו חלל טפח, ולפ"ד הראב"ד ז"ל א"ש דעל קבר כזה שיש בחללו טפח אין הנזיר מגלח, אמנם אם שכן דעת הראב"ד התוס' ברכות דף י"ט ע"ב והרמב"ם חולקין עליו וכן דעת הרמב"ן בס' תורת אדם שער הכהנים, דכהנים מוזהרים בזה"ז מד"ת ובודאי קיי"ל כרמב"ם ז"ל, אמנם נ"ל שזה במת ישראל אבל במת עכו"ם אע"ג דביו"ד סי' שע"ב איתא דנכון ליזהר לכהנים מלכנוס על קברי עכו"ם, מ"מ זה לי ימים רבים שאמרתי די"ל דדוקא על קברי עכו"ם וזה דהא לדעת רוב פוסקים גם להפוסקים כרשב"י דאין קברי עכו"ם מטמאין באוהל מ"מ על מגען ומשאן הכהנים מוזהרים א"כ למאי דקיי"ל בחולין דף קכ"ה לרבא אף אוהל שהוא גבוה מקרי מגע ומה"ט אף על כחצי זית מאהיל וכחצי זית נוגע מצטרפין ואע"ג דמשני שמות אין מצטרפין מ"מ מאהיל ג"כ נוגע מקרי א"כ י"ל דדוקא בקברי עכו"ם יש לזהר ל"מ בזה"ז דכתב הרמב"ן דהאידנא לא אמרינן דרוב ארונות יש בהם חלל טפח א"כ גם לר"ז דחולין קכ"ה מקרי נוגע ולא אמרינן דעפר מפסיק ולא מקרי נגיעה אלא דאפי' אינו דורס ממש על הקבר אלא שמכניס שם אבר על הקבר מקום שמונח שם המת מקרי נוגע וכיון דמוזהרין על מגע זה נמי מקרי מגע לרבא דמסתמא הלכה כמותו לגבי אבייי וכ"נ מדברי הרמב"ם, ובזה יתיישב מה שהקשה ר"ת על הפוסקים כרשב"י מהא דטמאה ארץ העכו"ם מחשש קברות, וכן הא דתנן באהלות ומייתי לה בפ"ק דפסחים מדורות הכושיים טמאים לפי שהם קוברים שם נפליהם הא קברי עכו"ם אינם מטמאין באוהל, ולמש"כ א"ש דהתם מקרי נוגע דכל שהוא נגד המת ממש אע"פ שאינו נוגע בו אלא מאהיל עליו מקרי נמי נוגע וא"ל מהא דבב"מ דף קי"ד בעובדא דרבה בר אבוה דאשכחי' לאליהו דקאי בקברי עכו"ם ואמאי דהא הכי נגיעה הוי די"ל דהתם הארון הי' לו חלל טפח אלא שלא הי' לו פותח טפח שכן בקברי ישראל הי' מטמא לדעת הרמב"ם

והרמב"ן והתוס' וכן בהא דאמרינן בנזיר דף נ"ד לרבות קבר שלפני הדיבור וא"ש הכל, ולפ"ז באוהל שהוא ע"י המשכה דלד"ה לא מקרי נוגע שפיר יש לפסוק כדעת הרמב"ם ז"ל בפרט שכן דעת רוב הפוסקים וא"כ כ"ז שהמת מונח בבית ולא נקבר מותר לכהן לכנוס בפרט כיון שאינו נכנס לאוהל ממש רק להגזיזטראות הבולטות אצל הגגין דאינו אוהל אלא ע"י המשכה:

וע"ד התיקון שרצו לעשות בווארשא להיות סדק בהגעזימסען הבולט חוץ לגגין לבל יהי' אוהל טפח, הנה לכאורה מברייתא דמייתי הש"ס בעירובין דף י' בעור האסלא משמע דכל שרובו הוא טפח גם החלל שביניהם מצטרף, הן אמת שלא ראיתי להרמב"ם ז"ל שהביא ברייתא זו ופשטא דכל מס' אהלות משמע דבעינן שכל הטפח יהי' שלום, והי' נ"ל שהרמב"ם ז"ל לא ס"ל כפרש"י דהוא לענין טע"ט שהרי זו תוספת' במס' כלים לא באהלות, והי' אפשר שהרמב"ם ז"ל מפרש אותה לדין אחר לענין שבת וזה נ"ע דלענין שבת א"צ לדין מטעם רובו ככולו וגם במשהו סגי מטעם לבוד ולרמב"ן דלא אמרינן לבוד גם רובו ככולו לא אמרינן כדמוכח בפ"ק דשבת דף ו' בהא דזרק כורת ויותר נראה דהרמב"ם ז"ל דחה ברייתא זו מהלכה לפי שסמך על משנה דפי"א דאהלות בבית שנסדק דלב"ה דקיי"ל כוותיהו בכל שהוא שאינו אוהל אחד לא אמרינן דהטומאה מתפשטת, ועוד נ"ל שהרמב"ם ז"ל מפרש לה לענין טומאת מדרס דהא בעיר שיחדו למושב שיעורו בטפח עיין שבת דף ע"ו ובזה ודאי לא צריך דוקא טפח אלא כל שראוי לכך מטמא משא"כ לענין טומאת אוהל דאינו בפחות מטפח, ושוב ראיתי בשם הגאון מוהר"א ווילנא ז"ל שגם הוא כתב לפרש לענין טומאת מדרס מצטרף החלל, וכן ראיתי לרבינו חננאל בחי' למס' עירובין שנדפס שלא נזכר כלל בדבריו דמצטרף החלל לטפח לענין שיהא נחשב כאוהל, אמנם בחי' הריטב"א וכן ראיתי בערוך בשם רבינו ניסים שפירשו כפי' רש"י ותוס' לענין אוהל ואפשר דגם לדידהו אינו אלא מדרבנן כמו סככות ופרעות כיון שצריך לכך להחלל ואין למידין מזה למקום אחר, אמנם בהא דהבית שנסדק כתב הרמב"ם ז"ל בפיה"מ דבעינן דוקא שיהא נסדק גם הבית ואע"פ שמדברי הר"ש והרא"ש לא נראה כן שהם לא הוחנו שגם הבית הא נסדק מ"מ אין ספק דלשון המשנה נראה כדברי הרמב"ם ז"ל שאם כדבריהם הי' לו לומר שנסדק גגו ומלישנא דמתניתין משמע דהבית נסדק, וראיתי למע"כ שהרגיש בזה אמנם נראה לפענ"ד דזה דוקא בבית שנסדק גגו דע"י הדופן נחשב כאחד (ואפשר שז"א אלא מדרבנן) אבל בבית שחלק במחיצות רק שהגג בולט נחשב כאוהל כל שחלק בסדק לא מקרי אוהל א' וכמו שהעיד הש"ך שכן נהגו, אמנם אי אפשר להקל יותר ממה שמבואר בתוספתא דבעינן שיהא הסדק

כחוט המשקולת ושיעור זה לא נתברר היטב אבל נראה דעכ"פ צריך שיהא עב קצת עד שיהא ניכר היטב ומה"ט נמי י"ל דגם לדעת רש"י דאמרינן רובו ככולו כיון שנחלק לגמרי ונבדל במחיצות אין בו חשש:

ובזה אסיים ואומר שלום לכ"ת ובס' חיים יכתב ויחתם ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן סט

להנ"ל. אפרש שיחתי, הנה בדבר הר"מ ז"ל ה' טומאת מת דאין עכו"ם מטמא במת אבל במגע מטמא ומבואר בדבריו פי"ב דכל פחות מטפח על טפח כרצוצה דמי והו"ל כנגיעה, ומה שכתב דכל פחות מרום טפח כנגיעה חשיב לאו דוקא פחות מרום טפח אלא פחות מטפח על טפח כמש"כ בריש דבריו ה הא פחות מרום טפח או טפח על טפח, אלא דקשה לשוה. פסק כרבא דס"ל בחולין דף קכ"ג דרחוק טפח נמי מקרי אוהל נגיעה ונראה שהרמב"ם ז"ל מפרש דהא דפליגי אביי ורבא אי מקרי אוהל נגיעה הוא ברחוק מטומאה טפח אבל אין טפח על טפח שברחבו אין חלל טפח דלאביי לא מקרי טומאה רצוצה מגע אלא כשאין רום טפח, ולרבא אפי' גומא עמוקה י' טפחים כל שאין רוחב טע"ט מקרי נגיעה וזה כבר ביאר הר"מ ז"ל בפי"ב דבעינן חלל טפח ולדעת התוס' לא נקרא המשכה כל שמאהיל על הטומאה ואין ביניהם אוהל ולדעת הרמב"ם ז"ל לא מקרי אוהל נגיעה וזה מבואר ממש"כ בסוף פ"ד ומש"כ כ"ת דהרמב"ם ז"ל פסק כר"ש ודלא כר' יוסי הנה בפה"מ לא דחה ברפ"ג דאהלות המשנה דאתי כר' יוסי מהלכה גם מדבריו בפי"ב מה' ט"מ ה"א מבואר דס"ל דהר"ז כנגיעה וכמש"כ, ומה שהביא כ"ת מדברי הרמב"ם ה' טומאת מת שהעתיק דברי ר"ש דרקב אינו מטמא כמגע ואמרינן בפ' העור והרוטב דר"ש פליג על ר' יוסי וזה תימא דהא סתם מתניתין דרפ"ק דאהלות כר' יוסי אתיא ואין דרכו של הרמב"ם לדחות סתם מתניתין מהלכה כיון שלא נפסק בש"ס שאין הלכה כמשנה זו אדרבה מפי' המשנה נראה שהסכים להלכה א"ו דלא כיון הרמב"ם ז"ל אלא בסתם נגיעה ומהטעם שכתב כיון שהם גופין נפרדים אין נוגע וחוזר ונוגע אבל המאהיל בטומאה רצוצה דנחשב כנוגע וסמך עצמו על מש"כ בפי"ב דאוהל כזה נחשב כנגיעה ממש ודאי טמא וכ"כ מה נקרא לדעת הרמב' ז"ל טומאה רצוצה ומה נחשב ע"י המשכה:

ובזה אסיים ואומר שלום ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ע

תוכן השאלה ע' נפש חי' חיו"ד סי' צ"ה להרב הגאון מוה"ר שמואל העלער בצפת הנה השאלה נחלקה לג':

א) מצד פינוי עצמות, וע"ז השיב הרב מוהרש"ה נ"י דפינוי עצמות אינו אלא מדרבנן והו"ל ספד"ר שמא הקברים הללו משל נכרים, וכבוד חתני הגאון נ"י השיב בזה די"ל כיון דס' ג"כ בדאורייתא למ"ד דאינם מטמאין באוהל, וכן למ"ד דלא מיתסר בהנאה וכל שנולד הספק בד"ת ל"א סד"ר להקל, ויש לדון בזה שלא נאמר כן אלא כשהאיסור דרבנן הוא משם האיסור ד"ת כמו ס' ד"ח שנתערב או איסור דאורייתא לאחר מעל"ע, אבל כשאינו משם א' לא כדמוכח בעירובין דף ל"ו בעירוב בס' תרומה דאי לאו דבעינן סעודא הראוי' הי' העירוב כשר אע"ג דלענין איסור אכילה הוי מחמרינן מ"מ לגבי עירוב הי' מותר דסד"ר להקל אלא לפי שאינו משם אחד דאכילה לחוד ואיסור חוץ לתחום לחוד. וה"נ לגבי פינוי עצמות דאין ענין כבוד המתים לגבי טומאה והנאה גם לא ידעתי אם הך כללא דכל שנולד בדאורייתא ושייך גם לאיסור דרבנן הוא כלל גדול גם לגבי טומאה שהרי בס' מקוה כל שהוא טהור מד"ת ספיקו להקל כמבואר בטהרות ומייתי בעירובין דף ל"ה אע"ג דהס' מקוה נוגע גם לד"ת להטובל מטומאה דאורייתא, ותו דבס' דר' לא אמרינן האי כללא כמוש"כ הש"ך יו"ד סי' נ"ז גבי דרוסה מיהו בעיקר הדין אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות אם יש סברא לתלות יותר בשל ישראל:

ב מצד טומאות כהנים אם לסמוך שהוא קברי נכרים וכדעת הסוברים דקברי נכרים אינם מטמאים באהל, וכתב השואל שיש לצרף גם דעת הראב"ד דאין לחייב הכהנים בזה"ז לפי שכבר הם טמאים, והו"ל ס"ס וכבר נזכרו דברים הללו בס' דגול מרבבה ולא הודו לו לפי שאין לזוז מדברי הש"ע שסתם כדעת הרא"ש דנכון לזהר מקברי עכו"ם, גם הדגמ"ר חזר בו, ובגוף הדין, הגם שמי יכניס ראשו בין הני אשלי רברבי עכ"ז אמינא מילתא חדתא בהא ויה"ר דתתקבל:

הנה הפוסקים נחלקו בזה שדעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' טו"מ שאינם מטמאין רק בטומאת מגע ומשא לא באוהל וכרשב"י והביאו ראיות לזה מפ"ק דכריתות גבי סך משמן המשחה, ומפ' המקבל בעובדא דרבה בר אבוה, והרמב"ם ז"ל הוסיף עוד ראי' מקרא דכתיב בפ' מטות גבי הרוגי מדין דלא נזכר רק הנוגע לא טומאת אוהל, ור"ח גרס בפ' אין מעמידין גבי סימני דגים וסמניך קברי עכו"ם אין מטמאין באהל אלמא דאין מטמאין באהל, אמנם ר"ת ור"י סוברים דהלכה כרשב"ג בפ"ח דאהלות משנה ט' דס"ל דמדורות כושיים טמאים, והראב"ד בס' האשכול הביא שני דיעות, ונראה שדעתו נוטה

להתיר וכן דעת הרב המאירי ביבמות דף ס"א, ולפענ"ד הי' נראה להשוות הסוגיות דהנה מבואר שם ביבמות דבמגע ומשא ודאי מטמא, והנה בפ"ג דאהלות תנן דהנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית מצטרף ובסיפא תנן דמב' שמות אין מצטרפין דהנוגע בחצי זית וד"א מאהיל עליו ועל כחצי זית אין מצטרפין ובחולין דף קכ"ח רמי רישא אסיפא ומשני ר"ז רישא בטומאה רצוצה עיי"ש בפרש"י, והמתבאר שם בסוגיא דכל שהטומאה רצוצה שאין בו אוהל טפח דין נגיעה יש לו ונשתנה טומאת מת משאר טומאות דאינו טמא אלא בנוגע בגוף הטומאה ובטומאות מת כל שהטומאה רצוצה שאין חלל טע"ט הנוגע בקרקע שע"ג דין מגע יש לו, לכן אע"פ שאין שני שמות מצטרפין ואין נגיעה ואוהל מצטרפין בזה מצטרף לפי שהטומאה רצוצה דין מגע לו כדאמרינן התם להדיא דכולה חד נגיעה, ואיכא שם אוקימתא אחריתי, אבל הרמז"ל בפה"מ בפ"ק דאהלות והר"ש והרע"ב העתיקו לאוקימתא דר"ז, והשתא אמינא מילתא חדתא, דבנזיר דף נ"ד אמרינן מאו בקבר לרבות קבר שלפני הדיבור ופירש"י דאע"ג דאין קברי נכרים מטמאים באוהל גלי קרא דמטומאות מגע לא אימעיט והיינו כרשב"י, וקשה בעיני טובא דלא משמע מקרא דבקבר למדרש הנוגע במת עצמו גם התוס' הקשו שם ל"ל קראי לרבוי מגע הא לא אימעוט אלא מטומאות אוהל עיי"ש, אמנם לפענ"ד לפ"מ דמבואר בסוגי' דחולין דטומאה רצוצה דין מגע לו א"כ אתי שפיר בפשיטות דאו בקבר אתי לרבוי דגם אם נוגע בקבר למעלה ע"ג קרקע אע"ג שאינו נוגע בגוף המת מ"מ טמא דדין מגע יש לו, וזה לא שמעינן מהא דרבינא והיינו דבקרא קמא בהאי פסוק דאשר יגע על פני השדה שזה מצד אוהל כמו שפירש רש"י ז"ל שם דדרשינן מאו בקבר לרבות קבר סתום ופירשו שם התוס' דאם יש בקבר חלל טע"ט גם הנוגע שלא כנגד המת טמא וז"א אלא בקבר ישראל ומקרא בתרא דגבי נוגע דרשינן מאו בקבר לרבות קבר שלפני הדיבור והיינו הנוגע בקבר של מעלה, ומעתה אתיין כל הסוגיות כמין חומר, דמהא דמדורת כושיים ל"ק כלל דהא הכושיים שקוברים בבתיהם את הנפלים ודאי אין בהם חלל טע"ט והנוגע בקרקע שעל גבו דינו כנוגע במת כדמרבינן מאו בקבר, וכן הראיות שהביאו דאין מטמאין באוהל מעובדא דרבה בר אבוה ל"ק דמאן לימא לן דאליהו ע"ג קרקע הוי קאי (עיין עירובין פרק מ"ש גבי יש תחומין למעלה מעשרה) ועיקר הקו' דהא מטמא באוהל גם בעומד באויר וע"ז השיב דאין קברי עכו"ם מטמאין באוהל והיינו דהעומד באויר למעלה מטפח אינו אלא כאוהל דאינה רצוצה, גם מהא דפ' א"מ גבי וסימנך קברי נכרים לפי גרסת ר"ח א"ר להתיר לילך ע"ג קברי נכרים דהוא רצוצה ודין מגע לו, ואע"ג דבעצם כשעורה דאינו מטמא באוהל גם ברצוצה אינו מטמא ש"ה דאתרבי מבקבר דאפי' דלפני הדיבור,

איברא דהר"מ ז"ל בפ"א מה' טו"מ סתם וכתב דאינן מטמא רק במו"מ לא באוהל ול"ח בין טומאה רצוצה, אמנם גם בפ"ד מה' טו"מ כשהעתיק להך משנה דפ"ג דאהלות דאין נוגע ואוהל מצטרף סתם ולא חילק בין טומאה דרצוצה דמצטרף למגע, וכמבואר בחולין, ותמיהני על הכ"מ שלא הרגיש בזה, ואם נאמר דהרב ז"ל סתם לה לפי שהוא פשוט דטומאה רצוצה דין מגע לו א"כ אין תימא אם השמיט בדין טו"מ דנכרי ד"ז דטומאה רצוצה אלא שזה דוחק גדול, והי' נראה שהרמב"ם ז"ל בחיבורו פ"י פ"א בסוגיא זו, וכבר עמדתי ע"ז במ"א ובינותי בספרים וראיתי להמאירי בנזיר ד' נ"ד שפירש בהא דקבר שלפני הדיבור דמטמא אע"ג דאינו מטמא באוהל, אמנם דוקא קבר ישראל וס"ל כפי' הריב"א שהזכירו שם התוס' דלפני הדיבור היינו אחר מתן תורה וקודם שנצטוו בפ' טומאת מת וקברי נכרים אינם מטמאים כלל רק בנוגע בגופו של מת, הנה גם הרב ז"ל לא הונח לו פי' רש"י שנאמר דבקבר אתי לרבוי הנוגע בעצמו של מת שאין זה סובל כלל לשון קבר, לכן ס"ל דמטמא הקבר הנוגע בו אלא דוקא אחר מ"ת קודם הדיבור של הפרשה דפרה ואחר הדיבור מטמא באוהל, וקברי נכרי דוקא בנוגע בגוף המת ע"ש ותמצא דינים חלוקים בזה, ואין זה דעת כל הפוסקים גם לא ידעתי צורך לדוחק זה שהרי לפ"מ שמבואר בחולין נראה בטומאה רצוצה גם קברי נכרים מטמא, ומ"מ למדנו מדברי המאירי דהפי' דלפני הדיבור היינו בנוגע בגוף הקבר לא בנוגע במת וזה כמו ששערנו, ומעתה נראה ודאי שנכון לזהר בקברי נכרים גם אם נאמר הלכה כרשב"י:

אמנם מה שנסתפק הרב מוהרש"ה אם יעמדו רצפה של עץ על המקום הזה ויהא בו חלל ופלפל שם בהא דכתבו התוס' ברכות פ"ב גבי רוב ארונות, גם כבוד חתני הגאון שי' פלפל בזה, והנה עיקר דין זה דפתחו בד' הוא משום סוף טומאה לצאת והא דסוף טומאה לצאת אינו אלא מדרבנן לדעת רוב הפוסקים עיין מג"א סי' שמ"ג א"כ פשוט דיש להתיר בפשיטות בס' קברי נכרים, וכן אני רגיל להורות בפשיטות בקברי עכו"ם לנעול דלתי ביתו שאינו אלא משום סוף טומאה לצאת ובקברי עכו"ם יש לסמוך על המתירין, וכ"כ בפתח דברי דבספיקא דדינא יש להקל גם בנולד הספק בדאורייתא ולא עוד אלא שלדעתי שלא מצינו בש"ס בשום מקום שיהא כהן מוזהר בחו"ל על סוף טומאה לצאת כיון דאינו אלא מדרבנן, ואולי יש לדמותו למדורות כושיים ולבית הפרס דאין כהני חו"ל מוזהרים כמבואר בפי"ח דאהלות עיין ר"ש שם:

וראיתי בתשו' הר"י מיגאש סי' ע"ז שנשאל שתלמיד אחד העיד על הרי"ף שהתיר לכהן ליכנוס פפת הגזוטרא הבולטת והמת בבית כל שדלתי בית סתום, והר"י מיגא"ש השיב שחס לי' לרבינו הרב ז"ל שיתיר זה שהרי מבואר באהלות שטמא והיינו משום סוף

טומאה לצאת, ולא ידעתי למה הרחיק כ"כ עדות של התלמיד שהרי לא לכל טומאות שמטמא כהן מוזהר. וכיון דהא דסוף טומאה לצאת אינו אלא מדרבנן מאין לנו שיהא כהן בזה"ז מוזהר, אמנם אף שאין לסמוך ע"ז להתיר אחר שנראה מדברי הפוסקים לאסור ובודאי כהן העושה מעשה מקרי פורץ גדר הא מיהו בקברי עכו"ם ואפי' בספק כל המחמיר בזה הוא מהמתמיהין שיש לסמוך ע"ד רוב פוסקים המקילין בפרט שכן דעת ר"ח וידוע מה שכתבו הפוסקים עליו שדבריו דברי קבלה ואין לנו להוסיף על חומרת הש"ע שלא לילך על קברי עכו"ם שזה, טומאה מדאורייתא, וכ"ז להתלמד במ"א, אבל בנד"ד אין ענין לזה כלל שלא אמרינן סוף טומאה לצאת אלא בבית הגמור דפ"ג דאהלות וכן במת בבית או במגדל דכל הנך סופן לצאת לפיכך גם ביש בהן פותח טפח כל שהוא יותר מכזית פתחו בד' אבל קברים הללו שאין סופן לצאת וכשנקברו נקברו ע"ד שינוחו שם עד אשר יקיצו ישיני עפר, וכן עתה אין דעתם לפנות הקברות אין ענין זה לסוף טומאה לצאת, שהרי אין סופן לצאת עד אשר יעמדו שוכני עפר לד"ה כל שיש לו פותח טפח מקום לטומאה לצאת ואין דינו כנפש אטומה אינו מטמא כלל והיינו האי דכתבו התוס' גבי רוב ארונות יש להם פותח טפח דכל שיש לו פתח פתוח ברוחב טפח אינו בוקע כלל לפי שנקברו שלא ע"ד לפנות וזה נ"ל פשוט ולא ידעתי צורך לאריכות בזה:
ממני ידידו ישראל יהושע

סימן עא

ב"ה יום א' ח' תמוז תרכ"ה לפ"ק. לכבוד ידידי הרב החריף הותיק מ' נתן נ"י דיין ומו"צ בק' גדיצא. אחר דשה"ט הגיעוני אמרותיו והנה מש"כ להתיר שהשליחות הי' בטעות ששינו שקנו פשתן שלא לפ"כ משפחות הנפטר, אינו מתחוור דודאי לא גרע מפיחת עשרה או הוסיף עשרה דא"ל להכי אמדתיך כש"כ כאן, והרי כתב הר"מ ז"ל סוף הל' אבל דהמרבה על מתו עובר על ב"ת ופשיטא דיכול לומר להכי אמדתיך, אמנם בעיקר איסור זה ראיתי לעמוד כי מדברי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בפ' אע"פ נראה דאיסור הנאה במת הוא מד"ת וכ"נ מדברי התוס' בפ"ק דזבחים ר"פ כל הזבחים דאסור מד"ת, אמנם הרב במל"מ פ' י"ד מה' אבל הכ"א צידד בדעת הר"מ ז"ל דאפשר שאין בו איסור תורה, וכן בענלה ערופה אפשר שאין בו איסור תורה והביאו לזה מה שלא כתב הר"מ ז"ל דהנהנה מבשר המת לוקה והרי בחטאות המתות כתב הר"מ ז"ל בפ"ג מה' מעילה דלא נהנין מד"ס, דמשמע דאינו אלא מדרבנן ולבסוף הכריח דענלה ערופה ודאי אסור מדאורייתא:

והנה מש"כ הרב ז"ל דלדעת הר"מ ז"ל חמש חטאות המתות לא נהנין רק מדרבנן למד כן ממש"כ הרב ז"ל בפ"ג מה' מעילה דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה מד"ת אבל מועלין מד"ס ובפ"ד כתב דחטאות המתות אין מועלין אבל לא נהנין הבין הרב ז"ל דשוים הם ולפענ"ד הא ודאי ליתא דקדשים שמתו נהי דיצאו מידי מעילה וליכא בהו איסור מ"מ אסורין בהנאה מד"ת וכמו שאבאר והרי הנהנה מקדשים קלים דאין בהם מעילה מ"מ אסור בהנאה מד"ת וברפ"ג דמעילה אהא דאמרינן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה פריך וכי קדושה שבהן להיכן הלכה ונהי דלא קיי"ל הכי היינו לגבי מעילה אבל אסור בהנאה מדברי תורה:

והנה דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' יסוה"ת ובה' מ"א דכל אסורים שהם אסורין בהנאה מד"ת כמו חמץ וכלאים ובב"ח נהי דעבר על ד"ת מ"מ אינו לוקה ודוקא על לאו דמעילה גלי קרא דלקי אבל בשאר דברים אינו לוקה ודינו כח"ש, א"כ ניחא כיון דאין בהם מעילה הר"ז כמו כל איסורין דאסור בהנאה מד"ת ומ"מ אינו לוקה, ולא עוד אלא דלדעת הרמב"ם ז"ל כל הנלמד מי"ג מדות נקרא דברי סופרים אף שדינו כדאורייתא, כמוש"כ המ"מ בפ"א מה' אישות ועיין ש"ך חו"מ סי' ל"ג והדברים עתיקים א"כ גם בקדשים שמתו וכן בחטאות המתות נהי דאסור בהנאה מדאורייתא מ"מ אינו לוקה ומכש"כ בחמש חטאות המתות דהא בפרק הגוזל קמא פרכינן חטאות שמתו בעלי' תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא קדשה ומשני הלמ"מ והרי דעת הר"ן בפרק כלל גדול דאין לוקין על הלמ"מ ומה"ט כתבתי במ"א להסתפק באוכל ערלת חוץ לארץ אי לקי ונ"מ בזה"ז אם נפסל לעדות, ומה שיש לעיין בדברי הר"ן הללו כתבתי במ"א עכ"פ נראה שדעת הר"מ ז"ל דאסור בהנאה מד"ת גם בקדשים שמתו אלא שאין לוקין:

אמנם מדברי רש"י ותוס' נראה דחמש חטאות איסור הנאה דידהו אינו אלא מדרבנן שכ"כ רש"י בפ"ג דמעילה וכן דעת התוס' בנזיר דף נ"ד דהא דלא נהנין אינו אלא מדרבנן ולפ"ד קדשים שמתו אינו אסור בהנאה מד"ת אלא מדרבנן דפקע קדושתי', ותמהני דבהדיא מבואר בב"ק פ' שור שנגח דפסולי מוקדשים שנפלו לבור פטור דלא קרינן והמת יהי' לו וע"כ דמדאורייתא אסור. וכ"מ בחולין דף מ' ע"ב גבי שוחט חטאת בשבת בחוץ דכתבו הראשונים דעיקר הטעם דאינו נתקבל בפנים ואינו ראוי לבוא אל פתח אוהל מועד ולא כתבו דפקע קדושתי' לגמרי וביותר יש לה"ר מהא דכתבו הראשונים דבכור טרפה אסור עורו בהנאה מדאורייתא אפי' בנשחט כש"כ כשמת, ועוד תימא גדולה דהא שחוטי חוץ קיי"ל דאם עלה ירד ואפ"ה אסור בהנאה מד"ת כדמוכח בשלהי א"מ גבי חולין שנשחטו בעזרה ועיין ברש"י זבחים דף ק"ג ובתוס' ר"פ כל הזבחים ע"ב

דנראה מבואר מדבריהם דאפי' העור אסור בהנאה כשמת ובע"כ צ"ל דהא שאמרו לא נהנין מדרבנן היינו מצד איסור מעילה אבל עכ"פ אסור כמו כל קדשים קלים דאסור בהנאה ועי' בתוס' ר"פ כל הזבחים שכתבו נ"מ לענין שלא כדרך הנאתו] ואע"פ שזה דחוק בלשון רש"י ותוס' מ"מ הוא מוכרח מכל כל הנהי ראיות דכתבינן, וא"ת למאי דפרישית דחמש חטאות המתות אסורין בהנאה ד"ת א"כ הא דאמרינן בירושלמי דשבת בפ"ק דחמש חטאות המתות יש כח ביד הב"ד להתירן ואמרינן שם דוקא לענין ירעו עד שיסתאבו אבל להקריב אסור אלא ירעו עד שיסתאבו ויפלו דמיהן לנדבה ולמאי דפרישית הא אסור בהנאה מדאורייתא והא ודאי קושי' אלימתא היא, אבל נ"ל דמכאן מוכח כדעת הר"מ ז"ל דס"ל דכל הספיקות אינו מד"ת אלא מדרבנן, והנה בתמורה דף ט"ז מבואר בהא דחמש חטאות מתות דהלמ"מ הוא רק על אחד והד' רועות אלא דמספ"ל הי רועות והי מתה ומצד הספק גזרו על כולן שימותו וכיון דאינו אלא ספק ואסור רק מדרבנן יש כח ביד חכמים להתיר וזה ברור, ולדעת החולקין צ"ל דבהלמ"מ מודי כמו ספק ערלה בחו"ל והא דחמש חטאות אינו אלא הלמ"מ:

מיהו בעיקר דברי המל"מ שדימה עגלה ערופה לחמש חטאות המתות נראה דלא דמי כלל דהתם עיקר הקדושה הי' לכפר בו בפנים והשתא דלמיתה אזלא איקלשא לי' קדושה וליכא בהו אלא איסורא בעלמא, אבל בעגלה ערופה עיקר הפרשה והקדישה הי' לכפר בו בחוץ ואין למדין דבר שמצוותו בכך מדבר שאין מצוותו בכך אלא דבלא"ה ל"ק כלל דנהי דכפרה כתיב בה כקדשים מ"מ הא כמה קדשים ליכא בהו איסור מעילה, ותדע לך דהא בפ"ק דסוכה אמרינן דעצי סוכה אסורין בהנאה ומשמע התם בש"ס דדרשה גמורה היא ואפ"ה אין לוקה אלא ודאי דלא הוקש להנך דמעל בהן כיון דלא קרינן קדשי ד', ועוד כיון דעיקר ילפותא מהא דכתיב כפרה כקדשים והרי בדם קיי"ל ביומא ובחולין סו"פ כל הבשר דלית בי' איסור מעילה משום דלכפרה ניתנה ולא למעילה וכיון דבדם קדשים לית בי' איסור מעילה אלא איסורא בעלמא כדמוכח בפ"ק דנדרים כש"כ בעגלה ערופה דלא כתיב בי' אלא כפרה:

ונ"ל דגם פטר חמור דקיי"ל דאסור בהנאה כמבואר בפ"ק דבכורות ופסק כן הרמז"ל מ"מ אינו לוקה על הנאה ואינו לוקה על גיזה ועבודה ובזה נ"ל ליישב מה שהקשה בעל ש"א בטו"א בהא דקיי"ל כר"י דפטר חמור אסור בהנאה ובפ"ק דבכורות ד' ט' ע"ב אמרינן דר"י ור"ש בהאי קרא פליגי דכתיב לא תעבוד בבכור שורך אבל עובד בשלך ושל אחר ולא תגוז בבכור צאנך אבל אתה גוזז שלך ושל אחרים, ור"ש ס"ל דל"ת בבכור שורך אבל אתה עובד בפ"ח, ואמרינן דר"י ור"ש לטעמי' אזלי אי שותפות עכו"ם פטור מבכורה,

דר"י לטעמי' דס"ל דשותפות עכו"ם חייב בבכורה ור"ש ס"ל דפטור וכיון דאנן קיי"ל דשותפות עכו"ם פטור א"כ קרא דשורך למאי אתי, ולמאי דפרישית לק"מ דאהני קרא ואהני גז"ש אהני קרא דלא לקי אל"ת בעבודה ואהני גז"ש דילפינן ערופה לאיסור בעלמא דהא בעגלה ערופה גופה אינו אלא איסור בעלמא, בפרט לדידן דקיי"ל דע"ע אסורה מחיים שפיר ילפינן בגז"ש דגם קודם ערופה אסורה בלא פדיון וכ"ש דא"ש למש"כ הרב מל"מ דגם בע"ע קודם ערופה הי' יכולין לפדותה בלא מום:

הן אמת שדברים הללו הם תמוהים בעיני מאוד דהא בחולין רפ"ה אמרינן בהא דפליגי רבנן ור"ש במתניתין אי שחיטה שא"ר שמה שחיטה בפרת חטאת ובע"ע ואמרינן דפרת חטאת אינה משנה דאע"ג דפרה קדשי מחיים מ"מ כיון דמהני פדיון ושמעינן לי' לר"ש כל העומד לפדות כפדוי דמי מקרי שחיטה ראוי', ובתר הכי קאמר לר' ינאי דע"ע אינה משנה, ופריך והאמר ר"י גבול שמעתי בה ונסבין חברי' למימר ירידתה לנחל איתן אוסרתה ואמאי לא משני כאן קודם ירידה כאן לאחר ירידה ומשני אלא אמר ר' יוחנן ע"ע אינה משנה, ולפ"ד הר"ש שהעתיק להאי תוספתא דלאחר ירידתה לנחל איתן נהי דאסורה מ"מ מהני פדיון א"כ שפיר קאמר ר' ינאי עגלה ערופה אינה משנה דנהי דאסורה מחיים מ"מ כיון דמהני פדיון הא שמעינן לי' לר"ש דכל העומד לפדות כפדוי דמי וכשם דקאמר פרת חטאת אינה משנה ה"נ עגלה ערופה אינה משנה מה"ט גופה ומהתימא על הרב מל"מ שלא הרגיש בזה וכן על הר"ש יש להפליא שהרי זה נגד סוגיא ערוכה, וליישב דברי הר"ש הי' נראה לפ"מ שהקשו רבותינו בעה"ת בהא דקאמר עגלה ערופה אינה משנה נימא דעריפתה זו היא שחיטתה כמו בשעיר המשתלח דאמרינן ביומא ר"פ שני שעירים דחייתו לצוק זו היא שחיטתו וה"נ בע"ע ובהדיא מבואר בזבחים ס"פ חטאות העוף דעגלה ערופה אינה מטמאה בגדים דכפרה כתיב בה וכיון דמקרי שחיטה לטהר מידי נבילה ה משום או"ב, והנה רבותינו בעה"ת נדחקו הרבה ביישוב קושי' זו ובהרמנותא דרבותינו קאמינא דלק"מ דהא בה:

כיון דכפרה כתיב בה והרי מחוסר זמן פוסל בה וכיון דפוסל בהו מחוסר זמן ודאי לא הוי מחייבי חכמים משום שחיטה שאינה ראוי' דדוקא בשוחט טריפה או שור הנסקל אף שאינה ראוי' לאכילה מ"מ מקרי שחיטה שא"ר כיון דאהני שחיטה לטהר מידי נבילה אבל בעורף עגלה שהיא מחוסר זמן כיון דבאמת לאו שחיטה היא אלא דרחמנא אחשבינה למקרי זביחה לגבי טהרת נבלה א"כ י"ל דדוקא במקום שהיא כשרה אבל כיון שהיא פסולה מחמת מחוסר זמן דאו"ב הו"ל כעורף שור ושה דלא מחייב לד"ה משום או"ב דלאו שחיטה היא כלל ומה שהביאו התוס' ראי' מר"פ שני שעירים גבי

שעיר המשתלח הנה גם שם לא נזכר כלל דחייב משום או"ב אלא דפסול משום מחוס"ז אבל באמת אין מקום לחייבו כלל משום או"ב, גם הר"מ ז"ל סוף הלכות עבודת יוה"כ לא כתב דחייב משום או"ב אלא דנפסל, והיינו דבאמת אין ענין לחויב כלל משום או"ב דהא כיון דנפסל לשעיר המשתלח הו"ל כזורק שור או שה מצוק דאין בו משום או"ב א"כ לפ"ז מיושב היטב קו' התוס' דליכא למימר דעריפתה זו היא שחיטתה דא"כ קשה מ"ט דרבנן דחייבי דהא כיון דנפסל לאו שם עגלה ערופה עלה:

אמנם כן בירושלמי פ' עגלה ערופה פליגי ר' ינאי ור"ל דר' ינאי ס"ל דעורף עגלה חייב לר"מ משום או"ב ור"ל פליג, וראיתי להחכם בעל פני משה שדקדק ע"ד הר"מ ז"ל בה' שחיטה דנראה מדבריו דדוקא בשוחט חייב ולמה לא פסק כר' ינאי דעורף נמי חייב כמו בשעיר המשתלח ועיי"ש מה שנדחק ואין לי להאריך בדוחקין כי כ"כ דלהרמב"ם ז"ל גם בשעיר המשתלח אין בו מלקות דאו"ב אלא דנפסל משום מחו"ז וכמש"כ אך איפכא קשה מנ"ל לר' ינאי דחייב לר"מ, ונלפענ"ד דבלא"ה יש לדקדק על ר' ינאי למה לא נקט לשון משנתינו בחולין פ' או"ב דרבנן מחייבי משום או"ב, והרי בפ' כיסוי הדם אמרינן דבכאן שינה רבינו הקדוש במשנה למנקט הא דר"מ בלשון חכמים ולמה לא נקט ר' ינאי לשון משנתינו ויאמר לחכמים עורף עגלה חייב, לכ"נ דהא בזבחים בפ' חטאת העוף איפלגי ר"מ ורבנן אי המולק טריפה מיטהר מידי נבילה דלר"מ כיון דרחמנא אחשבי' למליקה דינו ממש כשחיטה ואף דטריפה פסולה לגבוה מ"מ דינו כטריפה שחיטה, ור"י פליג וכ"כ הרמב"ם ז"ל דמליקת טריפה אינו מטהרה מידי נבילה א"כ ה"ה ע"ע טריפה שערפה לר"מ מטהרה מידי נבלה כמו מליקת טריפה ולר"י לא מטהרה וממילא פטור משום או"ב, ולפ"ז מדויק לשון הירושלמי ערף עגלה לדברי ר"מ חייב, והיינו דלר"מ דס"ל מליקת עוף טריפה שמה שחיטה ה"נ עריפת עגלה שנפסלה מחמת טרפה או ד"א, ובזה מיושב הא דנקט ר' ינאי לדברי ר"מ דלרבנן ודאי פטור אף דשחיטה שא"ר שמה שחיטה מ"מ בזה כיון דאינו אלא ערופה כיון דנפסלה דכפרה כתיב בה כקדשים אין בו דין או"ב וה"נ במליקת עוף טריפה ומיושב דברי הר"מ ז"ל כיון דאנן קיי"ל דלא כר"מ ומליקת עוף אינו מטהר ממילא בעגלה ערופה שערפה אין בה משום או"ב:

אמנם נלפענ"ד דאף לר"מ מליקת עוף טהור מטהר מידי נבילה אף בטריפה היינו בהקדישה ואח"כ נטרפה אבל בהקדיש טרפה פשיטא כיון דלא חל קדושה הו"ל כמלק חולין בעלמא, ולפי"ז אף לר"מ דס"ל מליקת עוף טהור מטהר מידי נבלה אף בטרפה מ"מ ל"ש איסור או"ב אלא למ"ד ע"ע ירידתה לנ"א אוסרתה וכשירדה לנחל איתן שחט אח"כ את האם אבל למ"ד עגלה ערופה אינה נאסרת רק משעת ערופה א"כ כיון דבשעת

העריפה לא הי' כשרה כיון דמחוסרת זמן א"כ לא חלה קדושה עלי' א"כ אפי' לר"מ לא מקרי שחיטה ופטור, ולפ"ז יש ליישב מה שהקשינו על הר"ש דס"ל דמהני פדיי' א"כ שפיר קאמר עגלה ערופה אינה משנה דהא כיון דלא נאסרה עד שעת ערופה והאי שעתא לא חזי לערופה הו"ל כעורף שור ושה אבל אם נאמר דנאסרה מחיים נהי דעל שחיטה הו"ל שחיטה ראוי' דיכול לפדותה מ"מ יכול הי' לשנוי' דמיירי בערפה ולר"מ הו"ל כמליקת עוף טרפה כיון שכבר הי' קדושה כנ"ל ליישב דברי ר"ש:

אמנם לפענ"ד אין כן דעת הר"מ ז"ל אלא שסמך על סתם סוגי' דחולין ד' פ"ב דמשמע דלא מהני פדי' לכן לא העתיק הך תוספתא ודו"ק היטב, עכ"פ היוצא לנו מזה דאיסור הנאה במת הוא מדאורייתא אלא דאין בו אלא עשה בעלמא מיהו כ"ז באיסור הנאה ממת גופי' אבל מתכריכין נראה ברור דאין בו אלא איסור דרבנן כמ"ש הרשד"ם בתשו' חיו"ד סי' ר' דאין בו אלא איסור מד"ס אע"פ שהראי' שהביא מדברי הר"מ ז"ל בפי"ב מה' אבל אין לו שחר עכ"פ נראה ברור לדינא דקבר בנין ותכריכין דאינו אלא שמשין אינו אסור אלא מדרבנן, וזה נ"ל שהוא דעת הרז"ה שהביא הר"ן בפ' ראוהו ב"ד דס"ל דבמצות דרבנן אמרינן מצות להנות נתנו והנודר משופר אסור בשופר של תענית, והקשו עליו מהא דעירובין בר"פ בכל מערבין דאמרינן דלמ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה קנה העירוב בביה"ק אע"ג דעירוב אינו אלא מדרבנן, ונלענ"ד דע"כ ל"ק הרז"ה דבמצוה דרבנן אמרינן להנות נתנו אלא באיסור דאורייתא אבל באיסור הנאה דרבנן ומצוה דרבנן מודה הרז"ה וכיון דקבר ותכריכין אינו אלא איסור דרבנן אמרינן גם במצוה דרבנן לאו להנות נתנו דהם אמרו והם אמרו, ונלפענ"ד להוכיח דתכריכין לא מיתסרי אלא מדרבנן חדא דהא המשמשין לא נאסרו רק דנלמוד מגז"ש דמשמשי כו"ם ואי נימא דדרשה גמורה היא א"כ נימא נמי דתופס את דמיו כמו בע"ז והרי בהדיא מבואר בפ' הא"מ ובע"ז דאין לך תופס את דמיו רק ע"ז ושביעית, ועוד דאי נימא דדרשא גמורה היא א"כ ילקה הנהנה ממת כמו הנהנה מע"ז ומדברי הרמז"ל נראה מבואר דאינו לוקה, אלא דהאמת יורה דרכו דהא בע"ז דף כ"ט ע"ב אמרינן דע"ע אסורה בהנאה דכפרה כתיב בה כקדשים והשתא אי נימא דגז"ש גמורה היא א"כ אמאי שביק לגז"ש דע"ז דלוקה ונקט גז"ש דע"ע דבעגלה ערופה גופה אין בה מלקות א"ו דאינו אלא מדרבנן האי גז"ש, ועיקר הדבר כיון דאשכחן לקרא דכתיב זבחי מתים והוקשה ע"ז למת אמרינן הרי זה בא ללמד ונמצא למד מה ע"ז אסור משמשין אף מת אסור משמשין, ובהדיא מבואר בפרק ר"ע בשבת דהא דאיתקש ע"ז למת אינה אלא מדרבנן וכמו כן להיפך האי דאיתקש מת לע"ז לענין משמשין אינו אלא מדרבנן וכדברי מוהרשד"ם לכן הנהנה מתכריכי מת לא נפסל לעדות ולשבועה אף

לדעת הסוברין דבחימוד ממון א"צ מלקות ונפסל לעדות ולשבועה מ"מ כיון דאינו אלא מדרבנן לא נפסל לעדות בלא הכרזה:

(ולכאורה צ"ע מדברי הש"ס סנהדרין מ"ח: דגזרינן אטו תכריכין והרי הוי גזירה לגזירה וצ"ע. המגיה.) ובנד"ד מסתברא דנהי דתכריכין לא מתסרי אלא מדרבנן מ"מ כיון שקנו לצורך המת והניחו ע"ג המת לכבודו לא גרע מזרק כלים ונגעו במטה דנאסרו משום מ"ע עיי"ש בסנהדרין דף מ"ח ע"ב ברש"י ד"ה במטה הנקברת עמו אלא דנהי דמתסר משום מ"ע מ"מ נראה דלצורך מת אחר שרי דמה בכך דמת אסור בהנאה הא מצות לאו להנות נתנו, והכי משמע מהא דאמרינן שם בסנהדרין דף מ"ח מותר המתים למתים וקס"ד דהזמנה מילתא הוא ואפ"ה מותר למת אחר. ותמוה לי טובא על הטור בסי' שס"ד שהביא בשם רבינו ישעי' דקבר מת של בנין אסור לקבור בו מת אחר דאסור בהנאה, וקשה טובא הא לאו להנ"נ, והא דקאמר הש"ס שם החוצב קבר לאביו והלך וקברו במ"א ל"י בו עולמית וקס"ד בהזמנה מילתא צ"ל דלס"ד ס"ל מצות לה"נ והוי מצי למימר ולטעמיך כמש"כ, או דס"ל לאביי מצות לה"נ אבל למסקנא קשה, וראיתי להרב ב"י שכתב ע"ד ר' ישעי' דלא הי' צריך משום איסור הנאה אלא דאין קוברין שני מתים כמבואר בסי' שס"ב, ולכאורה תימא דהא איפכא מסתברא דאי משום איסור הנאה האי אסור מד"ת משא"כ משום כבוד מת ליכא אלא איסור דרבנן, אולם לפמש"כ דעיקר כדעת מוהרשד"ם דקבר ותכריכין אינו אלא מדרבנן ודוקא גוף המת אסור מד"ת ניחא, אלא דאכתי קשה הא משום כבוד המת באם א"א בענין אחר שרי כמו"ש הטור בסי' שס"ב משא"כ משום איסור הנאה, ונלפענ"ד דס"ל לר' ישעי' דאף דמצות לאו להנ"נ היינו בדיעבד בא"א בענין אחר אבל לכתחילה אסור ולפ"ז ניחא דברי ר' ישעי' גם דברי הב"י ניחא כמובן, ולפי"ז לדעת רוב הפוסקים דהא דמצות לאו להנ"נ אפי' לכתחילה א"כ ממילא מותר לצורך מת אחר בפרט דאינו אלא משום מ"ע כמוש"כ ותו לא מידי רק החיים והשלום:

מנאי ידידו הדו"ש בלונ"ח ישראל יהושע חוב"ק קוטנא.

סימן עב

ב"ה ג' תזומ"צ חי' למב"י תרנ"א לפ"ק פה קוטנא החיים והשלום וכ"ט לכבוד ידידי הרבני החריף מו"ה יודא ליב הכהן נר"י. בדבר מי שהלך לעולמו והלך בחייו בציצית הצבועין בתכלת, ע"פ דעת הרב ז"ל אם לקבור אותו ג"כ בחוט כזה לפי שרבו המחלוקת בזה, לכאורה לא הבנתי כי הלא המנהג הוא שגם בחוטי לבן פוסלין אותו ואין מניחין אותו בקבר בחוטין כשרים יעויין בתוס' נדה דף ס"א ע"ב בד"ה אבל ובתוס' הר"ש

שם, ואולי יש לחלק דש"ה לפי שנמצא שהם קבורים במזיד בלא ציצית ועם כ"ז צריך ראי' ומ"מ נראה שאם ציוה לקוברו בחוט כזה יש לקיים דברי המת ועכ"ז איני מורה להחליט הדבר:

וע"ד הבועות הנמצא במעי בר אווזות שנתפשט המנהג להחמיר ק"ל לתקוע לדבר הלכה להקל נגד המנהג:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

חלק אבן העזר

סימן א

ב"ה ה' מנחם אב תרמ"ז לפ"ק יזרח אור לישרים בין המצרים לכבוד י"נ הרב הגאון הגדול נ"י פ"ה עה"י כקש"ת מו"ה אלי' חיים שליט"א אבד"ק לאדז יצ"ו עם כבוד ב"ד הרבנים המובהקים יצ"ו המוכ"ז מעיר גאסטינין זה יותר מעשרים שנה אשר נשא אשה מק"ק לאדזי ורבות שבעה לה נפשו בעמל ויגיעה יען כי איננה מיושבת בדעתה כאשר יש לו גב"ע מהרב הדיין ומו"צ בק"ק גאסטענין וכן יש לו כתב מהרב הישיש דק"ק גאמבין וזה לערך שמנה שנים אשר א"א לו לדור עמה כלל עבור מעשי' אשר אינם מיושבים והיא רעה בדעותי' וכבר העיד לפני הרב הדיין ומו"צ כי נוגע כמעט לסכ"נ, והנה בא לפני המכ"ז במר רוחו וכמה פעמים דחיתי אותו כי אין הדבר הזה מוטל עלי, אמנם עכ"ז לא אוכל להתאפק בשבירת לבו ואמרתי לבוא בשורתיים האלה כי כפי הנראה האשה זו ראוי' לקבל גט כי יודעת לשמור גיטה ועצמה ורעה בדעותי' שמצוה לגרשה כמבואר בא"ע סי' קי"ט. ומבואר בתקנת ר"ג הובא בתשובת מוהר"ם דפוס פראג דף קי"ב ע"ב שאסור לזרוק גט לאשתו שלא ברשות ג' קהילות ואם עבר הבעל והסופר והעדים בנידוי כתקנת ר"ג מאוה"ג ומהתימא על הגאון נו"ב באה"ע מהד"ק סי' א' ונמשך אחריו בעל חת"ס בסי' קס"ז שאע"פ שנחרם שלא לישא ב' נשים הותנה ר"ג שיש רשות למאה רבנים להתיר מג' ארצות וג' קהילות בחרם שלא לגרש בע"כ לא הותנה כלום וזה תימא שראו מש"כ בדף קי"ב ע"ד ובדף קי"ג ע"א ולא ראו מש"כ בדף קי"ב ע"ב דגם בגירושין בע"כ הותנה, ובעל חת"ס מפלפל ליישב קושי' השו' והוא בטל בלא ספק, גם בתשו' מהר"ם מינ"ץ סי' ק"ב כ"כ, ומבואר שהוא מתקנת מאוה"ג, לכן אחלה את כ"ת ימחול לדבר על לב ב"ד להתרות בהאשה שתקבל גט ברצונה וכפי אשר יראה לעיני ב"ד הרבנים שיחיו, כי אם לא תשמע נעשה לה כדין וכמשפט ויזרוק לה הבעל גט, אחר אשר יתן לה כפי המגיע ע"פ דין כי ל"ת על דם ריעך כתיב ולא טוב היות האדם לבדו:

נאום ישראל יהושע חו"פ קוטנא.

סימן ב

ב"ה יום א' פ' תבוא י"ב אלול תרו"מ לפ"ק פה קוטנא. שוכן שחקים יכתבם ויחתמם בספרן של צדיקים, אשר לחיים נחקקים, כבוד הרבנים המובהקים יראי ד' מוהר"ר חיים ומהו' טובי' ומהו' משה נחום שיחי' דייני ומנהיגי כולל אונגארן בעה"ק ירושלים תוב"ב. אחדשה"ט הנה מצאתי עצמי כמחויב בדבר להתנצל עצמי לבל אחשב כמתעתע לומר על דבר שלא שמעתי מרבותי ששמעתי, כי אמרתי לפני הרב ר' עקיבא יוסף שיחי' ולפני הרב ממאדא שנמצא בס' חסידים שמי שיודע באשתו שחשודה לשמשו נדה ילך למקום שאין מכירין לישא אשה על אשתו וישלח גט פטורין לאשתו ואמרתי הטעם שבמקום שמכירין לא יאמינו לו להתירו דא"כ בטלה תקנת ר"ג שכל אחד אשר יתן דעתו באחרת יאמר כן אבל במקום שאין מכירין לא עדיף כח האשה מכח האיש דתנן בפ"ב דכתובות האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר וכו', והם חיפשו בס' חסידים ולא מצאו, והנה בבואי לביתי ראיתי כן בס' חסידים הנדפס בלבוב שנת תרכ"ג, ועוד בשני דפוסים אחרים שנקרע הדף הראשון ולא אוכל לידע מקום הדפסה, האמת שבג' דפוסים אחרים נשמטו אמנם הדבר כמעט גלוי שהיא מאיזה סיבה כי הוא בספר חסידים סי' תתשי"ז ובדפוסים אשר נשמט הסימן הזה ניכר החסרון כי בסי' תתשי"ו נאמר בתחילה השיא אברהם את יצחק, ובסי' תתשי"ח נזכר אחד בא לפני חכמים עיי"ש וכל הישר הולך יראה שסי' תתשי"ז נשמט מדפוס מסיבת איזה דבר דרשו נא אולי נמצא בירושלמי ס' חסידים מדפוס לבוב תרכ"ג כי שם הסי' בדפוס, אמנם יען אפשר כי לא נמצא שם לכן אמרתי להעתיק וז"ל איש אחד הי' לו אשה והיתה חשודה על הזנות והי' יודע הבעל וכו' והנה פשוט שס' חסידים שנתחבר בבה"מ של ר' יהודה החסיד באשכנז בעיר רעגינשבורג הי' אחר רגמ"ה זמן רב כי רגמ"ה הי' רבו דרבו דרש"י ונפטר בשנת ת"ת לאלף החמישי כמש"כ רש"ל ור"י החסיד חי בשנת תתק"ס ור"י א"ז הי' תלמידו, והדבר ידוע שאז נתפשט תקנת רגמ"ה באשכנז בכל תוקף, והנה דברי ספר חסידים סתומים מאד, וזה ביאורן שמי שיש לו אשה וחשודה על זנות ועל נדות ולא דוקא על שתיהן אלא אפי' על אחת כמש"כ בסוף דברים וא"א לו לגרשה שלא ברצונה וגם הקהל יאמינו ואע"פ שאפשר לו לצער אותה עד שתתרצה מ"מ קרובי' לא יתרצו וישיאו אותה שלא לקבל הגט ילך למקום רחוק מאוד שלא יתברר שיש לו אשה במקומו ויהי' נאמן מטעם הפה שאסר וכו' וישלח גט לאשתו ואם לא תרצה לקבל הגט מותר לו לישא אשה אחרת ואמר שיאמר כן לפני זקני העיר שהלך לשם ויספר להם כל הענין, אבל לא

יסמוך על שלא יאמר להם שום דבר וישא אשה שהרי בלא ספק ישאלו אותו אם יש לו אשה גם אם ילך לאספמיא מקום שאין נוהג חרם דר"ג שהרי מדינא דגמרא כשיש לו אשה אסור לישא אחרת עד שיודיע שם שיש לו אשה במקום ההיא ואין לו לשקר שיש לו אשה ושנתגרשה שאין זה מדת חסידות להוציא דבר שקר והס' הזה נקרא חסידים שנתחבר לחסידים ואנשי מעשה לכן טוב יותר שיאמר כמו שהוא אמת לדעתו ואע"פ שמדבר גנות על אשתו וכבר שאלו הראשונים לטעון ולימא הכי גבי ס' מלוה ישינה בפ"ק דמציאה] אבל א"ל שמה שאמר לילך למקום רחוק מאוד היינו במקום שאינו נוהג חרם דר"ג וישתקע שם ול"ש חומרי מקום שיצא משם שהרי כתבו הפוסקים דחרם ר"ג אקרקפתא דגברא מנח ואפי' אם דעתו לילך להשתקע במקום שאינו נוהג אסור לו לישא אשה אחרת אלא ודאי אע"פ דבמקום שהוא אינו נוהג חרגמ"ה שלא כדברי הרב ח"ס שכתב בסי' ג' דוקא לגרש בע"כ שלא נתן ר"ג תנאי בדבר אבל לישא אשה אחרת כיון שיש תקנה ע"י ק' רבנים לא הותר לו גם כשעוברת ע"ד, והנה נמשך בזה אחרי דברי הגאון נו"ב וזה זרות נפלא שנעלמה מעיני שני גדולים הללו תשו' מוהר"מ דפוס פראג בתשובה המתחלת צץ המטה ופרח הזדון שם מבואר שתקנת ר"ג שלא יזרוק גט לאשתו אם לא ברשות ג' קהלות הרי שחרם שלא לגרש בע"כ קיל יותר מלישא ב' נשים שזה צריך ק' רבנים מג' ארצות ובזה די משלשה קהילות וזה זרות נפלא על שני מחברים מפורסמים שלא שמו עין לראות בגוף התקנה גם בס' כל בו ותשובת מהר"ם מינץ נדפסה תשו' זו, גם מש"כ בס' נו"ב שאם היות שתקנה שלא לישא ב' נשים לפ"ד המחבר לא הי' אלא עד אלף החמישי שלא לגרש בע"כ הוא בכל המדינות ואין לו זמן, הנה בתשו' ב"י חלק א"ע בהתוכחו עם הר"י די מולינא נתבאר ההיפך ובודאי אישתמיט לי' תשו' זו שאלמלא זכרה הי' מזכירה שהרי רבינו הב"י הוא רבן של ישראל, לכן לפענ"ד אין שום מקום לדברי הרב ח"ס ולא שאני מיקל בתקנה זו אלא דהכי דינא לפריצות שבדור, והא דכ' הרמ"א בס' א' דיש נוהגים גם במומרת לזכות לה גט לפי שזכות הוא לה שמסתמא היא מזנה וע"י הגט ניצלת מאיסור א"א, הנה זה לי יותר משלושים שנה שכתבתי בחי' לא"ע דהתם טעמא אחרינא שגם אם נאמר דבעוברת ע"ד כל שאבדה כתובתה אין לה עליו גם תקנת רגמ"ה וכדמשמע נמי מדברי הב"ש כעין מה דאמרינן ב"ב פ' יש נוחלין דתקנת אחרונים בתר תקנתא קמאי וה"נ תקנת רגמ"ה היא שייכי לתקנת חכמי המשנה שתקנו כתובה ולא עדיף מתקנה המבואר במשנה שבזינתה ואצ"ל שהמירה כיון שאין לה כתובה גם תקנת רגמ"ה איבדה. אבל מ"מ לא גרע הבעל משאר ישראל שהרי כל ישראל מחויבין להפריש את עוברי עברה ואפי' מומרין היכי דלא קאי בתרי עברי דנהרי

כמש"כ התוס' בפ"ק דע"ז וכיון דביד הבעל הדבר תלוי להצילה מאיסור א"א מחייב להצילה ואין זה ענין למשמשו נדה (ומה"ט סרה קו' הצ"צ על הט"ז):
ואחר ימים רבים מצאתי למהריק"ש בס' ערך לחם שכתב דיש מצריכים לזכות גט לאשתו המומרת מטעמא דאמרן כדי להצילה מאיסור א"א, וידוע שהרב ז"ל הי' מורה בקהל מערבים במצרים שלא נהגו כלל באיסור ב' נשים ואפ"ה כתב שיש מצריכים לזכות גט מטעם שמחויב להצילה מאיסור א"א, ונהניתי שכוונתי בעזהי"ת לדעת הגדולים ואע"פ שבפסקי מהרא"י מבואר שלדעת בני ריינוס יש ג"כ חשש משום תקנת רגמ"ה היינו דעיקר ההיתר דעד"ז לא תיקן הגאון ובזה שמצד הדין מחויב להציל אותה מאיסור כיון שמחויב לגרשה שלא תהא אשתו כופין אותו שלא להתירו:
ויש להסתפק באשה שאמרה נאבד גיטי אם מותר להשיאה עצה לילך למקום שאין מכירין אותה ותאמר א"א הייתי וגרושה אני דכיון דהיא בחזקת אשת איש אסור להשיאה עצה, וא"ל ראי' מדברי ס"ח דשאני חרם מאיסור א"א, גם בגוף התשו' בס' ח"ס סי' ג' באשה גרושה שהטעתו לכהן ונשאה וברחה ממנו שהצריך הרב ז"ל להיתר מאה רבנים הרבה יש לתמוה פה מפיק מרגליות איך יוציא מתחת יד קולמוסו דברים הללו ועיין בסו"פ אלמנה ניזונות פלוגתא דר"נ ור"ה:
ולחיים טובים תכתבו ותחתמו ואתם היושבים על אדמת הקודש העתירו נא בעדינו להיזכר לטובה נאום הדו"ש ישראל יהושע.

סימן ג

בעזה"י עש"ק פ' בא תרח"ם לפ"ק פה קוטנא. שוכ"ט לכבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי מו"ה ליפמאן שיחי' אבד"ק שעלעניקי יצ"ו. ע"ד האיש שנשא אשה וכשבועיים אחר הנשואין נחלתה בחולי המרה שחורה ובתחילה לא הבין הבעל את חולי', ואח"כ כאשר הכניסה לבית החולים נתגלה שהיא מרה שחורה גם נתברר שהי' לה חולי זאת קודם הנשואין והיתה עתים חלומה ועתים שוטה, והבעל לא ידע זאת וכבר היתה בבית החולים איזה פעמים קודם הנשואין וא"א להבעל לדור עמה וכבר הקריבו זאת להערכאות ודנו שהקידושין בטלין יען כי הוא מקח טעות שהטעתו, אמנם הבעל הוא מיראי ד' ורוצה לגרשה. הגם כי לע"ע היא בת גירושין ולרוב הפוסקים יכולה לקבל גט. אמנם אבי' אין מניח לה לקבל גט, גם לזרוק לה בע"כ א"א שהאב מסתיר אותה באופן שא"א שתקבל ג"פ:
וע"ז האריך כ"ת אם צריך היתר ממאה רבנים. גם פלפל כ"ת איזה עדיף אם לגרשה בע"כ או להתיר לו לישא אשה אחרת, יען כי לפ"ד הגאון נו"ב החרם לגרש בע"כ חמור

יותר מלישא שתי נשים, כי לפ"ד הרשב"א ומהרי"ק כבר נשלם בסוף אלף החמישי האיסור מלישא שתי נשים, ושלא לגרש בע"כ נוהג לד"ה גם עתה, גם שבזה הותנה שיש לו היתר ע"י מאה רבנים ולגרש בע"כ אין לו שום תקנה, ומזה דן בעל ס' חתם סופר שגם בפשעה שהדין נותן לגרש בע"כ אין מתירין לו לישא אחרת לפי שזה סמא בידן להתיר לו ע"י מאה רבנים והא ודאי ליתא שהרי בתשו' מוהר"ם דפוס פראג בתקנות דף קי"ב ע"ב מבואר בהדיא שהתקנה שלא יזרוק גט לאשתו בע"כ הוא בתנאי שמשלשה קהילות צריך שיהי' לו היתר, הרי שזה קיל יותר דלישא ב' נשים צריך מאה רבנים מג' ארצות ובזה מג' קהילות סגי, גם מש"כ המחברים הנ"ל דלישא ב' נשים לא הי' אלא עד סוף אלף החמישי ושלא לגרש בע"כ אין לו זמן, וגם נתפשט בכל ישראל משא"כ בב' נשים, בתשו' ב"י מבואר להדיא שלא כדבריהם אלא דגם זה לא נגזר מר"ג אלא עד סוף אלף החמישי:

ובעיקר הדין כשנתיר לו איזה עדיף אם להתיר לו לישא אחרת או לגרש בע"כ ראינו מחלוקת לקמאי בזה, כי בס' תשב"ץ לא' מתלמידי הר"מ מרוטענבערג מבואר במורדת טוב יותר להתיר לו לישא שתי נשים מלגרש בע"כ, אמנם בתשו' ר"מ ד"פ סי' תתרכ"א מבואר שם שעשו מעשה לגרש בע"כ ולא לישא שתי נשים אמנם נראה שם קצת מחכם אחד שחולק ע"ז, ומ"מ לעשות מעשה נראה כהחולקים שלא כדברי הרשב"ץ שכתבתי: ושורש הפלוגתא נ"ל דהנה באמת מה שהחמירו גם במקום שהתירו לישא ב' נשים כמו בנשתטית שא"א לגרשה מ"מ אין מתירין לו עד שמשליש וכתובה כדמפורש בדברי הטו"ז וב"ש בא"ע סי' א' אשר מבואר דגם בנשא השני' בהיתר מ"מ א"א לדור לו עם הראשונה, וזה תימא גדולה דודאי אין זה בכלל שלא ישא אשה על אשתו שהרי הראשונה בהיתר נשאה שלא היתה כלל אשה על אשתו שהי' פנוי והרי הב"י בתשו' והמבי"ט מתירין גם כשנשא השני' באיסור אין כופין אותו לגרש ואין האיסור רק לכתחילה, אמנם הגם דלא קיי"ל כן היינו דנשא באיסור כופין לגרש השני', אמנם בנשא בהיתר שנשתטית ואח"כ נתרפאה מאין לנו שנכפה לגרש דפשיטא דהראשונה אינה בכלל נושא אשה על אשתו. ומצאתי בתשו' נו"ב בתשו' נו"ב שעמד בזה. וכמדומה לי שראיתי כתוב כן לראשונים:

ונלע"ד דבאמת אין זה מתקנת ר"ג שאחר שנשאה בהיתר גם כשנשא אחרת כל שהי' ע"י היתר מאה רבנים אין להחמיר אלא שעשו כן משום חשש סכנה כמו שנראה מדברי הריב"ש שבימים הראשונים בזמן הרשב"א והריב"ש הי' חשש סכנה מאו"ה שיהי' לאיש שתי נשים, ויהי' איך שיהי' כיון דעתה גם כשנשא אחת בהיתר גמור וגם השני' בהיתר

מ"מ א"א לו להתיר לדור עם שתיהן א"כ טוב יותר להתיר לו לגרש בע"כ שהרי בע"כ היא נדחת מבעל זה א"כ ודאי שטוב לה יותר שתהי' פנוי' משתהי' עגונא כל ימי חיי', ותו דהא כתב הר"ן בפ' בתרא דיומא דחולה שצריך לבשר בשבת ויש בשר נבילה מתירין לו לשחוט אע"ג דשחיטה היא איסור סקילה ובשר נבילה אינו אלא לאו. מ"מ בנבלה על כל כזית עובר ובשחיטה אינו עובר רק פעם אחת א"כ התקנה שלא לגרש בע"כ אינה אלא פעם אחת אבל שלא לישא ב' נשים עובר בכל פעם לדעת הסוברים דגם בנשא בהיתר אסור לו להיות שתי נשים וצריך לגרשה כשיכול, אבל לדעת הסוברין דגם בשתי נשים אינו אלא בתחילת הנשואין טוב יותר להתיר לו שתי נשים דודאי כל טצדקי שנוכל להקל צערה שלא לדחות אותה נעשה, גם למיתב טן דו, לכן ס"ל להתשב"ץ שטוב יותר להתיר לו לישא ב' נשים מלגרש בע"כ וזה נ"ל ברור, וא"ל למש"כ דגם בתקנה שלא לגרש בע"כ הותנה ר"ג שברשות ג' קהילות רשאי ואפ"ה בעוברת על דת מתירין בלא זה למה צריכו חכמי ריינוס גם בהמירה אשתו לזכות לה גט כמבואר בא"ע סי' א' נהי דמיירי שלא היו יכולין לגרשה בע"כ מ"מ כיון דאין לך פשיעה יותר מהמירה א"כ למה הצריכו לזכות, ז"א דודאי לאו מטעם חשש חרם החמירו אלא דכיון דלפני עור נוהג גם בנכרי כמבואר בפ"ק דע"ז מכש"כ בישראל מומר **(עיין ש"ך יו"ד קנ"א סק"ו ודגמ"ר שם וע"ע לעיל או"ח סי' ל"ו המגיה.)** א"כ כל טצדקי דאית לן למיעבד להציל האשה מידי איסור א"א אית לן לעשות, לכן מחויב הבעל לזכות לה גט להצילה מאיסור א"א, וכיון דלכתחילה צריך הבעל לזכות לה גט מטעמא דאמרן ממילא אין מתירין לו לישא אחרת עד שעשה כדין דנהי דבעוברת על דת וכן כשאסורה לו שזינתה א"צ היתר ממאה רבנים מ"מ התרה מב"ד מיהו בעי דלדעת גאוני אשכנז לא עביד אינש דינא לנפשי', וצריך שיעשה עפ"י ב"ד עיין בחו"מ סי' ד' ובאחרונים שם, וכיון דצריך התרה מב"ד אין הב"ד נזקקין לו עד שיזכה לה גט להצילה מאיסור א"א, אחר ימים רבים מצאתי כדברי בס' ערך לחם למהר"י קאשטרי שהי' בזמן הב"י שכתב כן, גם להמסתערבים שלא נתפשטה אצלם תקנת רגמ"ה שיש מחמירים לזכות לה גט להצילה מאיסור א"א ועיין בב"ק דף ס"ט שמעתתא דצנועין עיי"ש בתוס' ובדברי הרמב"ם שם, ובנד"ד הא ודאי לגרש בע"כ עדיף טפי מלהתיר לו לישא ב' נשים ע"י מאה רבנים וכמוש"כ בשם תשו' ר"מ ד"פ, אמנם מע"כ כתב שא"א לו לגרש בע"כ גם ע"י היתר מאה רבנים קשה מאוד לבעל, ע"ז אני אומר שמעיקר הדין כיון שכבר היתה חולה קודם שנתארסה איזה פעמים והוחזקה לעתים שוטה והר"ז מום גמור, והרי קיי"ל בפ' המדיר אפי' בארוסה וכנסה סתם דתצא שלא בכתובה, ומפרשינן בש"ס משום דהו"ל קידושי ספק וספק ממון לקולא

וספק איסור לחומרא, א"כ בספק חרם שכתב הרשב"א בתשו' דספיקא להקל, ובארתי במ"א דנהי דלאותו דור שקבלו עליהם בעצמם החרם כיון דנזכר בו לשון ארור וארור בו שבועה דינו להחמיר וכמש"כ הרשב"א בתשו', מ"מ לדורות הנולדים דא"א להשביע הנולדים אלא דחרם חל גם על הנולדים כמבואר בש"ע יו"ד א"כ בזה"ז לד"ה ספיקו להקל וכיון דבמום אינו אלא קידושי ספק ודינו להקל, וא"ל כיון דקיי"ל ביו"ד סי' ק"י בספק הנולד בד"ת ואח"כ נתגלגל דינו להחמיר, ה"נ דהספק נולד בד"ת אף שנצמח מזה איסור דרבנן ספיקו להחמיר זה אינו חדא דלא אמרינן כשהספק נולד בד"ת לחומרא רק אם הוא משם א' בנתגלגל לדרבנן כמו בס' טרפה שבשלו בקדירה אחר מעל"ע דתרווייהו משם אחד, אבל כשהספק שנולד בדרבנן אינו משם שהוא מדאורייתא לא אמרינן כן, וראי' מיבמות דף כ"ד גבי חלוצה לכהן ומעירובין פרק ב"מ דף ל"ז וממנחות דף ס"ח. גבי חדש בזה"ז, (ועיין לעיל יו"ד סי' ע"א) ותו דלא אמרינן הכי אלא כשהוא ספק, אבל כאן אדם נאמן על עצמו שע"ד כן לא קידש:

ותו שכ"כ בחי' לא"ע דכל היכי דאין לה כתובה ואין לה תו"כ אינו בכלל תקנת רגמ"ה, ומה"ט לא גזרו בארוסה, ול"ק קושית הח"צ מתשו' מהרי"ל דמבואר דגם בארוסה תיקנו דאינהו בתר שיטת תוס' אזלי דס"ל דלארוסה יש לה כתובה, א"כ דון מינה במומין דמבואר בש"ס דאין לה כתובה ה"נ לא זכתה בתקנת רגמ"ה וכמבואר בפ' י"נ דרבנן בתראי כעין תקנה דקמאי תיקנו:

ובמ"א ביארתי דלא תקשה מחרשת דאין לה כתובה ומ"מ בכלל תקנה היא, וזה ברור, ומעתה סיומא דהאי פסקא דמצד הדין הרי בנד"ד שנראין הדברים שלא ידע הבעל ממום זה, כשא"א לגרש בע"כ רשאי לישא אשה על אשתו בלא היתר מאה רבנים אחר שישליש הגט לידי שליח לתנו לה בעת שתתרצה ותשתפה, ועיין בא"ע ס"ס קי"ט בטו"ז ובב"ש, אמנם לאשר לא חזינן לרבנן קשישאי דעבדי הכי ואין להורות דבר התמוה לרבים לכן יראה כל הצטדקאות שיהי' ע"י היתר מק' רבנים אמנם כשלא יהא אפשר טוב שיעשה עכ"פ בעצת עוד שני רבנים דפקיע שמיהו אם יסכימו לזה:

נאום ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חוב"ק קוטנא יצ"ו.

סימן ד

ב"ה ד' מנחם אב תרח"ם לפ"ק פה קוטנא. בונה ירושלים ירחם בימינו וינחמנו בכפלים. לכבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי מו"ה יצחק שלמה שיחי' אבד"ק ראווגע. ע"ד אשת הרופא אשר נפרדה ממנו ונתחברה עם רוצח אחד ורצחו נפש ונשלחה לעבודת פרך לכ"ג שנים ואח"כ תשב שם כל ימי חי' בארץ גזירה אם מותר לישא אשה על אשתו,

הנה אם הי' לנו ידיעה ברורה ע"פ עדות נכונה שידה הי' ג"כ במעל הזה ודאי דינה כעע"ד כיון שחשודה על ש"ד, אמנם רחוק הוא שיהי' עדים כשרים ע"ז ומצד שמרדה הי' צריך עכ"פ עדים שהיא העבירה עליו את הדרך שאפשר שהוא ענה אותה עד שלא יכלה לשבת עמו, אמנם אם נמצא עדות שהיא התחברה עם פריץ זה שלא כמנהג עולם ונתיחדה עמו כיון שבסיבתה נתהוה הדבר שתשב בארץ גזירה וא"א לו לדור עמה נראה שמותר לו לישא אשה על אשתו אחר שישליש לה גט ע"י שליח כי פשיעתה גרמה זאת, ומעכ"ת האריך בזה ללא צורך:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו.

סימן ה

ב"ה ל"ז למב"י תרמ"ט לפ"ק פה כפר גלאגאווע. לכבוד י"נ הרב הגאון המפורסם מו"ה. יהודה נר"י אבדק"ק פלאצק יצ"ו. אחדשה"ט הנה המכ"ז ר' גאדיל מגאסטענין אוחז בערפי להזדקק לדינו כי זה ימים רבים יותר מעשר שנים אשר נשא אשה חרשת, וזה ימים רבים אשר מרדה בו והשכירה את עצמה לק"ק פלאצק, וכבר שלח אחרי' ולא רצתה לבוא לב"ד והוא יושב גלמוד בלא אשה, והנה בעיקר חרגמ"ה נראה שאשה שאין לה כתובה גם תקנת ר"ג אין לה, וכן נראה מדברי הב"ש, ובזה ישבתי בתשו' אחת דברי הרמ"א בא"ע סי' א' שכתב אינו נוהג בארוסה והוא מדברי מוהרי"ק, ותמה עליו הגאון ח"צ בתשו' מדברי מוהרי"ל דמבואר מדבריו דגם בארוסה נוהג ואיך עזב הרמ"א דברי מוהרי"ל אשר כל מנהגי אשכנז הם אחריו בשביל דברי מוהרי"ק, ועוד קשה לכאורה שהרי בדברי האו"ז מבואר הדין דנוהג גם בארוסה, והרי האו"ז הי' מגדולי הראשונים רבו של הר"מ מרוטענבערג, ועוד הקשה הגאון ח"צ שדברי הרמ"א סותרין מש"כ בעצמו שאם יש לו שומרת יבם אסור לו לישא אשה בשביל חשש חרגמ"ה והרי בקידושין נחשב יותר לאשתו שהרי בקידושין היא א"א וחייבין עלי' מיתה משא"כ בשומרת יבם ואם בארוסה לא תיקן ק"ו בשומרת יבם, ואני אומר דק"ו פריכא הוא דהא כתב הב"י ביו"ד בשם הרשב"א בתשובה דאם השומרת יבם מתה מתאבל עלי' היבם אע"ג דאנן קיי"ל בפ' החולץ ובפ' נערה דעל ארוסה אינו מחויב להתאבל עלי' אלא משום דיורשה, כמבואר בפ' החולץ, לכן מחויב להתאבל עלי', וכן יש עליו חיוב כתובה כ"ז שלא חלץ לה אלא שהחיוב הוא על נכסי בעלה הראשון ואם לא הניח הבעל הראשון החיוב עליו ליבמה ולכנוס לחיוב כתובה וכיון שהחיוב עליו בכל חיובי אשות ממילא החיוב עליו גם שלא לצער אותה בהכנס לה צרה אבל בארוסה תלי' בפלוגתא דקמאי שדעת הגאונים והרי"ף והרמב"ם דאין לארוסה כתובה וכוותיהו פסק הרמ"א שכתב בהדיא דלא ראה

מימיו מגבין כתובה לארוסה שנתגרשה וכיון דאין לה ת"כ גם חדר"ג אין לה כדאמרינן בב"ב דף קל"א דב"ד בתראי בתר תקנתא דקמאי אזלי, אבל דעת התוס' דארוסה יש לה כתובה, וידוע שהאו"ז דרכו למשוך אחר שיטת התוס' וכמו כן המהרי"ל לכן ס"ל דנוהג גם בארוסה ולפי"ז לפ"מ דקיי"ל דחרשת אין לה כתובה ותנאי כתובה י"ל דגם חדר"ג א"נ בחרשת, אמנם כ"כ הנ"י בפ' החולץ דגם במקום שלא נתפשט חר"ג מ"מ במקום שלא נתפשט לכנוס שתי נשים אסור לו לישא אחרת דעד"ז נשאת לו, ולכאורה קשה לפמש"כ התשב"ץ דגם אם הותנה עמה שלא ישא אחרת עלי' יכול לישא, א"כ מה מהני מה שמנהג כן זה לא מצינו אלא בדבר שמהני אם הותנה כיון שהמנהג כן הו"ל כאילו הותנה וכדאיתא בב"מ בפ' המקבל דדרשינן לשון הדיוט עיי"ש בשיטה ונלפע"ד לפמש"כ הריטב"א בכתובות פרק הנושא דאם פסק לזון את בתה חייב לזונה וקשקל וטרי הש"ס במאי נתחייב ואוקמינן בשטרי פסיקתא וכדרב גידל דל"ל דר"ג ת"ל דמחויב מטעם שכירות כיון דהיא לא נתרצית לינשא לו ושתהי' כשפחה לשמשו. ותירץ דודאי אם הי' כדרך זו לא איצטרך דר"ג אלא דהכא בנותן לה דרך מתנה שיזון את בתה בזה צריך להא דר"ג, ולפ"ז גם בהא דלישא ב' נשים א"י להתחייב עצמו. אבל כשהוא ע"ד תנאי שע"מ זה נשאת לו ומכנסת עצמה לחיוב אשה לבעלה לא גרע משכירות פועלים שמחויב שלא להכניס צרה ולצערה, וכיון שהמנהג עתה כשנושאין חרשת אעפ"כ כותבין כתובה וכדאמרינן בר"פ חרש דרב מלכיו השיא אשה לחרש וכתב לה כתובה לפי שהכניס לו שפחה לשמשו וכיון שרצה להכניס עצמו לחיוב כתובה מסתמא הכניס עצמו לכל חיובי כתובה גם לענין חר"ג, ועוד דמס' כתובה נלמוד שהרי כתב כאורח כל ארעא, והכוונה כפי מה שנהגו במחוז זה שלא לצערה בהכנסת צרה, אמנם לא טובה היא משאר נשים בנות דעה שאם מרדו אין לה דין זה, לכן גם בדין זה אחר שמרדה זמן רב נכון לתת לה זמן לפי ראות עיני ב"ד ע"פ התראה ע"י רמיזה שבאם לא תשלים אותו יגרש אותה בע"כ או ישא אחרת גם בלי היתר ממאה רבנים:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע החופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן ו

ב"ה ט' אדר שני תרמ"ט לפ"ק. כבוד י"נ הרב המאה"ג מו"ה נ"ח שיחי' אבד"ק ביאלע.

בדבר המכ"ז, כבר נהגו שגם בשהה עשר שנים אין מתירין לו לגרש בע"כ, אך בד"א בזמן שהיא עודנה בת בנים אבל כשהיא ודאי אינה בת בנים מתירין לו לישא אחרת ע"י היתר ק' רבנים, והנה בס' נו"ב ובס' ח"ס כתבו דהגם דהחרם לישא אשה על אשתו הוא ע"י תנאי היתר בק' רבנים, לגרש בע"כ לא הי' תנאי כלל, ועפ"ז בנה בעל ח"ס פילפולים

בספרו. וזה טעות מפורסם שבהדיא מבואר בתשו' מהר"ם בתשובה המתחלת צץ פרח דחרם שלא לגרש בע"כ יש להתיר ע"י רשות מג' קהילות הרי דזה קיל יותר משלא לישא שתי נשים דשלא לישא ב' נשים צריך ק' רבנים מג' ארצות ובזה שלא לגרש בע"כ גם מג' קהילות סגי, ויש לי סמך דא"צ ק' אלא בשלושים סגי ומעתה בנד"ד אם יתברר שאין לה אורח כנשים יש להתיר לגרש בע"כ ע"י רשות מג' קהילות ושלושים ת"ח:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ז

ב"ה כ' תמוז שנתרן. כבוד י"נ הרב הגאון המפרסם מו"ה יהודא אבד"ק פלאצק יצ"ו. ע"ד המורדת שברחה ועיגנה את בעלה כשנה וחצי, הדבר פשוט שמותר לו לישא אחרת בלא היתר מק' רבנים וכן מבואר להדיא בראב"ן ובתשו' ר"מ ב"ר ברוך, ואני הכרתי איש אחד שהתיר לו הגאון בעל ח"ש לישא אחרת ברואה מחמת תשמיש כיון שבטל מכל אישות, ואין ראי' מאנשי ריינוס שהחמירו לזכות גט לאשה מומרת חדא שהטו"ז התיר ושאנו לא נהיגי במדינה זו כבני ריינוס ונהרא נהרא ופשטי', ויודע אני כמה מעשים שהתירו בלא היתר מק' רבנים, וכבר ישבתי כל השגות הצ"צ על הטו"ז גם כתבתי בחי' דאע"ג דלא בעי היתר מק' רבנים אבל היתר מג' בעי דלא לעבוד אינש דינא לנפשי' עיין תומים חו"מ סי' ד' בשם רבינו קלונומוס לכן אין מתירין לו עד שיזכה גט לאשתו להצילה מאיסור א"א, וזה כוונת התה"ד והמהרי"ק, כלל הדבר כל שע"י פשיעתה הפסידה הכתובה גם תקנת רגמ"ה אבדה, ורגמ"ה לא תיקן אלא לאשה שיש לה כתובה, ע"כ הדבר פשוט כביעותא בכותחא כי הב"ח לא החמיר בפשעה כמורדת ועע"ד, ולרמ"א לעולם מותרת אלא דאנן קיי"ל כהאחרונים אבל חלילה להחמיר גם בעע"ד או במורדת, ומ"מ צריך הבעל להשליש גט ולהודיע לה שכל אימת שתתרצה תקבל הגט ע"י פאסט כמנהג עתה:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ח

ב"ה ו' שבט תרנ"א לפ"ק. כבוד ידידי, הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אברהם גליקסמאן אבד"ק סלוזעווא יצ"ו. ע"ד השאלה אשר אשה ברחה מבעלה עם נוצרי אחד זה יותר משנתיים ימים לאמעריקא אם נודע הדבר עפ"י שכינים שהבעל לא פשע נגדה והיא מרצון נפשה ברחה ממנו עם נוצרי לאמעריקא יותר משנתיים ימים יש להתיר לבעל לישא אשה אחרת בלא היתר מאה רבנים רק עפ"י ב"ד של שלשה, אמנם נכון שהבעל ישליש גט שיהא מוכן ביד הב"ד אימתי שתרצה לבוא לקבל גיטה או שתעשה שליח לקבלה עפ"י כתב ותשלחו לה זאת למדינת אמעריקא למען תדע כי הגט מוכן ביד הב"ד ואם תרצה

היא או שלוחה לקבלה ותשלחו לה שטר נוסח שלישות הקבלה ותחתים שם עדים, ואם כה תעשו אחר שתדעו בבירור שהבעל לא פשע נגדה מותר לו לישא אשה אחרת אחר הכנת הגט ואחר הודעה לה:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ט

ב"ה אור ליום ה' י"ד סיון תרל"ה לפ"ק. כבוד ידידי הרב החריף ובקי הוותיק מו"ה זיסקינד הכהן נר"י אבד"ק פיאנטקי. ע"ד השאלה בעסק ביש באשת איש שנתייחדה עם אנשים פריצים אחר שהתרה מעכ"ת וגם אנשי העיר ונוסף ע"ז יש כאן ע"א על טומאה ושאר דברים מכוערים כמבואר בארוכה בג"ע. ועתה הנה ברחה האשה ולא נודע מקומה ודעת מעכ"ת נוטה להתיר להבעל את חרדר"ג ולזכות לה גט, נראה לפענ"ד פשוט לפ"מ דקיי"ל בש"ע א"ע סי' קט"ו דבעוברת על דת לחוד יכול לגרשה בע"כ ואין בזה חשש דחדר"ג מ"ה, ה"ה לענין לישא אשה על אשתו בפרט בנידן דידן שהבעל אומר שהוא מאמין שזנתה ויש רגלים לדבר לכן דעתי נוטה להתיר לו לישא אשה אחרת ואם ירצה לזכות לה גט מה טוב כמבואר בדברי רמ"א סי' א', אמנם מקצת מהאחרונים החמירו לענין לישא אחרת כיון שיש תקנה ע"י מאה רבנים והם סומכין על דברי רמ"א בסי' ק"מ סעיף ה' שכתב ויש מחמירים, עי' תשו' נו"ב סי' צ"ב ואין כ"ז מחוור אצלי ובעיקר הדין קיי"ל שאין כאן שום צד חר"ג מ"ה רק שטוב להיות גט מוכן ולזכות לה גם ישבע הבעל שבאם יהי' באפשר לתת לה גט או לשלוח לה גט יהי' מחויב ליתן ואין להחמיר על הבעל יותר מזה וטוב שיסכים בזה גם כבוד חתני הגאון מקאליש וגם הרב. הגאון מזגיערש שי':
דברי ידידו הדו"ש ישראל יהושע.

סימן י

כבוד ידידי הרב המאוה"ג מו"ח דוד אבד"ק אמסטוב. אודות המוכ"ז ר"מ, אם האמת שהיתה עוברת ע"ד א"צ היתר מק' רבנים אחרי שלא נודע מקומה וא"א להזדקדק לה גם כבר הוכחתי במ"א [עי' תשו' סי' ב'] מדברי ס' חסידים דבעוברת על דת א"צ היתר מק' רבנים גם במקום שנהגו להחמיר במומרת ולזכות לה גט אין חולקין על הס' חסידים אלא זיכוי הגט הוא מטעם להפרישה ולהצילה מאיסור א"א אחרי שיש בידינו אבל לא מצד חרגמ"ה ואף את"ל דזיכוי גט הוא מטעם חרגמ"ה מ"מ במדינות אלו לא קבלו עליהם חומרא זו כמוש"כ בתשו' ח"ש:

אמנם כ"ז אם הי' שני עדים בדבר אבל כאן אינו אלא ע"א, אמנם מעכ"ת כתב שהי' בידו כתב משפערוב וחתומים בו הרבה אנשים שהיא עוברת על דת ובאופן זה וגם ברחה ולא נודע מקומה אי' פשוט דמותר לישא אחרת בלא היתר ק"ר:
נאום ישראל יהושע.

סימן יא

ב"ה י"ט סיון תרמ"ה לפ"ק קוטנא. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם מגזע ישישים מו"ה משה נחום נ"י אבדק"ק קאמינקא יצ"ו. מה שדן כ"ת בכהן שנשא מינקת לאחר ט"ו חודש להנקתה שאין כופין לגרש ודאי בהפרשתה, דהא בכהן שנשא זקוקה ליבם שמת ולדה תוך ל' קיי"ל דאין מוציאין אותה מידו כיון דאיכא רבנן דפליגי עלי' רשב"ג סמכינן עליהו כדאמרינן בשבת וביבמות דף ל"ז, א"כ ה"נ כיון דאיכא תנאי ואמוראי דס"ל דדי בט"ו חודש סמכינן עליהו בכהן כיון שתאסר אחר הגירושין לעולם, והביא בספרו שמצא כן בס' גבעת פינחס להגאון בעל הפלאה, ואח"כ ראה דברים הללו באו"ז סי' תשמ"ה בשם ר"מ ב"ר חסדאי ז"ל והנה ס' גבעת פינחס אינו פה בנמצא לכן לא אוכל לכתוב ע"ד, אמנם לפום ריהטא הוא נגד דברי הגאון בשאילתות ונגד דברי הרמב"ם ז"ל בפ' י"א מה' גירושין שבה' כ"ה כתב כמה זמן יניקתה כ"ד חודש ובה' כ"ז כתב עבר ונשאה תוך זמן זה כופין אותו לגרש ואפי' הוא כהן, כל הרואה ישפוט שבתוך כ"ד חודש צריך לגרשה אפי' הוא כהן, גם דברי השאלתות בפ' וירא הם כן. וכן נראה מדברי המחבר בסי' י"ג, ונ"ל הטעם לפ"מ שכתבתי במ"א ליישב דברי המחבר בהלכות ערלה שהביא דברי המצריכין פדיון בנטע רבעי, ולא אמרינן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל, ובהרכבה קיי"ל דא"נ בחו"ל כמש"כ הר"ן בפ"ק דר"ה בשם הרמב"ן וכתבנו דודאי כל שהוקבע להלכה בא"י אף להקל המיעוט כמאן דליתא דמי, לכן בנטע רבעי דמבואר בירושלמי דפטור ממעשר אלמא דגם לכתחילה ולקולא סמכינן על מ"ד דנוהג בנטע א"א להקל בחו"ל ולא עדיף קולת חו"ל מד"נ דספק נפשות להקל שכתבו התוס' בר"פ המניח דהיכי דהמיעוט בטל לגבי רוב לא מקילינן, ומה"ט בהא דפליגי בפ"ק דר"ה וביבמות פרק הערל בשיעור קליטה דהוקבע הלכה ב' שבתות קיי"ל כן בחו"ל ובפלוגתא דראב"ע בהרכבה והברכה אע"ג דרבנן פליגי עלה י"ל דלא פליגי אלא מטעם ספק ובא"י לחומרא אבל מה שסמכו בא"י גם במקום שהיא להקל המיעוט כמאן דליתא וכמו כן בפלוגתא דשיעור הנקה הא גם לקולא בד"ת סמכינן על מ"ד כ"ד חודש כמבואר בפ' מי שאחזו לאוקומתא דרב אשי דאם הניקתו יום אחד בתוך כ"ד חודש מותרת ולר' יודא דסגי בי"ח חודש ל"מ והיא א"א גמורה שהרי התחילה לקיים התנאי אחר זמן הנקה,

וכן לאוקומתא דרבא דצריכה להניק כל הכ"ד חודש אם לא הניקה בחדשים שאחר י"ח הגט בטל ומתייבמת ומתירין לו אשת אחיו שהיא בכרת, ואפי' אם נדחוק באוקומתא דרבא מ"מ באוקומתא דרב אשי מבואר להדיא דהלכה קבוע כר"ג בזמן הנקה מדמתירין א"א לעלמא כסתם משנה, וזה נראה טעמו של הגאון והרמב"ם ז"ל, והנה הי' אפשר לקיים דברי האו"ז שלא יהא חולק ע"ד הגאון והר"מ ז"ל שהם ז"ל לא החמירו אלא במזיד והאו"ז נתכוון להתיר בשוגג ואע"ג דשוגג בלא"ה שרי לדעת האו"ז בהפרשה י"ל שהרי כתב בתה"ד שגם האו"ז לא התיר אלא בשוגג גמור שלא ידע שהיא מניקתו או שעשה ע"פ חכם שהגיע להוראה או שלא ידע מחמת שהוא ע"ה, אבל ידע מאיסור אע"פ שהי' נראה לו צד להקל לא מקרי שוגג שהי' לו לשאול, אמנם בכהן סמכינן גם בשוגג גרוע כל שלא הי' מזיד ממש דסמכינן על הנך דסברי ט"ו חדשים סגי, וזה מבואר בדברי תה"ד בסי' רי"ו שכ' דהא דמקילינן במת הולד בתוך ל' יום שאם נשאת לכהן בלא חליצה לא תצא היינו בשוגג גרוע, אבל אם היתה מזידה לא עבדינן תקנתא לעבריינין ותצא, א"כ מינה דגם במינקת לאחר ט"ו חדשים לא מקילינן רק בשוגג גרוע, דבזה באשת ישראל לא מקרי שוגג ובאשת כהן כיון דאיכא מאן דשרי לגמרי מקילינן אמנם באמת דברי התה"ד בסי' רי"ו שכתב בפשיטות דבתוך ל' כשמת ונשאת בלא חליצה אם היתה מזידה גם בכהן כופין אותו להוציא, לא ראיתי לגדולי המחברים שיביאום וביותר פלא שגם הרמ"א שדרכו למשוך ברוב המקומות אחר תה"ד לא הביא דבריו בסי' קס"ד, וכן נושאי כלי הש"ע והכנה"ג לא הביאום, ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' יבום נראה דלא ס"ל הא דתה"ד שהרי כתב שם בה' י"ט נתקדשה לזר לא נאסרה על יבמה וכו' ואם הי' יבמה כהן נותן לה המקדש גט ותחלוץ מיבמה ובה' כ' כתב שאם חזר הזר ונשאה אחר שחלץ לה אין מוציאין מידו, וכתב המ"מ דמיירי שהיתה מזידה כשנתקדשה לזר לכן לא תנשא גם אחר חליצה להמקדש ובה' כ"א הביא הא דינא דפ' החולץ במת תוך ל' ללידתו ונשאת לכהן ל"ת, והרי הר"מ ז"ל עסק לעיל מיני' במזיד ואפ"ה כ' שאם נשאת ל"ת עמש"כ בלח"מ, ומהתימא על הרב בתה"ד דנקט לה בפשיטות דבמת הולד בתוך ל' ונשאת לכהן דאם עברה במזיד תצא, דמה בין זה לכל הנך דלא תנשא לכתחילה דבדיעבד ל"ת גם אם הי' מזידה, ודוקא במים שאין להם סוף החמיר במהר"ם הובא בהגהת רמ"א בסי' י"ז דדוקא בנשאת ע"פ חכם לא תצא וגם בזה חלקו עליו רבינו פרץ בהגהות התשב"ץ והב"י והמבי"ט והרדב"ז עיי"ש בתשו' ב"י בדיני מים שאין להם סוף וגם מהר"ם שהחמיר במים שאל"ס הוא משום דשני' בלישנא ולא קאמרי ואם נשאת ל"ת, אבל בכל הנך דנקט ואם נשאת ל"ת אפי' בנשאת וידעה שהוא אסור ל"ת, ומאין לנו להחמיר בזה שצריך

דוקא שתהא שוגגת במחצת שסברה שהוא מותר, עיין בהגמ"י דשייכי לאישות סי' ירי, ובירושלמי סוטה פרק כשם פריך על ר"מ דס"ל בנושא מעוברת ומינקת חבירו יוצא ולא יחזור עולמית מ"ש מחליצת קטנה דס"ל לר"מ דקטנה לא תחלוץ ובדיעבד חליצתה כשרה, ומשני משום תקנת הולד נגעו בה, פירוש דמשום שיש סכנה לולד לכן אלים ר"מ לגזירותיו דגם אם הוציא בגט לא יחזור עולמית, וגם אנו נאמר דגם אם נימא דאפי' שוגג יוציא בגט מ"מ אין הכרח בההיא דיבמה לכהן כשמת בתוך ל' דתצא גם כשכנסה במזיד דדוקא היכי דאיכא סכנה לולד אלמוה לתקנתא גם בשוגג לא כשאין חשש סכנה, לכן אם כי איני כדאי להרהר אחר הרב בתה"ד מ"מ כיון שהוכחנו מדברי המ"מ דפליג על האי דינא וכל הפוסקים לא הביאו דברי התה"ד לבי אומר לי בטוח שאין להוציא אשה מתחת בעלה במת הולד בתוך ל' ונתקדשה לכהן, ובמינקת שנשאת במזיד מבואר בדברי הרמב"ם דתצא בגט אפי' אחר ט"ו חודש והיא אשת כהן וע"כ דס"ל להרמב"ם ז"ל לחלק מטעם שכתבתי, ונראה דאפי' להנך פוסקים דס"ל להקל גם בנטע רבעי בח"ל אע"פ שנפסקה הלכה כמ"ד נטע רבעי גם להקל לפוטרן ממעשר בא"י, י"ל דס"ל כרוב פוסקים דאין תו"מ גם בא"י מדאורייתא, אבל ודאי כל שהופסק הלכה בד"ת גם להקל תו אי אפשר לצרף גם לסניף להקל בשעת הדחק כדמוכח מהא דקליטה דלא מקילינן בחו"ל בפחות משתי שבתות:

והנה ראיתי לכ"ת שהביא בשם הרה"ג מהמבארג בס' תפארת צבי חא"ע סי' ו' שגם הוא הרגיש בקולא זו באשת כהן להקל אחר ט"ו שדי בפרישה לבד, ועיינתי שם וראיתי שכתב להיפך ממש"כ כ"ת משמו, וזה שהוא כתב שאין להקל אחר ט"ו חודש בא"כ כיון שמבואר בש"ס דצריכה להמתין כ"ד חודש, ומבואר דגם במת הולד תוך ל' יום אם היתה מזידה אסורה או שטעתה בדין א"כ כיון דש"ס מצריכה להמתין כ"ד חודש לא מקרי כלל מורה ואינו אלא טועה ושגגה גדולה שגג כי לא דק כלל בדברי תה"ד והבין דככם דלמ"ד במינקת שהיתה שוגגה די בהפרשה וזו דעת האו"ז וס"ל להרב בתה"ד דוקא כשהיתה שוגגת לגמרי שלא נודע לה כלל מעולם שיש איסור במינקת או שעשה עפ"י היתר חכם, אבל בטועה בדין שהי' סבור בדעתו שמותר ל"מ שוגג, גם בההיא דיבמה אע"ג דאיכא רבנן דפליגיי עלי' דרשב"ג כמבואר להמעיין היטב בדבריו כי הרואה יראה דס"ל להרב זצ"ל דג' בדבר היכא שמ"ד וכו' גם כהן ואיכא מאן דשרי לא שרינן לה דלא עבדינן תקנתא לעבריינין, והיכא דהוא שוגג גמור שידענו שהוא ע"ה גמור ואפשר שלא ידע שיש צד איסור הר"ז שוגג גמור וכן בשעשה ע"פ הוראת חכם [ולקמן יתבאר] מותר לדעת האו"ז גם היכא דליכא מאן דשרי שא"צ להוציא בגט ודי בהפרשה, והיכי שהוא

שוגג קרוב למזיד כגון שהי' סבור שנתנה למינקת שרי ועשה כן ע"פ דעת עצמו אע"פ שטעה בדמיונו וסבור הוא שמותר מ"מ לא הי' לו לעשות מעשה ועיין כעין זה בדברי הר"ן פ' האיש מקדש] ע"פ סברתו לבד בזה דוקא היכי דאיכא מאן דשרי שרינן באשת כהן דל"ל תקנתא ובאשת ישראל אסורה, וזה מבואר בתה"ד שהוקשה לו לפ"מ שחידש דלא [שרינן] בהא דסמכינן במזיד גמור באשת כהן בפלוגתא דרשב"ג ורבנן, א"כ למה כתב מוהר"ם דלא שרינן באשת כהן בהפרשה במינקת כיון דליכא מאן דשרי ממנ"פ בשוגג הא גם באשת ישראל שרי, ובמזיד גם בדאיכא מאן דשרי אסור, לכן חידש דבשוגג גרוע כגון שסמך על סברתו לא מקרי שוגג גמור ואסור באשת ישראל ובאשת כהן ואיכא מאן דשרי מותר ועכ"פ אין מקום לדברי המחבר הנזכר:

אמנם נראה באמת דאשתמיט להמחבר הנזכר דברי הגה"מ בתשו' דשייכי לה' גירושין סי' כ"ד במעשה שהורה הר' יעקב להתיר לישא מינקת באם תתן בנה למינקת ונשאת לכהן ע"י שנשבעה המינקת דדמי להא דשרי לר"ג דלא הדרי בהו וחלקו עליו רצה הר' יעקב להתירה דדמי לפלוגתא דרשב"ג ורבנן דסמכינן בא"כ על רבנן דפליגי על רשב"ג, ודחה מוהר"ם דברים הללו, דדוקא בפלוגתא דרשב"ג ורבנן סמכינן על רבנן לא בפלוגתא זו, עיי"ש מילתא בטעמא:

ובעיקר הדין במינקת שנשאת ע"פ היתר אם יש להתירה בהפרשה בעלמא, הנה בתשו' נו"ב האריך בזה והרבה יש לתמוה שסמך להורות ע"פ פילפולים דחוקים, והנה הח"מ כתב שדעת מהרי"ו בתשו' להקל בשוגג, ויש לתמוה שבסי' ע"ב כתב בהדיא שצריך בריחה, אלא דבשוגג קיל דא"צ גם לדעת הרא"ש שיברח למקום רחוק שלא יוכל לבוא עד לאחר הזמן, ונראה עוד מדברי מהרי"ו שצריך שיהיו שניהם שוגגים שלא כנזכר בדברי הנו"ב דבהוא שוגג גם כשהיא מזידה די בהפרשה גם עיקר פלפולו של הנו"ב להשוות דברי התוס' והרא"ש דנראה מדבריהם דבשוגג ג"כ צריך להוציא בגט עם דברי האו"ז לפי שהעלה בפלפולו דלאביי שוגג ומזיד שווין איננו נכון דנהי דשמעינן לי' כן ע"פ דר"מ היינו דחזינן לר"מ דקניס שוגג אטו מזיד בדרבנן כמבואר בגיטין נ"ד, אבל לפסק הלכה י"ל דס"ל לאביי דהלכה כר' יודא דלא קנסינן בדרבנן ועוד שהרי כ' התוס' בב"ק דף ק' דגם למאן דס"ל קנסו שוגג אטו מזיד היינו כשעשה מדעת עצמו שסבור שהוא מותר אבל כשעשה ע"פ הוראת חכם קיל טפי ואין ראי' מהא דאביי, גם מש"כ להשוות דברי התוס' והרא"ש עם האו"ז איננו שוה לי, שהרי הא"ז למד מהא דאביי דבשוגג מותר והתוס' והרא"ש למדו מהא דאביי דבקידש לחוד לא מיתסר, גם מה שפלפל שם בהא דאמר רבא ביבמות ל"ו ר"מ ור"א אמרו ד"א אטו מי לא ידע רבא דל"ד דאורייתא לדרבנן דבד"ת

י"ל דההחמירו טפי, וי"ל דבדרבנן החמירו יותר כמבואר בש"ס בכמה דוכתא, ומכח זה חידש פלוגתא אחריתא בין אביי לרבא, ולק"מ דודאי מאן דמחמיר בדרבנן טפי מד"ת במקום שיש איסור דרבנן ודאורייתא כמו יבם הבא על יבמתו בתוך ג' חדשים למיתתו דיש איסור הבחנה, וגם סד"א שמא היא מעוברת והו"ל אשת אח שלא במקום מצוה לא אמרינן כיון דהוא גם איסור דאורייתא לא חיישינן שיעבור במזיד, לכן גם כשנתערב עמו איסור דרבנן אין לקונסו, וכמו שהאריכו האחרונים, ואע"פ שהראי' שמביא הרב מוהר"מ ז"ל סופר בספרו ח"ס מהא דר"ה דף י"ט הוא ראי' חלושה מאוד דמה ענין מגילת תענית שהתקינו חכמים לפרסם הניסים שעשה לנו השי"ת בהודאה ועשו היכר במה שגזרו שלא להתענות ביום זה והוסיפו עוד במה שלא נזכר הנס בדברי הנביאים לאסור גם יום שלפניו בתענית בזה הוא שאמרו דבנס שנעשה בג' בתשרי כיון שנתפרסם מצד שנזכר בכתובים ולא הי' מקום להוסיף גדר גם על יום שלפניו שהרי בלא זה יהיו נזהרין שלא לשנות ולעשות היכר בעשיית יו"ט ושאסור להתענות ביום ג' בתשרי וכשנוסף נס בג' בתשרי ורצו חכמים לעשות זכר והיכר ביום זה לנס שנעשה בו לא הי' די במה שתקנו שלא להתענות ביום זה שהרי עי"ז פשיטא שאפשר לשכחו שאין שום היכר במה שאין מתענים בו, שהרי בלא"ה אין מתענים בו מפני שהוא ג' בתשרי לכן הוצרכו לגזור על שלפניו ובזה יהא היכר לתק"ח לזכור הנס שנעשה אח"כ בימי חכמים אחר תיקון הנביאים שתקנו על יום שנהרג בו גדלי', כלל הדבר שאין ללמוד התקנה שתקנו חכמים שלא לעשות וגדרו גדר לבל יפרוץ הדבר ויעשו שבזה אם יש בו עוד איסור תורה א"צ לעשות חיזוק כי כבר הוא גדור באיסור תורה, אבל מה שתקנו חכמים בקום ועשה לזכור בפרטות ועשו חיזוק לדבריהם בזה אדרבא במה שצריך לעשות מכבר לפי שהוא דאורייתא לא יהא זכר לנס שנתחדש ע"י עשיית יו"ט ואיסור התענית שאדרבא ע"י איסור התענית מכבר אין בו זכר לנס הנוסף כלל כיון שבלא"ה אסור להתענות בשביל דאורייתא בזה הוצרכו להוסיף החיזוק אשר הוא בדברי סופרים שיהא זכר לנס הנתוסף וזה פשוט, ויש לתמוה על המחבר הנ"ל שלא שם לבו לזה, אלא דלקושטא דמילתא נראה דכשגזרו ועשו חיזוק בדברי סופרים גם כשיש בלא"ה גם איסור דאורייתא גזרו, וראי' ממש"כ מהרי"ק בשם מהר"ם בר ברוך והובא בש"ג פרק החולץ במקדש מינקת והיא נדה וכשיעברו ז' ימי נקיים ישלמו הכ"ד חודש מ"מ צריך לגרשה בתוך הז' ימי נקיים, והרי המקדש אשה נדה א"צ לגרשה אלא שאסור לו להתיחד עמה כל שלא בעל ואע"פ כן אין זה מציל שלא יצטרך לגרש, וכן בריש ביצה דבשבת לא החמירו במוקצה וביו"ט החמירו כי היכי דלא לזלזולי, ואין ספק דיו"ט שחל להיות בשבת נוהג ג"כ איסור מוקצה

כר' יודא, ולפי"ז צ"ל דמה שהביא הש"ך יו"ד סי' שמ"ב ס"ק ז' בשם הב"ח בהכין צרכי סעודה ומת אביו של חתן או אמה של הכלה דבועל בעילת מצוה ופורש אח"כ, דהאידנא דאין בועלין על דם בתולים מותר להתיחד עמה, והיינו דאיסור נדה חמור אלמא אע"ג דמשום אבלות אסור להתיחד דעשו חיזוק יותר משל תורה מ"מ בהצטרף לזה שהוא דרבנן איסור חמור לא החמירו בשל דרבנן, דש"ה דלא היתה תקנה קבועה, ודי בהפרשה שהוא ישן בין אנשים והיא ישינה בין נשים. אבל במקדש מעוברת או מינקת לא חלקו חכמים ותקנו שיגרשנה, לכן גם בהצטרף לאיסור דרבנן איסור דאורייתא לא הקילו, א"כ אין מקום לקו' הנו"ב דשפיר קאמר רבא ר"א ור"מ אמרו ד"א דלר"מ דחמיר בדרבנן גם בנוסף לאיסור דאורייתא אסור וכן ר"א מודה לר"מ, דל"ל דר"א ס"ל להחמיר דוקא באיסור דאורייתא דהא במס' מנחות דף כ"ה ע"ב מקיל ר"א טפי מדרבנן בקנס עיי"ש גבי זריקת דם טמא, ובתורם מטמא על טהור לכן ס"ל לרבא דר"א ס"ל כר"מ דמחמיר טפי בדרבנן מד"ת, וה"נ קניס ר"א משום הבחנה ואביי פליג וס"ל כאוקומתא דרבינא ור"ש שם במנחות גם לר"מ דלא קניס אלא בדרבנן אע"ג דה"נ פתיך ביי' י"ל דס"ל לאביי דבכלל איסור נישואין שתקנו משום הבחנה אין בכלל זה יבמה, כמש"כ התוס' כעין זה דף מ"ט ביבמות בד"ה תופסין אף שראוי' ליבמה גם מה שהקשה שם בנו"ב בשם המל"מ על הראב"ד שכ' בפי"א מה' גירושין, בהא דתנן במתניתין דריש פ' החולץ דאין הולד של קיימא יקיים, דאמאי לא יוציא בגט, ותירץ משום דלא תיאסר עולמית. דיבמה שמקבלת גט נאסרה עליו עולמית, וע"ז תמה דהא מעוברת שנתקדשה לכהן דצריכה גט אע"פ שנאסרה עולמית, וכתב שהיא פליאה גדולה ע"ד הראב"ד, ואנא גברא חזינא תיובתא לא חזינא, ותימא על תמיהתו דמה ענין כהן שקדש מינקת חבירו דליכא שום איסור בגירושין, ואפי' לב"ש כיון דהוא מינקת והיא זווג שני, לדעת רוב פוסקים אין סרך איסור בגירושין אבל ביבם ליבמתו, איסור גמור לגרשה דאסור לבטל מצות יבום והרי לרבא בדף כ' דקיי"ל כוותי' אפי' ח"ל מותרת מדאורייתא להתיבם וכש"כ שאין קו' אם לא רצו חכמים משום קנס לבטל עשה דאורייתא בידים כללא דמילתא שלפענ"ד אין לבנות שום יסוד על פלפול כזה להכריע בין הפוסקים:

אמנם בעיקר הדין בהיו שוגגין נימא בי' מלתא, הנה התוס' בב"ק דף ק' בד"ה טיהר הקשו בהא דס"ל לר"מ בדן את הדין טיהר את הטמא מה שעשה עשוי שפי' התוס' עם פירותיו הטהורין דכיון שהם רוב בטל, דהא שמעינן לי' לר"מ דקנסו שוגג אטו מזיד, ואם הוסיף בין בשוגג בין במזיד אסור, ותירצו דכיון שעשה עפ"י הוראת חכם מודה דלא קנסו והיינו דס"ל דלא קנסו בשוגג אלא כשהי' פשיעה קצת, לא כשהיא קרוב לאונס,

ומזה למדו הפוסקים בסי' ק"י למאן דמחמיר בנפלו ונתפצעו בשוגג, דוקא בהפילו בשוגג אבל מאליהן או שלא ידע כלל דשרי, והט"ז ביו"ד סי' צ"ט ס"ק ט' כתב דטועה בדין מקרי שוגג, וה"ר מדברי התוס' בכורות דף כ"ג שכ' דשמא טועה בדין מקרי שוגג, והנה כי היכי דלא לסתרי דברי תוס' אדדדי, דבב"ק כתבו דוקא בעשה ע"פ הוראת חכם נראה דלמ"ד קנסו שוגג אטו מזיד בזה כתבו בב"ק דכיון שעושה ע"פ חכם בזה לא קנסו, אבל למ"ד לא קנסו בזה י"ל דמקרי שוגג גם כשנ"ל בעצמו דמותר מקרי שוגג, ולולי דברי התוס' בכורות הי' נראה דגם למ"ד קנסו שוגג אטו מזיד מ"מ בזה ל"ש למקנס שוגג דהיינו שמא יערים ויאמר שוגג אני, דהא מבואר בסוף פרק עד כמה דף ל"א דבחולין טמאין למאן דאכיל חולין בטהרה אין כאן שום חשש, כיון דחזי לי' בימי טומאה, א"כ ל"ש למקנס שוגג אטו מזיד שמא יערים, אמנם דברי הטו"ז שלמד מדברי התוס' בכורות דבאומר מותר לא קנסו תימא לכאורה שהרי מדברי התוס' בב"ק ק' נראה להדיא דדוקא בעשה ע"פ הוראת חכם לא קנסו, אמנם התוס' שם כתבו עוד תירוץ אחר דדוקא בהא דנפלו ונתפצעו בגיטין דף נ"ד קניס שוגג אטו מזיד שהרי מקודם שנתפצעו הי' הכל אסור וקנסו גם בנתפצעו בשוגג אטו מזיד שלא יהנה ממעשה איסור ויהי' כמקדם, אבל בנתוסף היתר על איסור שאם נקנוס בשוגג נצטרך לקנוס עוד גם ההיתר בזה מודה ר"מ דלא קניס שוגג למקנס גם ההיתר, והנה דעת האו"ה בסי' צ"ט הובא בטו"ז וש"ך שם דגם בביטול איסורין אפילו במקום דלא אמרינן חענ"נ מ"מ בנתוסף בשוגג אחר ידיעה אסור משום דקנסו שוגג אטו מזיד, אמנם דעת הטור אינו כן, ובספר פ"ח הקשה שדברי הטור סותרין למש"פ בסי' ק"י דקנסו שוגג אטו מזיד, אמנם לפ"ד תוס' שזכרנו א"ש דגם ר"מ מודה דלא קנסו בשוגג היתרא אטו איסורא, וכ"כ הרשב"א בחי' לחולין ד' י"ד דלא קנסו בשוגג היתירא אטו אסורא, ושוב ראיתי להפרי תואר בסי' צ"ט שתירץ ג"כ לקושית הפר"ח, ותימא שלא הזכיר שכן מבואר בדברי התוס', ולפ"ז צדקו דברי הטו"ז דלדידן דקיי"ל דלא קנסינן היתרא אטו איסורא בשוגג א"צ דדוקא שיעשה ע"פ הוראת חכם אלא שוגג כל דהוא סגי ולפ"ז י"ל דגם לדעת מהרא"י בתה"ד דלא התיר האו"ז בכנס מינקת בתוך כ"ד חודש בשכנסה בשוגג אלא דוקא בשוגג שעשה ע"פ היתר חכם או שלא הי' לו ידיעת בית רבו דמינקת אסורה אבל בשוגג דאומר מותר לא התירו, היינו דוקא באשת ישראל דלא קנסו היתרא אטו איסורא אלא שלא יהנו מעשיו הרעים, שתיקנו שלא יקדש ולא ישאנה, לכן גם בדיעבד תקנו שיגרשנה ולא יהנה ממעשיו הרעים שקדשה כדי שלא יקדמנו אחר, אבל באשת כהן שאם יגרשנה תיאסר עליו עולמית גם בזמן היתר ונצטרך למקנס גם להההיתר י"ל דלא קנסו, ואע"ג דמבואר בשאלתות דגם באשת כהן

קנסו, היינו במזיד גמור, וכן הא דמבואר בש"ס דגם באשת כהן קנסו שצריך לגרשה היינו במזיד, אלא שמדברי מהרא"י זצ"ל נראה דגם באשת כהן קנסו אפי' בשוגג אם לא שיהי' שוגג חשוב, וכמש"כ הח"מ, וראיתי להרשב"א בחי' ליבמות דף ל"ו ע"ב שכ' דהא דצריך לגרש לאו מטעם קנס הוא אלא דתק"ח כך היא, שלא יבעלנה, ולפ"ז אין להקל כלל גם בשוגג גמור, ואפשר דגם לדעת הסוברין דבשוגג אסור מטעם קנס דקנסו שוגג אטו מזיד מ"מ יש לחלק בין האי להא דכל האיסורין שריבה עליהן בשוגג דלא קנסו היתרא אטו איסורא כמש"כ בשם התוס' והרשב"א בחולין די"ל דוקא באיסורין דע"א נאמן באיסורין לכן כשם שנאמן לומר חתיכה זו כשרה, כך נאמן לומר שהי' שוגג, אבל במינקת י"ל דדינה כשבוי' שאין הבעל והאשה נאמנים ולא האמינו לבע"ד, וע"ש בכהנ"ג סי' י"א שנסתפק אם נאמנת האשה לומר שכלו ג' חדשי הבחנה ואע"ג שהדעת נוטה שנאמנת דאין לך על"ג יותר מזה ולא דמי לשבוי' שאינה עשוי' להתברר מ"מ יש ללמוד מדבריו דלא האמינו באיסור נשואין לבע"ד, לכן החמירו גם בשוגג גרוע, ומה"ט י"ל דגם להפוסקים דלא קנסו שוגג אטו מזיד, מודים כאן ודוקא בשאר איסורים דבע"ד מהימן לא החמירו משא"כ כאן הכל מודים, אבל כשנעשה ע"פ חכם ידענו שאין כאן חשש ערמה כנ"ל ויצא לנו מזה שאין חילוק בין תוך ט"ו חודש לאחר כמבואר להדיא בדברי הגה"מ שזכרנו:

וע"ד פתיחת הקבר, מדברי הש"ע נראה להדיא דבמכניס שפופרת אמרינן ג"כ א"א לפה"ק בלא דם כמבואר בסי' קפ"ח אמנם פשוט שמה שאמרו א"א לפה"ק היינו בעומק רחוק ממקום שהשמש דש וכאשר שמעתי מרופא מומחה רוב פעמים אינו מגיע לחדר שהוא למעלה מרוחב אצבע לערך ממקום שהשמש דש, אמנם כאשר לפעמים צריך לבדוק גם שם נכון שמי שרוצית לבדוק שתכניס עמה מילדת בקיאה ותבין ע"פ הכלי וע"י שתשמע מהרופא אם הוא מכניס הכלי גם בפתח החדר שזה הוא שאמרו פתיחת הקבר, והכונה על החדר שהוא למעלה כרוחב אצבע ממקום שהשמש דש. ובאמת אם מכניס הכלי למעלה בהחדר אין ספק שהעיקר כדברי הנו"ב, וכן שמעתי מאשה בקיאה שרוב פעמים רואות דם ע"י כניסה בכלי זה, ונ"ל שאם לא הרגישה אז שום כאב יש לסמוך שודאי לא נכנס בכלי זו למעלה בחדר אלא בסמוך לו:

ידידו הדורש שלום תורתו בלב ונפש חפיצה שש ועלז בחכמתו ישראל יהושע אבד"ק קוטנא.

סימן יב

ב"ה יו"ד מנחם אב תרחם לפ"ק פה קוטנא. כבוד ידידי הרב המהוא"ג חריף ובקי מו"ה אברהם נר"י אבדק"ק ראווא יצ"ו. ע"ד הגרושה בת הנגיד ר' ל"ג שנתגרשה בעודה מעוברת. ואח"כ ילדה ולא התחילה להניק כלל, כ"א נתנה למינקת וינקה אותה כט"ז חדשים ואח"כ גמלה אותה, אם מותרת לינשא בתוך כ"ד חודש, הנה כבר נתפשט המנהג במדינה זו להקל בלא התחילה כלל להניק, מה גם כשנולד אחר הגירושין, גם הגאון בעל חות דעת בספרו נחלת יעקב כתב להקל וכן ראיתי עושין מעשה להקל:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן יג

ב"ה יום ב' כ"ד שבט תרנ"ב לפ"ק פה קוטנא. שוכ"ט לכבוד הרב וכו' מו"ה יעקב בן ר' ישראל נר"י. אחדשה"ט מכתבו הראשון גם השני קבלתי, הנה בדבר שנחלקו הראשונים אם היולדת גם לשבעה נאמר ג"כ שיפורא גרים שתוכל לילד גם לחמשה חדשים ושני ימים יום א' מראשון ויום א' מהשביעי נחלקו הפוסקים, שדעת מוהרי"ט ביולדת לשבעה נלמד מקרא דשמואל דכתיב ויהי לתקופת הימים, מיעוט תקופות שתים מיעוט ימים שתים שהן קפ"ד ימים שני תקופות של צ"א יום ושני ימים ולא אמרינן שיפורא גרים הן אמת שגם חכמי ש"ס נחלקו בזה כי בירושלמי ריש החולץ מבואר להדי' כדברי הרמ"א שבחמישים ימים הולד ניכר וזה כי בז' חדשים גם כן שיפורא גרים וחמשה חדשים נחשבים קמ"ז או קמ"ח ימים ושני ימים מהחודש הראשון ומהאחרון של הז' הרי ק"נ ימים והעובר ניכר בשליש ימים שהם חמישים יום, אמנם בירושלמי שם בפרק הנזכר הלכה י"א מבואר שם פלוגתא בזה וכן הוא בש"ס דילן נדה דף ל"ח, וראיות מוהרי"ט מקרא הנזכר דשמואל ויהי לתקופות הימים יש לדחות דקרא דכתיב בשמואל ויהי לתקופות מיעוט תקופות שנים י"ל דהא בירושלמי דשתי יצירות הוי בתשעה ובז' ואם תחילת יצירה הי' לתשעה לא הי' אפשר לחיות אם נולד לז', כמו כן נאמר שגם ביצירות לז' או לט' יש שני מיני יצירות אם לחדשי חמה אם לחדשי לבנה, וכן מבואר בתוס' בכורות דף כ"א בבהמה דקה שיולדת לה' חדשים יש מהם שנולדת לחדשי חמה ויש מהם שנולדת לחדשי לבנה, וכן הוא בירושלמי פרק החולץ גבי בהמה גסה טמאה שיולדת לי"ב חודש שנולדת לחדשי חמה שהם שס"ה ימים ויש מהם שיולדת לחדשי לבנה שהם שנ"ד או שנ"ה ימים, וככה נאמר ג"כ שיולדת לז' יש מהם לחדשי חמה ויש מהם לחדשי לבנה, וגם בשמואל אם כי הי' ביצירתו לז' לא הי' אלא לחדשי חמה לכן מה שהביא ראי' לזה שא"א לחיות הולד בפחות בזה אין ראי', ולפי דעתי הספק הזה

א"א להכריע כלל בזה"ז אחרי שבלתי מוכרע גם לחכמי ש"ס, ולכן בנד"ד כיון שלדעת הירושלמי יולדת לשבעה עוברה ניכר לשליש ימי' חמישים יום אם ירצה לקיימה אין שום חשש למעוברת חבירו אחר שהיא מכחישה שטוענת בבירור שאינה יודעת משום רע ואין כאן שום חשש דאורייתא וגם אין הבעל מכחישה בבירור:. ובזה אסיים ואומר שלום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו (עיין לקמן צ"ב צ"ג)

סימן יד

בונה ירושלים ינחם עמו בכפלים, לכבוד הרב הגאון הגדול המפורסם ערוגת הבושם כקש"ת מו"ה אלי' חיים מייזלש שיחי' האבד"ק לאדזי יצ"ו. אחדשה"ט המכ"ז מעירכם דפק על פתחי אודות המשודכת שלו, אשר ילדה חמשה ילדים בחיי בעלה ולא התחילה להניק והששי ילדה אחר מיתת בעלה איזה חדשים וג"כ לא התחילה להניק, הנה חלילה לי להורות באתרא דמר, אמנם אם יסכים כ"ת לזה אחר שנראה לעינים שהוא לטובת יתומים וא"א לבעל שהוא חשוכי בנים להמתין זמן רב כ"כ והיא לא הניקה מעולם בחיי' ברצון בעלה בחמשה בנים שילדה והולד הזה נולד אחר מיתת בעלה לכן עכ"פ יש להקל אחר ט"ו חדשים, וכבר יצאה הוראה זו להיתר מגדולי הדור אשר לפנינו הקדושים אשר בארץ המה, אחר שתשכור מינקת בערכאות באופן היותר מועיל כנלפע"ד, והנה אין מדרכי להאריך בפלפולים:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן טו

ב"ה ג' סיון תרכ"א. החוה"ש וכ"ט לכבוד ידידי הרב החריף מו"ה אברהם משה נ"י בלובין. כן באו אלי אמרותיו הנעימים בדבר הזונה שנשאת לבעל וילדה בן והנאני בראותי שכ"ת חש לתקנת הוולד וחשש פיקוח נפש כי בודאי קשין גירושין לאשה זאת גם לבנה כי תהרגהו לזאת נצטרך בכל היכולת וכעצת רמ"א ז"ל להקל במזנה, וזה עצתי שהבעל ישליש ליד מעכ"ת משכנות בשופי שיהיו שווין לכה"פ מאה זהובים ותוך ל' ללידת הבן יראה הבעל להכין מינקת שתניק את הילד לכל הפחות י"ח חודש, ואם היות כי מאה זהובים לפי ערך הוא מצער עכ"ז לפי הנראה תוכלו לעשות השתדלות בזה אצל אנשי העיר כי קשין גירושין גם כי זה לטובת הוולד לטובת עני והוא חשש סכנות נפשות לוולד באם תצטרך להתגרש כי תעזוב בלי ספק את הוולד, ולפ"ד לא נאמר חזקה אימא לא קטלה לברה אלא בולד כשר אבל בילדי זנונים אנן סהדי דחשידי להכי גם יש אתי טעמים אחרים להקל במזנה לכן דעתי נוטה להתיר לבעל לישהה עם אשתו אחרי

שישליש הבעל צרכי מינקת והבעל הבטיח לי שישליש סך הנ"ל ויזמין לה מינקת בתוך
ל' ללידת הבן:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן טז

ב"ה עש"ק י"ג סיון תרכ"א, לפ"ק. כבוד ידידי הרב החריף מו"ה אברהם משה בלובין.
הגיעני אמרותיו ע"י המכ"ז והנה כ"כ איזה טעמים כי יש להקל במזנה כפסק רמ"א
ז"ל ואף הצ"צ שחולק מודה בדיעבד, והרי אף בגרושה כתב הרב ב"י בסי' י"ג שראה
מקילין בתוך שיעור הכרה ואפי' התחילה להניק וכתב הרב"י דכיון דמידי דרבנן סמכינן
ארשב"א ק"ו במקום שנשאת:
ועתה אבוא על דבריו שכתב דבהגהות מרדכי פ' החולץ כתב לאסור במינקת נכרית,
ומעלתו לא דק כי הג"ה זו היא לפי דין הש"ס דאסור ליתן למינקת ורצה אחד להקל
לתת למינקת נכרית בעש"ג דהוא כמו ריש גלותא וע"ז כתב טעמים להחמיר ולא עדיף
ממינקת ישראלית אבל אנן בדידן דמקילינן במזנה אין לנו להחמיר במינקת נכרית,
ומש"כ כ"ת דנכרית חשידי אשפ"ד ולא יתיחד אדם עמהם, תמה ע"ע הרי מעשים בכל
יום דלא קפדי אהכי וע"כ דבזה"ז לא חשידי, גם בלא"ה לפ"ד ר"ש הזקן דלא גזרו בגרושה
אף בלא נתנה למינקת לא גזרו כמו כל אשה שמותרת לבעלה ולא גזרינן שמא יעכר
חלבה כדמוכח להדיא מדברי תוס' יבמות פ' החולץ וכתובות פ' אע"פ הכלל נ"ל ברור
שאין להטיל עלי' כל החומרות שזכר כ"ת שאין להם מקום כלל לפי דעת המקילין שאנו
סומכין עליהן במזנה בדיעבד:
הלכך סיומא דפסקא הבעל ישליש משכנות לערך מאה זהובים ויתן הולד למינקת
נכרית ומלבד זה ישבע שבועה חמורה שיתן בכל שבוע ג' זהובים וחצי שכר מינקת עד
י"ח חודש מלידת הולד ובאם יעבור ע"ז אסור לו לדור עם אשתו ויהי' המאה זהובים
נחלטים עבור הוולד והילד לתנו למינקת נכרית וטוב לתנו למי שאין לה בעל יותר מזה
אין להחמיר על הבעל כלל:
ידידו הדוש"ת ישראל יהושע החופ"ק קוטנא.

סימן יז

בעזהי"ת יום א' כ' תמוז תרל"ח לפ"ק קוטנא הצומות יתהפכו לנחמות, ועיניו יחזו בנין
החומות כבוד ידידי הרב המאוה"ג החה"ש מו"ה אפרים אוירבאך האבד"ק מעזריטש
הגדול יצ"ו. מכתבו הגיעני ביום אתמול בש"ק העבר ועל אחרון ראשון, ע"ד הערלית
האשכנזית הבאה ממדינת עסטרייך זה כשנה עם בעלה וילד יונק שדי אמו וזה כחצי

שנה אשר באה כמה פעמים לפני יהודים ואמרם שהילד איננה בנה כי הוא מילדי העברים ואשה אחת מק"ק בראד שנראה לה שהיתה פנוי', [כי הלכה פריעת ראש כדרך הבתולות] נתנה לה להניק את הילד ואח"כ שכר האדון ממעזריטש את בעלה והביאה עמה את הילד הזה, ועתה אשר הוא כבן שני שנים רוצת להחזירו לקהל יהודים וכבר נסעה עם השר מעיר מעזריטש לק"ק, בראד אולי תכיר את אם הילד ולא יכלה להכיר את האם וכעת רוצים איזה בע"ב להחזיק את הילד ולגדלו, אמנם הם שאלו את משפט הילד האם מותרים להאכילו נבילות וטריפות או צריכים לגדלו כילד ישראל וגם אם יגדל הנער אם יהי' רשאי לישא אשה ישראלית או יהי' דינו כדין אסופי שצריך לישא גיורת וע"ז כתב כ"ת שאם בתחילת ביאתה החזיקה את הילד הזה לבנה והוחזקה לאם תו אין מאמינים לה שאינו בנה כמבואר בפ' עשרה יוחסין דסוקלין ושורפין על החזקות וכן הוא בש"ע א"ע סי' י"ט, אמנם קודם שאמרה שאינו בנה בזה י"ל דמהימנינן לה, ואע"ג שהוא מהול אמרינן דאפשר שהוא ואבי' הם ישמעאלים או שנולד מהול, זה ת"ד: אבל לפ"ד סימן דמהול הוא סימן מובהק כמו נקב יש בצד אות פלוני ואע"ג דאיכא מיעוטא דמיעוטא שנולדין כשהן מהולין מ"מ לא אשכחן דאזלינן בתר חזקה דל' יום אלא במקום שלא הי' חזקה או רובא להיפך כההוא דאשה שבאה לירושלים ובנה מורכב על כתיפה שהרי ע"כ יש להוולד אם ואין החזקה שכרוך אחרי' אלא לברר הרוב וכמש"כ הר"ן בפ' האומר בקידושין גבי קדשתי את בתי וכן באח ואחות רובא דנשי ילדו זכרים ונקבות ואין החזקה אלא לברר אבל במקום שבשעה שהוחזקה הי' נגד הרוב או חזקה לא שמענו שיהא מועיל החזקה, ובמקום אחר הוכחתי מדברי רמ"ה ב"ב ומדברי הרא"ש בתשובה חילוק זה דכל שהחזיקה עצמה נגד חזקה לא מהני, ואל תשיבני מאשה ואיש שבאו ממה"י דהתם כיון ששניהם לפנינו ומחזיקין עצמם בחזקת איש ואשה ל"ש חזקת פנוי' שהרי בידן לקדש ולנשא כיון ששניהם מרוצים, אבל אשה שבאה ממה"י והחזיקה עצמה שהיא נשואה לאיש אחד מרחוק אע"פ שהחזיקה עצמה זמן רב ל"מ חזקה, ומהני אמתלא, וכבר הארכתי בזה בתשו' והבאתי ראי' ברורה מדברי הרמ"א בתשו', ואע"ג דלכאורה לא משמע הכי מאיזה מקומות כבר ישבנו שם, א"כ כאן דאיכא רובא שרוב אינם נולדים כשהן מהולים וכמש"כ הרשב"א והר"ן בפ' ר"א דמילה דף קל"ה דלא חיישינן לנולד כשהוא מהול דלא חיישינן למיעוט וכ"כ הכ"מ בפ"א מה' מילה, ואע"ג שמדברי הבעהמ"א נראה שחולק ע"ז נראה שגם הוא אינו חולק על החוש דהוא מיעוט אלא דלכתחילה כיון דאפשר לתקן ע"י הטפת דם ברית מטיפין, וכ"נ שכבר ראינו שגם מיעוט שנולדים כשהן מהולים מ"מ ניכר קצת שמקצת ציצין

הגם שאין מעכבין בדיעבד את המילה מ"מ מחוברין וניכר בין הנימולין ע"י ב"א לבין הנימולים שנולדים כך א"כ כשאנו רואין שהוא נימל כהוגן בלא שום שיור הר"ז רוב גמור ולא אשכחן שתהא נאמנת בחזקה שהחזיקה עצמה לגרע את הרוב שהי' קודם שהחזיקה עצמה ואפי' אם לא הי' ידוע אז שהוא מהול מה בכך, עתה רואין אנו אותו מהול ונתגלה שהי' מהול למפרע קודם שהחזיקה עצמה ואין לנו לומר שמלה אותו עתה, שזה מוקשה מדעת ול"ש כלל וגם אין לנו לחוש שמא האם היא מישמעאלים שמלין את בניהם שהרי אנו דנין על חזקה שהחזיקה אותו לבן והרי היא עצמה החזיקה את עצמה תיכף שהיא מעמי אשכנז שנפרדים בארצם ולשונם ונמוסם ממנהגי ישמעאלים. גם כי בקל יוכל להתברר שהיא איננו מילדי הישמעאלים ומעתה לו יהי' שאינו אלא ספק מ"מ ודאי מצוה לקבלו לקהל ישראל וגם אם הי' נכרי הא קיי"ל דגר קטן מקבלין אותו לגייר ובגר קטן שאביו ואמו באין להתגייר לד"ה מקבלין דניחא להו מה דעביד אביהן וכאן אביהו ואמו מבקשין שיקבלו אותו לגייר ואין רצונם להחזיק אותו אצלם ויהודים רוצים להחזיקו ולזונו ולפרנסו ולגדלו ואין לך זכות גדול מזה, א"כ ודאי מקבלין אותו ומטבילין אותו ע"ד ב"ד, וגם לחוש לדעת רז"ה בס' המאור דחיישינן לכתחילה לנולד שהוא מהול טוב להטיף ממנו דם ברית ואע"ג דבנולד כשהוא מהול חיישינן שמא ערלה כבושה וצריך לדקדק היטב מ"מ כיון שלרוב הפוסקים ל"ח לנולד כשהוא מהול וגם דעת רז"ה בנולד כשהוא מהול אינו אלא חששא שמא ערלה כבושה היא אין להחמיר ביותר רק להטיף קצת דם ברית, ולענין להשיאו אשה כשיגדל הנה בנמצא מהול אין לחוש לאסופי, אמנם כבר הוקשה בחי' מוהרי"ט ניהו דאין חשש אסופי מ"מ לא נפיק אכתי מחשש שתוקי, ונכון בזה מה שתירץ בתשו' נו"ב דדוקא בשתוקי שאנו מכירין את האם וידענו עכ"פ שנולד בזנות אבל בנמצא מהול די"ל דמשום חשש רעבון ולא הי' ריעותא כלל כיון שלא נמצא במקום סכנה ויש לתלותו שנולד בכשרות אין חוששין כלל, אבל בנד"ד עשתה האם שלא כהוגן שמסרה ילד ישראל ביד נכרית בפרט אם נאמין לדברי הערלית שהיתה בחזקת בתולה ופנוי' וה"ז כפנוי' שעוברה שהוולד שתוקי, אמנם נראה דגם בזה יש לתלות שלא הי' שום חשש זנות כי שכיח הדבר באם לא נמצא מינקת ישראלית והאם אין בכחה להניק גם אין ביכולתה לשכור מינקת ישראלית ואפי' נכרית שתניק בביתה שנותנת לנכרית להניק בביתה והמינקת פשעה במה שנסעה עם בנה למרחקים, איברא שיש בזה הרבה לדין אבל אחר שהוולד הוא עתה בן שתי שנים אין לנו לחתוך הדין עתה בהכשירו של הוולד אחר שקרוב הדבר שברבות הזמנים אפשר יתברר הדבר עוד בענינו של הוולד הזה וטוב הדבר לכתוב לבראד להכריז בביהכ"נ דשם

וגם בסביבות שנמצא נער מהול אצל נכרית ושהיא הגידה שישראלית נתנה לה להניק, גם טוב לחקור במתינות ובישוב אצל הערלית מאיזה עם היא ואיפה היתה במדינת עסטרייך אולי יתברר הדבר, גם מהות של המינקת ההיא אולי היא ישראלית מומרת דרך כלל אחר שאין נ"מ על העת הזאת טוב להמתין מלתת פס"ד על ההיתר עד אשר נבדק ונחקור היטב. אמנם ודאי מצוה גדולה לקבלו בקהל ישראל, וטוב להטבילו בפני ג' לשם גירות וגם להטיף קצת דם ברית:

וע"ד המינקת אשר היתה חולה בטיפעס ר"ל וע"י כן לא יכלה להניק את בנה וגמלתו אם מותרת לינשא אחר י"ח חודש, וכ"ת רצה לסמוך על דברי הרב החסיד בעל סידורו ש"ש שהיקל בצמקה דדי' גם אחר מיתת בעלה דלא אסרינן בגמלתו אלא בגמלתו מרצונה לא בגומלתו מתוך אונס, ואני בעניי לא ידעתי מקום היתר בנד"ד לפי שהדבר ברור שאין אשה שהיא בחזקת מינקת נאמנת על עצמה שאירע לה אונס, ודוקא בצימוק הדדים שאנו רואים בחוש כהאי עובדא דהרב הנזכר שראינו חולי בדדי' גם ששני אחיותי' נחלו בחולי כזו, אבל בנד"ד הגם שנתברר שחלתה בחולי הטיפעס ולא היתה אז ביכולת להניק וגם לא הי' לה מינקת בכפר כמש"כ כ"ת שיחי' מ"מ איננה בחזקת מסולקת לגמרי מחלב עד אחר ג"ח כמש"כ הר"ן בתשו' הובא בב"י סי' י"ג גם אפשר דמהסמ"ג והרא"ש בתשו' והטור בסי' י"ג נראה כן א"כ אחרי עבור חלי' לא היתה בחזקת מסולקת מחלב וכיון שהי' בתוך שני שנים אע"פ ששהתה איזה ימים ולא הניקתו מותרת לחזור ולהניק כמבואר בפ' אע"פ והי' עלי' עדיין שם מינקת ואע"פ שהיתה שוגגת בזה שלא החזירתו להניק מ"מ אין זה מוציא מידי גזירת חכז"ל דמינקת חבירו אחר שלא נתברר לנו שנאבדה החלב לגמרי בעת חלי' זה הנלפע"ד:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן יח

ב"ה י"א אדר שנתרמ"ז לפ"ק פה קוטנא סמוך לפורים יזכה לראות כהן הלובש אורים, כבוד י"נ הרב הגדול מו"ה יחיאל שיחי' אבד"ק בלאשקי יצ"ו. ע"ד השאלה שאיש אחד נתקשר עם בתולה אחת מעירו ויצא עליו קול שיש לו נקב בגיד סמוך לכיס של ביצים וכאשר שאל כ"ת אותו, השיב כי הנקב הזה הוא מקטנותו ולפ"ד הוא מתולדה, גם אמר כי בעת שמטיל מים מטפטף טיפות מי רגלים דרך הנקב, אמנם זאת אמר כי בעת שמזריע מזריע כשאר אנשים, והאיש ההוא כבר נשא אשה וילדה לו בן ומת, ועתה רוצה לישא אשה שני', והנה כ"ת כתב כיון שכבר הוליד בן וע"כ שאינו כרות שפכה, דכרות שפכה אינו מוליד, וע"כ דלא ניקב אלא גובתא דמי רגלים לא גובתא דש"ז, וכמבואר

בבכורות דף מ"ה וביבמות דף ע"ה וכפי הנראה נמשך כ"ת אחר דברי הפתחי תשובה אה"ע סי' ה' סק"ה בשם ספר משכנות יעקב, וחלילה לסמוך ע"ז כי הוא טעות בחוש כי המי רגלים וש"ז הולכין בדרך אחד בגיד, ומה שאמרו ביבמות ובבכורות הוא סמוך לגוף כשהם יוצאין מהגוף, אבל למעלה מהעטרה סמוך לכיס של ביצים יוצאין שניהם מקנה אחד לכן אין לסמוך ע"ז כלל ויעויין א"ע סי' ה' סעיף ו' וס"ט, ומצד היתר התוס' דבעינן מפולש הא כתב הב"ח דאם הנקב בתחתונית הגיד אסור כש"כ שרבים חולקין ע"ז התוס' וכמש"כ בתשו' ש"י וכוונתי לדבריו:

והנה מה שיש לעיין בזה הוא שני דברים א) שהוא ספק בידי אדם ספק בידי שמים, ולדעת הרבה פוסקים ספק פצוע דכה מותר גם מדרבנן דלאו בר אולידי הוא ולא גזרו חכמים בזה, ב) כיון שכבר הוליד אחזוקי אנשי ברשיעי לא מחזקינן לומר שאשתו זינתה, ואמרינן דרק רוב אינם מולידין אבל יש מהן שמזריע כחץ אפי' דרך הנקב והוא מהמיעוט דאין לנו לתלות בזנות בשום אופן, והנה מצד ספק שהוא נולד כך מבואר בסי' קע"ב סעיף א' דספק פ"ד בי"ש ספק בידי אדם נותנין עליו חומרי סריס אדם וחומרא דבידי שמים, והוא מדברי ריב"ש סימן תע"ד בשם הרא"ש, ויש לתמוה על הנך תרי גאונים הגאון בעל חו"ד והגאון מהורע"א ז"ל עיין בס' נחלת יעקב שפלפלו בזה הגאונים הנז' ובודאי דאשתמיט להו דברי הרא"ש שזכרנו, והוא מהש"ס דף פ' ביבמות, אמנם יש לחלק דהתם במידי דאורייתא אבל ספק פ"ד שאינו אלא מדרבנן כמו ספק ממזר י"ל בספק לא גזרו, ומהא דירושלמי בפ' הערל בנסתרס במעי אמו דנותנין עליו חומרא דבידי אדם שאינו נושא אשה י"ל דהתם לאו מצד ספק אלא דכך הוא הדין דכל שנעשה בידי אדם במעי אמו דינו כסריס אדם לענין פגוע דכא וכסריס בידי שמים לענין חליצה ויבום, ועוד כיון דלדעת הרמב"ם ז"ל ע"י חולי נידן כי"ש י"ל דהו"ל ספק ע"י חולי והו"ל ספק פצוע דכה אלא דעכ"ז צריכין אנו לצד היתר השני מצד שהוליד ואע"ג דבתשו' ש"י כתב דלא משגחינן בהא ואמרינן צא וחזור על בניו, סמך מעכ"ת ע"ד הרב בעל קרבן נתנאל דהרוב שותתין, מהנקב והמיעוט אפשר להם להיות יורה כחץ ע"י הנקב, ואני תמה שהרי בש"ס יבמות דף ע"ו אמרינן ניקב פסול משום ששותת ונסתם כשר ואמרינן שם על מימרא דשמואל היכי עבדינן מייתינן נהמא דחמימא ומקרי וחזינן לי', וקשה כל הטורח וספק איסור ל"ל שהרי כתבתי שבגיד עצמו המי רגלים וש"ז הולכין בחלל אחד כש"כ במימרא דשמואל א"כ יבדקו במי רגלים שלו, וע"כ דבשהנקב קטן לפעמים אינם יוצאין דרך הנקב קטן כ"א כדרכן מהלכין, אבל הש"ז שבא דרך חימום יוצאין גם דרך נקב קטן ע"כ ע"י בדיקת מי רגלים א"א לעמוד אם נסתם לגמרי נגד נקב הקטן, א"כ

בנד"ד שהמי רגלים יוצאין דרך הנקב שסמוך לכיס אלא שהוא אומר שהש"ז הולך כדרך כל אדם א"א להאמינו, גם בלא"ה לא ברירא לי אם הוא נאמן להכשיר עצמו לקהל, אע"פ שע"א נאמן באיסורין וכל שע"א נאמן גם בע"ד מהימן מ"מ אין זה כלל בהרבה מקומות, ושבו' תוכיח כמש"כ הגאון נו"ב ז"ל:

וכללה דהאי פסקא יש לבדוק במי רגלים שלו אם הולכין כל המי רגלים דרך נקב קטן ואינו מטיל כיפה רק מטפטף אין ראוי להשיאו אשה שגם אם נאמר שהוא ע"י חולי והוא בידי שמים מ"מ כיון שאינו ראוי להוליד אין להשיאה עצה שתבעל לו, וחכז"ל אמרו גם במשיא בתו לזקן דעובר על אל תחלל את בתך, ואין לו ראי' ממה שנולד לו בן שאפשר שאז לא הי' הולכין המי רגלים דרך הנקב הקטן ואפשר שראני הנקב לא הי' מפולש לחלל הגיד. דאין לנו להכחיש קבלת חז"ל דניקב הגיד אינו מוליד, ואע"פ שאפשר שע"ד זרות יולד ומורה כחץ, מ"מ אינו נראה להאמינו שהוא בע"ד, גם אם נאמר דע"א נאמן גם נגד רוב גמור ואינו מסייע לו רק מיעוטא דמיעוטא מ"מ לא מסתבר להאמין סתם בן אדם כש"כ שהש"י חלק לגמרי ע"ז, אמנם אם המ"ר הולכין כדרכן כדרך רוב בני אדם. אע"פ שמעט מטפטף דרך הנקב ההוא, הסומך להתיר אחר שכבר ילדה אשתו הראשונה לא הפסיד:

ואת שמחת פורים יקיים כדינו, ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן יט

ב"ה ד' מרחשון תרנ"ב לפ"ק. כבוד ידידי הרב וכו' מו"ה מאיר שמחה נר"י אבד"ק פארנעטשוב. ע"ד השאלה מי שקשרה לו אומנתו בקטנותו את הגיד בחוט ועי"ז נעשה לו נקב בתחתיתו ומשם השתן יוציא אם מותר לבוא בקהל. והנה ראתה עינו מש"כ בפתחי תשובה, והנה מש"כ בשם ס' משכנות יעקב הם דברים בטלים ומבוטלים, כי הנה הוא הבין שמה שאמרו בש"ס ששני שבילין יש בין שביל של ש"ז לבין שביל של מי רגלים וקרום דק מפסיק ביניהם, זה הוא עד סופו של גיד מקום שמטיל בו מי רגלים, לכן ביצא מי רגלים ע"י נקב יש ספק שמא לא ניקב סילון של ש"ז ואין זה אמת וכל הרופאים אמרו היפוך, והאמת הוא כי השני שבילין הם למעלה ועכ"פ אין ספק שאם ניקב סמוך לכיס למעלה, שם אין אלא שביל אחד והוא כרות שפכה בבירור, אמנם יש בזה ספק אי מקרי בידי שמים, דלדעת הרמב"ם ז"ל מקרי חולי בי"ש, ואע"פ שבא ע"י פשיעת האומנת כיון שלא הי' ברור הנזק בגדר פסיק רישא י"ל דמותר בדיעבד ולסמוך בשעת הדחק על דברי הרמב"ם ז"ל, אמנם לפ"ד מצוה גדולה לאמור זאת להצד הכלה אחר דאינה יודעת מזה כי בלא ספק לא יוליד, ולדעת קצת פוסקים האשה מצווה על

שבת, וגם להפוסקים שאינה מצווה עכ"פ מום גדול הוא זה שע"י כן לא יהי' חוטרא לידה ומרא לקבורה, ואם בממון נאמר לאו באונאת מום ק"ו בדברים הנוגעים לנפש, לכן בודאי מצוה להשתדל שיהי' להם ידיעה:
ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן כ

ב"ה כ"א טבת שנת רנ"ת לפ"ק. ע"ד האברך מו"ה צ"ד ב"ר מ' אשר בנו נולד שהנקב של מי רגלים הוא סמוך לכיס ועשו לו אפט. ראציע בעיר ווין וחתכו בגיד ועשו לו נקב כשאר אנשים והנקב אשר הי' בתולדה ריפאו אותו, אם אנו רואין שנתרפא לגמרי ואינו מטפטף כלל בנקב שהי' לו מקודם הוא מותר לבוא בקהל, ומה טוב אם יעשו כפי המבואר בש"ס יבמות דף ע"ו ע"א: נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן כא

ב"ה יום ב' מ"ד למב"י תרנ"ג לפ"ק פה קוטנא. שלום וכ"ט לכבוד הרב הג' חריף ובקי מו"ה יחיאל מיכל נ"י אבד"ק מינצק. ע"ד השאלה אשר איש אחד הי' לו נפוח ביצה הימנית והרופאים עשו לו אפעראציע וחתכו הביצה הימנית וקשרו החיטין, והאפעראציע הי' טובה, הנה הרש"ל בים של שלמה הסכים להתיר או שאפשר שגם הרמב"ם מתיר כשנעשה בהשגחת הרופאים ע"י קשירת חוט הביצים בפרט עתה שמשימין סמי דשנתא וניטל ההרגשה מאותו אבר עיי"ש ביש"ש פרק הערל סי' ח' ודבריו קרובים מאוד אחר שכל הרופאים כולם פה אחד מסכימים שיכול להוליד, ומה שנזכר בש"ס כשנפצע ביצה אחד זה כשנחתך שלא בהשגחה אין מועיל אח"כ שימת סמי רפואה אבל כשנחתך תיכף ע"י סמי התרופה לא נזכר בש"ס לאיסור ואשכחן כה"ג לענין טריפות בנטילת הרגל דסבירא לי' לר"מ כשיכולה לכוות ולחיות ורבנן פליגי עלי' שאין לו תרופה ולהכי אמרינן ביבמות דף ק"כ כשנחתך ע"י סכין מלובנת לד"ה חי וזה כעין חילוקו של הרש"ל, וכבר הקשה לי על הפוסקים שהשמיטו אוקומתא דרבא ביבמות פ' בתרא בסכין מלובנת ד"ה חי, ואפשר שסמכו על הא דאמרינן בערכין דף כ' באומר ערך ידי או רגלי עלי לא אמר כלום ערך ראשי עלי או ערך כבדי עלי נותן דמי כולם זה הכלל דבר שהנשמה תלוי' בו וכו' ואמרינן בגמ' זה הכלל לאתוי' מהארכובה ולמעלה, ולפי דעת רבא דגם לרבנן בנחתך בסכין מלובנת מותרת א"כ למה יתחייב בערך שלם כיון שיכול לכוות ולחיות בלא רגל ע"י סכין מלובנת כמו למטה מהארכובה ולמעלה מצומת הגידין דאינו מחויב בערך אע"פ שהנשמה תלוי' בו שיחתוך בצומות הגידין מ"מ כיון דאפשר לו לחיות בלא רגל כשיחתוך למעלה מצומות הגידין, א"כ ה"נ,

ונראה שזה דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם שלא הביאו דברי רבא להלכה דבסכין מלובנת מודי כ"ע, מ"מ לדין היתר פצוע דכה יש לומר כחילוק הרש"ל, ויש לומר שגם הרמב"ם מודה כשהי' החתיכה ע"י הרופאים, לכן גם דעתי מסכמת לדעת המתירין:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן כב

ב"ה ער"ח ניסן תרנ"א לפ"ק פה קוטנא. את חג המצות יחוג בחדוה ודיצות כבוד הרב וכו' מו"ה עובדי' יודא דיין ומו"צ בעיר ווארשא. מכתבו קבלתי ד' יחזקהו ויאמצהו ויתחדש כנשר נעוריו, וע"ד האשה שנשאת לכהן בחזקת שהיא אלמנה שאח"כ יצא עלי' קול שהיא גרושה ועשו לו חרפות שיגרשנה ולא רצה ושלח כ"ת אחריו ואיים עליו ואמרה שהאמת שמבעלה השני נתאלמנה. ואמנם מקודם הי' לה בעל והמיר דתו ל"ע ונסעה אליו שיתן לה גט ובא הב"ד אצלו וסדרו הגט ובתוך כך חזר בו ולא רצה לגרשה ואחר עבור ח' ימים מת ולא נתגרשה מבעלה הראשון, הנה מבואר בש"ע א"ע סי' ו' דלקלא דבתר נשואין לא חיישינן ואין מוציאין אותה מבעלה לכן צריך לחקור אם לא הי' קול דאתחזיק קודם הנשואין של הבעל השלישי או קודם נישואי הבעל השני שאז חיישינן לקלא עוד יש לחקור אם הי' לה בנים מבעלה הראשון שאם לא הי' לה בנים הלא זקוקה ליבם מהראשון והרי לא נחלצה וממנ"פ אסורה אם היבם עוד חי, וגם אם אין היבם חי אם הי' עדיין חי בעת נשואי השני אסורה משום זונה לדעת הרמב"ם ז"ל, ועל הב"ד מוטל לחקור באיכות הקול:
ובשמחת החג ישמח, ישראל יהושע

סימן כג

ב"ה יום ב' אדר שני תרל"ה לפ"ק קוטנא. החיים והשלום לכבוד חתני י"נ הרב הגאון המפורסם ערוגת הבושם פ"ה ע"ה נ"י כקש"ת מ' חיים אלעזר נ"י אבד"ק קאליש עש"ז בתי הצנועה הרבנית שתחי' אתמול בלילה קראתי בחי' דכ"ת שיחי' כי בני שיחי' לא הי' בביתו. והמכתבים היו סגורים תחת ידו:
והנה מש"כ כ"ת בשאלה הראשונה בענין קטלנית שחכם אחד רצה להקשות דלמ"ד ביבמה ליכא איסור, מיבמות דף י"ח [עיין בס' נפש חי' חלק אה"ע שאלה א'] וא"ל כמש"כ הרשב"א דאירסה הראשון או נפל מדיקלא דאכתי קשה למ"ד מזל גורם והביא כ"ת בשם ספר ישועות יעקב להקשות ע"ד הרשב"א שהקשה בפרק א"נ בהא דאלמנה לכה"ג דיש לה מזונות לאחר מיתת היבם כמבואר ביבמות דף פ"ה הא הו"ל קטלנית, ותירץ דמיירי בארוסה או בנפל מדיקלא, ותמה המחבר הנ"ל למ"ד מזל גורם מא"ל,

ואני תמה על המחבר הזה דהדבר ברור דע"כ לא אסרינן שתנשא אלא בנפל מדיקלא שלא פשע כלל אבל אם פשע בעצמו שרצח ונידן ע"פ סנהדרין או ע"פ דינא דמלכותא היכי תיסק אדעתי' שתהא אשתו אסורה משום חשש קטלנית למ"ד מזלא גרים הרי אדם בעל בחירה והכל בידי שמים חוץ וכו' ואין כח במזל האשה להטות לב הבעל שיהא מוכרח במעשיו אלא בדרך הסתה וכבר הוריתי **(וכן מבואר בתשובת הרדב"ז ח"ב סי' תרפ"ב.)** במי שאבד עצמו לדעת שאין חשש קטלנית על אשתו שהי' בחזקת בריא, כההוא דפ' התקבל באמר כתבו ונפל מן הגג דאין מחזיקין אותו לשוטה דהא נותנין גט לאשתו אלמא דבחזקת בר דעת הוא אלא שהוא בחזקת רשע שמאבד עצמו לדעת, א"כ ל"ש לומר מזלא גרים להחטיא אדם שהוא בעל בחירה, ולא עוד אלא שנראה ברור שאם הלך אצל מפולת שרוב אנשים נזהרים לילך, והב"ד וכל ישראל מחויבין ליסרו בשוטין שלא יסכן עצמו אם עבר והלך חלילה לעגן את אשתו אחר מיתתו לומר שמזלא דידה גרים אלא תולין קלקלה במקולקל ונאמר שמעשיו הרעים שהי' קל בדעתו גרם לו זאת ואין לנו להוסיף ע"ד הש"ס שלא אסרו אלא בנפל מדיקלא שמעדו קרסוליו ולא הזיד שדרך כל הפועלים לעלות בראש הדקל ולא שינה ממה שעושים בני אדם הא אם קלקל בדבר שבני אדם אינם עושים כן לא יעלה על הדעת לחוש ע"ז משום חשש קטלנית שנאמר שמזלא דידה גרם להיות מוכרח במעשיו ולא יהי' בעל בחירה, ומעתה אין כאן שום תימא על הרשב"א כמבואר ולא עוד אלא דגם באירסה ומת דמבואר בש"ס למ"ד מזלא גרים מקרית קטלנית פירש"י ז"ל שאירסה השלישי למ"ד בג' זימנא הוי חזקה ונראה מבואר מדברי רש"י דוקא באירסה השלישי אבל אם אירסו אותה ג' אנשים ומתו לא מקרי קטלנית ונראה שדייק כן מש"ס דאמרינן אירסה ומת ולא נקט רבותא יותר דארסוה ומתו אלא דבכי האי לא מקרי קטלנית והכי משמע בברייתא דקתני נשאת וה"ה לדידן דבתרתי זמנא הוי חזקה באירסה הראשון ומת לבד לא מקרי קטלנית, ואע"פ שהשני מת, ונ"ל הטעם דהנה הרמב"ם ז"ל בתשו' הובא ב"י כתב שאין זה אלא חשש קל ומה"ט אם נשאת ל"ת, ולפ"מ שביארו חכמי האמת דההחשש דרוח של בעלה דשביק בה הוא המעורר מחלה לאיש אחר הבא עלי' ואע"ג דבש"ס דילן ל"נ כן י"ל דהא והא גרם א"כ איכא למימר דבאירסה הראשון דליכא חששא דרוח דבעלה הראשון מעורר המחלה לד"ה אין סכנה, ונ"ל דיש לסמוך ע"ז כיון דמבואר כן בדברי רש"י, ומעתה הא דאלמנה לכה"ג שנתיבמה לק"מ דאיכא למימר שאירסה הראשון:

סימן כד

ב"ה יום א' י"ט מרחשון תרנ"א לפ"ק פה קוטנא כבוד ידידי הרב הגדול מו"ה טובי' גוטמאן נ"י אבד"ק קעלץ יצ"ו. מכתבו הגיעני ולא ידעתי שום מקום להקל אף בהיות שניהם שוגגין והי' להן בנים ק"ו שאין להם בנים שהדבר פשוט שהיא שני' גמורה וכופין אותה להוציאה, ואם היות שזה איזה שנים אשר התרתי שני' כעין זה לבעלה והי' לה בנים. שם לא הי' עדים גמורים על קידושין הראשונים והיא אמרה שלא הי' עדים כשרים על הקידושין ושלחתי לווארשא לחקור ולא נודע והיא אמרה שלא הי' ביאה כלל אחר קידושין כי הי' זקן ועל החזקה סמכתי עצמי על דברי הא"ז שחזקה ל"מ אלא בפני בעלה ושלא בפני בעלה מהני אמתלא, אמנם בנד"ד ודאי אין להקל וכופין להוציא:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן כה

לכבוד הרב מו"צ מו"ה יוחנן דומ"צ ק"ק פראגא, ע"ד השאלה באשה שהכתה רח"ל בחולי (פאראלאזירט) ורוצה הבעל שאשתו תטהר א"ע והרופאים אומרים פה אחד שאם תשמש ותתעבר ותלד היא בסכנה גדולה ח"ו והבעל צועק ובוכה בכל יום ויום שאין יכול להיות בלא אשה והוא רוצה ליתן לה גט בשביל זה והרחמנות על שניהם אין לשער אם מותרת לשמש במוך בשעת תשמיש:

תשובה קשה להורות היתר לכתחילה, אמנם יש להקל באם האשה תזמין לעצמה קנה עם שפופרת מים חמין להדיח ולשפוך לתוך הרחם מים חמין בקילוח כדי שתשטוף כל הזרע, ויש ליעץ עם הרופא כיצד יעשה את השפופרת שתשפוך בקילוח רב לשטוף את הזרע וזה מותר לדעת כל הפוסקים כי אז הוא סכנות נפשות, ויעויין בר"ן פרק ר"א דמילה בפלוגתת הרמב"ן והרשב"א בינוקא דאשתפיך ממימי', ומש"כ בחי' לחו"מ סי' כ"א, ונראה דגם להרשב"א בשעת הדחק שרי כי קשין גירושין:

ידידו ישראל יהושע.

סימן כו

ב"ה יום ג' פ' פקודי תרמ"ט לפ"ק קוטנא. כבוד ידידי הרב הגדול הישיש זקן שקנה חכמה צדיק ישר מו"ה שמואל יעקב שיחי' אבד"ק חענטשין יצ"ו בעת אשר בא מכתבו לכאן לא הייתי בביתי לכן לא נחרדתי להשיב חיש מהר עתה כאשר בא ידידינו הרב המאוה"ג אבד"ק פיאנטקי וזרזני באתי לכתוב דעתי העני' בדבר שאלתו, יהודי אחד אשר הלך למלחמה זה שנתים ימים ושלח גט לאשתו מק"ק יאס בעת אשר הלך למלחמה אבל אשתו לא רצתה לקבל את הגט כי אמרה כי מחכה היא לבעלה, כי גם קודם לגיטה שלחו

איזה אנ"ח לפה גיטין לנשותיהן ולא רצו לקבלם ולכן גם זו לא רצתה לקבל את גיטה והי' הגט מונח אצלו, ובנתים בחורף זה שנתים שלח איש חיל יהודי מזאלעשיץ ושמו שאול אשר הי' במלחמה, וכתב לאמו לזאלעשיץ לעשות מצוה להודיע לחענטשין אשר איש חיל ושמו יעקל בן משה וכתב בלשון אשכנז עליו אז ער איז גיפרוירען געווארען מחמת הקרירות הגדולות אשר היו שם וכתב שמעשה הי' בשבוע ווען מען האט געבענטש ר"ח שבט ולפי החשבון הי' קוראין פ' שמות, וכ"ת הניח עתה ההיתר של מיתת הבעל דאפשר דזה גרע עוד מע"א במלחמה דצריך לומר קברתיו. רק דיבר מהיתר השני ע"י הגט אשר נתרצית לקבל את גיטה וקיבלה את גיטה ע"י שליח השני כדין גט על הפאסני שצריך שני שלוחין:

לדעתי העני' העדות של שאול מזאלעשין נראה דמהני כיון שאמר שנעשה גיפרוירען ובלשון העולם גיפרוירען היא שמת ע"י קרח ואין זה דומה למת במלחמה, ועוד שיש מקילין בעד מפי עד שא"צ לומר העד השני קברתיו, בפרט שדעת הרמב"ם ז"ל באם נשאת לא תצא והוא תלמוד ערוך בירושלמי דאם נשאת ע"פ ע"א שלא אמר קברתיו לא תצא, א"כ בכאן יש להקל גם לכתחילה כיון שיש לומר שאין זה ע"א במלחמה גם ע"י הגט שניתן לה אח"כ לכן ברור שהאשה זאת מותרת לינשא לכתחילה נאום המוקירו ומכבדו:

ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן כז

ב"ה ל"ו למב"י תמט"ר לפ"ק פה כפר גלאגאווע. כבוד ידידי הרב המאה"ג חכם לב מו"ה יוסף ראבד"ק יארטשוב.

כן בא לידי מכתבו הנעים, וע"ד העגונה מרת לאה אשת ר' דוד חייט שמצאוהו מת אחר ז' ימים שנעלם מאשתו והי' נקרש כי הי' אז קרירות רב וגם רוח זעף ושלג והוליכוהו לעיר לבית המרחץ, ורבים מאנשי עיר הכירוהו בט"ע, ואשתו הגידה מקודם סי' שהי' לו כמין צמח שקורין (גילי) סמוך לחזה אצל הצוואר, גם הי' לו כמין צלקת ע"י שהכהו סוס במצחו ונתרפא ונעשה כמין צלקת, גם הגידה סי' במלבושיו ע"י הצבע שהיו מצבעים שונים, גם בכתונות ובמכנסים ובארבע כנפות שלו, עוד הגידה האשה סי' שקעשענע הי' תפור על האינטערשלאק ובאמת נמצא שהקעשענע והוא הכיס הי' תפור מבפנים בתוך האינטערשלאק, והנה באמת כבר נתפשט המנהג להקל ע"י סי' אמצעים שבגופו וט"ע בכלים, בפרט בהרבה כלים ושלא לחוש לשאלה, והנה כ"ת הביא דברי הנו"ב להקל לסמוך על סי' אמצעים כשיצא מאיסור תורה, אמנם יעויין בסי' קנ"ג שם נראה שהוא

מחלוקת הפוסקים שדעת הרא"ש בפ' אלו מציאות באשה שאמרה נתגרשתי דנאמנת מה"ת, ואע"פ דהיכי דאיכא שטרא מעיזה אינה אלא מדרבנן לכן סמכינן על סי' אע"פ שאינם מובהקים ביותר אבל הריטב"א חולק ע"ז, אמנם כ"כ שהמנהג להקל בסי' בצירף היכר בט"ע דלא ניחש לשאלה, וכן נהגו ברוב המקומות, ולא נשאר לנו חומר רק מה שיש שינוי בכיס התפור בבגדו שיש שינוי במה שאמרה האשה, אמנם נראה שבאם אפשר שנקרע ואח"כ תפר הבעל ושינה את הכיס שיש להתיר בפשיטות:

וע"ד אשת ר' מ"ז בר' ישראל מלמד אשר הוגבה עדות בקיוב שמת ביום שבת פ' נח ד' מרחשון תרמ"ח ונקבר ביום א' ה' מרחשון ונכתב בהביכער שבא לשם ביום ו' ר"ח מנחם אב ושמסר מכתב מהמושל מעיר מאהליב מיום 29 סטען נאיאבר שנת 1877 ונכתב שם האיש החולה שבא לבית החולים לקיוב משה בן ישראל מלמד מעיר יאמפאלני, וחשש כ"ת לדעת הב"י דגם בכלים דלא מושלי חיישינן לשאלה ויש לחוש שמא זה האיש משה ערק לעלמא ומסר הכתב הזה לאיש אחר, הנה ברור בעיני שגם הסוברים דחיישינן לשאלה זה דוקא בדבר שאינו אלא לסימן כגון שנמצא לבוש בבגד שאין נ"מ באיזה בגד לבוש אלא שאנו אומרים כיון שלבוש בבגד זה שמכירין ששלו מסתמא הוא הנאבד, אבל האומר אני פלוני ממקום פלוני או שהראה להם כתב ראי' שהוא איש פלוני אין אומרים שזה משקר במה שמראה להם בכתב שהוא האיש דמה לי אם אמר להם בפיו שהוא האיש ומ"ל שמראה להם בכתב שהוא האיש וכיון שנכתב במכתב בקיוב שמסר להם הכתב שהוא האיש מיאמפאלי מחוז מאהליב ושנתן להם זה בכתב מהממונה דשם אין תולין בשום שינוי, ומה שנמצא במקצת אחרונים לחוש לשאלה גם בפאס זה כשנמצא הפאס ת"י אבל אם הגיד בפה או שמסר הפאס לפקודים לידע שהוא האיש אשר נכתב הכל מודים שא"ח לשאלה, וראי' מעובדא דיצחק ריש גלותא דקאזיל מקורטבא לאספאמיא בהאשה שלום דף קט"ו ע"ב וכן משמע מיבמות קי"ב ע"ב דהא דתנן אני איש פלוני בן פלוני נשכני נחש דאמרינן דכותבין אע"פ שאין מכירין, לכן אין לחוש בזה כלל כיון שהסכימו האחרונים לסמוך על נכרים הממונים מטעם הממשלה בפרט בכלים דלא מושלי בפרט שיש סכנה לעשות ערמה כזה אין לחוש שהאיש אשר מסר להם בחזקת שהוא התעודה אשר עליו הוא האיש אשר בא להבית הזה ושהוא הי' עובד בצבא ושירפאו אותו, וה"ז כאילו הגיד בפה שהוא האיש, ואין זה ענין להלבוש בבגד שהכירו אותו שהוא של הנאבד שאין ענין המלבוש לפרסם שהוא האיש אלא עיקר תועלת הבגד לכסות את בשרו או להלביש בכבוד ואין ענינו לגלות שהוא זה האיש וגם אם נמצא פאס אצלו שהחמירו מקצת האחרונים זה דוקא אם לא מסר אותו להראות

שהוא האיש הנכתב אבל בנד"ד שמסר לפקודי בית החולים שהוא זה האיש לד"ה אין חוששין לשינוי שם, וכדאמרינן בעלמא בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין, אמנם יש בזה תיוהא קצת שהוא נקרא בשם משה זלמן בן ישראל מלמד ובהכתב שבבית החולים נזכר רק משה בן ישראל מלמד, האמת שיש לי לתלות שדרך הנכרים לקצר השם מ"מ הא ודאי דאיכא למיחש שמא יש איש אחר ששמו משה בן ישראל מלמד אחר שנכתב בהביכער מהמושל עיר מאהליב ממחוז וואלין שהאיש זה הי' בצבא שנת 1877 ולפ"מ שתרגמוהו לי הוא מאת מפקיד על הצבא, א"כ כאשר יתברר לנו שלא נלקח מעיר יאמפאלני בשנת 77 למספרם מהיהודים איש אחר בשם זה אין לחוש שוב לאיש אחר מטעם שכתבתי, ואע"ג. דלצרתה חוששין גם לשינוי שם מ"מ כיון שבכתב נכתב שמסר האיש הזה הכתב אין הצרתה נאמנת לומר שהיא מסרה כדי להחמיר גם כי לפ"ד הגם שאינה יודעת ממיתתו הרי מעידת עכ"פ שנכנס לבית החולים בכתב זה ואיש אחר לא הי' נלקח בשנה זו לצבא, ומה שחשש כ"ת שנכתב שנפטר היום ש"ק והרי נכתב בש"ק ע"י ישראל, הנה בירושלמי דנדרים פ' קונם יין אמרינן דבלשון בני אדם הלילה הולך אחר היום שלפניו וכיון שהי' הרב המו"צ מקיוב דשם אין לנו לתלות בשגגה גדולה כזו, לכן נראה שהאשה הזאת מותרת בלא שום חשש:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן כח

ב"ה כ"א סיון תרי"ט לפ"ק. לכבוד הרב המאוה"ג, שגדלהו בשם טוב, משנתו זך ונקי כבוד שמו מו"ה יהושע נ"י אבד"ק קאלנא יצ"ו.

יקרתו הגיענו לנכון, ובשלומו ובשלום תורתו שמחתי, והנני מסכים לדינא לכ"ת ולאשר אין הזמן מספיק כ"כ אבוא בקצרה, בעדותה של האשה חנה שחזרה אחר שהגידה בב"ד ופלפל מעכ"ת אם גם באשה המעידה אמרינן כיון שהגידה, או דלמא כיון שאינה בגדר עדות לענין קרבן שבועה [ל"ש בה כיון שהגיד וכו'], ולדידי לאו ספיקא היא כיון דמדרבנן נתנו לה דין עדות כשנים א"י לחזור, וכ"נ מדברי האחרונים ז"ל וא"כ נראה שעדות זו לבד מספקת, ועדות של ר' יצחק שמש וקברן שנכתוב בפינקסו ב' סוכות תרט"ז נפטר עני יוסף מזעמברוב אלא שלא נכתב שם עירו [מקום דירתו] וגם בזה יפה כתב כ"ת כיון שיש אמתלאות שזה בעלה של זו שהרי העיד הקברן שנקבר העני יוסף מזעמברוב ושאשתו היא בביאליסטאק, אולם תיוהא יש בעדות הללו לכוונם יפה שהרי בעדות האשה חנה מבואר שראתה אותו קודם סוכות ולמחרתו נפטר א"כ אפי' אם נאמר שראתה אותו בערב סוכות ע"כ שנפטר ביום ראשון, ובעדות של ר' יצחק נזכר שנפטר

ביום ב', והנה ידוע שהרב בעל חלקת מחוקק החמיר הרבה בהכחשה בחקירות, הן אמת שראיות הרב ז"ל המה תמוהות, כי מה שהביא מדברי הר"ן ז"ל בתשו' סי' מ"ז די"ל דהכחשה בחקירות הוא כשהכחישו רק בזמן או במקום שזה אומר בג' בחודש וזה אומר בה' או שזה אומר מת וזה אומר נהרג דלדברי שניהם אינו חי אבל כשא' אומר מת בה' בחודש והשני אומר חי הי' אע"פ שאינו מכחיש בגוף הענין שאפשר שמת אח"כ מ"מ כיון שזה מכחיש גוף העדות שבה' בחודש חי הי' ודאי שדינו כא' אומר מת וא' אומר לא מת וזה פשוט, ומעתה בנדונו של הר"ן ז"ל בתשו' סי' מ"ז בא' שהעיד ליבמה שמת היבם ושהי' שמו אברהם ובאו והכחישוהו שהי' שמו שמואל שהרי אין העד השני מעיד כלל על מיתתו של היבם אלא נידון השם הוי כהכחשה בחקירות וא"כ הוי כא' אומר מת והשני אומר לא מת אבל כיון שהכחשה אינו אלא בבדיקות דלא עבדו לדקדק אף שאין השני מעיד כלל על מיתתו כתב הר"ן דמהני והכי קיי"ל בחו"מ סי' ל"א בעד שאומר פלוני הי' עמי והלה בא ואומר שלא הי' עמו אין זה הכחשה אע"פ שאין השני מעיד על הדבר כלל, נמצא דאפי' אם נאמר דהכחשה בחקירות כשר בעדות אשה יש לחלק בין הכחשה בבדיקות לחקירות דבחקירות דוקא היכי ששניהם מעידים על מיתתו אלא שמכחישים במקום ובזמן מהני, אבל כשאין השני מעיד על מיתתו לא מהני משא"כ בהכחשה בבדיקות אע"פ שאין השני מעיד כלל על מיתתו מהני, ובהכי אזדא ראיות הרב ח"מ מדברי הש"ע בסעיף כ"א כמובן:

עוד אני אומר כי אפי' לדעת הח"מ דהכחשה בחקירות בטלה עדות שניהם כמו לענין ד"מ דאפילו שבועה א"צ כדקיי"ל בחו"מ סימן ל' מ"מ הא הב"י בתשו' בדיני קידושין סי' י' כתב בשם רב א' בד"נ לא אמרינן הכחשה בחקירות אלא דוקא שהעידו תכ"ד אבל בלא העידו תכ"ד עדותיהם קיימת וכאן לא הגידו בתכ"ד, הן אמת שאני בחי' ** (עי' ישועות ישראל סי' ל'.) השגתי ע"ז מדברי הרשב"א בתשו' ח"ב סי' קי"ב דמבואר בדבריו שאין הפרש בהכחשה בין ד"מ לד"נ בין העידו זא"ז ובין העידו תכ"ד, ומשמע מדבריו דבד"נ אפי' הכחשה בבדיקות לאחר כ"ד עדותן בטלה ובד"מ בהכחשה בחקירות בטל אף לאחר כ"ד:

אמנם אף שנדחה דברי הרב ההוא בענין הגדה תכ"ד ומ"מ י"ל דבעינן שיהא עכ"פ רואין כאחת אבל כשלא ראו זא"ז כגון שזה ראה מחלון זה או בזה אחר זה שזה ראה מיתתו וזה ראהו מונח כיון שגם לפ"ד לא נצטרפו בראייתם לא בטלו וטעמא רבה איכא, וכמש"כ התוס' בפ"ק דמכות לחלק דבהזמה בעינן הגדה תכ"ד כיון דהגדתם שקר אבל בקא"פ כיון דהגדתם אמת כל שנצטרפו בראייתם בטל כל העדות א"כ ה"נ לענין הכחשה

בחקירות כל שראו בב"א והכחישו בחקירות כיון דראו באמת בב"א כל העדות בטל אבל כשלא ראו זא"ז דגם בקא"פ לא מפסל יש לקיים דברי הרב ההוא דלא בטל ויש לי לה"ר למש"כ דכל שלא ראו בב"א אף כשהכחישו בזמן לא אמרינן דבטלה כל העדות מהא דיבמות דף פ"ח ע"ב מתיב רבא מנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו, היכי דמי אילימא דלא ניסת לא' מעדי' ולא אמרה ברי לי צ"ל דדפנו אלא לאו דניסת לא' מעדי' ואמרה ברי לי, ופרש"י דבאו שנים והכחישו שהי' חי באותו שעה ומת ולא רצה להוציא משום זונה, ומה שפרש"י דעתה גם הם מעידים שמת היינו דאל"כ מאי ארי' איסור כהונה ת"ל דלכ"ע אסורה, והשתא אי אמרת שעדים שמכחישין בחקירות עדות שניהם בטלה אע"ג דלא ראו זא"ז א"כ הדק"ל מאי אריא לכהונה ת"ל לדכ"ע אסורה דהו"ל הכחשה בחקירות, ועוד דכיון דהוכחשו דאף לאחר כ"ד עדותן בטלה א"כ מאי קמותיב לרב ש"ה כיון שמכחישין זא"ז בחקירות כל העדות בטלה אפי' עם הכחשה בחקירות דאין אחד מכחיש שנים אבל בהכחשה בחקירות דע"א מכחיש שנים דכל העדות בטל פשיטא דאף לרב תצא א"ו כל שלא ראו זא"ז עדותן קיימת, ומעתה דון מינה בנד"ד שהרי לא ראו את מיתתו כאחת שהרי האשה חנה הגידה ששמעה שמת ואח"כ באה לבית עניים וראתה אותו מוטל ולא היתה כלל בעת מיתתו, והשני שהוא ר' יצחק שמש ודאי א"א לצמצם שבא בב"א, ועוד הרי העידה ששמעה אומרים כן ולא נצטרפו יחד בעת ראייתם וגם אפי' תאמר שראו שניהם כאחד מ"מ אטו בכיפי תלו לי' שראו מתחילתו ועד סופו בב"א וכשראו שניהם זא"ז לא מבטלין סהדותיהו, ועוד אני אומר דאפשר לקיים דברי שניהם בדוחק דבלשון בני אדם במדינות אלו קורין מקצת בני אדם לילה ליום שלפניו, ולא דמי לב' בחודש וג' בחדש דמשתנה לפי הזמן והמקום לשון בני אדם:

** (עיין ישועות ישראל קמא סי' ל' ס"ק ד') ועוד לדעת הסוברין בא"ע סי' י"ז סעיף ל"ח דאשה וע"א כשר שבאו בב"א או בזא"ז שלא התירוהו לינשא נאמן ע"א כשר יותר אלמא דאע"ג דאשה נאמנת כמו איש לגבי עד כשר לא מחשב סהדותה כלל, א"כ י"ל דאין אשה המכחשת את האיש בחקירות מבטלת עדותו, ואף בד"מ וד"נ ודאי דאין אשה מכחשת את האיש ולא אמרינן בטלה העדות, ולדעת הרמב"ם ז"ל נגד האיש הכשר לא תיקנו חכמים כלל להכשיר עדות האשה א"כ לא נתבטל עדות הקברן, וא"ל דגם עדות של ר' יצחק אינו אלא עמפ"ע ששמע דמ"מ אם נבדק את ר' יצחק שמש שלא מת ביום ראשון שום אדם בקאלנא בשנה הנ"ל ובודאי יוכל להתברר דבר זה בנקל א"כ תו אין האשה נאמנת להכחיש ולבטל עדותו אלא דלדעת החולקין שם בא"ע נסתר היתר הנ"ל אבל העיקר שיש לסמוך לומר כל שלא ראו בב"א לא מבטלין עדות שניהם וכדעת הרב הנז'

בתשו' ב"י אע"ג דהא דבעי שיעידו תכ"ד נתבטלו דבריו מדברי הרשב"א שכתבנו מ"מ בהא דראו כאחד לא נתבטלו דבריו אדרבא הבאנו ראי' חזקה מהא דיבמות פ"ח: לכ"נ דיש להקל כדעת כ"ת ובקשתי מכ"ת לעיין היטב בתשו' זו:
ידידו ישראל יהושע

סימן כט

ב"ה י"ד שבט תר"ן לפ"ק. כבוד ידידי הרב המפורסם מו"ה יושע נ"י אבד"ק נויארק יצ"ו. בדבר העגונה רבקה בת ר' דוב שנשרף בעלה בירך ב"ר יעקב דוד והעיד ר' ש"י בר' י"א שהלך ביום ש"ק לשפיטאהל יום אחד אחר השריפה למען הכיר אותו ומצא חלק רב מן המכנסים אשר הי' לבוש בהם וגם הארבע כנפות הי' עוד עליו ובתוך אמתחת של המכנסים אשר נשארו ג"כ כאוד מוצל מאש מצא מפחח אחד קטן שהי' לו מהמסגרת אשר בפתח מקום דירתו כי המסגרת הי' (קלאפשלאס) שדרך בני אדם שם לשום קלאפשלאס על הדלת למען לא יוכל לפתוח איש זר את הדלת בשום מפתח אחר רק במה שיקנו מיד בלקחם את המסגרת ואז ישיגו שנים אחד מסר לאשתו והשני החזיק באמתחת תמיד למען כאשר יבוא לביתו יוכל לכנוס לביתו, וכאשר מצא בו את כל אלה הלך מיד להאשה הנ"ל וראשונה פתח במפתח הזה שמצא באמתחתו ותיכף הראה לו אשתו ארבע כנפות שדומה לזה במראה ובצבע וגם המכנסיים הכיר החייט אשר הוא עשה בעצמו למענו וגם עוד עדים העידו כנ"ל:
הנה זה פשוט שהמפתח הוא מכלים דלא מושלי אינשי אחר שאינו עשוי רק למסגרת זה וא"י לפתוח בו מסגר אחר כמש"כ כ"ת שיחי' ודעת רוב הפוסקים להקל בכלים דלא מושלי, גם יש לצדד ולצרף גם דעת המבי"ט בתשו' הביאו האחרונים דאם ידעינן שזה הלך במקום זה ונאבד ונמצא במקום זה אמרינן זה שנאבד זה נמצא וה"נ הרי ידוע שזה האיש שהי' בעלה הי' בבית זה בעת שיצאה התבערה לכן יש להקל בעיגון גדול כזה:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן ל

ב"ה ז"ך מרחשון תרמ"ה לפ"ק קוטנא. שלום וכ"ט לכבוד ידידי הרב המאה"ג חכם ונבון נחית לעומקא דדינא כש"ת מו"ה נתן גלאנטי שיחי' האבד"ק ליפסק. נועם אמרותיו הגיעני, והנה גם אני מסכים בשריותא דהא אתתא ב"פ אשר היתה אשת ר' א"א פ' כי העדות מספיק להתירה לכל מי שתרצה כי הסימנים אשר באזן ואשר ברגל] באוזן לא הי' שפה על האוזן כמו שיש לכל בנ"א שפה נוטה לצד הלחיים ואצל ההרוג זענען די אוירען געוואקסען גלייך פלאטשעק גאר אהן א שפה ארים כן העידו וכן נמצא באוזן

אחד והשני לא נמצא עוד כלל, ובהרגל הי' סי' לפי הגדת עדות (אינו זוכר אם על ב' הרגלים או על א') איז געווען דער גראבער פינגער אראפף איין געבויגען אז מען האט דאס גליד ארויס געזעהן וכן נמצא ברגל הימין] קרובים להיות כסימנים מובהקים ובהצטרפם יחד בודאי יש להתיר, אע"ג דלדעת כמה רבוותא אין שני סימנים אמצעים מצטרפין לסי' מובהקים לא כל הסימנים אמצעים שווין, גם בהצטרף הסימנים מהבגדים ושאר אומדנות, גם כי ידענו כי הלך בדרך זה ולא נשמע שנאבד שום איש קרוב למקום זה גם שאר אמתלאות ואומדנות, לכן נראה פשוט שהאשה הזאת ב"פ בת ר' י"י מותרת לכל דיתיצביין בעה"ח יום הנ"ל:

נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן לא

ב"ה אור ליום ה' ח"י טבת תרמ"ג לפ"ק קוטנא שוכ"ט לכבוד ידידי הרב הגדול מעוז ומגדל מ' צבי הירש נר"י אבד"ק ווישאגראד יצ"ו. אחדשה"ט בדבר השאלה, כבר נתפשט המנהג לסמוך ע"ד מהר"ל וחכ"צ לסמוך על סי' אמצעים בצירוף ט"ע דכלים בפרט כאן שיש הרבה כלים דל"ש בהם מושלי ולחשש שכחה ל"ח כמש"כ הש"מ דל"ח לאבדה וכמו כן ל"ח לשכחה כדמוכח בהא דטבעת דל"ח לשאלה:

אמנם מש"כ עוד להתיר מטעם קורבה כ"כ דאין לסמוך ע"ז דהא גם באבדה אין סומכין על קורבה כדמוכח מהא דסימנים וסימנים יניח ואין סומכין על קורבה וכן במצא שט"ח אע"פ שאין הספק אלא על שני בנ"א וכן בההיא ארבא לא אזלינן בתר קורבה גבי ממון גם כשאין מוחזק שום אחד ולא אזלינן בתר קורבא אלא כשאין שום אחד מוחזק והבע"ד לפנינו וטוענין שמא ואין ללמוד מזה כלל גבי עגונא [עיין ישועות ישראל סי' ס"ה סק"ט]:

ומש"כ מעלתו דגם בעגלה הערופה איכא חזקת פטור לקרבן אין לדברים הללו הבנה כלל מלבד דמה ענין עגונא שהוא דבר שבערוה ודומה לממון לשאר איסורין וחיובין, גם שם אין שום חזקה כלל שהרי כשיש ב' או ג' עיירות שוות יש לכל אחת חזקה דפטור ואין לדמותו להא דשני שבילין כמש"כ בחי' לחו"מ סי' מ"ט ובשאר מקומות כדמוכח מהא דפרוטה בכיסי בשלהי מעילה וכן ממקדש שתי אחיות ובלא"ה הדבר זר מאד אמנם בגוף הדין הדבר פשוט שהאשה הזאת מותרת לינשא בלי שום חשש:

ישראל יהושע חוב"ק קוטנא. וע"ד התמונות שעושין על הלחם מכוער הדבר ונכון לשנות הצורה:

סימן לב

שאלה האשה שנסע בעלה ללאנדאן ונשתהה שם ובמשך הזמן כתב מכתבים לאשתו והיא כתבה אליו ובמכתבו האחרון שאל אותה להודע אם לא יהי' עליו עונש הקיר"ה אם ישיב לביתו ועל זאת השיבה לו ביום ב' תצוה וביום 17 -טען מערץ שני מכתבים ומני אז לא השיגה ממנו שום ידיעה, והנה בא מכתב מהרב מלאנדאן שנמצא שם אחד נטבע במים ופדחתו וחוטמו ופרצוף פניו לא היו קיימים כי הי' זמן רב במים רק ניכר שנמול, ומצאו במלבושיו שני מכתבים אחד מ"ב תצוה וא' מיום 17 -טען מערץ ששלחה לו אשתו בפעם האחרון יותר לא מצאו שום סימן אם יש למצוא היתר להעגונה הרכה הזאת:

תשובה ב"ה ב' דר"ח תמוז תרל"ז קוטנא. שלום וכ"ט לכבוד י"נ הרב הגדול מגזע ישישים כש"ת מ' יחזקאל שיחי' האבד"ק ווישאגראד. מכתבו לנכון הגיעני והנה קשה לבנות יסוד על פלפולים בענין זה להתיר, והאמת כי אין לנו בזה אלא לילך בעקבות הראשונים האיתנים כי נתפרץ המנהג להתיר בכלים דלא מושלי אינשא והמכתבים הנמצאים הם באמת דברים שאין דרכם להשאיל כמש"כ מעכ"ת שיחי' אמנם לעומת זה הגם שאין לחוש לנפילה ואבדה זה בדבר שיש לו שיווי לפי שכל אדם נזהר בחפץ שלו לא כן באגרת שלום שאין שוה פרוטה בזה"ז ובזמן שאדם קרא את המכתב ויודע מה כתוב בו אין דרכו לשומרו וזורקו לאשפתות א"כ בזה נראה קצת דיש לחוש גם לאבדה דאינו אלא לצור עפ"י צלוחיתו ואינו שו"פ אמנם איני מחליט דבר זה כי יש ג"כ לצדד להקל דאיידי דחביבי שלמא דביתו מצניע לקרותו דרך חיבוב ול"ח לאבדה:

אמנם גם כי המנהג להקל בכלים דלא מושלי הוא במקום דיש עוד סניף להתיר לא כן באשה הזאת לזאת נראה לענ"ד עצת ידידינו הגאבד"ק סאכטשאב שתסע האשה ללאנדאן אולי תמצא עוד איזה גי"ד ולחקור אצל מי הי' ומאימתי נאבד ואם הניח דבר מה אצל מי שהי' אצלו קרוב הדבר שתמצא איזהו גילוי דברים ויהי' סניף להתיר אז נתירה בהסכמתו:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע. האשה אמרה לי שבעלה הי' לו ביעדרא אחת גבוה מחברתה ומסתמא הי' זאת בעצם שעצם אחת הי' גבוה מחברתה וזה נחשב קצת כסימן ואינו נשתנה אף במים כי המים הוא רק לענין צורת הפנים ואולי כאשר תהי' אצל הקברנים יגידו לה שכן ראו אצל הנטבע והגם שהרב מלאנדאן לא ירצה להטריח א"ע תוכל בעצמה לחקור זאת, והאשה נאמנת שכן הגידו לה גם תוכל אם תרצה לקבל כתב ע"ז ומן השמים ירחמו על האשה הזאת שלא תתענן חלילה, גם אם המכתבים היו

נמצאים בכיס הנקרא פארטאמאנע שדרך להצניע חפיצים חשובים הי' נראה להתיר בפשיטות כמש"כ כ"ת דהוא דבר דל"ש שאלה וגם הב"י מודה לזה אך עיקר החשש שמא זרקו לאשפה אחר שקרא המכתבים וזה הנטבע הגביהם לצור ע"פ צלוחיתו או לשאר תשמיש קל וזה תלוי באיזהו מקום נמצא ואין מפרשין לחכם כמותו י"ב:

סימן לג

ב"ה יום ג' כ"ד סיון תרל"ח קוטנא. בענין הנ"ל להרב הנ"ל. יקרת מכתבו לנכון הגיעני, והנה לא נתחדש בזה שום היתר כי מה שהעיד דודה ששמע בלאנדאן שאמר שרוצה לאבד עצמו מדעת עביד אינש דגזים ולא עביד, והגם דבתשו' נו"ב נמצא קצת היתר קשה לסמוך ע"ז כי יש לדחות הראי' שהביא מגיטין, אמנם עכ"ז אחר שיש הוכחות המכתבים הנמצאים יש להורות כמבואר בירושלמי בע"א במלחמה דרבינו הקדוש לא רצה להתיר ואמנם הנשים שנשאו לא תצאו וכן בנד"ד שאם נשאת נראה דל"ת אחר שנשתקע שם בעלה ובאם תמצא מתירין לכתחילה ודאי לא אמחה בידם:
ידידו הנ"ל,

סימן לד

ב"ה עש"ק פ' ראה תר"מ לפ"ק קוטנא להרב הנ"ל, בענין הנ"ל. עיינתי בדברי הרב מקויל אשר כתב כי גם בס' תפארת צבי הנדפס מחדש מצדד להתירא, והגם כי קשה עלי לחפש בתשובת האחרונים עכ"ז לאשר כי צר לי בצערה של האשה חפשתי בס' הנזכר ומצאתי בתק"ע סי' א' שכתב להיפך דעל אגרת שלום לבד אין לסמוך דדוקא במה דרגילי אינשי ליזהר לא חיישינן לנפילה וזה כמש"כ אז אלא שמצדד שם להתיר מטעם הפאס, ותמהני על הרב הנזכר האיך לא העתיק כהוגן ובאמת בנידן הפאס י"ל דגם לדברי הסוברין דבכלים דלא מושלי חיישינן ג"כ לשאלה היינו דוקא בכלים היקרים הגם שאין דרך לשאלה מ"מ יש לחוש קצת דילמא איקרי ושאיל אבל בפאס שעיקרו להודיע שהוא פב"פ ממקום פלוני והוא נושא הכתב הזאת לתעודה שהוא האיש הזה כשם שאם הגיד בע"פ שהוא פב"פ ממקום פלוני א"ח שאמר זאת לפרסם עצמו שהוא ממשפחה הגונה ומיוחסת כדמוכח מעובדא דיצחק ר"ג בר אחתי' דרב ביבי דמשמע דאין אנשי קורטבא ואספמיא הכירו אותו רק ע"פ עצמו כמו כן א"ח במצא כתוב בפאס שלו מאחר שעיקר הכתב לפרסם ולהודיע שהוא פב"פ מ"ל אמר בע"פ או מתוך הכתב וזה ברור וכ"ז אין ענין לנד"ד שאין כאן רק אגרת בעלמא ורובא דאינשי לא זהורי בי' כלל ועיין בשבת פ' המוציא גבי המוציא שטר פרוע ואע"פ שיש לחלק קצת קשה הדבר להמציא היתר דחוק כזה בענין א"א, ומש"כ כ"ת להוסיף דבני בריטניא קפדי אנקיותא

וגם לצור ע"פ צלוחיתו לא חזי דהוי מלוכלך במחילת כת"ר כמה סתירות לזה חדא מאן לימא לן דחד מבני בריטניא מצא זה שהרי יש שם רבים מבני פוילין ורוסיא ותו דחזי לתשמיש מגונה וא"ל בזה, אמנם האשה העלובה הגידה כי דודה העיד ששמע בלאנדאן שאיזה פעמים רצה לאבד עצמו מדעת, ובתשו' נו"ב צירף זה לסניף דאמרינן הוכיח סופו על תחילתו וחתני הגאון אב"ד דקאליש רצה לסמוך גם ע"ז אע"פ שבס' ח"ס סתר זה דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו אלא באותו איש לא מגברא לגברא דל"ש לומר הוכיח סופו על תחילתו דאפשר שהפעולה הזאת לא נעשה ע"י וא"ל הוכיח סופו על תחילתו והאמת שיש מקום לדברי הגאון נו"ב שהרי עכ"פ נולד ספק גם על איש זה שנאבד זכרו ונשתקע לגמרי שמו וכיון שיש לנו ספק גמור על מציאותו אמרינן הוכיח תחילתו על סופו וכמש"כ כעין זה הח"צ בתשו' אבל באמת גם זה אינו נכון דדבורא אינו כלום כל שלא ראינו שעשה מעשה כהאי עובדא דנו"ב שכבר עשה מעשה לולי שהצילוהו אבל בדיבורא בעלמא לא מקרי הוחזק שהרי איזה ימים או ירחים מקודם הגיד שיאבד עצמו לדעת ועכ"ז חי ולא עשה שום מעשה כל כי האי לא מקרי הוחזק בכך לכן איני אומר בענין לא איסור ולא היתר ואם תמצא מתירין מה טוב:

ידידו ישראל יהושע

סימן לה

ב"ה למב"י תר"ן לפ"ק, כבוד ידידי הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אברהם נר"י אבד"ק ראווא. מכתבו קבלתי והנה אם לא הגידו בפני ב"ד של שלשה הדבר ברור שיכולים העדים לחזור הגם שהגידו לפני מעכ"ת שיחי' לבדו בלי צירוף ב"ד, אמנם אם הגידו כבר לפני ב"ד של ג' ימחול מעכ"ת לשלוח הגב"ע ממש מה שהגידו כי כן הדרך אצל מורי הוראות, העיקר לידע אם העידו עידי קידושין מעיקרא בפני ב"ד של ג' או רק למעלתו לבדו שאם העידו שלא בפני ב"ד של ג' ודאי יכולין לחזור, אמנם אם כבר העידו בפני ב"ד של ג' יש לדרוש עוד הפעם אותם אם נתן לה תחילה המטבע ואח"כ אמר לה הדיבורים או שהדיבורים הי' קודם שנתן לה, גם אם אמר לה תחילה שנותן לה המטבע עבור (הבילקע) שלקח מאבי':

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן לו

ב"ה כ מנחם אב תרנ"א לפ"ק פה קוטנא. לכבוד הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אברהם נ"י אבד"ק ראווא יצ"ו. ע"ד הקידושין, הנה לא נתבאר אם הי' ג' בעת קבלת העדות בשנת תר"ן כשהעידו שאמר לה הרי את מקודשת לי מטבע זו, ואם לא הי' ג' בעת קבלות

העדות כיון שחזרו מהעדות ואמרו שלא הי' קידושין מהני חזרתם ואע"ג דיחיד מומחה מהני מ"מ בקבלת עדות צריך ג ויעויין בש"ך סי' מ"ו בקיום שטרות וכאן כו"ע מודים שצריך ג', אמנם אם הי' ג' בעת קבלות העדות ידוע שכיון שהגידו אין חזרתם כלום, ואין להקל מטעם שהגידו שלא בפני הבתולה, ולדעת רוב הפוסקים כשהגידו שלא בפני הבע"ד גם בדיעבד לא מהני ז"א שהרי שלחו אחרי' ולא באה, ועוד שדעת המאירי בשם חכמי הנשיאים בברצלונה דבקידושין מקבלין שלא בפני בע"ד, והגם שכתבתי במ"א די"ל דגם הם ז"ל ל"ק אלא באם בעת שקבלו העדות לא נודע לנו שהיא מכחשת בזה אמרינן זכות היא לה ואע"ג שעתה היא מכחשת בעת קבלת העדות הי' כדין ועיקר הטעם כתב הרמב"ן דבטל גם בדיעבד דהו"ל כטעה בדבר משנה וחוזר וזה ל"ש היכי שהי' כדין הא בנד"ד נמי הרי לא ידעינן שהיא הכחישה בפרט שהיתה משודכת שלו ולא הי' ביטל השידוך מצידה וגם שלחו אחרי' ולא באה לא נמצא מי שיתיר, גם מצד שלא הי' דרישה וחקירה אין מקום להקל, גם אם נאמר דהוא דין מרומה מ"מ אין להקל מטעם זה, אמנם כמדומה לי אשר במכתבו אשר כתב לכאן בשנה העברה כתב שהבתולה שאלה להעדים מה אמר לה לפי שאמר בלשון וואלאכיש ואם כה הי' המעשה ודאי שנאמנת לומר שלא הבינה ואע"פ שאחרי שאמרו לה העדים שאמר לה הרי את מקודשת שתקה מ"מ בזה הוי שתיקה דלאחר מתן מעות דלרוב הפוסקים אין חוששין, וגם לדעת הסוברין דחוששין מ"מ כאן גרע כיון שהי' חייב לאבי' ל"ש לומר הו"ל למשדינהו, ועוד שהרי יש עדים אחרים שמכחישין לגמרי את הקידושין, ואע"ג דתרי ותרי המכחישין אסורה לינשא וגם אם נשאת תצא מ"מ דעת רוב הפוסקים דאינו אלא מדרבנן, וא"כ יש לסמוך להתיר כיון שהי' שתיקה דלאחר מתן מעות, אמנם כ"ז אם מעכ"ת זוכר בבירור שהגידו בשעה שהעידו על הקידושין שהיא שאלה לעדים מה דיבר המקדש לפי שלא הכירו בלשון וואלעכיש אבל אם לא הגידו אז שדבר עמה בלשון וואלעכיש אף אם אמרו אז ששאלה מה אמר מ"מ כיון שהח"מ והב"ש הסכימו שאם אמר לה בלשון הרי את מקודשת יש לומר שאינה נאמנת לומר שלא הבינה ממילא י"ל דערומה קמערמת במה ששאלה מה אמר בפרט אם הי' אחר כדי דיבור לנתינה, וכיון שעתה חזרו לגמרי מעדותן ואינם נאמנים וגם נשבעו ששקר הגידו תו לא מהימני במה שיאמרו עתה שהי' תוך כ"ד, לכן אם לא הגידו אז, ידי משוכות מזה הענין לגמרי וידון מי שלבו שלם בדבר, אכן אם לא אמרו אז אשתקד את העדות בפני ב"ד של ג' רק לפני מעכ"ת לבד יכולין לחזור ויש להתירה בפשיטות:

נאום הדו"ש ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן לז

ב"ה ר"ח סיון תרכ"ו לפ"ק פה קוטנא. לכבוד ידידי הרב הגאון המופלג המפורסם לשבח ולתהלה נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מוהר"ר אלעזר נ"י הגאבד"ק פולטוסק. ענותנותו דמעכ"ת תרבינו בדבר הקידושין, הנה בענין ידיעה בלא ראי' בקידושין בהגמ"ר דקידושין פשוט לי' דמהני כמו דמהני בד"מ, ובב"ש סי' מ"ב גמגם ע"ז מדברי הרשב"א ופלפל אי דיני קידושין דמי לד"נ או לד"מ ומה דפשיטא לי' להרב ב"ש דבד"נ פסיל ידיעה בלא ראי' איפלגי קמאי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל בס' המצות מצוה ר"צ שלדעת הר"מ ז"ל יש לאו מיוחד שלא לדין ד"נ ע"פ אומד אף שבד"מ מהני, והרמב"ן ז"ל השיג עליו וה"ר דמה דמהני מד"ת בד"מ מהני נמי בד"נ מסנהדרין דף ל"ז ויש לתמוה על הב"ש שלא הרגיש דלדעת רמב"ן גם בד"נ מהני ידיעה לבד, ובחי' לח"מ סי' ל"ו הבאתי קצת סמך לדעת הרמב"ם ז"ל דהא דעת הרמב"ם ז"ל בה' עדות דסייף וארירן מקרי חקירות ובא"י עדותן בטל ובדיני קנסות ודאי מתקיים בא"י כדמוכח בב"ק ס"פ המניח בא"י אם גדול הזיק דלא גרע מא"י אם בסייף וע"כ צ"ל דדוקא בד"נ כשא"י אם בסייף אף שיודע שנהרג ע"י מקרי ידיעה בלבד משא"כ בקנס כל שנתברר ע"י עדים שנתחייב חייב דבקנסות ודאי מתקיים בידיעה בלא ראי' גם מד"ת כדמוכח בפ' שבועת העדות, אמנם אף לדעת הר"מ ז"ל דבד"נ לא מהני ידיעה בקידושין ודאי מהני, ומש"כ הב"ש בענין דו"ח כ"כ הרמ"א בתשו' דדוקא בדו"ח דמד"ת גם ד"מ בעי דו"ח י"ל דצריך גם בקידושין משא"כ במה דמהני מד"ת בד"מ ולרווחא דמלתא נ"ל להוכיח מהא דיבמות פ' ב"ש ביבמה שאמרה תוך ל' לא נבעלתי כופין אלמא דבתוך ל' לא הוי חזקה גמורה דבעיל ולדעת הרבה פוסקים א"נ לגבי צרתה ואפ"ה כשאמרה נבעלתי מותרת, ולדעת הש"ג ביאת יבמה צריך עדים וכזה לא מקרי ראי' גמורה שהרי נאמנת שלא נבעלה, ועוד ראי' דהא לר"מ טענת בתולים כל ל' יום אלמא דאלים חזקה דא"א טורח בסעודה לבטל הוכחת יחוד לשם ביאה וע"כ דלא מקרי ראי' גמורה, ואעפ"כ אשה מתקדשת בעדי יחוד לשם ביאה, ע"כ דא"צ רק ידיעה דמהני בד"מ, לכן ברור דמהני גם בזה ידיעה בלא ראי', אמנם מה שיש לעיין בזה בלא ראו הנתינה רק אחר שחזרה בה בזה יש לעיין לפמש"כ התוס' בר"פ השולח בהא דאמרינן דמהדר לבטלי' דמשבא לידה א"י לבטל דאפי' למ"ד גילוי דעתא בגיטא מלתא הוא מ"מ כיון שבשעה שרדף לא הי' ניכר שדעתו לבטל אף שאח"כ נודע לנו שדעתו הי' לבטל לא מהני, הנה מבואר מדבריהם דאף דגילוי דעתא מילתא היא היכי שניכר לעולם דעתו מ"מ באם אז לא נתברר רק שאחר שהגיע הגט לידה נתברר למפרע מחשבתו לא מהני דאז לא הוי ניכר ובשעה שנתברר אין בידו לבטל ואף שאח"כ

נודע למפרע א"כ י"ל בנידן הב"ש באם לא ראו הנתינה רק שאחר שחזרה בה וזרקה החפץ ראו ל"מ כיון דאז לא היו עדים ובשעה שראו כבר חזרה, אמנם לפענ"ד הרמב"ם והש"ע חולקים ע"ד התוס' דהא בהא דתנן בהאומר, באומר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה ומשמע ודאי דאם נתנו לה הגט הרי זה בטל לגמרי והולד ממזר ואין קידושין של אחר תופסין בה ואפ"ה אם הוכיח סופו על תחילתו שנפל מן הגג כשר ומבואר ברמב"ם ז"ל ובש"ע סי' ק"מ דאם נתנו לה הגט קודם שנפל ואח"כ נפל ומת מהני הגט למפרע והרי לא נתברר לנו דעתו רק אחר שמת דכוונתו הי' אף על הנתינה ואין גט לאחר מיתה מ"מ אהני ההוכחה דלבסוף שנתקיים הגט למפרע, ולפ"ד התוס' כיון דבשעה שנותנו לה לא הי' נודע כלל כוונתו אף שלאח"כ נתברר לא מהני ומ"מ א"ל ע"ד התוס' ממשנה זו די"ל דהם ז"ל סוברין דבאמת הא דמהני בנפל מן הגג ליתנו לידה היינו אחר הנפילה בעוד שיש מקצת חיות בו וכדתנן בתוספתא אבל מדברי הר"מ ז"ל נראה דאפי' אם נתנו לה קודם שנפל מהני אח"כ כשימות וזה אינו לדעת התוס', וצ"ע על הרב"י ונו"כ שלא הרגישו שלדעת התוס' לא מהני, ולדברים אלו עוררני זה ימים רבים כבוד הגאון החסיד מו"ה יצחק מאיר ז"ל, ולפ"ז בנד"ד לפי פסקי הרמב"ם ז"ל והש"ע מהני, ולדעת התוס' י"ל דלא מהני ומ"מ חוכך אני גם לדברי התוס' י"ל דמהני ולא עוד אלא אפי' לא ראו אח"כ החפץ בידה רק שהיא מודה שקבלה לא מקרי מקדש בלא עדים כיון שבידה להראות החפץ ולפי שאין נ"מ בנד"ד שראו את החפץ בידה אח"כ ובזה מהני לד"ה לא ראיתי להאריך בזה:

ידידו ישראל יהושע.

סימן לח

ב"ה ד' מנחם אב תרל"ט לפ"ק. שוכן שמי מעונה, יזכהו לעלות לציון ברננה, כבוד י"נ הרב הגאון הגדול המפורסם ערוגת הבושם כקש"ת מו"ה איסר שיחי' הגאבד"ק מעזריטץ. תוכן השאלה באבני נזר אה"ע חלק א' הלכות קידושין. ע"ד הקידושין, הנה העדות שנתקבל בלילה נראה דל"מ וכמש"כ כ"ת נ"י, ואע"ג דמבואר בסי' כ"ח דמדעתו מהני נראה דזה בד"מ אבל לא באיסורין וכמש"כ בחי' לחו"מ סי' ג' סק"ד, ואפרש שיחתי דאע"ג דמהני הודאת בע"ד לגבי איסור נמי כמבואר בפ"ק דכתובות דף ט' ובקידושין פרק האומר היינו במקום שהוא מקיים על עצמו ענין איסור כההיא דקדשתני ואפי' בא"י ואומר שמאמין לדברי העד כהאי עובדא דסמיא בי' מר שמואל בקידושין פ' האומר אבל במכחשת ענין קידושין והיא אומרת נאמן עלי פלוני ל"מ אלא גבי ממון מטעם קנין כמש"כ התוס' בב"מ דף ע"ד ע"א בד"ה הכי דתק"ח היא כן ותדע לך דהא ר"מ

פליג בפ' ז"ב וס"ל דאם קבל עליו יכול לחזור ולא אמרינן שהיא הודאה ואטו ר"מ פליג אהא דהודאות בע"ד או דבזה ל"ש הודאת בע"ד כיון שהוא מכחיש אלא שמתק"ח מהני ומה"ט ל"מ לענין חומרא שיכולין לחזור שאם הגידו בלילה שלא הי' הקידושין בשלימות אשר הוסיפו ביום מהני אלא דאפי' להקל נאמנת כיון שהכחישה תחילה, ואל תשיבני מהא דמהני יחוד עדים בקידושין כדי שלא יופסלו בצירף הפסולין דהתם על מעשה הקידושין בדידי' תלי' ואינה מתקדשת בלא דעתו ואינו רוצה שיהי' הקידושין בפני עדים אחרים ומה"ט ס"ל למהורי"ו ביחוד עדים פסולים פסול גם לדעת התוס' והרא"ש אף בראו כשרים ואף שלא הגידו הפסולין כלל בב"ד הגם שד"ז צריך יישוב אבל להעיד על מעשה העבר לאו בבע"ד תלי' מילתא שהרי אם יאמרו נפסלו העדים האם לא מהימני אם יאמרו בפני ב"ד שנתקדשה וגם אם שניהם יאמרו שהם פסולין, והא דמבואר בש"ע סי' ל"ו ס"א דאם מכריז שיבואו עדים ודאי כיון רק לכשרים ואין עדות הפסולין מועיל אע"ג דהוא על לשעבר התם בד"מ דוקא כיון שאינו רוצה שיתחתך הדין ע"פ עדים שא"ר שיעידו לא מקרי ממקיימי דבר דהא יש בידו לבטל עדותן שלא ידונו ע"פ ולא מקרי ממקיימי דבר כלל משא"כ בקידושין דהוא איסור כל שמעידין על העבר לאו בדעת המקדש תלי' שוב אם ירצה שלא נדון ע"פ עדות אין שומעין לו, אמנם בתשו' הר"י בי רב הובא בס' הנז' ובש"ך שם נראה דגם בעדות קידושין להעיד על העבר מהני יחוד עדים ונראה דהתם כשהדיין מכריז שא"ר לקבל רק מי שהוא כשר כיון דלדעת ר"י בן לב לא נעשו דיינים בע"כ ואם הדיינים אינם רוצים לקבל עדות העדות אע"פ שהגידו בפניהם אינם דיינים ול"מ ב"ד א"כ התם שהדיינים הכריזו אמרינן דהגדת הפסולין לא הוי הגדה כלל ומה"ט אין מקום לקו' התומים בהא דמה יעשה הא יכול ליחד עדים וליתא דבד"נ לאו בדעת בע"ד תלי' וגם אם אינו רוצה בעדותו יכולין להעיד ומקבלין עדותן, ומה"ט מש"כ כבוד הרב שיחי' לפלפל בענין קא"פ שיפסל העדות ובודאי אין כוונת הרב על שעת ראי' שהרי ייחד העדים, ותו שהרי לא ראתה העדים ולא ראתה מעשה קידושין, אמנם כוונתו על שעת הגדה בב"ד, אמנם גם זה קשה שהרי הגדתה אינו כלום שא"י אם ראו העדים ענין קידושין בעת ששם על האצבע ובשעה שא"ל הרי את מקודשת בטבעת זו א"כ לא העידה כלל על הקידושין, ותו דהא להרמב"ם ז"ל בעינן שיהא הפסול רואה אותן והן הפסול וכאן היא לא ראתה אותן שהוכמנו ואע"ג דלרמ"ה גם בלא ראו כא' אלא שהגידו כא' בטל העדות, ובס' קצוה"ח חיזק דבריו דהא בהוזמו מקצת עדים בטל כל העדות אע"פ שהמוזמים לא ראו המעשה אלא כיון שהגידו כא' בטיל ולדידי לק"מ דודאי מקשינן הגדה לראי', אמנם גם בראי' אין מצטרפין וכן אין הפסול מבטל

הכשרין אלא א"כ ראו כא שיסייעו כל א' שחבירו יגיד אמת לא בלבד על הענין שהוא אמת שהוא הי' באותו מעמד וראה כמוהו א"כ באם הגידו ביחד רק שלא ראו כאחד גם ההגדה לא הי' ע"י צירוף כאי שהרי אין אחד מעיד אמת שהרי א"י אם השני ראה כמוהו והרי גם בראי' אינו פוסל אלא כשאחד מעיד שגם חבירו ראה ואין זה ענין להזמה שהרי בשעת הגדה העיד שגם חבירו ראה וזה ברור, וכבר הארכתי בזה בחי' לחו"מ סי' ל"ו. אמנם גם לדעת התוס' דאם הכשר ראה הפסול אף שהפסול לא ראה את הכשר פוסל מ"מ בכאן דבשעת ראי' ייחד עדות והכמין אותם אין כאן חשש רק על הגדה הא ודאי דהב"ד לא נתכוונו לקבל עדות אשה ולא נעשו דיינים בע"כ לבטל עדות הכשרין וכמש"כ בשם מוהריב"ל ואע"ג דהרב מוהריב"ל לא החליט הדבר היינו במקום שמחויבין לקבל העדות אבל במקום שע"פ אין ראוי לקבל עדות העדים ודאי דלא נעשו דיינים בע"כ וכדמוכח מדברי הר"י בי רב וכמש"כ, וא"ל דא"כ לא משכחת להתוס' והרא"ש דצריך הגדה בפנ' ב"ד שיבטלו הפסולין את הכשרין דהא ודאי הב"ד לא יקבלו עדות הפסולין בלא ידעו הב"ד שהוא פסול אבל ודאי כשלא קבלו בתו"ע אע"פ שהפסול נתכוון להעיד אין משגיחין ע"ז, ומה שהקשה הרב שיחי' על דברי התומים שכתב שאשה אינה בגדר עד שנאמר נמצא אחד מהן קא"פ ובס' נה"מ הוסיף גם בקטן וטעמי' כל שאינו בגדר עדות כלל אינו פוסל כהא דרפ"ק דזבחים דמינה מחריב בה וכבוד הרב שיחי' הקשה מדברי העיטור אות ג' שכתב דבכתובה שחותמין עדות וחותמין ג"כ קרובים וקטנים תלינן דלכבוד חתמו ולא פסלו השאר ות"ל דקטן אינו פוסל ויפה הקשה, אבל מ"מ יש להליץ בעד הרב ז"ל דודאי שטר שחתמו עליו קטן או עבד לשם עדות פסול לד"ה דהו"ל כמזויף מתוכו שמא יבוא לגבות ע"י הקטן שלא נדע אם הוא קטן כמו בחתמו שלא לשמה ומה"ט אפשר דגם לר"י דס"ל תתקיים עדות בשאר מודה בשטר ועיין תוס' גיטין דף ד' ד"ה מודה ר"א ומה"ט כתבתי בחי' לחו"מ סי' ל"ז דגם לרוב הפוסקים דלא אמרינן בנוגע בנמצא א' מהם קא"פ שיתבטל הכשר דהו"ל כבע"ד ובבע"ד לא אמרינן נמצא א' קא"פ מ"מ כשנוגע חתם השטר לשם עדות הו"ל כמזויף מתוכו גזירה דלמא אתי למסמך עלי' וס"ל לבעה"ע דוקא היכי דחתם לשם עד חיישינן דלמא אתי לגבות ע"י לא כשחתם לשם כבוד ואח"כ מסיק דגם בחתם שלא לשם עדות מ"מ יש חשש כמו בגט קרח וכמבואר שם בבעה"ע ומ"מ אין דברי הנה"מ מוכרחין דאיכא למימר שאני קטן דאתי לכלל דעת ומקרי קצת מין בר עדות:

עוד כתב הרב שיחי' דלדעת הב"ח בח"מ סי' ה' דבדיעבד מהני קבלה בלילה י"ל דמהני לחומרא וא"י לחזור בו, איברא שהפוסקים דחו דברי הרשב"ם וה"ר מקידוש החודש

וחליצה ובחי' לחו"מ סי' ה' כתבתי דע"י כפי' ודאי ל"מ גם לרשב"ם ודוקא באומר דיינו לא כמו שנקראו דיינים מה"ת מהני לרשב"ם כעין שכ' הרא"ש בריש סנהדרין גבי שנים שדנו ויש להוסיף למש"כ בחי' דגם למ"ד כ"מ דארל"ת אי עביד מהני מ"מ לא אמרינן כן אלא באיש פרטי שעבר על ד"ת וכן בנשבע שלא ימכור ועבר ומכר אבל כשהב"ד עברו על ד"ת אע"פ שלא נפסלו כגון שהי' בשוגג מ"מ אינו מחויב לציית אותם דהא אפי' מלך ישראל שהממרה את פיו חייב מיתה כשא"ל לעבור על ד"ת אינו מחויב לשמוע לו כמבואר בש"ס סנהדרין בעובדא דעמשא, ומה"ט יש לתמוה על הט"ז יו"ד סי' רכ"ח ס"ק מ"ד שהקשה שם על הרא"ש בתשו' שכתב בקהל שתקנו בחרם שלא ימכרו הבי"ד מקומות בביהכנ"ס לגביות חובות ואח"כ תיקנו בחרם שימכרו לצורך חובות דהמכר השני לא חל כיון שהוא לעבור על ד"ת וע"ז הקשה הט"ז הא דעת הרא"ש באיסור נדר ושבועה אע"מ, ובעיני יפלא על תמיהתו דע"כ לא אמרינן אע"מ לאביי אלא היכי שעושה בשלו דבחירה היא חפשית לכן ס"ל לאביי דאע"מ וכן לדידן באיסור שבדה מלבו או בגוונא דאפשר בשאלה אבל למכור נכסי חברו שלא בידיעתו ורק בכח ב"ד כל היכי שאין הב"ד רשאין פשיטא דל"מ דלא עדיפא ממלך דאין לו רשות לכוף לעבור על ד"ת **(ובזה מיושב קו' התוי"ט פ"ג ה"ד דביצה דהתם בעי כח ב"ד וכל שנשחט בלא מומחה אף במום גלוי יקבר א"כ באיסור אין לו כח מומחה כי ע"ז לא נטל רשות, ועיין תוס' שבת מ"ג ד"ה טבל ועיין בהג"ה לריש ה' תרומות:)** וזה נ"ל ברור:

ומה"ט נראה לי בדנו בכפי' גם לדעת הרשב"ם ל"מ בלילה אחרי שאין להם רשות לכוף וגם אם נאמר דהא דושפכו אינו אלא למצוה ול"ש בזה אעל"מ מ"מ אין להם רשות לכוף, ולפ"ז כתבתי שם ליישב הא דבקה"ח ומגילת סוטה דפסולין בלילה וכש"כ בד"נ שפסול גם לרשב"ם א"כ הא דעת הב"ח בעצמו בסי' ז' גבי עד נעשה דיין דקידושין כד"נ דמי, אלא שבאמת דברי הב"ח תמוהין ואנו אין לנו אלא דברי הרמ"א בתשו' דדוקא במידי דגם בד"מ בעי מדאורייתא כמו כדו"ח בזה שוה קידושין לד"נ אבל במידי דמדאורייתא כשר בד"מ גם בקידושין כשר א"כ צ"ל לדעת הרשב"ם הא דחלצה בלילה ג"כ אינו פסול אלא מדרבנן והא דבקה"ת ובמגילת סוטה דמשמע דפסול מדאורייתא מטעם שכתבתי שם דדמי לד"ק ובד"ק פסול אף לרשב"ם א"כ י"ל דבדיעבד כשר ומ"מ נ"ל ברור כיון שהדיינים בשעה שישבו לקבל עדותם בלילה הי' ע"ד לחזור ולקבל ביום לד"ה יכולין לחזור מעדותן כיון דכתבתי דבק"ע דעת הדיינים בעינן ולשון התוספתא נגמרו עדותן וכאן לא נקרא גמר כיון שדעת ב"ד הי' שלא לסמוך ע"ז לבד כ"א לחזור ולקבל ביום וזה נ"ל ברור א"כ לד"ה אזלינן בתר קבלת עדות היום:

ונבוא לעיקר היתירו של הגאון אבד"ק מעזריטש א שהמקדש אמר הרי את מקודשת בטבעת זו ובמטבע זו כדמו"י והעדים לא ראו נתינת המטבע כלל והבתולה ג"כ אמרה שלא ראתה מטבע כלל ואע"ג דכתב הר"ן בפ"ק דקידושין בא"ל הא"מ במנה זו ונתן לה דינר א' כיון שראתה שאינו אלא דינר הרי נתרצית לו וכ"כ הרשב"א בתשובה במקדש בחפץ וא"ל הא"מ בטבעת זו דמקודשת ש"ה דהיא סברה דיתן לה עוד מטבע משא"כ שם שנתן לה חפץ וא"ל בטבעת זו ועוד האריך בפלפול ולא כתבתי אלא מה שראוי לסמוך עליו ויפה כיון בזה:

אמנם יש לי מקום עיון בזה באמר לה התקדשי לי בטבעת זו והתקדשי לי בטבעת זו דקיי"ל בפ' הא"מ דאם יש באחת מהן שו"פ מקודשת כיון שא"ל התקדשי התקדשי אמרינן כל חדא לשם קידושין לחודא אם צריכה לחזור טבעת אחת שהרי כיון שנתן לה כ"א לשם קידושין והיא מתקדשת באחת מהן, ולכאורה הי' נראה דא"צ להחזיר דאע"ג דנתן לשם קידושין והיא מתקדשת באחת מ"מ י"ל דהשני' מתנה כמו במקדש אחותו ואע"ג דפרשו רבוותא דוקא באחותו מ"מ י"ל ה"נ כיון דכבר נתקדשה לו אקריבה דעתי' לגבה ועדיפא מאחותו ונתן לה לשם מתנה:

אמנם ראיתי בירושלמי על האי מתניתין דהתקדשי לי בזו התקדשי לי בזו אמרינן מתניתין בשאמרה א"א בזו אלא בזו א"א בזו אלא בזו ועיי"ש בפ' הק"ע והפ"מ דלפ"ד הש"ס שלנו חולק על הירושלמי עיי"ש ואינו נוח לי לכן נראה דכוונת הירושלמי דהא דהתקדשי התקדשי אף שא"א לחול שני קידושין מ"מ אמרינן דכוונתו דמקדש אותה באיזו מהן שתרצה ובאיזהו שתחפוץ נתפסו הקידושין ולפ"ז צריכה להחזיר אחת מהן ואם קידש אותה בשני כלים וא"ל התקדשי לי בזו והתקדשי לי בזו ונמצא אחת שאינה שלו או שנמצא בו מום הברירה בידה לאמר שחפצה בזה ונמצא הקידושין בענין שהרי קדשה בדבר שאינו שלו או יש בו מום, והא דתלינן הברירה בידה ולא אמרינן שכוונתו שבאיזה שירצה הוא יתקיימו הקידושין היינו כיון שהיו בידו ונתן לה אמרינן שנתן לה הברירה שבאיזה שתחפוץ תתקדש, ולפ"ז בהיו בידו שני כלים וא"ל התקדשי בזו התקדשי בזו ונתן לה אחת ולא נתן לה השני אפשר דאינה מקודשת, שהרי כשא"ל התקדשי התקדשי הו"ל כאלו אמר לה שתקדש באיזה שתחפוץ וכשהיא אומרת שברצונה להתקדש באחרת א"מ ויכולה לחזור כ"ז שלא נתן לה השני' ואע"ג שנתן לה הראשונה מ"מ כיון שאמר לה התקדשי התקדשי והכוונה באיזה שתברור יכולה לומר שקבלה ע"ד שתברור ונהי דאחר שבאו לידה שני הכלים א"י לחזור שהרי עד"ז שתברר וכשתברר תתקדש למפרע אפי' אם נאבדו אחר שבאו לידה מקודשת שהרי עכ"פ אחת

שלה ונתקדשה לו אבל קודם שהגיע לידה השני' י"ל דיכולה לומר רצוני באחרת וכיון שלא הגיע לידה יכולה לחזור:

אמנם כ"ז לפי פי' דידן בירושלמי אבל למש"כ הגאונים בעל ק"ע ופ"מ דהירושלמי פליג על ש"ס דילן י"ל דלש"ס דילן כיון דא"ל התקדשי לי בטבעת זו והתקדשי לי בטבעת זו ושני קידושין בב"א א"א לחול אמרינן דלאחריות קמכוין כמו בהפריש שני חטאות, והכונה שאם לא תוכל להתקדש בראשונה שלא יהי' שו"פ או נמצא שאינה שלו תתקדש באחרת, א"כ י"ל בא"ל התקדשי בטבעת זו ובטבעת זו ונתן לה א' כיון שכונתו שכ"א לבד יהי' קידושין גם כשלא נתן לה האחרת הר"ז מקודשת ואפי' א"ת שצריך שיתן לה גם האחרת מ"מ לא גרע מתנאי וכל אימת דבעי נותן לה האחרת, ואפי' למש"כ דאין הירושלמי חולק על הש"ס שלנו מ"מ י"ל דס"ל לירושלמי ג"כ דנותן לה לשם אחריות אלא כששניהם שו"פ ושניהם שלו אז הברירה בידה שתחזיק איזה שתרצה אבל מ"מ כשא' אינו מועיל א"י לברור זה שאינו מועיל וה"ה כשלא נתן לה השני שהרי א"ל התקדשי לי בכ"א לבד וצע"ג בדין זה:

ולפ"ז יש לע' גם בשא"ל בטבעת זו ובמטבע זו שאע"ג דדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לפסוק כסתם מתניתין דפ' הא"מ בא"ל בזו ובזו כללא הוא, מ"מ דעת ריא"ז הובא בש"ג לפסוק כרבנן דר"ש וגם בזו ובזו הוא פרט כאלו א"ל התקדשי התקדשי, וכ"כ הריטב"א בנדרים פרק ר"א בשם רבו והרמ"ה דקיי"ל דלא כר"ש, אלא דדברי הריטב"א שכתב בשם הרמ"ה אינם מוסכמים עם מה שהביא הטור בסי' ל"א משמו ואפשר דספוקי מספקא לי' להרמ"ה א"כ ספיקא דידן בהתקדשי התקדשי הוא נמי לדידהו בא"ל בטבעת זו ובמטבע זו:

וראיתי להט"ז ביו"ד סי' רכ"ח ס"ק מ"ט שהקשה אהא דקיי"ל שם באומר שלא יעשה כ"א ברשות ראובן ושמעון ונשבע ע"ז דקיי"ל כר' יונתן דמשמע נמי כ"א בפ"ע, והקשה מהא דהתקדשי לי בזו ובזו דס"ל להרי"ף והרמב"ם והרא"ש דכללא הוא, ובתשו' ח"צ סי' ד' כתב ליישב דהא דס"ל לר' יונתן משמע שניהם כאחד ומשמע כא' בפ"ע לא או זה או זה אלא שמשמע שני הענינים הכלל והפרט כהאי דלא תחרוש בשור וחמור יחדיו דאי לא כתיב יחדו ה"א דכ"א בפ"ע אסור ואם חרש בשניהם לוקה ויש לפרש שניהם אבל בהא דהתקדשי בזו ובזו אם נפרש שהוא פרט יהי' קולא וחומרא קולא דא"מ עד שיהי' באחת מהן שו"פ וחומרא באוכלת מקודשת גם כשבראשונה שו"פ ואם הוא כלל יש ג"כ קולא באוכלת וחומרא במונחת דכולן מצטרפין וכיון שסותר אמרינן דכללא הוא, ואכתי קשה בהא דפ' ר"א בנדרים באומר שאיני נהנה לזה ולזה ולזה דס"ל לרמב"ן

והרא"ש ור"ן דכללא ואם הותר א' הותרו כולן אמאי לא נימא דפרטא הוא דבזה לאו קולא הוא ע"י כלל דלענין צירוף לכזית הא בנדרים א"צ לצירוף כמבואר בשבועות דף כ"ג וגם לכזית לענין מעילה מלבד דאין קרבנות נוהג בזה"ז גם לפ"ד המל"מ בה' מעילה לא אמרינן יש מעילה בקונמות אלא בהזכיר קונמות לא באומר סתם שאינו נהנה גם הא מבואר שם בסוגיא דגם באומר קונם קונם מצטרף א"כ למה לא תימא כר' יונתן, אבל באמת אין ענין פלוגתא דר"י ור' יונתן לפלוגתא דר"ש ורבנן אי כללא הוי או פרטא דנהי דלר' יונתן משמע נמי כל אחד בפ"ע מ"מ אינו אלא שבועה חדא דהא הנשבע שלא יאכל ככר זה על כל כזית נשבע וכן בנשבע שיאכל ככר זה על כל כזית נשבע כמוש"כ הר"ן בפ' שבועות שתים דבנשבע שיאכל ככר זה על כל כזית נשבע ואם נשרף מקצתו חייב לאכול הנשאר ומ"מ אינו אלא שבועה אחת ואם נשבע ולא אכל א"ח אלא אחת וכן בנשבע שלא יאכל ככר זה על כל כזית נשבע ואם אכל בהתראה אחת אינו לוקה אלא אחת כמבואר בר"ן נדרים דף י"ז וכן בנשבע שלא יהנה מכולכם בנהנה באחד מהם לוקה ובנהנה מכולם אינו לוקה אלא אחת וכ"כ הפוסקים בנשבע לתת מתנה לראובן ושמעון ואחד מת מחויב לתת עכ"פ לזה שחי והוא בפנינו ואם שניהם כאן צריך לתת לכ"א והוכיחו כן מהא דזרוע ולחיים וקיבה דגם לר"י צריך לתת כולן לכהן ואינו יוצא אם נותן אחד מהן ואם אחד נאבד צריך לתת הנשאר לפי שמשמע הפרט ומשמע כ"א מהנפרטים ואם א"א לקיים שניהם אמרינן שהוא כלל [פרט], ומה"ט יש לדקדק על מה שהקשה הריטב"א בפ"ק דקידושין בהא דאמרינן דאי כתיב כי יקח איש אשה ובעלה ה"א עד דמקדש והדר בעיל הא דקיי"ל כר"י דכל חדא נמי משמע, ולא הבנתי דהתם כ"א מהנפרטים בכלל וכשנשבע שלא יאכל זה וזה כל אחד במשמע וכאן א"א לומר שמתקדשת בכסף לחוד דא"כ הביאה א"צ וכיון דא"א לקיים שניהם אמרינן דהכוונה על הכלל לחוד וכמש"כ הח"צ:

אמנם נהי דקיי"ל כר' יונתן מ"מ לא הוי אלא שבועה אחת לחוד ופלוגתא דרבנן ור"ש אם הם שבועות מוחלקות הוא בשביל יתור לישנא דהוי"ל למימר שאין לכם ואמר לא לזה ולא לזה או לא לך לא והוא מפורש להדיא בשבועות דף כ"ג דדוקא בשביל לישנא יתירא ע"ש גבי שבועה לא אשתה יין ושמן ודבש, תדע דהא בנשבע שלא יאכל תאנים וענבים אסור בכל אחד מהם ואפה"כ לא מקרי שתי שבועות כמבואר להדיא בשבועות דף כ"ד בנשבע שלא יאכל תאנים ואח"כ שלא יאכל תאנים וענבים דמקרי כולל אלא דדוקא במונחים התאנים והענבים דהוי"ל אלו בזה לרבנן דר"ש מקרי שתי שבועות:

ויש לתמוה טובא על הש"ך בסי' רכ"ט ס"ק ו' בנשבע שלא יאכל תאנים ולא ילבש בגד משי דכתב הריב"ש לפי שהן שתי פעולות הן שתי שבועות לרמב"ם דפסק כרבנן גבי ולא לך, ויש לתמוה דכשנשבע על המין שאינו לפנינו גם לרבנן דר"ש לא הוי פרטא וא"ח אלא אחת אלא כשהמה פעולת מוחלקות מקרי שתי שבועות א"כ אין הפרש בין לרמב"ם לשאר פוסקים דגם לאינך פוסקים דס"ל כר"ש מ"מ הם שתי שבועות ודברי הש"ך צע"ג:

וגם בהא דהתקדשי בזו ובזו נראה דלא תליא בפלוגתא דר"י ור' יונתן כיון דא"א לקידושי שני' שתחול אחר קידושי ראשונה נהי דבאמר התקדשי התקדשי אמרינן ומפרשינן לאחריות או שבאם אין בא' מהם שו"פ מ"מ כל שלא אמר התקדשי התקדשי גם לר' יונתן כללא רק כיון שהם מונחים לפניו ואמר בזו ובזו לר"ש כללא ולרבנן פרטא, ובזה אפשר ליישב דברי הרמב"ם דפסק בשבועות כרבנן ובקידושין כר"ש ואין להאריך בזה לפי דעדיין בין למש"כ בין לתירוץ המפורשים יקשה על הרא"ש דפסק בפ' שבועות שתים כרבנן בנשבע שלא ישתה יין ושמן ודבש במונחים לפניו דחייב על כל א' כרבנן ובפ' ר"א בנדרים פסק באיני נהנה לזה ולזה כר"ש, ובמ"א ישבתי דברי הרא"ש ולדינא מי יכניס ראשו בין גדולי המורים אלא מ"מ כיון דדעת הרי"ף ורמב"ם ורא"ש לפסוק בקידושין דבזו ובזו כללא, גם דעת הש"ע נראה כן א"כ יש צד גדול להקל בפרט די"ל דכשאינו נותן לה האחרת כלל גם לרבנן ואפי' בהתקדשי התקדשי אינה מקודשת:

ההיתר השני שהי' עדים אחורי הגדר ומבואר בסי' מ"ב בהכמין עדים אחורי גדד דל"מ אלא שהרמ"א כתב דאם כפרה והעדים מכחישים אותה א"נ, ובח"מ הקשה הא בטענת השטאה קיי"ל בסי' פ"א דאע"ג דלא טעין טענינן לי' והא ודאי ל"ק דאיכא לחלק בין דיבור למעשה, אמנם הח"מ חולק ע"ז ודעתו דגם בכפרה שלא קבלה קידושין כלל מ"מ אינה מקודשת דהו"ל כמקדש בלא עדים דכו"ע ידעי דהמקדש בלא עדים לא מהני כלומר כיון דטענת משטה טענה טובה היא ואנן טענינן א"כ גם כשתודה עתה שלא כונה לשטות מ"מ אז בשעת מעשה לא הי' ידוע לעדים כלל את אשר בלבבה הוי כמקדש בלא עדים, והרב ז"ל נסתייע מדברי ריב"ש בסי' רס"ו דגם שם האשה הכחישתו שלא קבלה קידושין ומ"מ כתב הריב"ש לא' מצדדי ההיתר כיון שהיו העדים טמונים אחורי הגדר, ולפענ"ד לאו ראי' הוא דהתם הי' המעשה שהאשה אחת נתקדשה בתחילת שנת קמ"ז ואח"כ הוציא א' קול שקידש אותה מכבר בשנת קמ"ד או קמ"ה והביא עדים שהיו טמונים וע"ז כתב הריב"ש דל"מ והיינו דאע"ג דהיא כפרה מ"מ כיון דבעת ביאתה לב"ד נתקדשה מכבר לאחר לאו כ"כ לאסור עצמה על המקדש משא"כ בפנוי' אמרינן שפיר

מדלא טענה שהי' בדרך שחוק והשטאה נאמנת על עצמה ול"ה דברים שבלב כעין שכתב הר"ן בפ' הא"מ דכל שסובל שני פירושים כמו בנדר בחרם שיש לומר בחרמי שלמים או בחרם ממש אזלינן בתר פירושו ול"מ דברים שבלב, ואע"ג דדעת מקצת הגאונים דבארוסה לא אמרינן דמשאטא וכבר האריכו בזה בתשו' מהרי"ט והעצמות יוסף ולפע"ד ד"ז הוא פלוגתא דאמוראי בירושלמי פ' הזורק אהא דכתב גט לאשה ושובר לאיש ואח"ז יצא הגט מתח"י האיש והשובר מתח"י האשה שנחלפו השטרות ותנן ר"א אומר אם לאח"ז יצא לאו כ"כ, ואמרינן בירושלמי איזהו על אחר ר"ז אומר עד שלא נתארסה ונתארסה ר"י בר חקולה אמר עד שלא ניסת וניסת מבואר דס"ל לר"ז דכל שנתארסה תו א"נ לומר שהי' טעות לאסור עצמה על הארוס ור"י בר חקולה פליג דגם כשנתארסה כיון דאינה משועבדת לגמרי נאמנת לאסור עצמה על הארוס ולומר שהי' טעות בגט, ודעת רשב"א לפסוק כר"ז דכל שנתארסה תו א"נ, וזה דעת הריב"ש א"כ אין ראי' מדברי ריב"ש, והנה גם לדעת הח"מ מ"מ היכי שיש אמתלאות מוכיחות שלא כיוונה להשטות אע"ג שלא ידעה מעדים נאסרה ומש"כ הב"ש בשם מוהרי"ט דגם אם נתכונה בודאי לשם קידושין מ"מ אינה מקודשת המעיין בדברי מהרי"ט יראה דלא ברירא לי' והניח בצ"ע, גם מש"כ בס' אבני מילואים בשם הריטב"א, גם הריטב"א לא החליט להלכה כן באם ידעינן בבירור שנתכוונה לשם קידושין א"כ בזה אין לדיין אלא מה שעיניו רואות, אם ע"פ כתבים שכתבה לו ובלא ספק הראה להעדים אם נראה שברצונה נעשה אע"פ שלא ידעה מהעדים דהא לרמ"א וגם לח"מ מקודשת גמורה מאן ספין לחלוק בלא ראי' ברורה: וראיתי להגאון ממעזריטש שי' שכתב דגם אם הדבר ספק אם ראתה העדים מ"מ כיון דלא איתחזק איסור מהימנא שלא ראתה, והביא דברי הגאון בעל נו"ב בסי' נ"ט במהד"ק שכתב דהיכי דהוא ספק השקול ודאי נאמנת ומכח זה חלק ע"ד הב"ש בסי' כ"ז דס' בא"י אם מבינה דהיא מקודשת מ"מ, וע"ז השיג דבס' השקול נאמנת ול"מ כן מדברי הרשב"א סי' קע"ט בעידים שראו שנפשט יד לתוך חור ושמעו שאמר הא"מ לי אבל אינם יודעים אם היא אותה האשה והאשה אומרת שלא שמעה ובלשון הרשב"א מבואר שקרוב הי' שלא שמעה ואפ"ה כתב הרשב"א דנאמנת במיגו דלא היתה היד שלה משמע דבלא"ה לא היתה נאמנת אע"פ שהוא ספק השקול ודברי הרשב"א הללו מובאין לפסק הלכה בסי' מ"ב ס"ד בהג"ה וזה כדברי הב"ש בסי' כ"ז גם יש לעיין לפ"מ דמבואר בסנהדרין והובא לפסק הלכה בח"מ בסי' פ"א סעי' י"ג באומר ערי ושכבי להוי סהדי אע"פ שלא ידע מ"מ הו"ל לאסוקי אדעתי' שמא יש שם עדים וה"נ כיון שא"ל האשה פיגא דבורה

שיש אנשים אחר הגדר שהרגישה ע"י נענוע הכותל אע"פ שא"ל מסתמא היא בעצמה נענתה מ"מ אחר שייחד עדים הי' לה לתת לב מ"מ אינו מוכרח:

אמנם העיקר בזה אם נראה שהי' קידושין מרצונה פשיטא דאין להקל נגד דעת רמ"א ורו"פ והח"מ:

ההיתר השלישי שתפס אצבעה בחזקה וע"א אמר שראה שהגביה הטבעת ושם על אצבעה וע"א אומר שראה בעת שהי' מונח על ראש אצבע, והנה הא ודאי דלאו הכחשה היא שאע"פ שע"א העיד שהגביהו עצמם על הכותל שניהם ביחד מ"מ ודאי דא"א לצמצם ואפשר שאחד הגבי' עצמו קצת מקודם וגם שהי' בלילה אפשר שא' הי' קרוב יותר וראה יותר גם נתינת הטבעת על אצבעה:

והנה על עדות השני ודאי שאין לחוש. גם להחמיר שהרי לא ידע כלל שאפשר שהי' באצבעה מקודם גם על עדות הראשון שאמר שהגבי' את הטבעת ושם על אצבעה מבואר בב"ש סי' ל' דדוקא באומרת קדשני ולקחו בחזקה אצבעה ואח"כ זרקה הר"ז מקודשת אבל כשלא אמרה קדשני א"מ והיינו ממש נד"ד, ונהי שאם ראינו שעשתה תחבולות להשמיט אצבעה ודאי גם באומרת קדשני א"מ שהרי חזרה בה בעת הקידושין אבל כשלא עשתה מעשה בעת הקידושין שהרי בעת ששם הטבעת על ידה וגם אח"כ לא עשתה שום דבר נגדו רק שהאשה פיגא דבורה הסירה ידו מאצבעה והיא לא עשתה כלום תלי' הכל באומרת קדשני מקודם לפיכך הדבר תלוי באם הי' עסק קידושין ביניהם מקודם שהרי במכתבים שכתבה לו כתוב שיראה לעשות עצות שלא יתפרדו ושתהי' אשתו, גם במכתב שכתבה לו ביום שנעשה המעשה לפי דברי הדיין הרב מוהרא"י הי' נכתב שיראה לעשות בזו הלילה מה שנדבר ביניהם, אמנם הרב מוה' ליפמאן דוד מכחישו ואמר שלא נכתב בלשון זה ואחר שהמכתבים הם ביד הפרוץ יש לעיין במכתבים אם הוא כדברי הרב מהרא"י ודאי יש אומדנות מוכיחות שנעשה ברצונה, וצריך לעיין בגוף המכתב. וסיומא דהאי פסקא שיש לאיים הרבה על הבתולה בח"ח ובשד"א אם לא הי' ברצונה כי אם הי' בעצתה קרוב הדבר שהראה הפרוץ המכתבים שלה להעדים וכיון שהעידו שראו גם מעשים המוכיחין על זה יש להחמיר, אכן אם הבתולה אחר האיום הראוי תעמוד בדברי' שלא דברו כלל מענין זה שיקדש אותה בחשאי ובהסתר כיון שיש כאן כמה צדדי היתר אין להחמיר באם שיסכים עוד רב גדול ומפורסם:

דברי ידידו ישראל יהושע.

סימן לט

ב"ה יום ג' ו' ניסן תרכ"ד לפ"ק. לכבוד הרב הגדול מגזע תרשישים וכו' הרב ר' ישכר דוב אבד"ק לובראניץ יצ"ו. הנה הדבר ברור כביעותא בכותחא שאין כאן שום סרך קידושין אלא להתלמד במ"א אמרתי להאריך קצת הנה אם הי' ג' עדים א' העיד שאמר הרי את וא' העיד ששמע שאמר מקודשת לי וא' העיד ששמע כל דבר הקידושין, נראה לכאורה דמקודשת אף לדעת הסוברין דמקדש בע"א אין חוששין לקידושין לפי מה שכתבתי בחי' לא"ע סי' כ"ז להשיג על דברי הגאון מל"מ שכתב בשני עדים שראו שדבר עמה על עסקי קידושין ושנים אחרים ראו שנתן לה סתם ולא שמעו שדבר עמה על עסקי קידושין דהו"ל כמקדש בלא עדים כיון דהעדים הראשונים לא ידעו שנתן לה והעדים השניים לא ידעו שדבר עמה, ולפ"ד הגאון הנ"ל בנד"ד הו"ל כמקדש בע"א, שהרי את, בלא מקודשת לי, אינו כלום וכן מקודשת לי בלא הרי את הו"ל כידים שאין מוכיחות, אבל באמת כבר השגתי בחי' עליו דהא דצריך עדים בקידושין היינו שיהי' לנו לראי' שהיא מקודשת וכל שביד האשה להראות שהיא מקודשת אף שהעדים אינם יודעים אם היא קידושין הר"ז מקודשת, תדע דהא להרי"ף והרמב"ם עדי חתימה כרתי בלא עדי מסירה, והתוס' שכתבו בגיטין דף י"ז דגם לר"מ צריך עדי מסירה דאין דבר שבערוה פחות משנים והביאו ראי' מירושלמי, נראה שהי' להם גירסא אחרת בירושלמי, ובירושלמי דידן מבואר להיפוך, וזה דעת הגאונים והרי"ף והרמב"ם ז"ל ורוב ראשונים, וכן הר"ן בפ' המגרש דעדי החתימה נמי מהני מטעם עידי מסירה כיון שהגט יוצא מת"י ואנו יודעים דבצווי הבעל נכתב וכיון שהגט בידה אנן סהדי שנמסר לה, הרי אע"פ שאין העדים יודעים כלל מענין גירושין שהרי אפשר שכתב לגרש ונמלך אע"פ כן הר"ז מגורשת שהתורה לא הקפידה על ידיעת עדים רק שיהי' לה לראי' ע"פ ידיעת עדים שנתגרשה וכל שיכולה לברר זכותה בב"ד ע"י עדים אע"פ שהעדים אינם יודעים אם היא מגורשת ל"ל שה, ומעתה ה"ה והוא הטעם בנידן של המל"מ הנ"ל שהרי האשה והבעל יכולים לברר ע"פ עדים בב"ד שנתקדשה שיבואו שני כיתי עדים לב"ד וע"י צירוף שני כיתות הללו יתברר לפני ב"ד שנתקדשה, ותדע שהרי שליח לקבלה שנמסר לו בפני עדים אף שהעדים לא ידעו שהוא שליח קבלה מגורשת אף דמסירה למי שאינו שליח לא מעלה ולא מוריד אלא דכל שיש ביד האשה להביא זכותה לפני ב"ד ע"י עדים אף שהעדים לא ידעו מזה ל"ל בה שהרי עכ"פ ע"פ דברי עדות שיעידו יתברר אח"כ, ותדע דהא ילפינן מממון ושם מהני עדות כה"ג ודברים אלו ברורים מאד, ובהכי ניחא מה שיש לדקדק בדברי הרי"ף בפ' ד' אחין דס"ל דשטר היוצא מתחת ידי עדים מקרי מפי כתבם דאי בעי

כבשי לעדותן א"כ קשה הא דב"מ דף י"ג דס"ל לאביי עדיו בחז"ל והא כשהוא ביד העדים לא מהני דהו"ל מפי כתבם א"ו כדאמרן כיון דהעדים יכולין להביא הכתב בפני ב"ד מהני לקיים הדבר, והכי ניחא הא דריש פרק כל הגט כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ודייק מיני' רבא דשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שט"ח על אחרים ולא חיישינן לנפילה, וקשה הא דעת הה"מ דבאיסור א"א לא חיישינן לנפילה אף במקום דחיישינן לנפילה בממון וכן הקשה בס' קצוה"ח סי' מ"ו וכבר כתבתי בחי' לחו"מ סי' מ"ו שזה קו' משובשת מאוד, דודאי דבר שבערוה במקום הצריך עד לקיים הדבר שוה ממש לממון ואם חיישינן לנפילה בממון לא מקרי מוכח מתוכו גם לענין א"א, ואפי' אתי אליהו ואמר שנתכוין לקדשה לא מהני כיון דלא הוי מוכח מתוכו, וע"כ לא קאמר ה"ה אלא במקום דלקיומו של דבר הי' עדים אלא שלא נתקיימו בזה אינו דומה איסור לממון דלא חיישינן למשקר [ובמ"א הארכתי מאוד בדברים הללו], כלל הדברים דאין צריך עדים בקידושין אלא שיכולה האשה [וגם הבעל לדעת קצת הפוסקים] לברר בב"ד שנתקדשה, ומעתה בנ"ד ע"א שמע שאמר הרי את והשני שמע שאמר מקודשת לי אף שלפי דברי שני עדים א"י אם היא מקודשת אם השלישי מעיד ששמע ה"א מ"ל ה"ז מקודשת אלא דהו"ל חצי דבר ובשני חזקה מהני ולדעת רש"י ורמב"ן דבשערה אחת אין כאן שום עדות משא"כ בשני חזקה ובארתי בחי' לחו"מ ס' ק"מ הטעם דבשני חזקה אף דלא נשלם רק בג' שנים מ"מ אם החזיק ג' שנים נעשה למפרע בחזקת שהוא שלו, משא"כ בשתי שערות אם ראו כת אחת שערה אחת וכת ב' שערה השני' לא נעשה גדולה בבירור רק משעה שראה השער השני', וא"כ בנ"ד נ"ל דהו"ל כחצי דבר, וכן לדעת התוס' לפי שלא ראה מה שיכולה לראות, ויש מקום לומר דהו"ל חצי דבר, אבל לדעת הרי"ף דנ"מ לפירות דיש לומר דה"נ נ"מ למטבע שנתן לה במתנה, ומ"מ בנד"ד אין צורך לזה שהרי העד השני שמע שאמר מקודשת לי בשעה שהי' המטבע בארץ פשוט דאין כאן לתא דקידושין ועד הג' אינו אלא ע"א בלבד בהכחשת הבתולה גם כי הכחישו העד השני שהרי הוא אומר שברצונה נתן לה והשני אומר שלא רצתה לקבלו ואף שיש מקום לפלפל בזה אם מקרי הכחשה בבדיקות או בחקירות אין לנו צורך בזה כיון שהבתולה מכחשת אותו לכן ברור שאין בזה סרך קידושין, ועכ"פ ראוי לאיים על הבתולה שתשבע שבועה חמורה להכחיש העד הג' שלא נתרצית בקידושין כלל לאחר שתשבע ראוי ליסר את המקדש והעד השלישי הבליעל א"י עפ"י פקודי החיל כפי כוחם למען לא יוסיפו בני עולה לעשות כאלה לנבל בנות ישראל והי' בזה שלום:

ידידו הדוש"ת ומברכו בברכת החג שיחוג בדיצה וחדוה ישראל יהושע. ידידי מעולם לא עלה על דעתי שתשבע להכחיש את העד כי אין זה דבר שבממון רק למען חומר האיסור המנהג לאיים הרבה ובעתים שהדור דור פרוץ נכון להטיל שבועה, וכבר מבואר בפוסקים שב"ד רשאים לאיים בשבועה אף שלא ע"פ דין:

סימן מ

ב"ה ז"ך אדר תרמ"ג לפ"ק קוטנא. כבוד ידידי הרב המאוה"ג וכו' האבד"ק טושין. בדבר הקידושין. הנה יען כי העדים לא הגידו בפעם הראשון אם ראו שהבתולה זרקה הכסף אחר שקדשה או לא אין זה ענין להא דנחלקו הפוסקים אם בסייף ואירין מקרי חקירות דהתם לפ"ד שניהם חייב מיתה אבל כאן העדים צריכים להעיד על הריצוי וכל שלא הגידו זאת לא נגמרה עדותן וכן אין זה ענין לעדי קידושין אם צריכים דו"ח שעכ"פ צריכים להעיד שהי' קידושין בריצוי שלה וכל שלא העידו זאת בפעם הראשון יכולין לחזור ואדרבא ממה שהעיד א' בפעם הראשון שנכנסו אח"כ לראות אם זרקה כי חפשו אולי ימצאו נראה שלא ידעו אם זרקה אז וגם לפ"ד עד השני נראה שלא ידע אם נתרצה לכ"נ להקל ואין רצוני לסמוך עלי לבד ימחיל לכתוב לחתני הגאון שיחי':
ידידו הדוש"ת ישראל יהושע.

סימן מא

ב"ה ב' אלול תר"ן לפ"ק. שוכן שמים יכתבנו לחיים כבוד ידידי הרב וכו' מו"ה מרדכי נירערבערג בסעראצין. מכתבו קבלתי, וע"ד אחד מפריצי בני עמינו שקידש בתולה אחת תיכף אחר הפסח בליטרא שמרים והשמרים הזה נעשה בביתו ובפסח בשנה שעברה לא מכר החמץ ולא רצו הרבה מבני ישראל לקנות ממנו כדין חמץ שעבר עליו הפסח לכן בשנה הזאת בפסח העבר מכר את השמרים ואת גוף הבית שמבשלין בו השמרים ומסתמא מכר גם היורות והכלים אמנם המכירה הי' אחר שש, וכשמוע אבי הבתולה אמר כי אין כאן בית מיחוש כי ראה בספר אחד כי הבת ברשות אבי' קודם נישואין לכן שידך אותה לאיש אחר אלמן וקבע זמן הנשואין על חצי אלול הבע"ל, והנה זה פשוט שאם היא בת י"ב שנה וששה חדשים אז היא בוגרת ויצאה מרשות אב אם הביאה סימנים מבת י"ב ואם ספק אם הביאה סי' הר"ז ספק מקודשת, אמנם מעכ"ת רצה לדקדק בענין קידושין ולהפקיע אותם יען כי קדשה באיסור הנאה בחמץ שעבר עליו הפסח והנה הדין מבואר בא"ע סי' כ"ח סעיף כ"א דאם קדשה באיסור דרבנן דאין לה עיקר בתורה ה"ז מקודשת, ולכאורה נראה דחמץ לאחר זמנו דאינו אסור אלא מטעם קנס כדאמרינן בפסחים דף ל' ע"א וע' מג"א או"ח סי' תמ"ז דלדעת הרבה פוסקים לא גזרו על תערובות

חמץ אחר זמנו וא"צ ס' אע"ג דבכל איסור דרבנן צריך ס' כמו בשמנו של גיד ובשר עוף בחלב וע"כ דאיסורו קיל משאר איסור דרבנן ואפי' בחמץ גופו בשעה חמישית מ"מ צריך ס' ובזה א"צ ס' ע"כ דאיסורו קיל טפי א"כ י"ל דמה"ט גם בקידושין מחמירין שיהא דיני כמו איסור דרבנן שאין לו עיקר מה"ת, מיהו יש לדחות דה"ט דבטיל מפחות מס' דלא קנסינן היתרא אטו איסורא כמש"כ התוס' בב"ק ק' ותו י"ל דגם המתירין דוקא בשיהה בשוגג לא במזיד וכאן לא הי' שוגג בשהייתו א"כ י"ל דדינו כמו שאר איסור דרבנן, אמנם גם בחמץ דרבנן היכי דאיכא תרתי דרבנן מחמרינן לענין קידושין והרי דעת כמה פוסקים עיין בפ"ח ושאגת ארי' דאם אחר שש קודם הלילה העמיד את החמץ ברשות הנכרי לא עבר על בל יראה ולא קנסוהו וכאן הרי מכר גם את הבית ונהי דהחמץ אינו שלו מ"מ הבית והכלים הי' יכול למוכרם ונמצא החמץ מלילה ראשונה ואילך לא עמד ברשותו ולא עבר על בל יראה דאורייתא, יעיין בש"א סי' פ"ד, עוד אני אומר שיש להסתפק אולי הליטרא שמרים הי' מהנעשה תוך הפסח מן הדגן אשר מכר להנכרי ונעשה חמץ בתוך הפסח כי בלי ספק מכר לו התבואות ג"כ והתבואות אשר לא היו מחומצים אז רק בתוך הפסח נעשה מהם י"ש ושמרים והם היו בערב פסח מכורים, ואע"פ שמכר להם כולם ביחד לא אמרינן כדי להתיר א"א שמתוך שהמכירה בטל לגבי המחומצים יתבטל ג"כ לגבי שאינם מחומצים כיון דהאי גברא לאצולי נפשי' מאיסור חמץ כמש"כ התוס' בבכורות כעין זה, לכן לפענ"ד לא מצאתי מקום להפקיע הקידושין ועכ"ז הואיל ומקום המעשה רחוק ממני ולא אוכל לידע גוף המעשה ממש לכן אם תמצא מתירין לא אחלוק עליהם:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו. אבל אין להחמיר מטעם שהשמרים האלה כבר נפסלו מאכילת כלב דהא לדעת הראב"ד ז"ל בה' חו"מ בשאור כיון שעומד לחמץ עיסה אחרת גם כשנפסל מאכילת כלב אסור וענוש כרת, גם לדעת הרמב"ם ז"ל דוקא בנפסל מחמת סרחון ועיפוש אבל כל היכי שמחמיץ יותר מדאי עד שלגודל החימוץ נפסל מאכילת כלב גם להרמב"ם ז"ל ענוש כרת והיינו דתניא בתוספתא מאימתי קרוי שאור משנפסל מאכילת כלב ולא תקשה מהא תוספתא לדעת הרמב"ם ז"ל מטעם דפרישית: הנ"ל.

סימן מב

לכבוד י"נ הרב המאוה"ג מו"ה שלמה יהודא אבד"ק ביילסק. בדבר השידוכין, שלאחר התנאים נתקלקל להחתן זכות הפוטר אותו מעבוה"צ וצד הכלה רוצים עי"ז לנתק השידוך וצד החתן טוענים שלא נזכר זה בהתנאים שהוא חפשי מעבוה"צ, לדעתי אין

לכפות את הכלה שתנשא לאיש אשר בתוך י"ב חודש לנשואין קרוב הדבר שיצטרך לילך לצבא וחלילה להכריח אותה ע"כ אין לחייב אותה חצי נדן קנס ובדבר הוצאות יקוב הדין ביניהם:
ידידו ישראל יהושע.

סימן מג

ב"ה י"ט אלול תרו"מ לפ"ק קוטנא. תחל שנה וברכותי' להאי גברא רבא ויקירא, מדברנא דעמי' הרב המאור הגדול צבי הנבונים מוהר"ר צבי הירש נר"י האבד"ק קאנין. מכתבו הגיעני ויען כי טבע אלו הענינים ראוי להיות במתינות לכן לא כתבתי תיכף, והנה שורש הדברים שראובן התקשר את בנו עם בת שמעון וכתבו תנאים והזמן החתונה שכח הסופר לכתוב, גם לא נכתב שהצדדים קבלו בח"ח ובשד"א, רק כתבו והקנס לא יפטור ושנעשה בקנין. וכעת החתן ממאן בהשידוך כי לא ישרה בעיניו ואמר כי גם בעת כתיבת התנאים לא חפץ בה רק לא רצה למרות רוח אביו, והנה מעכ"ת נר"י התרה בשמעון שיבוא לעירו של ראובן לתבוע ממנו, וע"ז השיב שמעון כיון שהוא המבקש הפטורין מב"ד הוא התובע וצריך לילך למקום הנתבע שהוא שמעון, וע"ז כתב כ"ת דבש"ע יו"ד סי' רכ"ח בהג"ה נזכר באיש ואשה שקבלו חרם לישא זא"ז אין מתירין בלא דעת אחר, אבל אם האשה טוענת מאיס עלי מתירין לה, ולכאורה דוקא באשה לא באיש, אך כ"ז באיש ואשה שקבלו עליהם חרם, אבל כאן שהאבות קבלו בשביל בניהם האב ודאי פטור כיון שאין העיכוב מצידו והבן לא התחייב א"ע ואין עליו חרם הקהילות בפרט שלא נזכר בתנאים הללו שום חרם וכיון שאין עליו אלא חשש חרם הקהילות הגם שמבואר בסי' רכ"ח ביו"ד דאין מתירין אלא בפניו הא לדבר מצוה מתירין וכאן שהבחור הגיע לפרקו כבן כ"ג ואי"א לו לישא אותה אחר שהיא שנואה בעיניו ואסור לו לבעול את השנואה לו מתירין גם שלא מדעת צד הכלה זה תורף דבריו:
והנה מש"כ שאין על החתן שום תביעות ממון, נראה שגם אם נאמר דגם באיש נאמרו דברי מהרי"ו בסי' קל"ז היינו לגבי איסור שבועה וחרם דע"א נאמן באיסורין נאמן לומר שמאוסה עליו עד שאין יכול לזקוק לה אבל לא לענין טענת הפסד ממון, והרי כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' זכי' שהורו רבותיו שאם מנהג המדינה לחלק מעות לשמשים וחזנים (ואצ"ל שכר השדכנות והוצאות הדרך) וחזרה צריכה לשלם הכל, ואע"פ שהראב"ד חלק ע"ז מ"מ סוגיא דעלמא אזלא כהרמב"ם וכמבואר בש"ע א"ע סי' נ' ס"ג וכבר ישבתי בחי' לחו"מ סי' י"ד תמיהת הראב"ד על הרמב"ם ושם הארכתי דגם בטענת מאוס עלי לא נאמר אלא גבי איסור שבועה דאדם נאמן על עצמו לא לגבי תביעות ממון

כדקיי"ל בחו"מ סי' ע"ח ולגבי איסור שבועה מהימן כמש"כ הרא"ש בתשו' הובא בט"ז סי' פ"ו ס' ל"ד, ובר מן דין בכאן שהודה ואמר שלא הי' חפץ בה גם בעת שנתרצה לבוא על החתום לא הי' בלבו לקיים השידוך י"ל שגם הראב"ד מודה שהוא קרוב למזיד שלא הי' לו לגרום הפסד אחר שידע שנפשו בחלה בה, והטענה שטוען שהי' בוש מאביו אין זה כלום, לאבד ממון ישראל, ולפי ששמעתי שהשידוך הזה נעשה בין גבירים ואין ההוצאות קלי הערך כי יעלו לסך מסוים:

וע"ד מקום הדין שכ"ת כתב שצד החתן הם הנתבעים והצד הכלה אומר שאחר שאבי החתן מבקש פטורים עליו לבוא למקום הנתבע אבי הכלה. איברא שאם יש טענת ממון באם רוצה הנתבע לברר שהוא פטור אין שכנגדו מחויב לבוא אליו, וכענין זה כתב מוהרי"ט הובא בקצוה"ח סי' כ"ח וסי' ק"מ דאע"ג דכתב הר"ן דלפטור מקבלין עדות שלא בפני בע"ד היינו היכי שבאין יורשי המלוה לגבות מלוה ויש ללוה עדים וצריך לקבלם מקבלין אע"ג דהיורש הוא קטן ואין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד דקטן כשלא בפניו דמי בזה מקבלין כדי לסלק טענת בע"ד הבא עליו לברר שאינו חייב ושלא יוכל עתה לגבות אבל אם אין היורש בא עתה לגבות והלוה רוצה לקבל כדי שיפסקו לו הב"ד שהוא פטור אין מקבלין וה"ה לגמור דינו שלא בפניו כך הדין באם הנתבע רוצה שיפסקו לו דין כדי שלא יוכל שכנגדו לבוא אח"כ עליו בדין אין גומרין שלא בפניו לגרוע כחו, בפרט לפ"ד הרשב"א אין גומרין הדין שלא בפניו הוא מד"ת, ופשט לישנא דש"ס משמע הכי בפ' הכותב דרק מפני תיקון העולם שלא ילך למדינת הים ויש נעילת דלת, אמנם זה במידי דתלוי בתביעת ממון אבל כאן שאין על החתן שום תביעת ממון לבד מהוצאות שכתבתי אבל חיוב חצי קנס אין עליו, ואין עליו רק חשש איסור חרם כשם שא"צ משפטי עדות לגבי חרם כך אין צריך משפטי ב"ד לומר שהוא התובע וצריך לילך אחר הנתבע, אלא שאני רואה דמרא דהאי דינא שהובא ברמ"א הוא מהרי"ו סי' קל"ז, ואיהו ז"ל כתב דלהסר כל הספיקות תתרה האשה הממאנת במשודך שלה שידון או בפני ב"ד דמר והוא הי' הרב בעל תה"ד והוא ז"ל נראה שהסכים להתיר או בפני ב"ד השוה לשניהם, הרי שגם האשה היתה טוענת מאיס עלי עכ"ז נתן הברירה לצד שרצה בקיום השידוך או שידון לפני הרב בעל תה"ד או בפני ב"ד השוה לשניהם גם כאן לדעתי ראוי לעשות כעצת הרב מהרי"ו ז"ל לדין בזבל"א ושני הדיינים יבררו להם דיין המרוצה לשני הנברררים, גם צריך להודיע כי הרב רמ"א קיצר קצת בדברי מהרי"ו ושם מבואר דבעינן כשאומרת מאיס עלי שתהא אמתלא טובה וניכרים שיש ממש באמתלא ומדכתב וניכרים משמע שצריך שיהא ניכר לב"ד שיש ממש באמתלא היינו שידוע שיש מקפידים

הרבה ע"ז וניכר שהוא אמת אבל לטעון טענת אמתלא כשאין רואין קצת ממשות אמת אינה טענה גם לענין איסור שבועה וחרם שאל"כ יתבטלו הרבה שידוכים:
ולחיים טובים יכתב ויחתם נאום הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן מד

ב"ה ה' אדר שנת תר"ן לפ"ק. כבוד ידידי הרב הגאון הגדול פ"ה וכו' מו"ה שמשון ארינשטיין אבד"ק קאליש יצ"ו. ע"ד הצעקה על הב"ד דפה, הלא כפי הדין עשו כי הי' אמתלא בלתי מבוררת ע"י עדים ובאמתלא בלתי מבוררת יכולה לומר מאיס עלי כמבואר בסי' נ' בא"ע וביו"ד סי' רכ"ח בהג"ה, ואפי' באמתלא בלתי מבוררת לכן פסקו ההוצאות לחזור, ואין אני רואה שום עקשות, הגם שאני איני נוגע בדבר כי לא ישבתי בדין זה, אמנם למען להשקיט את הריב, הגם שמעולם לא שמענו שהכלה הי' צריכה לישבע אף לקבל אעשה זאת ויקבלו השבועה מאתה, ואילו היתה האמתלא מבוררת בעדים לא היו צריכים לחזור ההוצאות וגם לא הי' מקום לחייבה שבועה, רק שאין לה עדים והוא נקרא אמתלא בלתי מבוררת ולפי שאין על הבתולה חיוב ממון רק איסור שבועה נאמנת על עצמה כעין דאמרינן בקידושין דף ע"ו גבי האי סמיא והוסיפו עוד לחייבה שבועה שע"י האמתלא ששמעה ומאמנת מאיס בעיני' לכן אין לחייבה יותר, ומה שכתבתם שבהרשאה לא חתם החתן אין להאשים את הב"ד כי דימו שמסתמא עשה מדעת בנו, אמנם באמת אין הדין נותן שאחר שאין להם עלי' אלא חיוב שבועה אינה מחויבת לעמוד לקאליש ויכול הוא לעשות שליח ומורשה לבוא לפה וכבר אירע עסקים כאלה בכמה מקומות ועשו מעשה:
דברי ידידו ישראל יהושע.

סימן מה

ב"ה ה' אלול תרל"ט לפ"ק. התולה ארץ על בלימה יטיב הכתיבה והחתימה לידידי מחו' הרב המאור הגדול מגזע קדושים כש"ת מו"ה צבי הירש הכהן ראפאפארט נ"י הגיעני מכתבו תמול, ותמהתי שלא הודיעני דעת הרב הגאון אב"ד דקהילתכם גם לא הודיעני פלפולו של הרב הגאון דק"ק פרעמיסלא, אמנם כתב כי לא החליט למעשה, ולכבודו אכתוב דעתי לא למעשה להורות במקום הרב הגאון מרא דאתרא שי':
הנה השאלה היא דצד אחד מהמשודכין טוען מאיס עלי דהדין דפטור מקנס, אם מחויב בהוצאות בין כשבא באמתלא מבוררת או באינו מבוררת שנאמן בשבועה אם נאמן גם על הוצאות שהוציא לפטרו:

הנה בגוף דין הוצאות נחלקו הרמב"ם וראב"ד בפ"ו מה' זכי' שדעת הרמב"ם לחייב. ומבואר בדבריו להדיא דהוא מטעם גרמי, והראב"ד חולק עליו וכ' שדומה לזרעוני גינה שאינו משלם ההוצאות, וכתב המ"מ לישב דעת הרמב"ם ואעפ"כ הניח הדין בצ"ע, ובחי' לחו"מ בסי' י"ד כתבתי דגם בזרעוני גינה לא פטרינן אלא בהי' שוגג ובהדיא מבואר בטור חו"מ סי' רל"ב דאם המוכר ידע במום חייב גם בהוצאות, ודוקא בלא ידע פטרינן כיון דהלוקח זרע לטובתו ושניהם שוים בשגיאה שגם המוכר לא ידע אבל במזיד המוכר חייב ואע"ג דכתבו התוס' בר"פ המניח דיותר יש לאדם ליזהר מלהזיק מלהיות ניזק א"כ ג"כ י"ל דהמוכר פשע טפי, הנה מלבד שאין דברי התוס' מוסכמים, גם לפ"ד התוס' יש לחלק בין גורם למזיק ממש א"כ כל שצד אחד חזר הו"ל כמזיד גמור, והראב"ד שפוטר נראה דס"ל דכשהיא טועונת שמאיס עלי' נחשבת קצת כאנוסה, והא דלהרמב"ם ז"ל חייבת בהוצאה אע"ג דס"ל בטועונת מאיס עלי כופין להוציא בגט, י"ל דס"ל כמש"כ הרא"ש בשלהי נדרים דאינה חשודה שתשב באיסור כל ימי', וא"כ אין נאמנת רק לענין כפי' לגט כי באם שיהי' שלא כדין נצטרך לכפותו שלא כדין אבל כשאין הב"ד צריכין לכופו אלא שהיא אינה רוצה להינשא לו וע"י כן הוא מגרשה י"ל דאין מאמינים לה כיון שאינה יושבת באיסור, דהגירושין היו שלא בכפי', ובדברי הרמב"ם לא נזכר כלל שמשלמת במקום שכופין, ואפי' את"ל דגם במקום שכופין אותו לגרש מ"מ צריכה לשלם הוצאות יש לומר כיון דמדינא א"נ כלל לכופו כמו שנראה מדברי הפוסקים אלא שתיקנו חכמים להאמינה לבל תצא לתרבות רעה אבל לא להאמינה לגבי ממון, וממילא יצא לנו מזה שאם היא טועונת אתמלא מבוררת שאינה נקראת מזידה ודאי יש להורות שפטורה גם מהוצאות ואצ"ל בקלקל המשודך מעשיו, אלא אפי' בשאר אמתלאות כל שמבוררת באמתלא הנכונה שדרך להקפיד ושלא ידעה בעת התקשרות פטורה מקנס ומהוצאות דהא להראב"ד לעולם פטורה והמ"מ הניח הדין בצ"ע, א"כ אפושי פלוגתא לא מפשינן כיון די"ל דגם הרמב"ם מודה שפטורה. אמנם כשאין לה אמתלא מבוררת י"ל דנהי דעל הקנס אנו מאמינים לה בשבועה מ"מ על הוצאות דהנזק ברור שהזיקה אינה נאמנת, ודוקא על חרם ושבועה אדם נאמן על עצמו וכן על הקנס שאם הוא כדברי' לא התחיל החיוב כלל משא"כ היכי שההיזק ברור א"נ לפטור עצמה מנזק הברור עד שתברר בעדים, תדע דהא בלך אחרי ואני אבוא אחריך כשלא בא צריך לשלם ההוצאות אע"פ שאח"כ זכה בדינו וא"נ לומר שבעקיפין בא עליו, אמנם יש לחלק מ"מ נ"ל להלכה כן דכל שאינה מבוררת צריכה לשלם הוצאות, ואם האב עשה שידוך והבת טועונת

אמתלא שאינה מבוררת האב ודאי מקרי אנוס גם על ההוצאות, אמנם כשנעשה מרצונה היא חייבת בהוצאות ואין נותנין לה רשות להשתדך עם אחר עד שתתן ההוצאות:
והנה כ"ת הביא שהרב הגאון מפרעמיסלא החליק בדברי כנה"ג בחו"מ סי' י"ד בשם הרמ"א דבלך אחרי ואני אבוא אחריך גם כשאירע אונס לצורכו חייב ותירץ מה שהקשיתי שם דבגרמי פטור באונס ובאמת גם אם נאמר דשם חייב י"ל דבהוצאות פטור באונס מטעם שכתב הראב"ד וי"ל דבזה גם הרמב"ם מודה וכמש"כ אמנם לא ידעתי גם שם למה יתחייב, וא"ל דחייב מטעם ערב כמו בזרוק מנה לים (דגם שם לא הכריע הרמ"א), ותו דהתם אמר ואתחייב משא"כ כאן לא נחית כלל ע"ד שיתחייב אם לא יבוא נראה ודאי שא"ח אלא מצד גרמי, וא"ל בזרוק מנה לים ואתחייב דלא הכריע הרמ"א למה לא יתחייב מטעם גרמי דע"פ זרק מנה לים, י"ל דש"ה דלא הי' לו לזרוק לים ואי הוי שאל לב"ד היינו אומרים לו שלא יזרוק דעבר על בל תשחית, ול"ד למראה דינר לשולחני דהתם דרך עולם היא לסמוך ע"ד, וא"ל על זה מדברי ירושלמי פרק האיש מקדש על הא דתניא דאם אמר לפועלים צאו ואכלו ואני פורע חושש משום יי"נ ומשום שביעית דאם היו הפועלים חרשין אין כאן חשש דאין שליחות לחרש ות"ל דבזה חייב משום דד"ג דהא כיון דחייב לפועלים דרך ליתן ע"פ ציווי החייב ודל שליחות וערבות מהכא יתחייב משום גרמי לר"מ [י"ל דאי] לאו משום שליחות נהי דחייב לשלם מ"מ לא הוי כמיתסר ולא הי' חשש משום יי"נ וכמבואר בש"ס ר"פ השוכר את הפועל דף ס"ג ע"ב עיי"ש היטב, ודוקא מצד שליחות אסור והא דמבואר שם בירושלמי ומייתי לה הרשב"א בחי' פ"ק דקידושין באומרת תן מנה לחרש ואקדש אני לך דאינה מקודשת והא יתחייב עכ"פ מדד"ג י"ל דמ"מ אינה מתקדשת כיון דלא מטי הנאה לבן דעת אע"ג דודאי חייבת מצד דד"ג מ"מ הקידושין צריך שיגיע הנאה לבן דעת כמוש"כ הרא"ש, ולפ"ז אם מקדש אותה אח"כ בהנאת מחילת מלוה ודאי מקודשת להסוברין דבהנאת מחילת מלוה מקודשת, ומה שיש לעיין בזה בארתי בחי' לחו"מ סי' קכ"ט ובחי' לא"ע סי' כ"ט וכאן אין להאריך.
ולדינא נ"ל כמש"כ דכל שאין לה אמתלא מבוררת א"נ בשבועה לפטור עצמה מחיוב הוצאות אע"ג שהאב פטור מ"מ אם נעשה מרצונה ועשתה שליח היא חייבת בהוצאות וכן הדין בחזר המשודך באמתלא שאינה מבוררת א"נ על הוצאות ואם היא אמתלא מבוררת פטור גם מהוצאות, כ"ז כתבתי להלכה ולא למעשה בלי רשות הרב הגאון אב"ד שי' לאוי"ט:
ולחיים טובים יכתב ויחתם ידידו מחו' ישראל יהושע

סימן מו

ב"ה יום א' פ' לך תרמ"ה לפ"ק קוטנא שלום וכ"ט לכבוד י"נ הרב המאוה"ג וכו' מ' אפרים שלמה זלמן נ"י האבד"ק פיעטרקוב שיחי' בדבר השאלה בחור ובתולה שנשדכו ואחר שלשה חדשים חלתה הכלה מחלת הפאקען ועבור זה נעשה פני' קמטים ונמאסת בעיני החתן ואינו רוצה לנשאה, וצד הכלה תובעין חצי נדן קנס דנסתחפה שדהו וגם רוצים שימתין עוד כי הרופאים מגידים שתתרפא, הנה כבר מבואר בתשו' מהרי"ק שורש ק"א דבשידוכין לבד ל"ש נסתחפה שדהו לפי שלא זכה בה בשום ענין ואינו אלא כשנים שנשבעו לעשות ד"א לכן אין טענת צד הכלה כלום אם הוא מום דקפדי אינשי, גם הטענה שימתין עוד על הספק אינה טענה אמנם זה אם החתן אומר יקוב הדין את ההר אמנם ע"פ מוסר ויראה אינו נכון לעשות כזאת אחר אשר בא עמה בברית והיא לא פשעה נגדו בשום דבר אין ראוי לבגוד בה ולבייש אותה על לא חמס בכפי' ולא עשתה שום עול נגדו ואם חלתה עד אשר נשחת יפי' הנה הבל היופי ושקר החן וראוי לו ליקח את מקחו לשם שמים ובודאי יהיו לו בנים הגונים ויראי חטא אם יהא כוונתו לשם מצוה ואל יהי' קל בעיני החתן ואביו ואמו בושת בתולת ישראל וראוי להם לדבר על לב בנם להתפייס בה ויערב לו מקחו והי' זה שלום:
נאום הדו"ש ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן מז

ב"ה יום א' פ' וירא תר"מ לפ"ק קוטנא. לכבוד י"נ הה"ג חריף ובקי מ' מיכאל דוב נ"י האבד"ק לויביטש יצ"ו. בדבר קישורי שידוכין שבין בן ר"מ מפה כתב כ"ת שבאם הצד שכנגדו מסלק שני מאות רו"כ אע"פ שכתב בתנאים שלשה מאות רו"כ כיון שמסלק שני שלישית סגי ואם זה מסרב צריך ליתן חצי נדן קנס ושכן הורה הגאון המנוח מוהר"ז ז"ל מווארשא. והנה הדבר ברור שאין זה מצד הדין אלא מנהג או תקנה ובמקום שנהגו כפי תקנה נהגו וכהאי דפ' מציאת האשה מקום שנהגו וכו' וצריך שידעו הצדדים מהמנהג כמש"כ הש"ך בח"מ סי' ע"א משא"כ כאן שאין מנהג זה והתקנה ידועה כלל במקומינו פשיטא שאין לחייב לר"מ בחצי נדן קנס ועכ"ז דברתי עם ר"מ הנז' להחליט את המתנות אשר נתן להכלה והן שוין לערך חמשים רו"כ וגם יחזור את החמשה ועשרים רו"כ אשר נתן אבי המשודכת להחתן וכבר מונחים הכ"ה רו"כ אצלי וינותקו קישורי השידוכין אחר שאין ביכולת אבי הבת להשלים התחייבות שלו והי' זה שלום:
נאום ידידו ישראל יהושע חוב"ק קוטנא יצ"ו.

סימן מח

ב"ה אור ליום ד' כ"ב כסלו תרנ"ב לפ"ק. שוכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אהרן נר"י אבד"ק יענדרזוב. ע"ד מבוקשו להשיב אליו בדבר קישורי שידוכין שבין הב' מעירו ובין הבתולה מאסטראווצא שיצא עלי' קלא דל"פ שם ממזרות, חלילה לי להתערב בענין זה להגדיל עלבון הבתולה כי אחר שהרב מאסטראווצא שעמדו לפניו שני הצדדים משך ידו מזה העסק כי ראה שע"פ דין אין שום חשש פיסול רק קול בעלמא, ותניא בגיטין דף פ"ח בממזרות אין חוששין לה עיין שם פרש"י, וגם שהחתן יאמר שמשום קול זה היא שנואה בעיניו ומאיסה עליו מה לי להכניס בזה, שעי"ז יגדל עלבון הבתולה יותר ויותר כי יאמרו קמו רבנן במילתי' וחזו בי' ממשא כי כבר שמענו כמה מעשיות כיו"ב וכמה נפשות נשתקעו, ע"כ חלילה לי להתערב בזה ומי שלבו שלם בדבר ידין זה:
נאום ישראל יהושע.

סימן מט

לכבוד ידידי הרב הגדול ר' מיכאל דוב אבד"ק לויביטץ.
על טענת החתן שלא ראה המום אם היתה אמו עמו רחוק בעיני טענה זו כדמוכח נמי בהמדיר דף ע"ו ועדיף ממרחץ. ומה שרצה כ"ת לומר דגם ע"י אמתלא שאינו מבוררת פטור מחיוב שבועה הוא זר מאוד, איברא דבאיסור שבועה לחוד אדם נאמן על עצמו וע"א נאמן באיסורין, וזה ימים שרצה רב אחד לומר שהבעל נאמן על אשתו שיש לה מום גדול דע"א נאמן באיסורין לענין חדרגמ"ה ואני דחיתי הדברים כיון דנושא אותה עד"ז כמוש"כ הנ"י בשם הריטב"א הו"ל ככל חיוב ממון דאין נאמן עכ"פ לגבי חיוב שבועה לחוד נאמן ע"פ עצמו אלא שאחר שהיתה אמו עמו אין נאמן שלא ידע ובל"ז דבר זר הוא לומר שהחתן יהי' נאמן לומר מאיס עלי דא"כ בטלין כ"ד התנאים שנכתבו ואם הקילו בבתולה שאומרת מאיס עלי לא הקילו לגבי איש וכמה טעמים יש לחלק לכן קשה לסמוך להקל:
ידידו.

סימן נ

לכבוד ידידי הרב הגדול טוביינא דחכימי מרגניתא דליתי' טימי זך הרעיון איש חמודות ולו במדע עשר ידות כקש"ת מו"ה מנחם נחום נ"י האבד"ק קארטשוב יצ"ו.
מכתבו הנכבד האיר אל עבר פני בערב חג הביכורים העבר ועיינתי בו וראיתי מלא מחי' תורה והנאני, וע"ד השאלה בקטנה ששידכה אבי' והגביל זמן לנשואין ונסע אבי' למקום אחר והשיאה אמה ואח"כ בא אבי' תיכף אחר הנשואין ונתרצה אמנם הקידושין

והנשואין היו בלתי ידיעתו של האב וכמו ששה שבועות אחר הנשואין בעודה קטנה נסע הבעל למרחקים והאשה יושבת עגונה ונפשה לשאול האם אפשר לבטל הקידושין והנשואין, ומעכ"ת פתח בכחא דהיתירא וכתב ששאל ג"כ מאת הרב הגדול מ' שלמה נ"י ראב"ד דק' בראד וג"כ הסכים להיתירא ורצון מעכ"ת לצרף דעתי לסניף ואני בעניי איני רואה מקום להתירה ומן השמים ירחמו על האשה האומללה הזו, כי יסודו של מעכ"ת שי' להתירה שאמרינן ס"ס שמא כדעת הסוברים דלא מהני ריצוי בתר קידושין. ושמא מת הבעל זה תורף דברי כ"ת, ותמהני דודאי כיון דלא נולד לנו שום ספק במיתה של הבעל לא מקרי ספק, ואפי' לדעת הסוברין דמהני ס"ס נגד חזקה דוקא במקום שנולד לנו שום ספק ואיתרע קצת החזקה אבל במקום דלא נולד לנו שום ספק ודאי לא שייך כאן ס"ס, והגע עצמך אשה שנתקדשה או שגרשה בעלה בס' גט והלך למד"ה אטו מי נימא שתהי' האשה מותרת, הא ודאי ליתא כיון דלא נולד לנו שום ספק במיתתו וכן כתבו האחרונים ז"ל והוא פשוט, גם מש"כ דאיכא למיחש שמא בא בעלה בסתר וגרשה אינו נכון כלל מה"ט כיון שלא נולד לנו שום ספק, והאריכות בזה ללא צורך, ובעיקר הדין נראה דהאשה הזו מקודשת גמורה לדעת כל הפוסקים שהרי כיון שמבואר בלשון השאלה אשר בא אבי' אחר הנשואין ונתרצה למעשי' וכמו ששה שבועות אחר הנשואין נסע למרחקים א"כ בודאי בעל אחר ריצוי אב א"כ נראה דלא מבעי לדעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' אישות הי"ג דריצוי דמקמי קידושין מהני א"כ ה"נ כיון דהן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה והר"ז כמקדשה מחדש א"כ הריצוי דמקמי ביאה הו"ל כריצוי דמקמי קידושין וכ"כ הרשב"א ז"ל הביאו הרמ"א בסי' ל"ו סי"א בבא עלי' אחר שגדלו וא"כ ה"נ אם בא עלי' אחר ריצוי אב דמהני לדעת הרמב"ם ז"ל:

איברא דלכאורה נראה דלדעת הר"מ ז"ל אינו אלא ספק שהרי במגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי פסק בה' גירושין דאינו אלא ספק, ומ"מ נראה מדברי הרב ז"ל דאפי' בספק א"נ לומר שלא נבעלה ולא אמרינן כיון דלא איתחזק ע"א נאמן ואפי' בדבר שבערוה וכבר השגתי במ"א על בעל נו"ב שכתב דכל היכי דהוא ספק אם הבינה נאמנת לומר שלא הבינה דבדבר שבערוה ולא איתחזק ע"א נאמן, וכתבנו דאשתמיט לי' למר תשובת הרשב"א בסי' אלף קע"ט שכתב שם באשה שהכניסה ידה לחור וקידשה אחד והאשה אומרת שלא שמעה ממנו הקידושין וכתב הרב ז"ל שהדבר קרוב מאוד שלא שמעה ומהימן לה במיגו משמע היכי דל"ל מיגו אינה נאמנת א"כ פשוט דאינה נאמנת בכאן אפי' אם נאמר שהוא ספק שלא נבעלה כש"כ בכאן שהיתה קטנה ודו"ק:

ומה שהביאו האחרונים ז"ל מהא דמבואר בש"ס בפ' האומר דקדשתי את בתי וא"י למי ובא א' ואמר אני קדשתי דנאמן מטעם שכתב הר"ן ז"ל דאינו אלא לברר, הא קמן אע"ג דאיקבע איסורא נאמן עד להתיר כל שאינו נגד חזקה, נראה דלק"מ דהא בלא"ה לכאורה דברי הר"ן ז"ל סותרים למש"כ בפ' התקבל דהאומר לשלוחו צא וקדש לי אסור בכל הנשים ואפי' הקרובות באו ואמרו לא נתקדשנו אין ע"א נאמן וכבר עמדו ע"ז האחרונים אמנם לפענ"ד ליישב דברי הר"ן ז"ל לפי המבואר בירושלמי דקידושין ח' האומר דאב שאמר קדשתי אחת מבנותי וא"י איזה ובא א' ואמר זו היא שקדשתי א"נ, וע"כ דעיקר דבר שבערוה אינה אלא על האשה ולזה כשאין הס' על האשה רק על המקדש וכשבא אחד ואמר אני הוא שקדשתי אותה מחזיק אותה לא"א לכל כמו שהי' מקודם רק שמתירה לעצמו וכבר ידענו שהיתה מותרת לאחד נאמן אבל כשהספק על הנשים איזה שנתקדשה וכל אחת היא בספק א"נ להתיר אחת לשוק כיון שמעיקרא היתה בחזקת ספק מקודשת ואסורה לעלמא א"נ בדבר שבערוה להתיר הספק לגמרי ולפ"ז ניחא דבהאי דגיטין כיון דהספק על כל הנשים א"נ בדבר שבערוה להתיר שזו האשה שלא נתקדשה וא"נ על אחרים כלל אבל בקדשתי את בתי דהספק אינו רק על המקדש נאמן וא"כ י"ל דבכל ספק לא אמרינן אע"ג דלא איתחזק איסורא שתהא נאמנת, ובר מן דין נראה דכאן י"ל דאינו ספק אלא ודאי כיון שדרו יחד כדרך איש ואשתו, ומה שהביא הגאון בעל שאגת ארי' בתשו' הובא בס' בית אפרים להוכיח מדברי הר"מ ז"ל בה' גירושין בנכנס עם אשתו שנתגרשה לפונדק דאינה אלא ספק, תמהני על הרב ז"ל דמה ענין אשתו שנתגרשה דודאי איכא למימר שלא בעלה דאין רצונו כלל לכונסה משא"כ כאן, דדרו כדרך איש ואשתו, ורצו בנשואין י"ל דהו"ל ודאי ואפי' לרי"ף ז"ל דס"ל דגם ריצוי דקמי קידושין לא מהני י"ל דמודה בקידושי ביאה דעיקר הטעם דריצוי לא הו"ל לשון שליחות, ומכש"כ לדעת הסוברין דהא דהאומר לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מהני מדין ערב א"כ י"ל דלא גרע ועדיף מכל הזן אינו מפסיד דלא מקרי שליח, וכן אין נקרא ערב אבל קידושי ביאה דאינה מצד שליחות י"ל דגם לרי"ף מהני בריצוי מקמי קידושין ואפי' כשת"ל דע"י הביאה אינו אלא ספק דאיכא למימר ע"ד תנאי הראשון בעל מ"מ לו יהי' ספק הא איכא ס"ס להחמיר ספק הריצוי דבתר קידושין מהני ואת"ל דל"מ י"ל דריצוי דמקמי ביאה מהני וא"כ י"ל דהו"ל מקודשת גמורה ואין קידושין של אחר תופסין בה לדעת הסוברין דס"ס מהני נגד חזקה, לכאורה יש להוכיח מהא דיבמות דף י"ט דלר' אושעי' דס"ל דזיקה ככנוסה דמיא ופריך מהא דתנן שני אחין נשואין אשה ובתה או אשה ואחותה ומתו ר"ש פוטר שניהם מחליצה ויבום ואי ס"ד דזיקה ככנוסה

דמי' הראשונה תתיבם והשני' תצא משום אחות אשה ומשני דנפלו בב"א ור"ש ס"ל כר' יוסי הגלילי דאפשר לצמצם, וקשה לפמש"כ התוס' בפ"ב דחולין דאף לדידן דאי אפשר לצמצם אף בידי אדם מ"מ ספיקא היא ומתירין כל שנדמה לנו למחצה על מחצה מטעם ס"ס שמא הוא רובא ואת"ל שמא אינו רוב שמא הוא מחצה על מחצה, א"כ קשה למה דחק כר"י הגלילי הא אף לדידן שניהם פטורין מטעם ס"ס שמא זו היא האחרונה ושמא נפלו שניהם כאחת וע"כ דלא סמכינן בס"ס בדבר שבערוה, מיהו י"ל דע"כ לא קא אמרי התוס' אלא בידי אדם אע"ג דא"א לצמצם אפי' בידי אדם מ"מ ס"ס מיהו הוי אבל בידי שמים א"א לצמצם כלל ולא מקרי אפי' ס"ס, ועוד י"ל דהני שני הספיקות סותרין בספק א', מיהו תירוץ הראשון מוכרת מהא דיבמות דף כ"ח דאמרינן א"א לצמצם אפי' להקל ולא אסרינן מטעם ס"ס עיין מל"מ פ"ד מה' בכורות, עכ"פ נראה דאשה זו מקודשת גמורה לדעת כל הפוסקים, ואין להקשות לפי מה שכתבתי בדעת הרי"ף דריצוי דקודם ביאה מהני דהא הרי"ף ז"ל השמיט להך מימרא דנתקדשה שלא לדעת ונשאת שלא לדעת ואבי' כאן מטעם שכ' הר"ן ז"ל דאפי' ריצוי דקודם הקידושין לא מהני ולפמש"כ דריצוי דקודם ביאה גם להרי"ף ז"ל מהני א"כ למה השמיט בהא דניסת שלא לדעת ואבי' כאן דאם נאמר דהו"ל כריצוי א"כ הו"ל כריצוי דקודם ביאה, ז"א די"ל דרי"ף ז"ל מפרש דגם לר' הונא אינו אלא קידושין מדרבנן וא"כ אפי' לר"ה גרע מאינו כאן וכיון דבאינו כאן ל"ח לשמא נתרצה ה"נ ל"ח אפי' מדרבנן ועוד דהא מבואר בהדיא בדברי הר"ן דאם נתקדשה בפני אבי' ושמח דגם לרי"ף ז"ל חיישינן א"כ דון מינה בקידושי ביאה שאחר ריצוי אב כיון שהי' בפניו ונהנה ודאי חיישינן, אמנם כ"ז לפי המבואר בלשון השאלה אשר בא אבי' תיכף וכמו ששה שבועות אח"כ נסע הבעל אבל אם יתברר שלא הי' יחוד כלל אחר שבא האב לכאורה יש יתד גדול הרי"ף והר"מ ז"ל דס"ל דריצוי דבתר קידושין ל"מ, והנה הר"ן ז"ל תמה על הרמב"ם ז"ל שכתב דבין היא ואבי' יכולין לעכב דלמה לן עיכוב דאב. הא אפי' נתרצה ל"מ, ולפענ"ד בפשיטות דהנה אפי' אם נאמר דריצוי לא מהני היינו דמסתמא ניחא לי' במעשה שעשתה קטנה והא מעשה לית בי' ממשא כעין שכתב הרשב"א ז"ל בחי' קידושין דף ז' בש"ה שלא עשאו הבעל אף שנתרצה אח"כ לא מהני אבל אם הבעל רוצה לקדש מחדש בזה פשיטא דמהני לכ"ע אם המעות בעין אבל אם הקטנה אינה חפיצה אע"פ שהאב רוצה לקדשה מחדש לא מהני וצריך ליטול הכסף קידושין מידה ולתת ביד האב דלא מיבעי' לדעת הרא"ש והרשב"א ז"ל דהא דאומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושין מדין שליחות או שמזכה לה הכח א"כ אינה נעשית שליח בע"כ ואפילו להסוברין מדין ערב כאן שהקטנה אינה זוכה הו"ל כהניח במקום משומר דל"מ

לכ"ע כנלפע"ד פשוט בישוב דברי הר"מ ז"ל, אך הרב בכ"מ פי' לדברי הרמב"ם דאע"פ שנתרצה מתחילה, ובחי' מהרי"ט תמה דהאיך תיסק אדעתי' בריצוי מתחילה וגם הבת נתרצה שיכולה לחזור, והנה נראה מדברי הרב ז"ל שתפס במושלם דהאי דאומר אמר לבתו בקבלה שלא מידיעתו כיון שנתרצה בתחילה אע"פ שחזר לבסוף קודם שנודע לו מהקידושין לא מהני, וכן ראיתי להריטב"א בחי' לקידושין שכתב בפשיטות דהא דאומר לבתו דאם קבלה אע"פ שחזר האב קודם ששמע לא מהני, ובעניותי תמה אני דלדעת הסוברין דהא דצאי וקבלי קידושיך מדין ערב וכמו בזרוק מנה לים היעלה על הדעת באומרת זרוק מנה לים וזרק שלא בפני' וחזרה קודם ששמעה שתתקדש, שהרי אפי' בגט דעת התוס' בפי' בפ' הזורק שצריכה שתדע שבעלה גירשה וא"כ הכא שאינה יודעת כלל האיך יעלה על הדעת שתתקדש, ועוד שהרי מבואר מדברי הר"מ ז"ל דכל היכי שמתקדשת מדין ערב צריך לומר אח"כ הרי את מקודשת לי בהנאה הבאה לך בגללי, וכיון דזרק מנה ע"פ ציוה בהאי הנאה מקדשה וכשזרק שלא בפני' וא"י כלל לא ידעינן מה הנאה זו והרי מתנה ע"מ להחזיר לא מהני בקידושין לפ"ד הר"מ ז"ל לפי שאינה נהנית מכש"כ כאן דלא הוי לה שום הנאה כיון שבלא ידיעתה זרק אע"פ שצוה לו לזרוק מ"מ כיון שאינה מטעם שליחות רק שמחשב הנאה במאי שע"פ זרק לים א"כ בלא ידעה הא לא מתהני מכש"כ לפי מה שכתבו התוס' ברישׁ פ' הזורק דבעינן אפי' בגט ידיעתה, לכן נראה לפענ"ד דברי הרב בכ"מ נכונים דלמ"ד צאי וקבלי קידושין מדין ערב יכול לחזור קודם ששמע וכן בזרוק מנה לים והיא לא ידעה מזריקתו אינה מקודשת, ועכ"פ נראה לכאורה מדברי הרמב"ם ז"ל היתר, ומה שצידד מעכ"ת להחמיר כיון דלדעת קצת פוסקים בהלך אבי' למדה"י צריכה מיאון וכאן היא גדולה אין נ"ל כלל דלא מקרי זה הלך למדה"י כל שנסע לסחורה ודעתו לחזור, וזה נ"ל פשוט, א"כ נראה דאם לא הי' רק חשש זה הי' אפשר לסמוך ע"ד הרשב"א בלא בעל, אלא דבאמת כאן שהגביל זמן לנשואין הו"ל כריצוי דמעיקרא כמש"כ הט"ז בסי' ל"ז ואפי' לדעת הח"מ י"ל דבזה"ז שדרך לקדש תחת החופה והקידושין שלה יש לומר דודאי הו"ל כריצוי ובפרט שדעת רוב הפוסקים דאפי' ריצוי דאח"כ מהני לכן אין בזה מקום להקל:

ומחמת נחיצת בעה"ד אקצר שיח אהלו כתמר יפריח. ישראל יהושע חופ"ק ווארקי יצ"ו.

סימן נא

ב"ה יום א' לסדר ויקהל ט"ו אדר תרמ"ט לפ"ק פה קוטנא כבוד ידידי הרב החריף וכו' מו"ה יהודה ליב דומ"צ בק"ק סילמערזיטץ סמוך לרדאמסק. אחדשה"ט בדבר אשר קרה בגבולכם מקרה לא טהור אשר לא טהורה היא, באשה שיצא עלי' קול שהיא אינה

טובלת עצמה לנדתה ושלחתם אחרה והודית לפניכם כי אמת הוא שלא טבלה שנים או שלשה פעמים ושמשתו נדה אחר שעברו ימי נדתה וימים הנקיים אבל בימי נדתה וימים הנקיים לא שמשתו ולא הכשילתו ושאל אותה כ"ת מדוע לא טבלה עצמה, והשיבה כי לא ידעה שהוא דבר חמור כ"כ שצריכה דוקא לטבול, הנה בודאי אם נאמר שלא נחשדה רק על טבילה אבל לא על שימוש בימי נדה וימים נקיים ודאי הי' נראה שיש לסמוך עלי' אם יזהירנה בעלה שלא תטבול רק בבית הטבילה שבעיר דמירתתא שישאל בעלה אם היתה בבית הטבילה, ואע"פ שעד עתה לא היתה מתירא, הנה עד עתה שלא היתה בכלל חשודה לא היתה מתירא שאין דרך הבעל לחשוד את אשתו. לא כן עתה דאיתגלי נבילתה ודאי יראה, וסברא זו נזכרת בדברי תוס' חולין ג' ע"ב בד"ה בודק סכין ונותן לו אלא שלפ"ד אמתלא זו אינה נראית כלל והיא חשודה גם על איסור נדה להכשילו, ומה שנזהרת בימי נדה וסיפורה לפי שרוב נשים יש להם ווסת קבוע ויודעת שבעלה יודע מימי טהרה וטומאה לכן היתה יראה להסתיר טומאתה ממנו ואם תשנה סדרה בפרט ע"י כתמים דשכיח טובא תסתיר ותעלים מבעלה, לכן אם היות שאם הבעל רוצה דוקא לדור עמה וע"י שתגיד לבעלה בשבועה חמורה שתלך דוקא לבית טבילה מיוחד והבעל ישאל אם היתה שם אין למחות בידו, מ"מ נכון לב"ד להודיע לבעל שמצוה גדולה לגרשה לפי שקרוב הדבר שתכשיל אותו, ואם אין לו לשלם כתובתה ישלם לה מה שאפשר והמותר ישאר עליו חוב. ועיין בש"ע א"ע סי' קי"ט ואחרונים שם:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן נב

ב"ה ח"י למב"י תרמ"ז לפ"ק קוטנא. שוכט"ס לכבוד י"נ הרב הגאון הגדול ערוגת הבושם מו"ה אלי' פינחס רויטעגבערג אב"ד דק"ק פילק יצ"ו ע"ד הבליעל ממדינת פרייסען שבא למדינתינו והחזיק בעצמו בשם אברהם הגר וגם הביא עמו תכריך כתבים להעיד עליו שהוא תמים במעשיו ונשא אשה אלמנה ענייי' ואח"כ ברח ממנה ולקח הכסף אשר הכניסה לו, וגם מאחרים לקח בהלואה והכל עשק ולא החזיר כלום ועקבותיו לא נודעו עד אשר חקרו שהוא בעיר אמשינאוו וע"י השתדלות השיגה אשתו ממנו ג"פ בשם אברהם בן אברהם כמנהג לכתוב לגר המגרש, ואח"כ נודע שנשא אשה גם בראקאוו ובזירעדאוו וגירש אותן בשם זה, ואח"כ נודע הדבר שאמו היא זונה ישראלית חרשת שאינה שומעת ולא מדברת וא"א לברר ממי נתעברה אמנם הדבר ברור שאינו גר שהרי אמו היתה ישראלית, והנה עתה יש לדון על הנשים הגרושות שאע"פ שנראה שהוחזק בכל המקומות גם במקום הכתיבה בשם אברהם הגר מ"מ אין בידו לשנות שם אביו

כמש"כ הרא"ש בתשו' כלל י"ז סי' י"ב והובא בטוש"ע סי' קכ"ט, אמנם מתלתא גדולי הדור והם הרלנ"ח בסי' נ"ב והמבי"ט ח"ב סי' נ"ב והרדב"ז סי' שע"ח שמענו שהגט כשר בדיעבד, וע"כ ל"ק הרא"ש אלא במקום שהוחזק מכבר במקום שגירש בשמו ושם אביו וע"ז קאמר הרא"ש דדוקא בשם שלו יכול לשנות את שמו וכל שהוחזק בשם החדש שלשים יום שפיר דמי לכתוב השם החדש אע"פ שיודעין שלא הי' כן שמו אבל לא שם אביו דמה לי לשנות השם של אביו בלא דעתו, אבל אם במקום הכתיבה והנתינה לא נודע בשם אחר כשר בדיעבד גם בהחזיק בשם אביו, ואע"פ שבתשו' מבי"ט סי' הנ"ל לא הכשיר אלא בנשאת מ"מ בתשו' רלנ"ח וגם מדברי הרדב"ז נראה דגם בלא נשאת כשנתגרשה מותרת, ונראה שגם המבי"ט שהחמיר בלא נשאת לפי שהחזקה קלישה שבמדינתו לא נהגו לקרות בס"ת בשם אביו ועיין בחי' הגאון בעל תויו"ט לא"ע סי' קכ"ט שדעתו ג"כ להקל בחזקה שהחזיק שם אביו וחולק בין הא דתשו' הרא"ש לנידן דידי' לפי שהי' חזקה טובה ושם נודע שהי' חזקה טובה ושם נודע לכל ששם אביו לא הי' כן ואפ"ה היקל, אמנם כנראה לא החליט כן למעשה אבל כשלא נודע במקום הכתיבה ונתינה רק בשם זה הכל מודים, וכאן שהחזיק עצמו לגר והכל יודעין דלגר כותבין אברהם בן אברהם פשוט שכשר בדיעבד, איברא שאם יש מי שירצה להחמיר באפשר בקל ליקח גט אחר ממנו, אבל אם א"א בקל פשוט שיש לסמוך על הגדולים הללו כי הוחזק יפה בשם זה בלי ספק שהכל החזיקו אותו לגר וכמש"כ:

ידידו הדוש"ת בלו"נ ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן נג

בעזהי"ת עש"ק ל"ד למב"י תרמ"ז לפ"ק קוטנא. לכבוד י"נ הרב המאוה"ג חכם לב כקש"ת מו"ה משה גרשון שי' אבד"ק פלינסק. אחדש"ה מכתבו הגיעני זה איזה שבועות וכבר נשאלתי כיו"ב זה יותר מעשרים שנה מאת הרב המנוח מו"ה משה ז"ל אבד"ק ניישטאדט בדבר הגט פיטורין אשר שלח חתנו לבתו ממדינת סיביריע והשבתי לו תשובה ושם בארתי בעזה"י בטוב טעם, דעת הגאונים שאסרו לעשות ש"ה בכתב, וטעם חכמי צרפת שהקילו אין להאריך בזה אחר שכבר נתפשט הוראה להיתר, אמנם שם כתבתי להחמיר אחר שלא נתפרש שם העיר מן השליח השני ובעולם נמצא הרבה בשמות כאלו, ואחר זמן רב ראיתי במכתב מהגאון החסיד המנוח אבד"ק טשעכאנאוו [עי' נפש חי' אה"ע סי' י"ז] שהחמיר ג"כ בלא נזכר שם העיר מהשליח השני והנה אז כתבתי להרב המנוח דק"ק ניישטאדט שימסרו הגט לאשה, כי יש לחוש שיתקלקל הגט, ולא יודיעו להעדים ולהאשה שיש חשש בדבר, ואחר המסירה יאמרו לה שאל תנשא לאיש עד אשר יכתבו

להמסדר אם כיוון להאיש הזה, וכן עשו מעשה, וכן יראה מעכ"ת לעשות כן, למסור הגט לאשה ולא יודיע לה כלל מחשש כדי שתקבל הגט בפשטות ותדע שהיא מגורשת ואח"כ יכתבו לס' פראנציסקא להמסדר אם כיוון להשליח שני משה גרשון לכבוד מעכ"ת, ויצרף עמו עוד שני אנשים בתורת ב"ד ויכתבו שהגט הנשלח בירח אדר לעיר פלינסק איננו מזויף, ובזה יסורו שני חששות הן מצד הקיום והן מצד חסרון שם העיר, והנה שמעכ"ת הוא השליח השני כיון שמעכ"ת יתן הגט ומעכ"ת ידע שיש חשש בדבר זה לא תסור חשש דלא ניתן לכריתות מבורר, אמנם עכ"ז אין זה ענין לברירה אחר שהספק בדבר העבר [על מי כיוון ול"ש ברירה עי' סי' ע'] ובשעת הדחק לא קפדינן על חששות כאלו:

ידידו הדו"ש ישראל יהושע חופ"ק קוטנא. עיין לקמן סי' נ"ה]

סימן נד

ב"ה טוב כסלו תרמ"ט לפ"ק פה קוטנא כבוד ידידי הרב הגדול פ"ה כש"ת מוהרא"י שיחי' אבד"ק פארצאווי יצ"ו. אחדשה"ט, ע"ד הגט והרשאה אשר בא מקונשטנטינא רבתי מב"ד האשכנזים לעיר פארצאווי ע"י הבי דואר, כבר נתפשט המנהג להקל לשלוח ע"י הבי דואר, וכדעת רבנן בתראי שהביא הרשב"א והר"ן בפ' שני דגיטין וכבר נעשו מעשיות למאות ואלפים וחלילה להרהר בהוראה זו, [ובימי חרפי אמרתי טעמם של הגאונים שהחמירו בזה, לפ"מ שהקשה הרמב"ן בהא דפסול אומר אמרו שא"י השליח לעשות שליח על הכתיבה שהרי באומר אמרו הבעל עושה את השני שליח וכי אין יכול לעשות שליח שלא בפניו, ותירץ דכל שאינו שומע מפי הבעל בעצמו לא מקרי לשמה ודוקא למ"ד מילי מימסרי לשליח הר"ז כשומע מפי הבעל אבל למ"ד לא מימסרי לשליח וא"י הראשון לעשות שליח אלא דאמרינן דהוא כאלו הבעל עשאו שליח שלא בפניו כשזה אינו שומע מפיו הו"ל כאלו נכתב שלא לשמה לפ"ז לר"י דס"ל בגיטין דף פ"ו דבעינן נתינה לשמה כמו כתיבה, כששלח ע"י נכרי דנכרי לאו בר שליחות הו"ל כאלו לא שמע מפיו א"כ ל"מ ודינו כמו כתיבה כשממנה אותו שלא בפניו ל"מ ומינוי דנכרי לא מהני דלאו בר שליחות הוא, אלא דמהני מטעם שעשאו (לישראל] שליח שלא בפניו, ולר' יוסי דס"ל דבעי נתינה לשמה ל"מ לדעת הרמב"ן וכמש"כ:

מיהו אנן קיי"ל כאביי דפליג שם על ר' ירמי' וכן פסקו הריי"ף והרמב"ם דיכול למנות שליח שלא בפניו גם לשליח קבלה ולפי דעתם מפורש כן בש"ס סו"פ המביא תנינא א"כ פשוט דיכול לשלוח ע"י נכרי כיון שהוא עושה שליח שלא בפניו דיכול לעשות שליח שלא בפניו, אמנם הגאונים מפרשים כפרש"י שם ואין להאריך בזה אחר שכבר

נתפשטה הוראה] ומה שחשש כ"ת במה שעשה השליח את אבי המגרש לשליח שני והרי אמרו לא חציף אונס לשוי' לאביו שליח ואע"ג שהשליח עשה את האב לשליח לא הבן מ"מ ממה דקאמר בש"ס בפרק שני דקידושין דילמא ארצוי' ארצי' ולא קאמר דילמא עשה הבן שליח והשליח עשה לאב שליח לדעת הסוברין דבקידושי כסף ג"כ יכול לעשות השליח שליח אחר ע"כ דגם בזה לא חציף, ואין ראי' זו מוכרחת כלל, ועוד דשאני התם בקידושין דיכול הבן בעצמו לקדש או ע"י אחר אבל כאן שהבן מעגן את אשתו והב"ד כופין שיתן גט כדי שלא יעבור על ד"ת והוא איסור חמור וגם כל ישראל מחויבים להשתדל בזה י"ל דדעתו סמכה יותר על אביו כי הוא ירצה בתקנת בנו ודעתו סמכה יותר על אביו מאיש אחר, וזה נראה לי פשוט:

אמנם מה שחשש כ"ת שמא על איש אחר ששמו כשמו ושם אביו כשם אבי המגרש ואע"ג שלא הוחזק בעיר פארצעווי שני שמות מ"מ אחר שנמצא טעות בשם עיר חוששין גם שמא עשה שליח מעיר אחרת הקרובה במבטא כמו פארסעווי, נראה דהשינוי בשם עיר פארצאווי שנכתב שלא כהוגן כיון שאין השינוי ניכרת במבטא רק באותיות הנסתרות ואינם נרגשים במבטא הוא טעות שרובא דאינשא טועין לא כן השינוי מעיר אחרת שנרגשת במבטא ל"ח לטעות, מה גם שהמסדר כתב בפי' שמינה את אבי המגרש אלא שכ"ת חשש דאין המסדר נאמן יחידי דאינו אלא כע"א מ"מ אחר שחשש רחוק הוא לומר שטעו יש לצרף זאת לסניף בפרט שאני מכיר את המסדר שהוא אדם ישר וחרד, אמנם מה שמעכ"ת חשש אחר שאין כאן אלא ע"א י"ל שמא הי' איש אחד ששמו ושם אביו כשם אבי המגרש ונסע מעיר פארצאווי לעיר אחרת, הנה גם בזה יש תקנה אם יתברר שמני אז שפירש הבעל למרחוק לא הי' איש אחד ששמו ושם אביו כשם המגרש ואביו וגם קודם לזה איזה חדשים לא הי' שם זה מצוי בעיר פארצעווי ואם א"א לחקור זאת יש לכתוב להרב המסדר שיצרף עמו עוד שנים ויקבלו עדות שעל אבי המגרש הי' המינוי:

ועכ"פ לדעתי טוב הדבר שיתנו תיכף הגט לאשה ולא יודיעו לה שיש פיקפוק בגט זה כי יש לחוש שמא יתקלקל הגט, ואח"כ יודיעו לה שלא תינשא עד אשר יבוא כתב מהמסדר, וגם אם המגרש עוד בקושטנטינא ימנה לשליח בכת"י והב"ד יקיימו אותו או שהב"ד יכתבו בקיצור שהבעל ממנה את אביו לשליח להולכה כי מה שתיקנו לעשות שני שלוחים הוא מה שחידשו רבני גאליציע ואין לזה שורש ושמעתי שגדולי הדור אין דעתם נוחה בזה. ואחר אשר יכתבו הב"ד שהבעל או שליחו ממנה את אביו סרו כל החששים כנ"ל באם כ"ת יסכים לזה, ואחר שהגט יהי' בעין ולא יתקרע יכול האב לתת

הגט מחדש אחר שתקנה האשה ותזכה הגט לבעל [וגם יש לדון שא"צ לזכות מחדש להבעל כי ממנ"פ אם האב נעשה שליח מהני הנתינה הראשונה ואם לא עשאו שליח הנתינה הראשונה לא הי' מועיל ולא יצא מרשות הבעל וזה נראה עיקר]:
ידידו הדו"ש ישראל יהושע החופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן נה

ב"ה ב' מרחשון תרח"ם לפ"ק קוטנא. שוכט"ס לכבוד י"נ הרב המאוה"ג חריף ובקי מו"ה אברהם נ"י מו"צ בק"ק לאדמיר יצ"ו. ע"ד האשה שעתים חלומה ועתים שוטה דעתי העני' נוטה לגמרי לדברי הט"ז בסי' קי"ט וכדומה שכן עמא דבר ומינה לא תזוז. וחלילה לעגן את הבעל וכבר במ"א הארכתי קצת בזה:
ולאשר אין צורך לבוא בפילפולים אקצר שיח, אהלו יפריח. נאום הדוש"ת בלונ"ח ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן נו

ב"ה יום ה' תזריע תרמ"ט לפ"ק. כבוד י"נ הרב המאוה"ג חכם לב מו"ה צבי הירש הלוי נר"י אבד"ק ווילקא דלוצקא יצ"ו. בדבר כתיבת שם העיר בגט, הנה כפי הנראה מקודם לזה הי' המקום ווילקא כפר מיוחד והי' ביניהם מרחק ואפשר חוץ לעובורה של עיר לוצקא, אמנם עתה שנתקרבו הבתים בהתגדל העיר היה ממש כעיר אחת, אם לכתוב ווילקא דצד לוצקא או הסמוכה ללוצקא או לוצקא לחוד, הנה הא ודאי אם יחזיקו בעיר הלז ובמקומות הסמוכים לשם לכתוב כך ודאי רשאין לסדר גם לכתחילה כמו שהורה הגאון נו"ב בעיר פילץ שהי' ספק אם לכתוב פילטץ או פילץ, ולא עוד אלא שלדעתי א"צ ל' יום ואע"ג דבשינוי שם צריך דוקא ל' יום היינו משום חשש רמאות כמבואר בב"ב דף קס"ו ע"ב, תדע דהא בנשתנה שמו מחמת חולי לא בעינן ל' יום, והיינו דידעינן דלית בי' חשש רמאות. והנה בנד"ד דהחזקה על הב"ד ועל טובי העיר שלא נהגו רמאות, אמנם הואיל ונפק מפומי' דהרב ז"ל ל' יום כך יש לנהוג להיות מתון עד ל' יום, ויש קצת סמך מדברי תשו' הרא"ש, ובעיקר הכתיבה, אם ווילקא אינו נפרד ע"פ דד"מ בשום דבר מיושבי עיר לוצקא הן לענין תשלומי מס שדינן כאנשי עיר ולא כאנשי כפר והן לענין הפקודה כל שע"פ לד"מ נחשב ווילקא לגמרי ללוצקא דעתי העני' הי' נראה שיסכימו לכתוב לוצקא לבד כי המה בטלים לגבי העיר. ואין בזה חשש לעז אחר שלא ניתן מעולם גט בעיר הנז' רק בלוצקא כי לפ"ד מע"כ לא נסדר מעולם גט בווילקא רק פ"א, אבל אם ווילקא נפרד לאיזה דבר ע"פ דד"מ ונראה שלא נתבטלה לגמרי לגבי העיר יש להסכים לכתחילה לכתוב ווילקא דבצד לוצקא, זה הנלפע"ד:

נאום הדוש"ת ישראל יהושע.

סימן נז

ע"ד הגט שהאשה שם העריסה שלה הי' בונא פערקא וכעת היא נקראת בפי כל בונא, רק שמקצת בני אדם קורין אותה בונא פערקא, ונכתב בהגט בונא דמתקריא בונא פערקא, הגט כשר בלי שום פקפוק כלל ומותר ליתן לה כדת משה וישראל בלי שום מוחה וערעור:

סימן נח

ב"ה יום ויו עש"ק י"א תמוז תרמ"ד לפ"ק. לכבוד י"נ הרב הגדול מעוז ומגדול מ' אפרים אוירבאך נ"י אבד"ק מעזריטש הגדול. קבלתי מכתבו והנה הדבר פשוט שכיון שנשתקע הא' ולא נקרא כלל בשם יעקב שהגט כשר ותנשא לכתחילה ואף לכתחילה א"צ לכתוב השם שנשתקע לגמרי כי אביו ואמו שקראו לפעמים בשם יעקב כבר מתו ומה שהתפלא כ"ת על אשר לא כתבתי ע"ד המו"צ דשם אין דרכי להכניס עצמי במחלוקת וע"ד הגט זכורני שהשבתי לו בחורף העבר לא ידעתי מפני מה לא הגיע לידו:
והנני דו"ש באהבה וחבה.

סימן נט

ב"ה ב' כסלו תרנ"ב לפ"ק קוטנא. כבוד הרה"ג וכו' מגזע היחס ומעלה מו"ח בצלאל נר"י אבד"ק לויביטץ יצ"ו. ע"ד אבי המגרש, הנה נקרא ע"ש אבי זקנו הגאון מוהר"א ז"ל אבד"ק קאליש והוא הי' חותם עצמו אבלי וכן נקרא לס"ת בשם אברהם ע"כ ודאי יש לכתוב בן אברהם המכונה אבלי, וכן בשם המגרש, אביו א"ל שבנו נקרא ע"ש דודו הרב הצדיק מו"ה נחום ז"ל אשר מ"כ בירושלים עה"ק והוא הי' נקרא מהעריסה בשם נחום לבד לזאת קרא לבנו בשם נחום לכן גם בזה אין ספק שיש לכתוב יצחק נחום אמנם הכינוי שנקרא בשם איטשא והיינו שקורין בשין שבורה אשר היא קרובה להברת ט"ש, אמנם מעכ"ת הביא שבמדינות ליטא נוהגין שכותבין איציא והיינו שהיו"ד שאחר הצדיק מורה על צדיק שבורה אמנם כ"ת אין דעתו נוחה בזה לפי שבמדינתינו אין המנהג כן, ויפה כיוון, והנה אכתוב לו ליישב מה שהקשה הגאון מהר"י ז"ל פדאווה להגאון רמ"א ז"ל לפ"ד הרמב"ם ז"ל שאע"פ שהגט שכתבו בכל לשון כשר מ"מ גט שכתבו בשתי לשונות פסול והרי נוסח הגט שאנו כותבין הוא בשתי לשונות שרובו בלשון ארמי ואעפ"כ כותבין כמה לשונות בלשון הקודש שהרי בשם המגרש כותבין בן פלוני והוא בלה"ק שהרי בלשון ארמי הוא בר פלוני וכן בשם המתגרשת בת פלוני ובלשון ארמי היא ברת וכן והרי את מותרת לכל אדם הוא לה"ק וכתבתי ליישב ע"פ

דברי הר"ן ברישׁ נדרים דאפי' למ"ד דכינוים לשון שבדו חכמים להיות נודר בו מ"מ דינו כדאורייתא שהרי כל הלשונות אינו אלא הסכמת העם של מדינה אחת וה"נ ע"כ לא פסל הרמב"ם בכתבו בשתי לשונות אלא אם כתבו אדם אחד בשתי לשונות אבל בנוסח הגט שתיקנו לשון אחד ותיבות מיוחדות בלה"ק לא נקרא שתי לשונות כ"א לשון אחד מיוחד וזה ברור למבין, וע"כ צ"ל כן שהרי בנוסח השמות והעיירות המנהג לכתוב שני יודי"ן המורות על נקודות פתח חריף כמו פריידל ורייצא המורות על נקודות חדשות ולא נמצא לא בלה"ק ולא בלשון ארמי שתי נח נסתר באמצע התיבה וכן בשם בער ופעריל הע' מורה על תורת סגול ולא נמצא בשתי הלשונות לה"ק וארמי שהע' תורה על תנועת ותרמוז על סגל וע"כ מטעם שכתבתי שכך תקנו רבנן קשישאי שהשמות של האנשים והנשים יכתב כפי הנקודות והרמיזות שתקנו הם ומ"מ צריך שיפשוט המנהג בכל העיר ובסביבות העיירות:

ונבוא היום אל השאלה אם בנקודות הט"ש נוכל לכתוב לכתחילה לרמוז על הצ' שבורה שאין לנו בלה"ק אות המורה על צ' שבורה, והנה מעכ"ת שיחי' הרגיש שלא מצינו בב"ש שיכתוב בכינוים אות המורה על קריאה כזה, אמנם אח"כ נזכר שבשם טשארנא המוזכר בשמות הנשים נזכר האותיות ט"ש המורין על קריאה זו, והנה חקרתי אצל היודעין קצת משפט הלשון וא"ל שכפי דקדוק הלשון אשר מהם נקח השם יש להם שני מיני צע שבירה אות c במכתבם תכתב עם קו קטן בראשו כזה ć וזו מורה על שינוי קריאת הצע ויש עוד הנכתב בשני אותיות כזה cz ויש להם בזה סימן אימתי נכתב בשני אותיות כזה cz ואימתי נכתב בקו קטן על ראשו כזה ć והשם טשארנא נכתב בצ"ז לכן כותבין הכינוי ג"כ בשם ט"ש אשר הוא קרוב לזה יותר צ' שבורה אמנם שם איציא כותבין בלשונם בצ' לבד עם קו קטן כזה ć לכן אין לדמותו לשם טשארנא, אמנם למש"כ בתשו' בית אפרים בשם טשיזא שהרוב קורין בשם ציזא והמועט קורין בשם טשיזא דכותבין ציזא דמתקריא טשיזא משמע לכאורה דה"נ יש לכתוב איטשא בט"ש, ואע"ג דיש לחלק דש"ה דהרוב קורין ציזא והמועט טשיזא אינו מעכב מ"מ ה"נ הכינוי א"מ והרי כתבו שם העיקר יצחק נחום וכן מסתבר לפי שלא יקרא שינוי בכינוי אחרי שהברתן קרובה והרבה מהמון כותבין בשם איטשא ולרווחא דמילתא נ"ל שהמגרש יקבל בפני הב"ד שמסדרין הגט שיחתום עצמו בשם איטשא בט"ש, וכ"כ בתשו' אחת דהיכי דליכא למיחש לערמה א"צ הוחזק ל' יום ודי במה שמקבל על עצמו לפני ב"ד שיחתום עצמו בשם איטשא נחום: ידידו ישראל יהושע.

סימן ס

ב"ה י"ב מנחם אב תרנ"ב לפ"ק. לכבוד הה"ג שיחי' דק' לויביטץ. בדבר המגרש שהי' נקרא בשם הענך מאיר ונסתפק כ"ת כי חתם עצמו הענעך מאיר אם יש לכתוב בוי"ו אחר הנון או ביו"ד כי כן דרך רוב הנקראים בשם הענך, הנה אחר שחתם עצמו בע' אחר הנו"ן ורוב הנקראים בשם זה אינם חותמים עצמם בשם זה כן וידוע כי כפי השפה הנשתחה הרגיל במדינה אינו ניכר אם במלאפום אם בחירק אם בסגל כי אינם מדקדקים ומרגישים הנקודה ובודאי כי הנכון יותר הוא לכתוב אחר הנו"ן שום תנועה קטנה שאין כותבין אות לסימן על התנועה, זה דעתי, ומעכ"ת הטוב בעיניו יעשה, וע"ד שם מאיר שחותם מייאיר בשני יודין נראין דברי כ"ת אחר שכל העולם במדינה זו קורין לשם מאיר ותותמין כמו ר"מ המוזכר במשנה ואין שום שינוי לקריאתו משם אחר כותבין כן, ואין לכתוב בשני יודי"ן כי בשני יודין מורה קריאה אחרת שהם מכנים פתח חריף ויש חשש שינוי גמור, וע"ד שם אבי המגרש הוא ניסן מרדכי ואין רגילות כלל במדינתנו לקרוא בשם נסים:

ידידו ישראל יהושע.

סימן סא

בעזהי"ת יום ב' חי' מנחם תר"ל לפ"ק. כבוד ידידי הרב המאה"ג חו"ב מ' מאטיל נ"י האבד"ק גאוורטשוב. בדבר השאלה אודות האיש אשר נקרא לס"ת וחותם עצמו בשם שמחה בונם ובפי עולם נקרא רק בונם בלבד ונכתב בגט שמחה בונם המכונה בונם וא"א בקל להשיג גט אחר דעתי נוטה להקל מטעם שכתב מעכ"ת אחר שא"א לקבל גט אחר בקל:

ידידו ישראל יהושע.

סימן סב

ב"ה י"ט תמוז תרמ"ה לפ"ק קוטנא. הצומות והנאנחות יתהפכו לנחמות ושמחות כבוד י"נ הרב הגאון הגדול מ' פינחס אלי' אבד"ק פילץ. בדבר האיש אשר נקרא בעיר שדר בשם יצחק שכנא או איצק שכנא והמיעוט דמיעוט קורין בשם איטשא אמנם שכשנכנס לבהכנ"ס קרא אותו הש"ץ בשם יצחק שלום באשר כן המנהג שמי שנקרא בשם שכנא מחזיקין השם שכנא לכינוי ושם הקודש שלו שלום אמנם בעיר מולדתו כאשר נסע לאביו על ימים אחדים אם קורין אותו לס"ת פעמים קורין לו בשם יצחק ולפעמים בשם יצחק שכנא ועתה זה רבות בשנים אשר דר בעיר פילץ ורבים מאנשי עירו קורין אותו בשם יצחק שכנא או איצק שכנא, ומעלתו שיחי' נסתפק אם נחזיק השם יצחק שלום

לשם העיקר יען כי המגרש ואביו לא ידעו כלל שהי' שם העריסה שלום ואע"פ שהש"ץ קורא אותו שלום החזן מדעתי' דנפשי' קעביד אלא שהמגרש ואביו הגידו לו שנקרא ע"ש זקינו, וזקינו הי' נקרא בפי כל שכנא ועלה לס"ת בשם שלום:

הנה ראיתי להגאון מוהר"ז מרגליות שהביא בשם גאוני קשישאי הגאון מוהר"א שרענציל ז"ל והגאון בעל מג"ש ז"ל ושניהם היו תלמידי הגאון בעל הסמ"ע ז"ל בענין שם שכנא אם הוא בודאי כינוי לשם שלום או לא, ולכאורה נראה כיון דרובא דאינשא שנקראים בשם זה הם נקראים בשם הקודש בשם שלום למה לא ניזל בתר רובא, אמנם למש"כ התוס' בקידושין דף נ' ע"ב בד"ה מקדשי והדר מסבלי ניחא וכש"כ דא"ש טפי למש"כ הריטב"א שם דודאי בשמות חיישינן למיעוטא ולא דמי למש"כ התה"ד בשם אלי' דכיון דמסתם נקראין על שם אליהו הנביא ורוב פעמים מלא ל"ח למיעוטא דהתם כיון דנקראים ע"ש אליהו הנביא וידענו ע"פ רוב שנכתב מלא שכן הוא שמו אע"פ שלפעמים נכתב חסר הוא ע"פ טעם ודרש משא"כ כאן והמעיין היטב בדברי הריטב"א בקידושין שם יראה שיש לחלק ובאמת כי מש"כ כ"ת הרמה כיון שלא ידעו המגרש ואביו משם הקודש שלו שהי' שלום שיש לחוש שלא הי' שמו כן מעריסה הם דברי טעם ונכוחים, אמנם אחר שהי' נקרא ע"ש זקינו וזקינו הי' נקרא בשם הקודש שלום כ"כ הפוסקים בכיו"ב שיש לסמוך דמסתמא הי' נקרא לגמרי על שמו ועדיין אני חוכך כל שלא הוזכר בעת המילה השם שלום כלל דיש לומר דאין לכתוב שם שלום כלל לכן נ"ל דלכתחילה יש לכתוב יצחק שכנא דמתקרי יצחק שלום כיון שחותם עצמו ג"כ בשם זה יצחק שכנא, וכן ראיתי להגאון בעל טיב גיטין דמי שנקרא בפי כל יודא ליב וחותם עצמו ג"כ בשם זה ולס"ת נקרא בשם יהודה לבד שכ' דלכאורה הי' נראה כיון דקריאה לס"ת והחתימה סותרים זה את זה אזלינן בתר השגור בפי כל, אלא דלסוף צידד דכותבין יהודה דמתקרי יהודה ליב מטעם שכתב דהא בקריאה לס"ת ובחתימה ובפ"כ נקרא ג"כ בשם יהודה לא אבד השם שניתן לו מעריסה את חשיבתו משא"כ כאן שבחתימה ובקריאת העולם לא נזכר כלל השם שלום והרי לדעת הרא"ש החניכה שהכל קורין אותו כותבין אותו לכתחילה יחידי כמבואר בסי' קכ"ט ולדעת הב"ש גם הרמב"ם ז"ל מודה ואפי' לדעת הב"י דס"ל בדעת הרמב"ם דמדרבנן פסול נראה דמודה כשחותם עצמו גם כן בחניכה זו לבד דנחשב לעיקר א"כ כשהשם מהעריסה הוא בספק ודאי נחשב השם שקורין אותו ושחותם בו לעיקר ובודאי כשלא ידע האב אם נתן לו השם שלום מקרי מסופק לכן כותבין לכתחילה יצחק שכנא דמתקרי יצחק שלום כי אחר שנתרצה יצחק שכנא זה במה שהוסיפו לו או הודיעו לו השם שלום והי' זאת בפירכוס בביהכנ"ס הר"ז

כמיעוט חשוב בלא ספק לכן יש לכתוב לכתחילה עכ"פ בלשון דמתקרי, ולענין שם שכנא אם באלף או בהא הנה המנהג לכותבו באלף ואע"ג שהרב בכנה"ג כתב שיש לכתבו בהא היינו לפי שאינו חושב השם לכינוי שהרי אינו מזכיר לשם שלום כלל לכן כתב כיון דמצינו בש"ס לשכנה אחי הלל שנכתב בהא ואע"ג דמצינו ג"כ לשכנא איש ירושלים בפ"ק דשבת שבכניסתו לבקר חולים אמר שלום ונכתב בא' מ"מ כיון דספיקא אם בא' או בהא כותבין בהא זה דעתו, וכ"ז כשהוא שם בפ"ע אבל כשאנו תופסין לכינוי ושנגזר מן שם שלום יש לכתבו בא' בפרט לפמש"כ המפרשים דלכן בחרו בשם הקודש לשכנא שלום לפי ששכנא איש ירושלים הי' דבוק במדת שלום דבכניסתו אמר שלום א"כ יש לכתבו בא' כשכנא איש ירושלים והאיש הזה אחר שנתרצה במה שקרא אותו הש"ץ בשם שלום א"כ בטעות חתם עצמו בהא והי' לו לחתום כאשר חתם עצמו מאז בא', אבל מ"מ כיון שחתם עצמו כעשר שנים בה' יש לכתוב בה', ובשם איטשא מאחר שאין המגרש חותם עצמו כלל בשם זה פשיטא שיש לכתוב כמו שנוהגין בא' לבסוף, והנני מחויב להתנצל עצמי על איחור תשו' זו כי מכתבו הראשון קבלתי מהבי דואר אור ליום ב' י"א תמוז ובבוקר נסעתי על נשואי נכדי שיחי', ועתה ביום בואי לכאן קבלתי מכתבו השני ונזדרזתי להשיבו, וע"ד המשפט בד"מ קשה מאוד בעיני להזדקק בד"מ בדבר שהוא חוץ לעירי בשגם כי אין לי פנאי כעת:

יתענג על רוב שלום ויזכה לביאת מורת ודאין ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חו"ב קוטנא.

ולכל אשר לו שלום וכ"ט

סימן סג

ב"ה. כבוד י"נ הרב הגדול מ' מיכאל דוב נר"י האבד"ק לויביטש יצ"ו. הנה לפ"ד האשה הבעל חותם עצמו ג"כ באג"ש בשם אלטר לבד ואין ספק לפענ"ד שיש לכתוב אלטר דמתקרי דוד יהושע אחר שהוא שם שנשתנה מחמת חולי וגם חותם עצמו בשם זה ונקרא בפי רוב בשם זה אמנם מש"כ כ"ת שיש קורין אותו בשם דוד לבד חמותו הגידה לפני שאין מי שקורא אותו בשם זה ועל מעכ"ת מוטל לחקור ואם יש ספק טוב שלא לכתוב כלל אחר שחותם עצמו בשם אלטר לבד ורוב קורין אותו כך ונשתנה מחמת חולי ואין יודעין אם נקרא כלל בשם דוד פשוט דלא גרע מחניכה שהכל קורין אותו, ובשם אבי הבעל שלום שכנה והכל קורין בשם שלום צריך חקירה אם נקרא לס"ת שלום שכנה, ואודות שם האשה אלטא חוה ליפשא אחר שאין מי שקורא אותה בשם חוה ליפשא רק בשם אלטא לבד לא ידעתי שום צורך לכתוב השם חוה ליפשא אחר שנשתקע שם חוה ליפשא לגמרי ואם נרצה לצאת ידי כל המחמירין אחר שהאשה נקראת בפי כל

רק אלטא לבד יש לכתוב אלטא דאיתקריאת אלטא חוה ליפשא כמש"כ הגאון בעל ג"פ בסי' קכ"ח ס"ק פ"ג והוא רב מובהק שראוי לסמוך עליו כעל עמוד הברזל:
ידידו ישראל יהושע חו"ב קוטנא. שאלתי עוד הפעם האשה חמותו של המגרש ואמרה שלא נקרא בלויביטש רק בשם אלטר לבד ובשם דוד לבד לא נקרא לכן א"צ לכתבו

סימן סד

בע"ה יום א' ה' אדר תרמ"ד לפ"ק קוטנא יצ"ו. שלום לכבוד ידידי וחביבי ה"ה הרב המאה"ג החריף ובקי מו"ה ר' אפרים אוירבאך נ"י אבד"ק מעזריטש גדול ע"ד הגט שהמגרש הי' נקרא לס"ת וחותם את עצמו בשם יעקב יעקיל ובפי הכל הי' נקרא בשם יאקיל ובגט נכתב יעקב המכונה יאקיל דמתקרי יעקב יעקיל ומעלתו שיחי' גמגם בשני דברים במש"כ אנא יעקב המכונה יאקיל שהי' לו לכתוב דמתקרי כמש"כ הגאון ר"ז מרגליות במי שעולה לתורה וחותם עצמו בשם אליעזר ליפא ונקרא בפי כל ליפא אין לכתוב אליעזר ליפא המכונה ליפא רק דמיתקרי ליפא ואני אומר שאין זה ענין לנידון הגאון הנזכר ששם כתב השם הקודש ושם החול ביחד ע"כ אין לכתוב המכונה אחר שהשם הראשון הוא מחובר משם לעז, ואברר דברי כי מש"כ הרמ"א דעל שם לעז כותבין המכונה לא דמתקרי, הנה הנהיגו חכמי אשכנז הקדמונים כיון דמבואר בפרק השולח בההיא דרובא קורין מרים ומיעוטא שרה דכותבין מרים דמתקריא שרה לא שרה דמתקריא מרים דשם הנקרא בפי רוב העולם הוא העיקר וכמו שנתבאר בא"ע סי' קכ"ט דיש חשש גם בדיעבד ולפי שבמדינות הללו שכיח שמות של לעז ונקרא כמעט בשם זה ופעמים שאיננו עולה לתורה רק פ"א בשנה וגם א"י לחתום עצמו בפרט בארץ אשכנז שהי' גזירות קשות ורעות ונשאר מעט מהרבה ולא נשאר באיזה עיירות מעט לזאת הסכימו לכתוב שם המכונה על שם לעז להודיע שמה שנכתב שם הראשון תחילה לפי שהוא שם הקודש וישראל קדושים ומקפידים שלא להחליף את שמם והשם של לעז נכתב אח"כ לא בשביל שמיעוט קורין אותו כן רק לפי שהוא שם לעז לזאת גם בהי' נקרא בשני שמות והא' קודש והשני חול כמו באליעזר ליפא כשכתב שניהם ביחד לפי שכן חותם א"ע ועולה לס"ת ונקרא רק בשם ליפא אין כותבין המכונה אבל (לא) כשנכתב רק שם הקודש בלבד:
והחשש השני שכתב כ"ת לפי שהפריד בין השמות כי כשנקרא בשם יעקב יעקל הו"ל כשם א' ולא הו"ל לכתוב אנא יעקב המכונה יאקיל והביא מעלתו הרבה ספרים שאינם מצוים ונודעים פה בזה ברור שאם שם העריסה הי' יעקב לבד והעולם קראו אותו בשם יאקל אין כאן בית מיחוש שהרי השם יעקב לא נחשב כנשתקע שקראו אותו יאקיל על

שנקרא בלידה יעקב אכן אם שם העריסה היינו בעת המילה קראו בשם יעקב יעקיל ולא הי' נקרא בשם יעקב לבד בזה יש מקום עיון וימחול מעלתו שיחי' להודיעני ואכתוב כפי מה שיורוני מן השמים:
ידידו דוש"ת ישראל יהושע חו"ב קוטנא.

סימן סה

כבוד ידידי הה"ג וכו' אבד"ק לאוויטש. בדבר העדי חתימה ששמות אביהם שוין אם לחוש לדעת הגאון החסיד בעל חיד"א, דבר פשוט שהוא חומרא יתירה ולא נתפשטה ברוב ישראל ע"כ אין לחוש לזה במקום שלא נהגו גם לכתחילה:
וע"ד שם אבי המגרש ודאי יש לכתוב צבי המכונה הירשל וכן כתבו לי ממדינת גאליציע שכן דעת גדולי המדינה דשם, ובנידון שם המגרש שהכינוי שלו הירצקא אם יש לכתוב בי' או בע' אחר הה' עיניו ראו דברי הגאון בעל טיב גיטין אלא שא"י חתימתו אם בע' אם בי' אחר הה', ונלפע"ד כדי שלא להצריך שני גיטין יש לסמוך ע"ד הרא"ש בתשו' כלל י"ז סי' י"ג דאדם יכול לשנות שמו וכבר כתבתי בתשו' דבמקום דל"ש חשש רמאות א"צ ל' יום לכן בזה דאין חשש רמאות די בזה שיתן תקיעת כף לפני ב"ד וטוב שיהי' בפירסום לפני עשרה מישראל שיחתום עצמו ביו"ד אחר הה' וכן כשיהא נקרא לס"ת בבהכנ"ס שרגילין לקרותו גם בשם הכינוי שלו שיאמר לחזן שירגיש בקריאת הה' בחיריק ויהא נקרא בחיריק ויש לסמוך בזה אחר שהסכימו האחרונים שמסתמא יש לכתוב בי':
ידידו ישראל יהושע חו"פ קוטנא יצ"ו.

סימן סו

שאלה באחד ששם אביו לס"ת עזרי' ונקרא בפ"כ זושל רק חתם א"ע זושא ונכתב בגט בן עזרי' המכונה זושל וכעת הבעל מערער שהגט פסול יען לא כתבו ג"כ השם זושא והאשה כבר נשאת לאיש:
תשו' כבוד י"נ חמדת לבבי הרב הגדול מו"ה משה נ"י אבד"ק וואלבראם יע"א. הנה בלי ספק כנים דברי כ"ת שהגט כשר בלי פקפוק אפי' לכתחילה בזכרוני אשר הי' פה המגרש ונתתי לו מכתב לכ"ת הרמה ובלי ספק הי' שינוי בהשאלה אשר הציעו לפני ומה הי' לי לעשות אחר אשר נתתי מכתב לכ"ת כמדומה שכתבתי שם שיחקור האיך קראו אותו אם בשם זוסא או זושל אמנם מלתא מיני אזדא והדבר ברור כשמש כי אם הי' נקרא אבי המגרש בשם זושל אשר הגט נכתב כדת וכהלכה והמגרש ומוציא לעז עובר על חרם דר"ת אם יוציא עוד לעז:
נאום ידידו הדוש"ת ישראל יהושע.

סימן סז

ב"ה ועש"ק ח' אלול תרל"ד. החוה"ש וכ"ט לכבוד ידידי הרב המאוה"ג החכם השלם האבד"ק ווארקא. אחדשה"ט, מכתבו הגיעני ביום אתמול, וע"ד האיש שרוצה לגרש אשתו ושמו מעריסה אברהם משה וכן עולה לתורה וחותם עצמו ובפי עולם נקרא מאשקא ומקצת בני אדם במכתבים אליו מכנין אותו מאשקי וכתב מעכ"ת כיון שכותבין לכתחילה על שם שנקרא בפ"כ דמתקרי או המכונה כאן דא"א לכתוב לכתחילה דמתקרי משה שהרי לא נקרא בשם זה לכן נסתפק אם לכתוב מאשקא באלף לבסוף כמו הירצקא יאסקא או בה' או ביו"ד ואם לכתוב המכונה או דמתקרי:

אהובי זה דומה לשם סאי' דנגזר משם שרה וכותבין המכונה סאי' בה' וכן בשם מאשקה דהוא כינוי משם משה דמי ממש לזה ולא דמי לשם יאסקא דכותבין באלף דהתם ליכא בשם יוסף ה' לבסוף אבל כאן דיש בשם משה ה' לבסוף וע"י הקוף שהוסיף לגעגוע וקטנות לא נעקר הה' מהשם לכתוב ה' בסוף כיון שאינו חותם עצמו כלל בשם זה רק מיעוט כותבין לו מאשקי והוא בטעות ואין החיריק נרגש כלל לפי מבטא מדינתינו לכן יש לכתוב מאשקה בה':

**וע' ב"ש אות ש' דיש לכתוב שארקה בה' והוא כמו מאשקה, וע"ע בט"ג ש"א אות מ' סס"ק כ"ד וצ"ע. המגיה.) וע"ד האשה רובא לא ידעתי הפרש בין רוזא שכותבין בחד (נ"ל צ"ל בלא] יוד כמבואר בב"ש בשמות הנשים אות ר' וכן בשם טיסלובא אע"ג דאיכא למיחש דיקראו במלאפום ע' ב"ש בשה"נ אות ט' והטעם בזה כיון דיש שני מובנים בכתב כל כי ההוא סמכינן על עדי מסירה וגם לר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי מ"מ כיון דלא הוחזקה אשה אחרת בב' רפוי' (אולי צ"ל דגושה ע' לקמן והיא מוחזקת בגט מקרי מוכח מתוכו ומש"כ דיש לטעות על שם ריבה תימא דזו בו' ואלף לבסוף וריבה ביוד וה' בסוף וגם לא מצינו שתי אותיות שהן נח נסתר באמצע התיבה ונהי דבשם טויבא הקילו לכתוב ו' יוד באמצע התיבה לפי שהוא שם לעז התם שאני לפי שהוא משונה מחולם פשוט והוא מורכב מחולם וקמץ אבל לא בשם רובא אם הוא כשאר חולם, ומש"כ דיש לחוש דיקראו בב' רפוי' לא ידעתי מה יתקן אם יכתוב רויבא הלא לפי דקדוק לה"ק כל באמצע התיבה אחרי ת"ג הוא רפה אלא שדקדוק לשון לעז משונה מדקדוק לשה"ק כמו בשם ליב בסוף התיבה בב' דגושה וה"נ דכוותי' ועוד דלפעמים אף באמצע התיבה ג"כ דגושה כמו אחרי נגינת טעם מיותר וא"ל בזה כי פשוט דיש לכתוב רובא אם הוא חולם פשוט כמו רוזא:

וע"ד שם אבי האשה זה לי ימים שכתבתי בתשו' דאם הב"ד מפרסמין מדעת הבעל באיסור שלא יקראו אותו רק בשם זה א"צ שיהי' מוחזק ל' יום כמו בשינוי מחמת חולי ובתשו' נו"ב שהצריך בעיר ל' יום הוא חומרא בעלמא וכאן דאין חשש רק על לכתחילה העצה לצאת מידי כל הספיקות שיתנו לאבי האשה עלי' לס"ת בשם יהודה ליבוש (ויפרסם בכל ביהכנ"ס שיקראו אותו לס"ת בשם יהודה ליבוש] והשמש יפרסם שהוא מדעת ב"ד וא"צ להכריז באיסור ובאותו יום יוכל מעכ"ת לסדר גט בשם יהודה ליבוש כיון שהחתימה היא כן וגם הקריאה לס"ת ויכתוב יהודה ליבוש דמתקרי יהודה ודמתקרי ליבלי וטוב שיאמר כ"ת לו שיחתום לפרקים בשם יהודה לבד כדי שלא יהי' ע"י הכרזה הנ"ל כנשתקע שם יהודה ואם יהי' קשה לו לכתוב לפרקים שם יהודה לבד יוכל לחתום עצמו לפרקים יהודה המכונה ליבלי:

וע"ד העד פתחי' כיון שכבר הורגל לחתום עצמו בשם בן אבי עזרי גם אביו הי' נקרא כן אין לשנות להוציא לעז על גיטין הראשונים:

ידידו ישראל יהושע.

סימן סח

ב"ה י"ט תמוז תר"ן לפ"ק פה קוטנא. בין המצרים יזרח אור לישרים, ה"ה הרב החריף ובקי מו"ה משה שיחי' דומ"ץ בעיר הרובשוב ע"ד שאלתו באחד שגירש את אשתו והי' שם אבי המגרש יעקב ארי' וחניכתו הי' קאבקא והי' לוי וכתבו בגט יעקב ארי' המכונה קאבקא הלוי וברמ"א סי' קכ"ט מביא דצריך לכתוב כהן או לוי קודם שכתבו הכינוי כי יש לחוש שיטעו דהכינוי קאי גם על הכהן או הלוי שבאמת אינו כהן רק שמכנים אותו בשם כהן או לוי, ונסתפק כ"ת נר"י אחר שכבר ניתן הגט אם יש לפוסלו גם בדיעבד, והביא כ"ת שהגאון מהרש"ק הביא בשם הגאון מהר"ז מרגליות שפוסל גם בדיעבד אם לא שהוא שעת הדחק וכן הובא בפתחי תשובה בשם הגאון מהרי"ם ז"ל מבריסק, ובספר בריכות המים כתב שאם כבר ניתן הגט אין להחמיר, וע"ז הביא כ"ת דבגיטין נהגו להחמיר אפי' במיעוט נגד רבים וכתב מעכ"ת הטעם דאיתחזק איסור דא"א, ואע"ג דכתב הגאון מוהרש"ק דהיכי דודאי נפק מאיסור דאורייתא לא אזלינן גם באיסור דרבנן בתר חזקה מדברי הר"ש במקואות פ"ב, וע"ז דחה כ"ת שהר"ש כתב כן על הא דתניא בתוספתא שני מקואות א' כשר וא' שאוב טבל באחת ועשה טהרות הטהרות תלוין, טבל בשני' ועשה טהרות הראשונה תלוי' והשני' טהורין בד"א שטבל מטומאה חמורה אבל בטבל מטומאה קלה אלו ואלו תלויית, ופי' הר"ש דבטבל מטומאה חמורה כיון שחזר וטבל במקוה השני' ודאי נפק מטומאה ראשונה לכן השניות טהורין כדין

ספק שאובין אבל בטבל מטומאה קלה גם הראשונה בספק, וע"ז דחה מעכ"ת דהתם על טומאה הראשונה אין ספק אלא שמא חזר ונטמא ממים שאובין אבל הכי' שתקנו דלא מהני הגט עדיין איסור א"א הקדום לא פקע לגבי איסור דרבנן, וה"ר מדברי הגאון נו"ב בספק שהיי' במיעוט בתרא גם למ"ד שהיי' במיעוט בתרא אינו אלא מדרבנן מקרי אתחזיק איסור בדרבנן זה תורף דברי כ"ת:

ואני אומר ודאי כן הוא דכל היכי שיש ספק אם אזיל איסור קמא לגמרי או שנשאר איסור דרבנן אזלינן להחמיר, וראי' פשוטה מהא דחולין דף ט' בטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע"ג דחציצה במיעוט אינו אלא מדרבנן ומד"ת טהור גמור ואפ"ה אמרינן אוקא גברא על חזקתו ואימא לא טבל וכן בב' מקואות א' כשר וא' שאוב גם למ"ד שאובה מדרבנן מחמרינן בספיקו ואמרינן אוקי גברא על חזקתו, והראי' שהביא מוהרש"ק מדברי הר"ש לא ידעתי הא בהדיא אמרינן בנדה דף ס' דטהור ותלוי שהלכו בשני שבילין א' טהור וא' טמא תולה טמא בתלוי וטהור בטהור לכן בנטמא בטומאה חמורה ועשה טהרות הטהרות הראשונה טמאין מד"ת ואפי' ברה"ר כדאמרינן בריש נדה דלא ילפינן סוף טומאה מתחילתו לכן הראשונות תלוין והשני' הוא ככל ספק שאובין דבמה דתולה בשניות שהראשונות אחר טבילות מים שאובין לא מקלקלה כמו שתולה הטהור בתלוי ולא מקרי מקלקלה אבל בנטמא בטומאה קלה אחר שטבל בראשונה ולא ידע אי בכשרה טבל או בטמאה הי' הדין שהראשונה טהור שהרי זה ספק בטומאה קלה וכשחזר וטבל בשני' כשהיא מטהר השני' שבראשונה בפסול טבל הרי הוא מקלקל בראשונה ואמרינן מאי חזית בין לרבי בין לרשב"ג. וזה פשוט:

אמנם מצד אחר אני אומר שלא שייך בזה ספיקא דרבנן במקום דאיתחזק איסור כי זה נאמר במקום שהתקנה ידועה כמו מקוה שאוב לדעת הסוברין דשאוב כלו מדרבנן ויש שני מקואות א' כשר וא' פסול כיון שידענו שחכמים תקנו שלא תעלה הטומאה בשאוב אוקמינן על חזקה אבל ודאי אם נולד הספק בתקנה עצמה אם תקנו בזה אמרינן כיון דמספקא לן מוקמינן אדינא, וזה דעת הראב"ד שכתב בה' שחיטה באיבעי' דשהיי' במיעוט בתרא דסימנים שזה אינו אלא מדרבנן ומספיקא שרי והיינו כיון דהספק בתקנה אם תקנו לאסור אחר שנשחט הרוב ואין זה סותר לדברי הנו"ב שהחמיר בספק שהיי' והיינו לדידן שנוהג לאסור שהיי' במיעוט בתרא אלא שספק אם שהיי' בזה כיון דאיתחזק איסור לא מקילינן בספיקא, וכן הדין בד"מ דקיי"ל בסי' מ"ב בחו"מ דמהני תפיסה והספק בלשון התקנה אמרינן כיון דמספק' לן אוקי אדינא וכ"כ המ"מ בפ"ז מה' גזילה דאע"ג דלהרמב"ם מהני תפיסה באיבעי' דלא איפשטא מ"מ בספק בתקנה כגון בנחבל

או בנגזל באיבעי דבעי אם שכירו ולקיטו מהימן בשבועה ל"מ תפיסה כיון שהספק בתקנה עצמה ומה"ט פסק הר"מ ז"ל בהנך איבעי' דאיבעי' לן בפ' נערה שנתפתתה בבת שני' ואנוסה דאין להן מזונות וגם תפיסה ל"מ כיון שהספק בתקנה עצמה וגם לפי מה שבארתי בחי' לחו"מ דהיכי דבא ע"י פשיעתו מהני תפיסה גם בספק בתקנה עצמה כיון שהספק בא ע"י פשיעתו או פשיעת בהמתו, יש לחלק דהכא האשה לא פשעה מידי דעל הב"ד קסמכי והדרינן לכללא דילן דהיכי דהספק בתקנה עצמה אוקמינן אדינא **(והכא הספק אי יש לחוש לדינו של הרמ"א או לא כי יש חולקים א"כ הספק בתקנה עצמה אי נתקנה כן ועיין לעיל יו"ד סי' מ"ו. המגיה.)** ועוד שהר"מ ז"ל לא כתב אלא בתפיסה דהוא מוחזק ממש וזה עדיף מחזקת מ"ק אבל בחזקת איסור מודים כל הפוסקים שבאם הספק הוא אם נתקן כן אמרינן ספיקו להקל, ודע שמש"כ לחלק גם בממון היכי שהספק הוא בענין התקנה או שהתקנה ידוע אלא שהספק הוא אם נעשה כן בס' או"ת בחו"מ סי' קי"ב רצה להשוות אותן, וכ"כ בחי' לחו"מ דבמחכ"ת לא דק, ובעיקר הדין אין רצוני להשיב להלכה למעשה אחר שהדבר נוגע לאיסור א"א וזה איזה שנים אשר אני מונע להשיב לשואלים וע"פ הרבנים הסמוכים יקום דבר ויש לי בזה טעמים כמוסים:

וע"ד שם קאבקא נראה שנגזר מחניכה יעקובקא שנזכר בס' נו"ב וקצרו והשמיטו היוד והעין וג"ז ראוי שיקויים הדבר עפ"י רבנים הסמוכים שהמה בקיאים בזה עם היות כי נראה שיפה כתבו עכ"ז אין רצוני להחליט:

ידידו הדוש"ת בלונ"ח ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן סט

ב"ה י"ג טבת תרי"ג ל' פולטוסק לכבוד ידידי הרב הגדול מעוז ומגדל:

כקש"ת מ' נחום נ"י אבד"ק קורטשוב. מכתבו הנכבד אל עבר פני הופיע ויען כי לא הי' נחוץ כי בודאי תמתין ג"ח לזאת נתרשלתי להשיב, והנה מה שיש לעיין בזה תחילת כיון שהבעל צוה להסופר שיכתוב אפי' עד ק' גיטין עד שלא יהי' פקפוק להמסדר א"כ נראה שלא עשאו שליח רק למה שברור למסדר בלא פקפוק וכאן שהמסדר גמגם בגט נראה שלא לזה נעשה שליח לכתוב, מיהו הא בורכא דאע"פ שאמר עד מאה גיטין עד שיהי' אחד כשר בלא פקפוק מ"מ לא ביטל שליחות ראשונים כמש"כ האחרונים בסי' קכ"ג:

תו יש לעיין כיון שהמסדר והבעל והאשה ידעו שיש ערעור בגט והוא ספק פסול יש לומר לדעת הסוברים בסי' קכ"ז בב' גיטין איכא חששא דברירה ה"נ דלדידהו קיי"ל כר"י בפרק בתרא דגיטין דנתינה לשמה בעי, ולפענ' דגם דעת בה"ג דקיי"ל כר"י דבעי נתינה לשמה, ובהכי נתיישבו דברי בה"ג שהביא הר"ן ז"ל בפ"ב דגיטין דאין למנות שליח

להולכה ע"פ כתב דלאו בני כריתות נינהו ותמהו ע"ז הא הנכרי מעשה קוף בעלמא עביד, ונראה למש"כ הר"ן בשם הרמב"ן בסו"פ האומר בהא דאומר אמרו פסול ולא מצי לשווי' שליח שלא בפניו דלא מקרי לשמה כל שלא שמע הסופר מפי הבעל ממש, והר"ן ז"ל ביאר דאי הוי מילי ממסרי לשליח הר"ז כשומע מפי הבעל ממש. אלא כיון דלא מימסרי לשליח ואינו אלא כממנה שליח שלא בפניו במידי דבעי לשמה לא מהני א"כ ה"נ בנתינה לר"י דס"ל דנתינה בעי לשמה דנהי דשליח משוה שליח בהולכה היינו משום דשלוחו של אדם כמותו והר"ז כשומע מפי הבעל אבל ע"י נכרי כיון דאין שליחות לנכרי אלא דהישראל ממנה את השליח שלא בפניו ולמאן דבעי נתינה לשמה לא מהני כמו להרמב"ן באומר אמרו כנלפע"ד ליישב דברי בה"ג שלא יהיו דבריו תמוהים:

ונחזור לנד"ד לדעת החוששין בב' גיטין משום ברירה א"כ ה"נ כיון שלא ידע הבעל שמתגרשת בגט זה מקרי שלא לשמה, איברא דאיכא למידק על דברי הרמ"א שהביא דעת המחמירין בב' גיטין דהא אמרינן בעירובין ובחולין דף י"ד דאפי' למאן דל"ל ברירה באמר אם כבר בא החכם דמהני דלא אמרינן ברירה אלא במילתא דלא אתברר השתא ותתברר בתר הכי אבל במידי דכבר איתברר אע"ג דלא ידעינן עוד מ"מ אין זה ענין לברירה דקמי שמי' גלי' וכעין שחילקו הפוסקים בריש החולץ גבי החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת א"כ בנותן שני גיטין מחמת הספק כיון דהספק הוא במה שעבר אין זה ענין לברירה, ולכאורה הי' נראה לדחוק דס"ל לרמ"א דבמידי דבעי לשמה גרע טפי, ואפי' במידי דלשעבר אמרינן דאין ברירה א"כ ניחא ההוא דב' גיטין, אבל ק"ל בהא דכתב הרמ"א ביו"ד סי' ס"א סעיף כ"ה במקום שנוהגים לשחוט אצל עכו"ם ואם נמצא טריפה נשאר אצל עכו"ם פטור והוא ממרדכי פרק הזרוע בשם הראב"ד ושם מבואר משום ברירה וזה תימא דבדבר העבר ל"ש ברירה:

ומה שנ"ל דע"כ לא אמרינן דבדבר העבר ל"ש ברירה אלא בדבר שאין קיומו של הענין תלוי בתנאי שהרי האומר אם יבוא חכם למזרח או אם כבר בא אין עיקר העירוב תלוי בזה ואינו אלא תנאי בעלמא אבל בגיטין ובמתנות כהונה כיון דעיקר החיוב והגירושין תלוי בידיעה לא אמרינן ברירה אפי' בדבר העבר כנלפענ"ד ליישב דברי הגדולים [עיין לעיל נ"ד.]:

והדרן לדידן לדעת החוששין בב' גיטין משום ברירה ה"נ דכוותי' לשי' התוס', אבל לשי' הר"ן דלא אמרינן ברירה אלא במתנה בשני תנאים א"כ בנד"ד ל"ש ברירה, מיהו לקושטא דמילתא לא קיי"ל כמאן דמחמיר בב' גיטין משום ברירה ובפרט בדבר העבר

ואע"פ שהראני פנים ליישב דעת הגדולים הנ"ל מ"מ לפסק הלכה ובפרט במקום עיגון אין לחוש:

ונבוא עתה לעיקר השאלה שהעד החותם לא יכול לאמן את ידו ואחז הסופר בידו וחתם והנה מעכת"ה פלפל בחכמה בדברי תה"ד בסי' רכ"ט, ובאמת יש לעיין דלכאורה נראה דהמצווה לעדים שיחתמו ולא חתמו אפי' לר"א דאמר ע"מ כרתי מ"מ הגט בטל דלא גרע מכולכם חתומו אע"ג דסגי בתרי מ"מ אם לא חתמו הגט בטל דהו"ל כע"א א"כ הה"ד לר"א בע"ח וע"מ, וזה נ"ל טעמם של הגאונים שהביא הר"מ ז"ל בחתמו עדים שלא לשמה דהגט בטל וקשה מי גרע מעדים פסולים ולמש"כ ניחא דס"ל להגאונים דחתמו שלא לשמה הו"ל כלא חתמו כלל ושאני עדים פסולים דהו"ל כאומר כולם חתומו דמהני אפי' אם אינך פסולים אבל בחתמו שלא לשמה הו"ל כלא חתמו כלל, ועי' תוס' גיטין דף ד' ע"א בד"ה מודה ר"א, ונראה דאפי' החולקין על הגאונים וס"ל דאינו אלא פסול דרבנן מ"מ בלא חתמו כלל מודי (ועי' בקידושין פרק האיש מקדש גבי באתרי דנהגו בפשוט ועביד מקושר ע"ש בפרש"י ז"ל):

ולפ"ז יש לעיין בהא דקיי"ל בסי' ק"ל ס"ו בחתמו אחורי הגט דכשר בעידי מסירה וצריך לומר דהתם בידע הבעל שיחתמו כך:

ועדיין אני מסופק בהלך הבעל למדה"י ולא חתמו כלל אי כשר דאיכא למימר כיון דתקינו רבנן כך לא הוי קפידא ונ"ע מההוא דמקושר שכתבנו א"כ בנד"ד דלא חתמו כלל אם לא הי' הבעל בשעה שחתמו ולא ידע מזה י"ל דהגט בטל ואם ידע בשעת נתינה י"ל דמחל:

מיהו יש לעיין בכתב על תנאי ולא נתקיים לא מהני מחילה כדכתבו התוס' שם מיהו י"ל כיון דאינו תנאי גמור אלא קפידא עדיף ומהני מחילה וא"כ אם הבעל ידע מזה ונתרצה בשעת נתינה מהני וא"כ אינו אלא פסול דרבנן, ומה שרצה כ"ת לסמוך ע"ד המרדכי דפסול מדרבנן כשר במקום עיגון אינו נראה כן מדברי הפוסקים לכן קשה להקל והתה"ד לא צידד להכשיר רק בחק תוכות כיון דהמעשה אמת אבל כאן הו"ל מזוייף מתוכו ופסול מדרבנן לכן צ"ע להקל בזה, אך יש לעיין בדין זה אם הסופר סייע עמו שעיקר החתימה הי' ע"י דאם לא הי' רק מסייע יש להכשיר ותו לא מידי רק החיים והשלום:

נאום ישראל יהושע חופ"ק פולטוסק

סימן ע

ב"ה ר"ח מנחם אב תר"ן לפ"ק פה קוטנא. לכבוד הרב המאה"ג וכו' מו"ה אפרים פישל ליברמאן אבד"ק וולאדאווי. ע"ד האיש שגירש את אשתו וקבל סך ממון עבור הגט ואחר

נסיעתו מעיר שגירש ערער ששינה שם אביו בגט שנכתב בן משה מרדכי ובאמת לא הי' שמו כן רק מרדכי לבד, הנה לא הודיעני מעכ"ת אם הוחזק בעיר שלשים יום בשם אביו משה מרדכי לכן ימחול כ"ת להשיב תיכף תורף המעשה ואז אראה להשיב לו כאשר יורוני מן השמים:

ידידו ישראל יהושע חו"פק קוטנא יצ"ו

סימן עא

ב"ה י"א טבת תרנ"א לפ"ק. כבוד י"נ הרב הגאון המפורסם ערוגת הבושם מו"ה אלי' חיים מייזלש אבד"ק לאדז. האשה הנעצבת אשר היא עגונה זה כי"א שנה, והנה נכתב בהגט שהיא בת לוי ואבי' איננו לוי, והנה כבר ידוע שהצ"צ אוסר גם במקום עיגון גדול וצוה לשרוף הגט. אמנם חתני הגאון המנוח ז"ל בתשו' נפש חי' על הא"ע הקיל באשה מאפטא שנתגרשה בעיר קעשעניוו ונכתב שהיא בת לוי ולא הי' אבי' לוי, אמנם דעתי לא נוחה מזה, והאמנם כי הקלתי שם זה הי' מעשה שהאשה ובעלה היו יחד בקישענוב ועדי מסירה ידעו שהוא מגרש לאשתו וסמכתי על הנך תלתא רבנן הרלנ"ח והרדב"ז והמבי"ט שהם מקילין גם בשינה שם האב כל שהוחזק בעיר בשם זה ושגם הרא"ש שכתב דלא מהני הוחזק בשינוי בשם האב זה דוקא כשהכירו אותו בשם האב וע"ז כתב הרא"ש נהי דאדם יכול לשנות שמו שם אביו א"י לשנות וכיון שמכירין את שמו שנקרא בו ל"מ אבל כשאין מכירין שם האב מהני הוחזק, וע"ז כתבתי דבמקום שאין חשש רמאות לא בעינן הוחזק ל' יום והבאתי ראיות לזה, וכ"ז שם שהבעל והאשה היו במקום א' ועדי חתימה ומסירה חשבו שהיא בת לוי והוחזקה לבת לוי משא"כ בנד"ד שהאשה עמדה בעת כתיבה במקום רחוק גם במקום נתינה לא הוחזקה לבת לוי ירא אנכי לעשות מעשה נגד הצ"צ:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא. ועיין לעיל סי' נ"ג

סימן עב

ב"ה מ"א למב"י תרנ"ב לפ"ק פה קוטנא. כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם כש"ת מהו' שמשון נר"י אבד"ק קאליש אחדשה"ט בדבר השאלה במומר אחד שנשא אשה בעיר בלאשקי ולא ידעה שהוא מומר, אחר שתי שבועות ברח ממנה והניחה עגונה ונסעה לעיר אחרת להיות משרתת ואח"כ נחלה המומר והביאו אותו לעיר קאליש בבית התעלה של ישראלים והחזיק עצמו בשם יוסף וכאשר שמעה אם האשה שהוא בעיר קאליש נסעה לשם ובקשה מהב"ד לסדר גט עבור בתה ולפי שלא היתה המתגרשת בביתה לא יכלו לתת לה הגט, ע"כ מינו שליח להולכה להוליך לה הגט כאשר תבוא לעיר בלאשקי

וכאשר באה האשה לביתה לסדר לה הגט ולתת בידה וראה הרב שנכתב בגט יוסף בן יחיאל שם הבעל וכאשר פתח את כתובתה ראה נכתב שם הבעל חיים יוסף בן יחיאל טובי' ע"כ לא נתן לה הגט ע"כ חזר הגט לעיר קאליש וכאשר חקרו הדבר בעיר אפאטשנע ושם מקום הבעל נכתב שם הב"ד שהמגרש הוא מומר ושהי' שמו ביהדות אשר וכאשר המיר שינה את שמו לשם יוזעף ואביו הי' נקרא יחיאל והגט עדיין לא ניתן, לזה נסתפק מעכ"ת בשתי דברים אחד מצד שינוי השם שהי' שמו אשר ונכתב שם נכרי ב' לדעת קצת פוסקים מומר אינו בר שליחות, הגם שהגט פשוט בסי' קכ"ד כתב שהמנהג להקל, הוא שהמנהג כמבואר בש"ע סי' ק"מ שתזכה להאשה בתורת שליח לקבלה, וכאן כשנמסר הגט ליד השליח לא נודע שהוא מומר ולא מסרו לו רק בתורת שליח להולכה ולא נזכר כלל שום זכי' במסירת השליח, לענ"ד יש להקל במקום עיגון דמצד החשש מומר לאו בר שליחות הוא, לית דחש לה במקום עיגון, גם התה"ד בסי' רל"ז לא חשש רק מטעם שמא יבטלנו וגם זה נראה להקל במקום עיגון, אמנם מצד החשש השני שיש שינוי בשם היהדות אשר ובגט נכתב שם יוסף ולא החזיק בעיר קאליש בשם זה ל' יום רק כ"ח ימים, ומה שכתב כ"מ לצרף שני שבועות של בלאשקי לכ"ח יום של קאליש לא ידעתי אם מצרפים ובש"ס נאמר כל שהחזיק ל' יום בעיר אמנם הדעת נוטה אחרי שהבליעל הזה בעודו בין ישראלים נוהג מנהגי ישראל ובפאס שלו נכתב בשם יוזעף ע"כ קורא שמו שם יוסף שהוא קרוב לשם יוזעף לכן קרוב הדבר שהחזיק עצמו בשם יוסף ל' יום, ייטיב לחקור על הימים אשר הי' בעיירות הסמוכים לקאליש אם נקרא בשם יוסף עכ"ז איני רוצה לסמוך ע"ז רק לצרף איזה רב מפורסם:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן עג

ב"ה עש"ק כ"ב למ"ט מונים תרל"ד לפ"ק. החיים והשלום לכבוד ידידי הרב המאוה"ג וכו' מו"ה משה נר"י דומ"צ בק' גאשעלסק:

חשתי לתקנות עגונות להשיבו תיכף כמבוקשו, ע"ד הגט הנשלח ממדינת אמעריקא ונכתב בגט שם אבי האשה אליה ונקרא באמת כן אך לס"ת נקרא אליהו, והחתימה היא אלי' בר"ת, הנה בשינוי כזה יש להקל אחר שאינו שינוי שם ממש, והגאון נו"ב כמדומה שהקיל גם כן בזה:

וע"ד שנכתב בהרשאת השליח שממנה את יוסף בן דוב בעריל בערלינער מנאשעלסק וזה יוסף אינו בן בעריל כ"א בן הירשל ויש עוד יוסף בן בעריל אבל לא נקרא בערלינער גם לא הי' דר בנאשעלסק בעת שהמגרש עזב העיר ומעלתו צידד שנראה יותר שנתכוון

ליוסל בן הירשל וטעה בשם אביו, הנה לזה יש עצה קלה שהרי יכול לעשות שליח דשליח. וכן נכתב בהרשאה א"כ יכול בן בעריל למנות את בן הירשל ויהי' שליח ממנ"פ, וזה פשוט, אמנם אחר שגם בזה יש לגמגם קצת שהרי השני אינו נקרא בערלינער, נכון להסר מכל הספיקות כי לפ"מ שנראה מדברי כ"ת נוהגין שם ע"פ הוראת אחד מחכמי לבוב שהבעל מוסר שם לשליח לידו ממש והשליח ראשון עושה שליח בכתב ע"י בי דואר וממנה שליח שני ולפי המבואר בש"ע אה"ע סי' קמ"א סעיף מ"ב כשמסר השליח ראשון ליד השליח השני ומת השני יכול הראשון ליטול מיורשיו אלמא דלא כלתה שליחתו דראשון וכן הדין באם השני א"ר להיות שליח לא כלתה עדיין שליחותי' דראשון א"כ נהי דהבעל הרחיק מעיר נויא יארק השליח ראשון עדיין שם ויכול למנות את בן הירשל וזה נכון בלא פקפוק, אמנם מי יודע מה יולד יום אפשר שגם השליח הראשון ירחיק או יתקלקל הגט. יתן בן הירשל ע"י שליחות בן בעריל תיכף הגט לידה והאשה צריכה בלא"ה להמתין ג' חדשים ואל יקרע מעכ"ת הגט ואח"כ יכתוב מעכ"ת לנוייארק שהשליח ראשון ימנה את בן הירשל וזה יהי' תשו' על מכתבו אשר יכתוב להמסדרים ויתנו אח"כ מחדש ובזה יסירו כל הספיקות:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן עד

את התחלת התשובה לא מצאתי. להחזיק בקרקע מקרי בדיקות ולא דייקא משא"כ כשמעידין על הלואה מקרי גוף הדבר ודייקי שפיר ומה"ט נמי אינו דומה נד"ד לדברי הר"ן דהתם עיקר השאלה אם אחי בעלה קיים או שמת התם מקרי בדיקות אבל כששאלו לכתוב בספר שם אבי' זה עיקר הגדה שלו אמרינן דדייק. ומלבד זה לא כל הנושאין שוים שהרי כיון שהוא דר עם אשתו איזה שנים והיו לו בנים ממנה והדרך קרוב למקום אבי' והוא חי רובא דאינשא ידעי שם אבי' ואם לא ידע הי' לו לומר שא"י מ"ל לשנות משם אליעזר לשם יצחק בפרט שמתחילת כתיבת הגט עד הנתינה לשליח מיד הבעל הי' זמן רב כשיעור כתיבת הגט בודאי רמי אנפשי' אמנם מעכ"ת סמך עצמו על האומדנא שבקש מקודם להשתדל להרשות לו לצאת מבית הסוהר לבית המסדר ומ"ל להטעות את הב"ד והעדים על לא דבר ובודאי טעה, ואין באומדנא זו כדאי להתיר ערוה החמורה שהרי אפשר שבתחילה נתרצה ולבסוף נמלך ושינה במכוון שחזר מנתינת הגט ולפי שירא מלחזור שהרי אם יחזור בנתינת הגט קרוב הדבר אשר שר בית הסהר יקצוף עליו כדי נזיפה וכדי הכאה שהרי אין לו רשות אלא שהשר נכמרו רחמיו על האשה להתירה מכבלי עיגון ובאם יחזור בודאי יכעוס עליו ויאמר אחוכי קמחיכת בי, ומה שהביא

מדברי תוס' גיטין דף כ"ד אינו אלא תימה דהתם כשאין ריעותא לא תלינן כלל בחזרה משא"כ הכא דאיכא ריעותא:

(ובהא ענינא אי תלינן בחזרה נימא בי' מלתא הנה הטור בא"ע סי' ל"ח הביא בשם הר"מ ז"ל דמעשה קודם לתנאי היינו שנתן לה ואח"כ התנה, וע"ז השיג הטור הא תכ"ד בגיטין וקידושין לאו כדיבור דמי, והרב"י כתב דפשוט דלק"מ דע"כ לא קאמרינן דתכ"ד לאו כ"ד אלא בחזר בו אבל כשהוא דרך תנאי ודאי הוי מהני כלומר דתוכ"ד ודאי אין לנו לתלות בחזרה אלא דפרושי קא מפרש, ולכאורה נראה שגם הטור ז"ל מודה דתוכ"ד אין לנו לתלות בחזרה אלא דס"ל כמש"כ התוס' בר"פ השולח דאפי' למ"ד גילוי דעתא בגיטא מילתא הוא היינו בדבר הנודע לכל עולם אבל באם קודם נתינת הגט לא הוברר לנו אף שאח"כ נתברר לנו שהי' בדעתו לבטלו מקרי דברים שבלב ואף שדברים שבלב שידוע לכל העולם הו"ל דברים צריך שנדע קודם נתינה אבל אם אז הי' דברים שבלב אף שאחר נתינה נתברר לנו כוונתו לא מהני, אלא דקשה ע"ז מהא דתנן בפ' האומר מעשה בא' שאמר כתבו גט לאשתי ונפל מן הגג ומת אמר רשב"ג אם מעצמו נפל הר"ז גט ומבואר בר"מ ז"ל ובטוש"ע סי' קמ"א סעיף י"ז דאף אם כתבו ונתנו קודם שנפל כשנפל אח"כ הר"ז גט למפרע והשתא איכא למידק לפ"ד התוס' דגילוי דעת דבתר המעשה לא מהני כיון דבהאי שעתא לא נתברר וה"ל דברים שבלב אף דלבתר הכי נתברר לכ"ע מחשבתו לא מהני והרי הכא ברי שאמר כתבו גט רצה לשחק בה ובודאי אם נתנו לידה הגט בטל מד"ת מה בכך שעתה אחר הנתינה נתברר הא הו"ל דברים שבלב בעת הנתינה וכיון דבשעת נתינה לא הו"ל שליחו של הבעל צריך אח"כ לחזור וליטול ממנה ולומר הא גיטך מיהו מגופה דמתני' ל"ק ע"ד התוס' דאיכא למימר כדפרשו בתוספתא דנותנין אחר שנפל מן הגג כשחי עדיין בעת נתינה אבל מדברי הר"מ ז"ל והש"ע קשה, ולומר שהם ז"ל חולקין ע"ד התוס' קשה שהטור יסתום לגמרי שלא כדברי התוס' ולא יביא דעתם כלל, ולקו' זו העירני אחד מגאוני זמננו ואפשר לחלק דע"כ לא כתבו, חסר):

גם מה שהביא מדברי הרא"מ במים עמוקים סי' ל"א עיינתי שם ולא מצאתי הכרח ותמה על עצמך שהרי קיי"ל בא"ע סי' ל"ז בשידך אחת מבנות ואפי' עסוקין באותו ענין ואמר אח"כ בתך מקודשת לי הרי כולן מקודשת מספק דתלינן שחזר כיון דאיכא ריעותא שלא פירש ק"ו כאן דאי אפשר להכחיש החוש דרובא דרובא דאינשי יודעין שם אבי אשתם כשהוא חי ובפרט כשהוא בדרך קרוב ודר עמה איזה שנים אין ספק שהוא ריעותא יותר מהאי דבתך דתלינן בחזרה, ומהא דכתבו הראשונים בגיטין דף פ"ה גבי לכתוב ודין דאם לא עירער הבעל לא חיישינן פשיטא דאין כאן ראי' כמבואר, ונבוא לחקירה השנית באם

נתברר שטעה הבעל בשם אבי' אי מהני כשמוחזקין שם אבי' מגט כיון שכבר חתמו העדים, והנה כ"כ במכתבי הקדום דהו"ל מזויף מתוכו שהרי העדים כשחתמו חתמו על חספא בעלמא דאנן השתא בשיטות רוב הפוסקים קיימינן דשינה שם האב מה"ת הגט בטל והו"ל כאלו חתמו עדים קודם שנכתב השטר דאפי' בשאר שטרות פסול כמש"כ התוס' בגיטין דף ד' ע"א בד"ה מודה ר"א ומ"ש האחרונים ז"ל מהא דגט מקושר לאו מלתא היא דנהי דבמקושר חותמים העדים על כל שיטה ושיטה מ"מ אין חותמין רק אחרי שנכתב השטר וזה פשוט:

והנה כתבתי במכתבי הקודם דלדעת קצת פוסקים במזויף מתוכו הגט בטל ולכאורה נראה כן מדברי התוס' בסוגי' דאומר אמרו ובהעתק שהעתיק כ"ת העתיק בטעות ועירב השורות והנה דעת קצת פוסקים הללו מבואר ברי"ף ור"מ ז"ל בפ"ב מה' גירושין ה"ח שדעת הגאון דבמזויף מתוכו בטל מד"ת אף דבאין בו עידי חתימה כשר אפי' מדרבנן, ולכאורה נראה דאף לדעת המכשירין מד"ת במזויף מתוכו היינו במסר בעצמו אבל במצוה לכתוב וליתן ע"י שליח י"ל דגם לשאר פוסקים פסול דהא לר"מ ס"ל דלא בעי כלל כתיבה לשמה ואפ"ה כתבו התוס' בסוגי' דאומר אמרו דגם לר"מ במצוה לכתוב למ"ד מילי לא מימסרי לשליח הגט בטל א"כ כמו כן י"ל גם לר"א אף דעדי חתימה לא מעכבי כלל שמצווה שיהי' עדי חתימה לר"א בטל כמו כתיבה לר"מ, אלא שראיתי להרב ב"ש בס' ק"כ שכתב בפשיטות דאומר אמרו בחתימה אינו אלא פסול כמו מזויף מתוכו וצריך לחלק בין כתיבה לר"מ דנהי דלא בעי לשמה כתיבה מיהו בעי אבל עידי חתימה דלא מעכבי כלל לר"א גם אומר אמרו כשר מד"ת, וביותר י"ל לפמש"כ בחי' לחו"מ סי' ס"ח בהא דקיי"ל בפ' כל הגט דלר"מ אפי' מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר ולר"א עכ"פ בשאר שטרות אף בשטר קנין שמקנה משמע דמצאו באשפה וחתם ונתן לקונה כשר, ולכאורה מהא דאומר אמרו משמע דאף בשטרי ממון צריך שליחות וכבר עמד בזה הגאון פ"י בחי' לפ' כל הגט דף כ"ח וצדד לומר דאף בשאר שטרות שהם לקנין צריך ספר המקנה ושיהי' הסופר שליחו המקנה דכתיב ספר המקנה ולא משמע כן משפט הסוגי' דפ' כ"ה דף כ"ו ע"ב לכן נלפענ"ד דודאי נהי דלר"מ לא בעי כתיבה לשמה ואפי' מצאו באשפה כשר ע"י עידי חתימה דוכתב אחתימה קאי מ"מ הדבר צריך ביאור דודאי חתימה לחוד לית בי' משא וכתב ספר לספירת דברים וצריך שיהי' נכתב ענין כריתות ושמו ושמה אלא דטעמי' דר"מ דהא במידי דא"צ כתיבה ונתקיים בדיבור כמו נדרים ושבועות ומחילה כשאמר אף אני כמוהו סגי וכמו כן ס"ל לר"מ כיון שהעדים חתמו בשליחות של בעל שמסכים למש"כ מתחילה לא יהא אלא שכתבו קוף בעלמא הרי

ע"י חתימה נתברר שמסכים למה שנכתב מתחילה ומקרי ספר כיון שע"י עידי חתימה מתברר שמש"כ מתחילה הוא מסכים זה מקרי כתיבה וספר ור"א ס"ל כיון דעכ"פ צריך שיכתוב ענין כריתות כיון שגם זה מסייע להכשירו של גט צריך שיכתוב לשמה ויעויין ברשב"א פ"ק דגיטין דף ד' אמנם בשאר שטרות דלא בעי לשמה נראה דגם ר"א מודה שאם מצא כתוב באשפה שכשר ע"י עדי חתימה שהרי זה ספר המקנה כיון שמתברר מתוך הספר שמתרצה על כל מה שנכתב מתחילה כמו דברים הנקנין באמירה דמהני אף אני כמוהו חתימת עדים הו"ל כאלו אמר אף אני כמוהו שהרי מתברר מתוך עדי חתימה שבשטר שמסכים על כל מה שנאמר למעלה ודוקא בגט פסול דבעינן לשמה אבל בשטרות כשר וכפשט הסוגי' דגיטין דף כ"ו אבל מ"מ מודה ר"א דאם מסרו לה ע"י עידי מסירה דלא מהני דהגע עצמך אטו באם ימסור לה נייר בעלמא ע"י עידי מסירה יהא מועיל הא ודאי ליתא וכמו כן כשנכתב על שם יוב"ש אחר או שנכתב לצחוק או להתלמד כיון שאין זה שטר כלל מה יהני עדי מסירה ודוקא בעדי חתימה מהני שהרי זה מקרי ספר כיון שנכתב בתוך השטר שמסכים על כל מה שנאמר למעלה אבל ע"י מסירה ודאי לא מהני ודברים אלו הם קילורין לעינים לפע"ד, ואף שמדברי המרדכי בפ' הכותב נראה דמצאו באשפה מהני ע"י עדי מסירה לר"א בשאר שטרות י"ל דדוקא בשטר ראי' לא בשטר קנין וגם לטרוף ממשעבדי נראה דלא מהני לדעת רא"ש כמש"כ בחי' לחו"מ סי' הנ"ל ולפ"ז דלר"מ ג"כ ודאי צריך כתיבה אלא דחתימה שנכתב בציווי של הבעל הו"ל כאלו נכתב בספר שמסכים לכל מה שנכתב למעלה אבל עכ"פ צריך כתיבה י"ל דלא מהני באומר אמרו שהרי הקפיד שכל הכתיבה הא על ידם אבל בחתימה לר"א דא"צ כלל י"ל דכשר, אמנם לפענ"ד באומר לשנים כתבו וחתמו ותנו ליד אשתי ולא חתמו הגט כלל הגט בטל אפי' לר"א דמקרי שינוי ותדע לך דהא בגט פשוט שעשאו מקושר אפי' בציווה סתם לכתוב גט באתרא דנהגו בפשוט מקרי קפידא ק"ו כאן ולא גרע מממנה כל הי' דקיי"ל שצריך שיחתמו כולם וה"נ הרי ציווה להרבות בעדים שיהי' עדי חתימה ועדי חתימה ע"כ מצאתי:

סימן עה

ב"ה יום ד' תולדות תר"ן לפ"ק פה קוטנא כבוד ידידי הרב החריף וכו' מו"ה חיים דוד שיחי' דומ"ץ בק' פילץ אחדשה"ט בדבר המומר בעיר לאנדאן אשר נשא מכבר אשה ישראלית בעיר רדאמסק ואחר כן ברח ממנה ולקח את רכושה, אם לסמוך על המתירין ע"י שיכתוב בכ"י שהוא ממנה את פלוני לסופר ולפו"פ שיחתמו, או לסמוך ע"ד הרא"ה והר"ן דבממנה סופר שלא בפניו מהני שלא כדעת הרמב"ן, והנה יש בזה שיטה חדשה

לרבינו ישעי' הראשון שכ' ליישב הקושי' הובא בר"ן סו"פ התקבל] דלמה באומר אמרו פסול ר' יוסי, וכי אין אדם ממנה שליח שלא בפניו, ודעתו דבמידי דאיכא מעשה יכול למנות שלא בפניו, אבל בדבר דאינו מעשה אינו יכול למנות כלל שלא בפניו, ולפי"ז שני אלו התירים אינם נכונים שהרי ע"כ כשממנה בלאנדאן את הסופר בפילץ אין הסופר שומע מפי הבעל ואפי' כתב בכתב ידו נמי לא מהני שהרי אז בכ"י בלאנדאן בשעה שכתב ממנה אותו לשליח וזה לא מהני לדעת הרב ר' ישעי' עיין בתוס' רי"ד קידושין ד' ח': ולדעתי גם שליח קבלה א"י אשה למנות שלא בפני השליח דש"ק נמי מילי נינהו כמוש"כ התוס' רי"ד, ולפ"ז שליח לקידושין נמי לא מהני אפי' ש"ק כיון דשליח וכסף הוי מילי כמוש"כ התוס' רי"ד בר"פ האיש מקדש, אמנם בפ' המביא תנין הביא בפשיטות בשם בה"ג דיכולה האשה לעשות שליח לקבלה שלא בפניו וידוע שדבריו דברי קבלה, גם בב"י לא הוזכר כלל דעה זו דא"י למנות שלא בפניו שליח לקבלה מכלל דלית דחש לזה הסברא, ע"כ הי' נראה לסמוך ע"ד הרד"ך שהובא בג"פ סי' ק"ך להקל, במקום עיגון ע"י כתיבת הבעל בכת"י שממנה לסופר פלוני שיכתוב הגט ולפו"פ שיחתמו ולפו"פ שיתן, אמנם הרד"ך לא התיר אלא במכירין הסופר והעדים את כ"י אבל באינם מכירים בעצמם את כת"י אלא ע"י שיעידו אחרים המכירין ודאי לא מהני דהא אפי' מעידים ששמעו מפי הבעל לא מהני לדעת הרמב"ן דבעינן שישמעו הסופר והעדים מפי הבעל דבלא"ה לא מקרי לשמה, א"כ כש"כ כשאחרים מעידים על כת"י של הבעל דלא מהני, וע"כ לא התיר הרד"ך אלא במכירין בעצמם דס"ל דכך לי כשרואה כת"י כשהוא מכיר כאלו שמע את קולו, וגם הרמב"ם שהתיר בפקח שכתב בכת"י אלא בכותב כן לפני הסופר והעדים, ועדיין י"ל דסגי בשמכיר הסופר אבל העדים שא"ח על הגט אלא מפני תיקון העולם כיון דבאומר אמרו לדעת המחמירין אינו אלא מתקנה שפיר יש לסמוך על הרא"ה והר"ן וגם לדעת הרמב"ן י"ל דמותר:

אלא דיש לשדות נרגא לפמש"כ התוס' גיטין דף ס"ו ע"ב דגם לר"מ דס"ל דאם מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר היינו במצאו הבעל אבל אם צוה לשליח לכתוב אם מצאו באשפה וחתמו עדים פסול דשינה בצוואת הבעל שציוה שהוא יכתוב, א"כ כמו כן י"ל לר"א דס"ל ע"מ כרתי ול"צ לעדי חתימה כשצוה הבעל לחתום גרע, אח"כ מצאתי לאחד מהמחברים שהביא כן בשם הגאון בעל משכנות יעקב אמנם לא משמע כן מדברי הרמב"ם והש"ע, אלא דכל מזויף מתוכו אינו אלא פסול דרבנן והרי לא נכתב כפי התנאי שציוה שיכתוב ויחתום, לכן נראה דדוקא בכתיבה לר"מ נהי דאפי' מצאו באשפה כשר שאין קיום הגט אלא בחותמיו הטעם הוא דהא חזינן בדבר המתקיים בפיו כשאמר אחד

הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני הר"ז נזיר אע"פ שלא הוציא נזירות מפיו, והטעם שהדיבור ואני מורה שמקבל עליו מה שקבל חבירו וכמו כן במצאו באשפה [כיון שהעדים חתמו בשליחות הבעל שמסכים על מה שנכתב למעלה מקרי ספר כריתות] אבל בהחתים השליח עדי חתימה בעת שצווה הבעל לכתוב כיון דמילי לא מימסרי לשליח אמרינן דשינו בשליחותן דהא כתיבה מעכב ובלא כתיבה שנדע על מה הם חותמים ודאי ל"מ אבל כיון דלר"א א"צ כלל חתימה אמרינן דלא לעכב נתכוין אלא לקיים תקנת ר"ג הזקן (ועיין לעיל סימן ע"ה) וכ"כ הב"ש בסי' ק"כ ס"ק ח' להדיא בעדי חתימה לא נפסל אלא מדרבנן ולפ"ז יש לסמוך בפשיטות על דברי הרא"ה והר"ן, וגם אם אין עדי חתימה מכירין בעצמם חתימת יד הבעל רק עדים אחרים מעידים על חתימתו, אמנם הסופר צריך שיכיר בעצמו אמנם גם בזה כשיש אחד שמכיר חת"י הבעל סגי ויכול הבעל למנות אותו לסופר וילמוד לכתוב כתיבת הגט אע"פ שבשעה שצווה הבעל לא הי' יודע כשלומד אח"כ סגי כדמשמע מהא דסו"פ התקבל דילמדו ויכתבו, ונ"ל להחמיר שיחתום הבעל בחת"י שממנה לסופר פב"ב שיכתוב הגט וגם ימנה בפני עדים דזה כשר להמכשירין חת"י הבעל וגם לדעת הרא"ה והר"ן, ואח"כ מצאתי כן בתשו' בית אפרים, אמנם אין רצוני לסמוך עלי לבדי עד אשר יסכים עמי ג"כ הגאון אבד"ק פילץ שיחי':

ידידו הדוש"ת בלונ"ח ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן עו

בעזהי"ת ב' דר"ח אייר ט"ז למב"י תרמ"ט לפ"ק קוטנא. לכבוד הרב הגאון המפורסם חריף ובקי מו"ה מלכיאל צבי הלוי שיחי' אבד"ק לאמזא יצ"ו. ע"ד האיש שנתחזק בסביבותיכם למשוגע וכבר היתה אשתו לפני כבודו ולפני הרב דאסטרלענקא לבקש לסדר לה גט מבעלה ושבעלה יגרשנה ואמרתם לה שמהנמנע לסדר לה גט באשר הוא שוטה גמור לדעת כל הפוסקים והנה הלכה האשה לכפר אחד הסמוך לק"ק אסטראווא מחוז לאמזא ושם סידר לה מורה אחד ג"פ, הנה הדבר זר מאוד מאוד שמורה א' דלא פקיע שמי' יסדר מדעתו לבד לאיש המוחזק לשוטה ולא הציע זאת בפני רבנים הגדולים ממנו וכל איש אשר עינים לו יבין רמאות אמנם לאשר הדבר רחוק ממני לא אוכל לפתוח ראשון בזה אמנם אתם הקרובים אל החלל עליכם מוטל לכתוב ליושבי הכפר אתם ובית דינכם ואני אענה אחריכם אמן וכעצת הרשב"א בח"א סי' שפ"ז [ויעויין ש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק ה']:

ידידכם הדו"ש ישראל יהושע חו"פק קוטנא.

סימן עז

ב"ה ח"י מרחשון תר"ן לפ"ק. כבוד י"נ הרב הגדול חריף ובקי גמור וסביר בנן של קדושים אראלים ותרשישים כש"ת מו"ה יעקב שיחי' אבד"ק נאשעלסק. מכתבו הניעני הגיעני והנה קבלתי אגרת ממאקאווי מהרב אב"ד דשם ובו מבואר הגב"ע שגבו במאקאווי שפ"א שנה לפני הגירושין רצה המגרש לאבד עצמו לדעת, והנה בפ' האומר מבואר דברי שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה ומעשה בברי שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רשב"ג אם מעצמו נפל הר"ז גט ואם הרוח דחפו אינו גט ומפרש בש"ס דאם הוכיח סופו על תחילתו שמה שאמר מתחילה כתבו גט לאשתי הי' מפני שרצה לאבד עצמו לדעת הר"ז גט, אלמא דבמה שרוצה לאבד ולהמית עצמו לדעת לא נפיק עדיין מחזקת בריא וחלים, וכמש"כ הרמב"ם ז"ל סוף פי"ח מה' סנהדרין שהסנהדרין אין ממיתין ועונשין ע"פ הודאתו שמא נטרפה דעתו בדבר זה, ועוד שמא הוא מהמחכין למות, וכבר זכר הרמב"ם ז"ל בספרו המורה וגם הרדב"ז בתשו', הרבה מהפילוסופים שגינו חיי העוה"ז ואע"ג שאסור לאבד עצמו זה ככל עבירות שבתורה לא שיהי' זה מכלל השוטים שאינן בני גירושין ובודאי שהכל לפי מה שהוא אדם אם רואין שהוא משונה תולין שגם זה הי' בדרך שטות אבל כשלא ראו סי' שטות ודאי דאין מחזיקין לשוטה כדמוכח מהא דפ' האומר הנזכר ועיי"ש בר"מ ז"ל ה' גירושין הלכה י"ג פ"ב, לכן אין כדאי בעדות שהוגבה במאקאווי לאוסרה, ותו שהרי המעשה הזה הי' שנה אחת קודם הגירושין ובמשך השנה לא ראו סי' שטות, אמנם לאשר הי' קול גמור נכון הדבר לברר עוד בעיר פולטיסק אמנם לאשר הרב הגאון אבד"ק פולטיסק אין רצונו להזדקק לזה נכון הדבר שכ"ת שיחי' ישלח שמה המו"צ דקהילתו והוא יחקור ע"י גביות עדות אם כדאי להחזיק הבעל לשוטה ולאוסרה לינשא וגם אני אכתוב להרב דק"ק פולטיסק שאחר שהוא אינו רוצה להזדקק לזה ודאי אינו ראוי לעגן את האשה הזו לכן מהראוי שהוא יסכים ג"כ על ב"ד אחר:

נאום ידידו מחו' הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן עח

ב"ה ג' שבט תרנ"א לפ"ק קוטנא. כבוד ידידי הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אברהם אהרן הלוי נר"י אבדק"ק וולאשצוב יצ"ו. ע"ד שהחמיר הא"ז לפסול נתינת הגט בלילה כמו בחליצה ולמדו קצת האחרונים מזה דגם צריך ב"ד של ג' בנתינת הגט כמו בחליצה לענ"ד שהגדיש הגאון נוב"י במה"ת סי' ק"ה וסי' קי"ד על המדה לפסול אף בדיעבד כשנסדר שלא בפני ב"ד, ובאמת בגוף דברי האו"ז מבואר להדיא דדוקא לפסול בלילה

ילפינן מחליצה אבל להצריך ג' כיון דקיי"ל כר' אחאי בר איקא דמד"ת חד נמי כשר לא החמירו בו כדמוכח מכמה דוכתי בגיטין דף ה' דרשאי לתתו בפני שנים וכן מפ' המגרש מבואר להד' דגם לר"א סגי בנותן לפני שנים עדים והגאון נו"ב לפי שלא ראה גוף דברי האו"ז שלא נדפס בימיו לכן הגדיש את המדה ואין ס' שאלו ראה גוף דברי האו"ז לא החמיר, וא"ל דמ"מ אנן נחמיר לפי שדעת כמה פוסקים לפסוק כר' אבוה דמה"ת צריך ג' א"כ צריך ג' גם לנתינת הגט, ז"א דהא אמרינן בעירובין פרק קמא דהיכי דסתרי אהדדי החומרות לא עבדינן כחומרי דמר וה"נ הא מבואר להדיא בש"ס דסגי בפני ב' וע"כ צ"ל אחת משתים או דמד"ת בחד נמי סגי או דלא נלמד גט מחליצה וכדעת רוב הפוסקים ואע"ג דבס' נו"ב חילק בין גט לנשואה דאיכא כתובה ובין ארוסה הדבר פשוט שאין ממש בחילוק זה וכבר הגאון בעצמו הרגיש בזה אלא שלבו אונסי' לקיים דברי האו"ז וכבר התבאר שהאו"ז לא הונח לו תירץ זה, ואכתי יש לעיין שהרי עכ"פ גם למש"כ בדעת האו"ז צריך ב"ד אלא כיון דמד"ת חד כשר אוקמוהו אדינא וא"צ ג' אבל עכ"פ חד מיהו בעי בתורת דיין מ"מ נימא נמצא אחד קא"פ לדעת הסוברים דגם בדיינים אמרינן נמצא א' קא"פ בטל כל הוועד, ולפי מש"כ בחי' לחו"מ סי' ג' סעיף י"א בשם תשו' הגאונים דלשמואל דחד כשר מד"ת לא אמרינן נמצא א' קא"פ א"כ ניחא דלאו"ז דס"ל דקיי"ל כשמואל לא אמרינן נמצא א' קא"פ:

ועדיין יש לדקדק כיון שהיו קרובים במעמד הגט לפ"ד רוב הפוסקים אינו מועיל כשנתכוונו הקרובים להעיד והכא הב"ד נתכוונו לראות גוף המעשה שיהי' בכשרות, אלא כיון שהזמינו לעדי מסירה ויחדו אותן כוונתו שהם לבדם יעשו מעשה הכריתות:

ואכתי נשאר לבאר כי אחר שהגט נשלח ע"י שליח לד"ה צריך ב"ד שיאמר השליח בפ"נ ובפ"נ כמבואר בפ"ק דגיטין ולרוב פוסקים דייני קיום פסולין בקרובים אהדדי, ולפ"ז תלי' בפלוגתא שהביא הרמ"א בסי' קמ"ד דלדעת הרשב"א סמכינן על שטר הרשאה ולדעת הריב"ש לא סמכינן על הרשאה, אמנם כ"כ בתשו' נו"ב דלד"ה אם אפשר לקיים גוף הכתיבה מהני אפי' לכתחילה ויכולין לקיים כל שגוף החתימה ניכרת וכאן ג"כ בקל יהא עדי חתימה או עדים אחרים מכירים חתימתו אמנם אין רצוני לסמוך ע"ד לבד וימחול לכתוב עוד לרב מפורסם:

ידידו ישראל יהושע.

סימן עט

שאלה גט ש"מ ע"ת שנכתב שם מחמת חולי שמת בה לעיקר וגם הגט הי' בין נתינה למיתה ביד המסדר גיטין:

תשובה נראה אחר שבעת מיתת הבעל הי' הגט אצלה וגם בעת נתינה נתן לידה ממש אף שבינתים לקח המסדר אצלו בתורת פקדון אין כאן חשש פסול בדיעבד, וגם מצד השם אחר שהוחזק באמירת תהילים בשם יוסף אשר אין כאן חשש פיסול בדיעבד:
ממני אביך ישראל יהושע.

סימן פ

לכבוד ידידי הרב הגדול מגזע קודש מחצבתו מ' אפרים אויערבאך נר"י האבד"ק מעזריטש. יקרתו לנכון הגיעני, וע"ד הגט הניתן ביום ה' ו' מרחשון העבר וטעו וכתבו בחמישי בשבת שבעה לחדש, והוא פלוגתא בא"ע סי' קכ"ו דלהרא"ש כשר והריב"ש מחמיר וכתב כ"ת די"ל דגם הריב"ש בסי' קי"ז דמחמיר היינו בנכתב יום החדש אחר יום השבוע והוא מוקדם כמו בנידן הריב"ש בסי' קי"ז שנכתב ביום ג' בשבת י"ז לחודש ויום ג' בשבת הי' י"ט לחדש נמצא שמה ששינו את יום החודש הי' מוקדם אבל כאן שיום החודש ז' מרחשון הוא מאוחר מיום ה' בשבוע הא מאוחר לרוב הפוסקים כשר לבד דעת הרמב"ם ז"ל:
ואני תמה, אדרבה לפי דעת רוב הפוסקים דמאוחר כשר והיינו כמוש"כ התוס' בגיטין דמאוחר אין רצונו לגרש אלא ביום הכתוב בו ולא שייך שמא יחפה ולא משום פירות דבדין היא מפסדת הפירות, א"כ בזמה"ז שהמנהג שקורעין את הגט תיכף אחר הנתינה לדעת התוס' וסייעתם היא א"א גמורה כמו בנקרע הגט באומר לה אל תתגרשי אלא לאחר ל' יום ואפי' במעכשיו ולאחר ל' לר' יוחנן דס"ל בקידושין ד' ס' דשיורא הוי צריך שיהא הגט קיים וברשותה לאחר ל' א"כ אם נאמר דהוא מאוחר לדעת התוס' הוא פסול גמור מד"ת ולדעת הר"מ ז"ל פסול מדרבנן ואין לומר נהי דלדעת התוס' מאוחר אינו חל מדאורייתא אלא מזמן הכתוב בו היינו במאוחר באמת אבל כאן שהעדים בטעות כתבו זמן המאוחר ויש עדי מסירה א"כ לדעת התוס' כשר גמור ואפילו מדרבנן זה אינו דהא לדעת התוס' בר"פ כל הגט בעינן בעדי חתימה שיהא מוכח מתוכו, ועיין בר"ן בפ' המגרש שהקשה בשם הרמב"ן דהא משמע בפ' מי שהי' נשוי דלר"מ הכותב בשטר מתנה אע"פ שיש עדים שמסרו לידו קודם שכתבו שטר מתנה לחבירו מ"מ שניהן שוין א"כ למה נידן שודא לשמואל, ועיי"ש בר"ן מה שתי' לקו', עכ"פ לדעת התוס' דמאוחר אינה מתגרשת אלא מזמן הכתוב בשטר והו"ל כאומר לא תתגרשי אלא מזמן הכתוב בגט ואם זנתה קודם זמן הכתוב בגט אע"פ שכבר נמסר הגט לידה חייבת מיתה, א"כ לפ"ד אע"פ שנכתב בטעות דמי להא דהי' שמה נפאתה וכתיב חפאתה דמבואר בפ' תתקבל דפסול אע"פ שהי' בטעות דמ"מ לא נכתב כהוגן, וה"נ בנכתב שלא תתגרש עד ז'

מרחשון אע"פ שטעו שחשבו שזמן ז' בחשון הוא ביום החמישי מ"מ אינו מוכח מתוכו, ואפי' את"ל שנאמנים לומר ע"ז חתמנו וע"ז לא חתמנו וכשר ע"י עידי מסירה מ"מ מקרי מזויף מתוכו דפסול לדעת התוס' גזרה שמא יסמכו. על עידי חתימה לבד וה"נ ע"י עידי חתימה לבד הוא פסול גמור כשנקרע מקודם, ומלבד זה המעיין בדברי הריב"ש סי' קי"ז נראה להדיא דגם להראב"ד פסול ודברי הטו"ז בסי' קכ"ו ס"ק כ"ז הם תמוהים ונראה דלא ראה במחכ"ת דברי הריב"ש בסי' הנז' ועמש"כ בס' ישועות ישראל ס"ס מ"ג] לכן לפענ"ד יש להצריכה גט אחר כשאין שעת הדחק כמש"כ הגאון מוהר"ם ז"ל:

ומ"ש להקל דמקמי רוב החודש רובא דאינשא טעו בעיבורא דירחא מלבד שקשה לסמוך ע"ז בשני עדים כמש"כ התוס' בפרק כ"ש, בזמן הזה דהחדשים קביעי וקיימי ואנן בקיאין בקביע דירתא כדאמרינן בפ"ק דביצה אלא שבחו"מ סי' ל' מבואר דגם בזה"ז אמרינן דטעי ומ"מ שם לא נזכר אלא בע"א, אמנם בדברי הרא"ש ומרדכי נראה דגם בזה"ז אמרינן דטעו, ומ"מ א"א להכחיש החוש דסתם עידים הרגילים לחתום על גט הם בני תורה ויעויין היטב בדברי הריב"ש סי' קי"ז ובפסקי מהרא"י סי' י"א וי"ב וי"ג, גם מש"כ כ"ת משום זילותא דבי דינא יעויין בדברי מהרי"א סי' י"ג עיי"ש היטב בדבריו כי נעמו. גלל כן נראה כל שאינו שעת הדחק להחמיר ואם הבעל לא ירצה לגרשה מחדש אסור לו לישא אשה אחרת ואע"פ שבדברי רמ"א סי' קי"ט מבואר שאם נמצא פסול בגט אין עליו חרגמ"ה היינו ברוצה לגרשה שנית והאשה אינה רוצה, לא כשהיא רוצה והוא מעכב כנ"ל נכון:

וע"ד סירכא דבוקה בס' תרתי לריעותא אם היא ריעותא כ"ד הנה גוף התרתי לריעותא אין לו שורש בש"ס ופוסקים קמאי כי מדברי הראב"ד בסירכא תלוי' ע"ג הבועה אין ראי' ובקל יש לדחות, אמנם האחרונים החמירו ודרשו תילי תילין של הלכות, ועכ"ז נראה שמה שתפסו האחרונים בסירכא דבוקה הסרה על ידי קליפה לריעותא גדולה אינו כן לפענ"ד שהרי לדעת הרמב"ם ור"ת והרז"ה בריאה הסרוכה למקום שאין הנקב פוסל כשר ע"י נפיחה ומבואר בדבריהם דגם בהעלתה צמחים כשר אע"ג דהו"ל תרתי לריעותא ואע"ג דלא קיי"ל כן מ"מ בספק תרתי לריעותא לא נחשב הקליפה לריעותא אחר שלדעת גדולי הראשונים כשרה גם בהעלתה צמחים, אמנם מאונה לאונה של"כ איני אומר לא איסור ולא היתר:

וע"ד הקאלאשען אשר שמע כ"ת בשמי שאסרתי אותם משום חשש שעטנז, לא סיימו קמי' דמר שפיר אני לא אסרתי אותם רק חתני הגאון אבד"ק קאליש וכעת בק' פיעטרקאוו הוא אסרם וחלקו עליו ונהגו היתר:

וע"ד החוטין הנקראים קלעצלעך פעדעמליך אשר בקש כ"ת לחקור עליהם, אהובי ידידי הנה בכל מדינה נשתנה מנהג האומנים ונכון יותר שיחקור מעכ"ת שיחי' במקומות הגדולים בקיוב ובזיטאמר ובברדיטשוב מה מעשיהם אם מצמר גפן או מפשתן:
ידידו ישראל יהושע.

סימן פא

ב"ה יום א' כ' לחודש טבת תרל"ט לפ"ק. לכבוד ידידי הרב הגאון הגדול מעוז ומגדל מו"ה שמשון ארנשטיין נר"י האבד"ק אזארקאוו אחדשה"ט, בדבר הגט הנשלח מאמעריקא ונמצא טעות בהרשאה וחששו עבור זה שהמסדר אינו בקי בטיב גיטין וקידושין לכן נתעכב ולא ניתן הגט והבעל נשא שם אשה אחרת עפ"י נימוסי המדינה דשם לכן יש חשש עיגון גדול ובפרט כי נכתב משם אשר בעוד ב' חדשים ירחיק הבעל נדוד והנה בעיקר הדין אחר שאין כאן בגוף הגט שום ריעותא ונכתב ע"ל היו"ט רק בהרשאה נכתב שיבוש הא ודאי שהסופר שמש בכתיבת גיטין רק שנשתבש בכתיבת הרשאה אשר נתחדש זה מקרוב ע"פ אחד מחכמי לבוב שחשב להמציא תקנה ע"י גט שנשלח על הפאסט לחוש לדעת האוסרין שהביא הר"ן בפ"ב דגיטין ובזה שנעשה ע"י שני שלוחין יצא חשש זה והם דברים שאין הדעת נוחה הימנו וכבר ראיתי לאחד מגאוני דורינו שלא נחה דעתו מזה והוא באמת דבר זר מאוד שאין ראוי לנהוג כן כ"א למנות שליח א' ע"י כתב כמש"כ רע"א להקל בשעת עיגון, אמנם בלא ספק המסדר הזה שראה נוהגין כן לכן נתקלקל בזה אבל אין לחוש שטעה בכתיבת הגט עצמו ואין לנו לחוש במקום עיגון שמא אירע לו דבר זר שאינו שכיח כדמוכח בדף י"ח בגיטין עיי"ש לכן עצה היעוצה לשלוח לשם שיכתוב הסופר גט אחר (כי בגט הזה כפי ששמעתי יש חשש שבטלו הבעל) ולשלוח לשם נוסח הרשאה באה"ט ולכתוב באה"ט שהבעל ממנה לשליח להולכה פלוני בן פלוני לא לעשות ע"י שני שלוחין אמנם עכ"ז לחומר איסור אמרתי לצאת עוד שאחר שתקבל האשה הג"פ ששלחו ע"י פאסט וימסור השליח לידה (וטוב מאד שאחר שהבעל יודע לכתוב שיקיים הבעל בח"י את הרשאה וכזה שמכירין בלאדז חת"י אך קיום לדיני הרשאה) ואח"ז יכתוב הבעל בח"י שהרי הבעל יכול לכתוב ויכתוב שהוא ממנה לפב"פ הסופר הדר בעיר לאדז שהוא יכתוב ג"פ לאשתו פב"פ ועדים פב"פ יחתמו והרי הג"פ הסכים בסי' ק"כ ס"ק כ"ח להקל בשעת הדחק שיכתוב בכת"י שממנה שליח אחר שאפשר להכיר חת"י בלאדזי גם יכתבו העדים שאמר בע"פ שממנה את הסופר פב"פ והעדים פב"פ ופב"פ לחתום והשליח פב"פ למסור לידה ובזה נצא מידי חששות

דאחר דלרוב סומכין על כת"י שממנה הסופר בלאדזי והעדים כל כי האי נסמוך על הגט ששלח הבעל מאמעריקא:
ידידו ישראל יהושע.

סימן פב

ב"ה כ"ה אלול תרמ"ה לפ"ק קוטנא. השאלה מובנה מתוך התשובה סי' פ"ד. שוכן שמים יכתבהו ויחתמהו בספר החיים כבוד הרב הגדול מעוז ומגדל מגזע ישישים בנן של קדושים כקש"ת מ' יחיאל מיכל נרו האבד"ק סלאוויטא. בדבר המתנה שנתן המגרש לאיש א' ושמו מיכל בר"מ, מתנה זו אין בה ממש דהו"ל דבר שלא בא לעולם וגם מחמת קנין אודייתא ל"מ כיון שהוא דבר שאין נתפס בקנין ומה שכ"ת חשש מחמת די"ל דאפשר שכיון בדרך חיוב דיכול להתחייב עצמו בדשלב"ל אין לשון השטר מורה כן שהרי כתב שנתן לו במתנה גמורה מעכשיו ושאין לו שום שיור וזכות ובלשון חיוב נשאר לו זכות שהרי גוף הנייר הוא שלו אלא שיש עליו שיעבוד, ובלא"ה אין לשון זה שהוא מתנה סובל לשון שיעבוד הגוף, אמנם יש לעיין בזה אם לדמותו דהא דב"ב דף מ' ע"ב גבי מתנתא טמירתא ואע"ג דיש לחלק בין גט דקיי"ל כאביי דגילוי דעת לאו מלתא היא מ"מ יש לדמותו להא דאמרינן שם ד' ל"ד בעובדא דר"ש עיי"ש אלא דכאן ביטל הבעל המודעות, אמנם ראיתי בלשון הגב"ע שהעדים זכרו שהם ידעו מהאונס ובאנסוהו לגרש ל"מ ביטל מודעה א"כ נכון לשלוח אחר העדים והם יעידו על עצם האונס וגם יאמרו נוסח השבועה שנשבע המגרש ואם יראה לב"ד שלא הי' כאן אונס ע"פ הדין כבר דיברו מזה האחרונים ועוד חזון למועד אחר היו"ט הבע"ל לעיין בעומק הלכה ועכ"פ מהראוי לדרוש את העדים אחר שכתבו שהכירו באונסו לידע מהות האונס:
ידידו הדוש"ת בלונ"ח ולחיים טובים יכתב ויחתם

סימן פג

ב"ה יום ג' ט' אדר שני תרמ"ו לפ"ק פה קוטנא. להרב הנ"ל. בענין הנ"ל. מכתבו הגיעני, וצר לי מאד בזה הענין כמה הוא קשה משני הצדדים להקל באיסור א"א וגם לעגן אשה רכה בשנים הוא קשה גם יש בזה תקלות רבות כי ירבו הרורנם לעשות כמעשיהם אמת אם הי' הזמן ראוי לזה הי' נכון לגדור הדבר בתקנות רבות להחרים את עידי מודעה גם להחרים את הבעל המגרש גם כי לדעתי קללת וחרם ר"ת רבצה עליהם ובסוף מכתבי אכתוב מה שנ"ל בזה, אמנם כעת נכתוב מה שנראה בשורש הדין. הנה כ"כ במכתבי הקודם שאם היות שמה שהקנה לאיש א' הנייר ל"מ מ"מ נראה שהוא כעין מודעה שמגלה דעתו שאין רצונו בקיום הגט כההוא דפ' חז"ה דף מ' ויש לדמותו להא דפ'

השולח גבי ר"ש מבטל גיטא והנה כ"ת הביא בשם ס' תיקון עולם מהרב מוהר"ש קליגער ז"ל מבראד שכתב בכעין זה שהקנה המגרש את הנייר דכיון דידוע שעשה כן לקלקל הגט לא קנה השני הנייר וגם מצד גילוי דעת לא נפסל הגט דקיי"ל גילוי דעתא בגיטא לא מיפסל, ודברים אלו סתורים מני' ובי' ולפי הנראה אגב רהיטא כתב כן ועיקר ההיתר הוא ע"פ ביטול מודעה האחרון הכולל כל ביטול מודעות הראשונות, ועיקר הטעם שאני חוכך בזה לפי שהרשב"א הוקשה לי על הביטול הכולל של הרמב"ם שהרי מסר מודעה מקודם על כל הביטולין שלאח"כ ואין לנו לומר מהסתם שחזר בו עד שיתברר בעדים כמו לר"מ במקנה דבר שלב"ל דא"נ לומר אחר שבא לעולם שחזר בו, אלא דמ"מ בהנך שכופין לגרש דאמרינן כיון דמצוה לשמוע דברי חכמים על דיבורו אחרון אנו סומכין שמסתמא עשה כדין וכן בכ"ד אנו הולכין אחר דיבורו אחרון אבל כשיש עליו איסור שבועה אמרינן אוקי אחזקת כשרות ואחר הראשון אנו הולכים ואין זה דברים שבלב כיון שיש עדים שמסר מודעה ואלו היו עדי הגט יודעים זאת הי' נודע להם שמסתמא לא עבר על שבועה ועל דיבורו הראשון סמך, ועיקר פלפול של הגאון נו"ב הוא משום כ"מ דא"ר ל"ת אי עביד ל"מ ובזה אני מסכים לדבריו אמנם עיקר החשש הוא מחמת השבועה דבזה לא נלך אחר האחרון אחר שיש לנו עדים מוכיחות שעל דיבור הראשון סמך:

ומצאתי בתשו' ראנ"ח סי' מ"ב בא' שמסר מודעה שמגרש את אשתו בעבור סכנה ונשבע אח"כ שלא יבטל ושגם אם יבטל המודעה יהי' הביטול כחרס הנשבר ודן הרב ז"ל במה שאמר שהי' אנוס אין נכון שזה לא מקרי אונס, ואם מצד המודעה כיון שביטל המודעה כדעת הרמב"ם והרשב"א הגט כשר אלא שבסוף כתב דיש להחמיר קצת ע"פ הא דאמרינן בתמורה כ' דא"ר ל"ת אי עביד ל"מ ואע"ג שהתוס' והרא"ש בתשו' כתבו דבשבועה לא אמרינן כן מ"מ הא המרדכי ס"ל גם בשבועה אי עביד ל"מ ומ"מ כתב שחכמי עירו מורי הוראות הסכימו להתיר ושהוא מבטל דעתו, והנה בראותי תשו' זו רציתי לכתוב לכ"ת שאחר שחכמי עירו הסכימו להתיר גם בנשבע שלא יבטל המודעה גם הרב מהראנ"ח ביטל דעתו כן ראוי להורות:

אמנם אח"כ ראיתי שעל אותה מעשה שאירע בקונשטאנטינא שנשאל מוהראנ"ח נשלחה לשאלוניקה להרב מוהרש"ך כמו שיראה המעיין בתשו' מהרש"ך בחלק שני סימן קכ"ט וק"ל שהשאלה זו היא ממש אותה מעשה שנזכרה בתשו' מהראנ"ח ושם בסי' ק"ל כתב ג"כ שאין זה אונס ושביטול מודעה קיים והגט כשר אמנם בסוף כתב שכיון שנשבע מעיקרא על קיום מודעה הר"ז ספק מגורשת וכיון שהמגרש כאן כופין אותו שיגרשנה מחדש, ונראה מדבריו דלאו משום כ"מ דא"ר ל"ת אי עביד ל"מ כמו

שצידד מהראנ"ח אלא משום חששא דלא ביטל אח"כ המודעה בשביל חשש שבועה שכן נראה מדברי הרב בעל לחם רב בתשו' סי' ל"א שגם הוא השיב על אותה השאלה כנזכר בריש השאלה ושם כתב שהדבר ספק אם אונס הפחדה מקרי אונס לכן לא תנשא ע"פ גט זה לאחר אמנם אם יכול המגרש להחזירה כיון שהוא כהן נראה דדינו כדין ספיקות שפסולה לכהונה ואסורה לעלמא ואח"כ כתב די"ל דמותרת לחזור דכיון דמסר מודעה ונשבע חזקה שלא נתרצה אח"כ לעבור על השבועה ולכן כתב בתשו' אחרת והיינו בסי' ל' שכתב דגם במכר דקיי"ל דאנסוהו למכור זבוני' זבונא ואם מסר מודעה ל"מ המכירה ואם ביטל המודעה המכר קיים מ"מ אם נשבע אין המכר קיים דמסתמא לא עבר על השבועה ולא מכר על דעת שיתקיים ולא אמרינן דאחר דיבורו האחרון אנו הולכים ודע שמש"כ בתשו' הנזכר לאו דוקא שהרי כתב שם שגם הוא מסכים לסברת מוהרש"ך ושמחתי כי כוונתי לדעת הגדולים ב"ה, ובודאי לא ראה הגאון נו"ב דברי הגדולים הללו שאלו ראה ודאי הי' מביא דבריהם שהרי הגיעו להוראה וגם בדורו של רבינו ב"י כידוע, נמצא שהגאונים מוהרש"ך והלחם רב והראנ"ח אסרוה לינשא ואע"פ שמצד חששא דראנ"ח הי' נראה להקל במקום עיגון שכן דעת רוב הפוסקים מ"מ משום חששא דהמורש"ך והלחם רב יש להחמיר:

ודע שגם בכנה"ג בא"ע סי' קל"ד בהגהת הטור אות ה' הביא דברי רש"ך אלא שנדפסה בטעות וצ"ל ביטל המודעה ולא התירו שבועה הר"ז ספק מגורשת, ובהגהות ב"י אות י"א הביא דברי הלחם רב. הן אמת בהגהות הטור כשהביא דברי מהראנ"ח סי' מ"ב כתב בשם ס' מגן אברהם דבדיעבד אם נשאת לא תצא אמנם זה מצד חשש הראנ"ח אבל לא משום חשש דהרש"ך והלח"ר שכתבתי:

ועדיין יש לנו לחלק בין נידן דידן לנידן דרש"ך דכיון דכבר נשא המגרש אשה אחרת במקומות דאיכא חרגמ"ה שלא לישא שתי נשים הרי הודה על עצמו ששקר בימינו וע"כ ששאל על השבועה קודם הגט משא"כ בנידן דהרש"ך והלח"ר ועיי"ש בתשו' ל' שצידד שם בכעין זה ומ"מ בעניותי איני רואה מקום להפיג הפחד בזה די"ל דמה שנשא לפי שטעה וסבר דאם כבר גירש ונמצא פסול תו לא מקרי עבריין, והאמת אינו כן דהבעל ממנ"פ עבר חרם שהרי לפ"ד שלא גירש כדין הר"ז נושא שתי נשים גם גירשה בע"כ שע"ד זה לא נתרצית ואם שקר בימינו עבר על חרם ר"ת, ועוד אכתוב מזה בסוף:

ומש"כ בשם הה"ג מקארלין דהו"ל שבועת שוא על קיום השבועה שהנייר יהא לאיש אחר תימה דהנשבע ע"ד שטעה בדין לא הוי ש"ש כההיא דרב כהנא ורב אסי ואדם טועה בדין דשלב"ל, גם מש"כ דהו"ל כנשבע לבטל המצוה הרבה יש לדון בזה שעיקר

השבועה הי' שבאם לא תתן לו ממון כך וכך לא יהא גירושין מלב חפץ, האמת שהוא מושבע מן התורה שלא לגרוע עונתה ובאם יחפוץ לגרשה צריך ליתן כתובתה ותוספות שליש ואע"ג דכתובה דרבנן כש"כ תוספות שליש מ"מ כל שמתחייב לה בשעת נישואין מרצונו הרי הוא כחיוב דאורייתא, והנשבע שלא לפרוע מקרי נשבע לבטל המצוה דאורייתא, מ"מ כל הישר הולך ישפוט אחר שנוסח השבועה לא הי' רק שיתן הגט ע"ד שהנייר אינו שלו כדי שלא יתקיים אין בזה סרך לבטל מצוה ויעויין בחו"מ סי' ע"ג, גם קיי"ל דשבועה חלה ע"ד מצוה שאינו מפורש בתורה ואפי' לדעת הרשב"א והר"ן בתשו' דגם ע"ד סופרים אינו חל בקום ועשה הכי לא מקרי קום ועשה, ויעויין בתשו' הראנ"ח שהבאתי שכתב שראוי להנהיג להתיר השבועה קודם הגט באם נשבע שלא לגרש או שלא יבטל בלב שלם כל הביטולין ואבקש מכ"ת הרמה שיחי' שגם הוא יצוה כן גם אנכי בל"נ אנהיג כן:

ולפע"ד נכון להתרות בהבעל שאחר שהוא שוי' אנפשי' חד"א שאמר שנשבע ושמסירת מודעה חל אסור לו לבוא על השני' ועובר בכל יום על חדר"ג וגם עבר על שהטעה אותה ומרה תהי' אחריתו עריר הוא ועריר ימות אם לא ישוב מאוולתו ליתן לה גט פטורים ומלבד זה אחר שהאשה כבר נשאת אסורה ע"ז וע"ז וכופין שיגרשנה גם כל הרבנים הסמוכים בסביבותיכם אבטח שיסכימו לזה, ואם עדיין יקשה את ערפו אם תמצא מתירין אבטל את דעתי, טוב שיכתוב כ"ת לחתני הגאון אבד"ק פיעטרקוב שיחי', אמנם העיקר להתרות בהאיש המגרש ע"י הרבנים הסמוכים ובאם ירצה איזה סך לדעתי טוב לתת לו אם אינו דבר גדול לבל לכנס בחשש ס' איסור א"א ואיני רואה בזה עלבון להב"ד שהם עשו כהוגן לפי הנהוג במדינות הללו, ויראה שאם יגרשנה בעלה מחדש מותרת לבעלה השני מאחר שלא בא עלי' ואין כאן חשש דאורייתא, והנה לפי מה שהחמיר מוהראנ"ח לפי שאם עביד ל"מ צריך גט חדש רק שיתירו לו ב"ד ונמצא למפרע הגט חל אבל לטעמו של רש"ך והלחם רב דמסתמא לא בטל בלב שלם גם כשהוא מתיר לעצמו השבועה מ"מ צריכה גט אחר וכעין זה כתב הרשב"א בתשו':

ידידו הדוש"ת בלונ"ח ישראל יהושע.

סימן פד

ב"ה ז"ך אלול תרל"ח לפ"ק. כבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי מ' יצחק נ"י אבד"ק סאמפאלנא. בדבר שאלתו בסופר ג"נ שטעה בכתבו לירח בשני יודין וקודם שכתב הח' נזכר ועשה מהיו"ד והר' רי"ש עבה וגדולה אי אריך למיעבד הכי, ידידי הלא מבואר היטב בש"ע א"ח סי' ל"ב עי' ט"ז ס"ק ט"ז ומג"א ס"ק כ"ד דרשאי לעשות מדלי"ת רי"ש

עש"ה, אמנם היכי שמקצת אות נעשה ע"י חק תוכות בש"ע מכשיר כשיגרור כל מה שנעשה פסול ע"ש באו"ח סי' הנ"ל, ובתשו' רד"ך סי' א' האריך לפסול כמו בכתב מקצת גט שלא לשמה ושאר הגט כתב לשמה א"כ כך לי אם כתב מקצת אות שלא לשמה או ע"י חק תוכות, ובחי' דחיתי דברים הללו דבהדיא מבואר בתוספתא דשבת פי"ב ה"ח בכותב שני חצאי אותיות קודם שבת וגמרן בשבת חייב ובכותב אות אחת לפני שבת ואות שני בשבת פטור אלמא דגומר אות מקרי כותב כל אות אמנם בעיקר דינו של רד"ך בארתי דהוא פלוגתא דאמוראי בירושלמי פ"ב דגיטין ואין זה ענין שהקיל הט"ז בפשיטות, ומ"מ נ"ל דיש לזהר לכתחילה בתורף אבל בטופס אין לחוש דלא ימלט שלא יהי' ע"י תיקון שום טשטוש וירח מקרי טופס דאם כתב שבוע שנה סגי כמבואר בא"ע סי' קכ"ז:

ישראל יהושע.

סימן פה

בעזהי"ת ו' וישלח ר"ך לפ"ק. כבוד ידידי הרב הגדול וכו' מ' נחום נר"י אב"ד בסאכאטשוב. יקרתו לנכון הגיעני, והנה אשר החמרתי על האי עלובתא באשר לא נתקיים כת"י וכת"י הבי תלתא, כתב כ"ת שיהי' כי בתשו' נו"ב ג"כ החמיר, אבל דעת הרשב"ץ ובנו הרשב"ש וכן בהמ"ר דגיטין סי' תנ"ו הקילו במקום עיגון דא"נ קיים, ואני אומר תשו' נו"ב זו שהזכירה כ"ת לא ראיתי' אמנם מתניתין ידענא דתנן בפ"ק המביא ממ"ה צריך שיאמר בפ"נ משום חשש זיוף לרבא וכן רבה אית לי' דרבא והכי פסקו כולהו רבוותא, ומה שנשען כ"ת ע"ד הרשב"ץ התם הי' המעשה בש"ק שהביא כתב משני עדים שקיבל הגט בפניהם וש"ק א"צ שיאמר בפ"נ כמו אשה עצמה אחר שנתגרשה נאמנת לינשא בלא קיום לדעת רוב הפוסקים וכבר חלקו בין ש"ה לש"ק, גם הרשב"ץ עצמו כ"כ לפי שכל שכבר נגמר ענין הגירושין שלא בפנינו אין לנו לחוש וכ"ז ל"ש בנד"ד:

ויש לע' בדברי הרשב"ץ שהרי שם בשטר בשני עדים שנכתב שלא מדעת המתחייב הוא מפי כתבם, וראיתי לבעל תורת גיטין בסי' קמ"א שהקשה בשטר שליחות היכי מהני והא חב להבעל והו"ל מפי כתבם, ואני אומר במחכ"ת לא ירד למכוון דברי תוס' וסייעתם שהם שכתבו דשטר בעי שיכתוב מפי המתחייב וכשנכתב שלא מדעת המתחייב לא מהני זה משני טעמים א' דכשנכתב מדעת המתחייב הו"ל ככת"י והו"ל מפי כתבו דלוה או המוכר אבל כשלא נכתב בשליחותו הו"ל ככתבו מלוה או הלוקח וכת"י דמלוה או הלוקח מידי ממשא אית בהו ועוד טעם אחר דבעי דומיא דספר מקנה ובשטר הקנאה

צריך שיכתב מדעת המקנה ואם לא מפסל כדקיי"ל בחו"מ סי' רמ"ג והוא מש"ס פ' כל הגט, ומעתה נתבאר לנו ששטר הנכתב מדעת המצוה ואף שיש בו חוב לאחרים ומ"מ כל היכי דכת"י הוא דידי' מהני ופשוט בעיני דאע"ג דשליח קבלה צריך עדים מ"מ כת"י דידה מהני דאפי' כתבו בינו לבינו דכת"י כק' עדים דמי כמו דמהני כת"י דידי' בגט דצריך שני עדים, ואפי' התוס' דס"ל ביבמות ל"א ע"ב דמספקא לן אי מהני כת"י בשטר קידושין נראה שמודים בשליח קבלה בכת"י דידה כש"כ שרוב הפוסקים ס"ל דמהני בשטר קידושין כת"י א"כ לטעמו של הרז"ה דצריך דעת המתחייב משום דהו"ל ככת"י ואית לי' קלא פשיטא דמהני כאן בלא ידיעת הבעל דכת"י דידה נמי מהני ואם השליח קבלה מביא כת"י שלה מוסרין לו הגט אלא אפי' לטעם תוס' ורשב"א דבעינן דומיא דספר מקנה היינו בשטר הלואה או מכר דבזה כשנכתב שלא בציווי המקנה לא מהני לקנין אבל שליח לקבלה פשיטא דלא בעי ריצוי דידי' ואם מנתה שליח לקבלה והבעל מעכב אין השליחות בטל רק שהברירה בידו שלא ליתן לו הגט. אבל אם נתן אח"כ בידו הגט אע"פ שהאשה לא מנתה אותו מחדש מ"מ הרי היא מגורשת לפי שאין צריך דעת הבעל במינוי שליחות הקבלה ומעתה אחר שא"צ ריצוי דבעל במינוי שליחות דידה אין חוב דבעל קרוי חוב וכן שיהי' קרוי מפי כתבם ובודאי שגגה גדולה היא בידי המחברים החדשים שחידשו חומרות ולא ירדו למכוון, תדע דשטר קידושין מהני אף דחב לאחרים וכן כתבו לשמה ושלא מדעתו, ובחי' לחו"מ סי' כ"ח הארכנו אך ע"ד הרשב"ץ בנכתב שנתגרשה בזה ודאי קשה דכת"י דידה לא מהני וכן מעשה הגירושין צריך שיהי' מדעת הבעל א"כ בין לטעמו של הרז"ה ובין לטעמא דבעינן דומי' דספר המקנה לא מהני, ואפשר דס"ל דהו"ל כהודאת קרקע דכתבינן דמסתמא ניחא לי' וה"נ בגירושין אחר שכבר נתגרשה, ומ"מ אין מזה ראי' לדעת מעכ"ת, ומה שנסתייע מעכ"ת מדברי הרשב"ץ האמת כי כל הפוסקים שראינו סוברין דקיום ב"ד צריך קיום והרשב"ץ אפשר שלא היקל גם הוא אלא בשליח קבלה שיש בידו מעשה ב"ד אבל בש"ה קשה לעשות מעשה נגד פשט המשנה דצריך (שיאמר בפ"נ מחשש זיוף אמת שהרמ"א בא"ע סי' קמ"ב העתיק דברי הרשב"ש גם בש"ה אבל תימה כי בדברי הרשב"ש לא נזכר רק שליח לקבלה ועיינתי בדברי הנו"ב שהזכיר כ"ת וראיתי שהרגיש בזה, אמנם הוא הבין דגם בש"ה היקל הרשב"ץ ולא ראה גוף דברי הרשב"ץ דרק בש"ק היקל, לכן לפענ"ד ד"ז צ"ע:

גם יש לעיין כי לפי מה שיתבאר אין היתר מצד כת"י הבעל, ולדעת רב שרירא הזכירו הש"ך בחו"מ סי' ס"ט כת"י צריך קיום מדאורייתא א"כ אזיל כל הקולות, איברא דלמש"כ בחי' לחו"מ סי' ס"ט וסי' ס"ו יש מקום להקל בזה:

ומצד חשש ברירה שהזכיר כ"ת הנני מוסר לו כלל גדול בזה כי ודאי מינוי השליחות צריך דעת המשלח ודעת השליח ואין אדם נעשה שליח בע"כ כדמוכח להדיא בר"פ התקבל, ועכ"ז יכול לעשות שליח שלא בפניו כמוש"כ הפוסקים אע"ג דבעת שנודע להשליח ועושה שליחותו המשלח לא ידע כלל לפי שריצוי שלו דמעיקרא מהני לריצוי שליח דאח"כ (ובזה בטלין דברי המפלפלין החדשים שהזכיר כ"ת במכתבו הקדום דכלתה אמירה דא"כ האיך יכול למנות שליח שלא בפניו הלא לא נעשה שליח אלא בעת שידע שנתרצה] וברירה שהחמיר הרשב"א הביאו הב"י אינו אלא במקום שיש חשש בריצוי המשלח באשה שאומרת מי שירצה בעלי שהרצון שלה שהקפידה התורה במינוי השליחות אינו בשלימות שהרי בטלה רצונה מפני רצון בעלה וכשנתרצה בעלה אמרינן שריצוי שלה הוא ע"ז השליח ובזה אנו צריכים לבוא לברירה, אבל מי שאומר מי מכם שירצה לעשות שליח עבורי אני ממנה אותו בזה אין ענין לברירה שהרי אדרבא בפי' הגיד דעתו שאינו מקפיד כלל ורוצה בשליחות של אחד משניהם מי מכם שירצה, ותדע דהא בפ' התקבל באומר לתלתא בי תרי מיניכו כתבו גט לדבתהו והי' ביניהם מקרי דרדקי ובנו אלו הי' האב קיים הי' האב עד ואחר שאינו מסתפק להש"ס אם הבן יכול לעשות עד אע"פ שאלו הי' האב קיים לא היו שניהם יכולין להיות שליחים לחתימת הגט וכן בהא דפ' המביא באמר לעשרה דקיי"ל שנים משום עדים וכולם משום תנאי, אע"פ שהי' ביניהם שני אחים שבהכרח אחד משנים נעשה עד ולא השני והשני לא יהי' רק משום תנאי ואין זה ענין לברירה לפי שאין חסרון בחוק המשלח שהרי המשלח מגלה דעתו שרוצה באחד משניהם ואין החסרון רק בריצוי השליח ורצון השליח מועיל כשנעשה השליחות ואין ענין לנדונו של הרשב"א שיש ריעותא בחסרון רצון המשלח שהרי גלתה דעתה שאין רצון שלה כלום ואינה חפצה רק במי שיחפוץ הבעל א"כ אנו צריכים לומר ברירה שזה היא רצונה שהרי בעת שנעשה השליחות קבל השליח ואשה לא ידעה שבהכרח שזה שהאשה לא רצתה:

ומעתה בנד"ד כיון שהגיד בפי' שאינו מקפיד רק מי שיהי' לו פנאי מאחד משני הסופרים וירצה להיות שליח יהי' שליח אין כאן מקום לברירה:

אמנם בזה יש לדקדק קצת בכתב עדים שנראה שהתנה שרק ר' ליזר יעשה שליח ובאם לא ירצה אזי הרשות ביד הסופר השני א"כ ביטל רצונו במינוי השליחות של הסופר

השני בריצוי ר' ליזר לכן נראה שלכתחילה צריך ר' ליזר לכתוב וכן השני עדים שהזכיר תחילה ובזה אין שום חשש לברירה:

גם יש מקום לעיין משום חצי דבר אמנם ראיתי שהגאון רע"א ז"ל נסתפק אי שייך חצי דבר גם בב"ד, ולכאורה יש להוכיח מהא דשבועות עדות בהא דא"ל מנה הלויתיך בצד עמוד פלוני והלה אומר בצד עמוד זה לא עברתי מעולם ובאו עדים שהשתין מים דס"ל לר"י דהוחזק כפרן וקשה לדעת הרי"ף הו"ל חצי דבר וע"כ דמצטרפין הגדת ב"ד אלא שמדברי הרמ"ה הובא בטור ובריב"ש סי' שי"ח נראה דגם הב"ד אין מצטרפין לחצי דבר דעדים, אמנם עכ"ז יראה דבנד"ד אין חשש כמו שנראה מדברי כל הפוסקים באומר אמרו דלא חששו לזה אף שעדי אמירה אינם עדי מסירה ובמ"א הארכנו:

ונבוא אל השלישית מצד מינוי השליחות במכתב שלא בפניו וכ"ת רצה לסמוך ע"ד הרש"ל שהקל במונה שליח שלא בפניו, ולפענ"ד אין לסמוך ע"ז נגד דברי הרמב"ן והרשב"א וכ"נ להדיא דעת הרא"ש והטור סי' קמ"א כמו שביארו הפרישה והד"מ ורש"ל לא ראה דברי הרשב"א שהסכים בפשיטות להרמב"ן:

ולכאורה הי' נראה לה"ר לדברי הרא"ה דגם באומר אמרו "מדעתכם" אינו אלא פסול דרבנן מהא דיבמות פ' יש מותרות דנשואה נותנת רשות לתרום אע"ג דתרומה הו"ל מילי ואין שליח עושה שליח במילי מיהו יש לדחות דתרומה ג"כ מקרי מעשה שלא כדעת האחרונים כההוא דאמרינן בריש תמורה לא תתני מימר דבדבורו איתעביד מעשה שעושה מחול קודש וה"נ דכוותי' ובלא"ה יש לדחות:

רק שלפענ"ד נראה ברור דאין להקל באומר אמרו וכ"ד הג"פ רק בנשאת שלא תצא, אמנם בנד"ד שיש ג"כ כת"י הבעל דמבואר ברשב"א ור"ן דלהרבה פוסקים מקלינן אף בלא נכתב בפני סופר רק ששלח למרחקים א"כ בצירוף שני צדדי ההיתר מצד כתיבת עדים וכת"י הבעל יש להקל בשעת הדחק וכדברי הרמ"א דאין צריך קיום אם היות כי לדעת הרמב"ן כל ששמעו מפי עדים ל"ה לשמה א"כ י"ל כשאינו מכיר חתימת הבעל אע"ג דמדאורייתא א"צ קיום מכל מקום כיון שאינו ברור להסופר ל"ה לשמה אלא דמ"מ יש להוכיח מהא דמושלך בבור דבשעת הסכנה כותבים אע"ג שאין מכירים קולו ופשיטא דבדיני ממונות לא סמכינן עלה א"כ לדעת הסוברים דכת"י כהגדה דמי שפיר יש לסמוך דמדאורייתא א"צ קיום ודו"ק כי קצרתי, אמנם אין רצוני להשים עול הברזל בזה על צווארי לחוד וימחול לשלוח לשאר רבנים, הנה כתבתי מה שנראה לי לדינא ולא למעשה כ"א בהצטרף שאר חכמי הדור:

אמנם אבקש מאד את ידידי הרבני הנגיד מו"ה יהושע מאיר נ"י אשר הוא יהי' לעזר את העלובה הזו אשר יערוך עבורה כתב בקשה בווארשא לפני פקודי המדינה אשר לפי נימוסי המדינה אם האשה תערוך בקשה שנלקח בעלה בשנה פלונית צריכים הפקידים להשיב לה אנה הוא ומה לנו להכניס עצמנו בחומר איסור א"א אחרי שיכולין לברר, לדעתי יעשה הנגיד דבר הזאת למען גודל המצוה והנני מבקש בפרטות מאת הנגיד הנ"ל לעשות זאת ובשכר זאת יראה צאצאי ברך למודי ד':

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע. הנני דו"ש הנגיד הנ"ל ומבקש בפרטות לבל יתרשל בזה.

סימן פו

ב"ה עש"ק ב' דר"ח אלול תרל"ח קוטנא. לחיים טובים יכתב ויחתם כבוד ידידי הרב הגדול החסיד מו"ה פינחס אלי' נ"י אבד"ק פילץ יצ"ו. אחדשה"ט ע"ד חלוש הדעת אשר רצונו לגרש את אשתו והוא מצוה גדולה כי א"א לה לדור עמו, הנה הרב מוהרי"ט בחלק אה"ע סי' ט"ז היקל הרבה וכתב שאע"ג דלענין עדות כתב הרמב"ם ז"ל שכל שאינם מבינים הדברים כשאר העם בכלל שוטים יחשב דוקא לענין עדות שיעיד ע"מ שעבר, אבל לענין מו"מ וגיטין וקידושין כל היכי דמסברי לי' וסבר מהני, וה"ר מהא דב"ב קנ"ה ע"ב בההוא דמכר נכסיו ולמדוהו קרובים שישליך גרעיני תמרי על רבא ובתר הכי אמר מגילת אסתר ושטרא דמר בזוזי ואמר רבא כיון דמסברי לי' וסבר נתקיים המקח, אלמא דגם בחלוש הדעת כל שמבחין ע"י שמסבירין לו לא מקרי שוטה, ולאו ראי' הוא לפ"מ שפי' הרמ"ה בחי' לבתרא דהאי דזבן הי' בחזקת בריא אלא כשראו בו סימני שוטה שזרק גרעין לרבא רצו לבטל המקח דאמרינן דנשתטה וע"ז אמר רבא כיון דמסברין לי' וסבר ע"כ שלא הגיע עדיין לשטות גמור בזה שלא יבחין עצמו שלא יעשה מעשה זאת וע"כ דחוצפה יתירה יש בו ועשה עצמו כמשתטה למען לבעל המקח וגם חכם ופקח שבפקחים עושה זאת לפעמים לתועלת לו כמו שעשה דוד אצל אכיש מלך גת, נמצא לפ"ד הרמ"ה אין ראי' לחלוש הדעת שאינו בכוחו להבחין מעצמו ענין עד דמסברי לי' שיהי' נחשב לפקח שרבא לא אמר אלא שאין מעשיו מורין על שטות גדול כזה אלא שחוצפה יתירה דנקטא לי' לעשות עצמו כשוטה לבזות את רבא למצוא בו תועלת לבטל המכר ונ"ל שזה דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שהשמיטו הך עובדא ולפ"ד המוהרי"ט הי' להם להביא זאת ללמוד מזה דדעתא קלישא מהני אמנם לדידי ניחא ואע"ג שראיתי בש"מ שהביא שם דברי תוס' הרא"ש ונראה שמפרש כפשוטו מ"מ י"ל דבפסקים חש לדעת הרי"ף ופי' כמוש"כ בשם הרמ"ה א"כ אין ראי' לדברי המוהרי"ט:

ותו דהא גם בחשו"ק שכתבו התוס' בפ"ק דחולין דמקרי כוונה כשאחר עע"ג חלקו ע"ז הרמב"ם וסייעתו וכבר הבאתי ראי' גמורה בחי' לדברי הרמב"ם מירושלמי פ"ג דתרומות כש"כ במידי דבעי דעת גמורה:

אמנם בנד"ד א"צ לכ"ז שהרי לא נשתנה ממה שהי' בשעת קידושין כמו שהעידו ואם גיטו אינו גט גם קידושיו אינם קידושין ועי' יבמות דף פ' גבי סריס חמה דפריך וניחוש שמא הבריא בינתיים ומשני כיון דתחילתו וסופו לקוי ל"ח ומותיב התם ממתניתין דבכורות דבודקין ג' פעמים ומשני לחד אבר חיישינן לכולי גופא ל"ח ופרש"י התם ניחוש שמא הבריא שעה אחת בינתים א"כ נאמר כיון שדר עמה שנה אחת שמא נשתפה בינתיים ונדמה זה להוא דבכורות לחוש שמא נשתפה שעה אחת במשך השנה וכיון שדר עמה הו"ל כחרש ונשתפה:

אבל מדברי הפוסקים לא משמע כן והטעם דדוקא בסריס ובההוא דבכורות דבעינן שיהי' מום קבוע א"כ מעולם לא הוחזק זה לסריס קבוע או למום קבוע וגרע מחזקה שלא נתבררה, אבל גבי קידושי שוטה כל שהי' שוטה בשעת קידושין אין קידושיו כלום א"כ כל שעה מחזיקין אותו כדמעיקרא, וזה דעת כל הפוסקים דמשמע מדבריהם דשוטה שנשא אשה אע"פ ששהה עמה הרבה א"ח לקידושין ול"ח שמא הבריא בינתיים, מלבד די"ל דהו"ל כמקדש בלא עדים כיון שבעיני כל עולם מוחזק לשוטה:

ועדיין אני חוכך קצת בנד"ד שכפי הנראה הוא תלוש הבנה מאוד עד שא"י כלל ממעשה הכתב כלומר שא"י להבחין בשכלו שאדם יוכל לרשום ע"י כתב רצונו ודעתו א"כ כשת"ל דמסברי לי' וסבר מקרי כוונה א"כ כשקידש בפני אנשים וידע שע"י זה היא מיוחדת לו ולא תזקק לשום אדם אחר הר"ז כוונה לגבי קידושין ולגבי גט דצריכין שידע ענין הגט שנכתב בו רצונו שדעתו להתירה לעלמא וכיון שזה א"י כלל ענין כתב אע"פ שאם נסביר לו שע"י הגט תהא מגורשת מ"מ סוף כל סוף אינו מבין שבגט זה נכתב רצונו בזה ובקרא כתיב וכתב לה ספר כריתות ודרשינן מספר לספירת דברים א"כ צריך שיבחין שיש בזה ספירת דברים ואע"ג דכמה ע"ה מגרשין נשותיהן אע"פ שאינם מבינים לשון הגט שאני התם שיודע עכ"פ שנכתב בו שהוא מתירה לכל אדם אע"פ שא"י לקרות אבל זה שאינו מבחין כלל מהות וענין כתב וא"י להבחין שבגט הזה נכתב רצונו שהוא מתירה לעלמא אע"פ שיודע ע"י שמסבירין לו שבגט הזה תהי' מותרת, מ"מ אנן בעינן שיהי' יודע ענין ספירת דברים ע"י הכתב, וכבר הי' נ"ל להר"ר לזה אלא שא"א לחתוך הדין ע"י הפלפול לכן נ"ל שטוב להשתדל עמו שידע עכ"פ ענין כתב, כלומר שידע שנכתב בו ענין כריתות שהיא מותרת לכל ואע"פ שא"י לקרות ל"ל בה:

ומה שצידד כ"ת אחרי שא"י ענין חתימת עדים אם תהי' מגורשת ע"י עדי חתימה, ואע"ג דאנן מחמרינן שיהי' גם עידי מסירה, מ"מ נראה דחש מעכ"ת לחשש מזויף מתוכו לזה צידד כ"ת לגרשה בגט אחד בע"מ לבד דבזה כשם שקדשה כך מגרשה, ובגט אחר בע"ח ויפה כיוון:

הגם שיש לדון בדבר ולהקל מ"מ בענינים אלו כל המחמיר הר"ז משובח, אמנם כ"כ שהנכון להסביר לו ענין הכתב שנכתב בו שמתירה לעלמא:

מש"כ כ"ת ע"ד הרב אבני מילואים ודאי שא"צ בקידושין רק שידעו המקדש והמתקדשת שלא יוכלו לכפור וכן בגיטין לדידן דע"מ כרתי א"צ שידע רק שיש עדים ושלא יוכלו לכפור, ואם רצונם לתת ב' גיטין ודאי נכון להקדים ע"י ע"מ דמגורשת בלי פקפוק וגם הקידושין הם באופן זה ושייך כשם שכנס ברמיזה:

ולחיים טובים יכתב ויחתם ידידו דוש"ת ישראל יהושע.

סימן פז

שאלה פה וואיידיסלוב לא נסדר מעולם ג"נ ויען כי נקרא לפני גט שכ"מ במקום יבום והי' מן ההכרח לסדר הגט וכתבתי וואיידסלוב **(כנראה ט"ס כי הלמ"ד מבטאת במבטא פתח בקריאת שם העיר)** דמתקריא וואדזיסלאב [כי כן נקראת בפי הגוים] דיתבא על מי נהרות ועל מי בארות שם המגרש יהודה המכונה ליבש בן צבי יעקב המכונה הירש יאקל שם האשה יכט בת ישכר המכונה בעריש והנני שואל חו"ד כ"ג אם הגט כשר בסידור הזה ואם אפשר לתקן שמהיום יסדרו גיטין פה בשם הזה:

תשובה ב"ה אור ליום ד' י"ג טבת תרמ"ח לפ"ק קוטנא. שוכ"ט לכבוד י"נ הרב הגדול ומהולל מו"ה אברהם חיים ראובן האבד"ק וואירסלוב. אחדשה"ט, הגיעני מכתבו וע"ד סידור הגט אין כאן בית מיחוש שתהי' זקוקה ליבם ורשאה להתנסבא לעלמא בלא חליצה, אולם מה שביקש שאסכים לסדר גיטין במקומו להבא. אין אומרים למי שלא ראה את החודש יבוא ויעיד, ודבר זה מוטל על הרבנים הסמוכים הבקיאים בקריאת שם העיר, והנה בפה נקראת שם עירו בחולם הו' ואין היו"ד נרגשת כלל והיוד מורה תמיד על נקידת חיריק או צירי ואין נקידת חיריק או צירי נרגשת כלל במבטא שם מקומו כש"כ שאין יו"ד נרגשת, ובאמת מש"כ כ"ת שבמקום שנקידת חיריק נרגשת היטב כותבין בשני יודין לא ידעתי שום טעם לזה ודוקא במקום שהיוד היא משורש התבה ונקרא במבטא היוד הראשון על מבטא היוד שדוחקין במבטא והיוד השנית המורה על נקידת החיריק לא כשאין מבטא היוד נרגשת כלל רק מבטא החיריק לא ידעתי מקום לכתוב בשני יודין, ומש"כ הב"ש לכתוב שמות בריינא רייצא פריידל בשני יודין זה ענין אחר

(כי זה נקרא פתח חריף] ולא ראיתי להאריך, כלל הדברים אחרי שמבטא שם העיר לא נתברר אצלי לא אוכל לכתוב ולהסכים ועל הרבנים הסמוכים יש לסמוך שבקיאים בקריאת השם:

שם ישכר אם בשני שינין או באחת נהרא נהרא ופשטה כי בהרבה מקומות וכמדומה בכל מדינות ליטא כותבין בב' שינין אמנם בלי ספק כי חותמין א"ע ונקראים לס"ת כן אמנם בהרבה מקומות כותבין בשין אחת כהוראות הגאון נוב"י ושמעתי שהגאון מוהר"ע איגר ז"ל החמיר בזה לתת שני גיטין ונהרא נהרא ופשטה:

שם יכט ג"כ לפי המנהג, כי בהרבה מקומות יש לכתוב יאחד כפי שנתברר לי אמנם במקומכם יפה הורה לכתוב יכט כמוש"כ הרב הגאון מואנץ ז"ל ובאמת בגט הזה אין שום חשש להצריך חליצה אחרי שכן נכתב שם העיר בפנקס הח"ק ובכל השטרות:

ידידו הדוש"ת בלונ"ח ישראל יהושע.

סימן פח

בעזהי"ת ח' ניסן ל"ב לפ"ק קוטנא. את חג המצות יחוג ברב דיצות כבוד י"נ הרב החריף מ' אברהם יצחק נר"ו מו"צ בק' ראדאמסק יצ"ו. מכתבו הנכבד לנכון הגיעני וע"ד הגט איך לכתוב אם ראדאמסק באלף אחר הריש או רדאמסק יפה כיון מעכ"ת נ"י אחרי שבמבטא היהודים אינו ניכר כלל התנועה בר', וגדולה מזה כתב בנו"ב מה"ת חלק אה"ע סי' קט"ז בענין עיר ראדוויל שבתנועת פתח כיון שהוא ת"ק אין ראוי לכתוב האלף כי אין נח נסתר אחר ת"ק, אמנם אין המנהג כמותו, וכ"כ בתשו' אחת בענין שם העיר גארוולין שיש לכתוב אחרי הג' אות אלף, אמנם בכאן שאינו ניכר שום הברת תנועה נכון שלא לכתוב, ואע"ג שבמבטא העכו"ם ניכר הברת הפתח אין בכך כלום, ועוד שגם אם חיסר בגט הנח הנסתר אינו פוסל שהרי מצינו בתורה הרבה שהוא חסר הנח הנסתר וכ"כ הפוסקים בגט:

הן אמת שלפי מבטא מדינתנו שהם קורין הקמץ כמו u או בלשונם וקמץ חטף שהוא תולדות החולם קורין ָ כמו o בלשונם וכבר ידוע אצל המדקדקים שהנח נסתר אחר חולם הוא ו א"כ אינו ראוי לכתוב א' אחר הד' ברדאמסק, אמנם ראינו שבמקומות הרבה אין מדקדקים ע"ז כמו בראדום ופלאצק ועוד עיירות הרבה ויש קצת לומר ע"פ דברי הראב"ע בספר צחות שכתב דלפעמים יבוא א' נח נסתר גם אחרי החולם והגם שקמץ חטף הוא ת"ק מ"מ לפעמים יבוא גם אחרי ת"ק נח נסתר כמוש"כ המדקדקים ומה"ט יש לכתוב גם א' אחרי ת"ק של פתח ויש לסמוך ע"ז אחרי שברוב מכתבי ישראל נכתב שם רדאמסק בא' אחר הד':

מש"כ עמש"כ בישועות ישראל סי' נ"ה סק"א דאכתי תקשי על ראיות האגודה מהא דבתי הרי חומה שנטמן ביום האחרון, מלבד דעיקר כוונתי הי' ליישב דברי הרמ"א להלכה שזכה לקבוע הלכה כמותו גם ע"ד האגודה לק"מ דדוקא בשבועה שעשה ביום פלוני או במתנה אם לא יבוא בדעתא דידי' תלי' והוא לא התנה רק על יום אחרון אבל בערי חומה התורה גזרה שבמשך השנה יכול לפדות ולא תלי' בדעתו וכיון שדרך להטמין עצמו והי' יכול לגאול מקודם ס"ל להאגודה דלא מקרי אונס יותר אין לי פנאי:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן פט

ב"ה יום א' ג' אלול תרמ"א לפ"ק. בספרן של צדיקים אשר לאלתר לחיים נחקקים יכתב לחיים טובים בספר עת יתקע בשופר כבוד ידידי הרב הגדול מעוז ומגדול הר' אפרים אורבאך נ"י האב"ד מעזריטש גדול. אחדשה"ט ע"ד האשה הבאה ממדינת קאלקוטא והביאה מכתב מהרב שהעידו שני עדים שראו הגירושין מבעלה ונאבד המעשה ב"ד מידה ועל הכתב אינו חתום רק הרב בלבד ואינו מקוים וזו האשה הוחזקה לא"א כי כתבה כמה פעמים אגרת לקרובי' כי נשאת לבעל וגם הבעל חתם עצמו והנה הדבר פשוט דאין ע"א מועיל כלום גם כיון שלא הי' במותב ג' אינו אלא כעד מפי עד ואין זה ענין לקיום שטרות דהתם יש השטר לפנינו אבל כיון שלא ראה הרב המעשה ב"ד רק שהעידו לפניו שנתגרשה פשוט דאינו אלא כעד מפי עד, והאריכות הוא אך למותר:

אמנם יש לצדד כי אח"כ הגידה לפני כ"ת שבעלה מת וכדי שלא תזקק ליבם נתן לה בעלה גט על תנאי, וכיון שאשה שאמרה מת בעלה נאמנת כבר יצאה מאיסור א"א ואע"ג דעדיין זקוקה ליבם וצריכה עידי גירושין מ"מ לפ"מ שצידד הגאון נו"ב בסי' דע"א נאמן להעיד ליבמה שהי' קידושי תנאי למ"ד ע"א נאמן ביבמה, כשם שנאמן על הקידושין הגם שהיתה כבר מוחזקת לא"א דע"א נאמן נגד חזקה בדבר שאינו ערוה א"כ ה"נ בגירושין, ואפי' למש"כ בחי' שאין דבריו נראין אלא כיון שהוחזקה לא"א אין ע"א נאמן להפקיע הקידושין אע"פ שעתה אין אנו דנין כלל על איסור א"א אלא על איסור יבמה לשוק עכ"ז י"ל דבנד"ד נאמנת כיון דהאשה אינה מוחזקת בעירה שיש לבעלה אחים ושאין לה בנים כבר הלכה רווחת שאין אוסרין אותה כשלא החזיק בעלה באחין ובנים א"כ נאמנת על היבום דהפה שאסר הוא שהתיר כיון דלא הוחזקה ליבום, וא"ל דגם על מיתת בעלה א"נ כשאומרת שנתגרשה דז"א דהא מבואר בדברי הרמב"ם בפ' י"ג מה' גירושין דדוקא באומרת גרשתני בפני פו"פ והוחזקה שקרנית א"נ משא"כ הכא נהי דאין נאמנת על גירושין מ"מ כ"ז שלא נתברר השקר נאמנת על המיתה, וגם לדעת התוס' דקיי"ל כמ"ד

משום קטטה לא דייקא הכא לא ארגילה היא קטטה ותו דלטובתה נתן לה הגט כדי שלא תזקק ליבום, ועדיין הי' אפשר לגמגם בחומרא ביש לה ע"א שנתגרשה ואומרת גרשני ומת דלא דייקא שאם יבוא נהי שתהא שקרנית במיתה מ"מ לא מרתתא לפי שיש לה עד המסייע שלא עשתה איסור שהרי נתגרשה מיהו לא מצאנו חומרא זו בפוסקים, ותו בנד"ד שאמרה שמסר לה גט ע"ת הא כשיבוא הבעל יתבטל הגט ונמצאת א"א גמורה ודאי דייקא, אמנם יש בזה חשש חמיר שהרי האשה אמרה שלא קבלה רק מיד השליח והשליח מסר לה אחר מיתת הבעל, אלא שי"ל שהי' שליח לקבלה ואע"ג דבמדינתנו אין עושין ש"ק ואינה נאמנת במיגו להכחיש המנהג אפשר דשם עושין ש"ק ולפ"ז יש לחקור אצל האשה אם הי' שליח לקבלה או להולכה אלא די"ל דודאי אין האשה בזה"ז יודעת ההפרש לכן סיומא דהאי פסקא דהיא נאמנת על מיתת בעלה ועל הגירושין כיון דלא הוחזקה ליבם שלא נודע שיש לבעל אחין ואין לו בנים ואמרינן הפה שאסר הוא שהתיר אמנם צריך לדקדק בדיבורה שתהא מגורשת עכ"פ לפי דיבורה לכן יש לחקור במה שאמרה שהגט הי' ע"י שליח ושלא קבלה רק אחר מיתת בעלה ואם א"א לברר אם הי' ש"ק או ש"ה צריך לבדוק אם הי' בפני ב"ד מומחה שהמחוהו רבים שיש לדון שמסתמא עשו כהוגן ותן לחכם ויחכם:

ועל דבר המסדר קידושין יש להתרעם מאוד שאחר שלא רצה המרא דאתרא לסדר קידושין מה לו לכנוס לתחום שאינו שלו ועל רבנים הסמוכים מוטל לענשו והי' זה שלום ידידו הדוש"ת ומברכו בברכת השנים.

סימן צ

סימן שנית בענין הנ"ל. ב"ה כ"ד אלול תרמ"א לפ"ק קוטנא. תכלה שנה וקללותי' ותחל שנה וברכותי' לכבוד ידידי הרב הגדול מעוז ומגדול מ' אפרים אורבאך נ"י הגיעני אמרותיו הישרים ולמען לא יהיו דברי כדברי הס' החתום אמרתי לפרש שיחתי, הנה כל הפלפול של מעכ"ת במכתבו הקדום הי' אם להאמינה על הגירושין מכח כתיבת הרב מקאליקוט שהוא יהודי ואינו מקוים והאשה הוחזקה שיש לה בעל, וע"ז כתבתי כיון שהיא אומרת מת בעלה נאמנת וכשבאה ממה"י אמרה מת בעלי וגרשני כדי שלא אזקק ליבם ולא הוחזקה ליבם שלא נוחזק מאחים ומבנים והיא בחזקת שאינה זקוקה אע"פ שזו החזיקה עצמה ליש לו אחים ואין לו בנים שוב אמרינן הפה שאסר הוא שהתיר ובמה שאמרה מת וגרשני לא איתרע נאמנות דידה כיון שלא הוכחשה בעדים על הגירושין וכ"כ הב"ש והוא פשוט ומוכח מדברי הש"ס והרמב"ם, אלא שכ' שהי' אפשר לדין כשיש ע"א על הגירושין גרע ואפשר שכתב שלה אמת ויש ע"א ואין ע"א נאמן על הגירושין

וממילא א"נ על הגירושין דלא מסתפי שיבוא בעלה שהרי העד מסייע לה שנתגרשה ולא מעלה בו וע"ז כתבתי שהרי היא אומרת שעל תנאי נתגרשה ואם יבוא הבעל לא יסייע לה העד שהרי היא בעצמה אמרה שלא נתקיים התנאי שלפ"ד שהגירושין היו על תנאי הא לא נתקיים, ובאמת שלא הי' צריך לכל זה דגם במעיד ממש על הגירושין עכ"ז נאמנת שמת בעלה כדמשמע מסתימות הפוסקים ויש ראיות לזה אלא שלרוחא דמילתא כ' כן לפי שמתוך דברי מעכ"ת הי' נראה שגירושין הי' על תנאי גמור אע"פ שלא נהגו במדינות אלו בגירושין על תנאי הנה במדינת הודו שהיא בארצות מזרח קרוב הדבר שלא נהגו בחומרא זו ואין להאריך בזה:

אמנם כתבתי שם שיש לעיין במה שהאשה אמרה קודם שנשאת שלא בא הגט לידה וע"ז כתבתי שי"ל שעשתה ש"ק ומעכ"ת תמה שבלשון השאלה שכתב לי נאמר שהאשה אמרה שלא רצתה לקבל גט ודן מעכ"ת שכונתו הי' שזיכה לה הגט וכדעת היש"ש והט"ז ובאמת עלה זאת על דעתי כי באמת גם לדעת היש"ש אין להקל בענין זה כי הוא ז"ל לא התיר רק בארצותינו שמרחיקין את היבום אמנם בארצות המזרח שפוסקין כהב"י דמצות יבום קודם גם בזה"ז ודאי דאין לזוז מפסק הש"ס דחולצת ולא מתייבמת, גם במדינתינו אין דברי היש"ש מוסכמים וכבר אירע מעשה זה לערך שלשים שנה שזיכה א' גט לאשתו במקום יבום ומת מתוך אותו החולי והורה הגאון מוהר"ר משה ליב ז"ל בעה"מ ס' זית רענן שהי' אב"ד פה קוטנא להתיר ונחלק עליו הגאון החסיד מוהרי"מ ז"ל גם הגאון מהר"א זצ"ל שהי' אבד"ק טשעחאנאוו הסכים ע"י שלא להתירה ע"י גט זה, אמנם כונתי היתה פשוטה שאפשר שהיא עשתה ש"ק והתנאי הי' בשליחות שיקבל גט על תנאי ומש"כ כ"ת שא"א שהרי לא רצתה לקבל מהשליח הגט תמהתי ע"ז מלבד דנשי לאו דינא גמירי וסברה שבאם יבוא הגט לידה תהי' תיכף מגורשת בלי קיום התנאי, גם בלא"ה אין כאן סתירה שהרי גם היא עשתה ש"ק לקבל גט ע"ת מ"מ ביד הבעל לעשותו שליח להולכה ותהא תיכף כשהגיע לידה מגורשת בלא שום תנאי וכבר אירע מעשים כאלה לכן התחכמה בלי לקבל הגט מן השליח ובאם ימות תהא מגורשת בקבלת השליח והא ודאי א"ל שהרי בלא"ה א"י לעשות שליח לגרש בע"כ כמוש"כ בתשו' נו"ב דודאי נשי לא גמירי בהכי ועוד שע"ד נו"ב חלקו עליו כל גדולי דורות גם בתשו' רשב"א ח"ד מצאתי להדיא שלא כדבריו וסיומא דהאי פסקא שאם האשה תאמר שעשתה ש"ק היא מותרת וצריך לשלוח אחרי' ולבודקה ואם אמרה שקבלה הגט בפני הב"ד חזקה על הב"ד שעשו כהוגן אמנם כיון דבמדינה זו ל"ש בני תורה בפרט אחר שהודיע לי כ"ת שלא נתגרשה בעיר קאלקוט כי אם בעיר אחרת וידוע שבערי הודו ל"ש כלל בני תורה צריך

לבודקה אם עשתה ש"ק ואם לא עשתה ש"ק צריך להפרישה מבעלה עד אשר ישלח להרב דקאליקוט לברר כיצד הי' הגירושין, שם הרב דקאליקוט הוא אפרים לעווינזאהן והוא בל"ס ממדינות הללו, ויוכל לשלוח אליו לחקור ואודות המסדר הנה עם היות כי ראוי לנזיפה רבה עכ"ז איני רגיל לישא דעי למרחוק במדינה אחרת אמנם על הרבנים הסמוכים מוטל לענוש אותו לבל יורה בעסקי גיטין וקידושין לכה"פ שנה אחת והי' זה שלום:

ידידו המברכו בברכת השנים וכ"ט ישראל יהושע.

סימן צא

ב"ה עש"ק א' דר"ח מרחשון תרמ"ז לפ"ק. כבוד הרב המאה"ג שיחי' אב"ד דק"ק ראווא.

בדבר השאלה אחד שנקרא בפי כל זלמן ומעט דהיינו אביו ובני ביתו קורין אותו חיים זלמן ועולה לתורה חיים שלמה וחותם חיים שלמה ושם אביו אלי' מאטא ועולה לתורה אליהו מרדכי איך לכתוב בגט:

הנה בשם הבעל פשוט שכותבין חיים שלמה דמתקרי חיים זלמן דמתקרי זלמן והטעם כיון דשם הלידה שהוא חיים שלמה לא נשתקע שעולה לתורה וחותם עצמו בשם זה ומה שמקדימין שם חיים זלמן לשם זלמן אע"ג דרוב העיר קורין אותו זלמן לחוד היינו דשם חיים זלמן נקרא ג"כ שם הלידה כי אין ספק שבשעת מילה שדרך לתת שם כשנתנו לו שם חיים שלמה ע"ד לקרוא אותו בשם זלמן וכן קראו אותו כשהי' תינוק נמצא שזה הוא נחשב כמו שם עריסה, ולרוחא דמילתא נוכל לשאל את אבי המגרש אם הי' בדעתו תיכף בעת שנתן השם חיים שלמה לכנות השם שלמה בשם זלמן ועוד שגם לדעת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דס"ל דאם כותבין שם הכינוי תחלה ועל שם העיקרי כותבין דמתקרי פסול היינו היכי שכתב השם העיקר לטפל והכינוי כתב סתם אבל כאן שכותב על שם העיקר דהוא הלידה תחלה בסתם רק שכותב על שני השמות הכפולין דמתקרי אין קפידא אם מקדים אחד לחבירו הגם שאחד חשוב קצת יותר:

וע"ד שם אבי המגרש שעולה לס"ת בשם אליהו מרדכי ובפי ההמון נקרא אלי' מאטא מבואר בש"ע דבסתם כותבין אליהו בו' ואע"ג שכתבו מקצת דאם חותם עצמו בשריטה כזה אלי' אין דרך להשמיט שני אותיות, כ"כ שזה אינו בזה"ז שמשמיטין גם שני אותיות וסומכין על השריטה לכן אין לכתוב רק אליהו מרדכי לבד כי גם שם מאטי אינו אלא קיצור השם, אמנם נכון אחר אשר אבי המגרש בפנינו לשאלו, אם אין לו בקבלה מאבותיו שיהא נקרא חסר אבל אם יאמר שאין לו שום ידיעה כותבין אנא חיים שלמה דמתקרי חיים זלמן דמתקרי זלמן בן אליהו מרדכי:

ישראל יהושע חו"ב קוטנא.

סימן צב

שאלה יבמה אחת אשר היא זקוקה ליבם אשר הוא כעת באמעריקא ולפי דברי' לא נודע מקומו ורצה אחד להמציא היתר לפוטרה מחליצה מד' טעמים א' כי היבמה אומרת שעדיין הוא בתולה כי לא הי' לו ג"א. ב' כי הכתובה נכתבה בטעות ג' כי בעת הקידושין אשר היו בעיר יאסי שם הי' קאנסאל אחד בעת הנשואין ומסופק אם הי' שם שני יהודים כשרים לעדות כד"ת, ד' שאמרה היבמה שבאם לא נתיר לה תמיר א"ע ואף כי חבל על הנייר להעלות בכתב דברי הבל עכ"ז ההכרח יאלצני פן יאמר האומר כי יש בהם ממש: תשובה ב"ה יום ג' פ' שמיני כ"ה ניסן תרמ"ז לפ"ק קוטנא. לכבוד הרב הגדול י"נ חכם לב זך הרעיון אב"ד דק"ק דובנא רבתי יצ"ו. בדבר השאלה האשה זקוקה ליבם פשוט שכל הטעמים אין בהם ממש לפ"מ שמבואר בש"ע סי' קנ"ז, גם המקילין שהביא הרמ"א בנשאת בדיעבד בשוגג והוא מדברי מהר"ם מינץ בסי' י"ב, ושם מבואר שלא היקל אלא בצירוף טעם מוהר"ם דע"ד כן לא נתקדשה וכאן לא שייך כן שהרי לא המיר יבם אלא שמחלל שבת בפרהסיא וגם בעלה עשה כן ודרה עמו בחיבה, גם בתשו' מהרי"ו סי' נ"ד לא התיר בדיעבד שנשאת בשוגג אחר חליצת המומר אחר הנשואין אלא בצירוף טעם אחר, עוד יש אתי טעמים שונים שאין להקל בזה, גם לפ"ד הגאונים, אלא שאין להאריך ועם היות הדברים נכוחים ופשוטים נדרשתי לאשר שאולינו להיות כמסעי' שלא לפרוץ גדר באיסור דאורייתא:

נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן צג

ב"ה כ"ג אייר תרמ"ז פה קוטנא. לכבוד י"נ הרב המאה"ג חכם לב מו"ה אברהם משה שיחי' האבד"ק קלעוואן. אחדשה"ט בעסק האשה זקוקה ליבם שהוא במדינת אמעריקא הדבר פשוט שהיא אסורה להינשא ואין טעם כלל בדברי המתיר ואם היות הדברים פשוטים לאפרושי מאיסורא כתבתי:

נאום ישראל יהושע:

סימן צד

שאלה באשה שהי' ליל טבילתה בר"ח מרחשון שהי' ביום ד' ה' וטבלה בליל ה' ותיכף ממחרת נחלה בעלה ונפל על ערש דוי עד סמוך לר"ח כסליו ובאו אביו ואמו ולקחו אותו לעיר מולדתו ווארקא ונסעה עמו ללותו לראדאם ולנתה עמו בראדום אצל אחיו והוא שכב בחליו בחבלים וצירים, וביום א' דר"ח כסליו ביום ה' נסעו עמו לדרכם והיא

שבה לבית אבי' ובעלה שבק לן חיים מחליו זה בווארקא, והשנה היתה מעוברת וילדה האשה בת בר"ח תמוז שהי' ביום ד' ה' וילדה בליל ד' א' דר"ח תמוז ובעת שנולדה הבת היתה בריאה כדרך כל הילדים בני קיימא וגם ינקה משדי אמה וגם משאר נשים ואחרי שלשה ימים נחלשה ואינם יודעים מאיזה סיבה נחלשה וחיתה עוד ארבעה ימים וביום השביעי מתה הילדה והעידו הנשים והרופא והקברן שהיתה מגודל שער וצפרנה כדרך כל בני קיימא, גם העידו הנשים שהיו דרות עמה שבסוף חודש טבת כבר הכירו עוברה כאלו היתה מעוברת בחודש החמישי, והאשה הנ"ל צועקת במר נפשה להתירה בלא חליצה באומרה כי מליל טבילתה נתעברה ממנו שנחלה מיד מאוד ונשאר אח קטן:

תשובה בעזהי"ת יום ב' ח"י אדר תרכ"ט לפ"ק פה קוטנא. את חג המצות יחוג ברוב דיצות, כבוד ידידי וחביבי הרב המאה"ג חכם לב כש"ת מ' נתן חיים האבד"ק ליפסק. ע"ד הזקוקה ליבם הנה מבואר בש"ע א"ע סי' קנ"ו דהאידנא אם ילדה ביום א' לחדש התשיעי מלבד יום שנתעברה בו מותרת, ויש לדקדק מהא דאיבעי' בנזיר דף י"ג באומר הריני נזיר כשיהי' לי בן והפילה וחזרה וילדה ועיין בתוס' שפרשו האיבעי' בילדה מאותו עיבור וחי הולד השני ל' יום מי אמרינן כיון דחי הולד השני ל' יום ויצא מכלל נפל ע"כ שגם הראשון הי' בן קיימא והוא נזיר מולד ראשון או דלמא שמא הראשון לא נקלט הזרע עד אחר ג' ימים והראשון נפל והשני בן קיימא, והיינו דאע"ג דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת מ"מ אמרינן שמהריון אחד נתעברה משניהם, אלא שהשני נקלט קודם שנקלוט הראשון והשני בן קיימא והראשון נפל, הא קמן דחיישינן לקליטת הזרע וכיון דקיי"ל כחכמים בשבת פ' ר"ע דזמן קליטה הוא ג' ימים א"כ כי הוי ביום חדש תשיעי יום א' מה מהני לקליטת הזרע, והנה קיי"ל ביו"ד לענין אבלות להקל בילדה תאומים אף שהשני חי ל' יום אין הראשון בחזקת בן קיימא והיינו מספיקא דאמרן דהאיבעי' לא איפשטא א"כ הדק"ל למה סמכינן להקל ביום א' ולא עוד אלא די"ל דגם אם נימא בהאי איבעי' דנזיר דלא חיישינן היינו כיון דהוא מעובר אחד דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת י"ל דלא חיישינן שמא טיפה אחת הי' ונחלקה לשנים אבל כאן שהי' ולד אחד למה לא ניחוש, ואפשר ליישב דברי רמ"א דהא בלא"ה קשה בהא דמקילינן לשי' התוס' בהפילה אשתו וע"כ דמספקינן אם נגמרה צורתו או לא ולמה מקילינן בנזירות דאורייתא ולא ניחוש לרובא דהא מדאורייתא ולד מעלי' כנראה מדברי התוס' והרמב"ם ז"ל, וע"כ דהתם בפיהק ומת מיירי או שראינו שלא נגמרו סימניו ויש ריעותא ברורה אבל כשאין ריעותא י"ל דלא חיישינן שמא לא נקלט הזרע, תדע דהא לדעת קצת פוסקים אמרינן שיפורא גרים ואם ילדה לחדשי הלבנה הוא בן קיימא, ובירושלמי מבואר דיש

שני יצירות פעמים לחדשי לבנה ופעמים לחדשי חמה, וכ"מ מהא דבן ז' ודאי לא חיישינן לנפל אע"ג דמבואר בירושלמי פ' החולץ דאם הי' יצירתו לתשעה ונולד לשבעה אינו חי ופשוט דנגמרה צורתו אינו בחיתוך איברים אלא בהתקשרות הרוח החיונו עם האברים ומנא ידעינן, וע"כ דכל היכי דליכא ריעותא לא חיישינן לנפל אלא בלא נודע אימתי נתעברה אמרינן השתא הוא דנתעברה אבל בלא"ה לא חיישינן:

ומ"מ למדנו שאם ילדה ביום א' לחודש התשיעי ופיהק ומת אין מתירין אותה כלל וקרוב בעיני שאף באשת כהן חולצת דהו"ל סד"א כדמוכח בהא דנזיר:

והנה בנד"ד שפירש הבעל ממנה למקום אביו ביום א' דר"ח כסליו אם נודע שלא בא עלי' בערך ה' ימים קודם שנסע שנכנסו לבקרו והיו אצלו אנשים ודאי היתה מותרת אחר שלא פיהק אלא שלא נתבאר כן בהשאלה ואין לנו לסמוך רק על הכרת נשים, ויש לעיין בזה שהרי משמע בר"פ בן סורר ומורה דרוב פעמים אין עוברה ניכר תשעים יום והרי טבלה בליל השייך ליום ב' דר"ח מרחשון וסוף טבת לא נשלמו עדיין צ' יום ומנין לנו שיהיו נאמנות הנשים לנגד הרוב גם בעיקר הדין שחדשו רבנן בתראי לסמוך על הכרת עובר והא ודאי דאי הוי שמיע להו לרבנן בתראי דברי הא"ז שהי' רב מובהק לקדמונים לא היו חולקים עליו, וכן שמעתי מאחד מגדולי הדור שהרגיש בדברי הא"ז הללו:

והנה הרב מראדום הרגיש ג"כ בענין עדות נשים, והנה בד"מ סי' נק"ו כתב דלדעת המתירין ע"א ביבמה נאמנות גם הנשים וכדמשמע נמי מדברי הר"ש בן הרשב"ץ שהביא הב"י גבי מכליה ואע"ג דהב"ש כתב לחלק בין בעל לאשה לכאורה לא משמע כן שהרי בהא דנאמן לומר יש לי בנים מטעם מיגו דבידו לגרשה הקשו הראשונים ת"ל דע"א ביבמה נאמן ותירצו משום דנאמנות הבעל גרע א"כ נהי דנאמר דנשים דעלמא נאמנות, הבעל ודאי א"נ כמו שהאשה נאמנת שניתן להבעל בן ודוקא האשה בעצמה, והבעל א"נ, הן אמת שכבר העליתי במק"א דאפי' להרא"ש דס"ל דאין ע"א נאמן לומר שמת היבם דוקא כשבשעה שמעיד הוי בחזקת זקוקה ליבם אבל בעוד שהבעל חי ואינו מעיד כלל על היתר שלה וכבר נתחזק אז בהיתר שמת תו אין אוסרין אותה, א"כ אין ראיות הב"ש ראי' לחלק בין הבעל לאשתו, ומ"מ מפשט דברי הרשב"ץ נראה דנשים נאמנות שלא נתייחד עמה כי אמו היתה משמשתו אע"ג דלא ענ"ג לכן נראה דהסומך על דברי הרשב"ץ במקום עיגון לא הפסיד:

אלא דכ"כ דעל היכר סי' הנשים דהכירו שהיא מעוברת קשה לסמוך כמבואר בדברי הא"ז, ומ"מ כיון דאיכא נמי רבוותא דפסקו שיפורא גרים והא ודאי כשבא בליל א' דר"ח כסליו לראדום ונתאכסן בבית אחי' לא נתייחד עמה ובאם יתברר ע"פ עדים שלא נתייחדה

עמו בלילה של קודם שנסע לווארקא הרי יש יום אחד מחדש התשיעי ויש לסמוך בזה ע"פ האחרונים המקילים לגמרי:
ישראל יהושע.

סימן צה

להרב הנ"ל. בענין הנ"ל. אחדשה"ט הגיעני מכתבו אתמול עם אשר כתב הרב מראדום הגאב"ד שיחי' אשר השיב על דברי, והנה אין גוף התשובה אשר כתבתי למעלתו שיחי' אתי כי לא נשאר לי ההעתק ואשר כתב ע"ד איני מבין כלל כי תחילת יסודי הי' כפי הרשום בזכרוני דמפשט דברי רמ"א נראה דביום א' לבד סגי וע"ז כתבתי דמדברי תוס' נזיר י"ג נראה דחיישינן לקליטת זרע וכפסק הרב ביו"ד ה' אבלות וע"ז כתבתי די"ל דבתרי רובא לא מחמרינן דרוב נקלטים ביום א', אמנם התם ע"כ הי' ריעותא והרב שיחי' כתב דמהתם בידוע שלא כלו חדשיו ואינו מובן כלל דא"כ לא הוי מבעי' כלל בש"ס וע"ש בתוס' גם מש"כ הרב שיחי' בנולד מת וכדעת ר"פ הובא בא"ע סי' קנ"ו וג"ז אינו מובן כלל דלר"פ עיקר הספק אם מת במעי אמו או יצא חי ואח"כ מת בפרוזדור כמבואר בתשו' מהרשד"ם שהביא הרב שיחי' בעצמו ואין זה ענין לפי' התוס' כמובן:
על מש"כ דעל עדות נשים יש לדקדק דלפ"ד הוכר עוברה בפחות מג' חדשים, כתב דלדידן דיולדת למקוטעין הוכר בפחות מג' חדשים, והנה בסנהדרין ס"ט לא הוקבע להלכה אם יולדת לז' ניכר בשליש ימי' ור"ה ברי' דר"י דחי לראי' אבל עוד לא הוקבע להלכה, אמנם בירושלמי פרק החולץ הלכה א' מבואר דיולדת לז' הוכר עוברה לנ' יום והיינו דיולדת לז' מקוטעים שהן ק"ן יום והוכר עוברה בנ' יום, וכיון דבש"ס דילן לא הוקבע הלכה הי' נראה לפסוק כירושלמי, ומכאן תשו' לדעת מהרי"ט שצידד בתשו' ביולדת לז' צריך שני תקופות ושני ימים דמזה משמע דבק"נ יום סגי, אמנם בפ' החולץ הי"א שם מבואר דשמואל ס"ל דגם ביולדת למקוטעין ג' חדשי הכרה צריך להיות שלמין, והגם דשם משמע דס"ל לשמואל יולדת למקוטעין ובש"ס דילן פרק בנות כותים מבואר ההיפך כבר תירצו שם בירושלמי דאמוראי אליבא דשמואל, הנה אין לנו עוד הכרע גם למ"ד יולדת למקוטעין אם נוהג ג"כ בג' חדשי הכרה, וכמו כן יראה לדידן דסמכינן על מ"ד דיולדת למקוטעין לפי שהחוש מעיד כן ואפשר שנשתנה הטבע אין לנו להקל יותר מדין הש"ס למ"ד יולדת למקוטעין והוא פלוגתא בירושלמי כמבואר:
גם מש"כ דאפשר שכבר נתעברה קודם חשון כמבואר בריב"ש עמדי היו הדברים הללו ועזבתים לפי שהי' קרוב בעיני שאם נכנוס לחקירה זו יהי' יותר מרע"ג ימים ונצטרך

לבוא אישתהי ולא נועיל כלום ויעויין בתוס' נדה ל"ח ד"ה שיפורא ובא"ע סי' ד' בח"מ ס"ק י"א:

בביאור דברי הא"ז צריך ביאר רב ואין רצוני לבוא באריכות, וע"ד הלכה אחר אשר כפי הרשום בזכרוני צידד הרב שיחי' להתיר ע"פ ההכרה אלא שחשש לדעת הב"מ לא ידעתי למה חשש לנקיט חומרי דהב"מ וחומרי דרע"א לחוש לקליטה, הגם שבתבו"ש סי' ט"ו החמיר ג"כ לחוש לקליטה פשט דברי הפוסקים אינו מורה כן, ומתוס' נדה ל"ח אין ראי' שלא יהי' רוב עכ"פ יעויין נדה כ"ח ויבמות ס"ח ובקידושין פרק האומר גבי סבלונות ואין לנו לחוש לתרי מיעוטא, כש"כ שהתוס' לא כתבו רק לחד שינויא והר"ן חולק ע"ז גם דעת הרמב"ן אינו כן כמבואר לכאורה בדבריו בנדה דף מ"ו ולזה נוטה קצת דעת הרשב"א, גם מדברי הא"ז אין לנו ראי' לאסור לדידן ובאמת שיש להאריך בזה הרבה מאוד אלא שאין דעתי נוחה לשלוח דברים ע"פ חוצות רק הגדתי תמצית דעתי:

ידידו ישראל יהושע חו"פ קוטנא יצ"ו

סימן צו

אחדשה"ט הגיעני אמרותיו, וע"ד העגונה הזקוקה ליבם קטן כבן שנה, הנה מש"כ כ"ת בשם אחד מהמחברים כיון דקיי"ל בנשאת לכהן סמכינן על רבנן דפליגי על רשב"ג ול"ח לנפל ה"נ במקום עיגון וז"א דדוקא בנשאת לכהן מספיקא לא אסרינן אגברא אבל לא להתירה לכתחילה אפי' במקום עיגון כמו בג' גיטין פסולים דרבנן דמבואר בפ' המגרש דאם נשאת לא תצא ודאי דגם במקום עיגון אין מתירין לכתחילה וה"מ בא"ע סי' י"ז ופשוט ומש"כ עוד לסמוך בשעת הדחק ע"ד הסוברים דסימני שערות וציפורניו מהני אמת שכ"כ הרשב"ץ בתשו' סי'' תקי"ג אמנם בש"ע א"ע ל"מ הכי, ומצאתי להמאירי בחי' לשבת דף קל"ו די"א דבזה"ז אין בקיאין בגמרו שעריו וציפרניו ואפי' את"ל שדעה יחידית היא זאת מ"מ נראה דצריך עכ"פ הבחנה טובה שנגמרו שחר שאין עדים ע"ז רק אשה אחת בלא כונה אמרה כן קשה מאוד לסמוך ע"ז גם בשעת הדחק ויעוין ביו"ד סי' קכ"ז ס"ו בהג"ה ובש"ך שם ס"ק ל' ובמ"א הארכתי בזה:

ההיתר השלישי שע"א העיד שהכיר עוברה בכ' תמוז תרל"ח והשני העיד שאינו זוכר אם בכ' או בכ"א תמוז הוכר עוברה וילדה בשנת תרל"ט אור ליום ששי בטבת ולסמוך דאין הכרת עובר עד ג"ח וכיון דקיי"ל בא"ע סי' קנ"ד דהאידנא יולדת למקוטעים א"כ הר"ז בן ט' וכבר גדולי הדור שלפנינו הגאון מוהרע"א ז"ל בתשו' וגם הגאון בעל ח"ד סמכו ע"ז למעשה והנה אמרתי להאריך קצת בזה:

גרסינן בירושלמי פרק החולץ ה' י"א וכמה הכרת עובר סומכוס אומר משום ר"מ ג"ח אע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר שנאמר ויהי כמשלש חדשים וגו' רב בא בר זוטרא אר"ח בשם ר' חיי רבה אפי' רובו של ראשון ורובו של אחרון והאמצעי שלם כלומר דס"ל לר"ח רבה דא"צ ג"ח שלמים להכרת עובר אלא דאפי' רובו של ראשון דהוא י"ו יום ורובו של חודש אחרון שהוא ג"כ י"ו יום והאמצעי שלם שהוא שליש מימים של היולדת לז' והיינו דס"ל דיולדות לז' עוברה ניכר לשליש ימיה שהוא שני חדשים ויום אחד ואע"ג דבר"פ בן סורר ומורה ס"ל לר"ה ברי דר"י דגם ביולדת לז' אין עוברה ניכר בפחות מג"ח מ"מ הא אידחי התם הא דר"ה ברי דר"י וכמש"כ הרא"מ בפי' החומש לרש"י בפ' וישב והא דמבואר בירושלמי ר"פ החולץ דביולדת לז' עוברה ניכר לפעמים בחמישים יום והיינו כדמייתי הרמ"א בא"ע סי' ד' דשיעורא גרים ובה' ירחים ושני ימים יכול לחיות דהו"ל בן ז' י"ל דההיא למ"ד שיפורא גרים אבל למ"ד חדשים גרמי ואנו מחשבין חדשי חמה השליש היא ס"א ימים והא דצריך רובו של ראשון ורובו של אחרון דהוא ס"ב יום והרי בס"א יום סגי י"ל דהא דקאמר ואמצעי שלם היינו כדרך חדשים אחד מלא וא' חסר נמצא דאמצעי אינו אלא כ"ט יום והו"ל ס"א יום, מיהו אמרינן התם דרב אסי פליג וס"ל דבעינן תשעים יום שלימים וכן ס"ל לשמואל דבעינן ג' חדשים ועיבוריהם שהן צ' יום וע"ש דמותיב על הא דשמואל וכי פליג על אבוה דשמואל שהורה באשה שילדה והי' י"ג מראשון וי"ז מאחרון וחמשה חדשים באמצע והי' ס"ל לחכמים דנדונו לממזר ואבוה דשמואל הורה להכשר דאמרינן דילדה למקוטעין וס"ד דכשם דילדה למקוטעין כך הכרת עובר למקוטעין ותירץ רבא דשני' הכרת עובר ללידה כלומר דנהי דלידה אפשר למקוטעין ההיכר צריך ג"ח שלמים ואמרינן בתר הכי דר' ירמי' אמר בשם שמואל דאין הפרש בין ההכרה ללידה ועמדו דברי שמואל בקושי' שדבריו סותרין לדברי אביו תו גרסינן התם דר' אבא בר זוטרא משם שמואל אמר דאין אשה יולדת אלא או לרע"א או לרע"ב או לרע"ג או לרע"ד ופריך דרב בא סותר לדבריו דלעיל אמר דס"ל לשמואל דיש חילוק בין הכרת עיבור דבעינן שלמים ובין לידה דאפשר דיולדת למקוטעין וכאן אמר דס"ל לשמואל דגם אינה יולדת למקוטעין ונ"ל ברור דהירושלמי אזיל למאי דהוי ס"ד בש"ס דילן דאין הפרש בין יולדת לז' ליולדת לט' דמאן דס"ל דאינה יולדת למקוטעין גם ביולדות לז' אינה יולדת למקוטעין להכי פריך אמימרא דשמואל דס"ל דבעינן שלימים להכרה ומימרא דאבוה דשמואל דהורה להכשיר הולד בבן ז' שנולד למקוטעין והוצרך רבא לחלק בין הכרת עובר ללידה וע"ז פריך ממימרא דשמואל דקאמר ר' ירמי' משמו דהוא הכרת עובר הוא לידה וכן ממימרא דשמואל דאין אשה יולדת אלא או לרע"א

וכו' אבל למאי דמסקינן בש"ס דילן דגם למ"ד אינה יולדת למקוטעין בבן ז' הכל מודים דיולדת למקוטעים אתיין כולהו מימרות דשמואל שפיר ואין אנו צריכין לעשות מחלוקת בין שמואל לאבוה דשמואל דהא דאבוה דשמואל היינו ביולדת לז' כמבואר שם אבל הא דשמואל דאין יולדת רק לרע"א רע"ב וכו' ע"כ ביולדות לט' דודאי לא יחלוק שמואל דאיכא דיולדת לז' וביולדות לט' הא דקאמר שמואל דאינה יולדת למקוטעין וכן הא דקאמר שמואל דהוא הכרת עובר היא לידה אינה סותר כלל דביולדת לז' גם הכרה הוא למקוטעין וביולדת לט' גם הכרה אינה אלא בשלימין והיינו דקאמר שמואל לתשעים יום והוא ביולדת לט' רוב נשים, ולפי"ז י"ל דשמואל לא פליג על ר' חייא דביולדת לז' גם בשני חדשים ויום אחד הוכר העובר והא דקאמר שמואל ל"צ שלימים היינו ביולדות לט' והא דמשמע בירושלמי דשמואל פליג על ר"ח היינו לפ"מ דהוי ס"ל דאין הפרש בין בן ז' לבן ט' דלמ"ד אינה יולדת למקוטעין גם בבן ז' א"י למקוטעין א"כ ע"כ פליג שמואל על ר"ח דס"ל דיולדת לז' יולדת למקוטעין, והנה גם בש"ס דילן פרק החולץ דף מ' אמרינן שלח ר"ח בר אבין מארסין תוך ג"ח וכן עושין מעשה וכן הי' ר"א מלמדנו משום ר"ח הגדול אפי' רובו של ראשון ורובו של שלישי ואמצעי שלם ופשט הלשון משמע לכאורה. חסר:

סימן צז

ב"ה טו"ב מנחם ט"ל לפ"ק קוטנא. להרב המאוה"ג חו"ב מו"ה ר' צבי הירש אבד"ק דאברין. ע"ד הזקוקה ליבם ויש ד' אחים הבכור נשוי וב' פנוים אלא שנשתדכו ואחד פנוי לגמרי אמנם לא נבדק אם הביא ב' שערות וכתב כ"ת להסתפק למש"כ הריטב"א הובא בב"י סי' קס"ה ובב"ש סי' קס"א סק"ז דאם אחד נשוי והשני פנוי מצוה בפנוי א"כ הכא החיוב על הפנוים או דלמא התם השני פנוי לגמרי משא"כ הכי דנשתדכו גם הם א"ר ליבום שא"א לישא ב' וע"כ יתבטלו השידוכין זה תוכן דבריו:

לדעתי במקומות הללו דמצות חליצה קודמת לא אמרינן כלל שתהי' המצוה בפנוי שהרי הפנוי א"א לו לייבם אחרי שהמנהג שלא לייבם ואם בא לכנוס מייעצין לחלוץ אמנם עדיין י"ל שמצוה יותר בפנוי שהרי מבואר בהגה"מ שהרא"מ הנהיג להתיר להחולץ את חדר"ג א"כ י"ל דגם בזה"ז מצוה יותר בפנוי, ומש"כ כ"ת דכיון דנשתדך אסור לו לישא יבמתו אינו מוכרח דהא אפשר לו לישא ע"ד שיגרשנה תכף וכמבואר בסי' קס"ט, ובלא"ה איסור זה דמשודכת קיל יותר:

והנה בפי' סדר חליצה בסי' מ"ו כתב ע"ד הטור שהצריך להתיר להחולץ את שבועתו שנשבע לחלוץ שלא יהא חשש מעושה כתב בב"י דאם נשבע שלא ישא אחרת אין כאן

חשש חליצה פסולה דמצ"ע ראוי היא רק ארי' רבוע עלה והביא דברי הגה"מ דאם נשא אשה מנדין עד שיחלוץ ול"מ חליצה מעושה גם דברי הרא"ש בתשו' דנשבע לחלוץ ליבמתו ל"מ נשבע לבטל המצוה דבדידי' תליא והיינו אע"ג דבגט המנהג להתיר לו השבועה, אינו אלא חומרא בעלמא אבל מצד הדין לא מקרי חליצה מעושה, לכן בחליצה אין להקפיד כ"כ, ולפ"ז בחדר"ג דד"א גרם לה לא הוי ח"פ, והגה"מ שכתב בשם הרא"מ דהי' מתיר החדר"ג הוא רק משום חשש ח"פ דא"ר לביאה:

והנה הרש"ל ביש"ש כתב דל"מ ח"פ דכיון דאינו משום זיקה וכמו ח"ל, ולדעת הרמב"י והטור גם ח"ל מקרי ח"פ אמנם העיקר נראה כהב"י כיון דאינו מצ"ע רק ד"א גרם ל"מ ח"פ תדע דהא אפי' לרע"ק דס"ל א"ק תופסין בח"ל מ"מ מודה באסרה ע"ע הנאת תשמיש מהיבם דהיא זקוקה לו אף דבנעשית ח"ל אחר שנפלה לפניו נפטרה מזיקתה כמבואר ביבמות דף פ' גבי פ"ד והרי ביבמות דף צ"ד אמרינן דגם לר"ע אין היבמה נאמנת לומר מת יבמי וקשה הא לא שביק היתירא ואכיל איסורא וחזקה אלימתא היא כמו באומרת גרשתני ואע"ג דהתם מחמרינן היינו משום א"א דגרושה קלא אית לה או שהבעל מתכוין לקלקלה וזה ל"ש כאן בידדה לאסור הנאת תשמישה, ומלבד זה הדבר זר מאוד דלרע"ק תוכל היבמה להפקיע עצמה מיבמה ע"י שתאסר עצמה מהיבם וע"כ כיון דהוא מצד ד"א גרם לה אינו מפקיע ה"נ לגבי ח"פ:

ודאתאן עלה מעיקר הדין נראין דברי רבותינו הב"י והרש"ל דזה ל"מ חליצה פסולה כיון דאינו אלא איסור שבדה ולמש"כ דגם הרשב"א ל"ק דהפנוי קודם רק לדידהו שנהגו ביבום אלא דכבר הורה הב"ש דהפנוי קודם וכ"כ דאע"ג דכבר בא בקשרי שידוכין מ"מ לפ"ד הב"ש הן קודמין, והנה ראיתי להרש"ל בפ' מצות חליצה שכתב דאף למ"ד דמצות יבום קודמת בעקרה וזקנה דלאו בת בנים לד"ה חליצה קודמת ואנכי איני רואה שיהי' כן דעת התוס' יבמות דף כ' הא לדידהו הא דאלמנה מן האירוסין מתייבמת מדאורייתא היינו רק בהעראה והרי בהעראה אין אשה מתעברת ואפ"ה אמרינן התם דבמקום יבום חליצה לאו מצוה היא ומזה מבואר שלא כדעת מוהרש"ל:

ידידו ישראל יהושע.

סימן צח

שנית להנ"ל. בענין הנ"ל. ב"ה ער"ח אלול תרט"ל קוטנא. קבלתי מכתבו האמנם דבריו תמוהין עכ"ז לא מנעתי מלהשיב ע"ד שכתב שא"ר מב"י שכתב שבועה מקרי עולה ליבום מטעם דאינו מחמ"ע רק ד"א גרם לחר"ג דבשבועה מהני שאלה משא"כ בחר"ג, המעיין בדברי הב"י בפי' חליצה סי' מ"ו יראה שלמד דין נשבע דל"מ ח"פ מדברי הגה"מ

וכתב דנקטינן כדברי החולקין על הרא"מ שא"צ להתיר לו חרדר"ג כי היכי דלא להוי ח"פ (וראיתי בכתבי הרה"ג השואל המנוח ז"ל דתמה ע"ז דהב"י הביא ראי' מכח כש"כ אם החדר"ג א"צ להתיר לו מכש"כ שבועה דאיתא בשאלה אבל במכ"ת ראיות כ"ק זקיני ז"ל נכונה דהרי הב"י כתב בדין שבועה דלא קיי"ל כהרא"מ ואי כדברי השואל למה לו להב"י לדחות דברי הרא"מ להעמיד דינו בשבועה אחרי אף להרא"מ מ"מ יצדק דינו בשבועה וזה פשוט. המגיה]:

ומש"כ עמש"כ דיכול לכונסה כדי לגרשה תיכף דאסור לו לישאנה שמא תחזור בה ולא תאבה להתגרש, ל"י האיך כתב דברים כאלה דודאי ע"א נאמן באיסור שבועה ואם היא מבטחת ע"י שבועה או בשאר דבר שתקבל ממנו גט תיכף אחר הכניסה מותר לו לכנסה ול"ח שתעבור וזה א"צ לראי':

אמנם מש"כ להקשות על דברי רש"ל בזקנה ועקרה מדברי התוס' יבמות וכתב כ"ת ע"ז דמדברי התוס' נראה דהעראה מקרי הקמת שם יאמין לי כי ג' אנכי ידעתי מדברי התוס' אמנם תירוצו של התוס' בהעראה דמקרי הקמת שם צ"ל גם בעקרה וזקנה שהרי דרשינן מאשר תלד פרט לאילונית שאינה יולדת ואפ"ה זקנה ועקרה בנות יבום ננהו משום דכל דאין החסרון בתולדה בנות יבום נינהו אדרבא העראה גרע טפי דהו"ל כדש מבפנים וזורה מבחוץ זה הי' כוונתי מעיקרא דכשם דבזקנה כיון דלאו בני לידה נינהו חליצה קדים מכש"כ בהעראה נימא דחליצה קדמה א"כ מבואר שלא כדברי רש"ל מיהו הרשב"א והר"ן חלקו שמה ע"ד התוס' וס"ל דגם הגמר ביאה מותרת ותל"מ, רק החיים והשלום:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן צט

ב"ה יום ד' ה' אדר תרמ"ט לפ"ק קוטנא. שוכ"ט לכבוד י"נ הרב הגאון המפורסם מו"ה פינחס רויטענבערג אבד"ק פילץ שיחי' מכתבו בא לפה בעת שלא הייתי בביתי קרוב לשלשים יום לזאת נתעכב מכתבי והנה בגוף הדין אין בזה יותר מעדי כיעור ולדעת הב"י ורמ"א לדעת הרי"ף והרמב"ם דאין מוציאין מבעל בע"כ כשיש לה בנים מבעלה אלא שהח"מ החמיר בדבר דבע"כ וקלא דלא פסיק גם ביש לה בעל תצא לדעת הר"מ, אמנם אינו מוכרח שיהי' הלכה כן בפרט דהכא יצא קלא ע"י ע"א ואף שאין עדות ברור מ"מ לדעת התוס' בחשוד על עריות פסול דנחשב כחשוד לאותו דבר, ויעויין בחי' לחו"מ שכן גם דעת הרשב"א, אמנם בכאן על עדות הגנבה לא הי' עדות ברור וכיון שאינו מענין עריות אין מקום לפוסלו בחשד וקלא, אמנם מה שיצא עליו קול שהוא נואף אם הקול

הוא בעסקי עריות לדעת התוס' ורשב"א אינו כשר לעדות אשה גם להחמיר בקול, ועכ"ז יש להקל שלא לכופו להוציאה, אמנם בודאי הב"ד אומרים לו שמצוה לגרשה ויכול לגרשה בע"כ גם אחר תקנת רגמ"ה אבל אין כופין אותו לגרשה משום חשש גט מעושה: ידידו לנצח הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו.

סימן ק

שאלה אשה שלא הי' בעלה בביתו ארבעה שנים ויצא עלי' קלא דלא פסיק שהיתה מעוברת וילדה והעידה אשה אחת שהלכה עמה להדאקטאר שיתן לה סמים להפיל הולד והמילדת העידה שקבלה הולד והי' בו עוד חיות והי' זכר ואיש אחד קרוב שלה העיד כאשר ילדה הולד קבר הוא אותו אצל הבית עלמין עוד יש עדות נשים ששרתו עמה ביחד בווארשא וראו ששכבה עם בחור אחד אשר הקול הוא שממנו נתעברה אם לכוף הבעל שיוציא אותה:

תשובה ב"ה עש"ק פ' ויגש תר"ן לפ"ק פה קוטנא. כבוד י"נ הרב המאוה"ג וכו' מו"ה מרדכי זאב אבד"ק קאלביעל. ודאי שע"פ דין אין כופין להוציא עד שיעידו שני עדים כשרים בפני ב"ד ואפי' מאה נשים שהגידו לפני ב"ד או קרובים המוחזקים בח"כ אין מוציאין ממנו ע"י כפי' אלא שאומרים לו שהדרך הנכון שיוציאה אבל אין כופין לכך לכן איני רואה בזה שום עצה אלא להגיד לבעלה שקלא דלא פסיק שזינתה ושטוב שיוציאה אבל אין לכפות:

ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן קא

שאלה אשת כהן מוחזקה לצנועה, ויצאה מדעתה ובשעת שטותה דברה הרבה דברים מכוערים, שאינה רוצה בבעלה רק רוצה להנשא לאנ"ח ולנכרים וברחה מביתה והיתה על הדרך איזה שעות עד שמצאו אותה והחזירוה לביתה ואמרה בשעת שטותה שנבעלה לאנ"ח, וכעת נשתפה ומתנהגת כדרך בנות ישראל, ומתחילה האמין הבעל ואח"כ כאשר נחקרה בב"ד נשבעה שרק להכעיס לבעלה אמרה כן וכעת כבר הבעל מסופק בדבר ע"כ:

תשובה ידידי הרב הגאון המפורסם מו"ה שמחה יאיר נר"י אבד"ק פיעטרקאוו. בדבר השאלה בשלהי נדרים אמרינן בראשונה הי' אומרים ג' נשים יוצאת ונוטלות כתובתן אחת מהן האומרת טמאה אני לך ולמשנה אחרונה אינה נאמנת וצריכה להביא ראי' ונחלקו הראשונים אם מעיקר הדין נאמנת כי לדעת התוס' מעיקר הדין נאמנת ולדעת הר"ן אינו כן כמבואר בדבריו, ונ"ל שלד"ה היכי דמשתעבדת לו לא שייך שווי' אנפשי' חד"א אלא שטעם של הסוברים דמדינא נאמנת שהרי אם האמת הי' שנאנסה נפקע

שיעבודו ואינה מחויבת לשמשו, א"כ למה לא נאמין לה שנאנסה ושהופקע שיעבודו וכי מה בין זה לשומר שטוען שנאנס החפץ שהופקד בידו שנאמן אף שהי' עליו חזקת חיוב גם למ"ד שומרין בשעת משיכה מ"מ נאמן וכן האשה נאמנת שנאנסה ומותרת לבעלה הישראל לדעת הרא"ש ורבינו יונה וכיון דנאמנת לפטור עצמה בטענת אנוסה ממילא מחויבין הב"ד להזהירה על מניעת תשמיש לו ונהי דלענין ממון גם השומר א"נ מד"ת ליקח השכר שמירה רק על החפץ, וכ"כ האחרונים וקיימתי מסברא מ"מ על כתובה אין כאן שום קו' דהפקר ב"ד הפקר, ואין הקו' אלא על היתר תשמיש, ולדעת הר"ן י"ל דס"ל כמוש"כ בחי' לחו"מ דאין טענת אונס אלא בשומר דמעיקרא נכנס ע"ד החיוב שיהי' נאמן לומר שמרתי ואירע לי אונס, ועדיין לא נח דעתי בזה שאם היא יודעת בעצמה שנאנסה ואסורה לבעלה צריכה לעזוב את בעלה ולחיות בלחם צר כי היא יודעת בעצמה שאסורה לו ואין מחויבת אדרבה אסורה לו ובודאי שלא יכוף אותה בשוטים כדי למות ויהי' סכ"נ בדבר ואם היא יודעת הדין מחויבת לעשות כן, ולא עוד אלא שאם א' מקרובי' או מיודעי' מאמין לה מחויב להגיד לה הדין אפי' אם נאמר שאין הב"ד מחויבין להגיד לה שמחויבת לעשות כן אחר שאין הבעל מאמינה גם אין הב"ד מאמין לה, אם הוא או אחר שמאמין לה נראה דמחויב להגיד לה שמחויבת לפ"ד לעשות כן, ולא נראה כן מדברי הפוסקים, אמנם לדעת הר"א ממיץ שהיא אינה מוזהרת א"ש אלא שהתוס' הקשו שם על תירוצו, ולכאורה עלה בדעתי ליישב לפ"מ דאמרינן בנזיר דף נ"ז ע"ב דגדול המקיף הקטן פטור הגם דאחד המקיף וא' הניקף במשמע מ"מ קטן דהניקף אינו מוזהר גם בגדול אינו מוזהר א"כ אשה הנבעלת לקטן והיא אסורה לו מאיסורי כהונה כיון שהבועל אינו מוזהר גם האשה אינה מוזהרת כמו בל"ת דהקפה וגם בלאווי דכהונה אמרינן כל היכי דאינהו מוזהרין גם הנקיבות מוזהרין א"כ י"ל דגם בשוגג ואינו עשוי להתברר הוא דומיא דקטן ועיין ברש"י סנהדרין פרק ד' מיתות דף נ"ה דקטן בכלל שוגג הוא א"כ י"ל דגם שוגג דינו כקטן ואין האשה מוזהרת ול"ד לעריות שהם שווין בכל ועדיין צ"ע, אמנם בדינינו אין מקום לזה כיון שהיא לאו בת דעת היא ואעפ"כ אין רצוני לסמוך עלי כלל וכלל ויראה לשאול עוד חכם גדול בזה:

ידידו ישראל יהושע.

סימן קב

ב"ה כ"ח טבת תרל"ה לפ"ק קוטנא. שלום לכבוד הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אברהם קלאצקין בראמענאוו. ב"ל ה' הגיעני ביום אתמול, ותורף השאלה, שאשה אחת הי' לה קטטה עם בעלה, ועזבה בעלה בבית אבי' כשתי שנים, והאשה ילדה בן. ואמרה האשה

כי מבעלה הוא, שהיו יחד ביום אחד ואז בא עלי' ונתעברה אז, והבעל מתחילה כחש לגמרי, אמנם אחרי שהאשה הרבתה בבכי' וצעקה גם הב"ד דברו על לב הבעל הודה שבא עלי' אז, אמנם פג לבו מלהאמין שנתעברה אז, יען כי לא בא עלי' רק פ"א ומעומד שהאשה היתה סמוכה לכותל וגם הוא, ומבואר בסנהדרין דף ל"ז ע"ב גמירי אין האשה מתעברת מעומד, א"כ אין הולד ממנו, והאשה הודית לדברי הבעל שבא עלי' מעומד ולדת הולד הי' במכוון ט' חדשים משבא עלי', וע"ז נחלקו הרבנים שיחיו יש שאמרו שיש לחוש לזה בפרט כי הבעל הוא כהן, א"כ אסורה לו, וגם יש לחוש על הולד ויש אומרים שמה שאמרו אין אשה מתעברת מעומד היינו ע"פ הרוב אבל עכ"פ יש במציאות שתתעבר ואין לנו לתלות בזנות כמוש"כ הריב"ש בתשו' סי' תמ"ו וזה תורף השאלה:

ולפ"ד אין ללמוד כלל מסוגי' זו לאסור, דהתם נבוכדנצר הרשע כשציוה לשלשל ליכני' את אשתו הי' עושה במכוין שיהי' התשמיש ע"ד שלא תתעבר שהי' בית האסורים צר מאד עד שהיתה צריכה לעמוד כמו נד, אבל בנד"ד שהיתה חפשית ובמקום לא צר ועמדה סמוכה לכותל, מאן לימא לן שלא הטתה את מושבה ורחמה הי' באלכסון ובזה ודאי אפשר שתתעבר, גם לא אמרו אלא שאין אשה מתעברת מעומד אבל ביושבת לא שמענו, וכיון שהבעל הי' עסוק במלאכתו ודאי לא קים לי' שפיר מצב האשה שאפשר שהיתה יושבת קצת ע"י שעקמה רגלי', ובכתובות דף ט' בהאי דהאוכל ביהודה אצל חמיו פרש"י שמא הערה בה ושכח ק"ו כאן שודאי לא קים לי' לבעל מצב האשה שהיתה אז, ואע"ג דלאיסורא חיישינן שם היינו באומר שלא בא עלי' כלל, אבל כאן שהודה שבא עלי' ודאי דמלתא דלא רמי' עליו לידע איך היתה מצבה אז, ואין זה ענין להאי דיכני' שנבוכדנצר הרשע במכוון עשה החדר צר מאד שתהא צריכה לעמוד כמו נד, לכן לפענ"ד אין ללמוד שום חומרא מאגדה זו לאסור אשה על בעלה אחר שלא נשמע עלי' שום שמץ דופי, ק"ו שאין לפגום את בנה מקדושת כהונה והוא בחזקת בנו, גם מש"כ דאין אשה מתעברת מעומד אפשר דהוא רק ע"פ רוב, הם דברים הראוים לאמור, ובודאי אם יש אפי' מיעוטא דמעוטא אין לתלות בזנות וכמוש"כ הריב"ש:

ואני הבאתי עוד ראי' מדברי בה"ג והובא ג"כ בתשו' רב שרירא גאון בתשו' הגאונים הנדפס בשאלוניקי ע"י הגאון מוהר"ח מודעי ז"ל שער ג' סי' י"א בקטן פחות מבן י"ג שנים שנשא אשה והוליד בנים אין לה כתובה וא"צ גט והבנים בחזקת בניו, וכפי הנראה היא הלכה פסוקה אצל הגאונים ובודאי לא יחלקו על סתם משנה בר"פ בן סורר ומורה דמוכח התם דקטן אינו מוליד דכל שהוא ראוי להוליד תו אינו נעשה בן סורר ומורה וכיון דחזינן דקטלינן לי' ע"כ דהו"ל מיעוט גמור ואפ"ה אין תולין הבנים בזנות ואמרינן

דאפשר שהוא ממיעוט, דמיעוט מולידין אע"פ שהם קטנים מדא"צ ממנו גט. וא"ל דא"כ הא דקאמר התם דר"ח דאמר קטן שהוליד אין הבן נעשה סורר ומורה פליג אדרבה דאמר קטן אינו מוליד ויליף מואם אין לאיש גואל נימא דמיעוטא דמיעוטא מולידין לכן א"צ לחזור אחר יורשין, אבל עכ"פ אפשר שיוליד, ז"א דא"כ מה קמ"ל רבה הא נלמד מסורר ומורה דהאיך קטלינן לי' דלמא הי' ראוי להוליד מכבר אלא ע"כ דרבה סבר דא"א להוליד כלל, ועכ"פ למדנו מדברי הגאונים שגם בקטן אע"ג שאין קידושיו קידושין והיא פנוי' גמורה אפ"ה אין תולין שנתנה עיני' באחרים וגם לאונס לא חיישינן הגם שהוא נגד הרוב, וכ"ז אינו אלא לרווחא דמלתא, אבל בנד"ד נראה שאין שום חשש מטעם שכתבתי (וע' ישועות ישראל סי' ל"ה):

ומש"כ כ"ת לפלפל דנימא פ"ד דא"א משים עצמו רשע שבא עלי' בדרך זה שא"א שתתעבר אמת שדעת הריטב"א באומר בני זה ממזר במקום שעושה עצמו רשע א"נ אבל הרבה פוסקים חלקו ע"ז כמש"כ בחי' לחו"מ ס"ס כ"ח, גם אין זה ענין לפ"ד שלא נאמר בש"ס אלא בתרי ענינים כיצד הרגתי לאיש פלוני דפ"ב דיבמות, המבוקש לידע שבעלה של זו מת אנו מקיימין שמת ונהרג ולא ע"י, וכן בפלוני רבעני, המבוקש לידע שזה רבע זכר, וכן לדידי אוזיף בריבית המבוקש לידע שזה מלוה בריבית לכן חולקין הדיבור שהבעל מת ושזה רבע והלוה בריבית ולא ע"י אבל כאן המבוקש לידע שבן זה מזרע בעלה וכשבעל אמר שבא עלי' בדרך שא"א שתתעבר ל"ש פ"ד שהרי זה דיבור א' שאינו מזרעו לפי שבא עלי' בדרך שא"א שתתעבר, וכעין זה כתבו התוס' בפ"ב דכתובות באנוסים היינו מחמת ממון וגם לשאר תירוצים מודים בכאן:

גם מה שפלפל מנ"ל דלרשב"ג באשתהי ל' יום אמרינן דבן ז' ואשתהי, נימא דכוונת רשב"ג דע"כ בן ט' ולתלות בזנות, וע"ז פלפל בהא דפדיו מבן חדש תפדה שאם נתלה בזנות א"צ לפדות, ומעכ"ת כתב דאפשר ביבם וכשנודע שהוא בן ט' ירש הבעל הזה את הכל וצריך לפדות מממון שלו, ובזה נפל פלוגתא ברבוותא אם פודין הבן היתום ממעות עצמו, וכבר האריך בזה הטו"ז בסי' ש"ה ס"ק י"ב והנקה"כ, גם פשט דקרא דתפדה שהמצוה מוטלת עליו, אמנם כ"ז הפילפול הוא רחוק ממרחק האמת, והנכון ביישוב הקו' דהא בתוספתא דשבת מבואר דלת"ק בן ח' אינו כחי וע"ז אמר איזה בן ח' כל שלא כלו חדשיו כלומר שידוע שהוא בן ח' וע"ז אתא רשב"ג ור' לאפלוגי דגם בן ח' אינו נפל שגם שנודה שנולד לח' עכ"ז אינו נפל לפי שאשתהי (יותר לא מצאתי):

סימן קג

ב"ה ז' מרחשון תרל"ה לפ"ק קוטנא. החיים והשלום וכ"ט לכבוד ידידי הרב הגדול מ' שמואל חיים נ"י האבד"ק אויאזד. בדבר האשה שנלקח בעלה לצבא וכשבא בחזרה מצא אשתו הרה ואח"כ ילדה בן והיא מתנצלת שמפלוני נתעברה ושנאנסה ממנו, הנה מחלוקת הפוסקים ידוע, ומהר"ם אלשק"ר בסי' צ"ד החמיר בזה מאוד, וכתב שאם הבועל מכחישה ואומר שלא בא עלי' גם רבינו יונה מודה דאסורה, ובתשו' נו"ב מה"ת צידד בדברי הר"מ ז"ל אמנם לא ראה גוף דברי הר"מ אלשקר דגם במכחיש ואומר שלא בא עלי' אסורה לבעלה והביא שם שכן דעת רב האי גאון ור"ש אביו והם בתורי גאוני קשישאי, נוסף לזה לדעתי אחר שהבעל אינה מאמינה גם לדעת רבינו יונה אסורה, וזה נ"ל בסתירות הירושלמי שהרגיש בזה המל"מ גם בתשו' נו"ב:

אמנם העיקר כמו דמבואר בקידושין פרק האומר בע"א שאמר אשתך זינתה שאם מאמין לו אסורה לו כמו כן באומר איני מאמינך שנאנסת אסורה:

גם לפע"ד אחר שגם אחר שבא עלי' הנחשד לפ"ד היתה עושה מלאכתו כפי מה שסיפר לי הבעל בזה עוברת על דת כי הי' לה להתרחק ממנו בתכלית הריחוק וגם הי' לה להוסיף שמירה שלא תלין בביתה לבדה רק בבית אבי' ובלי ספק אבדה חזקת כשרות שלה לכן נראה לי שאסורה לבעלה:

ומחמת נחיצת בעל הדרך אקצר שיח אהלו יפריח. ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא (עיין לקמן ק"א)

סימן קד

ב"ה קוטנא ה' י"א מנ"א תרל"ט. כבוד ידידי הרב המאה"ג וכו' מו"ה ישעי' יעקב נ"י האבד"ק טושין. בדבר האשה שהלך בעלה לצבא וזה כג' חדשים שבא לביתו וילדה האשה זה מקרוב ולד שלם וטענה האשה שנסעה בדרך עם בע"ג ישראל ואנסה:

הנה מבואר בהג"ה בדברי רמ"א א"ע סי' ס"ח דיש בזה פלוגתא דרבוותא, דלדעת רש"י ורא"ש נאמנת, וכ"ד הרשב"א, אמנם הה"מ בפי"ח מה' א"ב כתב דלדעת הרמב"ם ז"ל אינה נאמנת וכ"כ הר"מ אלשקר בתשובה סי' צ"ד בשם ר"ה ורש"ג אביו, ומעכ"ת כתב דאיכא עוד צד להקל שמא מנכרי נתעברה וביאת נכרי אינה אוסרת, אבל אנן לא קיי"ל כר"ת וס"ל כרוב הפוסקים שחלקו עליו דביאת נכרי אוסרת:

אמנם בגוף הדבר לכאורה נראה דגם לדעת הרמב"ם ז"ל לא נאסרה מדאורייתא דעיקר הטעם דאינה נאמנת מטעם דאונס קלא אית לי' ול"ש, והרי כתבו התוס' בכתובות סוגי'

דפ"פ דרוב דרצון אינו רוב גמור ואינו רוב אלא מדרבנן וכיון דהוא מידי דרבנן נקטינן להקל כר"י ורא"ש:

ובתשו' נו"ב מהד"ת סי' י"ד הקשה מדברי רמ"א סי' קנ"ו דאין אשה נאמנת על בנה שהוא של פלוני לפטור את אשתו מחליצה ויבום, ולא ידענא מאי קו' דהתם עיקר עדות על הבן שהוא של פלוני ובזה ביוחסין לומר שהוא בנו צריך ב' עדים ואע"ג דהשתא אנו דנין על האשה אם היא זקוקה ליבם מ"מ בתר עיקר העדות אזלינן כמוש"כ הרשב"ץ בתשו' באב שאמר על בנו שאינו ממנו דקיי"ל בא"ע סי' ד' דנאמן דאשתו זקוקה ליבם ואע"ג דהאומר על בנו שהוא ממזר ואינו ממנו א"נ לפסול את אשתו לכהונה ואם מת מותרת לכהן, מ"מ בזה דעיקר הפטור מזיקת יבום הוא בשביל הבן ול"ש פ"ד דכיון שאנו מחזיקין שאינו בנו ממילא זקוקה ליבם ול"ד למקום שא"צ חליצה דא"נ על האשה לפוסלה לכהונה דהתם מה שאנו מתירין לכהן אין אנו דנין על הבן רק על האשה אבל כאן עיקר ההיתר בשביל הבן וכיון שאנו מחזיקין שאינו בנו ממילא היא זקוקה ליבום ואע"ג שנראה שאין דברי הרשב"ץ מוסכמים מ"מ בזה נראה דאזלינן בתר עיקר הדבר וכדמוכח מדברי הרמב"ם בפ"י מה' מעשר דאע"ג דנאמן לומר פירות הללו מעושרין הן מ"מ להעיד על אדם שהוא נאמן בעי ב' עדים והחשוד על איסורין אין עד אחד נאמן להכשירו ששב בתשובה ומה"ט ס"ל להרמב"ם ז"ל דאין ע"א נאמן לומר על אחד שהוא כהן אע"ג דע"א נאמן באיסורין כיון שמעיד על איש צריך שני עדים וה"נ דכוותי' א"כ הכא בסי' ס"ח דאין אנו דנין רק על הביאה אם היתה באונס או ברצון נאמנת, ול"ק קושית הנו"ב וכ"כ הפנ"י שיש להקל:

אמנם דעת הר"מ אלשקר בתשו' באומרת פלוני בא עלי באונס והוא מכחישה א"נ ובתשו' נו"ב הנ"ל כתב דלא משמע כן מדברי רש"י כתובות דף ט' דבאומר פ"פ נאמן רק לאוסרה על עצמו אבל לא לאוסרה על כהן. ודבריו מרפסין איגרא דודאי היכא דלא איתרע החזקה כלל א"נ ע"א בהכחשת הבע"ד להוציא מן החזקה, אבל כאן שהספק שקול אם הי' באונס או ברצון ואיכא רובא דרבנן ברצון נהי דנאמנת בטוענת בריא מאן לימא לן דתהי' נאמנת במכחישה, ובאמת בנידן הנו"ב שזה הי' פרוץ בעריות פשוט דברי דידי' כיון שאינו בע"ד הו"ל כמנה לאחר בידו דלא מקרי ברי ומצד נאמנות כיון שהוא פרוץ ופסול א"נ כלל להכחישה, ואפשר דבנד"ד לא הי' עדים כלל על פסלותו אלא חשוד בעלמא לכן ס"ל להרב ז"ל דלדעת הר"מ אלשקר יכול להכחישה ומה"ט צדקו נמי דבריו דא"צ לשלוח אחרי הנחשד כמוש"כ רבינו יונה הובא בש"מ פרק חזקת גבי ספק נוגע כיון דמס"ל אם זה נוגע רשאין הב"ד לכתחילה שלא לקבל עדותו אע"פ שאם העיד הר"ז

ספק מ"מ לכתחילה רשאין שלא לקבל כל שיש לנו ספק עליו מצד נוגע, ומעתה בנידן דידן אם אמרה מבע"ג פלוני והלה מכחישה אם הוא בחזקת כשרות יש לחוש לדעת הרמ"א אע"פ שבתשו' נו"ב סי' ט"ו נראה שהתיר גם בהכחשה היינו לפי שהי' פרוץ אבל אם הוא בחזקת כשרות עד עתה ודאי יש להחמיר וחוכך אני שמא צריך לשלוח אחריו לשמוע מה בפיו אבל אם הוא בחזקת רשע ודאי דאין צריך לשואלו וכ"ז באמרה מפלוני אבל אם לא אמרה על איש ידוע יש להקל בפשיטות:

והנה בתשו' נו"ב סי' ט"ו פלפל אם נאמר פ"ד, ולכאורה משמע כן בסי' ו' באומרת לפלוני והוא כשר ומכחישה דמקרי ברי ולמה לא נימא כסברת הר"מ אלשקר וע"כ דפלגינן דיבורה, אמנם יש בזה מקום עיון וימחול מעכ"ת להודיעני אם אמרה מפלוני בע"ג ואם הוא בחזקת כשרות ואז אשיב שנית:

ידידו הדו"ש ישראל יהושע

סימן קה

להרב הנ"ל. בענין הנ"ל. קבלתי מכתבו. וע"ד חשש מינקת אין שום חשש שלא אמרו אלא שלא ישא מינקת חברו ולא יכנוס בגבול חברו אבל מי שאנס אשת חבירו כל שהוכר העובר מותרת להבעל גם בימי עיבורה ואצ"ל בימי הנקה וזה פשוט וא"צ לפנים:

אמנם בגוף הדין מעלתו הביא דברי החת"ס סי' קל"א ועיינתי שמה, והנה בנידן של המחבר הנזכר ודאי מותרת לו שהרי המעשה הי' באשה שהי' לה ולד ואמרה שבעלה אינו ראוי להוליד כלל שאין לו ביצים ושהולד הוא מאיש אחר ומקודם החזיק האב להולד שהוא בנו א"כ ודאי נאמנת נאנסתי במגו דאי בעי שתקת, אם מדברי תשו' ההוא נראה שגם אם הי' נתברר שהוא אינו ראוי להוליד והוולד אינו ממנו נאמנת לומר נאנסתי, אמנם אחר כל האריכות שהאריך המחבר שמה איני רואה בדבריו שום חידוש כי כ"כ במכתבי הקודם כיון דרוב רצון אינו רוב גמור אלא מדרבנן יש לסמוך על ר"י והרא"ש להתיר ע"י ברי, אמנם בתשו' מהר"מ אלשקר חידש דאם הלה מכחיש לא מקרי ברי וכ"כ במכתבי הקדום שאני חוכך כל שאמרה מפלוני והוא מוחזק בכשרות גם כשאינו לפנינו לא מהימנא ובדברי ר"י ורא"ש לא נזכר רק שאמרה סתם נאנסתי דיש פרוצים בעולם, אמנם בתשו' נו"ב צידד לומר פ"ד ולדעתי צ"ע אם לאמור בזה פ"ד, והח"ס אם כי נראה שלא חש לדברי הר"מ אלשקר לא ידעתי אם הוא כדאי לחלוק עליו שהרי הר"מ אלשקר הי' בדורו של הב"י והכ"מ בה' יסוה"ת הביאו, אמנם בא"ע סי' ו' באומר מפלוני והלה מכחישה אנו מתירין הבן אע"ג דלא אתכשר אלא ע"פ דיבורה דידה ולא אמרינן דהו"ל כהכחשה וע"כ הטעם דאמרינן פ"ד שזנתה מכשר ולא מפלוני וה"נ

בנד"ד נאנסתי ולא מפלוני המכחישה, ומ"מ הואיל והרב הנ"ל מקיל הגם שבס' כנה"ג הביא דברי מוהר"מ אלשקר אם ירצה מעלתו לסמוך אדברי חת"ס לא אמחה בידו, וכ"כ דמשום מינקת חבירו אין לחוש:
ידידו דו"ש ישראל יהושע.

סימן קו

ב"ה עש"ק ג' כסלו תרמ"ה לפ"ק. שלום וכ"ט לכבוד הרב המאוה"ג חו"ב מ' אברהם נ"י האבד"ק בערעזדוב שיחי'. גיה"ט הגיעני לנכון ויען כי הייתי טרוד נתאחרה תשו' עד עתה, והנני לכתוב מה שנלפענ"ד. ע"ד שאמר הבעל לאשה שלא תפגשי עם בנימין ואם יהי' בהאלקערז תהי' בהשטיב ואם יהי' בהשהטיב תהי' בהאלקערז, ובנימין והנחשדת הודו שנתיחדו:
הנה הדבר ברור דאמרינן הפה שאסר שנתיחדו הוא הפה שהתיר שהרי אמרו שלא פעלו עון, ואע"ג שראיתי להרב מח"א שכתב דלדעת הרא"ש בתשו' דלא אמרינן מיגו נגד עדים פסולים כשיש נשים המעידות א"נ במיגו שהיתה יכולה לככחיש, כבר בארתי בחי' לחו"מ שמעולם לא עלה ע"ד הרא"ש לחדש דרך חדש מבלי להביא ראי', אמנם דברי הרא"ש בתשו' הוא במי שקבל קנין בפני עדים פסולים ואומר שלהשטות נתכוין לפי שהם עדים פסולים, וע"ז כתב הרא"ש דא"נ נגד עדים פסולים במיגו, והכוונה שסמך ע"ז שיוכל להכחישם ע"ז אנו אומרים שאין אדם רוצה להעיד ולהכחיש אנשים, הגם שאינם כשרים לעדות בכדי, אחר שאין לו שום צורך, ולמד כן הרא"ש מהא דקיי"ל בחו"מ סי' פ"א דהודאה גמורה בפני ע"א מהני וגם בקרקע מהני, וזה דעת רוב הפוסקים, אע"ג שבש"ר שם נטה לדעת הבעהמ"א פשוט דקיי"ל כרוב פוסקים אע"ג דנאמן במיגו להכחיש עד כשר גם בקרקע א"ו דהתם דהוא לצורך ממון אמרינן דמעיז גם נגד ע"א אבל אין אדם עושה שיתבזה גם קצת בדבר שאין לו הנאה של כלום, ומש"כ הרא"ש דא"א מיגו ל"ד קאמר, ומצאנו הרבה פעמים שלשונות שוות והכוונה מתחלפת ועיקר הטעם שלא הי' לו להשטות שאין לו הנאה של כלום על סמך שיעיז פניו נגד אנשים אשר יקובל קצת אצל המון בדבר שאין לו הנאה של כלום, אבל כאן שהאשה רוצה להצטדק כדי שתעמוד תחת בעלה שפיר אמרינן מיגו גם נגד פסולים, ולא עדיפי פסולים מעד כשר דנאמן במיגו שיכול להכחיש עד כשר היכי דליכא שבועה דאורייתא כמבואר בפוסקים לכן אין שום חשש מחמת הודאתן:
עוד ראיתי לכ"ת שכתב דאפשר דפ"ד של הנחשד ומהימנין לי' במה שאמר שנתיחד עמה ולא מהימנין לי' במה שאמר שלא בעל כמש"כ הרשב"א בקינא לה ע"פ שנים

ונסתרה דמהימן ע"א שזינתה דגם הנחשד מהימן שזינתה עמו דפלגינן דיבורא ה"נ, ואני אומר שאין זה ענין לפלגינן דיבורא, דהתם מעיד על ענין שלם שזינתה ונאסרה על בעלה וכן בפלוני רבעני לרצוני מעיד שחייב מיתה שעבר על עבירה שחייב מיתה וכן בכת"י הוא זה מעיד על ענין שלם שהשטר נכתב מידי שני עדים אלא במה שאומר שהוא רשע בזה פוסל עצמו בזה פלגינן דיבורו, לא כשעוקר העדות וחוזר בו תכ"ד שהרי הסתירה אינה אוסר מצד עצמו רק היא הוכחה על עבירה שבעלה וכיון שחוזר תכ"ד ואומר שלא בעלה הר"ז עדיף מחזרה תכ"ד, וכעין סברא זו כתב הר"ן בפ' האשה שנתארמלה דעדי קיום השטר כשאומר על תנאי היו דברינו נאמן ולא אמרינן הרי קיימו השטר ואין ע"א נאמן לומר תנאי לפי שנחשב כאלו לא הי' קיום כלל אבל כשאומר ע"א שפרוע הוא אע"פ שאומר בתכ"ד לקיום מ"מ כיון דפרעון מלתא אחריתי היא אמרינן דאין ע"א נאמן, דפרעון מלתא אחריתי הוא ונאמן על הקיום ולא על הפרעון א"כ פשיטא כאומר סתירה הי' אבל לא ביאה הר"ז כעוקר ההוכחה על הדבר, ובאמרו אנוסים היינו מחמת ממון משים עצמו רשע אבל כאן במה שאומר שלא בעלה אינו עושה עצמו רשע, וראי' גדולה לדברי מהא דאמרינן בירושלמי דסוטה סו"פ מי שקינא דבעי התם בסוטה כשיש שלשה עדי סתירה ואחד מהם אומר שלא הי' טומאה אם אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואין כאן עדי סתירה ופשיט לי' דהיתה שותה וע"כ לא איבעי' להו אלא בג' אבל אם היו שנים ואחד מהם אמר שנסתרה אבל לא נטמאה לא היתה שותה אע"ג דמבואר בירושלמי דאין ע"א נאמן בסוטה אלא להחמיר ולא להקל דהא מסיק דבג' היתה שותה אע"ג דאיכא ע"א שאמר שלא נטמאה ואין השנים מכחישין אותו שהרי לא העידו אלא שנסתרה אבל מטומאה אינם יודעים כלל א"ו דאין ע"א נאמן להתיר כשהי' עדי סתירה ואפ"ה בשנים ודאי אינה שותה ומותרת לבעלה שהרי העד שאומר שנסתרה הוא עצמו אומר בתכ"ד שאין זו סתירה המביאה לידי חשד לפי שלא הי' בעילה א"כ תמה על עצמך אם שני עדים כשרים שאמר אחד מהם נסתרה אבל לא נטמאה מותרת לבעלה דעקר דיבורו והו"ל כאומר תנאי בנד"ד לא כש"כ, ודע שמדברי הירושלמי מבואר שלא כדברי הפלאה שכתב דבעדות סוטה כשם שנאמן ע"א לאסור דראה שנטמאה כך נאמן להתיר דיודע ודאי שלא נטמאה, והירושלמי הנזכר הוי תיובתי' ובס' נו"ב ראיתי שנסתפק בזה והעיקר כמש"כ:

גם נראה שלשון שלא תפגשי עם הנחשד ואם הוא יהי' בחדר תלך למקום אחר אין זה אלא כמו שלא תדברי עמו דלא מקרי קינוי שהרי גם כשיש אנשים אחרים אצלו שלא נחשדו הזהירה שלא תהי' באותו חדר, ואינו דומה לאומר לה אל תסתרי עם מאה

אנשים דמבואר בירושלמי ריש סוטה דמקרי קינוי דהתם חושד את כל האנשים אבל כאן נראה שלא חשדה משאר אנשים המצויין בחדר ואעפ"כ הזהירה שלא תהי' בחדר שהוא שם א"כ אין זה קינוי, ומצד דבר כיעור יפה כתב מעכ"ת דגם לרא"ש לא נאסרה כיון דיש לה ולד, גם נראה שאין בעדותה של הבתולה עטיל בת חורגה של אבי הבעל הנחשדת אף דבר כיעור שמה שהעידה שבא בלט לחדר של הנחשדת ושהה שם לערך רבע שעה ואח"כ נשתקעה בשינתה עד הבקר ולא ידעה מיציאתו אפשר שגם איסור יחוד לא הי' יען כי היתה ישינה אז והרי כולם הגידו שבשעה שנשתקעו בשינה לא שמעו בחזרתו מן החדר ואז הי' זמן שינה וקרוב הדבר שהיתה ישינה אז, ובתשו' פ"מ ח"ג סי' כ"ב פילפל אם טענה שבא עלי' בעת שינה אם נאמנת (ועיין לקמן ק"ד) והיינו בביאה ממש שאז רוב נשים מרגישות בבא עלי' משא"כ ביאה בחדרה שאין רוב נשים ואפי' אנשים מרגישים בעת השינה נקישת הדלת, וכן עדות הבתולה ריזל אין בו דבר כיעור שהרי היא בעצמה אמרה שלא הי' אז זנות, ואין כאן עדות בדבר כיעור אלא עדות של ר' שלמה שראהו נכנס והיתה ערה ששתקה את הילד שהי' בוכה ואין ע"א נאמן להוציא אשה מבעלה, גם יש לדין שאין כאן גם כיעור שבשעה שנכנס היתה ישינה ומה ששמע שנתהפכה האיבערבעט שכיח בעת שינה ג"כ, ואע"פ ששמע שהיתה ערה אח"כ לא ראה ושמע שדברה עמו דברי תפלות ואפשר שבקשה ממנו שיצא החוצה ולא רצתה לביישו וכמו שראיתי אח"כ לכ"ת שפלפל כן בשם ספר חתם סופר, ומ"מ אזדה חזקת צניעות שלה שהרי היא בעצמה הודית שחיבק ונשק אותה ונגע בבשרה והחליק אותה ואחר שהי' פ"א אצלה אע"פ שי"ל שלא רצתה לביישו ובטחה שאם ירצה לאנוס אותה ולעשות מעשה תצעוק על אנשים להצילה מ"מ הי' לה אח"כ לסגור הדלת לבל ישיב לבוא לחדרה בפעם אחרת, אמנם אינה אסורה לבעלה ואם רצה לקיימה יקיימה:

אחר שכתבתי דברי אלה עיינתי בדברי הס' חת"ס סי' צ"ו שהביא כ"ת, ורוב דבריו במחכ"ת המה בלתי נכונים ראשית דבריו כתב שסוטה שקינא לה בעלה ונסתרה כיון שעשאה הכתוב כודאי כמבואר בפ' כשם א"נ במיגו ואלו הם דברים דחוים שהרי חזקה שלא איתרע ודאי נידון כודאי וסוקלין ושורפין ע"ז מ"מ היכא דאיכא הפה שאסר מהימנא כמבואר בכתובות ד' כ"ב כש"כ סוטה דאינה ודאי גמורה כמבואר ביבמות דף י"א, ולדעת רוב פוסקים לוקין על סוטה ודאי לא על סוטה ספק, ולא עוד אלא דגם לדעת התוס' דגם על ספק סוטה לוקין נראה דוקא הבעל דלא קים לי' בגווה אבל איהי אינה לוקה לפי שאומרת ברי שלא נטמאה, וגם הנחשד נראה שלא נפסל בבירור לעדות, ומה שאמרו ספק כודאי טבע כ' הדמיון היא כך שהוא כמוהו, ומ"מ אין שוה ממש

כמו שהאריך הגאון ח"צ בתשו' בענין יתר כנטול, ואם במקום דהיא אומרת שנתקדשה ונתגרשה הפה שאסר אע"ג שאם היו העדים לפנינו היתה חייבת מיתה על ביאה מאחר מ"מ אמרינן אחרי שאנו מחזיקים אותה למקודשת ע"פ הרי אומרת שנתגרשה וה"נ אע"פ שאומרת שנסתרה וע"פ דברי' היא כודאי שזינתה ואינו ודאי גמור, הרי היא אומרת ודאי גמור שלא פעלה און, והאריכות בזה הוא אך למותר גמור, והראי' שהביא א"צ להשיב עלי' כי אינה ראי':

עוד כתב דמיגו במקום עדים פסולים לא אמרינן, ותירץ קושי' התומים בכללי מיגו מהא דפרק שבועות העדות וכבר קדמו בזה הרב בעל קצוה"ח, אמנם כ"כ לעיל מה שנלפע"ד דלעולם לא עלה על דעת הרא"ש ד"ז. תדע דהא ק' פסולים כחד כשר ומיגו במקום ע"א היכי דליכא שד"א אמרינן בהדיא הפה שאסר, וכ"נ מדברי כל הפוסקים דבהא דר"פ האשה שנתארמלה גבי מודה ר"י. וכן בהא דכת"י וכן באשה שאמרה א"א בעינן דוקא שני עדים ובודאי לא יחלוק הרא"ש עליהם א"ו כמש"כ, ודע שאינו סותר מש"כ בטעמו של הרא"ש דא"נ לומר משטה הייתי במיגו דלא הודה דחזקה דא"א מעיז במידי דל"ל רווחא כלל למש"כ דנאמנת אשה לומר שבא עלי' פלוני כדרך המנאפים ולא הערה בה אע"ג דממיתין בראה כדרך המנאפים, דש"ה דדברים שבלב אינם דברים אלא כשמוכח, לכן נהי דמשטה בדליכא עדים מועיל כמוש"כ התוס' ר"פ השולח. בדאיכא פסול לא עביד אינש לעשות להתבזות בפני אנשים שיכחישו אותן בלא מניו לי' רווחא ומ"ל להשטות ע"ס שיכחישם והו"ל טענת השטאה דברים שבלב דלא מהני אע"ג דהאמת עמו כמוש"כ התוס':

ועל השלישית לבי עלי' אשית. אשר כתב בהיתר האשה שהתרו בה ב"ד שלא תשכב יחידי ותסמוך על בנה הקטן שהוא כבן ח' אלא שתקח עמה אשה זקינה ותשכבנה ביחד במטה אחת ועברה ע"ז ולא לקחה אשה זקינה, וע"ז כתב להתיר דבר"פ שני נזירין משמע דגם קטנים מקרי רבים לענין רה"ר דספיקו טהור והוא נלמד מסוטה, והא דפסק הר"מ ז"ל דיכול לקנות שלא תסתר עם שנים ביחד ואם נסתרה עמם נאסרה אע"ג דהם ג' עם הנחשדת תירץ ע"פ דברי הרמב"ן בריש נדה שאין האשה מצטרפת שהוא הוטמאה והא דנסתרה עם שני אנשים מקרי רבים כל שלא קינא לה רק מא' היינו בשלא קינא לה רק מא' לא נחשב האיש כמטמא אבל כשקינא לה משנים וחושד שניהם כאחד מקרי שניהם המטמאים כשרצים, ודן מזה באשה זו שבנה הי' קטן כבן ח' דאין שום חשד שהוא יזנה עמה דהוא פחות מבן ט' ויום א' ממילא מקרי רבים הנחשד והנחשדת והקטן, ומעלתו דן בולד כבן ד' מקרי ג"כ רבים הנחשד והנחשדת והילד, וד"ז קשה לשמוע דבטלת

תורת קנאות שכל אחת תסתר ותקח עמה תינוק היונק משדי אמו ויהי' נחשב כרה"ר ותהא מותרת לבעלה, וחלילה להעלות על הדעת הסברא הזרה הלזו, ובודאי כל שאין התינוק יודע ענין ביאה אינו מבטל תורת סתירה, אמנם גם דברי הרב הנז' מגומגמים בכל הפלפול שחידש שודאי אין הספק נחשב כודאי בסוטה אלא כשיש סתירה ואם קינא לה בעלה מא' וא"ל אל תסתרי אין בכלל זה אלא כשתסתור עמו יחידי לא כשיש אחר עמם דאימת אחר עליהם וכיון שלא נסתרה אין אנו צריכים לבוא מצד רה"ר אלא שאין כאן סתירה ואין כאן ספק דמוקמינן על חזקה והדין שהוליד מזה דאם אין האחר נחשד בעיניו שאינו חושד אותו שהוא מזנה עמה אע"פ שקינא לה שאל תסתרי עם שניהם כל שאינו חושדו ל"מ הקינוי אינו כלום שודאי אם חושד את האחר שיחפה עלי' ושגם אם תזנה לא יגיד לשום אדם כיון שהי' סתירה שהרי בלא ספק קפיד:

הבעל קפידה וגרע ממקנא עם אבי' שאינו אפי' מידת חסידות שלא תתיחד עמו כש"כ כשמקנא לה עם שני אנשים ביחד או עם איש אחד ובנה שאע"פ שאין חושד את בנה שיזנה עמה מ"מ חשד אותו שכשיגבור תאוות האשה לא תחיש על בנה שיגלה קלונה כי יחפה עלי' ומה"ט נ"ל ברור שכשאומר אל תסתרי עם איש פלוני גם כשתהי' שפחתה או אשה אחרת עמה אף שאין שום חשש שתזנה רק עם האיש מ"מ מקרי קינוי וסתירה אחר שהקפיד עלי' שלא תתיחד כי חושד שהאשה אחרת בפרט שפחתה לא תגיד וע"ז תסמוך אשתו וכיון דמקרי סתירה שעברה על מצות בעלה נחשב האיש כשרץ המטמא ואין כאן רק שני אנשים הנחשדת עם הקטן ואין הבועל נחשב לפי שהוא המטמא, אמנם לא הי' צריך לזה שגם אם הי' הבן בן עשרים מ"מ דוקא אם הקפיד הבעל אע"פ שאינו חושדו אבל הב"ד אין להם לקנאות שלא מדעת הבעל רק על מי שיצא עליו קול חשש, יותר לא מצאתי:

סימן קז

ב"ה כ"ב למב"י תרל"ט לפ"ק קוטנא. כבוד הרב המאה"ג מו' משה יואל נר"ו אבד"ק טשיזיוא. ע"ד האשה שאמר לה בעלה קודם שנסע לדרך שתזהר שלא תישן בבית אבי' עם אחי' רק עם נקבה וכן א"ל ע"י אמו ואח"כ בא לביתו ושהה לערך חמשה חדשים ואח"כ חזר ונסע ובא בלילה ומצא שאחי' ישן ג"כ בחדר זה והאשה הודית שגם בפעם הראשון ישן אחי' בביתה לפי שיראה לישן יחידה אמנם לא עשתה שום רע חלילה גם בפעם הזה לא עשתה רע חלילה, ומעלתו פלפל אם יש להתיר מצד הא דאמרינן בסוטה בפ"ק לא לימא אינש וכו', הנה מה שהאשה הודית על הנסיעה הראשונה כיון שאמרה שלא פעלה עון אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר, ול"ד למש"כ המרדכי

והובא בהגה"ת רמ"א סי' קע"ח בנתיחדה ואמרה נאנסתי דאבדה המגו שלה דהתם כיון שמודית שנאנסה לא מקרי אונס כיון שבתחילה פשעה ובא ע"י פשיעה גם י"ל דלבסוף נתרצית ואע"ג דקיי"ל דתחלתה באונס אף שנתרצית לבסוף מצד יצרה אלבשה כמבואר פרק נערה [כתובות נא:] ש"ה דבא ע"י פשיעה בתחילה, ומצאתי בספר פנ"י שקדמני בזה, אבל באומרת לא נטמאתי כלל פשיטא דאמרינן הפה שאסר וכו', ואפי' אם יש פסולים שראו שנתיחדו נאמנת במגו וכ"כ במ"א שמה שלמדו האחרונים שדברי הרא"ש בתשו' דמגו במקום עדים פסולים לא אמרינן אינו כן וכתבתי שם שאין מדברי הרא"ש הללו ולא מדברי הרא"ה בסוגי' דתרי ותרי שום ראי', אמנם על מה שראה בעצמו בעת שבא בלילה יש לעיין ונראה כיון שלא קינא לה שלא תיסתר עם אחי' רק שלא תישן אין במשמעות שהוא חושד אותה שא"כ הי' לו להזהיר שלא תתיחד ותסתר עמו אלא שחשד את אחי' שמא בעת שתישן יבוא עלי' בלא דעתה ועיין בתשו' פ"מ ח"ב סי' כ"ב לכן לא הי' חושש שתסתר עמו ותתיחד שהרי היא בעיר ותצעוק כשתראה שרוצה לאונסה ולא חש רק על שעת שינה ואפי' אם הבעל יאמר עתה שחושד גם אותה מ"מ כיון שלא הזהיר על הסתירה אין מורה לשונו רק על חשש שינה ודמי לאומר אל תדברי עם פלוני ועדיף מיני' וכל שלא קינא לה מפני חשד שמא תתרצה אינה נאסרת לפיכך כיון שנראה דכל שלא קינא לה בפני עדים אינו אלא חשש דרבנן יש לסמוך ע"ז אם יסכים רב אחד מפורסם, גם יש לעיין כיון שעבר יותר מחמשה חדשים שהזהיר אותה אם נאמנת לומר אישתליין ואע"ג דלא דמי להתראה שצריך להיות תכ"ד מ"מ כיון שעבר חמשה חדשים ובעוד שהי' הבעל בביתו לא ישן שם וגם הבעל לא הקפיד אלא על שינה יש לדמותו קצת לשבועת העדות דיכולין לומר אשתלין, אמנם האחרונים האריכו בזה וגם אנכי בארתי קצת בחי' לחו"מ סי' ל"ד ולא ראיתי להאריך בזה:

ידידו ישראל יהושע חו"ב קוטנא יצ"ו ולכל אשר לו שלום.

השמטה לאה"ע

השאלה לא מצאתי. הספיקות בקידושין הללו הם:

א' הטבעת של נחושת לא הי' של המקדש כמו שאמר הב' קאפיל וי"ל כיון שלא הי' כאן רק העד הזה שראה עכ"פ הטבעת ביד המקדש א"כ הרי הוא אומר שהיא שלו גם י"ל אפי' היו שנים מ"מ לא דמי לעד אומר נתקדשה ונתגרשה דהתם תרווייהו בא"א קמסהדי ואינו עוקר לגמרי עדותו אבל כאן עוקר לגמרי עדותו בתוכ"ד וא"ל פלגינן דיבורו דמלבד די"ל דל"ש כאן פ"ד כיון שעוקר לגמרי הקידושין אף גם כיון דלע"ע אין אנו דנין על הטבעת שכבר החזיר לו ומודה בעצמו שהיא של עד שוב נאמן מצד ע"א

והרי הוא בגדר עד שעוקר עדותו, אמנם יש לעיין בזה באם יאמר שבשעה שראה שרצה לקדש אותה בטבעת זו נתרצה די"ל דאע"ג דמחילה ומתנה בלב לא מהני מ"מ נראה דלפעמים מהני אף בלב ואפרש שיחתי, הנה בתשוב' מהרי"ט חחו"מ סי' מ"ה הביא דברי חכם א' שרצה לומר דהא דאמרינן בר"פ ח"ה שתא קמייתא מחיל אינש דשתיקה בלב מהני למחילה ובתשו' מהרי"ט דחה דבריו דוודאי דברים שבלב אינם דברים גם במחילה אלא היכי דמוכחא לכ"ע אבל בלא"ה ל"מ מחילה ולפ"ד אף שמודה שבשעה שלקח הפירות משדה הי' בדעתו למחול לו אמרינן שדברים שבלב אינם דברים וגם אם רוצה לצאת י"ש יכול לתבוע הפירות כמבואר בדבריו, ויש לדקדק על דברי הרב ז"ל דגם אם נאמר מחילה בלב ל"ש מחילה היינו בחוב הקדום שאינו נפטר מחיוב אלא במחילה מעליותא אבל כשמחל שלא יתחיל החיוב ודאי מהני וכעין זה מחלקינן בסו"פ החובל גבי קרע כסותי וכ"כ הר"ן בפ' א"נ דאע"ג דא"י למחול דשלב"ל מ"מ בקנס דמפותה דעבדה מדעתה יכולה למחול שלא יתחיל החיוב הגם דבקנס אינו זוכה עד שיעמוד בדין וכ"מ להדיא בסי' רמ"ו באומר אכול עמי כשמודה שרצה לתת לו בתורת מתנה, וראיתי שקדמני בזה בעל נה"מ אמנה לפענ"ד נראה עוד דגם אם הפירות בעין והלה לקחן בתורת גזל כל היכי שבשעה שלקחן מודה הי' שרצה לתת לו ואע"ג דמהתם ליכא למילף דשאני התם כיון דלא רצה לזכות בחיוב חדש שאכלן לפירות לא זכה בחוב אבל עכ"פ גוף החפץ שהוא בעין לא נפק מרשותו במחשבה בעלמא עד שיאמר לו בפירוש שנותן לו במתנה, מ"מ לפענ"ד צ"ע דהא כתב הרמב"ן בליקוטי פסחים דיאוש מהני אפי' בלב והנה הא דיאוש ל"מ בגזילה היינו כיון דבאיסורא אתי לידי' ומעתה בזה שאין הבעלים מקפידים ע"ז ודאי לא מקרי גזל דגזל אינו אלא כעין ויגזל דמצער לחברי' דלקח לו ממונו אבל היכי דלא קפיד לא עבר על ל"ת א"כ י"ל דממילא קני ביאוש. ודוקא היכי דתחילת הגזילה הי' באיסור דכבר הי' עליו חיוב השבה אין יאוש קונה כדאמרינן בפ' מרובה דבאיסור אתא לידי' אבל כאן הא בשעת לקיחת הפירות לא קפיד לא גרע מיאוש דמהני אפי' בלב. ועיין בהג"א פ' איזה נשך בהא דמחילה בטעות דהו"ל מחילה כיון דבהיתירא אתא לידי' לא גרע מיאוש אף אנו נאמר לענין יאוש בלב כיון דמבואר בדברי הרמב"ן דיאוש מהני בלב. איברא לפמש"כ בסי' רנ"ט דיאוש לא מהני רק באבדה דנפק קצת מרשותא דמרי' לענין הקדש ומכר אבל היכי דלא נפק כלל מרשות שעומד לימצא ושכיח טובא שימצא עד שאינו בגדר אבידה והוא ברשותו כל היכי דאיתי' ל"מ יאוש א"כ כל שהנוטל אינו נוטל בתורת גנבה וגזילה אלא כסבור שלא יקפיד ואם יאמר לו שהוא מקפיד יחזיר לו בזה ודאי כיון דיאוש ל"מ לא נפיק מרשותא דמרא ביאוש

לבד. ומ"מ בדברי מהרי"ט קשה שהרי לקחן בתורת גזל וכשתיכף בשעה שלקחן שתק נראה דיאוש קני כמו"ש, וראיתי לרבינו הב"י בחו"מ סי' רע"ג בהא דהפקר לעניים ולא לעשירים שלא נקרא הפקר דאם קדם וזכה העני מפקינן מיני' והוכיח מעובדא דר"י בר' יוסי בפ' א"מ וק"ל דמהא דתנן בפ"ו דפאה דהפקר לעניים אינו הפקר לא מוכח אלא דלא מפטר מטעם הפקר אבל לעולם לא גרע מיאוש כיון דאינו מקפיד ובהיתירא אתא לידי' ומעובדא דר"י בר"י ג"כ אינו הוכחה דהכי פריך כיון דר"י בר"י גברא רבא וידע דדינא דהפקר אינו אלא כשהפקיר לכל כיון שאמר בלשון הפקר ודאי לכו"ע הפקיר דבל"ז אינו הפקר אבל כשהפקיר בפי' לא לעשירים וקדם העני וזכה י"ל דלא גרע מיאוש ובמ"א יתבאר יותר לכן לפענ"ד צ"ע בדינו של רבינו הב"י די"ל דלא גרע ממחילה בטעות ואפשר דכוונת רבינו הב"י כשחזר בו המפקיר קודם שזכה העני או כשנטלן שלא בידיעת המפקיר וכדעת הסוברין במחילה בטעות דוקא כשידע וצ"ע עכ"פ בנד"ד אם לפ"ד העד ידע מזה ורצונו הי' בזה י"ל דמחילה בלב מהני מטעם יאוש וכמשכ"ל ושינוי רשות דהא כששלח יד לקדש בפקדון הו"ל גזל וכשנותנו לה הו"ל יאוש וש"ר:

הספק השני שהבתולה אמרה שלא הבינה כלל שהוא לשון קידושין ובזה אמרתי להאריך קצת הנה בספק קידושין והוא ספק השקול מבואר בדברי מהרי"ק שורש קע"א דמד"ת שרי דמוקמינן אחזקה אלא דמדרבנן אסור והיינו אפי' לדעת התוס' וסייעתם דבכל איסור דאורייתא אזלינן בתר חזקה אפי' מדרבנן כמו שהאריך הפ"ח ביו"ד סי' נ' בקידושין החמירו וכ"נ מדברי תוס' יבמות דף ס"ח בספק קטן אם הוא בן ט' פוסל בביאתו דלא אזלינן בתר חזקה כיון דהוא פסולי יוחסין מעלה עשו דלא ניזל בתר חזקה כשם דלא אזלינן בתר חד רובא בסופ"ק דכתובות, והנה איסור א"א ודאי מעלה עשו ביוחסין שהרי הולד מא"א ממזר ועדיף טפי דאיכא איסור מיתה, ועוד דהרי כשם שהוכיחו דבספק יחוס לא אזלינן בתר חזקה מהא דלא אזלינן בתר רובא כמו כן יש להוכיח מהא דקידושין דלא אזלינן בתר רובא באתרי דכתבי והדר מקדשי עיין בתוס' קידושין דף נ' ע"ב בסוגי' דסבלונות, ובהכי ניחא דברי הטור דפסק בסי' ל"ז בנתקדשה תוך ו' ע"י אבי' ואח"כ קדשה עצמה ונמצאת בוגרת דחוששין לקידושי שניהם אף בתוך ו' והקשו בזה הא דעת הטור ביו"ד סי' פ"א בגבינות שנעשה מבהמה דאמרינן השתא היא דנטרפה ולמש"כ לק"מ דבקידושין ודאי לא אזלינן בתר חזקה היכי דאתרע וזה פשוט ותמהני על האחרונים שלא הרגישו בזה, אך קשה מהא דפריך בקידושין פ' ע"י על שמואל דס"ל קדשה אבי' בדרך וקדשה עצמה בעיר דחוששין לקידושי שניהם ומותיב התם מחביות ומקוה מה קושי' הא בתרומה ומקוה אזלינן בתר רובא וחזקה אבל באיסור

א"א לא אזלינן בתר חזקה היכי דאיתרע ולכאורה זה קושי' גדולה ע"ד התוס' וסייעתם דבשאר איסורין אזלינן בתר חזקה אף מדרבנן א"כ מה קמותיב ולדעת הרשב"א ז"ל וסייעתו ניחא:

והנלפענ"ד בזה ואקדם דברי מהרי"ק שורש קע"ד שכתב דבכל ספק קידושין כיון דמד"ת מותרת אלא מדרבנן אסורה אם נשאת ל"ת ואם היות כי הב"ש בסי' ל"א העתיק בדבריו שאם נשאת ל"ת והולד כשר נראה מדברי מהרי"ק שגם באין לה ולד ל"ת ועיין בפ' המגרש בר"ן בפסולי גט מדרבנן והנה הרב ב"י בא"ע סי' י"א הביא שהרמב"ן כתב היכי דנשאת ל"ת בעינן דוקא נשאת ממש לא בקידושין והרשב"א ז"ל כתב שמצא גירסא אחרת בירושלמי דקידושין הרי היא ככניסה וכתב עוד דאם נאמר דבקידושין לבד לא מקרי דיעבד לא תקשה מהא דאמרינן לא נשאת נשאת ממש אלא אף בהתירוה דהתם בהתירא קעבד כלומר דק"ל דודאי קידושין שעשתה מעשה לא גרע מהתירוה לינשא ותירץ דש"ה דהוי בהתירא משא"כ הכא דהקידושין היו באיסור אחר שכבר נודע לה הספק ולפ"ז ניחא בהא דקדשה אבי' בדרך וקדשה עצמה בעיר כיון דבקידושין דרבנן אם נשאת ל"ת ל"מ לדעת הרשב"א דקידושין הו"ל כנשואין דלא הי' לנו לחוש לקידושי הראשון אחר שנעשה מעשה שנתקדשה לשני אלא דאפי' לדעת הרמב"ן וסייעתו מ"מ היכא דעשתה בהיתר דלא בחנם נקט קדשה אבי' בדרך והיא בעיר והיינו שלא ידעה מקידושי אבי' וקדשה עצמה בחזקת שבגרה ובהיתר גמור הי' ודאי הו"ל כנשאת דל"ת אף שאין הבעל יודע בברי דדוקא בבו"ב צריך שיאמר ברי לי כמש"כ בשם מהרי"ק.

ונראה דגם שנראה קצת מדברי פוסקים שחלקו על מהרי"ק במה שהתיר בנשאת אף שלא טענה ברי וראיות מהרי"ק מדברי התוס' צ"ע וביותר משמע כן מדברי הרמב"ם ז"ל הובא בר"ן סופ"ב דכתובות מ"מ היכי שהיא טוענת ברי ואין מי שיכחישנה הכל מודים שאם נשאת ל"ת א"כ מוכח דשמואל חייש מד"ת, ובזה יש ליישב מה שהקשו התוס' למה נקט קדשה עצמה בעיר ולמש"כ י"ל דלרבותא דשמואל נקט דאע"ג דעשתה מעשה ונתקדשה והו"ל כנשאת כמש"כ והיינו דאיכא חששא דאורייתא ושפיר מותיב מיני' לשמואל:

והנה ראיתי לבעל נו"ב מהד"ק סי' שהוכיח דבאומרת שלא הבינה אינו ספק דא"כ היתה בעצמה נאמנת, דכל היכי דלא אתחזק נאמן ע"א ואפי' בע"ד ואני אומר סבלונת יוכיחו וכן בספק לכשר ספק לפסול משום מעלת יוחסין לדעת הרמב"ם ז"ל אפי' ברי ל"מ לינשא לכתחילה ואפי' רוב ל"מ ומזה הוכיחו התוס' דגם חזקה ל"מ וזה ברור ופשוט והכי מוכח להדיא מדברי הרשב"א בסי' אלף קע"ט דאם אומרת שלא שמעה אינה

נאמנת שלא שמעה אלא במיגו דלא היא היתה אבל בלא מיגו לא היתה נאמנת מצד ספק קידושין והיינו. כמוש"כ דספק קידושין אינה נאמנת אלא במיגו, ובנד"ד נראה ודאי דאינו אלא ספק קידושין כמש"כ הריטב"א דבזה"ז שאינם מדברים בלה"ק אינו מוכרח שהבינה והרבה מע"ה שא"י וצריך לומר לפניהם נראה דאינו אלא ספק קידושין ומ"מ אינה נאמנת להתירה לכתחילה אלא שאם נשאת ל"ת, ומ"מ בנד"ד שאין העדים יודעין כלל אם נתן לה נאמנת שלא הבינה במיגו דלא נתן לה כמש"כ הרשב"א ז"ל ואע"ג דיש לפקפק בזה דא"י להעיז פני' בפני בעלה משא"כ בלא הבינה אינה מעיזה דאין הבעל יודע י"ל דמ"מ מקרי מגו כמו שנראה מדברי רמ"א סי' מ"ב:

עוד יש ספק ג', בענין קידושין באשר שע"א לא ראה כלל הנתינה ולא ראה אצלו הטבעת אמנם השני ראה קודם שתחב לה באצבעה את הטבעת בידה אמנם גוף הנתינה לא ראה והנה אמרתי להעתיק קצת מש"כ בחי' לא"ע סי' ז"ך כי בנתן לה סתם ודבר עמה על עסקי קידושין מבואר בש"ס ופוסקים דמקודשת וראיתי במל"מ שכתב שאם עדים שמעו שדבר עמה על עסק קידושין ולא ראה הנתינה לידה ושנים אחרים ראו הנתינה ולא שמעו שדבר עמה על עסקי קידושין די"ל דהו"ל כמקדש בלא עדים שהעדים הראשונים לא ראו הנתינה והב' לא שמעו שדבר עמה ולפענ"ד דלא קיי"ל כן להלכה שהרי בשליח קבלה קיי"ל דצריך עדים ואם בא א' ואמר ש"ק אני מ"מ כשנתן לשליח ואח"כ נתברר שהוא ש"ק ע"י עדים אחרים מהני אף שהעדים שהיו בשעת הגט לא ראו השליחות קבלה ולא ידעו מגורשת דהא כתב הר"ן בפ' המגרש הא דשטר וגט כשר ע"י עדי חתימה אע"ג דקיי"ל ע"מ כרתי לפי שכיון שגט יוצא מת"י ואנו רואין שנכתב בכ"י הבעל או שליחו אנן סהדי שמסרה לה הא קמן אע"ג דאין עדי חתימה יודעין כלל ממסירה ואפשר שנמלך מ"מ מקרי עדים כיון דיכולה להביא הכתב והב"ד יראו שבא לידה מן הבעל וה"נ אף שאין עדי הנתינה יודעין מהקידושין מ"מ כיון שיכולה לברר הקידושין ע"י הראשונים והשניים מהני ושוב הראו לי בספר אבני מילואים שכתב בכעין זה בסי' ל"א בכלה שכיסתה פני' דמקרי מקדש בעדים כיון דיכולים לגלות פני' ושיהו יודעין שהיא האשה וכן מבואר בדברי הרשב"א סימן אלף קע"ט אלא שבעל הספר נתקשה בדברי הרשב"א סי' תש"פ בעדים ששמעו מאחורי הגדר שנתן לה אתרוג בקידושין אע"פ שאח"כ יצא מת"י מקרי ידיעה בלא ראי' ולא מהני והניח בצ"ע דהא יכולה להראות האתרוג ואנא גברא חזינא תיובתא לא חזינא, ע"כ מצאתי:

חלק חושן משפט

סימן א

ב"ה עשרה בטבת תרמ"ג לפ"ק פה קוטנא. שוכ"ט לכבוד הרב הגדול מעוז ומגדול פרי עץ הדר מו"ה ר' אברהם חיים ראובן אבד"ק וואידסלוב. דבר שאלתו אם יש בידי הקהל לתקן שמכירת השמרים בעירם תהי' הכנסת הרב שלהם, ועד כה היו מתפרנסים איזה אנשים מזה, רואה אנכי דבריו נכוחים ומוכיחים להלכה דשפיר דמי ובפרט שכן עמא דבר בהרבה קהילות ובפרט במדינת פולין קטן נהגו כן וכ"מ שהלכה רופפת צא וראה איך נוהגין כש"כ כאן שאין הלכה רפוי' ויען כי אין אנכי מופנה לא הארכתי בפלפול כיאות לאיש כמוהו:

ידידו דוש"ת ישראל יהושע.

סימן ב

ב"ה עש"ק תבוא תרנ"ב לפ"ק. כבוד הרב המאוה"ג בנן של קדושים מו"ה צבי מאיר הכהן נר"י אבד"ק רדאמסק ע"ד השאלה, הנה התומים בסי' ק"ד כתב דבענין קדימה הולכים אחר דד"מ. אמנם זה דוקא לענין קדימה אבל לא לשאר דבר לכן בנד"ד אם קודם שחתם עצמו שמעון שהוא מסלק עצמו מן הפייערקאסע רק מן הטאוואריזיסטווא היו שניהם שוין ראובן ושמעון רק במה שחתם עצמו כיון שהאדון הטעה אותו שאמר שהטאוואר-זיסטווא היא על ג"א וד' מאות ואינו אלא על י"ב מאות לכן הכתב שנתן שמעון הוא בטל וכיון שבא המעות ליד הב"ד והם תופסין בשביל שניהם נהי דבמה שזכה ראובן ותפס אין מוציאין מידו כמוש"כ הרי"ף בכתובות דוקא בע"ח מוקדם ומקרקע מה שגבה לא גבה אבל לא כששניהם שווין אבל מה שמונח ביד הב"ד צדק הפסק שפסקתם ולא יצא מכשול מת"י:

ידידו ישראל יהושע.

סימן ג

בעזהי"ת ד' ראה תרל"א לפ"ק. שלום וכ"ט לכבוד ידידי הרב המאוה"ג חו"ב מו"ה משה נ"י. גיה"ק הגיעני לנכון, וע"ד אחד שהי' לו שט"ח ע"ח ע"ס ש' רו"כ ותבע אותו בערכאות ועשה עיקול ע"פ דיניהם ע"י הקאמארניק וחתם הסחורה אשר בחנות, ואח"כ בא בע"ח אחר עם וועקסיל ע"ס ק' רו"כ, אמנם הוא תובע בע"פ עוד סך מסויים והלוה מודה על החוב שהוא תובע בע"פ ומעכ"ת נסתפק ב' דברים, א' אם נאמן הלוה במה שאומר שחייב לו בע"פ או ניחש לקנוניא, ב' אם זה שנתעקל ע"י הקאמרניק מקרי גבוי' והסחורה מונח כעת תח"י מעכ"ת נ"י:

והנה בספק הראשון אין ספק שאין הבע"ח השני נאמן להפסיד הבע"ח ראשון אחר שתביעתו בע"פ, הגם שהוא מודה חיישינן לקנוניא ויעויין בש"ך סי' מ"ג סק"ה וכ"כ מזה בחי' לחו"מ סי' מ"ג ומ"ו ואין בזה שום ספק ולא עוד אלא דאחר שכבר נתעקל ע"פ דד"מ ונחתם החנות גם כשיש לשני וועקסיל בכת"י יש מקום לומר דחיישינן לקנוניא ושמסר לו הלוה עתה הכת"י זה והקדימו בכוונה וצריך לברר בעדים שראו עכ"פ הוועקסיל קודם שנתעקל ונחתם ע"י השוטר דאז ל"ש קנוניא ויש בזה לדין הרבה, אמנם לא נשאלתי ע"ז, ועכ"פ מה שהוא תובע עתה בע"פ פשוט שאין לו שום זכות שיופסד ע"י לבע"ח גדול:

ולענין הספק השני נגד המאה רו"כ שיש להשני וועקסיל דקיי"ל בחו"מ סי' ק"ד דאין קדימה במטלטלין ואם קדם א' וגבה מה שגבה גבה אם זה מקרי גבי', וכבר ראתה עינו דברי רמ"א בחו"מ סי' ק"ד ס"ב ודברי הסמ"ע שם סק"ה, והאחרונים שדחו דבריו, הנה בדין זה דאין קדימה במטלטלין כבר האריך שם הסמ"ע בסק"א דאין דין קדימה כלל במטלטלי, אמנם כבר בארתי במ"א דלדעת הר"ן דוקא מדידי' אבל מיתמי כיון דמדין התלמוד מטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי, והגאונים תקנו ונתנו למטלטלין דין קרקעות יש דין קדימה, וזה מבואר להדיא בדברי הר"ן כתובות דף ס"ט, ותימא שלא הובא דעתו בש"ע, אע"ג דלכאורה נראה שדבריו סותרין למש"כ בפ' מי שהי' נשוי דגם בקרקע אין דין קדימה למע"פ, וכיון דעכ"פ אין טורף מלקוחות מה בכך שנתנו למטלטלי דין קרקע הא גם בקרקע היכא דאינו טורף ממשעבדי ליכא דין קדימה במטלטלי עכ"פ לא טרף ממשעבדי ויש ליישב:

והנה לפי דברי הר"ן דנגד יתומים יש דין קדימה להמוקדם בזמן א"כ י"ל דגם כשאין הלוה בכאן וגובין שלא בפניו לדעת רש"י בב"ק דף ל"ט דנראה מדבריו דלדין התלמוד דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח גם שלא בפניו אין גובין ממטלטלין א"כ נהי דבזה"ז גובין גם ממטלטלי שלא בפניו מ"מ דמי למש"כ הר"ן לקרקע לפי טעמו של הר"ן, אמנם בש"ע לא הוזכר כלל דברי הר"ן ואין לנו לזו' מפסק הש"ע, גם כפי הנראה מלשון השאלה הלוה הוא לפנינו:

ולדינא הגם שהאחרונים חלקו ע"ד הסמ"ע מ"מ בזה שהסחורה מונח תח"י מעלתו שיחי' ואין ספק שהלוה נתרצה שמעכ"ת יחזיק בידו למשכון, בזה גם האחרונים מודים, דעיקר טעמא דהחולקים הוא משום דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה והא קיי"ל בסי' ק"ה דמדעת הלוה מהני א"כ אם נתרצה הלוה אחר העיקול שיהי' הסחורה מונח תח"י מעכ"ת למשכון קני' הבע"ח הגדול, אמנם אם הסחורה המונחת לא היתה ברשות מעכ"ת מצד הלוה או שהלוה בעת שמסר לו החפצים אמר לו שחייב גם לבע"ח השני

ושיהי' גם עבורו בזה נראה כדעת האחרונים דלא מקרי גבי' ע"פ השוטר, וכ"כ כתבתי שצריך להתיישב גם בוועקסיל שלא יהי' חשש קנוניא כשלא נודע שראו בידו הוועקסיל קודם שנחתם החנות ע"י שוטר המלך:
ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן ד

ב"ה יום כ"א שבט תרמ"ז לפ"ק קוטנא. החיים והשלום וכ"ט לכבוד י"נ הרב הגדול וכו' מהו' דוד שיחי' אבד"ק טוטשין ע"ד השאלה באחד שנפטר וחל"ש ונתן מתנה המקומות של ביהכ"נ הן בעזרת אנשים והן בע"נ לאחיו, וא"ל העומדים בעת הצואה הלא המקום בע"נ הוא לגיסך אחי אשתך הראשונה והשיב שאין לו כלום שלא נתן לו, רק מחמת שהי' גיסו הניח לאשתו לישב עליו, ואחר מיתה טוען גיסו שקנה בכסף מלא ומתחילה אמר שהי' לו שטר ואח"כ הודה שלא הי' לו שטר אלא שקנאו בכסף, והנה לפום ריהטא הי' נראה כיון דקיי"ל בחו"מ סי' ק"ץ] במקום שדרכן לכתוב שטר אין קונין בכסף ומקומות בהכ"נ דרכן לכתוב שטר א"כ לפ"ד ג"כ לא קנה אחר שלא נכתב השטר, אלא שז"א דהא בחזקה קיי"ל [בחו"מ סי' קצ"ב סעיף ט"ז דקונה אף במקום שדרכן לכתוב שטר] וכאן שישבה אשת גיסו כבר הסכימו האחרונים דישיבת מקומות בבהכ"נ מקרי חזקה, ועדיין יש לי לומר למה שהסכימו רוב הפוסקים דאכילת פירות לא מקרי חזקה אלא כשנהנה גופו ממש ובהנאה שבגופו ממש ל"ש שליחות כמש"כ בתוס' רי"ד בפ"ק דקידושין ואפי' באשתו ל"מ שליחות, ואע"ג שנהנה במה שאשתו נהנית מ"מ לא מקרי גופו ממש וכיון שנראה שלא קנה המקום גם לפ"ד עבור אשתו שתהא שלה לחלוטין אלא שתהא נהנית כ"ז שהיא תחתיו נ"ל דל"מ חזקה בישיבת אשתו, ואם הוא ישב ג"כ איזה פעמים ג"כ לא הוי חזקה דדוקא במקום שנהנה הנאה חשיבא בגופו ול"מ הנאה חשובה אלא בעת התפילה ואין דרכן של אנשים לישב במקומות של הנשים ודמי להא דפ"ק דב"מ דף ט' ברכוב ברה"ר ועדיף מיני' וזה פשוט. אמנם עדיין יכול לטעון שקנה בכסף והתנה שכסף יקנה דקיי"ל בפ"ק דקידושין [ובחו"מ שם] דכסף קונה או שקנה בק"ס דקיי"ל בחו"מ ס' קצ"ה] דקנה, והנה בחי' לחו"מ סי' ק"מ ס"ק ב' הקשיתי בטוען שקנה בכסף לחוד במקום שדרך לכתוב שטר אמאי יהא נאמן שקנה בכסף אם התנה במיגו, הא מיגו במקום מנהג מדינה לא מהני כמש"כ התוס' רפ"ב דכתובות ובש"ך כללי מיגו והוא ממרדכי עיי"ש, ובחי' רמ"ה פרק חז"ה כתב להדיא דנאמן לומר קניתי בלא שטר ולא הי' לי שטר, ונראה דהיינו טעמא דחזקה דג' שנים מסייע לי' ואע"ג דכתבו התוס' ע"ש קצוה"ח ס"ק ב'] דאינו אלא מתק"ח ואינו ראי' היינו דלא משום ראי' שאכל

ג' שנים תקנו חכמים שיהא נאמן שקנה אלא תק"ח הוא שא"א שישמור שטרו לעולם. אבל בתר דתקנו חכמים שיהא נאמן קניתי אמרינן חזקה אין אדם עושה מעותיו אנפריס ובודאי אם לא הי' קונה הי' שכנגדו עושה מחאה, ומה"ט ס"ל לרשב"א (ע"ש סעיף ב') דאפי' ש"ה א"צ לשבע לכן נאמן במיגו אפי' כשהוא נגד מנהג העולם, והנה ראיתי לכ"ת שעמד ג"כ בזה אמנם כ"כ שמבואר להדיח בדברי רמ"ה שגם כשטוען קניתי בלא שטר נאמן אמנם עכ"פ צריך לטעון שקנה בדרכי קנין, וכאן שאמר שקנה בכסף צ"ל שהתנה שיקנה בכסף, ואם יטעון להחזיר לו הכסף כיון שאינו תובע רק הדמים ל"מ במיגו שקנה וד"ז יש ללמוד מדברי רבינו יונה הובא בטור סי' ק"נ ויש לעיין הרבה בדבר זה, ויש לי דקדוקי דברים בדברי הש"ך שם מש"כ ע"ד הרמב"ם וטור אלא שאין להאריך בכאן:

ומש"כ כ"ת שאין לו חזקה כיון שנתגדל המחזיק על ברכי המנוח והוא השיאו ד"ז תלוי בדעת כ"ת כי לפי דברי המחזיק רצה ממנו שתשב אשתו השני' על מקום זה והמחזיק לא הניח וזה ודאי זר לפום ריהטא שנדחת אשתו מפני זר ואין דרך ב"א לוותר על כך ואם כי הי' להמנוח מקום אחר בעזרת נשים הי' מקום לומר כיון שא"צ למקום זה לא הקפיד כ"כ אמנם כשלא הי' לו מקום אחר בע"נ קשה לבטל חזקתו של המחזיק מחמת טעם זה, וסיומא דהאי פסקא כשלא הי' מקום לאשתו לשבת במקום אחר עד שהי' צריך לשכור מקום עבורה קשה לבטל חזקתו, הגם כי י"ל כיון שהודה שלא פרע המגיע לקהל א"כ כההיא דלוה ופרע דפ' שבועות הדיינים דמקבלין הודאתו לגבי עצמו שלא הי' ביד המנוח למוכרו אחר שלא פרע לקהל המגיע ממנו כפי תיקון הקהל אבל לגבי אחיו של המנוח לא מקבלין הודאתו דא"נ לחוב לחבירו, אלא לפ"ד גם לפ"ד המחזיק לא תקנו הקהל שאם לא יפרע יתבטל זכותו אלא שצריך להוסיף כפי מה שיעריכו הקהל ואם יתבעו אותו ולא ירצה לשלם יתבטל קנינו. אבל כל שלא תבעו אותו להוסיף כפי מה שתקנו לא נתבטל זכותו והמכר הי' קיים לפ"ד המחזיק, וכ"כ שאם לא הי' מקום לשבת אשתו השני' עד שהוצרך לשכור עבורה מקום קשה לבטל החזקה, ומ"מ שבועת היסת ודאי צריך ואע"ג דלדעת רוב פוסקים נגד יורשים שטוענין שמא א"צ לשבע היסת מ"מ כאן יש רגלים לדבר והוא בעצמו הודה שלא הי' לו שטר לד"ה צריך לשבע היסת אבל אם הי' מקום לאשתו לשבת ד"ז תלוי בדעת כ"ת כמה הי' מקורב המחזיק אצל המנוח כמשכ"ל:

נאום ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן ה

ב"ה ד' סיון תרל"ח. כבוד ידי"נ הרב המאוה"ג חריף ובקי כקש"ת מו"ה יעקב נ"י האבד"ק לאסק יצ"ו מכתבו הגיעני והנני מסכים לדברי חתני הגאון מקאליש שסמך ע"ד זקינו הגאון בעל נה"מ בחו"מ סי' קס"ב בנידון מקומות בביהכ"נ ומאפס הפנאי אקצר שיח אהלו יפריח וחג הבע"ל יקבל ברוב שמחה:
ידידו דוש"ת ישראל יהושע חוב"ק קוטנא.

סימן ו

בדבר המקומות בביהכנ"ס בפה קוטנא שנשתנה מצב המקומות בספסלים לטובת העיר ע"פ הסכם מרוב אנשי העיר, והנה המקומות המזרחים ממש שלא נשתנה כלל מצב תשמישם כי מקודם הי' הספסל קבוע בכותל המזרחים ולפני העם עמוד הנקרא שטענדר ועתה נהפך שהספסל הוא במקום שהי' עומד השטענדער ולפניהם דף עמוד קבוע בכותל המזרחית ולא נשתנה כלל התשמיש, הנה הם ודאי אין להם לאבד שום זכות רק שצריכים לשלם ההוצאות מהספסלים החדשים והדפים החדשים:
והנה המקומות בשורה השני' שלפי המצב החדש פניהם למזרח ומקודם לא הי' שם מצב בשורה השני' הפונה למזרח רק לארבעה מקומות ופשוט שלאותם האנשים אשר לא הי' להם מצב בשורה השני' למזרח אין להם טענה לתת להם מצב בשורה השני' אחרי דכעת כל המקומות למזרח ויכולים אלופי הקהל לתת להם בשאר השורות לפי ערך שהי' להם מקודם, אמנם לארבעה מקומות שישבו מקודם בשורה השני' ופניהם למזרח, ע"כ נמצא:

סימן ז

ב"ה אור ה' בשלח תרמ"ז לפ"ק. שלום וכ"ט לכבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי וכו' מו"ה משה יואל שלי"ט אבד"ק טשיזיווא. אחדשה"ט. מכתבו לנכון הגיעני, וע"ד ריבות בעסק הוויסטאוועס שרוצה להרחיב דירתו ולבנות שם דעתי נוטה לדברי כ"ת שדימה זה למש"כ הב"י והרמ"א בחו"מ סי' קס"ב בשם תשו' הרשב"א דע"פ מלך יכולים לעשות נגד בני רה"ר ובזה ודאי דינא דמלכותא דינא בפרט שהמלך נטל המס מאדוני העיר ומחל לבעלי החניות הגם שמצד השני שכתב הרשב"א יש לחלק דהתם יש חשש נזק לאנשים ישראלים בלא דלתות וע"ז אמרו מלך פורץ גדר, מ"מ לטעם הראשון אין לחלק, גם פה בעירנו היתה רחוב רחבה מאד ונתנו בערך ח' אמות מכאן וח' אמות מכאן לכל אחד מהבתים שבשני הצדדים ולא הי' פוצה פה ומצפצף וכבר אמרו בפרק הגוזל בתרא דגם בעבדי דמלכא אמרינן דד"מ דינא כש"כ כשהוא בערכאות, ומש"כ כ"ת בענין יחיד

נגד רבים יעי' מש"כ בחי' לח"מ סי' ד' דמדברי תשו' הרשב"א ח"ג נראה שחולק ע"ד מוהר"ם מרוטנבערג וס"ל דרבים לא מקרי מוחזקין, ומצאתי עוד אח"כ בתשו', הר"ן סי' יו"ד שחולק ע"ד מוהר"ם מרב"ג וס"ל דיחיד שהוא מוחזק אין רבים מוציאין מידו אע"ג שהוא נגד הרוב דאין הולכין בממון אחרי הרוב עיי"ש היטב והדבר מבואר שלא נתפרסמו בדפוס בזמן הרמ"א ז"ל תשו' הרשב"א ח"ג ותשו' הר"ן אם כי נדפסו בימיו לא ידעתי אם הרמ"א ז"ל ראה אותו שא"כ הי' מביא אותו בד"מ אמנם בנד"ד נראה פשוט כמש"כ כ"ת:

נאום ידידו הדוש"ת ישראל יהושע החוב"ק קוטנא.

סימן ח

ב"ה ג' וירא תרמ"א קוטנא. שלום וכ"ט לכבוד י"נ הרב המאוה"ג מגזע היחס ומעלה גמיר וסביר כש"ת מו"ה יעקב מייזליש נר"י אבד"ק לאסק. הגיעני אמרותיו הראשונים והשניים, וע"ד מי שקנה בית של יתומים והוא סמוך לבית שכינו ומקום פנוי בין שני הבתים וכיפה נבנית על שני הבתים היינו הכיפה הי' בנוי' וסמיך על גגות שני הבתים ודרך המקום הפנוי הי' דרך לשני בע"ב לילך משם להחצר שאחורי הבתים והקונה בנה המקום הפנוי הזה ולפי שהי' לו רשות לבעה"ב השכן קנה ממנו גם ביתו לבל יהי' לו טענה נגדו. והנה עתה קם אחד וערער כי גם לו בית אחורי המקום אשר הי' פנוי והי' לו דרך המקום פנוי הלז לביתו ועתה אשר בנה הקונה המקום פנוי והציב דלתות אין מניח לו לכנוס דרך מקום ההוא לביתו וכבר החזיקו בדרך הזה יותר משלשים שנה והמערער קנה הבית הזה מאיש אחד וטוען אולי הי' לו שטר להמוכר ונאבד ממנו כי טוענין ללוקח, אמנם בחיפאטעק שיש למערער על ביתו (וכפי הנראה הוא אשר מסר לו המוכרו לו) מבואר כי בעת שקנה הבית הזה מבעה"ב אשר ברחוב (כי מקודם הי' הבית של המערער ג"כ של בעה"ב אשר ברחוב) כי מוכר לו ביתו וגם יש לו רשות לילך דרך מקום הפנוי אז לילך ולתקן הבית אשר הי' נהרס אז עד שיתקן הבית מבואר מזה שאחר שיתן הבית אין לו רשות לכן אין לו דרך והלה טוען שאפשר שאח"כ קנה המוכר דרך זה לחלוטין ועוד שהוא מיצר שהחזיקו בו רבים ואסור לקלקלו, והנה מצד טענת הבע"ד שטוענין ללוקח שמא קנה, ודאי דזה לא מקרי חזקה שהרי אחר שלא הי' רשאי לבנות המקום ההוא והוצרך להיות פנוי אין מדרך העולם לדקדק אם אחד מקצר דרכו ובהדיא מבואר בש"ס ב"ק דף "א מהלכין בשבילי רשות שלמה אמרה עיי"ש ובר"ן נדרים ר"פ אין בין המודר ובתוס' ב"ב נ"ז ד"ה רבינא ונד"ד דמי לבקעה אחר שאין שייך היזק ראי' וגם מצד שהחזיקו בו רבים ל"ש דצריך דוקא שיתן להם מדעתו ואע"ג דטוענין עבור רבים

כמבואר בסמ"ע בסי' שע"ז היינו בדבר דשייך בי' חזקה כמו בעברה דרך שדהו שממעט מקום הזריעה שעל מקום הזה לא זרע והכל לפי המקום והזמן ואנן סהדי דבזה"ז אין רגילות להקפיד ובמקום שא"א לגדור והוא פרוץ אין אדם מקפיד בדריסת הרגל במקום דל"ש היזק ראי' הי' נראה דזכה המחזיק ואין למערער טענה ועוד יש טעם לבטל טענתו אלא שאין להאריך:

ידידו דוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ט

שאלה כמה מגיע שכר שדכנות אם אבי הכלה לא פסק נדן רק הבטיח להזוג מספר שנים מזונות ע"ש:

תשו' הא ודאי שאין מחויב לשלם כפי שיווי המזונות ומשנה שלימה שנינו בפ"ק דמכות מעידין אנו וכו' אומדין אותו וה"נ אומדין כפי מה ששוה המזונות בעת נשואין שיצטרך לשלם לאחדים בכל שבוע ושבוע וזכות זה שיצטרך לשלם לאחדים בכל שבוע כמה הוא שוה אמנם א"צ לכל זה שהרי תקנות הארצות שממה שאינו מזומן אינו משלם רק החצי, והנה ידוע שבמדינה זו במקומות הללו המנהג לשלם מכל מאה זהובים שמנה פגים מצד זה וח' פגים מצד זה ואם הי' נותן צד הח' ג' מאות רו"כ וצד הכלה ג' מאות רו"כ הי' נוטלין ששה עשר פגים משלשה מאות רו"כ וזה האיש שהתחייב עצמו ששה שנים מזונות שהן שווין י"ב מאות רו"כ ולפי שאינו מזומן נחשב רק לששה מאות הרי זה החיוב מצד החתן והכלה והוי כאלו התחייב מצד החתן ג' מאות ומצד הכלה ג' מאות שהמזונות נחשבים כאלו נתן נדן משני הצדדים נמצא שא"צ לשלם רק ט"ז פגים משלש מאות רו"כ מכל מאה זהובים ח' פגים מצד החתן וח' פגים מצד הכלה סך הכל משדכנות תשעה רו"כ וששים קאפעק:

נאום ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן י

שלום וכ"ט לכבוד י"נ הרב המאה"ג חכם לב החה"ש המפואר מ' צבי הירש הירש אבד"ק דאברין. בדבר השאלה ראובן שקנה תבואה משמעון והתנה שיעמוד שמעון התבואה לתוך האוצר של אבי ראובן ושם יהא איש מיוחד ממונה מראובן ליקח התבואה מהערלים המוליכים התבואה של שמעון שקנה מאדון אחד והממונה יכתוב כמה הביאו והנה לפי חשבון הממונה מגיע עוד משמעון חמישים כור חיטין ועשרים כור שיפון ושמעון טוען כי לפי חשבון אשר נתן לו האדון אינו מגיע רק עשרים כור חיטים ולא יותר וע"ז כותב מעכ"ת דנ"ל דהגם דשמעון טוען א"י אם פרעתי החמישים

כור מ"מ הא גם ראובן אינו טוען ברי בעצמו רק ע"י הממונה שלו והא דמבואר בסי' קכ"א במלוה ששלח שליח לקבל מעותיו והלוה אומר נתתי לשליחך והשליח אומר לא נתן דהלוה פטור דהו"ל כמלוה טוען שמא והלוה טוען ברי ה"ה אם גם הלוה טוען שמא הי' פטור כיון דשניהם טוענין שמא זה תוכן דבריו, ולא כן אנכי עמדי דלא מבעי' באם הלוה גופי' טוען שמא פרעתי לשליחך דחייב דריע טענתי' למה א"י אלא דגם אם הלוה שלח ע"י שליח הפרעון והלוה אומר ע"פ השליח שלו שפרע לפי שכן אמר שלוחו ושלוחו של המצוה אומר שלא נפרע מ"מ נראה דחייב וכן כתב בתשו' מהרי"ט חח"מ סי' פ"ה בראובן שהי' חייב מעות לשמעון ועשה שמעון מורשה לגבות חובו מראובן ובא ראובן למקום המורשה וטען ראובן שעשה את בנו שליח להתפשר עם המורשה ושכתב לו בנו שכבר התפשר עמו והמורשה כתב לשמעון שלא נתפשר ושלא יתפשר וכתב המהרי"ט דנחשב טענת שמעון המלוה כברי וטענת ראובן כשמא בפרעון לפי שאם היו שניהם עומדים לפנינו המורשה של שמעון המלוה עם בן ראובן הלוה הי' הדין שמורשה שמעון גובה מראובן וגם בן ראובן המורשה מראובן נשבע ונוטל מעותיו מראובן שצוה לפרוע בשבילו כמו בחנוני על פנקסו אמנם לכאורה קשה מה ענין זה לחנוני על פנקסו דהפועלים טענו ברי שלא נתפרעו אבל כאן שמעון המלוה אינו בא בטענת ברי כ"א ע"פ מורשה שלו ומה חזית דאזלית בתר מורשה דמלוה ניזל בתר דלוה ולמה יהא חשוב טענת מורשה דמלוה כברי לגבי טענת המלוה ולא נחשב טענת מורשה דלוה כברי לגבי לוה, אמנם אחרי העיון נראין דברי המוהרי"ט וראויין למי שאומרן דודאי מסתבר דטענת ברי דאחר לא נחשב כטענת ברי ואע"פ שעשאו הלוה שליח שהרי יאמר לו המלוה לאו בע"ד דידי את ולא כ"כ דלוה להאמין את השליח שלו שיהא נחשב כאלו טען בעצמו ברי אבל המלוה כשמונה מורשה שלו ע"ד כן שיהי' נחשב ברי של השליח כאלו הי' הוא בעצמו טוען ברי ואין ללוה לומר מה לי בכך שאתה ממנה שליח שיהא נחשב הברי שלו כאלו טענת אתה ברי ז"א שהרי אין הלוה נפטר עד שיגיע לרשות המלוה או שליחו נמצא שמה שנפטר הלוה בהגיע ליד השליח הוא רק ע"י שמונה המלוה אותו לשליח ואין הלוה נפטר אלא לפי שעשאו המלוה שליח א"כ בע"כ הוא צריך להסכמתו של המלוה על השליח וע"ד כן עשאו שליח שיהא דיבורו והברי שלו כאלו בעצמו טען, וא"ל א"כ בהאי דסי' קכ"א בעשאו שליח לקבל מעות דמקרי טענה דמלוה כשמא חדא דהתם כיון דטעין הלוה ברי ממש לא נחשב טענה דמלוה כברי ממש, משא"כ לגבי שליח דלוה, ועוד דהתם כיון דא"ל שלח לי ע"י פלוני נעשה הלוה שלוחו שהרי עפ"י דיבורו של המלוה עשה א"כ מצי למימר לי' הלא עשיתי שלוחתך והו"ל כחנוני על פנקסו

משא"כ כאן שהרי הערלים המביאים את התבואה אינם שלוחיו של המלוה ואם נאנס באחריות הלוה קאי וכמבואר בפ' השואל ואין לחלק בין נד"ד לנידון מוהרי"ט דהתם לא ידע המלוה שהלוה יעשה שליח משא"כ כאן שידע שהמוכר ישלח לו ע"י הערלים ז"א דהא מ"מ לא נעשו הערלים שלוחיו של הלוקח כ"א של המוכר דעד שבא לרשות המורשה ברשות המוכר קאי לכ"ד, גם א"ל בין נד"ד לנידון המוהרי"ט דהתם שלוחו של הלוה פרע ממעותיו ועוד שצוה לו להתפשר משא"כ כאן דז"א דהמעיין בדברי מהרי"ט יראה דגם בפרע שלא ע"ד פשר דינא הכי וגם אין טעם למש"כ לחלק בין נתן מעותיו בין א"ל שיתן מעותיו של השליח כיון שצריך לחזור ולפרוע לשליח הי' נראה שזכה הלוקח ומ"מ צריך הממונה לקבל בח"ח שלא הי' יותר מכפי אשר נרשם בפנקס שלו:
ידידו ישראל יהושע.

סימן יא

ב"ה יום א' לסדר חצוה תרמ"ז לפ"ק קוטנא. לכבוד י"נ הרב הגאון המפורסם פרי צדיק יסוד עולם כש"ת מו"ה יעקב לאנדא שיחי' אבד"ק נאשעלסק. אחדשח"ט. בדבר אחד אשר הטעה את חבירו כי א"ל אשר הוא נו"נ עמו באמונה והוא מקבל הסחורה בעיר לאדזי בכו"כ והוא נוטל ממנו ריוח כפי המדובר ביניהם ונתברר כי אינה אותו והוא קנה הסחורה בלאד' בזול יותר מכפי מה שאמר לו:. הנה באמת נסתפקתי בזה יותר מארבעים שנה כי י"ל לפ"מ דמבואר בחו"מ סי' רכ"ז סעיף כ"ז דאין בו אונאה כיון דלאו ע"ד שיווי מקח נחית, א"כ י"ל דה"ה בהיפך לפמש"כ הרא"ש בפרק הזהב דהטעם דפחות משתות דהוא מחילה לפי שאין המוכר והלוקח יכולין לכוין בצמצום שיווי המקח וכ"ז היכי דנחתי ע"ד דשיווי המקח, ובאמת גם הרמ"ה ז"ל בחי' לבתרא פרק המוכר את הספינה כתב להדיא דאפי' אם התנה בהדיא ע"מ ששוה כו"כ ונמצא שלא הי' שוה לא מקרי ביטול התנאי דכל פחות משתות מקרי שיווי, וה"ר מהא דאמרינן בב"ק בפ"ק דבר השוה כל כסף קרקעות דאלמא מידי דלית בה אונאה מקרי שיווי המקח וה"ה פחות משתות (ויעויין באחרונים בא"ע בהא דמבואר בקידושין דהמקדש בשיראין ואמר ששוה חמישים ולא שוה חמישים דאינה מקודשת, מה"ד באם הוא פחות משתות, ולדעתי יש לפשוט זאת מהא דרמ"ה שכתבתי), וזה שייך דוקא בנחית ע"ד שיווי המקח שא"א לאדם לצמצם בשיווי מקח אבל לא שנו"נ באמונה שלא נחית ע"ד שיווי מקח רק כפי מה שקנה י"ל דאין הפרש בין שתות לפחות, וראיתי בתשו' מהרשד"ם סי' תל"ג בא' שמכר גיזת צמרו לחבירו וא"ל כל ליטרא קנה הוא בעד ג' לבנים וחצי ואח"כ נתברר שקנה בעד ג' לבנים שצריך להחזיר לו אונאתו דלא אמרו הנו"נ באמונה אין לו אונאה אלא כשנו"נ

באמונה, אמנם התם הי' שתות שהרי מכר לו שוה ששה חצאי לבנים בעד שבעה וקיי"ל במכר שתא בשבעה דיש לו אונאה, אמנם אין מזה הוכחה דבפחות משתות דקיים המקח והו"ל מחילה דאיכא למימר דמעשה שהי' כך הי', אמנם מש"כ כ"ת אם יש לדמותו לדבר שבמשקל ובמנין דאפי' בפחות מכדי אונאה חוזר, האמת כי כן חשבתי לפום ריהטא, זה רבות בשנים, אמנם כ"כ הר"ן בפ' הא"מ דגם בטעות במדה אם אפשר להשלים משלם ואפי' לזמן מרובה, וזה דעת הרמב"ם ז"ל, ובחי' לחו"מ סי' קצ"א הארכתי בזה, ועיין בחי' הרמ"ה בפ' הספינה דבשעת משיכה נקנה לו המקח וכאן אפשר להשלים המעות, ולחלק בין טעות במדה לכאן דהכא ל"ש לומר בשעת משיכת המקח כיון שא"ל בעד סך פלוני לקחתי ואני מרויח כו"כ לכן תן לי כו"כ כיון שהוא ידע שהוא קנהו בזול יותר לכן מה שא' כו"כ תן לי הו"ל כחזרה ממה שאמר תחילה שנו"נ לפ"מ שקנה ולפי ערך קשה לחלק בין השוין, וקצת הי' נראה לדמותו להא דמבואר בח"מ דהמוכר לחבירו ביוקר לפי שממתין לו המעות דהמקח קיים וצריך למוכרו כפי השער שבשוק. אמנם הרמב"ם ז"ל חולק ע"ז וס"ל דהמוכר יכול לומר אין רצוני למוכרו בזול כ"כ ואם הוא איסור עד"ז לא רציתי למכור, אמנם רוב הפוסקים חולקים ע"ז, עמל"מ בפ"ח מה' מלוה ולוה ולפ"ד הרמב"ם צריך לחלק בין בנעשה באיסור אונאה שצריך לחזור לפי שהטעה את הלוקח וא"ל שכו"כ מדתו בין למוכר ויש חשש רבית א"כ ג"כ הטעה את הלוקח אמנם הואיל ולא מצאנו מפורש, ומדברי הרשד"ם אין ראי' לא לכאן ולא לכאן טוב לפשר:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא

סימן יב

שאלה ראובן קנה זה שנים רבות שלשלת בחזקת שהיא של זהב והי' עלי' חותם שקורין מינץ פריוו וליותר תוקף שלח השלשלת למוכרי זהב בווארשא, וכולם פה א' אמרו שהיא של זהב וכאשר נתקרעו השלשלת החליף אותה אצל סוחר א' בשלשלת חדשה ג"כ של זהב והעלו בדמים ושילם השאר לשמעון המוכר השלשלת החדשה רק שמעון המוכר מקודם החליפין לא רצה לסמוך על עצמו ולקח השלשלת הישנה לווארשא והראה אותה למוכרי זהב וכולם אמרו של זהב היא ואח"כ עשו החליפין ולקח מעות המותר עם השלשלת הישנה ומכר אותה לאחד מצורפי זהב בווארשא וגם מכר לו שאר תכשיטים של זהב וקיבל ממנו מעות רק לא הכל, ולצורף הזהב בווארשא יש לו פאבריק משלשלאות ותיכף כאשר קנה השלשלאות הנ"ל בא משרתו אליו כי נתאנה שהשלשלת אינה זהב רק נחושת קלל מצופה זהב ונתן בחזרה לשמעון המותר מהשלשלת, ובא

שמעון עם הצורף לדין עם ראובן המוכר והנה דין זה מבואר בחו"מ סי' רל"ב סעיף י"ח והט"ז שם חולק עם הש"ך באם המוכר טוען א"י אם שלי הוא:
תשובה ב"ה יום ד' לסדר ראה תרנ"ב לפ"ק. כבוד בני הרב וכו' מו"ה משה פינחס אבד"ק וויסקיט יצ"ו. ע"ד השאלה, אם יודיע שהיתה של נחשת קלל אע"פ שהמוכר לא ידע בטל המקח וצריך להחזיר הדמים שקבל, ואין זה ענין למוכר בהמה ונמצאת טרפה מחמת סירכא דהתם הו"ל לאתני' כיון שהוא שכיח והמוכר לא ידע וידוע שהמוכר לא ידע אבל כאן מכרו בחזקת שהיא של זהב ושלח לבדקו אם היא זהב, והדין מפורש בסימן רל"ב סעי' י"ח שאם הלוקח טוען בפירוש שאינו יודע פטור אם נשבע שאינו יודע שהוא שלו או שהחליף, וזה פשוט ועיין שם בסמ"ע ובש"ך:
אביך ישראל יהושע.

סימן יג

ב"ה אלול תרמ"ג לפ"ק קוטנא. שוכן שמים יכתבם בספר החיים כבוד הרבנים המופלגים הגדולים מ' אפרים אויערבאך אבד"ק מעזריטש רבתי וכבוד הה"ג מ' יעקב מו"ץ בטוטשין נרם יאיר. מכתב יקרתכם לנכון הגיעני, והנה אכתוב דעתי העני' בקיצור, הנה בש"ס בב"ק דף ק"ב פריך מי הודיע לבעל חטים עיי"ש ומשמע דאידחי האי פרכא אבל הרב בש"ך סי' קפ"ג סעיף קטן ב' החזיק בדעת רבינו ירוחם שכל שקנה במעותיו אפי' אמר בפני עדים שע"ד פלוני קנאו לא זכה אותו פלוני כל שלא הודיע למוכר שע"ד פלוני קנאו והא דמבואר שם בס"ד דקנה המשלח היינו כשעשאו פלוני שליח והגאון מחנ"א בה' שלוחין החזיק בדעת רבינו ירוחם וה"ר מדברי ירושלמי דא"א נעשה שליח לזכות מאחר אא"כ עשאו בעל הממון שליח היינו שיצוהו לזכות בשביל האחר א"כ כשלא ידע המוכר ל"מ כוונה דשליח שנתכוין לזכות בשביל הזוכה והא דמבואר בסי' הנזכר סעיף ד' בשם הרמ"ה דבא"ל זבין לי זכה היינו כשעשאו שליח כיון שע"ד דיבורו של המשלח הוציא ממון הר"ז כאלו היו מעותיו של המשלח עיי"ש שהאריך, אמנם בחי' לחו"מ סי' קפ"ג העליתי שלא כדברי הרב ז"ל דהא מבואר בפ"ק דמציאה בדברי הר"ן והנמ"י דכל היכי דשייך מיגו דזכי לנפשי' א"צ שיהי' שליחו של בעל ממון א"כ ל"מ כשקנאו לצורך שותפות דזה מיגו דזכה ממש כמו בשותפין שגנבו אלא דאפי' בשליח שקנה הכל לצורך אחר מ"מ הא גם מיגו דאי בעי זכי אמרינן לדידן כמו במציאה וכמבואר בדברי הר"ן והנמ"י שם א"כ א"צ שליחות של בעל הממון ומהני גם בלא הודיע למוכר וזה נ"ל בדעת תלמידי הרשב"א שהובא בב"י יו"ד סי' קס"ט ובש"ך שם סק"י דלא תקשה לדידהו מש"כ התוס' שם במציאה דף ד' ע"ב בד"ה בשלמא סיפא, ובמ"א הארכתי, ובנד"ד נהי שעשאו

ר"ג לר' ד"ל שליח ומהני גם לדעת הש"ך והמח"א אפי' לא הודיע למשכיר מ"מ הרי התנה המשכיר בהדיא שלא יהי' ר"ג שותף ובאם יתודע שהוא שותף בטל הקאנטראקט הרי הקפיד בהדיא שלא יהא לר"ג שום חלק, האיך שייך לומר שזכה לו שותף ולא עדיף השליח מאלו עשאו בעצמו והא בעינן דעת מקנה וקונה והרי הותנה בהדיא שלא יהא לר"ג שום זכות איברא שבאם אחר שבא הקאנטראקט לידו הי' עושה בשתיקה קנין לשותפו הי' אפשר לומר דתיכף שנעשה הקאנטראקט זכה ונעשה כמדבר ויכול להקנות והו"ל כטעות דשרי וכיון דלא ידע המשכיר וזכה השוכר בפירות כל ימי השכירות ויכול להקנות לאחר, אמנם לא יתכן שבנתינת המעות או בלקיחת הקאנטראקט זכה שהרי שם מבואר שמקפיד שלא יקנה (גם בלא"ה דעת הטו"ז סי' קצ"ג דאין כסף קונה בישראל מנכרי וגם לדעת רמ"א שם משום דגם מישראל קונה בכסף משא"כ בשכירות קרקע כפאסעסיא אנן סהדי שדרכן לכתוב קאנטראקט ואינו נקנה בכסף לבד, אמנם אין נ"מ כמו שיתבאר] ואפי' אם נאמר שהקונה קרקע ומעלה על שם אחר ולא ידע המוכר דגם בשטר זכין לו שלא בפניו היינו ע"ד שכתב הרמב"ן בבעה"ת שער א' דהו"ל כגיטו וידו בכ"א וזכייתו דשליח עבור המשלח באין כאחד אבל האיך יתכן באם הקפיד בהקאנטראקט בעצמו שלא יהא חלק להמשלח שנאמר שזכה המשלח בשטר הזה הלא כל עצמו של שטר ספירת דברים כדכתיב ואקח את ספר המקנה שנאמר בו דברים של קנין ובזה השטר נאמר להיפך שמקפיד שלא יהא לו חלק בזה ול"מ שטר שאינו קונה למשלח כיון שמבואר בו ההיפך, והו"ל כחספא בעלמא לגבי' דמשלח וממילא זוכה השליח וכמו שצידדו התוס' ורש"י בביצה בשילהי משילים גבי מילא מים ונתן לחבירו ויעיין בתוס' פ"ק דמציאה גבי' מגבי' מציאה לחבירו שהביאו פלוגתא ויעויין בתוס' ב"ק דף נ"ב ע"ב ובמ"א הארכתי, ויעויין חו"מ ריש סי' קפ"ג, אמנם גם בקנין כסף גם אם נאמר דקנין כסף מהני בשכירות ישראל מנכרי בזה שהתנה בפירוש שלא יהא לאחר זכי' בו ודאי ל"מ ודוקא בקנין משיכה במטלטלי או בקרקע בחזקה במקום שקונה דאתי ליד זוכה י"ל דנכסי נכרי כמדבר וכי משך או החזיק אבד דעתו דנכרי ואייאש מני' ויש לדמותו להא דמבואר בהגה בסי' קנ"ד סוף סעיף ב' ומצי הישראל לזכות בעד חבירו כמו מגבי' מציאה אבל כסף ושטר ל"מ בנכסי מדבר וצריך דעת מקנה וכאן הוא להיפך וזה נ"ל פשוט ומבואר, מיהו בנד"ד שכבר זכה הישראל בהקאנטראקט קודם שהחזיק כשרוצה לזכות לחבירו צריך האחר לעשות חזקה דא"א זוכה בשלו בשביל חבירו, ומעתה הי' אפשר להטיל הספק על ר' ד"ל אם בעת שחרש ע"י ר' מיכל שהוא הי' שוכר פועלים עבור שניהם וחרישה ע"י פועלים מהני לחזקה כמש"כ האחרונים

א"כ כבר זכה ר"ג ע"י חזקה בחלקו קודם יום ד' דברים, אלא שיש לגמגם ע"ז מידי דהוי אעודר בנכסי הגר וסבר שהן שלו שהרי ר"ג הי' סבור שהוא שותף ע"י הקאנטראקט:
עוד ראיתי שנסתפקתם אי ר' ד"ל נאמן שלא עפ"י עדים שחזר בו והנה בתומים כתב דאם יש לו מיגו נאמן לומר שחזר בו ביני וביני ומעתה אם אין עדים על הבטחה משותפת נאמן גם על החזרה אלא למש"כ דגם אם לא חזר ר' ד"ל בעת לקיחת הקאנטראקט כיון שנאמר ונשנה באופן שלא יתן ר' ד"ל לר"ג חלק אין מקום שיזכה ע"פ הקאנטראקט זה בחלקו אחר שבספר המקנה נאמר בפי' להיפך שלא יהא לו חלק וכן בנתינת דמים כיון שהתנה אז, אלא שיש מקום לזכותו באם ר' מיכל שכר הפועלים שיתעסקו בתיקון השדה עבור שניהם יראה שאין זה נגד חזקה לומר שחזר בו אחר שלא רצה לסייע בנתינת המעות שהי' עומד להיות נאבד כמבואר בטענת ר' ד"ל גם כ"כ שד"ז אינו ברור כ"כ ואפשר לדמותו להא דעודר בנכסי הגר, וסיומא דהאי פסקא נראה שראוי לר' ד"ל לרצות את ר' ג' בריצוי כסף כפי מה שיראה לדיינים כפי אשר הערנו שיש מקום לזכות את ר"ג אם הפועלים אשר נשכרו לטובת שניהם תיקנו את הקרקעות לטובתם קודם שחזר בו ר' ד"ל (אע"פ שאין זה ברור כ"כ ד' יתן להם שניח חיים ושלום וברכה. ידידכם ישראל יהושע:

סימן יד

כבוד ידידי הרב המאה"ג מו"ה ר' אברהם שיחי' דומ"ץ בק' לאדמיר. הנה למען יתברר על מה אדני תשובתי הטבעו כתבתי תשו' על גוף השאלה, טענת הנברר שבשטר צוואה נזכר שהרחיים שיש לו קאנטראקט מהשר על ששה שנים ואח"כ כתב שהזכות שיש לו ברחיים שייך לבנו ר"י עם זוג' ג"ב ובקאנטראקט לא נזכר אלא שלשה שנים וכיון שבטל לגבי זה בטל גם למה שהוא שלו כדעה יחידית שנזכר בדברי רמ"א בסי' ר"ג במקנה בק"ס מעות ומטלטלין די"א דל"ק כלל:
הנה אלו הי' בא לפני הדין הייתי דן בפשיטות דקנו מה שהי' בידו להקנות שכן הסכים הרמ"א בסי' ר"ט וכ"כ הסמ"ע שם בסעיף ג' להלכה כדעה זו גבי מקנה דשלב"ל עם הבא לעולם וכ"כ בס' נה"מ משכן הלכה, גם נ"ל ראי' נכונה מסי' רמ"ח סעיף י"ב שדעת הב"י דהמקנה קרקע ושאר נכסים אג"ק וקרקע אינו נקנית אג"ק ושאר נכסים נקנים הרי להדי' דאע"ג דאין הקרקע נקנית אג"ק שאר נכסים נקנין, והרמ"א בהג"ה הסכים להלכה דקנה מחצה, ולדעתי בדבר שהסכימו הרב"י והרמ"א ונו"כ הש"ע הסמ"ע והטו"ז והש"ך לא חלקו עליהם אין טענת קים לי כלל. אמנם לאשר אין הדין אצלי קרוב בעיני אשר הנברר לא יקבל דברי כי יאמר אחר שכבר נזכר הדעה בש"ע יכול לאמר קים לי, לכן

אני אומר שאין ראי' מדברי הרמ"א בסי' ר"ג בענין קנין חליפין משני טעמים, דהנה מבואר בפ' הזהב דדבר שאינו מסוים אינו עושה חליפין, וכתבו התוס' דהא דאמרינן בפ"ק דמציעא האי סודרא כיון דתפיס ג' על ג' כמאן דפסקי דמי מקרי דבר המסוים והיינו כיון שהוא מסוים החלק מהבגד מה שתופס ביד, ויש בו שיעור בגד מקרי מסוים אבל כשאינו מבורר החלק מהבגד שמקנה מקרי אינו מסוים ואינו עושה חליפין ומעתה המחליף מעות ומטלטלין בד"א או שמקנה לו בסודר המעות ומטלטלין כיון שמעות אינו נקנה בחליפין ממילא לא נקנה לו כל הסידור שהרי הסידור נותן גם בעבור המעות שאינו נקנה לכן גם הסידור אינו נקנה כולו וממילא גם חצי האחר אינו עושה חליפין כיון שאינו מסוים שוב ראיתי להגאון בעל נה"מ שכתב דדוקא בק"ס אמרינן הכי אלא שהוא ז"ל כתב אליבא דמ"ד דקנה הכל וזה לא מסתבר אבל מש"כ מסתבר טפי, מיהו למ"ד דקנה הכל מסתבר דבק"ס שהוא קני ע"מ להקנות כל הסידור, ובהכי ניחא שהרי המרדכי בר"פ מי שמת כתב דבדבר שנקנה בקנין אלא שמחוסר קנין הכל מודים שקנה מחצה וה"ר מפרק י"נ גבי לא במתנה ולא בירושה [ולמה הביא הרמ"א הדיעה דל"ק כלום] ולמש"כ ניחא, ואע"ג דבמרדכי למד הא דמעות ומטלטלין מקני את וחמור מ"מ רמ"א פסק דקנה בקני את וחמור מחצה כמבואר בסתם בסי' ר"י בסופו ומ"מ לא נמנע הרמ"א להביא דעת האומרים דלא קנה כלל מטעם דאמרן, עוד י"ל בדעת רמ"א דהנה הר"ן בקידושין דף נ"א כתב ליישב דעת הרמב"ם ז"ל דפסק כר"נ בקני את וחמור דקנה מחצה ובפ"ט מה' אישות פסק דמקדש ה' נשים והי' בהם שתי. אחיות דאין כולם מקודשת וכ"פ בה"ג, והוא תימא וכתב הר"ן דדוקא בקני את וחמור קיי"ל כר"נ דקנה מחצה לפי שאין טעם לומר שכיון שלא קנה החמור לא יקנה האדם אבל במקדש ה' נשים ובהם שתי אחיות דרכן של בני אדם לקנות הרע עם היפה ביחד וא"ר לקנות הרע לבד ואפשר שמקפיד דוקא לקנות כולם, ובאמת דעת הרמב"ם ז"ל כמו שהביא הר"ן בר"פ האיש מקדש דהמוכר קרקע לחבירו ונמצא מקצת גזילה דכל המקח בטל ופשוט דבמתנה דל"ש לומר דגם הקרקע אינו רוצה לקנות, אלא דבסימן ר"י דהוא בשני מקבלין דל"ש קפידא כמוש"כ הר"ן בפ' האיש מקדש וכן בסי' רמ"ח במתנת ברי איירי דל"ש קפידא קיי"ל דקנה מחצה וכר"ן, כלל הוא מטעם קפידא דל"ש אלא במכר לא במתנה דהא פלוגתא דקני את וחמור הוא דוקא, אבל בסי' ר"ג בה' מו"מ דאיירי במו"מ חש הרמ"א לדעת בה"ג ורמב"ם דפסקי בהמקדש ה' נשים ובהם שתי אחיות דגם הנכריות לא נתקדשו מטעם קפידא, ולפ"ז ל"ק מה שהקשה בתשו' נו"ב בסי' כ"ו מהא דתניא בתוספתא הביאו הב"י בסי' ס' דהכותב לבנו מה שקנה ומה שיקנה דלא קנה

מה שיקנה דמשמע מה שקנה קנה עכ"פ ולמש"כ דבמתנה ל"ש כלל טעמו דר"ן א"ש, שוב ראיתי בתשו' מוהרי"ט חח"מ סי' נ"ב שכתב להדיא כדברי דבמתנה ל"ש טעמא דהקפדה ושדברי המרדכי במקנה מטבע ומטלטלין הוא במכר. אלא שיש עוד שיטה אחרת להראב"ד דטעמא דאין הנכריות מקודשת כיון דידע דאין ב' אחיות מקודשת ודאי לא כיוון אלא להשטאה לכן י"ל דהשטה בכל ואע"ג דבקידושין ל"ש השטאה ואצ"ל אתם עדי היינו בסתם אבל כאן כיון דהכל יודעין שאין קידושין לשתי אחיות הרי כיוון בהדיא להשטות, ולפ"ז י"ל בשכ"מ דקיי"ל דאין אדם משטה בשעת מיתה ל"ש כלל השטאה נמצא בין לטעמו של הר"ן דאמרינן משום קפידא שלא רצה רק שיקנה הכל ביחד כיון דמתנה היא ל"ש קפידא בין לטעמו של הראב"ד משום השטאה כיון דשכ"מ הוא ל"ש טעמא של השטאה דאין אדם משטה בשעת מיתה, ומצאתי בתשו' מוהרי"ט חח"מ סי' נ"ג שכתב כדברי דבשכ"מ ל"ש טעמא של השטאה, אלא שאני חוכך בדברי הרב ז"ל די"ל דע"כ ל"ק דאין אדם משטה בשעת מיתה אלא במקום שאין ריעותא אבל כאן במקנה לו ולחמור הרי הכל יודעין שאין החמור יכול לזכות הרי חזינן שהשטה ומה"ט גם יש לדין על הטענה השני' שכתב מוהרי"ט כיון שיחד עדות וחתום בשטר כדאמרינן בפ' חז"ה שהרי בכל קידושין ושטר ל"ש השטאה ומ"מ בדבר שהכל יודעין ל"ש הכי ואמרינן כיון דהשטה בהא שהכל יודעין שאינו אלא ע"ד השטאה השטה נמי בהא. גם מש"כ מוהרי"ט ז"ל דקפידא ל"ש במתנה אם היות כי זה ודאי נכון בסברא מ"מ רחוק הוא לומר שלדעת הסוברין דבקני את וחמור דס"ל למקצת רבוותא דלא קנה כלל, יותר לא מצאתי:

סימן טו

ב"ה כ"א שבט תרל"ד לפ"ק. החיים והשלום וכ"ט להרב המובהק החכם השלם מ' אהרן אלחדיף נ"י תוכן השאלה בס' עזרת ישראל להג' ממעזריטש סי' ק"ו. מכתבו הבהיר הופיע אל עבר פני, והנה קשה עלי להכניס ראשי בין הרים רמים לאשר כבר נשאלה שאלה זו בפני חו"ר ירושלים ת"ו ובפני חו"ר טברי' אמנם כנו"נ לא להלכה ולא למעשה אמרתי לכתוב מה שנלענ"ד, הנה, הא ודאי כיון דלא הגיע הצואה בחיו לא' מהמנויין גם לא ציוה לזכות עבורם לא קנה מטעם מתנת ברי (גם שכתוב בלשון צוואה אתן) ולא מטעם מתנת שכ"מ או מצוה מחמת מיתה כיון שהי' ברי גם חיישינן שמא חזר כמבואר בח"מ סי' ר"ן סכ"ה בפרט כאן שנכתב הצוואה ע"ד למסור ההעתקות לאיזה אנשים וכבר עבר זמן רב ולא נמסרו שהרי כל ההעתקות היו סגורים וכפי הנראה כבר נמשך זמן רב מכתיבת הצוואה שהי' ו' תשרי תרכ"ט עד שמת הגביר המנוח ז"ל מיהו

אם גילה המנוח ז"ל דעתו בעת חליו שרצונו שתתקיים צוואתו נראה דצוואתו קיימת דאע"ג דכתב בעודו ברי ואז לא הי' מהני מ"מ הרי גילה בעת חליו שרצונו שתתקיים והו"ל כההיא דאמרינן בירושלמי בפ"ק דתרומות בתורם שא"ש ובא בעה"ב וא"ל כלך אצל יפות דהו"ל תרומה מכאן ולהבא דכיון דתרומה היא בלב נהי דתרומה קמייתא לא מהני דהו"ל תורם שלא ברשות הא חזינן דהשתא מיהא ניחא לי' וכיון דמהני במחשבה הו"ל תרומה וה"נ בצוואה דמתקיים בדיבור כל שגילה עכשיו דעתו שניחא לי' נתקיים עתה ואע"ג דבש"ס דילן פרק א"מ משמע דלא ס"ל הכי דהא אוקי אביי בשוי' שליח י"ל דמשמע לי' דתרומתו תרומה משעה ראשונה דהכי משמע לישנא דתרומתו מצד השליח, ועוד י"ל דשא"ה דכיון דא"ל כלך אצל יפות משמע דנתרצה במעשה שעשה השליח ושיהא קדוש למפרע ול"מ דהו"ל כההיא דבטל דר"פ השולח וכ"כ הרשב"ץ הובא ב"י מ"ז סי' כ"ז, אבל בנד"ד שציוה בהיותו ברי על אח"מ ולא נתכוין שיהא שלו מעתה כ"א אח"כ כל שגילה אח"כ שרוצה בצוואה זו ושיהא של המקבלין לאח"מ מהני ול"ד למתנה שכתוב בה קנין דקיי"ל כשמואל דהתם כיון דכתב בה קנין איכא למימר דלא נחית בתקנתא דרבנן דמתנות שכ"מ אבל כאן שהמצווה נחית בתקנתא דצוואה אלא דטעה דסבר דמהני נמי בברי וידע דיכול לחזור כשחזר וצוה הר"ז כמוסיף על צוואה ראשונה וציווה מחדש וה"ה כשגילה דעתו בעת חליו שרצונו שתתקיים הצוואה, ובזה נ"ל ליישב דברי מוהר"ם הובא במרדכי פ"ג דמציעא ופרק י"נ בב"ב דגם ברי שכתב לאח"מ אע"ג דלא כתב זמן ול"ש זמנו של שטר אפ"ה זכו המקבלין ותמהו עליו דהא משמע בכמה דוכתא דבברי ליכא דין דמצווה מ"מ ועוד שדבריו סותרין זה את זה ע"כ מצאתי:

סימן טז

ב"ה ד' כ"ה תמוז ברכ"ת לפ"ק. לכבוד יד"נ הרב המאה"ג חריף ובקי מו"ה צבי הירש אבד"ק ביאלי. כן באו אלי אמרותיו הטהורים ויפה דן ויפה זיכה את יורשי דאורייתא ומש"כ כ"ת שיורשי ע"פ דיניהם אינו רוצה לתת פטור ע"פ דיניהם זה לא ימים כבירים הבאתי ראי' דכופין אותו מדברי הר"ן פרק האומר בקידושין [עי' ישועות ישראל סי' כ"ו] גבי האומרת קדשתני דאי לאו דאסרה בקרובותיו היו כופין לגרש אף שהוא אומר ששקר ומעולם לא קדשה א"כ ה"נ מחויב לפטור בערכאות ומחויב לקיים ככל אשר אשר יצא מכ"ת ויתענג על רב שלום ויזכה לנחמת צוי"ר:

ידידו ישראל יהושע

סימן יז

ב"ה י"ד תמוז תרמ רפ"ק פה קוטנא. כבוד הרב הגדול בוצינא דנהורא מדברנא דאומתי' כקש"ת מו"ה הירא שיחי' אבדק"ק ראדעשיץ יחי' לאויט"א בדבר האוהל אשר התנדבו רבים ונתנו נדבת ידם לבנות ציון על קבר הקדוש ואנשי עיר עשו חברה להאיר נר תמיד על ציון הקדוש וה' להם מפתח להציון הלז ונמסר המפתח מאיש לאיש וככה התנהג רבות בשנים עד היום וזה הוא סעד גדול לפרנסתם ואנשי העיר שמו להם זאת להכנסה. וכעת קמו יורשי זקינו זצל"ה ואינם מניחים להאנשים האלו מחמת שהם נצרכים ובאים בטענת ירושה הנה כפי הדין אחר שהאהל נבנה מנדבת אנשים אשר רובם המה מעיירות אחרות ונבנה לכבוד המת גם להשתטח על קבר הצדיק ולשפוך שם רנה ותפלה לבורא יתעלה בזכות הצדיק יד כולם שוין ויכול כל אחד לשפוך שיחו או לעשות שליח למי שרוצה, אע"פ שעשו מנעל ומפתח זה לכבוד המת שלא יעלו באהל פרונ'ן אבל אין זה מבטל זכות רבים, וממילא אין טענת חזקה טענה כלל דבשל רבים ל"ש מחילה כמבואר בשלהי חזה"ב. ועוד שאר מקומות אמנם לאשר קי"ל דמנהגא בכי הארמילתא, וכמבואר בפ' המקבל דמוציאין ממין ומתירין גם א"א לעלמא כעובדא דהלל שם בפ' הנזכר שפרשו הראשונים שאע"ג שלא זכרו שום תנאי בעת קידושין או בעת קנין הר"ז כאלו הותנו ה"נ בנודר ומתנדב ע"ד מנהג המדינה יש לחקור במקומות הקרובות כמו בקאזניץ ופשיסחא אם המנהג שם שהכנסה שייך לאנשי עיר או ליורשים יש לומר שודאי גם הם נתנו ע"ד כן וכמש"כ כנ"ל:

אמנם עכ"ז שטוב לעשות פשרה שיחלקו לפ"מ שיראה לג' אנשים מכובדים את הכנסה לפי ראות עיניהם:

נאום ידידו הדוש"ת בלונ"ח ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן יח

לק"ק זדונסקא וואלא. דבר השאלה אם מותר. במקום שהשוכר פראפאנאציע הוא ישראל להביא משקה מחו"ל ולמכור ולהפסיד להפראפאנאטור, לית דין צריך בושש שאחר שהשוכר הוא ישראל אסור לשום בר ישראל לסחור במסחר הנזכר בלי רשות מהשוכר גם הקונה עובר על לפ"ע כי מסייע ידי העובר ויען כי הדבר פשוט קצרתי [הערה גם דודי הגאון בעל נפש חי' מקאליש ז"ל השיב בזה ותוך תשובתו נמצא שגם דעת זקיני ז"ל בזה היתה שאם הפראפאנאטור מייקר את השער לפי ערך הפראפינאניעס אחרות אז הוי כמוכס שאין לו קצבה שוב אין איסור]:

סימן יט

ב"ה יום ג' ל"א למב"י עשרים לפ"ק. בל"א למספר, הנני נותן בריתי שלום לאשכול הכופר, כבוד ידידי הרב המאוה"ג חכם לב כש"ת מו"ה חייקא שיחי' אבד"ק שעניצא יצ"ו. ולחר דשה"ט. הנה קשה עלי מאוד להשיב בד"מ אשר גם בימי התנאים נתקשו בדיני ממנות כמו שאמרו בירושלמי, ביחוד בענינים אלה אשר אין להם מקור נפתח בתלמוד, ועכ"ז לא אוכל להשיב פניו ריקם, וזה החלי בעזהי"ת מקור דינא דמערופיא הוא במרדכי פרק לא יחפור שכתב דיש מקומות שדנין דין מערופיא ומביאין ראי' מהא דב"ב כ"א גבי מרחיקין מצודה כמלא ריצה משום דשאני דגים דיהבי סיירא ויש מקומות שמתירין אפי' לכתחילה, והנה מש"כ הרב ז"ל דיש מקומות שדנין ויש מקומות שמתירין אפי' לכתחילה דייק הרב מהרש"ל בתשו' דמאן דדן ויליף ממרחיקין הדג יוציא אפי' בדיינים ומשמע לכאורה דאף מה שהרויח מוציאין ממנו והוא באמת פלא דהא אין כאן רק גרמא וע"כ לא מחייבינן בשבת אלא היכי דאדדקי' באדריני' דקעביד מעשה מצמצם בגוף האדם, אמנם לפע"ד הדבר ברור לפמש"כ הרשב"א בתשו' הובא ב"י חו"מ סי' נ"ד דגם גרמא בנזקין דאינו יוצא בדיינים היינו היכי שהנזק כבר נעשה אבל אם לא נעשה עדיין הנזק ודאי מנדין אותו שלא יעשה ולא יבוא ליד היזק, וגדולה מזה בשליש שהחזיר השטר למלוה אף שכבר עשה הרע והחזיר השטר מ"מ כל שלא פרע הלוה ע"פ מעשה הרע שלו מנדין אותו שיקבל עליו כל ההיזקות וזה נ"ל גם דעת הראב"ד ז"ל הובא בבעה"ת ובטור סוף סימן ק"ד דלא ליסתר לדברי הרא"ש בתשו' המובא בטור סי' ק"ז וכבר נחבטו גדולי חקרי לב ועיין בסמ"ע סי' ק"ז ס"ק ט"ו ובש"ך שם, אמנם המעיין יראה דתיובתא ליכא דבהא דתשו' הראב"ד שעדיין לא הגבו הב"ד ודאי כופין הב"ד את היורש שיסלק ההיזק הבא מחמתו, ויצא לנו מזה דאף שדנין דין מערופיא אין יוצא בדיינים מה שכבר הרויח אלא שהב"ד מכין אותו עד שתצא נפשו שיניח מעסק זה אבל אם כבר זכה אין מוציאין מידו וכן הדין באבק ריבית ושאר גזל דרבנן כגון מצודת חי' ועוף דאם בא ליטול מכין אותו עד שתצא נפשו שלא יעשה העול כמש"כ הרבה ראשונים ז"ל גבי מכות מרדות אבל אם כבר נעשה אין מוציאין בדיינים אלא דלצי"ש חייב להחזיר וזה דעת הרב רמ"א ז"ל בסי' קנ"ו ולחנם תמה כ"ת עליו, אמת שמדברי רש"ל בתשו' נראה שהבין הדברים כפשוטן דמוציאין בדיינים אף מה שהרויח, אמנם נראה שהרש"ל כתב תשו' זו בעוד שלא הגיע לידו ספר הב"י ולא ראה תשו' הרשב"א שהבאתי שא"כ הי' תופס הדברים כפשטן כמו שכתבתי, ומש"כ כ"ת ראי' מדברי תוס' גיטין לאו ראי' היא למימר דמוציאין בדיינים דהא דמצודת חי' ועוף אינו אלא לכתחילה

והוא איסור דרבנן כי היכי דלא ליתי לאנצוי' א"כ הוקשה להם למה לי דרכי שלום ת"ל דפסקי לחיותי' וגרמא בנזקין אסור מדאורייתא דלא גרע מהשבת אבדה ע"ז כתבו דש"ה דפסקי לגמרי משא"כ במתניתין דאינו אלא באקראי, אמנם לומר דמוציאין בדיינים הוא זר לפע"ד גם יפה כתב כ"ת דהרמב"ם וטוש"ע השמיטו האי דדגים יהבי סיירא ונראה דס"ל דדיחוי בעלמא הוא והאי תנא ס"ל כר"ה דבר מבואה מעכב אבר מבואה דמסיק התם כתנאי, ולרשב"א הובא ב"י שיטה אחרת דגוערין ואסור לו לכתחילה ואין מוציאין ומשמע דגרע מגרמא בנזקין דבזה מנדין אותו ובכאן אינו אלא שגוערין כיון דאינו אלא מניעת ריוח, נמצא יש ג' שיטות בדין מערופיא ונראה דלהלכה קיי"ל כשיטת הרשב"א שהיא ממוצעת אלא דבמקומות שמתירין אף לכתחילה אף הרשב"א ז"ל מודה דאין מוחין בידם דהא עיקר הטעם כתב הרשב"א ז"ל דהו"ל כמכירי כהונה ובמקום שנתפשט שהיהודים נכנסים לכתחילה א"כ מעיקרא לא סמכא דעתי' דודאי מידע ידעי דנכרי פיהם דבר שוא ואפי' במעמ"ש דעת הרבה פוסקים דל"ש בעכו"ם אלא כיון דלכתחילה אסור לישראל ליכנס סמוך אהימנותי' דישראל אבל במקום שנתפשט היתר מעיקרא לא סמכא דעתי', ומעתה נתבארו דברי רמ"א על נכון, ועתה נבוא לנידן דידן דכבר זכה מכח הקאנטראקט אף במקומות שדנין דין מערופיא אין מוציאין בדיינים, כש"כ שכבר העידו הרש"ל והב"ח דלא שמענו מעולם שדנין במדינות אלו דין מערופיא ופלא בעיני מש"כ כ"ת שנתפשט בגלילותינו דין מערופיא ולפי הנראה הבין מעכ"ת מחכירות פרות שהמנהג לדין בזה דין מערופיא ואפי' אם לקח צריך להחזיר, אבל לפ"ד זה תקנה שתקנו כעין חכירות ארעדנא אבל מעיקר הדין אינו גם אין למדין תקנה מתקנה ובקל יש לחלק מכמה טעמים בפרט דש"ה דכבר החזיק בגוף הפרה ונכסי נכרי כמדבר וזכה מכח התקנה בגוף ופירות משא"כ כאן, ועוד כעין שחילק רש"ל בין דבר שדרך נכרי לשכור וחלב אין דרך נכרי לשכור כ"כ לפי שאין ישראל אוכלין חלב של נכרי:

ע"ד כלל כיון דגוף דין מערופיא אין מבורר ולפענ"ד גם לדעת הדנין אין יוצא בדיינים אין כאן מקום לכוף הישראל השני שיחזיר מה שכבר זכה ע"פ דין דמלכותא, ומש"כ כ"ת דהו"ל ראוי שחייב מס למלך מה בכך מ"מ יכול למכור תדע דאטו במקומות שיש דין כרגא דמקרי ראוי לגבי בכור כדאמרינן בפ' חזקת אטו מי נימא שלא יכול למכור, את זה כתבתי לכבודו דמר לא להלכה ולא למעשה כי קשה עלי להחליט דין בדבר שלא עמדו שני הצדדים לפני רק לד"ת כתבתי זאת:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק פולטיסק

סימן כ

ב"ה עש"ק פ' בלק י"ג תמוז תרנ"ב לפ"ק פה קוטנא ידידי בני הרב שיחי'. ע"ד השאלה, ראובן תפס אצל לוי עבור שמעון אחיו. ומחמת שלוי הי' חייב גם ליהודה תבע יהודה את ראובן לדין והתפשרו שראובן נתן לשמעון וועקסיל על חוב שלו ורצה יהודה שיהי' מעותיו בטוחים והלך ועשה חיפאטיק לבית של ראובן ועלה עם הוועקסלין על החיפאטיק, וכעת קבל יהודה החוב ורוצה ראובן שינקה לו הבית, ויהודה טוען שישלם לו הוצאות שהוציא לעשות חיפאטיק להבית וראובן אומר שאינו צריך שיהי' להבית חיפאטיק אבל רוצה שיהי' נקי שיוכל למכור כשירצה:

אחרי שלא נתחייב לעשות לו חיפאטיק אין צריך לשלם הוצאות שהוציא, אמנם נראה מ"מ מחויב לשלם מה שהנאהו כמה שישומו אנשים כמה הי' רוצה ליתן לא' שיעשה לו חיפאטיק אפי' בעת שאינו צריך לה הגם שיש לדקדק בדברי תוס' ב"ק דף ק"א ע"א ד"ה או דלמא מ"מ אין דברי תוס' מוסכמים עיין בש"ך סי' שס"ג ס"ק י"א:

דברי אביך ישראל יהושע אבד"ק קוטנא.

סימן כא

ב"ה ו' אלול תרח"ם לפ"ק קוטנא. לחיים טובים יכתב עת יתקע בשופר כבוד י"נ הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אהרן אייבישיץ שיחי' ראב"ד וראדאשיץ יצ"ו. ע"ד השאלה באחד שהפקיד מעות אצל חבירו והוא אין עוסק בשום מו"מ אף בדבר קטן שהוא סמוך על שלחן אביו רק אשתו עסקה קצת במסחר ואינה שייכת לזה, ונגנב ממנו, וכ"ת דן בזה:

והנה פשוט שאם אין דרכו של האיש לעשות מסחר ל"ש בזה לומר שהוא כש"ש לפי שאפשר שיזדמן לו מסחר הגון ויקחנו למסחר, והראי' שהביא מסי' רצ"א סעי' כ"ג וכ"ד דל"ש בזה כל המפקיד וכו' היא ראי' נכונה לפמש"כ הש"ך שם בשם הנמק"י והר"ן דבש"ש הוי פשיעה בלא הודיעה א"כ אין מציאות לד"ז, וע"כ דבאינו עוסק במו"מ דינו כש"ח, אמנם יען שאשתו עוסקת במו"מ וה"ז כמושב לאשתו חנונית שאע"פ שהוא אינו עוסק בעצמו מ"מ דין חנוני יש לו, אמנם הכל לפי הענין ולפי מה שעין הדיין רואה, שאם לא ידע המפקיד שהיא עוסקת במו"מ ודאי אין דינו אלא כש"ח ואסור לו להשתמש בפקדון אמנם כשידע המפקיד שהיא עוסקת קצת במו"מ בזה ודאי יש לעיין אם הפקיד על זמן ארוך או על זמן קצר, גם אם ברוב עתים יושבת בלי שום עסק ואין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ומה טוב אם אפשר לפשר בינם:

ידידו הדוש"ת ישראל יהושע חו"ב קוטנא.

סימן כב

ב"ה יום ג' כ"ח אלול תרל"ט לפ"ק תחתם שנה טובה לידידי הרב הגאון מ' אביגדור ליבוש הלוי אב"ד דק"ק קויל יצ"ו. ע"ד השאלה בראובן שהי' לו יער ומכרו לשמעון והוחל שאחר חטיבת האילנות שייך הקרקע לראובן המוכר, והותנה שבשנת תרל"ז מחויב הקונה שיהי' פנוי שלשה ווליקעס לגמרי ובשנת תרל"ט מחויב לפנות עוד שני ווליק, והנה עבר הלוקח ולא פנה העצים החטובים בזמנם וגם שרשי האילנות שקורין פיענקעס נשארו וטוען המוכר שמאחר שהי' מחויב לפנות העצים בזמנם ולא פנם מחויב בכל הגרמות שבאו לו עי"ז שלא הי' יכול לזרוע ועוד גרמות היזק היוצא מזה, ושמעון הקונה השיב שהי' לו ליטול את שלו בזמנו וע"ז השיב התובע כי מאחר שהיו מונחים העצים החטובים וגם השרשים לא הי' יכול לזרוע זה תורף טענת הבע"ד, ונחלקו בזה הרבנים הגדולים מקויל ומבריסק דקיאב שדעת הה"ג מו"ה אביגדור ליבוש הלוי לפטור את הנתבע ודעת הרב הג' מוהר"ר פאליק נ"י מבריסק לחייבו, והנה טעמו של הרב הלוי שיחי' דל"מ לשי' התוס' דפטור דהו"ל כסגר הדלת בבית חבירו ואינו מניחו להשכיר דפטור כמו מבטל כיסו של חבירו וא"ח אלא בגברא דעביד למיגר דנהנה א"כ ודאי דפטור הנתבע במה שגרם לו ההפסד שלא הי' יכול לזרוע ואע"ג דגם כאן נהנה במה שהיו העצים מונחים על רשות ראובן מ"מ א"צ לשלם רק כפי ההנאה שלוקח אחר בעד הנחת עצים ודוקא בגברא דעביד למיגר צריך לשלם כפי מה שנהוג לשלם בעד שכר דירה, וגם לדעת הרי"ף והרא"ש דחייב בחצר דקיימא לאגרא אע"ג דהדר לא עביד למיגר וכוותי' קיי"ל בחו"מ סי' שס"ג מ"מ הא מבואר שם דוקא בדר בחצר דאע"ג דאיהי לא עביד למיגר מ"מ דירה כזו שוה לשאר בני אדם כן, וכיון שזה חסר וגם הוא נהנה בו אע"ג שהוא גברא דל"ע למיגר אפשר לו לדור במקום אחר מ"מ כיון דהנאה זו שוה לכל העולם מחויב לשלם לכן אם תקף את חבירו והוציאו מהדירה אע"ג דקיימא למיגר, מ"מ אם לא דר בה רק הניח שם עצים ואבנים א"צ לשלם רק כפי מה ששוה הדירה לעצים ואבנים דעל מניעת הריוח הו"ל מבטל כיסו של חבירו ועל הנאה הא אינה שוה הדירה לעצים רק מעט מזעיר ודוקא בדר בה דשוה לכל העולם:

עוד כתב דאפשר גם זה שנשתמש בו לעצים א"צ לשלם דלא מקרי נהנה כיון דהי' לו מקום להניח בו העצים דהיינו במקומות שלא הי' אז הזמן שיהי' פנוי ואע"ג דלרי"ף בגברא דל"ע למיגר כשחצר עומדת לאגרא חייב היינו במקום שיש איזה טורח אבל בשעומד פנוי לא, וראי' דהא לרוב פוסקים בזה נהנה כשחסרו מעט מחויב לשלם הכל א"כ תקשה הא דתנן בבית ועלי' דקי"ז דר"י ס"ל בבונה בית ודר בו דדר בבית עד שיתן

לו יציאותיו, ואמאי הא לדידי' כיון שיש חסרון מחויב לשלם הכל אע"ג דלא נהנה א"ו כיון שהעלי' פתוחה ובלי טורח יכול לדור בה פטור גם לדעת הרי"ף:

עוד כתב די"ל דגם לרי"ף לא מחייב בלא עביד למיגר אם החצר קיימא לאגרא אלא בהתחיל באיסור שדר בחצר חבירו משא"כ במבטל כיסו דבא לידו בהיתר, א"כ כאן שההנחה הי' בהיתר י"ל דמודה גם הרי"ף שאע"פ שלא סילק הזיקו פטור, ובחו"מ סי' שי"ב ס"ז בלא הודיע השוכר למשכיר דא"י לצאת משם כל שלא הודיעו זמן הקצוב היינו שא"י לצאת אבל אם לא דר שם אין צריך לישלם זה תורף דברי הרב הלוי שיחי':

אמנם הרב מוהרי"פ מבריסק חלק עליו דגם לדעת התוס' י"ל דחייב דכיון דנהנה עכ"פ וכמש"כ התוס' וסייעתם בזה נהנה, אף שחסרו מעט מגלגלין את הכל, ה"נ בהי' לו הנאה צריך לשלם כל מה שהזיקו כש"כ לדעת הרי"ף, וע"ז כתב הרב הלוי שיחי' הא גוף דין זה דצריך לשלם הכל אינו מוסכם ורמ"א בסי' שס"ג ס"ז הביא י"ח ולא הכריע, גם הא גם מה שנהנה אינו מוכרח שישלם ועוד דאם כתבו התוס' וסייעתם בגברא דעביד למיגר וחצר דל"ק לאגרא שההנאה היתה גמורה אלא שהחסרון הי' קצת שחייב לשלם הכל, מאין לנו שגם אם ההנאה הי' קצת וההיזק הי' לגמרי שנאמר שע"י הנאה מועטת ישלם כל ההיזק:

והנה מש"כ הרב הלוי שיחי' דהרמ"א בסי' שס"ז ס"ז מביא י"ח נראה שהבין בכוונת רמ"א די"ח על האי דינא שכתב המחבר דאם חיסר מעט שישלם הכל וע"ז כתב הרמ"א די"ח וס"ל דפטור וכדעת רמ"ה שהביא הנמק"י, ואינו כן אלא דכבר הביא המחבר בב"י דברי רבינו ירוחם דאם חיסר מעט ישלם הכל בחצר דל"ק לאגרא וגברא עביד למיגר וי"א דגם בלא עביד למיגר חייב לשלם וי"א שפטור והיינו די"א דגם בלא עביד למיגר וגם החצר לא קיימא לאגרא מ"מ חייב לשלם וי"א דבזה פטור, והנה דעת המחבר דבחסרון מגלגלין וישלם כל מה שנהנה וממילא בגברא דל"ע למיגר פטור וע"ז כתב הרמ"א וי"ח והיינו היש מי שכתב שהביא הרבינו ירוחם דגם בלא עביד למיגר וגם חצר ל"ק לאגרא אפ"ה חייב אבל בקיימא לאגרא ונחסר מעט סתם הרמ"א כדעת המחבר דחייב אע"ג דהנמק"י בשם הרמ"ה פליג ע"ז מ"מ בב"י לא הביא דעתו, ותו דיחידאה היא שהרי התוס' והרא"ש והמרדכי והרשב"א כולם ס"ל דחייב לשלם הכל וקיי"ל כתוס' במקום שאין רי"ף ורמב"ם חולקין כמש"כ מהרי"ק וידוע שזה דרכו של הרמ"א וכן ראיתי להגאון נו"ב מה"ת סי' כ"ד שהביא כן בדעת רמ"א וזה פשוט. ומש"כ הנו"ב להוכיח מדברי הרמב"ם דגם הוא ס"ל כדעת הרמ"ה שאין מגלגלין את הכל שהרי בש"ס נמכר האי דשחרוריתא דאשייתא ולדעת התוס' היינו דצריך לשלם כל הנאה נהי דבהא דבית ועלי' לא קיי"ל

כר"י משום דביתא לעלי' משתעבד מ"מ הו"ל לחלק דבאדם דעלמא שדר בבית חדש גם בל"ע למיגר חייב וכמו שחילק הרשב"א, ואין זה ראי', דנראה דהרמב"ם מפרש דהא דקאמר שם בדף צ"א ביתא מיתב יתיב א"נ שאי' יוכת שער, וכבר הקשה הרשב"א דל"ל האי טעמא ת"ל דזה נהנה וזה ל"ח פטור, לכן ס"ל להרמב"ם דלרבנן פטור בלאו האי טעמא דביתא לעלי' משתעבד דנגד החסרון מעט דחשרותא דאשייתא יש ריוח דביתא מיתב יתיב ואין להאריך בזה כי אחרי שהמחבר ורמ"א הסכימו דמגלגלין את הכל ולדעת המ"מ והב"י גם בדברי הרמב"ם לא מוכח שחולק ע"ז והמ"מ הוסיף שכן נראה מגמרא מאן ספין לחלוק עליהם, ושוב ראיתי בספר דברי משפט שכ' לפרש דברי הרמ"א די"א דבלא עביד למיגר גם החסרון א"צ לשלם וי"א דעכ"פ החסרון צריך לשלם ולא ידענא מאי קאמר דהחסרון למה לא ישלם דהחסרון אינו גורם לממון רק ממון, ובל"ז פירוש זה הוא זר מאוד ומ"מ גם הוא ז"ל סובר שדעת הרמ"א בנחסר קצת צריך לשלם הכל ודעת רמ"ה שהובא בנ"י לא נזכר כלל בש"ע גם הנ"י בעצמו סו"פ הבית והעלי' נראה שהסכים לדעת הסוברין דחייב לשלם הכל ולא נחלקו אלא בלא עביד למיגר, הנה יש לתמוה על הרמ"א והסמ"ע בסי' שס"ג דעל מש"כ המחבר בדר בחצר חבירו כשא"ל בעה"ב צא צריך לשלם לד"ה וכ' הסמ"ע דגם בל"ע למיגר וזה החצר ל"ק לאגרא מ"מ כשא"ל הבעה"ב צא חייב ואמת שכן מבואר בדברי רבינו ירוחם בשם רבינו יונה אבל יש לתמוה שהרי הרמ"א העתיק מדברי המרדכי דגם באם הוציא את הבעה"ב מדירה שלו ודר בה הוא בע"כ פטור והרי כשהוציא בע"כ מן הבית ודר בו שלא ברצונו אין לך א"ל צא גדול מזה ואפ"ה פטור. ובאמת כי יש לתמוה על דברי הרמ"א דמרא דהאי דינא הוא המרדכי והג"א בשם מהרי"ח והתם בגברא דל"ע למיגר איירי ובמרדכי והג"א בשם מהרי"ח מבואר דאזלי בשי' התוס' דגם בחצר דק"ל כיון דל"ע למיגר פטור כל שזה לא נהנה וכיון דאפי' בחצר דעביד לאגרא אע"ג דזה ודאי מקפיד פטור כיון דלא עביד למיגר ולא נהנה הו"ל כמבטל כיסו של חבירו לכן גם בהוציאו בע"כ ודר בה האחר פטור כיון דל"ע למיגר אבל כשנעשה למיגר ודאי חייב א"כ לדידן דקיי"ל כרי"ף ורא"ש ממילא אין מקום לדין זה של המרדכי בהוציאו בע"כ ודר בו בע"כ:

והנ"ל בדעתו של הרמ"א דאע"ג דאנן קיי"ל כרי"ף ורמב"ם דחייב היינו בחצר דקיימא לאגרא אבל בחצר דל"ק לאגרא וגברא דל"ע למיגר שזה לא נהנה וזה לא חסר אע"פ שזה הקפיד מ"מ לא חיסרו ולא נהנה בזה פטור, ולפ"ז אין מקום לדברי הסמ"ע שכתב בהקפיד וא"ל צא חייב גם בלא עביד למיגר וחצר דל"ק לאגרא דבזה ודאי פטור כמבואר בדברי המרדכי והרמ"א הסכים לזה גם לדידן ואע"ג דברבינו ירוחם בשם רבינו יונה

נראה גם בלא קיימא לאגרא ול"ע למיגר חייב היינו דס"ל כדעת הסוברין דבחיסר מעט צריך לשלם הכל גם בל"ק לאגרא ול"ע למיגר אבל לדידן דבלא קיימא לאגרא ול"ע למיגר גם כשחיסרו מעט א"צ לשלם רק מה שחסרו והיינו מטעם שכתב הפ"י דכיון דדרך בנ"א להקפיד ול"ש מדת סדום חייב לשלם מה שנהנה אבל בל"ע למיגר דלא נהנה א"צ לשלם רק מה שחיסרו, א"ר ה"ה בהקפיד בפי' וא"ל צא א"צ לשלם לו בל"ק לאגרא ול"ע למיגר וכיון שדעת המחבר בס"ז כדעת הסוברין דאין מגלגלין עליו את הכל רק בגברא דעביד למיגר לא הי' לו להסמ"ע להעתיק את דברי רבינו ירוחם דגם בל"ק ול"ע למיגר חייב בא"ל צא, אמנם דברי הרמ"א קשין קצת שהרי לפמש"כ גם המחבר איירי בעביד למיגר וכיון דאיירי בעביד למיגר לא הי' לו להעתיק דברי המרדכי בא"ל צא ודר בע"כ שהרי דברי המרדכי אינם אלא בל"ע למיגר דלא נהנה וצ"ע וי"ל:

עכ"פ זכינו לזה שדעת המחבר ורמ"א דבעביד למיגר דנהנה בחיסרו קצת מגלגלין את הכל ובל"ע למיגר דלא נהנה לדעת המחבר פטור ולרמ"א ג"כ פטור שהרי לא הכריע ולדעת המחייבין גם בל"ע למיגר כשחסרו קצת מחויב לשלם הכל צ"ל לדידהו דל"ת קושית הרשב"א והר"ן מהא דפ' הבית והעלי דלר"י בבונה הבית והעלי' דר בבית אע"ג דחסרו קצת בשחרותא דאשייתא די"ל דמפרש כפי' התוס' בב"מ דף קי"ז דלר"י דר בעלי', עוד הי' נ"ל דגם למחייבין בדר בו וחסרו קצת גם בלא עביד למיגר דוקא במקום שאם ירצה להשכיר יכול להשכיר אבל במקום שא"א לו להשכיר ול"ע למיגר לד"ה פטור שלא נהנה ולא חסרו וכן מבואר מדברי רמ"א שכתב דאע"ג דכופין על מדת סדום מ"מ בכה"ג חייב דאי בעי להשכיר הוי משכיר ע"כ בהא דר"י דכ"ז שאינו משלם ואין לו לשלם א"א לו להשכיר י"ל לד"ה פטור דלא נהנה ולא חסר ואע"ג שראיתי בתשו' נו"ב מה"ת חח"מ סי' כ"ד שכ' לדעת הרא"ש הובא בח"מ סי' קע"ד ס"א בהג"ה דגם באינו מוציא לשכור אפ"ה ל"ש כופין על מדת סדום ולפענ"ד אינו כן דגם לדעת הרא"ש אינו אלא דלכתחילה יכול למחות אבל לשלם ודאי לא, כיון שלא חסרו, ואפי' את"ל שגם לשלם פליג הרא"ש היינו במקום שהאחר נהנה אבל בשלא עביד למיגר וגם החצר א"א לו לקיים לאגרא שהרי אין מי שידור בו לכ"ע פטור ואע"ג דבעביד למיגר חייב לר"י כיון דחסרי' באשייתא ע"י השחרות ומגלגלין עליו את הכל היינו בעביד למיגר אבל בל"ע למיגר וא"א לו להשכיר לאחר גם המחייבין בחסרו מעט לשלם הכל גם בל"ע ול"ק למיגר מודים כשא"י להשכיר לאחר ול"ע למיגר דפטור לכן כאן דכ"ז שלא שילם לו א"א לו להשכיר הכל מודים שפטור ומה"ט נ"ל ברור בנידן שנשאל עליו הגאון נו"ב בא' שהדפיס ספרו על נזיקין וקדשים ושילם להמדפיס שכר סידור האותיות והמדפיס הניח

סידור האותיות להדפיס אח"כ לעצמו וכתב הרב ז"ל דכיון שמחסרו ע"י שמדפיס אח"כ שלא ימצא קונים אח"כ כמו באם לא ידפיס דמקרי זה נהנה וזה חסר קצת ולדעת המחבר ורמ"א צריך לשלם כל מה שנהנה וגם לרמ"ה צריך לשלם עכ"פ מה שחסרו, ולדידי דבריו תמוהים דע"כ לא מחייבין אלא במקום דיכול להשכיר ואפי' לרשב"א שנראה מדבריו דלא ס"ל האי חילוקא אפשר דס"ל גם בהא דר"י מקרי אפשר להשכיר, ועוד נראה ברור דע"כ לא מחייבין אלא בזה נהנה ממונו של חבירו כמו במקיף חבירו וכן בדר בחצר חבירו אבל כאן אחר שהשלים האומן מלאכתו האותיות שלו וגם למ"ד אומן קונה בשבח כלי אחר ששילם לו שכר מלאכה האותיות שלו הם, וכי נהנה משלו הוא דנהנה ומאי בכך דנהנה ע"י מעשיו של חבירו הנאה הבאה לו בעת שמדפיס מדידי' קמתהני ואין זה ענין להא דזה נהנה וזה ל"ח דהתם מדחברי' נהנה וגדולה מזו דעת התוס' בפ' הגוזל קמא בהא דאיבעי לן בבא קוף וצבע צמרו של חבירו דאי אין שבח צבע ע"ג צמר אע"ג דנתיקר בדמיו א"צ לשלם לו ול"ד ליורד לתוך שדה חבירו דמשלם לו החסרון דהתם על דעת חבירו ולא מחייבינן אלא בנהנה הוא או בהמתו משל חבירו ע"י הגרמתו או שחבירו עשה לצורכו אבל כשעושה לצורך עצמו או שבא אחד והאכיל שעורים של חבירו לבהמת אחר פטור כיון שהנאה זו באה לו ע"י הגרמת אחר ולא עשה לצרכו וה"נ דכוותי' ואע"פ שהש"ך בסי' שצ"א כתב שדין זה ספיקא דדינא מ"מ מספיקא אין לחייב ממון גם לדעת הש"ך:

ובאמת הש"ך בעצמו בסי' ש"ו סק"ה האריך לחלוק על התוס' ורא"ש שדעתם דמנכה לו משכר טרחו מה שהי' ראוי להעלות עיי"ש שהקשה מיורד שלא ברשות ולפי תירץ השני של התוס' בהא דצבע גופא בסמנים דחברי' לחלק מיורד שלא ברשות דכיון דאין השבח בעין ע"ג צמר א"צ לשלם לו מה שנהנה א"כ מעיקרא לק"מ מהא דיורד שלא ברשות דהתם השבח בעין וניכר, ולכאורה יש להוכיח מדברי הרמב"ם ורש"י והמחבר דמדמו ליורד שלא ברשות דס"ל דשינוי' קמא דתוס' עיקר וכמו שהסכים הש"ך בעצמו בסי' ש"ו אמנם גם לדעת התוס' בשינוי' בתרא פשוט דאין זה ענין ליורד שלא ברשות או התוחב אוכלין של חבירו לתוך בהמת חבירו אם נאמר דצריך בעל הבהמה לשלם מה שנהנה דהתם בעת שנחסר הי' ממונא דידי' אבל כאן בעת שמדפיס ספרים אחרים נהי דגרם לו היזק מ"מ בממונו קעביד ומה ענינו לזה נהנה וזל"ח דהתם נהנה מדחברי' לכן לפענ"ד שלא כדברי הרב ז"ל ופטור לשלם:

ונחזור לנד"ד הנה מש"כ הרב מוהרי"פ שיחי' דכיון שנהנה מעט בהנחת העצים ושרשי אילנות המחוברים מחויב לשלם כל מה שנהנה, והרב הלוי שיחי' השיב על דבריו דג"ז

אינו ברור שיהי' מקרי נהנה וגם הרי"ף המחייב בחסרו אע"ג דל"ע למיגר היינו ביש מעט טורח (חסר איזה תי') לא כשיש לו מקום פנוי שאין לו הנאה של כלום הנה מדברי הרשב"א והר"ן והנ"י בסו"פ הבית והעלי' נראה מבואר דלא ס"ל חילוק זה אלא דאפי' ביש לו בית פנוי צריך לשלם כל מה שחיסרו גם לא ידעתי שהרי בלי ספק נהנה בשרשי אילנות שנשארו וגם בעלים התלושים המרובים לטלטלם ממקום למקום צריך הוצאה וגם שהמקום רחוק קצת, אלא שגוף הדבר צריך ראי' שנאמר דכמו שכ' התוס' בחיסרו מעט צריך לשלם כל מה שנהנה כמו כן נאמר בנהנה מעט דצריך לשלם כל מה שחיסרו הגם שי"ל מצד הסברא דלא עדיף מגברא דלא עביד למיגר ויש לו בית אחר דצריך לשלם כל מה שחיסרו מ"מ יש לחלק:

אמנם מש"כ עוד הרב מהרי"פ שיחי' להוכיח מדברי המרדכי דפ' הגוזל קמא יפה השיב הרב מהרא"י מקויל שיחי' דהתם התנה בפי' שיתחייב. ומה שהוכיח עוד הרב מוהרי"פ שיחי' מדברי הריטב"א בפ' א"נ ד' ע"ג ע"ב גבי האי מאן דיהיב זוזא לחמרי דהמקבל לעשות דבר לטובת חבירו ולא עשה כל שהזיקו ברור חייב ומשמע דגם בלא הותנה שאם לא יעשה יתחייב מ"מ חייב, ובס' נה"מ בכמה דוכתא בפרט בסי' ש"ו הסכים לדברי הריטב"א וכתב שכן דעת הרשב"א ג"כ וז"א לפע"ד דאדרבה המעיין שם יראה דהרשב"א פליג ופי' דכוונת הש"ס דהי' להם לחכמים לתקן שיתנה באם לא יעשה ישלם אבל בלא הותנה פטור וכן מבואר להדיא בדברי הרמב"ן ור"ן בש"מ פרק המקבל דף ק"ד דעל הא דאמרינן דדרשינן לשון הדיוט גבי אם לא אעבוד אשלם במיטבא כ' דמדינא הי' אפ"ל דמה שהותנה שישלם במיטב היינו הפחת קרקע שנתייבשו האילנות אבל מה שעש' ראוי להעלות פירות אפשר דאין זה בכלל תנאי אלא דלזה לא הי' צריך להתנות דבלאו תנאי מחייב בפחת קרקע אלא ע"י שהתנה וכתב אמרינן ודאי נתכווין שישלם גם מה שהי' ראוי להעלות, והר"ן בחי' תמה על זה דבלאו תנאי גם בפחת קרקע א"צ לשלם עיי"ש שכתב דגם למאן דס"ל דשומרים חייבין בפשיעה בקרקע א"צ שישלם הפחת קרקע באם לא עביד בו והוביר הקרקע, ומבואר דבין לרמב"ן בין לר"ן כל שלא הותנה א"צ לשלם מה שהי' ראוי להעלות אלא דבשבח קרקע פליגי דלרמב"ן מחייב מה שנתקלקל הקרקע שנתיבשו האילנות והארץ העלה קמשונים ולהר"ן גם בזה פטור אמנם מש"כ הר"ן דגם למ"ד דקרקע לא אימעט מפשיעה פטור מפחת קרקע לא ידעתי למה, וראיתי בחי' הר"י מיגא"ש בפ' שבועות הדיינים שדעתו דקרקע אימעט מחיוב שמירה גם בפשיעה ומ"מ כתב דפועל דכרם שפשע והוביר חייב בפחת קרקע דאין זה פשיעה אלא מזיק ממונו נראה דס"ל דוקא פשיעה דאין הזיקו ברור אבל בהוביר דההיזק

ברור מקרי מזיק ממש על פחת קרקע וזה כדברי הרמב"ן ומ"מ לד"ה אינו חייב בלא הותנה מה שהי' ראוי להעלות שכר שלא כדברי הריטב"א וכן עיקר:

אמת שהרב תויו"ט בס' פלפלא חריפתא כ' בר"פ האומנין בבעה"ב שהטעה את הפועלים היכי שמצאו אתמול להשכיר דחייב מדד"ג דל"ד לחצר דקיימא לאגרא וסגר החדר בעדו דפטור דהתם לא ברור הזיקו, הרי דכשברי הזיקו מחייב אף במבטל כיסו, אמנם לא קיי"ל כן ויעויין חו"מ רצ"ב ס"ק ט"ו בשם רש"ל דגם בברי הריוח פטור ואפי' לרמ"א דס"ל דחייב היינו במשתרשי:

ועוד נ"ל ברור דגם רמ"א דס"ל בסי' רצ"ב דאם ביטל כיסו והרויח דחייב לשלם להמפקיד הריוח דס"ל כשי' רמ"ה הובא בטור סי' שס"ג בגונב פרה והשכירה לאחר דהשכר לבעלים ומשמע דאפי' נטל הגנב השכר ועיי' בא"נ בהא דר' חסא אוגר זוזי והטעם שחילק שם בש"ס בין שכירות פרה למעות לענין רבית ל"ש כאן וכיון דעיקר המעות בעת שנתן לנכרי ברבית הי' של המפקיד שייך השכר ג"כ לו, ובחי' לחו"מ הארכתי קצת בזה, ובר מן דין נ"ל דודאי לא קיי"ל כריטב"א שהרי עיקר טעמו של הריטב"א דהו"ל כערב והיינו דאזיל בשי' הרמב"ן בזרוק מנה לים ואני חייב לך שחייב מדין ערב אבל לדעת התוס' והרא"ש דחלקו ע"ז ודוקא בבא הנאה ליד בן דעת חייב א"כ בפועל הבטל ממלאכה אין לחייב מדין ערב אלא מדד"ג והרי הרמ"א בחו"מ סי' ש"פ ובא"ע סי' כ"ט לא הכריע א"כ ודאי אין לחייב, וא"ל על האי דינא דסי' ש"פ דלמה לא יתחייב מדד"ג דל מהכא חיובא דערב הרי ע"פ הזיק ממונו, וי"ל דש"ה דאין דרך להשחית ממון ועבירה נמי איכא ואי אתי קמן הוינן מחינן בידי' לכן פטור דלא הו"ל לזרוק ממונו לאיבוד והא דאמרינן בירושלמי דפ"ב דקידושין שהי' פועלין חרשין כיון דלא זכה החרש רשאי לומר תן לפועל החרש ות"ל כיון דארחא בכך יתחייב משום דד"ג היינו דנהי דחייב משום דד"ג מ"מ א"ח לא משום שביעית ולא משום מעשר כיון דלא נעשה שליחו וכן לענין קידושין בצוותה לתת למי שאינו בן דעת נהי דמחויבת מצד דד"ג מ"מ כיון שלא בא מכחה לבן דעת וליכא דין ערבות אינה אלא כמלוה בעלמא והמקדש במלוה אינה מקודשת והא דמבואר בסי' שי"ב ביש זמן מיוחד להשכיר ושהה השוכר בתוכו אפי' יום א' מחויב לשלם הכל התם טעמא אחרינא כיון דשתק הר"ז כאלו גילה דעתו שרצונו לדור עוד דלא כ"כ לשווי' נפשי' רשיעא ולומר שרצה להזיק את חבירו וכן הא דמבואר לעיל דבחניות צריך להודיע י"ב חודש מקודם היא מהאי טעמא עיין היטב בב"י סי' הנ"ז מחידוש ד' בשם הרשב"א ובספר שעה"מ שגה בזה מאד שהבין שהוא משום דד"ג וליתא, ודאתאן עלה בנד"ד לפי פשט הירושלמי דפ' א"נ דבקרקע חייב המבטל כיסו

ובמטלטלי פטור ובחנות ספק לפי הפי' שהסכימו רוב הראשונים הוא דבקרקע פועל שקבל לעשות בקרקע חבירו כיון שדרך לכתוב אם אוביר ולא אעבוד אשלם במיטבא אף אם לא הותנה כמי שהותנה דמי דכל הנו"נ ע"ד מנהג מדינה הוא נותן וכדקיי"ל בסי' ע"א גבי נאמנת ובמטלטלי שאין דרך לכתוב כך צריך להתנות שאם לא יעשה כראוי ישלם ובודאי הא דבקרקע הו"ל כאלו התנה לאו דוקא באם הותנה שיעשה הוא בעצמו אלא דאפי' באריס שדרכו להשכיר אריסין אם התחייב עצמו בקרקע חבירו אם לא הוריד הו"ל כאלו הותנה, ולפי"ז בנד"ד שהרי המוכר הקפיד שיהי' הקרקע פנוי ועד"ז מכר ואין ספק שאלו לא הי' מתרצה הלוקח בחיוב זה הי' מיקר לו דמי המכירה או שלא הי' מוכר לו כלל א"כ הר"ז כשוכר לפנות לו קרקע לזריעה והיינו דינא דמתניתין דפ' המקבל דצריך לתת לו מה שראוי לעשות אלא דמ"מ יש לחלק קצת כיון דבעינן שיהא מנהג פשוט ועיין בחו"מ סי' ע"ג בסמ"ע ס"ק ל"ד ובש"ך ס"ק ל"ו דלמדין לראב"ד גם מדין עכו"ם אם הוא מנהג פשוט אצלם וטוב לפשר הדבר:

לקוטי שו"ת

תשובות נוספות להמחבר ז"ל מספר יבין דעת

סימן א

ב"ה יום ו' ט' אדר ראשון תרט"ז ל' גוף השאלה נמצאה בספר חשק שלמה להגאון מפארצווי ז"ל לכבוד י"נ הרב הגדול בוצינא דנהורא המפואר ומפורסם בפי כל מו"ה ר' יעקב ארי' שליט"א [חה"ק מראדזמין זל"ה]. גיה"ק לנכון הגיעני והנה לחוש שמא ביטל יפה כתב כ"ת שבדיעבד אין חוששין והאריכות הוא למותר:

גם מה שהעידו ב' עדים שהבעל אמר קודם החתימה שלא יגרש עד שיתנו לו החפצים הדבר ברור ומפורש בתוס' גיטין דף פ"ד ע"ב בד"ה כל התנאים דאם התנה ולא נתקיים התנאי קודם התורף פסול ואחר התורף קודם הנתינה מהני מחילה והכא הי' רק תנאי בעלמא א"כ אם הי' קודם כתיבת הרי את מותרת דלדעת הסוברין דהוא מתורף פסול לרש"י ורמב"ם ותוס' ולאח"כ כשר, ויש מקום לומר כל שלא הגיד כן לפני הסופר והעדים כשר לפמש"כ הב"ש בשם רש"ך והריב"ל בסי' קמ"ז סק"א:

איברא דראיתי למוהרי"ט ח"א סי' ס"ו שהביא בשם הר"י בי רב דגם בהתנה שלא בפני הסופר פסול לדעת הרמז"ל וכן דעת המבי"ט וקיימתי' ב"ה מסברא:

ונראה דאפי' לדעת הסוברין דלא בעי שליחות בכתיבה מ"מ כשעושה שליח דהו"ל כאלו נכתב בעצמו כל שהתנה קודם החורף גרע וכמו כן אם בטלו תדע דאל"כ קשה בהא

דמילי לא ממסרי לשליח ומבואר שם בתוס' דפ' האומר דאפי' לר"מ דלא בעי כתיבה לשמה מ"מ אומר אמרו גרע ה"נ בזה, והי' מקום ספק בזה אי הסופר נאמן כיון דיש שני עדים שהי' תנאי אי הסופר נאמן שכתב התורף קודם, מיהו כיון דלדעת התוס' ליכא רק פסול דרבנן ולדעת הרמז"ל אע"ג שכתב דהו"ל ספק גירושין אינו מוכרח דפסול מדאורייתא גם בדיעבד במקום עיגון קי"ל שלא כרמז"ל נראה דיש להאמין בעדות ר' שלמה גאסטהייזר שאמר שאם לא יתנו לו החפצים לא יגרש עתה אף לדעת הרמב"ם לא מקרי תנאי כמבואר בתשובת מוהרי"ט הנ"ל ובמ"א הארכתי בזה:

אמנם שאלתי את הבעל והגיד לי שמסר מודעה לפני איש אחד ושמו הירש איצל גם יש לעיין אם הסופר שגמר כתיבת הגט בלילה אחר שהלכו מבית כת"ה אם צווה לו פעם שנית לזאת צויתי להמוכ"ז שיכתוב קבלת עדות מר' הירש איצל גם מהסופר שצווה לו הבעל אחר שהי' סכסוך אודות הציווילנא פעם שנית שיכתוב והי' זה שלום ומפני הטרדה אקצר:

ובדבר הגט שיש גמגום באבי המגרש פשוט דהבעל יכול לישא אחרת כמבואר בדברי רמ"א סי' קמ"ט ונראה דה"ה דיכול לגרשה בע"כ ואעפ"י שהנוב"י החמיר יותר בחרם לגרש בע"כ מלישא אשה אחרת אין שומעין לו ואשתמיט לי' במחכ"ת דברי הב"י בתשו', ואם האשה לא רצתה לקבל הגט ובא השליח בחזרה ודאי אין כאן חזרה משליח דמאי הו"ל למיעבד אטו כ"ע דיני גמירי דבכה"ג מצי לגרש בע"כ ואין בזה חרגמ"ה ותו דאפשר דהבעל קפיד לכן כל שלא חזר בפירוש משליחות יכול ליתנו לה ורק אם הבעל לפנינו לחומרא בעלמא יצווה מחדש אבל אין כאן קפידא בדיעבד או שאין הבעל בפנינו:

ידידו הדו"ש ישראל יהושע חופ"ק פלטוסק ובענין הזה השגתי תשו' כ"ק זקני הגה"ק מפראגא זל"ה יע' בתשו' חשק שלמה הנ"ל ולפי שדה"ק בהלכה חזון לא נפרץ אמרתי לפרסם כאן]:

הנה מש"כ כת"ר שהי' עוד א' שהעיד על ביטול הגט רק שהי' עדות מיוחדת אמת שכבר עלה בדעתי כן אך דהתוס' בד"ה רבי כתבו אע"ג דל"מ בלא שנים מ"מ יכול לבטל זה שלא בפני זה וצ"ל לדעתם דל"ה בכלל אין דבר שבערוה פחות משנים דעדות מיוחדת פסול כמבואר בסי' מ"ב וצ"ל דס"ל כהרב ב"י בח"מ סי' ל' שכתב דבאמת עדות בדיני אישות הוי כמו בדיני ממונות והא דאמרו בתוס' נתייחדה בעד א' שחרית ובעד א' ערבית אין מצטרפין היינו טעמא לפי שהבעל והאשה לא ראו אלא ע"א לא נתכוונו כלל לשם קידושין, ואפשר בביטול כיון דאין צריכין לראות השליח י"ל דל"ש סברא זו היוצא לנו מדבריהם דס"ל דביטול מהני זה שלא בפני זה ואף דדעת הר"ן אינו כן דס"ל דעדות

מיוחדת ל"מ שדינו כד"ו כמבואר בסי' מ"ב מ"מ הוי ספיקא דדינא והוי ג' ספיקות ומהני לדעת הש"ך בסי' ק"י:

ומש"כ כ"ת שיש ספק כיון שבטלו באמצע הכתיבה ואח"כ צוה מחדש לגמור הוי רק ספק מגורשת י"ל דהא דס"ל להפוסקים דאינו יכול לבטל גופו של גט היינו כשנכתב ונחתם כולו אז ס"ל להפוסקים א"י לבטל גופו של גט משום דלא אתי דיבור ומבטל מעשה יע"ש בתוס' ד"ה התם דיבור ודיבור הוא:

ומה שיש עוד לצדד בעדות של ר' שלמה גאסטהייזר שאמר "איך וויל היצט נישט געבן דעם גט" עדותו אינו כלום לבטל גופו של גט דאעפ"י שביטל גופו של גט עד לאחר זמן מ"מ יוכל לתת אח"כ כשיתרצה שהרי רש"י כתב אהא דאמרינן לצעורה קמכוין פי' רש"י על חודש או חדשים והקשה הרשב"א לר"נ מה נפ"מ סו"ס צריך להמתין עד שיצוה הבעל ליתנו ובשלמא לר"ש ניחא דאי לא לצעורא אינו חוזר ומגרש בו כלל משא"כ לצעורא חוזר ומגרש בו אולם לר"נ קשה הא בלא"ה אם רוצה הבעל חוזר ומגרש בו מוכח דאף לר"ש אם בטלו לזמן חוזר ומגרש בו אך דיש לדחות דאי אמרינן לצעורא קא מכוין אז אמרינן דאינו ביטול לגופו של גט דלמה יפסל גופו של גט די לו בביטול השליחות ה"נ בנד"ד יש לצדד להתיר כיון שרואין אנו שהבעל חפץ בגופו של גט אך רוצה שיתנו לו החפצים למה לנו לומר שביטל גופו של גט דאתי במכש"כ מלצעורא חודש או חדשים כנ"ל:

ומש"כ כ"ת דבנד"ד ל"ש חשש ממזרות כיון דהגט עדיין ביד הבעל לא ביד השליח דבריו נכונים די"ל דל"ח לקלקלה ול"ש חשש ממזרות, כ"ז אני אומר רק להלכה ולא למעשה עדי ישלח השו"ת הלז עוד לאיזהו גדול ויסכים להיתר אז יצטרף דעתי ג"כ להתיר:

ידידו עוז הק' ישעי' מושקאט חופ"ק פראגא.

סימן ב

ב"ה יום ה' ר"ח שבט תרל"ב לפ"ק שלום וכ"ט לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם ערוגת הבושם כש"ת מו"ה דוד דוב נ"י הגאבד"ק לאסק יצ"ו, אחדשה"ט מכתבו הנכבד הגיעני בלילה זו והנה אשר כתב ע"ד מש"כ בספרי בס"א סק"ב ע"ד הרא"ה בס' החינוך פ' תצא שכתב דמצות ולו תהי' לאשה דמוש"ר נוהג גם בזה"ז והוא תמוה דהא לא רצה לחייבה מיתה דליכא סמוכין וע"ז כתבתי דהרא"ה אזיל בשי' התוס' כתובות דגם כשאין חיוב מיתה יש דין מוש"ר, וכ"ת כתב דקשה לעמוס כן בדברי הרא"ה דהא כתב דמלקות וק' סלע א"נ אלא בפני הבית ולדעת התוס' הא גם קנס דק' סלע א"צ בפני הבית רק ג' סמוכין, ואני תמה הלא כמו כן כתב הרא"ה במצוה תקנ"ז גבי מ"ע דאונס שאין דנין דין

קנס דאונס אלא בפני הבית, והא ודאי דהקנס דאונס נוהג אף שלא בפני הבית אלא בפני ג' סמוכין אלא ע"כ דלאו דוקא קאמר אלא שהכונה שא"נ בזה"ז דליכא סמוכין כש"כ שי"ל כן בכוונתו במוש"ר, כש"כ לפי מה שביארתי בחי' סי' ב' ס"ק א' דגם מלקות אינו נוהג אלא בפני הבית:

והנה כ"ת כתב דמס"ל להרא"ה אי כדעת התוס' וסייעתם, דא"צ חיוב מיתה אי כדעת החולקים, לכן גבי ל"ת לאשה מספיקא צריך לכונסה משא"כ גבי חיוב מלקות וק' סלע דאינו מחויב מספק, והנה הדבר דחוק להעמיס כן בכוונת החינוך, גם מה דפשיטא לי' לכ"ת בס' מ"ע דלו תהי' לאשה דספיקא להחמיר, אמת שכן תפס במושלם הרב מל"מ בפ"ג מה' נערה בתולה שעל מש"כ הרמב"ם ז"ל בהוציא ש"ר על נשואי ראשונה פטור ממלקות ואם רצה לגרשה מגרשה כתב להקשות כיון דהיא איבעי' דלא איפשטא ספיקא להחמיר, אבל אין דבריו מוכרחין כלל שנראה דלא אמרינן ספיקא דאורייתא להחמיר אלא במצות שבין אדם למקום אבל במצות שבין אדם לחבירו כמו בשיעבוד נכסים ספיקו להקל כש"כ בשיעבוד גופו ואין כופין מס' אדם לדור ולבעול את אשתו השנואה לו, ומה"ט באנס אשה ספק נערה או ס' בתולה פטור לכונסה ולא אמרינן ספיקו להחמיר דמה לי שיעבוד גופו או שיעבוד נכסים, וגם בצדקה לדעת הרמב"ן והרשב"א להחמיר בספק היינו משום דכתיב קרא צדק משלך ותן לו ול"מ לדעת ר"ת וסייעתו דס"ל במתנה ע"מ שאין לך עלי עונה תנאו קיים דג"ז דבר שבממון א"כ הה"ד לענין ספק דמצות ולו תהי' לאשה, וגם לדעת הרמז"ל דס"ל במתנה ע"מ שאין לך עלי עונה תנאו בטל דאין זה כדבר שבממון היינו ברוצה לקיימה וא"ר לגרשה בזה בכל שעתא גורם לה צער שעגונה מחמתו אבל כשרוצה לגרשה והיא א"ר לפי שהוא משועבד לה דבר ברור שזה ככל שיעבוד דדינו כממון וספיקו לקולא, והאי דפ"ק דקידושין י"ט גבי ייעוד התם טעמא אחרינא איכא, תדע דאל"כ תקשה לדעת ר"ת אלא דהתם האב מתנה שלא מדעת הבת, וכבר הארכתי בזה בחי' לא"ע:

ובאמת שיש לעיין במוש"ר ואונס כשהיא מחלה לו העונה י"ל דגם לדעת הרמב"ם מהני והא דהאידנא גם כשנתרצה להתגרש מצית לחזור מחמת תקנת רגמ"ה אין למדין ד"ת מתקנתא דבתראה והא דירושלמי שמביא הריטב"א בפ"ק דקידושין ט' ע"ב גבי בוררת וחזרה ובוררת בבאו עלי' עשרה ב"א, התם לאו מחילה גמורה היא, אבל מ"מ כל שמחלה לו העונה י"ל דל"מ למיהדר גם לדעת הרמב"ם כיון שאינו אלא שיעבוד הגוף ואינה עגונה מחמתו, תדע שהרי בנתגרשה מרצונה משמע דא"ח להחזירה אם נתרצית להחזיר לו וא"ל עוד בזה:

ומש"כ כ"ת עמש"כ בספרי סי' א' סק"ב ע"ד רש"ל עי' חי' הרד"ד להגאון מלאסק ז"ל חלק אה"ע סי' מ"ג מ"ד] הנה ראיתי לכ"ת בתחילת דבריו שחילק בין גזל הגר לשאר גזל וז"א כמבואר בב"ק ק"ט ע"ש היטב בסוגי', גם מש"כ דנהי דשבועת הפקדון נוהגת בין בב"ד בין שלא בב"ד הודאה מיהו צריך בב"ד ודברים אלו אין להם שורש וסמך, גם יקשה מדברי הרא"ש פ' הגוזל גבי גזל חמץ ועבר עליו הפסח ונשבע עליו שכתב שם הרא"ש דלא מכפר לי' עד שישיב חמץ מעלי' ע"ש ואי ס"ד דבכופר בזה"ז ליכא חיוב דשבועת הפקדון א"כ א"צ לשלם ויאמר הרי שלך לפניך [אחרי דהרא"ש שאינו מביא דבר שאינו בזה"ז ע"כ אזה"ז כתב] ומכש"כ לפמש"כ כ"ת ליישב קו' הש"ך בסי' שס"ז דבזה"ז ליכא חיוב דשבועת הפקדון גם אקרן וזה נסתר מדברי הרא"ש שזכרנו:

ומש"כ כ"ת ע"ד קו' ע"ד הרמב"ם ז"ל בה' כלים שכתב דכלי העשוי לקבל דברים גדולים גם כשנפחת במוציא רמון מק"ט ותמוה משבת פ"ח בעגלה מלאה אבנים דניקב במ"ר טהורה עי' ישועות מלכו ה' כלים] וכ"ת רצה לחלק בין עשאן לכתחילה בנקבים דטמאה מצד אחשבה ובין ניקב מאליו דטהורה והא דשבת איירי בניקבה ונשברה הנה לישנא דש"ס עגלה של אבנים לא משמע שנשברה אלא שהיתה מיוחדת לאבנים, אמנם בחי' ישבתי דגם לדעת הרמב"ם דאין לו בית קיבול לרמונים אין דינו אלא כפשוטי כלי עץ והנה דעת הרמב"ם נהי דפשוטי כלי עץ מטמאין מדרבנן דוקא דשזפן והן כלי אומן לא סתם פשוטי כלי עץ אע"ג דעשוין לתשמיש א"כ י"ל גבי טלטול שוורים כיון דלא מקבלי טומאה אלא מדרבנן כמו פשוטי כלים נהי דטלטול ע"י שוורים מקרי טלטול מ"מ כיון דבאו במדה לאו כלי אומן נינהו עוד הארכתי בזה ויען כי המוכ"ז אץ לדרכו קצרתי שיח אהלו יפריח:

ידידו הדורש שלום תורתו ישראל יהושע החופ"ק קוטנא יצ"ו.

סימן ג

ב"ה י"א טבת רמ"א לפ"ק. שלום וכ"ט לכבוד י"נ חתני הרב הגאון המפורסם לשבח ולתהלה מ' חיים אלעזר וואקס הגאבד"ק קאליש עש"ז בתי הרבנית תחי' מכתבו הגיעני וע"ד המוכ"ז ר' בנימין עיינתי בהגב"ע של הבד"צ מראדשיץ וגם מש"כ הרב המ"ץ מפשעדבורז שנ"ל שזו האשה איננה בכלל שוטה לפי שיודעת לשמור עצמה וגיטה ויש לדון אותה למורדת ואין דבריו נכונים וכמו שאבאר, והנה באיכת שמירת גיטה ועצמה מבואר בתשו' רש"ל סי' ס"ה פילפול בין רבינו שמחה וראבי' שדעת רבינו שמחה להקל דביודעת לשמור גיטה סגי בצרור וזורקתו ולכל היותר כשמבחנת בין גיטה לד"א וביודעת לשמור עצמה מיקל הרבה ודעת ראבי' ביודעת לשמור גיטה צריכה בחינה

יתירה כעין פעוטות ותליא בחילוף הגרסות בפרק התקבל ע"ש ורש"ל העלה להחמיר הרבה דביודעת לשמור גיטה וא"י לשמור עצמה גם בדיעבד אינה מתגרשת גם הוסיף עוד כי בזה"ז אין אנחנו בקיאין בבדיקה הזו והאמת כי יש להאריך הרבה בזה ולא ראיתי כעת להאריך, ובמ"א בארנו כי לפי הנראה לא קי"ל כחומרת הרש"ל בהא דאין אנו בקיאין ואם נראה לב"ד שהיא בחקת יודעת לשמור גיטה גם יש לה דעת שלא תתפתה בנקל מותרת להתגרש כי הרש"ל שהחמיר לגרמי' כתב כן שהחמיר בא"י לשמור א"ע אף בדיעבד אינה מתגרשת מה שרוב הפוסקים לא ס"ל כן ועיין בא"ע סי' ק"ך והכי חזינן לרבנן קשישאי דסמכי על בדיקה זו אף בזה"ז לכן באם תתרצה להתגרש דעתי נוטה להתירה, ואמנם מה שרוצה הרב המ"ץ מפשעדבורז לדונה למודדת ליתא כיון דחזינן דהיא חולה ומשעומת הא ודאי מה שמואסת בתשמיש ושימוש בעלה הוא מחמת חולי ונסתחפה שדהו, וע' בשלהי נדרים באומרת השמים ביני לבינך ובדברי הר"ן שם ואע"ג דקיי"ל כמשנה אחרונה הכא חזינן דהיא חולה ואינה בכלל בת דעת שתהי' שפוי' לגמרי ודאי אין להפסידה בשביל זה כתובתה לכן אין לגרשה בע"כ רק ע"י השתדלות שתתרצה כנלפע"ד ומפני הטרדה אקצר שיח אהלו יפריח:

חותנו ידידו דוש"ת ישראל יהושע חופ"ק יצ"ו.

סימן ד

ב"ה יום ד' פ' ואתחנן תרמ"א לפ"ק קוטנא. צום החמישי יתהפך לשמחה לכבוד ידידי הרב המאה"ג חריף ובקי מ' משה נ"י אבד"ק לעלוב יצ"ו. אחדשה"ט בדבר המינקת אחרי שלא נתברר שהאשה לא יכלה להניק הילד החמישי אין להתירה בתוך ט"ו חדשים והר"ז ככל מינקת אמנם אחר ט"ו חדשים אחרי שכבר דן חתני הגאון נ"י וגם מעכ"ת הסכים להתירא יש להתירה כיון שכבר נשתדכה והבחור צריך לקיים פ"ו והבעל שמת כבר הכין מינקת בחייו והוא צורך גדול וגם תיקון להולד והי' זה שלום כנפשו ונפש הדוש"ת:

ישראל יהושע חופ"ק קוטנא יצ"ו

סימן ה

ב"ה יום ד' ו' אלול תרמ"א לפ"ק קוטנא. שוכן שמים יכתבהו בספר החיים כבוד י"נ חתני הרב הגאון הגדול פאר הדור כקש"ת מ' חיים אלעזר נ"י וואקס הגאבד"ק קאליש עש"ז בתי הרבנית תחי' וי"ח שיחיו. אחדשה"ט מכתבו לנכון קבלתי ואין הזמן מספיק לעיין יען אינו נוגע להלכה ועוד חזון למועד:

וע"ד אשר שאל ר' אלימלך אם מותר לצאת בברילין הנה חתני ר' יעקל א"ל שנשאלתי מגיסי ר' יהושע ממלאווא והתרתי לו כשהוא קשור מאחוריו ואם היות כי אינני זוכר כלל מזה אמנם עיינתי בזה ונ"ל שאלו שדרכן לצאת גם בחול בברילין והם האנשים שיש להם מיחוש בעינים ואור החמה קשה להם שמזיק לעינים או בעבור האבק א"כ דמי להא דתניא בשבת דף נ' ע"א דיוצאין בפקורא ובציפא וכו' ואם יצא בהם מבעוד יום מותר דזה דרך מלבוש כיון שמתכוין להגן על עינים שלא להזיק לו ניצוצי השמש ודמי להא דשבת ס"ה דר"י נפק במוך שבאזנו אם הוא קשור או מיהדק שלא יפול וה"נ דכוותי', אבל אלו הזקנים שאין הולכין בכלל בברילין בקביעות רק לובשין אותם בעת הקריאה בספר או לצרכי מלאכה ובזמן שאין עוסקים במלאכה אין לובשין אותם וכש"כ ברחוב אין נושאין אותם והם לובשים אותן בשבת רק בעת הקריאה בספר או בתפילה זה ודאי מקרי משא כיון דאין נושאין לשום הנאה בעת שלבוש בהן בשוק רק שיהי' מוכן אצלם בעת שיצטרכו ואין נושאין אותן בחול כלל בשוק זה ודאי מקרי משא כנלפע"ד אם יסכים כבודו דמר:

ידידו חותנו הדוש"ת ישראל יהושע חופ"ק.

סימן ו

ב"ה יום ט"ז מרחשון תרמ"ו לפ"ק קוטנא. החיים והשלום לכבוד י"נ הרב הגדול מעוז ומגדול כש"ת מו"ה ר' חיים נתן דעמביצער שי' ראב"ד בקראקא. מכתבו הראשון גם השני לנכון הגיעני האמנם כי קשה עלי להורות חוץ למדינתנו ובפרט בעתים הללו שרבו קטגוריא בעו"ה אמנם לכבודו דמר אשר הפציר לא יכולתי מלט מלכתוב בקיצור, ההיתר שכתב כ"ת בשם חס"ל אין לו שחר כאשר כתב כ"ת נ"י והספר הזה אינו נמצא כלל בעירינו, ומש"כ כ"ת בשם הרב מעיר חדש שכתב בחיבורו עיינתי שם והנה שם לא התחילה להניק גם שהיתה עני' ולא הי' עלי' שום שיעבוד, ומה שהוסיף עוד בשם דייני קראקא הם דברים שלא נתקבלו אצל חכמי דורו כידוע אמנם דברי הרב שיחי' במקום שהוא תיקון ליתומים ראה זה מצאתי לכה"ג בהגהות הטור סי' י"ג אות י"ז שהביא בשם הריטב"א שאם הוולד בריא וחזק שיאמרו ג' נשים חכמות אם יעמוד ג' ימים בלא הנקה אלא באכילה ושתי' מותר לכונסה בתוך ימי הנקה מפני חשש שלא יבוא לידי מכשול, ואעפ"י שנראה מדבריו שלא התיר אלא כשעבר וקדשה ע"מ שלא יכנוס מ"מ הא לדינא דש"ס אפי' אם כנס יוציא כמבואר בפ' החולץ ואפי' אם קדש לרוב הפוסקים צריך להוציא ובפרט כשקידש במזיד, אלא שנראה שסמך בשעת הדחק על המתירין אם היות כי לפמש"כ בחידושיו בפ' אע"פ נראה שאסור צ"ל דשעת הדחק שאני, א"כ נראה שאם

יתברר לב"ד שקרוב הדבר שיקופח פרנסתה ופרנסת היתומים ויבואו לידי בזיון, להתיר אתר ט"ו חדש אחר שתתן למינקת ותשבע עד"ר ותשתעבד המינקת בפני ערכאות גם יתברר שהוולד רוצה לינק אצל המינקת שאם לא יתברר שרוצה לינק הר"ז כאלו אין כאן מינקת באופן שאין להתיר גם לאחר ט"ו חודש אלא באם יתברר שהוולד יונק והיינו שיונק שלשה ימים אצלה גם כשיתברר שיש חשש קיפוח פרנסה ויוכלו לבוא לבוז גם לחזק את המינקת שלא תחזור, ואעפ"י שמדברי הריטב"א הנ"ל נראה להקל גם בעודה מינקת נראה שאין לסמוך ע"ז שהוא נגד כל הפוסקים וגם אני לא סמכתי על הריטב"א כ"א בצירוף הנ"ל וצריך שהב"ד יבדקו ע"י נשים פקחות שהוולד בריא וכיוצא בו רגילין הנשים לגמול את וולדותיהן וכמש"כ בשם הריטב"א:

ומה שבקש כ"ת שאכתוב לו מחי' בענינים הללו אין הזמן מסכים לזה ובקרוב בל"נ אשלח לו מחי' על א"ע סי' י"ג והי' זה שלום:

ידידו דוש"ת ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

סימן ז

ב"ה ל"ט למב"י תר"ז לפ"ק. שלום וכט"ס לכבוד ידידי החריף המופלג חכם לב מו"ה ר' חיים מרדכי נר"י. הוא תלמידו החביב של המחבר ז"ל בימי חורפו בפלאצק הובא בהשמטות ישועות ישראל הו"ל ספר הכריתות ויאיר נתיב עם הערותיו]. לאשר הבטחתי לך בעת היינו ביחד לכתוב לך חי' תורה באתי לקיים הבטחתי ואכתוב לך מה דק"ל ע"ד הפוסקים דפסקו דבזה"ז יכול לחלל מע"ש על ש"פ והרי בירושלמי פ"ד דמע"ש ובפ"ק דסנהדרין ה"ג אמרינן דשאני בין מע"ש להקדש ומע"ש שחללו על פחות משווי' אינו מחולל ודוחק לומר שהם ז"ל פסקו כר"י דלמ"ד מע"ש ממון גבוה יכול לחלל דז"א כיון דמע"ש [בזה"ז] להרבה פוסקים דאורייתא א"כ למה נפסוק לקולא וצ"ע:

ידידך ישראל יהושע חופ"ק גאמבין.

סימן ח

להנ"ל. אין הזמן מספיק להאריך והנני כותב בקיצור מש"כ באות ג' ליתא דאנן קי"ל דעניבה, פסולה בתפילין וכר"ח וכיון שפסקו דקשר של תפילין הלל"מ סתמא כפירושו דעניבה פסולה:

מש"כ באות ג' בלאו הבא מכ"ע פשיטא לי דנשים פטורות ומש"כ ראי' לזה משביעית ל"י לזה שחר דפירות שגדלו בשביעית טעונין ביעור כל ימות עולם ואין זה ענין לזמן גרמא דאחר שעבר עליהן זמן הביעור טעונין שריפה וביעור לעולם גם צע"ק דבזבחים ק"ו ע"ב משמע דאיכא ל"ת על פירות שביעית אחרי הביעור ולא נראה כן מדברי כל הפוסקים:

מש"כ באות ט' הרגיש מש"כ בחי' בדבר זה:
מש"כ באות ז' פשוט דגם קודם שנגנז שמן המשחה לא היו מושחין בו כהן שלא נמשח רק לשעה ומש"כ בתו"י ריש יומא בזה לא כתבו אלא לס"ד דלא הי' עצה אחרת אבל למסקנא דעבודתו מחנכתו אין מזלזלין בשמן המשחה לצורך דבר שאינו אלא ליומא בלבד ופשוט (וכ"מ ברמב"ן אחרי ט"ז ל"ב, המגיה.] ויתענג על רוב שלום כנפשו ונפש ידידו דוש"ה ישראל יהושע.

סימן ט

להנ"ל. ב"ה יום א' ו' אלול תרי"א ל' פולטוסק תכתב לחיים טובים ומתוקנים כבוד ידידי הרבני החריף מ' חיים מרדכי נ"י. קבלתי מכתבך בירח העבר ושמחתי מאד בראותי דבריך הנעימים, והנה אשר תמהת ע"ד תוס' יבמות פ' יש מותרות שנסתפקו אם טבל למעשר עני חייב מיתה והרמז"ל בה' מע"ר פשיטא לי' דאינו חייב מיתה ותמהת מדברי ירושלמי סוף פ' האיש מקדש, גם אנכי תמהתי על זה וכבר כתוב אצלי בגליון הש"ס בתוס' לתמוה מדברי ירושלמי הללו וגם ע"ד הרמז"ל וע"כ צ"ל שהי' להם גירסא אחרת בירושלמי:
ואשר הקשית לשאול ע"ד הכפות תמרים שכתב דטבל למעשר עני כיון דליכא מיתה לא הוי מה"ב וע"ז תמהת דודאי בל"ת לחודה שייך מה"ב, הנה בתשו' ש"א כתב כן בדיני חמץ ומצה בדלית לי' מצה אחרת רק הטבולה למעשר עני כיון דליכא מיתה אמרינן עדל"ת משא"כ בטבול למע"ר כיון דאיכא מיתה לא דחי עשה את ל"ת שיש בה מיתה אלא דלפענ"ד אין זה מחוור דודאי טבל יש בו עשה ול"ת דהא כיון דאין מפרישין על האבוד א"כ בזה שאוכלו מבטל נמי מ"ע דהפרשה והו"ל עשה ול"ת דעשה דמצה אינה דוחה אותם בפרט למש"כ רש"י גיטין מ"ז ע"ב בטבל דעיקר המצוה דהפרשה אינה אלא לתקן שיהי' מותר באכילה וא"כ האוכל בלא הפרשה מבטל מ"ע דהפרשה ואין עשה דוחה לל"ת ועשה וזה ברור מאוד. [ע' ישועות מלכו פ"ה ה' כ"ד מה' תרומות ד"ה ולפ"ז]:
גם יש לעיין היכי דהלאו כולל ל"ת שיש בו מיתה או כרת ודבר שאין בו רק מלקות גרידא כיון דלא ניתן הלאו לדחות בדבר שיש בו כרת גם בדבר שאין בו רק מלקות נמי לא נדחה ויש ראי' קצת מדברי בעה"מ במכות פ' אלו הן הלוקין גבי לאו שקדמו עשה (וע' ישועות מלכו פ"א ה"א מה' שבת] ועפ"ז יש ליישב מה שהקשו התוס' בעירובין דידחה עשה דמתן ד' לל"ת דבל תוסיף ולמש"כ כיון דהלאו דבל תוסיף כולל נמי כרת ומיתת ב"ד שלא נתנו לדחות ממילא לא נדחה בשום מקום, אך קשה מזבחים דף צ' דפריך מהא דיקדש ניתי עשה וידחה לל"ת הא ל"ת דקדשים פסולים כולל נמי כל מיני

פסולים אף נותר ופיגול שיש בהם כרת וממילא אף דבר שאין בו כרת לא נדחה ולמש"כ המ"מ בפ"א מה' חו"מ דעל טע"כ ליכא כרת ניחא וצ"ע בכלל זה:
עוד יש לעיין אי עשה דמצה מצי לדחות דאיתקיש לפסח כמבואר בערבי פסחים קי"ט [וע' בתשו' דלקמן] ואין להאריך בזה רק דעיקר דטבל הטבול למ"ע אפי' את"ל דליכא גבי' מיתה ביד"ש מ"מ לא ניתן לדחות דאיכא עשה ול"ת דמבטל עשה דהפרשה:
עוד הקשית ע"ד תוס' פ' הבא על יבמתו דכתבו דלענין ממון מודה רבי דבתרי זמני ל"ה חזקה והקשית מהא דפ' המקבל דאפי' בב' פעמים הוי חזקה לרבי אפי' לגבי ממון יפה הקשית ואפשר ליישב דברי התוס' דדוקא להחזיק למפרע לא אמרינן בב' פעמים דהוי חזקה משא"כ על להבא דליכא חזקה כדאמרינן בגיטין שמא מת ל"ח שמא ימות חיישינן לכן אפי' בתרי זימני חזקה [והתם בהמקבל לענין להבא] אלא דקשה ע"ז דהרי התוס' הוכיחו כן משור המועד אלמא אפי' להחזיק מכאן ולהבא לא אמרינן בממון, לכן נראה דוקא להוציא ס"ל להתוס' וכן בכתובה כיון דאיכא שטר מחשב קצת כגבוי משא"כ בהאי דהמקבל, ועל רב שלום תתענג ולחיים טובים תכתב ותחתם:
ידידך ישראל יהושע חופ"ק פולטוסק.

סימן י

להנ"ל. בעזה"י יום ה' כ"ח אלול תרי"א. הגיעני אמרותיך הנעימים ושמחתי הרבה בראותך מצליח בתורה כן יאמץ ה' לבבך בתורה ובמעשים כנפשך, וע"ד אשר כתבת לדחות השגתי על הש"א שכתב דטבל למ"ע כיון דלית בי' מיתה אתי עשה ודחי ל"ת ואני דחיתי דאיכא נמי עשה דהפרשה הנדחת ואתה כתבת דהרי הש"א כתב דאיירי באין לו אלא כזית ושגית בזה כי הרב ש"א לא כתב אלא. כלל אלא כזית מצומצם ואי יפריש לא יהי' לו מצה כזית אבל אם לא יטלנו למצה אלא יניחנה כך ודאי ישאר בו כזית להפרשה וזה פשוט לא ידעתי למה שגית בזה:
ובעיקר מלתא דפשיטא לי' להש"א דבדאית לי' כזית אחרת מקרי מצהב"ע לא ברירא לי כלל דמשמע ודאי דכל היכי דהעשה ביכולתה לדחות לל"ת אע"ג דאפשר לקיים באחרת ועבר על הל"ת מ"מ אין העשה נפסלת בכך כיון דאין החסרון בגוף המצוה דמצד עצמה נתנה לדחות "הי דאפשר לו לעשות בלי דחי' אין זה החסרון בגוף המצוה ולא אמרינן מצהב"ע אלא במקום שאין הלאו ניתן לדחות כלל והחסרון בגוף המצוה ומצאתי לי סעד לסברא זו ממש"כ התוס' יומא דף ז' ד"ה דם שנטמא דאפי' למ"ד טומאה דחוי' בציבור ואם אפשר לעשות בטהרה מהדרינן מ"מ בדיעבד הקרבן כשר אע"ג דטמא מחלל עבודה מ"מ בציבור כיון דאם לא הי' טהור הי' נדחה גם עתה דאפשר בטהרה הקרבן כשר

א"כ דון מיני' לענין מצהב"ע דכוותי' ובזכרוני שראיתי לסברא זו לחד מרבוותא דכל היכי דעשה דוחה לל"ת אע"ג דאפשר לקיים בהיתר ועביד באיסור מ"מ לא נפסל משום מצהב"ע דרוש נא בחי' הרמב"ן והרשב"א יבמות אולי נמצא מזה כי אצלי לא נמצא חי' הרשב"א והרמב"ן יבמות] וא"כ כיון דברמב"ם ז"ל מבואר דא"י במצה של טבל ע"כ דהוי עשה ול"ת ול"מ לדחות, ואל תשיבני מהא דיבמות כ"א בהא דאם בעלו קנו דהתם טעמא אחרינא איכא ולא משום מצהב"ע אלא דהו"ל כעין ביאה פסולה אבל מדאורייתא פוטר ודו"ק תדע דהתם לא שייך כלל מצהב"ע כמו בשוחט בשבת, ומש"כ להביא ראי' לדברי מהא דפרק בתרא דיומא דטבל ונבלה דמאכילין אותו נבילה ומדסתם משמע אפי' טבל למע' אע"פ ששניהם שווין ומזה הוכחת כדברי דבטבל למע' הוי עשה ול"ת תמהני עליך דדלית חספא ולא אשכחת מרגניתא שהרי כ"כ התוס' בשבועות כ"ד דאיכא בנבלה נמי עשה שא"ז ואיפכא הול"ל דהרי נבילה חמורה דאיכא נמי עשה וע"כ כמוש"כ דגם בטבל איכא נמי עשה מיהו ק"ל הרי בטרפה איכא נמי עשה דטרפה זאת החי' אכול וע' בפ"ב דחולין בשמעתא דמסוכנת דמבואר דאיכא בטרפה עשה וצ"ע על מוני המצות שלא מנו לעשה זו בטרפה:

ואכתוב לך מה שבארתי בחי' ליו"ד סי' צ"ט ליישב מה שהקשו המפורשים בסוגיא זו דיומא למאן דס"ל דאין מבטלין איסור רק מדרבנן א"כ קשה יפריש קצת ויבטל ועוד הקשו לפ"ד הפוסקים דנבלה ושבת מחללין שבת דנבלה מקרי חמור דעובר על כל כזית א"כ טבל ותרומה מוטב להפריש ולא יאכל תרומה רק קצת משא"כ אם יאכל טבל וכבר האריך בזה הפר"ד ול"נ ליישב לפה"מ בסוף דב"ק בראה אונס לפניו ל"מ להפריש עליו דהו"ל אינו ברשותו א"כ ה"נ בטבל וצריך להאכיל ממנו לחולה או לבטלו לא מקרי ברשותו וזה עצה נכונה:

ומש"כ לדחות מש"כ דהיכי דהלאו כולל מיתה כרת ומלקות לא נתן לדחות גם במה שאין בו כרת וע"ז כתבת לתמוה מפ"ק דיבמות גבי מחמר ליתא דבמחמר לדעת הרבה פוסקים ליכא ל"ת דלא תעשה כל מלאכה דאינה מלאכה כלל ומה"ט א"נ ביו"ט כמוש"כ הרמ"א באו"ח סי' תצ"ה וע' תוס' פסחים ה' ע"ב ד"ה וש"מ במש"כ בשם הריב"א וסברא זו מוכרחת לדעת הבעה"מ דס"ל במכות י"ג גבי ל"ת שקדמו עשה דאין לוקין מטמא שנכנס למקדש משום דאין עשה מנתק לאו שיש בו כרת ואכתי קשה ממצורע שנכנס לירושלים דלוקה הא אין בו כרת וע"כ כמוש"כ וא"כ י"ל כעין זה גם בעשה דדוחה לל"ת:

ומש"כ עמש"כ דאפשר דאין עשה דמצה דוחה לל"ת דאיתקש לפסח דזה תמוה מדברי ירושלמי דהקשה דעשה דמצה ידחה ל"ת דחדש דע שהרגשתי בזה אלא שקצרתי

במכתבי הקדום והוא דתלי' בפלוגתא דאמוראי בזבחים אי דבר הנלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש בתר למד אזלינן או בתר המלמד והנה מצה איתקש לפסח ופסח איתקש לתמיד דבעינן ממשקה ישראל א"כ י"ל דהירושלמי ס"ל דאזלינן בתר המלמד דהוא קודש ואין ללמוד מצה מני' ולדידן י"ל דאזלינן בתר הלמד דהוא חולין:

מש"כ בהא דאבעי בש"ס דילן אם יש לפשוט מפשיטת הירושלמי לא ברירא לי והרי בפ"ד דברכות איבעי לן אי נשים מוציאות אנשים ובירושלמי סוף פ"ג דר"ה פשיטא לי' דמוציאות ואפ"ה אזלי הפוסקים לחומרא מיהו הרי"ף והרמב"ם ז"ל פסקו דמוציאות והרמב"ן במלחמות נדחק ולמש"כ יש ליישב מיהו בש"ע פסקינן דאינן מוציאות:

על מש"כ דדוקא בכתובה כתבו התוס' דאפי' לרבי ל"ה בתרי זמני חזקה דנחשב קצת כגבוי הקשית דלא קי"ל כב"ה לא הבנתי הכי נעלם ממך דנחשב קצת כגבוי לענין מיגו להוציא:

מש"כ בשם מוהרי"ט דמוכח ממכות פ"ג דיש מיתה בטבל למע' אנכי אינני רואה שום הוכחה משם וספר מוהרי"ט אין בידי תטיב לכתוב לי הוכחתו ואתה חזק בתורה ובמע"ט כנפשך וכנפש הדוש"ת ומברכך בברכת השנים. ישראל יהושע חופ"ק פולוטוסק. נא שלח לי ע"י המוכ"ז החיבור החדש של הרב הגאון מלינשיץ.

סימן יא

להנ"ל. מש"כ באות א' ראי' מפ"ק דיבמות בל"ת דמחמר יש לדחות למש"כ התוס' דעשה דכיבוד חמור דדחי לעשה ול"ת משא"כ בשאר דברים מיהו קו' התוס' שם מעשה דלמען ינוח י"ל למש"כ הר"ן בפ"ק דע"ז דמחמר שייך נמי בבהמת חבירו משא"כ עשה דלמען ינוח ונראה שהתוס' חולקין על הר"ן:

והר"ש שכתב בס' הכריתות דאין עשה דוחה תרי ל"ת וקשה מנזיר אע"ג דאיכא ל"ת דהקפה ול"ת דנזיר וכן ראיתי לאחרונים שהקשו, ונראה דהר"ש ל"ק רק בגווני דשני הלאווין המה על ענין אחד אבל כאן שני איסורים הם ואין אחד מחזיק לחבירו זכר לדבר דאיסורין מבטלין זא"ז כן נ"ל נכון בישוב דברי הר"ש מ"מ קשה מל"ת דיו"ט דאיתא קרא מיוחד בפ' בא וקרא בפ' פנחס לכן דברי הר"ש תמוהין, וע' לעיל בה' שביעית]:

ובהא דאמרינן בפ"ק דיבמות דל"ת דהקפה מקרי אינה שוה בכל קשה למש"כ הרמז"ל ה' עכו"ם דאשה מוזהרת להקיף את הקטן וי"ל וע"ש בתוס' ד"ה ואכתי שהקשו בהא דמטמא למתים דאין עשה דכיבוד דוחה ל"ת ועשה והרי טו"כ הוי אינה שוה בכל וי"ל לפ"ד הרמז"ל בה' אבל דהמטמא הכהן לוקה א"כ מקרי שוה בכל משא"כ במגלח הנזיר

אי נימא דסוגיא אזלא אליבא דר"ה דאשה מותרת להקיף ולדידן י"ל דמקרי שוה בכל ואין להאריך בזה:
באות ב' כתבת בדין שביתת בהמה ומחמר אי נוהג ביו"ט והרבה הארכתי בחי' לה' יו"ט ואכ"מ להאריך:
מש"כ באות ד' טבל ונבלה למה מאכילין נבלה הא בשניהם איכא עשה ול"ת י"ל דטבל מקרי חמור דאיכא נמי גזל עניים ועוד י"ל כמו דאמרינן בפ' עשרה יוחסין שם זנות פוסל בישראל ה"נ איכא שם טבל דחייב עליו מיתה:
מש"כ מדברי הירושלמי פלא הלא הוא פלוגתא דתנאי ואמוראי בזבחים פ' השוחט והמעלה מה זה תימא אם התוס' פוסקים כתלמודא דידן ורק הרמב"ם מחלק בין תרומות ומעשרות לבין שחוטי חוץ ומ"מ אין זה תימא אם הרמב"ם כותב בלשון יראה לי והראב"ד והתוס' חולקים:
עמש"כ במכתבי הקודם דאפי' באפשר לקיים בהיתר מ"מ אי לא הי' אפשר הי' דוחה אפי' בדאפשר לא נפסלה המצוה משום מצהב"ע והבאתי ראי' מדברי התוס' ריש יומא הארכת בדברי הח"ש ולא ראיתי מש"כ הרז"ל באותה תשובה ולפ"ד העושה כלאים בציצית בזה"ז ל"מ מצהב"ע ובענינים אלו הארכתי הרבה בחי' לפרק לולב הגזול ובחי' ליבמות ובחי' לסוגיא דמאכילין הקל הקל ואין הפנאי מסכים להאריך:
מש"כ באות ט' בענין תרי לאווין ליישב בהא דלא דחי עשה דמצה לעשה ול"ת דשבועה משום דאיכא תרי לאווין כוונת לדברי (עי' בלקוטי מרדכי לס' הכריתות אות תתקכ"ד, נה"מ) אמנם דברי הר"ש תמוהים:
וביסוד דעשה דוחה ל"ת ועשה דישנו בשאלה והוא נלמד מיבמות ה' ק"ל מנזיר שמשון מה איכא למימר (וכ"כ בירושלמי דנזירות שמשון ל"ה מן התורה א"כ ל"ק ועי' יבין דעת כ"ט ועיין גבורות ארי להש"א סוף יומא ופלא שלא העירו מדברי הירושלמי הללו, נה"מ) והא וודאי דליכא למימר דנזיר שמשון שנצטרע אסור בתגלחת ובדוחק י"ל דלדידן אין ללמוד כלל מנזיר דהו"ל נזיר והקפה שני כתובים והתם כל השקלי וטרי' קאי אליבא דר"י דל"ל סמוכים ואיהו ס"ל דמלמדין, ובחי' ליבמות כתבתי דאין עשה דנדר נדחה כיון דאין עשה דוחה לל"ת דמקדש ויש מעילה בקונמות ואפשר דגם קדשי ב"ה אינו נדחה, בשאר דבריך יש להאריך הרבה ולעת הפנאי אצוה להעתיק לך מחי' לפ' לולב הגזול ולפ"ק דיבמות ולסוגי' דמאכילין הקל הקל ושם תראה כמה ענינים חדשים בענינים אלו ותל"מ כעת רק החוה"ש הכותב בחפזון רב:
ישראל יהושע חופ"ק פולטוסק.

סימן יב

בעזהי"ת יום ב' בא תרי"ב ל'. להנ"ל. הגיעני אמרותיך היקרים והנה אשר כתבת לי בענין עשה דוחה ל"ת הרבה הארכתי בדברים חדשים בעזהי"ת בחי' ליבמות וכאשר יגמר ההעתק מפרק ראשון אשלח לך והרבה דברים אשר כתבת כוונת לדעתי כאשר עיניך תראנה מישרים עת יגיעו לידך:

כעת אשיבך על אשר כתבת לי בהא דכתבו התוס' במ"ק בשם הירושלמי דאין ללמוד אבילות מויעש לאביו אבל שבעת ימים הנאמר גבי יוסף דהוי קודם מ"ת והקשית מהרבה מקומות ובמ"כ שגית דודאי אין הפרש בין מה שנכתב בתורה ממה שנאמר קודם מתן תורה או לאחריו ואם חסר קוצו של יוד מואחות לוטן תמנע הס"ת פסולה רק שאין ללמוד ממה שנאמר בתורה דרך סיפור מעשה ומי שהי' נוהג כן בדבר שאינו נראה כמצוה לכך וכן מה שלמדו בנדה פ' המפלת מהא דויצר וודאי אף דהי' קודם מ"ת יש ללמוד ממנו דאינו אלא ללמוד מיצירה, כלל הדבר רק מה שנזכר בתורה שאחד עשה מעשה ולא נצטווה עדיין אין ללמוד ממנה שהרי לדעת עצמו עשה כן ולא נצטווה עדיין אבל המצוות שנצטוו עליהם מקודם כמו פ"ו לאדם ומילה לאברהם וכן עקידת יצחק אין שום חילוק בין קודם מ"ת לאחריו מיהו אעפ"י שאין ללמוד מקודם מ"ת מה שעשו מעצמם בלי ציווי היינו דרשה גמורה אבל אסמכתא שפיר ילפינן וזה פשוט ולא ידעתי למה נשתבשת בזה:

אגב אכתוב לך מחי' תורה עיין בכ"מ פ"ז מה' תרומות על מש"כ הר"מ ז"ל דשני' שנשאת לא נפסלה מתרומה והכ"מ הקשה ע"ז ותמהני הלא ש"ס ערוך ביבמות פ' יש מותרות דוולד שני' לא נתחלל אפי' מדרבנן וע"כ דלא נעשה זונה (וע"ש בישועות מלכו):

וע' תוס' כריתות דף י"ב שכתבו דנפל מן הגג ונתקע פטור מקרבן ותימא דהא מבואר בב"ק סו"פ כיצד דחייב בנזק דל"ה אונס גמור דבאונס גמור אדם המזיק פטור כמוש"כ התוס' ב"ק וא"ל אף דהוי אונס לגבי קרבן ל"מ אונס לגבי ממון מ"מ קשה דהא בהניח להם אביהם פרה שאולה כתבו התוס' ר"פ המניח דמקרי אונס לגבי ממון ולגבי קרבן ל"מ אונס כדמוכח בהא דתנן בפ"ה דתרומות גבי המאכיל פועליו ואורחיו תרומה וה"נ משמע מהא דתנן במעילה שליח שעשה שליחתו בעה"ב מעל לא עשה שליחתו השליח מעל ותנן התם נזכרו שניהם בעה"ב מעל וחייב בקרבן ולא מקרי אונס לגבי קרבן ולגבי ממון מקרי אונס א"כ כש"כ מה דלא הוי אונס לגבי ממון לא מקרי אונס לגבי קרבן ולמה יפטור מקרבן עי' ישועות מלכו פ"א ה"ב מה' אי"ב וע' לקמן סי' ועיין בתוס' ב"ק דף ק"ב גבי שליח ששינה דשניהם לא קנו ק"ל מהא דתנן במעילה ומייתי לה בכתובות

צ"ט שליח שעשה שליחתו בעה"ב מעל ואם שינה שליח מעל וכיון דלא קנו למה מעל כדפריך בפ' האיש מקדש אשה אינה קונה מעות האיך יוצאין לחולין וצ"ע:
עוד ק"ל בהא דמשמע ביבמות דף מ"ח דעבד משוחרר צריך טבילה מדאורייתא ולכאורה נראה דאין קידושין תופסין בבת חורין ישראלית כיון דמקמי טבילה איכא נמי לאו דלא יהי' קדש א"כ קשה בהא דאמרינן בפ' השולח הכותב שטר אירוסין לשפחתו פליגי תנאי אי יש בכלל זה לשון שחרור ות"ל דמחוסר טבילה ולומר דאע"ג דאסור מדאורייתא מקמי טבילה מ"מ קידושין תופסין בה א"כ משכחת שיהי' קידושין תופסין ואפ"ה אסור בה וזה ג"כ צ"ע אי פוסל בבת ישראל לכהונה דרך כלל אני נבוך בזה:
גם צ"ע ע"ד התוס' יבמות נ"ה שכתבו דביאת שפחה חרופה א"צ הוצאת זרע רק גמר ביאה ובירושלמי מבואר להיפך:

סימן יג

אור ליום ד' י"ד שבט ברי"ת ל'. להנ"ל. אגב אכתוב לך מה שתרצתי מה שתמהו על הרמז"ל דפוסק האיבעי' דיבמות ע"א גבי ערלות של ב"ז לקולא ולק"מ לא מיבעי אם נאמר דהנאה של כילוי אסור רק מדרבנן א"כ אינו אלא ספיקא דרבנן אבל אפי' אם נאמר דהנאה של כילוי אסור מדאורייתא מ"מ היינו לזר אבל נ"ל ברור דכהן ערל מותר בהנאה של כילוי דלא גרע לרע"ק מטמא ובחי' ליבמות הארכתי בזה והא דאסור לסוכו היינו דסיכה כשתי' וזה הוי רק דרבנן לדונו כשתי' ומדאורייתא הוי כשאר הנאה של כילוי והו"ל ספד"ר ולקולא וזה נכון:
ידידך ישראל יהושע.

סימן יד

בר"ח אדר יפרח כעץ הדר כבוד ידידי חביבי הרבני החריף מו"ה ר' חיים מרדכי נ"י מכתבך הגיעני והנני לתשובתך על מכתבך הקדום מש"כ באות א' להעמיד דבריך הראשונים א"צ להשיב מש"כ באות ב' בירושלמי פ' יש מותרות ופלפלת אי הכוונה בשני' מן האירוסין או מן הנשואין זה פלא דמן האירוסין אין לה מזונות ולא פירות וע"כ מן הנשואין:
מש"כ באות ג' ליישב מה שכתבתי ע"ד התוס' כריתות וכתבת דהא דנפל מן הגג היינו ברוח מצוי' כמו שפירש רש"י ז"ל במ"כ שגית דרש"י פירש כן משום דברוח שאינה מצוי' פטור מריפוי שבת ובושת אבל גם ברוח שאינה מצוי' חייב עכ"פ בנזק כדאמרינן בשלהי כיצד נפל מן הגג ברוח שאינה מצוי' חייב בנזק ודוחק לחלק בין נתקע שאין לזה טעם:

עוד כתבת באות ד' דהא דהמאכיל את פועליו תרומה היינו חומש דחומש לבד כפרה וטעית בדבר פשוט דכל היכי דמשלם חומש גם קרן כפרה ועיקר כפרה בקרן והוא משנה בתרומות פ"ז: עוד כתבת באות ה' במה שנסתפקתי אם עבד שנשתחרר ולא טבל אי פוסל בביאתו שזה פלוגתא דקמאי יפה כתבת:

עוד כתבת באות ו' על מה שהקשיתי ע"ד התוס' דחייב בשפחה חרופה בלי הוצאת זרע מדברי ירושלמי וכתבת שהקרבן עדה עמד כבר בזה אין בידי פירוש הזה:

ומש"כ באות ז' לפשוט ספיקו של הריב"ל אי נעשו דיינים בע"כ מיבמות מ"ז כוונת למש"כ בחי' לחו"מ סי' ג' סק"א מש"כ באות ח' כבר כתבתי לך במכתבי הקודם:

עתה אבוא להוסיף עמש"כ במכתבי השני בשם המוהר"ם בן חביב ע"ד התוס' ביומא שהוכיח דסיכה אינה אלא מדרבנן מהא דבן בתו ישראל מתעגל הא בכריתות דף ז' אתמעיט מקרא נראה דהא פרט לזו שמחוללת אינה אלא למיתה או לאיסור הנאה אבל לאיסור אכילה בלאו דייקא נמי דקאמר שמואל כהן טמא שאכל תרומה טמאה פטור ממיתה אבל מלקות חייב א"כ כהן טמא שאכל תרומה והקיאה נהי דפטור ממיתה אבל מלקות חייב וכן מותר בהנאה של כילוי:

אולם מדברי הרמז"ל ה' תרומות נראה דפטור לגמרי ויליף מקרא אחרינא גם יש לע' ע"ד הרמז"ל בהא דטבל למע' שכתבתי בקיץ העבר בשם המוהרי"ט דסמך על הסוגי' דאלו הן הלוקין וזה תימא דמרא דשמעתא שם הוא רב ורב ס"ל בסנהדרין דזר שאכל תרומה א"ח מיתה וא"כ אפי' טבול לתרומה ג"כ א"ח מיתה לכן דברי המוהרי"ט הללו אין להם שחר:

והנה מרוב חיבתי אליך אכתוב לך איזה דברים הצריכים עיון:

א) עיין רש"י נזיר מ"ה דנזיר מקרי מחוסר כפרה וזה פלא דהרי בהדי' תנן בנזיר נ"ט דנזיר טמא ל"ה מחוסר כפרה ואוכל בקדשים ומכש"כ דלא נאסר לכנוס למחנה לוי':

ב תו קשי' ע"ד הכ"מ בפ"א מה' חו"מ בהא דלוקה פ' על לאוי דב"י וב"י אע"ג דלדעת הרמב"ם אינו לוקה על ריבוי אזהרות דאינם מסוג א' דב"י אינו עובר אלא בשעה שרואה ואע"ג דכל היכי דעבר על ב"י עובר ג"כ על ב"י כיון שאפשר לעבור על בל ימצא בלי בל יראה לוקה פ' וזה סותר למש"כ הכ"מ בעצמו בפ"א מה' שביעית בשם הריב"ש ע"ש, והוא מוכרח גם סותר לדברי הרמב"ם בה' אי"ב דל"ח ל"ת דלא יגלה כנף אביו אע"ג דלאו דאשת אחי אביו משכחת לה בלא לאו דלא יגלה כיון דלא יגלה א"א בלא הלאו דאשת אחי אביו לא נחשב בפ"ע לא למנין ולא למלקות ויש לי בזה פלפול ארוך ועמוק נתבאר בחי' ליבמות דף י"א:

ג) עוד קשה לי ע"ד הראב"ד בפ"ו מה' מלכים דנראה מדבריו דמקבלין גרים מזרע עמלק ותימא דבמכילתא הובא בילקוט יתרו מבואר דאין מקבלין מהם גרים ותל"מ רק החוה"ש:

ידידך ישראל יהושע. ולמלאות היריעה אכתוב לך עוד דבר אחד עיין ט"ז או"ח סי' שמ"ו סק"ב אם מותר לטלטל דרך רה"ר כיון דמהלך לאו כעומד ולא מצינן למיגזר גזרה שמא יעמוד לפוש, ולפענ"ד במכת"ה זה נסתר מדברי הש"ס שבת ק"ל ע"ב גבי שלא ברצון ר"א דהא התינוק לא הי' ברה"ר כדמוכח שם א"כ מה לי דרך רשות הרבים כיון שלא עמד לפוש א"ו כשי' הב"י, וקו' התוס' שם יש ליישב כיון דאינו אלא איסור דרבנן וצ"ע:

סימן יד

ב"ה ב' יוד אדר ברי"ת לפ"ק.

להנ"ל.

כבר כתבתי לך ע"י ידידי מו"ה משה הירש נ"י כעת באתי להוסיף באמרים באיזהו קו':

א קשה ביבמות דף י"א בהא דספק סוטה דפריך בש"ס למה תבעי חליצה וקשה הא אומרת לא פעלתי און ושוי אנפשי' חד"א:

ב גם קשה בהא דפסק הרמב"ם והטוש"ע סי' קע"ד דהבא על חייבי לאוין פוטרת צרתה אבל חייבי עשה ולאוין לא פוטרת צרתה וע"כ דצרתה אינה אסורה כמו היא דאל"כ לא מקרי חליצה פסולה, וקשה טובא הא אמרינן ביבמות דף כ' דלר"א לא פטר צרתה משום דאפשר בחליצה ואנן קיי"ל דבמקום יבום חליצה לאו מצוה א"כ הרי אפשר באחרת, ומכאן ראי' גדולה למש"כ בקיץ העבר דכל היכא דעשה דוחה לל"ת אע"ג דאפשר באחרת מ"מ קיים המצוה ודווקא אם נאמר דחליצה במקום יבום לאו מצוה א"כ אינה מצוה כלל, כעין דאמרינן בכתובות פ' א"נ גבי אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל לדעת קצת ראשונים וזה שלא כנראה מדברי האחרונים דכל היכא דאפשר באחרת מקרי מצה"ב הרי ראי' גדולה להיפך:

ג ק"ל על דעת רש"י שבת ק"ל גבי חצירות וקרפיפות דהם רשות אחרת פי' רש"י יותר מבית סאתים וזה תימא דוודאי אסור להוציא מחצר דהיא רה"י לקרקף יותר מבית סאתים וכן פי' רש"י בעירובין ע"ט דר"ש לא קאמר רק בקרקף בית סאתים וכן נראה מעירובין דף כ"ג ע"ב ומשמע דאף בתוך ד' אמות אסור לטלטל וכן מוכח באו"ח סי' שמ"ו בהג"ה ותמהני שלא הביאו דברי רש"י הללו:

ד ק"ל על פסק הרמ"א או"ח סו"ס שמ"ו ובד"מ הובא יותר באריכות דברה"ר מקורה כל שאין לה ב' מחיצות לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם משמע להדי' דהא דאמרינן בשבת

דף ה' המעביר ברה"ר מקורה פטור משום פי תקרה יורד וסותם קאתינן עלה וזה תימא דהרי בהדי' מוכח בשבת צ"ט גבי עגלות ותחתיהן דאף שאין לה ב' מחיצות לא אמרינן יורד וסותם עיי"ש וכ"מ להדי' מדברי הרמב"ם ז"ל הובא בש"ע סי' שמ"ד דרה"ר מקורה דין כרמלית לו ואי ס"ד משום פי תקרה א"כ היא רה"י א"ו דליתנהו להא מילתא והא דרה"ר מקורה אין ענין לפי תקרה וה"נ משמע פשטא דלישנא לפי שאינו דומה לדגלי מדבר דאטו מי לא ידעינן בלא מילתא דרב דפי תקרה יורד וסותם וצ"ע רב בזה:

ה עוד ק"ל ע"ד הה"מ בפ"ט מה' שבת הובא במג"א סי' ש"מ סק"ג בהא דכתב הרמב"ם ז"ל החותך יבלת בין ביד בין בכלי פטור ותמה המ"מ דבהדי' מבואר בשלהי עירובין דבכלי חייב בלחה והניח בצ"ע, ותמהני על המ"מ דבהדי' מבואר בירושלמי שלהי עירובין דהא דבכלי חייב משום חובל קאתינן עלה ולא הוצרך הרמז"ל לבאר כן דמילתא דפשיטא דבצריך לדם לא גרע משאר חובל ועיקר כוונת הרמז"ל דמשום גוזז פטור ונ"מ אם אינו צריך לגרוגרת דאינו אלא משום שבות וכיון דכאן עסיק הרמב"ם בדין גוזז שפיר כתב דאינו אלא שבות, אך ברש"י שם בעירובין מבואר דהוא משום גוזז והוא נגד הירושלמי שבת משלהי עירובין, ועיין בט"ז סו"ס של"ו ועיין דברי הרשב"א בשלהי פ' ח' שרצים ודו"ק שם ותראה סתירה לדברי הטו"ז:

ידידך ישראל יהושע.

סימן טו

ב"ה כ"ה אדר ברי"ת לפ"ק. את חג המצות יחוג בדיצות כבוד הרבני החריף ושנון מו"ה חיים מרדכי נ"י. דבריך היקרים קבלתי ושמחתי בם והנני להשיב על סדר קונטרסך בעז"ה:

מש"כ באות א' א"צ להשיב אחר שכבר כתבתי דגם מתלמידא דידן מוכח כדעת הרמב"ם ז"ל:

מש"כ באות ב' ליישב דברי התוס' כריתות שהקשית כיון דאיכא אונס דרוח מצוי' ונתקע ג"כ מקרי אונס גמור ופטור מנזק עמי הי' הדברים הללו ועזבתים דפשטא דמילתא משמע דאונס דרוח שאינו מצוי' גם בנתקע אינו פוטר מנזק, אבל תמהני עליך שלא נתת לבך אחרי שדלית חספא לאשכוחי מרגניתא ליישב דברי תוס' ע"פ דברי הסמ"ע בסי' שע"ח ס"ב שמחלק בין נזקי אדם לנזקי כלים עיש"ה, אמנם במ"א ישבנו סתירת דברי הטור שם באופן אחר:

מש"כ באות ב' דתשלומי תרומה רק החומש היא הכפרה לא הקרן שלא כדעת התוס' וממעילה ל"ק דהרי נהנה טעית הרי בנתקע בעריות מיירי ובעריות ג"כ אמרינן שכן

נהנה, אמת כי במקום אחר צדדתי קצת ליישב דברי הרמב"ם ז"ל בה' שגגות דפסק בהי' לו ב' תינוקת א' למול אחרי השבת וא' למול בשבת פטור משמע אע"ג דלא עביד מצוה פטור ובשפוד של נותר פסק דצריך דווקא דעביד מצוה, וחלקנו בין חלבים ועריות שכן נהנה לא מיפטר מטעם אלא היכא דעביד מעשה מצוה דווקא משא"כ בשאר דברים כגון בשבת א"צ שיעשה מצוה, אמנם יש בזה עוד עיקולי ופשורי גם לא ידענא במה תרצת קו' התוס' דאם גם נאמר דרק החומש הוא כפרה עכ"ז יקשה למה בהאכיל פועליו ישלמו הא מקרי אנוסין וע"כ דלא מקרי אונס ומכש"כ רוח שאינו מצוי' לא מקרי אונס וזה פשוט, ולא יכולתי לירד לסוף דעתך בזה כלל:

והנה אכתוב לך פרפרת נאה בענין זה דתשלומי תרומה כפרה, דהנה מדברי תוס' יבמות פ' האשה רבה נראה דלמ"ד בתרומה לפי דמים משלם האוכל תרומה טמאה אינו משלם אלא כפי שיעור, אבל מדברי הרמז"ל בפ"י מה' תרומות נראה להדי' דאע"ג דפסק דהאוכל תרומת חמץ בפסח דפטור לגמרי דלפי דמים משלם מ"מ באוכל תרומה טמאה בשוגג משלם הכל ודווקא במזיד כתב דמשלם דמי עצים אבל בשוגג משמע דמשלם הכל, ולהבין דברי הרמב"ם ז"ל נראה דהנה כ"כ תוס' כתובות פ' א"נ גבי זר שאכל תרומה דבתחב לו חבירו בבית הבליעה משלם לפי מה שנהנה אף שלא הפסידו רק מעט כמו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר, ולכאורה תימא דא"כ הגונב בשר נבלה ואכלו ישלם כמו היתר כיון דנהנה והא וודאי ליתא וכמדומני שהגאונים מח"א ורי"ט אלגזי עמדו בזה, ונראה דל"ק כלל דהא אמרינן בפ' הגוזל קמא דספינא אי פגרא לא אגרא והיינו בלא נחית אדעתא דשכירות א"צ לשלם השכירות במטלטלין דנגזלין וקונה הגזלן לגבי הא שא"צ לשלם השכירות שהרוויח משא"כ בקרקע א"כ החילוק מבואר דהגוזל או הגונב דבר איסור א"צ לשלם מה שנהנה כיון דקני' להנאתו אבל בתוחב לבית הבליעה כיון דהנייתו וקנינו באין כאחד א"כ צריך לשלם מה שנהנה אף שלא הפסידו כלל ולפי"ז י"ל באוכל תרומה טמאה כיון דתשלומי תרומה כפרה ואינו משלם בשביל גזל דאפי' אוכל תרומה שלו משלם קרן וחומש ואינו ענין כלל לגזל דיהי' שייך בי' קנין וכיון שהפסיד לכהנים דמי עצים משלם הכל לפי מה שנהנה ואינו ענין להא דהאוכל תרומת חמץ דהתם לא שווי' מידי ודו"ק היטב. ובזה א"ש נמי מש"כ הבעה"מ ריש הגוזל בתרא דדוקא בגזל ובא אחר ואכלו חייב אבל בלא"ה שהאכילו פטור, ובעל מח"א תמה ע"ד מהא דהמאכיל לפועליו, ולמש"כ לק"מ דהתם בשביל כפרה דלא הוי משום גזילה משלם מה שנהנה:

משכ"כ באות ד' א"צ להשיב. משכ"כ באות ה' אם דעתי מסכמת למשכ"כ לפשוט ספיקו של המל"מ בנתחללה באיסור ליתא דלמשכ"כ דלא אמרינן בהא דזר דנתחלל אלא לענין מיתה אין התחלה לדבריך ואפי' אם נאמר לא כמשכ"כ אלא דפטור לגמרי מ"מ איסור מיהו הוי א"כ אין בדבריך כלום:

משכ"כ באות ו' להליץ בעד המוהרי"ט [עיין לעיל] לא ידעתי למה עברת מדרך כל הפוסקים לפסוק כירושלמי במקום שאין חולק בתלמודא דידן וכיון דבירושלמי מבואר דטבול למ"ע חייב מיתה אין ראי' משכ"ס דידן דחולק כיון דמרא דשמעתא הוא ורב ס"ל דבשניהם אינו אלא מלקות ואנן דלא קיי"ל כרב בתרומה ממילא גם בטבילי למ"ע ג"כ לא קיי"ל כמוהו דאחד תלוי בחבירו:

ומשכ באות ז' וח' אין מן הצורך להשיב:

משכ באות ט' לציין מדברי השמ בנזיר אין אתי הספרים אשר כתבת ואם הרגישו בקו' כתוב לי:

משכ באות י' בענין הכמ בפא מה' חומ הרבה הארכתי בזה בחי' ליבמות פק ולחי' יוד סי' פד כבד עלי להעתיקם:

משכ באות יא בהא דאין מקבלים גרים מזרע עמלק דע דגם אני הרגשתי מהא דבני בניו של המן דלמדו תורה ברבים וע"כ דבדיעבד אם קבלו הוי גירות:

משכ באות יב יג על מה שהכחתי שלא כדברי הטז בסי' שע"ו כתבת להקשות הא מ"מ יכול לבוא ע"י שלא יעמוד לפוש ולק"מ דמ"מ איסור דרבנן איכא, אבל משכ לדחות תירוצי על קו' התוס' לא כוונת יפה דהא לרשבא אף איסור דאורייתא שרי כל היכא שסופו לדחות ואע"ג דכ"כ במקום אחר לתמוה עד הרשבא מהא דאמרינן במנחות פ' רי גבי בעוקצים עיי"ש ותראה כי מכאן תשובה גדולה עד הרשבא [עיין ישועות מלכו או"ח סי' י"ח] מ"מ י"ל כן שפיר, ועוד דגם ע"י גגות יש איסור דרבנן:

ומשכ בשם מע"ש לחלק בין מילה בצרעת לשבת לאו מילתא היא דלמ"ד הותרה אף מילה הותרה ולמ"ד דחוי' גם שבת דחוי' וזה פשוט:

ומשכ באות יד לתרץ קו' משווי אנפשי' חתיכה דאיסורא [עיין לעיל] אין דבריך נכונים דהא תני' בשלהי בש דצריכה גט וחליצה אע"ג דלא הוי אלא מטעם שווי אנפשי' חתיכה דאיסורא:

ומשכ באות טו לתרץ קו' בחייבי לאוין דפוטרת צרתה הא אפשר באחרת בצרתה דאיירי דליתא לפנינו כל כי ההיא הפוסקים לא שתקי לחלק בכך, אבל משכ שזה סותר למשכ בעצמי לעיל סי' דהא דיבמות דף כ' אינו מטעם מהבע מ"מ נהי דלא הוי מטעם

מהב"ע מ"מ חזינן היכא דאין העשה דוחה כלל פוסל אפי' דיעבד והיכא דעשה דוחה אף דאפשר באחרת מ"מ לא מיפסל וזה פשוט:
ומש"כ באות ט"ו ליישב מה שהקשיתי על רש"י שבת ק"ל כתבת דכוונת רש"י בהוקף לדירה לא עיינת במכ"ת בדברי רש"י דמבואר להדי' ביותר מסאתיים ולא הוקף מותר לטלטל ב"א מזה וב"א מזה:
ומש"כ בשם הרב תוי"ט הנה דברי התוי"ט אינם מובנים במכ"ת כי לא נזכר כלל בדברי הטור מה שהעתיק בשמו אדרבא בהדי' מבואר באו"ח סי' שע"ב דלא שרי לטלטל אלא ב"א בקרקף זה וב' בקרקף זה אבל לחצר אסור:
ומש"כ באות ט"ז לתרץ קו' על הד"מ סי' שמ"ו לא ראיתי בדבריך שום דיבור הגון הן על ראייתי משבת צ"ח והן על ראייתי מדברי הרמב"ם המועתק בסי' שמ"ה, יתר דבריך הם פשוטים:
אגב אכתוב לך מה דק"ל הנה בפ' הערל לר"ל דממזרת אחרי י' דורות מותרת ואנן לא קיי"ל כן דקיי"ל דון מינה ואוקי באתרי' וכן פוסק הרמז"ל ברוב מקומות, אכן מצאתי סתירה בב' מקומות אחד בנדה מ"ג ע"ב דמסיק הסוגי' בשיעורא דנוגע בש"ז אי כעדשה או כ"ש פוסק בפ"ה מה' אה"ט כמ"ד דון מינה ומינה, המקום הב' בזבחים צ"א ע"ב ובחי' הארכתי:
ידידך ישראל יהושע חופ"ק.

סימן טז

בעזה"י פולטוסק עש"ק פ' בלק תרי"ב לפ"ק. החיים והשלום וכל טוב לכבוד ידידי החריף המופלג מו"ה חיים מרדכי נ"י. מכתבך מקודם שבועות הגיעני ולא יכולתי לכתוב לך לווארשא יען כי שמעתי כי הרב הגאון מו"ה ר' יצחק מאיר נ"י אינו בביתו לכן לא כתבתי לו, ומש"כ בשבוע העברה דבר הפ"ת סי' צ"ט כבר השגתי עלי' בחי' ליו"ד סי' צ"ט באריכות:
אגב אכתוב לך איזהו קו', (א) עיין בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל בפ"ק דכלים שכתב דאע"ג דבועל נדה הוא אב הטומאה הבועל זבה אינו אב הטומאה וממילא אינו מטמא משכב ומושב דכלים אינם מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה, ומאוד יפלא דבר זה בעיני ואיפכא תנן בפ' בתרא דנדה גבי ומודים שאם ראתה בתוך י"א יום דמטמאין משכב ומושב ומדקתני מטמאין ע"כ אבועל נמי קאי אלמא דבועל זבה מקרי אב הטומאה וכ"נ מדברי הרמז"ל בחיבורו פ"ב הלכה ד' מה' מטמאי משכב ומושב דאחד הבועל נדה או שומרת יום הוי אב הטומאה ומהתימא על התוס' יו"ט שהעתיק דברי פי' המשניות הללו

ולא העיר שדברים הללו סותרין למש"כ בהלכות מטמאי מו"מ, גם הוא תמוה מדברי הש"ס נדה הנ"ל, ואפשר דס"ל לבעל תוס' יו"ט דהא דמבואר דמטמאין מו"מ אינו אלא מדרבנן וכ"נ קצת מדבריו בפרק בתרא דנדה, אבל באמת זה אינו דבשלהי נדה לא קאמר אלא בלא ראתה ביום שלאחריו אינה אלא מדרבנן אבל בראתה טמאה מדאורייתא וזה פשוט וצ"ע:

ב) בפרק י"א דפרה תנן דדבלה של תרומה שנפלה למי חטאת האוכלה חייב מיתה ועיין תוי"ט מה שהביא בשם הר"י קורקס דדבלה זו לא נטמאה אלא מדרבנן, ולא הבנתי כלל הרי מי חטאת הנוגע שלא לצורך הזיה נטמא מדאורייתא ולא ידעתי איזהו צורך הזיה יש בנגיעת דבלה ועוד הרי האוכלה חייב מיתה והיינו משום דמטמא בנגיעתו א"כ מכש"כ דהדבלה נטמאה מדאורייתא והדרי קו' לדוכתן למה האוכלה חייב מיתה הרי האוכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה ומן התימא על הר"י קורקס ותויו"ט שלא עמדו בזה, והנראה לפע"ד בזה דמכאן סייעתא לדעת הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מה' טומאת אוכלין דאינו מכשיר עד שתהי' המשקה לרצון א"כ י"ל דהדבלה לא קבלה טומאה מדאורייתא דלא הוכשרה עדיין (ומי חטאת אינם כעת לרצון אבל הוא נטמא שפיר בנגיעתו] ואע"ג דתנן בפ"ק דמכשירין דמשקין טמאין א"צ הכשר י"ל דאינו אלא מדרבנן, אבל לדעת הראב"ד והיא שיטת הר"ש בהא דמשקה תחילתו לרצון א"א לפרש כן דכל מים מקודשין תחילתן תמיד לרצון ודו"ק, (ועיין הגהות רעק"א במשניות פרה שם ועיין ישועות מלכו תרומות פ"ז]:

ג תנן בפ"ק דטהרות החרטום וצפרניים מצטרף ופי' הרמז"ל לענין כזית וע"כ לא מצד שומר דאין שומר לטומאה חמורה וכזית הוא לטומאה חמורה וע"כ דחשובי אוכל, וק"ל דבפרק ה' מה' מ"א כתב הרמז"ל דהאוכל מחרטום וצפרניים אינו לוקה וכתב המ"מ דנלמד מטומאה וזה היפך ממה שכתב הרמז"ל בעצמו וצריך עוין גדול:

ד כתב הרמז"ל בפ"א מה' תרומות דפירות חוץ לארץ שנכנסו לארץ חייב בחלה וכו' וכתב הכ"מ נראה שהוא מחלק בין חלה למעשרות ונדחק שם בביאור דברי הרמז"ל ואנכי תמה והרי מבואר בירושלמי בר' פ"ב דחלה דיש חילוק בין תרומה לחלה ופשיטא דמעשר כתרומה ולפי"ז עציץ שאינו נקוב חייב בחלה עיי"ש וצע"ג על הכ"מ בזה, ועיין ביו"ד סו"ס שכ"ג ובמקום אחר הארכתי בדינים הללו:

ה עיין תשובת הרשב"א ז"ל סי' רע"ב דמבואר שם הא דטומאת משא אינה בטלה היינו לר"י דמין במינו לא בטיל, ותמהני דא"כ מה מותיב בבכורות כ"ג מברייתא דראב"י בבהמה ששפעה חררת דם הא לראב"י קאזיל ושמעינן לי' בזבחים פ' כל התערובות

בשמעתא דחרסן דמב"מ בטיל עיי"ש, ועוד הא דם ובשר ב' מינין נינהו וכיון דדם נבלות אינו מטמא כמש"כ הרמב"ם בה' אה"ט א"כ אין החשש רק על הבשר א"כ הוא מין בשאינו מינו ובטיל שפיר, ובחי' ליו"ד סי' פ"ז הארכתי בדברי הרשב"א הללו ודע שדברי הרשב"א הי' בהעלמת עיין מהמל"מ:

ו איתא בש"ע או"ח סי' תצ"ח דמותר לכסות במוקצה היינו דטילטול מוקצה לא העמידו במקום עשה וק"ל ממשנה שלהי עירובין בשרץ הנמצא במקדש דלב"נ אין מוציאין מעזרה אע"ג דאיכא עשה וגם רע"ק לא פליג אלא מטעם דאין שבות במקדש וצ"ע:

ז עיין יבמות דף י"א בצרת סוטה והסכימו רוב הפוסקים ומכללם הרמב"ם ז"ל דא"צ חליצה ממילא המיבם הו"ל אשת אח שלא במקום מצוה ואינו אשתו כלל, וקשה הא הרמב"ם ז"ל כתב בה' סוטה דמגלגל עלי' שלא זינתה תחת אחיו והרי אם זינתה תחת אחיו אינה אשתו כלל ואינה בת שתי' כלל וצע"ג:

ח עיין בטור אה"ע סי' י"ז ומפירוש דבריו משמע דכל שלא בפניו מעיזה ואין צריכה גט מן השני ותמוה לי דהא מבואר בדברי רי"ף ורא"ש דאשת איש אם היתה ארוסה ועבר וקדשה צריכה גט גזירה שמא יאמרו תנאי הי' לו בקדושין א"כ חזינן כל שהיא מזיד אסורה כל שהיא דרך נשואין וצריכה גט בא"א גזירה שמא יאמר גרשה וצע"ג ועיין היטב כי קצרתי:

ט עיין תוס' כתובות דף ל"ט ד"ה דבבעילה שלא כדרכה כתובתה ר' צע"ג מירושלמי כתובות פ"ק אמשנה דקטן שבא על הגדולה, וצ"ע:

י עיין תוס' כתובות דף י"ב ד"ה וניחוש שכתבו דבתולה מן הנשואין לכהן נהי דנאסרה על בעלה מ"מ איכא ס"ס שמא אינו תחתיו ושמא באונס, וק"ל נהי דאינו תחתיו מ"מ כיון דאסורה לבעלה מספק הו"ל מקח טעות, וצ"ע:

יא בר"פ כל הגט אמרינן ביורשין דמחזירין זל"ז דספק יובל להחמיר אע"ג דלהיפך היא ספק ממון, וק"ל מהא דפסק הרמז"ל בפ"ד מה' ערכין ה' כ"ב בספק אבעי' להקל ובחי' לחו"מ הארכתי:

יב עיין פ' השולח גבי אבעי' דחצי' עבד וחצי' בן חורין שקידש דהיא אבעי' דלא איפשטא ולענין כופר פסק הרמז"ל שאינו משלם והיינו דפסק אבעי' דכופר להקל וק"ל דהא בספק כופר אזלינן לחומרא כמש"כ הרמז"ל באבעי' דב"ק דף מ' גבי כופר של שני שותפין להחמיר ומבואר במ"מ דספק כופר לחומרא כיון דכופרי' כפרה וצ"ע.

ידידך.

סימן יז

ב"ה יום ד' פ' בשלח תרי"ב לפ"ק להנ"ל. הגיעני מכתבך ואשר כתבת בשם הש"א להקשות בהא דכתב הרמז"ל דבני קטורה מחויבין במילה הא נתבלבלו האומות, בחי' ליבמות ישבתי קו' זו באופן נאות מאד דהא דסנחרב בלבל האומות ע"כ דרק רובן גלה והושיב אחרים תחתיהם, אבל עכ"פ נשאר מקצת מראשונים במקומם ועיין חי' הרמב"ן יבמות לפ' הערל שכתב כן, והנה בפ"ק דיבמות אמרינן נכרי שקידש בזה"ז באתרי דקביעי חוששין לקדושיו מטעם קבוע א"כ הא דעמון ומואב בזה"ז מותרין אף דנשאר המיעוט במקומו והו"ל קבוע אלא ע"כ דגירות מקרי פירוש כמש"כ בתשו' מוהרי"ל דאם נשחטו הבע"ח מקרי פירוש כיון שנשתנו מכמו שהי' מכש"כ דגירות דמעיקרא בהמה השתא דעת אחרת דהוי פירוש ומותר, א"כ דווקא בעמון ומואב דאיירי בנתגיירו מקרי פירוש אבל בהא דבני קטורה דאיירי בעודן בגיותן וכיון דהמיעוט נשאר במקומו הו"ל קבוע וחייבין מספק:

ועוד נראה דמה שהושיב סנחרב אחרים מ"מ כיון שכתבתי דמיעוטן עדיין נשארו במקומן מדלת הארץ קרוב לזמן גלותם היו מצוינים באופן שמרבית העם היושבים בעמון ומואב הי' גרים מארצות אחרות ומיעוטם מעמון ומואב התושבים מקדם וקרוב לזמן גלותם היו מצוינים וניכרים עדיין [עיין תענית ג' תוס' ד"ה ויאמר] כדאשכחן בקרא דנחמי' טובי' העמוני, וכן ניחא לפי"ז הא דזיל לגבי עמון ומואב דהקשו בתוס' מגילה דעדיין הי' ניכרים כמו שמצינו גם עתה במדינות הללו שיש בהם אומות שונות והם ניכרים בלשונם:

אמנם בימי חכמי המשנה לא הי' אז שום הבדל בין תושבי ארץ עמון ומואב מי הוא הגר ומי התושב וסבר ר"ג לאסור הבא מארצות הללו להתגייר והשיב לו ר"י שהרי רוב התושבים בארצות עמון ומואב הם הגרים שנאחזו בתוכו אח"כ בימי סנחרב, זה דרך סלולה ליישב כל הקו' בזה ובזה אין מקום לקו' דברי אלכסנדר מוקדן, ובלא"ה אין מקום לקו' זו דהתם לא בעי להשיב להם מדברים שיכולין להכחיש דהנכרים עובדי ע"ז יכחישו נבואת ישעי' לזה הצרכו להביא מן התורה שהביאו הם בעצמם ופה שאסר הוא הפה שהתיר וזה א"צ לפנים ובחנם הארכת:

ידידך ישראל יהושע חופ"ק פולטוסק.

סימן יח

ב"ה יום ד' כ"ג סיון תדי"ר לפ"ק. להנ"ל. הנה מרוב חיבתי אליך לא אחשוך מלכתוב אליך חי' תורה כפעם בפעם:

א הנה דעת הרמז"ל בפ"ב מה' תרומות דכל פירות לבד מירקות הוא דאורייתא וראיתו מירושלמי דפ"ק דמעשר, ונ"ל ברור דאף קטניות לדידי' דאורייתא, וק"ל ממש"כ בפ"א מה' מעשר שני בפול המצרי דצובר גרנו ונמצא מעשר מן הירק על הזרע ואע"ג דאנן קיי"ל דאין בילה תירץ בכ"מ משום דאזלינן אחר גמר פרי, והשתא קשה כיון דירק דרבנן ופול המצרי דאורייתא כיון דהוא מין קטניות כמבואר בפ"ק דר"ה א"כ הו"ל מפריש מן הפטור על החיוב וא"ל דהרמב"ם לשיטתו דתרומות ומעשרות בזה"ז דרבנן ומפרישין מתרי דרבנן על חד דרבנן זה אינו דהא אין מפרישין מעציץ נקוב על שאינו נקוב משום דהוי מפטור על החיוב אע"ג דתרווי' דרבנן ע"כ דשאינו נקוב לא הוי עקרו מדאורייתא משא"כ עציץ נקוב בזה"ז הוי עקרו מדאורייתא א"כ ה"נ דכוותי':

ב תו איכא למידק בדברי הרמב"ם ז"ל בה' מעשר שני פ"א שכתב מקצתו עשה קצצין גמורים ומקצתו לא עשה זה שאמרו צובר גרנו לתוכו והדרה קו' לדוכתי' דהא מרא דההוא דינא הוא ר"ש שזורי ואיהו אית לי' לכל יש בילה אבל אנן דקיי"ל אין בילה האיך מצי לעשר מזרע על הירק הא הירק מתעשר להבא והזרע לשעבר ובזה יסתר תירץ הכ"מ ה"ה ודו"ק:

תו איכא למידק ע"ד רבינו דהנה בירושלמי הובא בריש פרק בתרא דתרומות מבואר דמשקין היוצאין מטבל של תאנים אינו חייב במעשרות וע"כ צ"ל הא דתנן בחולין קכ"א דמשקין היוצאין מן הטבל כמותן והיינו אפי' מתאנים ורמונים כדמוכח שם היינו דיש חילוק בין היכא דחל עליו שם טבל קודם שנעשה משקה או אחר שנעשה כבר משקה כחילוק הר"ן גבי נ"ט בר נ"ט והרמב"ם ז"ל השמיט להההיא דינא וצ"ע למה ועיין ישועות מלכו פ"ב ה"א מה' תרומות]:

תו איכא למידק בדברי תוס' מנחות מ"ו בד"ה לפי ובד"ה צורת שכתבו דשורפו בלילה, ותמוה הרי אין שורפין קדשים בלילה וכ"כ בעצמם בפ"ב דשבת ובפ"ק דקידושין:

תו ק"ל ע"ד הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' פסולי המוקדשין הכ"א שכתב דכ"ש מקדשין שלא בזמנן לפסול אבל לא ליקרב כיצד דבר שמצוותו ביום שנתקדש בכ"ש בלילה נפסל, וק"ל דבמנחות דף ק' אמרינן דכ"ש אינן מקדשין שלא בזמנן ליפסל כלל רק אם נתן בלילה נתקדש דלילה ל"מ מחוסר זמן והנה דין זה אם לילה מקרי מחוסר זמן תלי' בפלוגתא בחגיגה דף ט' והנה דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מחו"כ דלילה מקרי מחוסר זמן א"כ דבריו סותרין, ועוד יש לי פלפול בדינים אלו ואין כאן מקום להאריך:

ידידך ישראל יהושע. שמעתי שקנית ספר הליכות עולם אולי נמצא בו דבר חדש כתוב לי מה שמצאת בו:

סימן יט

ב"ה ג' ויקהל תרט"ו להנ"ל. ידידי בקשתי לשלוח לי ע"י המוכ"ז ספר ברכת הזבח בשאלה כי נצרך לי מאוד:

אגב אכתוב לך מה דק"ל ע"ד ר"ש פ"ד דפרה משנה ג' דכתב דשריפת פרה הו"ל כהקטרת אימורים דכשרים בלילה, ותמהני שזה סותר למשנה ערוכה סוף פרקן דמבואר דכל מעשי' ביום וצע"ג:

גם ק"ל ע"ד רש"י חולין קל"ח דמשמע מדבריו דזרעים פוטרין לאילנות וזה ההיפך מהמבואר בפ"ג משנה ח' דפאה בזורע שדהו שני מינין אע"פ שעשאן גורן אחד נותן שתי פאות וצ"ע, ויש לי עיון עמוק בסוגי' הזו לא עת האסף פה:

סימן כ

ידידך ב"ה ג' ו' מרחשון תרי"א לפ"ק. שלום וכ"ט לכבוד ידידי וחביבי הרב המופלג החריף ובקי מו"ה חיים מרדכי נ"י. אחדשה"ט כמשפט אחלה מאוד שאל לי חי' הרמב"ן על שבת ולשלוח לי ע"י המוכ"ז כי נצרך לי מאוד לאשר אנכי לומד עם חבורה מס' שבת נא בל לדחות אותי בזה:

אגב צ"ע בעירובין ג' ע"ב דאיפלגו אביי ורבא באמת כלאים אם היא בת חמשה או ששה, ולכאורה היא תוספתא ערוכה דכלים פ"ו פלוגתא דתנאי עיין ר"ש פי"ז מ"י דכלים מיהו תוספתא זו וודאי משובשת דמזבח הזהב וודאי הי' באמה בת ה' ויש בזה מקום עיון רב [עיין ישועות מלכו ריש הל' בית הבחירה ועיין סדרי טהרות כלים פי"ז משנה יוד מה שהביא בשם כ"ק זקני המחבר על"ה]:

ידידך ישראל יהושע חופ"ק פולטוסק.

סימן כא

ב"ה ד' ה' ניסן תרי"ז לפ"ק. להנ"ל. מכתבך אשר כתבת לי זה איזהו ירחים השגתי ולא יכולתי לכתוב לווארשא יען ידעתי כי הרב שיחי' הוא בהסתרת פנים עם האשכנזים הממונים על ההקדש ולמה זה אשחית את דברי ללא צורך, עתה אבא לכתוב לך איזהו חי' תורה:

א כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' ק"פ שחט לאכליו ע"מ לזרוק דמו שלא לאכליו הפסח כשר ואינו עולה לשם חובה וכתב הכ"מ ברייתא דפסחים ע"ח, ותמוה דהרי בהדי' אמרינן שם דאדם יוצא ידי חובתו בפסח ונראה שהרמב"ם גורס שלא כרש"י אלא דקשה דא"כ היכא מצי למימר ר"נ הוא הא לר"נ דאכילת פסחים לא מעכבי למה לא יצא ידי חובתו. הן אמת לפמש"כ התוס' שם יש לקיים גירסת הרמז"ל בדוחק אך מירושלמי פרק

א"ד מוכח להדי' דיצא ידי חובתו דקאמר התם בשחטו לזרוק דמו שלא לשם אוכלין נעשה כאלו שחט לשמו ושלא לשמו והרי בשחט לשמו ושלא לשמו עולה לשם חובה ומזה נראה כגי' רש"י וצ"ע על נ"כ שלא הרגישו בזה, גם צל"ע לדעת הרמז"ל דצריך להביא פסח אחר אם הפסח הראשון נאכל צלי ובלילה או דילמא דין שלמים יש לו כמו בכל מותר פסח וצ"ע:

ב עיין בסופ"א שכתב הרמב"ם ז"ל דחתיכת יבלתו אין שבות במקדש ותמה הלח"מ מה בין זה להרכבתו והבאתו חוץ לתחום ולק"מ דהא דאין שבות במקדש דווקא בעזרה א"כ חתיכת יבלת דהוי בעזרה מותר אבל לא הרכבתו והבאתו דהוי חוץ למקדש וכעין זה אמרינן בפ' כ"ש גבי לתיתה וזה פשוט ועיין בישועות מלכו הל' ק"פ):

ג ועיין בפ"ז מה' מע"ק שפסק רבינו דבניתז על בגד טמא א"צ כיבוס והכ"מ תמה דהא בפ' דם חטאת משמע להדי' דכיון דבא בב"א אינו טעון כיבוס, ולפע"ד נראה דהא בשלהי פ' דם חטאת בעי רבא אי הא דדם חטאת טעון כיבוס אמגע קפיד או אבלוע ומסיק דאבלוע קפיד א"כ פשיטא דאינו בא בב"א דא"א להכחיש החוש דהמגע באה קודם הבלוע וזה ידוע, אמנם חזות קשות רואה אני בדברי רבינו שהרי דעת רבינו דאין דם קדשים מקבלים טומאה כלל א"כ אמאי יהא פטור מכיבוס ופליאה גדולה על הנ"כ שלא הרגישו בזה ויש עוד להאריך באלו ענינים:

ד) ועיין ברמב"ם סופ"א מה' שבת שכתב סותר דווקא ע"מ לבנות במקומו ופסק כחס על הנר חייב וצ"ע:

סימן כב

ב"ה יום א' דר"ח כסליו תר"ל לפ"ק להנ"ל. בדבר החליצה מכתבו הראשון לא השגתי וקשה בעיני כעת ג"כ להשיב בדבר הנוגע למעשה חוץ לעירי מחמת כמה טעמים ויסלח לי ידידי על מניעת מכתבי בזה וידין אותי לכף זכות:

בדברי המבי"ט שהזכיר מעלתו הם באמת דברים תמוהים כי איך נוכל לסמוך על קיום כזה שאפשר שיוציא ב' שטרות זה אחר זה כמבואר בש' סי' מ"ב ושמא נפרע הראשון ומה ענין זה לגט, מדברי הב"ש שהביא כ"ת במכתב הקדום אין זה ענין לדברי המבי"ט, ובאם יאמר מע"כ לסייע לדעת הריב"ש מדברי הב"ש מה יוסיף ריבוי דברים הלא הש"ך הניח דברי הריב"ש בצ"ע גם התומים כתב שאין לזה שורש גם מדברי התשב"ץ נראה שחולק ע"ז גם הריב"ש לא להלכה ולמעשה קאמר כמוש"כ בספרי והאריכות בזה להביא ספרים הוא רק ריבוי דברים ללא תועלת:

סימן כג

להבד"צ בלאדז. אחדשה"ט, הנה אתם הסליחה על איחור תשובתי כי לא נפנתי, והנה עיינתי כעת במכתבם והנני להתירא דההיא איתתא פריידל בת מנחם שהיתה אשת צדוק בן מרדכי שהעיד לה ע"א ששמע שנטבע בנהר והלכו וחפשו ומצאו אותו בנהר והוציאו אותו משם והכירו וקברו אותו וחזיהו בשעתו וכדעת הסוברין דכל שאינו חבול בפניו לא מקרי מכה:

סימן כד

ב"ה יום ב' ט"ז מרחשון תרט"ו לפ"ק. נדרשתי לאשר שאלני בדבר אשה אחת קשת רוח אשר אינה יכולה לטהר א"ע לבעלה כי היה לה איזה מיחוש במקורה והלכה לדרוש ברופא ויעץ לה להעמיד לה עלוקות ע"י כלי זכוכית העשוי במלאכת אומן להעמיד לה בפנים בצואר הרחם ע' ברמב"ם פ"ג מה' אי"ב הלכה ג' וד' ואחר העמדת העלוקות צבה בטנה ופסק ממנה הווסת כי צבה המקור ונסתם ונסתמו שבילי דם הנדה והלכה פעם שנית אל הרופא ונתן לה רפואות וחזר לה ווסתה כהוגן בכל ד' שבועות והיא מרגשת בעצמה בעת הגיע שעת ווסתה שנפתח מקורה ומ"מ א"א לה לטהר לבעלה כי יש לה מכה ובועה על צוואר הרחם סמוך ממש לנקב הרחם מבחוץ (שקורין פיסטל) ודרכה של הבועה הזו לפעמים מתנפחת ומתנפצת מאלי' וזב מהבועה דם ופעמים שאינה מלאה ונפוחה וכשדוחקין בו יוצא דם ופעמים שאינו יוצא דם כלל כשאינה נפוחה, והנה הדבר ברור שמכה הזו הוי כידוע שדרכה להוציא דם ואפי' למחמירין ביו"ד סי' קפ"ז ס"ז דבעינן דווקא יש לה ווסת וכאב כאן הוי יודעת שמכה מוציאה דם שהרי היא יודעת שהבועה היא מלאה וכשהורק הדם ממנו נעשה דק וקלוש ואין ענין להההוא דקפ"ז דהתם אינה אלא שהוא גבוה ואיכא למימר שהדם כותלי בית הרחם העמידו, אבל כאן יודעת ממש מכתה מוציאה דם שהרי כשנתרוקן נעשה בועתה קטנה ועוד שיש רגלים לדבר שהעמידו שם עלוקות ודרכן של עלוקות כשמעמידין על בשר רך וענוג כמו בית הרחם שקשה להתרפאות ועוד שתיכף אחרי כן נעשו הבועות הללו וכ"ז פשוט:

אמנם מצד הפסק טהרה צ"ע ויש בזה עיון רב אמנם לאשר האשה הגידה שאחר דם ווסתה יכולה להפסיק בטהרה איזהו ימים עד שנתמלאה הבועה א"כ אין מן הצורך לכנוס בפרצות דחוקות וראוי לה שתפסיק בטהרה בנחת וגם יום ראשון תשמור שיהי' נקי לגמרי ואח"כ יכולה לתלות במכתה דבמכה המוציאה דם תולין אף בג' ימים הראשונים וכל מה שתמצא אחר ב' ימים היינו יום פסיקת טהרה ויום א' לספירת ז' נקיים תוכל לתלות בלא פקפוק בדם מכתה ואף דדעת י"א ביו"ד סי' קצ"ו דדווקא יום

ראשון ואחרון צריכה לבדוק א"ע מ"מ כיון דהיא במידי דרבנן ושעת הדחק סמכינן ארוב הפוסקים דיום א' סגי ונכון שתזהר להיות הפסק טהרה ויום א' טהור לגמרי ולפי מה שהגידה לי יכולה לעשות זאת ולהיות כי הדברים פשוטים לא הארכתי בראיות:
נאום ישראל יהושע חופ"ק פלטוסק. וכאשר יגיע שעת ווסתה ולא תראה דינה מבואר בהג"ה סי' קפ"ז ע"ש:
הנ"ל.

סימן כה

תשובה זו להגאון הצדיק מאסטראווצא ז"ל לסקערניעוויץ ונכתבה ברצון השואל על מכתבו. בדבר הבהמה שלפ"ד השוחט הי' ד' סרכות ואח"כ תחב הקצב ידו [והוא מודה שנתק הסרכות] והוציא הריאה ולא היה רק ב' סרכות וקלף אותן ולפ"ד ר' מרדכי זקנו של שו"ב הבודק כאשר הוציאו הריאה ל"נ כלל ובדקו בפושרין ולא ביצבץ והכשירו, הנה לד"ה לא היה ראוי להכשיר את הבהמה באשר ידוע שהקצבים בזה"ז חשודין ואין להאמינם אחר שהשוחט אמר שהיה סרכות קשה לומר שנתקו ע"י הכנסת יד מעצמם וכדעת המקילין בסימן ל"ט וזה פשוט:
וע"ד קו' התוס' נדה י"ח ע"ב ד"ה למעוטי ללישנא בתרא דפליגי בפתה"ק בלא דם הא ע"כ הוא רוב גמור דלר"י מביאה קרבן ונאכל, וי"ל דנהי דהוי רוב גמור מ"מ בנבדק ואין בו דם חזינן דאין בו דם כלל לכן לרבנן טהורה ודאי ולר"י טמאה ואין שורפין עליה תרומה כיון דנבדק ואין בו דם משא"כ בברייתא דלא נזכר שאין בו דם היינו שלא נבדק שהפילה וא"י מה הפילה רוב גמור הוא דאיכא דם בהדה ותה"ט יש ליישב מה שהביא הרא"ש ראי' מהא דדריש רבא בפ' בתרא בקשתה שנים ולשלישי הפילה ודו"ק ומש"כ כ"ת משום ס"ס אין זה ספק השקול כלל למ"ד אפשר לפתה"ק בלא דם ושני הספקות אינן אלא כחד מלבד זה יש לגמגם ע"ד מעלת כ"ת וא"ל:
ידידו ישראל יהושע חובק"ק קוטנא.

סימן כו

כבוד ידידי הרב המאוה"ג וכו' מוה"ר בונם נ"י אבד"ק זיכלין. בדבר הביצים אשר שכיח בהם טיפות דם גם באופן שהן בני יומן ולא ישבה עליהן התרנגולת, הב"י בסי' ס"ו הביא בשם הכל בו דלא פליג רבנן וגם בזה אסור אמנם כתב הב"י שם דלא נאסר הביצה רק באם יש כעדשה גדולה על החלמון ובפחות מזה אין חשש ואע"פ שאין המנהג כדבריו מ"מ בביצה בת יומא שלא ישבה עליהן יש להתיר בפשיטות כל שאין בו כעדשה גדולה והיא כארבעס שלנו וזה בנמצא על החלמון כמבואר בפ"ח, ובנמצא על החלבון כל

שספק אם הוא על הקשר ג"כ יש להתיר ובפרט כשלא נמצא טיפת דם ממש רק כעין אדמומות כהה וא"י אם הוא על הקשר יש להתיר בפשיטות:

ידידו ישראל יהושע להנ"ל הנה כבר הזהרתי אותם שאסורין להיות ביחד כי כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ומצד הדין יכול לזרוק לה גט כי אין קידושין תופסין בא"א רק לפי שיצא הקול בעירם שהיא אשתו לכן נכון שתקבל גט ואם לא תרצה וודאי אין עלי' זיקת חר"ג:

להנ"ל הנה בדבר הגט אחר אשר כתב שבאם לא תקבל אשתו הגט עד חודש ימים מיום בא האגרת לידכם אז הגט וגם השליחות בטלים וכפי דברי אבי האשה בא האגרת ביום ה' פ' בא, הנה תוכל לקבל הגט ביום ד' פ' תרומה ובאם לאו וודאי השליחות בטל אע"ג דבעינן ביטול בפני עדים הא כת"י כמאה עדים דמי' דמה"ט מהני כת"י בגט כמוש"כ הר"ן דכת"י כמאה עדים הוי ואע"ג דאסור לבטל הגט שלא בפני האשה מ"מ בדיעבד אם בטלו מבוטל לכן תמהר לקבל הגט ביום ד' פ' תרומה:

להנ"ל ידידי מן הנמנע לבוא לגומבין ואחר אשר כ"ת התחיל במצוה א"ל גמור ובוודאי הדבר נכון לעשות כמנהג בכל ישראל לחונן את האלמנה ולהספיק לה די סיפוקה למען תהיה נייח לבעלה הרב הצדיק (הוא הרב ר' שמחה זל"ה] בקבר ולדעתי כי גם אנשי העיר לא יעמדו מנגד לטובת האלמנה ה' יברך את עמו בשלום:

שחש בדבר הבשר, הנה באמת יש ע"ז חלב גמור שע"ג כסלים כאשר הגידו השוחטים דפה ועכ"ז יש להתיר הכלים כיון שלא נודע עד לאחר מעל"ע יש להקל והקצב צריך לשבע בנק"ח שיתנהג מכאן ולהבא כפי שהוא מנהג בעיר זיכלין ותבדקו אותו אם הוא יודע לנקר וטוב לקנוס אותו קצת כפי ראות עיני הדיינים:

סימן כז

בעזה"י גומבין יום ה' כ"ה אדר שני תר"ח לפ"ק. החיים והשלום וכ"ט לכבוד י"נ הרב הגדול חריף ובקי מוה"ר יצחק נ"י אבד"ק זיכלין. מכתבו הנכבד הופיע אל עבר פני אתמול אחר תפילת מנחה והנה הדבר פשוט כמוש"כ כ"ת דבמקום עיגון אפילו עיגון קל יש להקל ע"י שליח קבלה, והנה בעיקר שיטת רבינו פרץ שהחמיר לעשות ש"ק ביאר הפרישה משום דצריך ג' דיינים שיכתבו שנתגרשה בפניהם גם צריך שיכירו חתימת עדי הרשאה או חתימת ג' דייני קיום של הרשאה והב"י תמה דאף בתרי מגו תלתא סגי כדאמרינן בפ"ב דכתובות ולפי הבנת הפרישה קשה עוד דלמה צריך שיחתמו ג' דיינים שנתגרשה הא בעדים סגי כמו בעדי הרשאה ולכאורה אפשר באם האשה או הש"ק מביאה שטר עדות שנתגרשה בפניהם ל"מ אע"פ שנכתב מדעת הבעל דהא הא דשטר

מהני ולא הוי מפ"כ לפי שיטת התוס' משום דנכתב מדעת המתחייב ובעהמ"א ביאר יותר דהו"ל כמפי כתבו דמתחייב והו"ל כשליחו א"כ י"ל דדווקא בד"מ מהני דיכול להתחייב אע"פ שאינו חייב אבל בגיטין דלדידן קיי"ל בעל שאמר גרשתי את אשתי א"נ מה יושיענו זה שנכתב מדעת הבעל כיון דגם הבעל א"נ, וראיתי למוהרי"ט ז"ל ח"א שכתב בשטר נזירות שהעידו עדים שקבל עליו נזירות אף שנכתב מדעת הבע"ד ל"מ דבאיסור מודי התוס' דל"מ, ודבריו תמוהים דבפ' ד"א גבי שטר קידושין משמע דמהני אמנם מש"כ נראה נכון דהיכי דאמירתו דהבעל ל"מ גם שטר דעדים נמי ל"מ לכן צריך בגט מעשה ב"ד שנתגרשה בפניהם והא דכל גיטין וקידושין מהני היינו שהגט בידה וראינו שמסר לה דבזה כת"י דהבעל מהני דכת"י מהני מדאורייתא והר"ז כאלו נכתב בכת"י הבעל אבל אם הבעל כתב בכת"י מודה אני שגרשתי זאת האשה לא מהני א"כ גם עדים ל"מ והא דמשמע בש"ע א"ע סימן מ"ב דשטר קידושין הנכתב מדעת האשה מהני, התם לחומרא אמרינן שווי' אנפשי' חד"א ובאמת יש להקשות על התוס' וקצת פוסקים שנסתפקו בשטר קידושין אי מהני בכת"י ולכאורה זה מוכח מהא דמהני שטר אך קשה על הדין היכא קטלינן ואין להאריך בזה עכ"פ דברי רבינו פרץ נראין דצריך מעשה ב"ד של ג' שיעידו ע"פ כתבם שנתגרשה ובזה יש ליישב גם קו' הב"י הנ"ל דהא אפילו כשמכירין אפילו שתי חתימות מהדיינים סגי ולפ"ז אפש"ל קצת דגט שאני כיון דל"מ חתימת ב' עדים לראי' שנתגרשה ל"מ ג"כ חתימת ב' הדיינים דעיקר הטעם דמהני חתימת ב' דיינים כעין שכתב הריב"ש וקיי"ל בחו"מ סי' מ"ו דעדי קיום יכולים להגיד ע"פ כתב וכתבנו במ"א הטעם כיון דאין כאן חוב הו"ל כנכתב מדעת המתחייב משא"כ בזה דגם מדעת המתחייב ל"מ רק בהרשאה מהני כיון דכת"י מהני כן נראה להליץ בעד רבינו פרץ אבל עכ"פ אין זה רק לכתחילה לא לעכב ופשיטא דיכולה לעשות ש"ק אפילו לכתחילה כשעדי גירושין באים לפנינו, גם נ"ל דאם א"א לשלוח ב' עדים יכולים העדים ללכת לעיר אחרת ולכתוב הרשאה וגם האשה תלך עמם ואין להקפיד כ"כ בשם העיר בהרשאה עכ"פ דבר ה' אמת בפי מעכ"ת שיכולה לעשות שליח קבלה ע"ד שכתב מעכ"ת:

ואת חג המצות יחוג בדיצות, ידידו דוש"ת ישראל יהושע החופ"ק גומבין. ויען כי בת"ח נאמר ועלהו לא יבול הנני מעתיק כאן מכתב כק"ז המחבר ז"ל שכתב בבואו גומבינה לשרת שם בתואר רב לידידיו בעיר שרענסק שנסע משם בעזה"י יום א' פ' וארא תר"ז לפ"ק החוה"ש וכ"ט לכבוד י"נ החקוקים במורשי לבבי המה הנגידים האצילים היקרים כש"ת מוהר"ר גדלי' נ"י ומוה"ר אברהם נ"י. אודיעכם כי באתי בעזה"י לשלום ביום

ועש"ק י"ג טבת העבר ות"ל אנשי העיר קבלו אותי בכבוד ואני יושב פה בהשקט ושלום ואקוה שאוכל לישב פה בהשקט על התורה ועבודה כמאז, ז"ז בקשתי הן דברתי עמכם אודות הרב דק"ק באדזינאוו, ואם א"א בשום אופן הנה לדעתי נכון הדבר שתקבלו את כבוד הרב החריף מו"ה חיים דוד שי' מק' קוטנא וכבר סמכו כבוד הגאון אבד"ק מאקאווי [הוא הגה"ק מוהר"פ זצל"ה] זה כשנתיים וכתב עבורו לק"ק וויסקיט, האומנם כי לא נתקיימה מחשבתו כי רבות מחשבות וגו' ונתקבל בעיר הנ"ל הרב דק' רופין וגם רבים מבני עירנו המרבים לספר בשבחו של כבוד החכם הנ"ל ולדעתי הוא ענין נכון ויקר לפניכם ואם אין דעתכם נוחה.. כבוד הרב דק"ק ראדזינאוו כי אין ראוי לישב בלי מורה ומנהל וגם תכלו לכתוב לכבוד הגאון אבד"ק מאקאווי יצ"ו ידעתי שגם הוא יסכים לזה: א"ד ידידכם הדוש"ת בלונ"ת ישראל יהושע באדמ"ו מו"ה דוד ז"ל חופ"ק גומבין. דו"ש לכל החפצים בשלומנו ובפרט בשלום תלמידי הרבני האברך מ' אברהם משה והחתן כמ' ברוך מנשה שי' וגם בשלום הישיש מו"ה צבי הלוי נ"י ע"ש בניו שיחי':